NAZIONALE
BIBLIOTECA
CENTRALE V. E. II
31
9
C
18
ROMA

AH

CONTRA HAERESES.

DIVI IRENAEI

EPISCOPI LVGDVNENSIS IN

quinque libros digeſtum, in quibus mire retegit & confutat ueterum hæreſeon impias ac portentoſas opiniones, ex uetuſtiſſimorum codicum collatione quantum licuit emendatum opera [redacted]

QVIBVS ADCRESCIT RERVM ET *nominum inſignum Index locupletiſſimus.*

PARISIIS

Apud Maturinum Dupuys, Sub ſigno hominis ſilueſtris, via ad D. Iacobum

1545

A 1

31. 9. C. 18

INDEX RERVM IN *quinq; Irenæi lib. cognitu dignarum. Recenſentur autem non ſolum orthodoxorum ſententia, ſed etiā hæreticorum dogmata. Numerus faciē pag. indicat.*

ABraæ ſemē ſicut ſtellæ, nō ſecūdū numerū tātum, ſed etiam claritatem. 318
Abraę fides & noſtra eadem. ib.
Abraā pater fideliū, tā ex præputio quàm ex circunciſione. 373
Abraam in ſemetipſo præfigurabat duo teſtamenta 375
Abraam vidiſſe diē domini. 163
Abraæ ꝓmiſsio facta de ſemine multiplicādo, refertur ad filios eius ſecundum ſimilitudinem fidei 323
Abraæ ſalus aſſeritur 324
Abraxas Baſilidis deus 76
Ablutio vera quæ 455
Achamoth 23 & 69
Adam veſpere à domino vocatus quid ſignificat 467
Adam cur ſubmotus à ligno vitæ 294
Adæ & Chriſti generatio ſimilis 288
Adæ ſalus aſſeritur 292
Aduerſus eos qui dicūt, quid noui veniēs attulit Chriſtus. 403
AEgypti triplex laus 283
AEgyptios ſaluatos 81
AEonum generatio 57
AEones epulantes apud patrem ſedere 141
AEones à quaternatione progreſſos. 55
Agnitio boni & mali quæ. 426
Alexāder Euariſto ſucceſsit. 212
Alij laborauerunt, & vos in laborem eorum introiſtis. Hæc verba explicat. 371
Aliud baptiſma habeo baptizari. &c. 67
Altare & templum in cælis 356
Anaxagoras ἄθεος. 133
Anaximander ibidem
Angeli infiniti circa factorē. 102
Angelos à ſolo deo creatos ibid.
Animæ ſoli eſſe ſalutem, & non corpori. 75
Animam cuique noſtrum ſuam eſſe vti & corpus vnicuique ſuum. 199 & 200
Anima inter ſpiritum & carnem media & nunc illum nunc hāc ſubſequens. 452
Animarum diſcrimina 30
Animalia in lege munda & immunda quid ſignificant. 449
Anima & ſpūs immortales 447
Animalia quadriformia, quadriforme Euāgelium ſignificāt. 237
Annus domini quid 160
Animas non tranſire in alia corpora. 197
Animas ſecundum Platonem nō bibere obliuiōis poculum. 198
Animæ naturæ ſecundum hæreticos. 183
Animam in corpore nō amittere

 ſuam

ſuam ſcientiam,nec memoriã inſpectorũ,ſed velocitaté. 199
Anni diuiſio. 169
Anima carnalis aliquando caro appellatur. 457
Antiphanis Theogonia. 132
Apocalypſis Ioãni adſcrib. 80
Apoſtolorũ de deo ſentẽtia. 224
Apoſtolos nõ Deum mutaſſe,ſed Ieſũ eſſe Xpm ãnuntiaſſe. 242
Apoſtolorum traditio. 211
Apoſtoli ſunt ſacerdotes. 226
Aratri & falcis métio in prophetia dominũ Ieſũ deſignabat. 407
Arbitrium nõ in operibus tantũ, ſed & in fide liberum. 423
Arenã numerare & calculos terræ. 174
Ariſtotelici Valentiniani. 134
Aue à Ioanne prohibitum dici hęreticis. 59
Aue dicere hæreticis, eſt communicare operibus eorum. ibidem
Autoritas põtificum. 210
Azazel ſatanas,pater Marci. 57

B

Aptiſmi & redéptionis diſcrimen. 67
Baptiſmus in morte Chriſti. 267
Baſilides qui ccclxv.cælos ab inuicem factos enuntiauit., confutatur. 139
Baſilides doctrinam ſuam in immenſum extendit. 74
Baſilidis ſententię de ccclxv.cælis,euerſio. 202
Barbelon AEonem eſſe nunquã ſeneſcentem. 83
Blaſphemiæ hæreticorum. 385

C

AEcus natiuitate cor
domino operatione potius quàm ſermone illuminat',nõ ſine myſterio. 466
Caim ſaluatum. 81
Caim & Iudam Caini venerantur. 92
Calarbaſcorum doctrina. 45
Carnis reſurrectio aſſeritur validis argumétis,& autoritate ſcripturarum & deinceps vſq;. 461
Carnales qui. 448
Caro & ſanguis regnũ dei hęreditare non poſſunt,quid ſit. 450
Caro & ſanguis in domino Ieſu ab Apoſtolo nominatur duabus de cauſis. 460
Caro facilius vitam recepit, quã cipit. 441 & 442
Caro & ſanguis regnũ dei nõ acapprehendunt quomodo torquent. 91
Carpocratis doctrina. 76
Carpocratis diſcipulorum arrogantia. 77
Cerdonis hæreſis de patre 80
Cerinthi doctrina. 79
Chã imitantur,qui patriarchis & prophetis eorum delicta exprobrant. 391
Charitas ſummum pręceptum & adimpletio legis. 335
Chriſtum ſpiritalé nõ fuiſſe paſſum,ſed aliũ animalem. 29
Χρειστὸς ſepté literarũ nomen. 66
Chriſt' octo literarũ eſt nomé. 67
Chriſtũ nõ eſſe paſſum,ſed Simonem quendã Cyrenæum. 75
Chriſtus νοῦς patris. ibidem

Chriſtum

Chriſtũ deſcendiſſe in Ieſum poſt baptiſma. 79
Chriſt. cognoſci, deũ ignorari. 80
Chriſtus filiꝰ primi hõis. 90 & 91
Chriſtum ſedere ad dexteram patris Ialdaboth. 81
Chriſtus non fuiſſet emiſſus (ſecundum hæreticos) nec ſpiritꝰ ſ. niſi in ignorantia & deminutione fuiſſent ëones. 155
Chriſtus quare paſſus. 156.
Chriſtum diutius vno anno poſt baptiſma prædicaſſe. 161
Chriſtum per omnem ætatem veniſſe. 161
Chriſtus teſtimonium habuit à domeſticis & aduerſariis. 321
Chriſtum non deſcendiſſe in Ieſum, nec diſtingui ab eo. 226
Chriſtus filius hominis factus, vt homo fieret filius Dei. 128
Chriſtiani. 251
Chriſtũ vere & non putatiue apparuiſſe. 261
Chriſti vocabulũ inteꝑtatur. 273
Chriſtus ex Maria corporis ſubſtantiam accepit. 288 & 289
Chriſtꝰ cur feria ſexta paſſus. 481
Chriſtus initiũ & finis legis. 335
Chriſtum putatiue non apparuiſſe. 440
Chriſtum carnem ex Maria ſumpſiſſe. 437
Chriſtus iudex. 316
Circuncisio & ſabbata ſigna erãt, & quid ſignificabant. 344
Clemens ſucceſſor Anacleti, Apoſtolos vidit. Corinthi orta diſſenſio ſub Clemente. 211
Cælum AEones dicunt. 65
Cælum & terra cur tranſeant. 313
Cogitationes dei, non quomodo cogitationes hominum. 128
Coitus indifferens. 82
Cõſciẽtia pura ſanctificat ſacrificiũ nõ ſacrificiũ hominem. 354
Contemptores martyrum. 274
Confeſsio peccati. 47
Cornelius Centurio. 244
Corpus totũ redintegrat deꝰ, qui ſingula mẽbra reſtituit. 458
Corpus obliuionem non inducere animæ. 197
Corpus cur dei templum. folio 445 & 446
Corpora noſtra membra Chriſti. ibidem
Creatio corporis difficilior, quã à morte reſuſcitatio. 440
Crucis extenſio quid ſignificat. folio 470
Crucifixum etiã hæretici confitẽtur. ibidem
Cum es cũ aduerſario tuo in via, da operam, &c. quomodo torquent. 78
Cur verbum caro factum. 271
Cur hõ lapſus ſit & ſeruatus. 279
Auid delictum. 379

D

Debitorum chirographum affixũ cruci & deletum. 472
Duodecadem ipſorum ſignificare volunt quæcunque 12. numerum recipiunt. 35
Decadem ſignificari per decem gentes. 63
Decalogꝰ ad omnes pertinet, reli-

ſiqua præcepta peculiarius ad Iudæos. 346
De die illa & hora, &c. Quomodo intelligendum. 180
De fructu ventris quid ſit. 285
Δημιουργὸς fabricator mundi. 21
Demiurgũ nõ eſſe animalẽ. 186
Demiurgus ſolus deus. 359
De harena reſticulas nectere 119
Delectus dierum & ciborũ 27
Deum quidem vnum dicunt hæretici, ſed per ſententiam malã immutant. 70
Deum Iudæorum vnum ex angelis. 74
Deum à pphetis prædicatum iuſtum eſſe Chriſtũ verò bonũ. 8
Deum qui à prophetis annuntiatus non eſſe patrem domini noſtri Ieſu Chriſti. 80
Deum omnia continere. 101
Dei propriũ nulli⁹ indigere. 104
Deus potuit eſſe inuiſibilis angelis, ignotus nequaquam. 112
Deum à ſemetipſo non ſeparari. 127
Deus idem factor æternorum & & temporalium. 216
Deo commendanda, quæ abſolue re non poſſumus. 177
Deus melior natura, habẽs in ſe velle & perficere. 185
Deum alterum Iudæis, alterum Chriſtianis prædicatum dicũt, & quomodo refellitur. 244
Deum eſſe iudicem. 299
Dei filius iuſte non per vim recipit hominem, quem iniuſte occupauerat Apoſtaſia. 438
Deum incõprehenſibilem eſſe, vt qui comprehendat omnia. 356
Deum eſſe opificem hominis pbat. 358
Deum ſecũdum dilectionem cognoſci per filium. ibidem
Deus quib⁹ modis videatur. 362
Dies igneus. 363
Deus idem iudicat & veterũ peccata & noſtra, ſed noſtra auſterius. 382
Deus pater & verbum eius, vnus & idem ſemper adſiſtit humano generi. 385
Deus idem incredulos indurat & excæcat, credentes verò illuminat. 386
Deum in propria veniſſe. 438
Diabolus mũdialium quæſtionũ inuentor. 60
Diabolum non dominari creaturis. 479
Diabolus quomodo protoplaſtũ ſeduxerit. ibidem
Dies retributionis quis. 159
Dij omnes electi. 218
Diſcipulorũ Marci arrogãtia. 47
Diſcipuli domini ſabbatum non violauerunt. 326
Diſpoſitiones dei, etiam in ſpeciẽ iniuſtæ, à nobis non iudicandæ. 390
Dixit domin⁹ domino meo, quomodo interpretatum. 217 & 218
Doctoribus quibus vtendũ. 378
Doctrinas hæreticorum detectas facile euerti. 93
Dominus quoties poſt baptiſma, ſecũdum tẽpus paſchale aſcẽderit

rit in Hieruſalem. 161
Duplex aduentus à prophetis annuntiatus. 394
E Bionitarũ doctrina. 79
Ebionitæ ſolo Euãgelio quod eſt ſecundũ Matthæum vtuntur. ibidem
Ebionorum doctrinã dãnat. 437
Ebionitarum erroris examé. 396
Ecce virgo, non ecce adoleſcentula apud proph. 284
Eccleſia 474
Eccleſiæ fides qualis & à quibus eam accepit per totũ caput. 38
Eccleſiis omnibus vna & eadem fides. 39
Eccleſia à quibus Euãgelium acceperit. 209
Eccleſia imitatur dominum in paſsionibus conſequente corpore ſuum caput. 406
Eccleſia ſpiritus ſancti domicilium. 398
Eccleſia ſemen Abrahæ. 325
Eccleſiaſticæ doctrinæ conſiſtentia. 397. & 410
Ego autem dico vobis & hæc dicit dominus, differentia harum vocum. 411
Eleemoſina. 237
Electorum raritas nunc æque ac olim. 383
Elleborum non omnibus ſufficere, vti euomant ſtultitiã ſuã. 185
Elemẽtis quatuor peruerſe ſuas opiniones ſtabiliunt. 60
Emiſsiones hominibus magis cõueniunt quàm deo. 129
Enoch dei legatus. 345
Enoch & Helias in corpore in paradiſo manent. 443
Epicurus. 133
ἐπίσημον 52
Epiſcopi ab apoſtolis in eccleſiis ordinati & ſucceſſores eorũ. 209
Error putatiue dominũ apparuiſſe dicentium iudicatur. 396
Error ab alio deo prophetas dicẽtium, ab alio dominum noſtrũ, damnatur. 405
Eſaiã mẽtitũ, ſi tãtũmodo vno anno dominus prædicauit. 160
Erraticam vintutem extra deum eſſe putant. 101
Euangeliſtæ 209
Euangelia quatuor tantum eſſe oſtendit 236
Euangelium columna & firmamentum eccleſię. ibi.
Euangelij quanta. firmitas & autoritas ibidem.
Euangelium Lucæ in quibus magis cæteris abundet. 257
Euangelium pacificum ſecundũ prophetiam. 404 & 405
Euchariſtia 351 & 355
Extra fabricatorem cæli & terræ nullum pleroma, aut deus. 101
Extra plenitudinẽ dei nihil. 100
Ex ore infantiũ, &c. Quomodo à verò ſenſu alienent. 53
Ex parte cognoſcimus & ex parte pphetam' &c. quare dictũ. 181
Ezechielis viſio. 365
F Abricatio mundi ſoli deo aſcribenda. 106
Fides in ſpiritum ſanctum. 38

Fides gentium quo difficilior, eo generoſior. 46
Fides in Chriſtum facilior ex auditu Moyſi & prophetarum. 372
Figura apud Moyſen eorum, qui per aliena deo ſeruiunt. 390
Filius manifeſtauit patrem etiã Abraæ & reliquis patribus. 322
Filius dei loquitur, ad Abraam, Aaron & Moyſen. 324
Filius iudicij diem, ſolum patrẽ conceſsit ſcire. 180
Filius quibus ſcripturæ locis ſignificatur. 218
Filius deus varie viſus. 365
Filius vocatus à ſpiritu ſancto deus. 218
Filius in patre, & habet in ſe patrem. ibidem
Fides noſtra in Abraam præfigurata. 367
Filius duplex ſecundũ naturã & ſecundũ obedientiam. 431
Finis mundi quando. 491
Flatus vitæ apud Moyſen, id eſt, anima. 445
Forma baptiſmi. 67

G

Gallinacei elatio. 260
Gedeon figura quid ſignauerit. 270
Gẽtes õnes ſaluari à domino. 81
Gentes Iudæis inuiſæ. 282
Gentium examinatio 276
Gloria ſanctorum. 280
Gnoſtica hæreſis. 41
Gnoſtici qui. 79
Gnoſticorum genera quæ. 85
Gnoſticorum ſententiæ. ibidem
Gratis acceptum gratis dãdũ. 197

H

Haereticorum inter ſe diſſenſio. 407 & 408
Hæretici ridentur. 47
Hęreticum hominem' poſt vnam correptionem deuita. 213
Hæreticorum vniuerſa doctrina breuiter perſtringitur & damnatur. 473
Hæreticorũ argumenta cognoſcẽda lecturo ſcripta Irenæi. 436
Heliſæi figura explicatur. 470
Hieroſolyma quare relicta. 314
Hominẽ nemo potuit docere ea quæ ſunt dei niſi Chriſtus, nec homo potuit diſcere, niſi ex eo incarnato. 436
Homo cur factus. 358
Hominẽ dicunt aliquando 6. die aliquando 8. die factum. 63
Hominum tria genera, ſpirituale, animale & terrenum. 30
Homo cur nõ ab initio perfectus factus ſit. 424
Hõ prædeſtinat' ab æterno, fact' autem pręcognito tempore. 436
Hõi diabolus ſubiicitur. 496
Homo perfectionis nõ capax, niſi ſe verbum dei ſubmiſiſſet humana natura ad ſumpta. 426
Humanum genus per inobedientiam lapſum, per obedientiã reſtituitur. 288
Hyſterã fabricato cæli & ter. 92

I

Iacob figuræ explicantur. 368
Iacobi ſermones approbantes Petri ſententiam. 250
Iaioth. 21
Ialdaboth, Summum deum. 86

Iaoth

Iaoth quid. 203
Idem deus præmiorum largitor, & ſuppliciorum exactor. 282
Idiotas eſſe præſtare, quàm ſciẽtes & inflatos. 172
Iechonias & poſteritas eius ex oraculo regno priuatur. 287
ΙΗΣΟΥΣ ſex literarum nomen. 54
Ieſum Ioſeph eſſe filium. 76
Ieſus inſigne nomen. 50
Ieſus quib⁹ literis apud Hebræos conſtet, & Quid ſignificet. 166
Ieſum non ex virgine natum. 79
Ieſu generatio. 55
Ieſum inenarrabilem habere geneſim. 54
Ieſus in ludo literario. 65
Ieſus cur cum Noyſe colloquutus. 363
Ieſum in corpore non reſurrexiſſe. 91
Ieſus diuinitatem ſuam ſanato paralytico oſtendit. 469
Ieſum eſſe verbum Dei. 36
Ieſu actus aliquot quid ſignificent. 373
Ignorantia ſcripturarũ quid pariat. 250
Imago & ſimilitudo Dei differunt. 445
Infantes & paruulos, qui renaſcuntur in deum ſaluari. 162
Inobedientiæ malum. 427
In principio erat verbum, quomodo deprauent. 34
In principio erat verbum, &c. Quomodo opponitur omnibus hæreticis. 232
In principio creauit deus cælũ, &c. Quomodo deprauent. 61 & 62
In quibus deus ſeculi huius excecauit mẽtes, &c. Quomodo torquent, & quomodo legẽdũ. 220
In ſchiſmata 444
Inſtaurationem templi ſub Zorobabele non eſſe nouũ teſtamentum. 405
Ioannis Apoſtoli viſio quid ſignificabat, 370
Ionæ è ventre Ceti ſeruati miraculum. 325
Ira Dei grauior ſuper peccantes poſt agnitionẽ chriſti. 381 & 413
Iſaac typ⁹ quid ſignificauerit 367
Iſraël me nõ cognouit, &c. Quomodo deprauatum. 64
Iudã non fuiſſe typum paſsi AEonis. 156
Iudæorũ oblationes ingratæ. 352
Iudæis lectio legis fabulæ ſimilis. 376
Iudæi cur deſciuerint à Deo. 324
Iudæorum examinatio. 393
Iuſtini dictum. 319
Iuſtitiam ſine bonitate non conſtare, neque bonitatem ſine iuſtitia. 299
Iuſtini martyris ſententia. 487
Iuſtitiam noſtram abũdare plus quàm ſcribarum & phariſ. quid ſit. 337
Iuſti omnes ſunt ſacerdotes. 226
Iuſti & iniuſti reſurgent. 70
Iuſtos cum Ieſus deſcendit ad inferos, non eſſe ſaluatos. 81

L Acte gypſum male miſcetur, dictum in hæreticos 271
Lapis ſine manib⁹ excisus, apud Danielem quid 286
Lapſus hominis erudit eum 423
Legis myſteria & figuras in ſuũ trãſſerunt figmentum 57
Legem temporalẽ eſſe datã 315
Lernæa hydra 92
Lex ſeruorum, & euangelica libertas filiorum 338
Lex per Chriſtum impleta & extenſa 337
Lex non eſt poſita iuſtis 345
Liberum arbitrium aſſeritur. 316 & 426
Liberum arbitrium aſſeritur lib. 4. cap. 71 & 72. per totum
Liberum arbitrium negantes impotentẽ introducunt dominum aut ignorantem natura terrenos 421 & 422
Liberum arbitrium ſimilitudo Dei in homine 421
Per lignum inducta mors, & per lignum vita 468
Lignum paradiſi interdictum, hæreticorum doctrina. 475
Linguam velocitatem ſenſus hominum non adſequi 178
Lunam xxx. Æones ſignificare 60 & 61
Lino traditum epiſcopatum ab Apoſtolis 212
Literis & ſyllabis. nihil probari poſſe 165
Literarum Græcarum myſteria prodigioſa 58
Loth inceſtum excuſatur 391
Loth figure explicatio 392
Lucã plura cæteris, & magis neceſſaria ſcripſiſſe 256
M Agi quæ munera cõtulerint, domino, & quid per munera illa ſignifica. 226
Maledicti qui 293
Malis cur iniuſtos poteſtas data ſit 353
Malum natura nihil 78
Mare vniuerſum nõ ebibendum ei qui velit ſcire aquam eius ſalſam eſſe 154
Mariæ obediẽtia vitam induxit, ſicut Euæ inobedientia mortem 472 & 473
Mariæ & Euæ collatio 290
Marcellina Romæ ſub Aniceto multos exterminauit 79
Marcion ſcripturarum circunciſor ibidem
Marcionis Euangelium 236
Marcionis dogmatum deſtructio. 101
Marcionis doctrinę examen. 395
Marcionis doctrina. 80
Marcion ſe apoſtolis veraciorem eſſe ſuaſit diſcipulis ſuis. 81
Marcus per dęmonem paredrum prophetauit, & alios quoq; prophetare fecit. 45
Marcum ſpiritum propheticum vẽdidiſſe pecunia & corporum copulatione. 47
Marcus interpres & ſectator Petri. 258
Marci impoſtura in Euchariſtia

ſtia. 45
Marcus mulierũ,præſertim purpuratarum ſeductor. 46
Marci probationes literis & ſyllabis conſiſtunt 48 & 49. per totum caput.
Marci magicę periti doctrina. 45
Martyrij gratia eccleſiæ peculiaris. 398
Matthæũ Hebraice ſcripſiſſe 209
Menander Samarites genere Simonis ſucceſſor. 73
Menander inuentor turpitudinis. 192
Menandri ſententia & operationes. 73
Mendax quis. 265
Miſericordia Dei in nos effuſa. 228
Morbi propter peccatum inobedientiæ. 451
Mors domini aliis dãnatio, aliis ſalus. 386
Mortis definitio. 447
Mortui quare,& quomodo ab apoſtolis ſuſcitati. 193
Mortui qui dictra domino. 450
Mortuos ad finem defunctionis redimunt & quaſi baptizãt. 68
Moyſi legem ſermones eſſe Chriſti. 311
Moyſi vxor Aethiopiſſa quid portendit. 367
Moyſi viſio quid ſignificabat. 365
Moyſes Chriſti paſsionis tempus & locum ſignificauit. 330
Moyſes presbyteri innocẽtis exẽplar. 378
Moyſi virga typus Chriſti. 286
Mulierẽ quę perdidit dragmam, ad ſua dogmata rapiunt. 58
Mulier impoſtũra Marci prophetauit. 46
Multi iuſti præſciuerunt aduentum domini. 477
Mundum non ab angelis eſſe fabricatum oſtendit. 101 & 102
Mundum ab angelis ingenito patre inferioribus factum docuit Carpocrates. 76 & 77
Mundum ab angelis factum Menander affirmat. 73
Mũdum à ſeptẽ angelis factũ, Saturninus affirmat. ibidẽ
Myſterium inuiſibile non perfici viſibilib⁹ & corruptibilib⁹ creaturis. 68

N

Egocia mala & bona ſola humana opinone dici. 77
Nemo videbit deũ & viuet quomodo peruerſe exponũt. 64 & 65
Nicolaitarũ opera & doctrina. 80
Nomẽ domini noſtri Ieſu Chriſti, quur deus pater ſuum dicat. 351 & 352
Nõ eſt in eis veritas, neq; agnitio dei, quomodo torquent. 64
Nõ ſcitis quoniã in hiis quæ patris,&c. Quomodo detortũ. 65
Noningẽtis ãnis amplius corpora volẽte deo vixiſſe, cũ conſtet perpetuo victura. 444
Nouum teſtamentum quantum præcellat veteri. 327
Noua opinio de ætate domini. 162
Nun à Ialdaboth natum, in figu

ra ſerpentis contortum. 87
Nuptias multas qui induxerunt. 82
Nuptias damnauit Marcion & Saturninus. 82

O

Bedientia potior ſacrificiis. 201
Obedientia neceſſaria. 427
Oblationes hæreticorũ caſſæ. 43
Oblatio vera quæ. 353
Oblationem ſignificari per hominem. 62
Octonationem quidã oſtendũt, eo quod homo octaua die factus ſit. ibidem
Octonationem & coniugationes à Ioanne non inductas. 63
Omne quod manifeſtatur lumẽ eſt quomodo torquent ad ſtabilienda ſua dogmata. 34 & 35
Omnia licent, ſed nõ omnia expediunt Pauli dictum, ad Libe. arbitrium refert. 417
Omnis ſermo otioſus quem loq. &c. in quos recte dictum. 150
Ophitæ à ſerpente nomen habẽt quem colunt pro Chriſto. 92
Operum Dei rationẽ neminem ſcire. 177
Opifex mundi quis. 392
Opinio de lxx. interpretibus, diſcrepans à Hieronymo. 282
Opobalſamo vnguntur baptizati. 68
Ordinatio circa humanum genus. 422
Oſee per operationem quid prophetauit. 409
Andora quid. 158

P

Parabola fici explicatur. 421
Parabola eius qui in latrones incidit. 283
Parabolæ diuitis, & Lazari expoſitio. 311
Parabola regis nuptias facientis filio, quid ſignificat. 414
Parabola vineę & colonorum homicidarum explicatur. 408
Parabola operiarum variis horis in vineam miſſorum explicatur. 417 & 418
Paſsionem domini non eſſe typũ extenſionis ſuperioris Chriſti. 406 & 407
Patrem æternum ipſum eſſe patrem Chriſti. 312
Pater Valentinianorum vanus oſtenditur. 477
Pater omnia per verbũ fecit. 69
Pater maior me eſt. 181
Pater Dei inuiſibilis. 365
Pater per filiũ filij ſui dat agnitionem. 235
Pater omnium ſolus deus in ſcripturis nominatur & verbum eius. 217
Patrem omnibus incognitum conantur inducere. 60
Patris voluntatẽ nõ feciſſe ignorãtiam & labem. 142
Patriarchæ & prophetæ ſeminauerunt quod metit eccleſia. 375
Paulus in Paradiſum aſportatus audiuit ſermones inenarrabiles. 443
Paulus quomodo plus omnibus labo

laborauerit. 373
Paulus à quibus reiicitur. 79
Pauli ſumptio vſque ad tertium cælum. 189
Pauli exemplum. 375
Paulum negantes fuiſſe Apoſtolum conuincit. 258
Paulum tantum veritatẽ cognouiſſe. 253
Pauli dictum, lac vobis potũ dedi non eſcam, quid eſt. 424
Peccantibus conſentientes participes damnationis eorum. 383
Peccata veterum ſcripta ad noſtram correptionem. 374
Peccata priſcorum in ſcripturis memorata. 380
Pecunia tua tecũ ſit in perditionem dixit Petrus Simoni mago. 71
Perfecti qui & ſpirituales, ſecũdũ imaginem & ſimilitudinem dei facti. 312
Per legem cognitio peccati. 276
Perfectione omnia indigent. 272
Petri doctrina & ſermones ad Iudæos. 239
Petri ſermones in Cæſaria ad Cornelium. 244
Petrum & Paulum Romæ fundaſſe eccleſiam. 211
Pharao exẽplum infidelis & indurati. 389
Phariſaica lex. 335
Plato religioſior hæreticis. 300
Pleroma omnium deus. 101
Pleroma triginta AEonum non conſtare. 114
Pœna tranſgreſsionis primi præcepti. 292
Polycarpum ad Philippenſes epiſtolam ſcripſiſſe. 213
Populi profectio ex AEhypto typus eccleſiæ ex gẽtibus. 390
Præcepta particularia & catolica. 335
Præcepta propter inobediẽtiam datam. 342
Presbyteri falſi. 377
Principibus obediendum. 415
Prophetarũ oracula in neminem præter Ieſum Chriſtum competere. 404
Prophetæ quibus modis deũ viderint. 361
Prophetas à Deo patre mũdi conditore, à quo & dominum, miſſos ex ipſius domini ſermonibus oſtenditur lib. 4. capite 70. per totum caput.
Prophetæ à verbo propheticum charisma acceperunt. 360
Prophetæ omnia prædixerunt, quæcunque Chriſtus operatus eſt. 398
Prophetas non eodẽ ſpiritu prophetaſſe. 202
Prophetia, Ecce virgo concipiet, &c. explicatur. 284
Prophetæ prophetabant plurib. modis. 362
Prophetiæ definitio. 360
Prophetæ cum membra eſſent Chriſti, vnuſquiſque eorum ſecundum quod erat membrum, ſecundum hoc & prophetauit. 398
Prophetas õnes nõ à variis diis,

ſed adflatu ſpiritus vnũ deum prophetaſſe. 203
Prophetiæ nouum teſtamentum prædicentes. 327
Pſeudoprophetæ quomodo iudicantur. 396
Ptolęmei ſectatorum opiniones de Bytho. 43
Ptolæmeus hæreſim à Valentino deliniatam auxit. 15
Q Vare homo lapſus miſericordiã cõſecut⁹ ſit, diabolus vero nõ. 341
Quare de paradiſo Adam proiecit deus. 292
Quare Lucas à domino inchoãs genealogiã in Adã retulit. 290
Quæſtiones quædam Deo committendæ. 177
Quæſtio, nõ quęſtione, nec ambiguitas ãbiguitate ſoluitur. 119
Qui iraſcitur ſine cauſa fatri ſuo. 194
Quinquaginta annos nondũ habes, &c. Quare dictum. 164
Quinq; quoties in ſcripturis inuenire eſt. 168
Quod dicitur deus.i.idolũ. 483
Quot ſint ab Adã vſq; ad dominum generationes. 290
R Aab meretricis figura. 367
Ratio nõ ſolũ factorũ, ſed etiam ſermonis & cogitationũ à Chriſtianis exigitur. 347
Redemptionem oportere ſpiritalem eſſe. 68
Regenerationem neceſſariam dicunt, aliter non poſſe pleroma introire. 66 & 67
Reges, principes, ac poteſtates à Deo eſſe. 482 & 483
Reges varios dari, aptos ſubditis. ibidem
Regula veritatis. 69
Reſurrectionẽ negãtes ſub blaſphemi. 447
Reſurrectionis exempla. 446
Ridicula de creatiõe animarũ & elementorum. 21 & 22.
Romana eccleſia. 211
S Abbatũ à domino nõ violatum. 325
Sacerdotum hæreditas ac ſubſtantia ſolus dominus. 326
Sacrificiũ quo de⁹ delectatur 348
Sanguis iuſtorũ vindicatur. 463
Saluator à quib⁹ generat⁹, & quibus nominibus vocatus. 44
Samuel boni presbyteri exemplar. 378
Sãctorũ animas nõ ſtatim ab obitu frui glorifica dei viſiõe. 496
Saturninus vnum patrem incognitum oſtendit. 74
Saul triginta dieb⁹ abſcõſus quomodo ad ſe rapiant. 64
Scandala ſubmouenda. 384
Scientia inflat, charitas autẽ &c. quid ſit. 172
Scripture oſtenſiones, non niſi ſcriptura oſtendi poſſe. 248
Scripturã non manifeſtaſſe, quid deus operat⁹ ſit ante mũdi creationem. 178
Scripturã nõ retuliſſe cauſam naturæ tranſgredientium. 181
Scripturę ab hæreticis detortę. 31

Secūdi opinio & in quibus à Valentino diſcrepat. 41
Secundus vnus ſectatorum Valentini. ibidem
Selene Simonis ſcortum. 71
Seniorum traditio cōtraria erat legi latæ per Moyſen. 337
Sententiæ variæ de Bytho. 43
Sententiæ homicidiales quibus ſunt. 267
Septuaginta longe præferuntur reliquis interpretibus. 282
Seth.ex terra plaſmatus. 63
Sexto ab orbe condito die peccauit Adam. 480
Signa veri corporis humani in Chriſto. 289
Sige generationem xxiiij.literarum elementis conſtare. 53
Simon magus. 70
Simon pater omnium hæreticorum. 208
Similitudo Dei quando in homine perfecta. 466 & 467
Similitudo cōtra deprauate vtētes ſcripturis Sacris. 31
Simonianorum opiniones. 83
Simonis Samaritani diſcipuli ſūt quicūq; adulterātveritatē.82
Sixt⁹ ſext⁹ ab.apoſt.cōſtitut⁹.212
Sodomitas ſaluatos. 81
Salomonis peccatum. 380 & 381
Solam eccleſiā recte legere ſcripturas. 375
Solē duodecadē manifeſtare. 60
Solē factum quarta die propter quaternationis numerum dicunt. 60 & 61
Sophiam nunquam in ignorantia fuiſſe. 146
Spirituales. 28
Spiritū ſanctū à primo āgelo qui aſtat monogeni emiſſum. 84
Spiritales ſola fide ſine operibus ſaluari. 27
Spiritu ſancto effuſo in eccleſiā Chriſti ſanguine redemptā, vanæ ſunt omnes hæreticorum doctrinæ. 437
Spiritus & afflat⁹ differunt. 455
Spiritualis iudicat omnes,ipſe ā nemine iudicatur. 393
Spiritus Dei idem in prophetis, qui in eccleſia. 403 & 404
Spūs ſ.pignus promiſsionis.448
Spiritus anima corpus in homine perfecto. 446
Spiritūs comparatur aquæ. 269
Spiritus fructus quis. 457
Spiritalis prophetias interpretatur. 402
Spūs ſanctus nos aptat deo, idē Chriſtianos inter ſeſe vnit. 269
Syllabis & literis quidā ſtabilierunt ſuam argumentationē 48 & 49 per totū caput.
Stephani verba ad Iudæos. 248
Super demiurgum deum,nō eſſe alterum patrem. 154
Super deum nulla plenitudo,aut poteſtas aut alius deus. 100
Supputatio in digitis. 59

T

Atiani hæretici doctrina. 82
Tatiani error. 296
Tatianus Iuſtini martyris auditor. 82
Terra plaſmatū hominē negantium

ctum error damnatur. 320
Terra maledicta non Adam. 25
Teſtamentum Euangelia. 452
Teſtamétum vetus & nouũ eiuſdem ſubſtantiæ. 327
Teſtamenta quatuor humano generi data. 237 & 238
Theſaurus abſconſus in agro quid. 375
Thamar figura quid oſtẽdit. ibi.
Triacontadis ſolutio. 125
Triacótade quomodo oſtẽdũt. 62
Tres pueri ex incendio miraculoſe ſeruati. 445

V

Valentini portentuoſa dogmata per totum caput. 40
Valentinianorũ error de triplici prophetia ex differentibus virtutibus confutatur lib.4.capi. 69.per totum.
Valẽtinianorum Euangeliũ. 236
Valẽtiniani quomodo brutis magis irrationales. 395 & 396
Valentinianos ab ethnicis ſua dogmata accepiſſe. 132
Valentiniani quomodo torquẽt ſcripturas ad confirmationem ſuorum dogmatum. 18
Valentiniani in quibus dogmatibus diſſentiunt inter ſeſe. 41
Valentini & aliorum dogmatum detectio & euerſio. 99
Valentini expoſitionum euerſio. 35 & 36.
Verbũ & ſilentiũ in eodẽ pleromate eſſe non poſſunt. 266
Verbũ Dei tertiã habere à patre emiſsionem, figmentũ eſſe. 180
Verbum caro factũ eſt, Quomodo intelligẽdum. 36
Verbum Dei quantum glorificet hominem. 377
Veritatis ignorãtiã agnitionẽ vocari. 135
Veritas numeris nõ conſtat. 168
Veteri teſtamenti vſus. 393
Veterib⁹ pphetis ac patriarchis nõ imputãda peccata eorũ. 382
Victoria Chriſti de aduerſario noſtro. 477 & 478
Vindex deus electorũ ſuorũ. 384
Viſio dei, cauſa immortalitatis. 360 & 361
Vita priſt. cur morti ceſſerit. 454
Vita potétior quàm mors. ibidẽ
Vita æterna potentior viuificare carnem quàm temporalis. 442
Viuere ſecũdũ carnem quid. 454
Vnus deus condidit omnia verbo & ſapientia, hoc eſt, per filiũ & ſpiritum. 359
Vnum deum factorem omnium credere caput eſt doctrine Chriſtiane. 392 & 393
Vnus qui omnia continet. 102
Vtriuſque teſtamenti vnus & idẽ deus autor. 393
Vulua pro vtero. 264
Vxorem cuiuſdam diaconi corruptam à Marco mago. 47
Vxores communes. 27

Z

Zodiaco circulo duodecadem oſtendi. 61

¶Finis Indicis.

REVE-

[redacted]

DIVI IRERAEI OBTESTATIO
ad ſcribas.

ADIVRO TE, QVI TRANSSRIbis librum iſtum per Dominũ Ieſum Chriſtum, & per glorioſum eius aduentum, quo iudicaturus eſt viuos & mortuos, vt conferas poſtquam tranſcripſeris, & emendes illum ad exemplar, vnde ſcripſiſti, diligentiſsime: hanc quoque obteſtationem ſimiliter tranſferas, vt inueniſti in exemplari.

INCIPIVNT CAPITVLA IRE-
naei Lugdunenſis epiſcopi in librum
primum contra hæreſes.

NArratio omnis arguméti diſcipulorum Valentini. 1
Expoſitio prædicationis veritatis, quā ab apoſtolis eccleſia percipiens cuſtodit. 2
Oſtenſio, neque plus neque minus de ea quæ eſt in fide poſſe quoſdam dicere. 3
Secundum quid fiat putare alios quidem plus, alios vero minus agnitionis habere. 4
Quæ eſt Valentini ſententia in qua diſcrepant aduerſus eum diſcipuli eius. 5
Quæ ſunt in quibus non conſonant aduerſus inuicem hij qui ſunt à Valentino omnes. 6
Qualis conuerſatio ipſorum & quæ eſt figuratio vitę. 7
Quæ eſt Colarbaſeorum & Marci doctrina. 8
Quæ eſt induſtria Marci,& quæ ſunt quæ ab eo fiũt. 9
Quemadmodum quidam ex eis per numeros & per ſyllabas & per literas conantur conſtituere eam, quæ eſt ſecundum eos,argumentationem. 10
Quomodo ſoluunt parabolas. 11
Quemadmodum conuerſationem ſecundum figuram eius qui apud eos eſt pleroma exponunt factam. 12
Quemadmodum ea quæ ſunt in lege,in ſuum transferunt figmentum. 13
Quemadmodum incognitum hominibus conantur inducere patrem. 14
Quibus ex ſcripturis teſtimoniis vtuntur. 15
De redemptione ſua quanta dicunt & faciunt. 16
Quot modi apud eos ſunt redhibitionis. 17
Quemadmodum imbuant eos qui ſibi credunt & quibus ſermonibus vtuntur. 18
Quod eſt propoſitum omnibus hæreticis & quó tendunt. 19

Quæ

Quæ Simonis Samaritæ magi doctrina. 20
Quæ eſt Menandri ſententia & quæ operationes ipſorum. 21
Relatio eius quæ eſt ſecundum Baſilidé doctrina. 22
Quæ eſt Saturnini argumentatio. 23
Quæ eſt Carpocratis doctrina, & quæ operationes ipſorum qui ab eo ſunt omnia. 24
Qualis eſt doctrina Cerinthi. 25
Quæ eſt Ebionitarum doctrina. 26
Quæ ſunt Nicolaitarum opera. 27
Quæ eſt Cerdonis ſententia. 28
Quæ ſunt quæ Marcion docuerit. 29
Quæ eſt continentium aduerſatio. 30
Qualis Tatiani doctrina. 31
Vnde hij, qui differentias induxerunt, acceperunt occaſionem. 32
Quibus temporibus fuerint omnes qui prædicti ſunt & à quibus initia & doctrinas acceperunt. 33
Quæ genera gnoſticorum & quæ ſecundum eos ſententiæ. 34
Quæ eſt Ophitarum & Cainorum irreligioſitas & impudentia & vnde conſcripta ipſorum. 35

FINIS INDICIS.

D. Irenæi E-
PISCOPI LVDVNENSIS ADVERSVS HAERESES Valentini ſimiliúmque, Liber primus.

PRAEFATIO.

1. Timo.1. QVATENVS veritatem refutantes quidam inducunt verba falſa, & Genealogias infinitas, quæ quæſtiones magis præſtant, quemadmodum Apoſtolus ait, quàm ædificationem Dei, quæ eſt in fide: Et per eam quæ eſt ſub dole exercita veriſimilitudo, tranſducunt ſenſum eorum, qui ſunt inexpertiores, & in captiuitatem ducunt eos, falſantes verbum domini, interpretatores mali eorum quæ bene dicta ſunt effecti: & multos euertunt, attrahentes eos ſub occaſionè agnitionis,
ἔχοντες. i. valentes πιθανῶς. ab eo qui hanc vniuerſitatem conſtituit & ordinauit, quaſi altius aliquid & maius habentes oſtendere, quàm eum, qui cælum & terram, & omnia quæ in eis ſunt, fecit: Suadenter quidem illi alliciunt per bonorū * morem ſimpliciores ad requirendi modum, male autē perdunt eos iniqui, & impiam ſententiam ipſorum factam nō oſtendunt, ne denudatus fiat comprehenſibilis, ſuaſorio autem cooperimento ſubdole adornatus, & in ipſa veritate (ridiculum eſt & dicere) veriorem ſemetipſam præſtat, vt decipiat exteriori phantaſmate rudiores: quemadmodum à meliore nobis dictum eſt de huiuſmodi. Quomodo lapidem pretioſum, ſmaragdū, magni pretij apud quoſdam vitreum in eius contumeliam per artem aſſimilatum, quoadusque non adeſt qui poteſt probare & artificium arguere quod ſubdole ſit factum,

* alias, mortē

ſtum. Quum enim commixtum fuerit æramentum argento, quis facile poterit, rudis cum ſit, hoc probare? Igitur ne forte & cum noſtro delicto abripiantur quidam quaſi oues à lupis, ignorantes eos propter exterius ouilis pellis ſuperindumentum, à quibus cauere denunciauit nobis dominus, Similia quidem nobis loquentes, diſsimilia vero ſentientes, neceſſarium duxi, cum legerim Commentarios ipſorum, quemadmodũ ipſi dicũt, Valentini diſcipulorum, quibuſdam autem ipſorum & congreſſus, & apprehendens ſententiam ipſorum, manifeſtare tibi dilectiſsime portentuoſiſsima & altiſsima myſteria eorum, quæ non omnes capiunt, quia non omnes cerebrũ habent, vt & tu cognoſcẽs ea, omnibus hijs qui ſunt tecum, manifeſta facias, & præcipias eis obſeruare ſe à profundo inſenſationis, & eius quæ eſt in deũ blaſphemationis. Et quantum nobis virtutis adeſt, ſententiam ipſorum, qui nunc aliud docent, dico autẽ eorum, qui ſunt circa Ptolemæum, qui eſt velut floſculus Valentini ſcholæ, compẽdioſe, & manifeſte oſtendemus, & alijs occaſiones dabimus ſecundum noſtram mediocritatem ad euertendum eam, non conſtantia neque apta veritati, oſtendentes ea, quæ ab hijs dicuntur, neque conſcribere conſueti, neque qui ſermonum arti ſtuduerimus: Dilectione autem nos adhortante, & tibi & omnibus qui ſunt tecum manifeſtare, quæ vſque adhuc erant abſconſa, Iam autem ſecundum gratiam dei in manifeſtum venerunt doctrinę ipſorum. Nihil enim eſt coopertum, quod nõ manifeſtabitur, & nihil abſconſum, quod non cognoſcetur. Non autem exquires à nobis, qui apud Celtas commoramur, & in barbarum ſermonem plerunque auocamur, orationis artem quã non didicimus, neque vim conſcriptoris, quam non affectauimus, neque ornamentum verborum, neque ſuadelam quam neſcimus: Sed ſimpliciter & vere & Idiotice, ea quæ tibi cum dilectione ſcripta ſunt, cum dilectione percipies, & ipſe augeas ea penes te, vt magis idoneus quàm nos, quaſi ſemen & initia accipiens à nobis: & in latitudine ſenſus tui in multum fructificabis ea, quæ in pau-

Soloec.

φυλάξαι, i. cauere.

Ptolemęus hęreſim a valentino deliniatã auxit.

paucis à nobis dicta ſunt, & poteter aſſeres hiis qui tecum ſunt, ea quæ inualide à nobis relata ſunt. Et quemadmodum nos elaborauimus olim, quærenti tibi diſcere ſententiam eorum, non ſolum facere tibi manifeſtam, ſed & ſubminiſtrationem dare, vti oſtenderemus eam falſam: Sic & tu efficaciter reliquis miniſtrabis ſecũdum gratiam quæ tibi à domino data eſt, vt iam non abſtrahantur homines ab illorum ſuadela, quę eſt talis.

FINIS PRAEFATIONIS.

¶ Narratio omnis Argumenti Valentini diſcipulorum. Caput I.

αἰών, ſeculũ.
προαρχὴν. i. ante principiũ ſiue priorem principio.
προπάτωρ. i. patre prior.
βυθὸς, profunditas ἔννοια, cogitatio proprie tacita.
χάρις. gratia.
σιγή, ſilẽtium.
Hinc reſtitue locũ deprauatum apud Tertulianum, de præſcriptis hęreticorum, & pro, & ſua charitate, lege ex ſua charite,
νοῦς, mens, ἀλήθεια veritas.
λόγος ſermo.
ζωὴ vita.
πληρώματος: ſummatio.
ὀγδοάς, octonarius numerus.

DICVNT eſſe quendam in inuiſibilibus & inenarrabilibus altitudinibus perfectum AEonem qui ante fuit. Hũc autem & proarchen & propatora, & Bython vocant: eſſe autem illum inuiſibilem, & quem nulla res capere poſsit. Cum autem à nullo caperetur, & eſſet inuiſibilis, ſempiternus, & ingenitus, in ſilẽtio & in quiete multa fuiſſe in imméſis AEonibus. Cum ipſo autem fuiſſe & Ennœan, quam etiam Charin & Sigen vocant, & aliquãdo voluiſſe à ſemetipſo emittere hunc Bythũ, initium omnium & velut ſemen. Prolationem hanc prę mitti volunt, & eam depoſuiſſe quaſi in vulua eius quæ cum eo erat Sige. Hanc autem ſuſcepiſſe ſemen hoc, & prægnantem factam generaſſe Nun, ſimilem & æqualẽ ei qui emiſerat, & ſolum capientẽ magnitudinẽ patris. Nun autẽ hunc vnigenitũ vocant, & patrẽ & initiũ omnium. Vnà autem cum eo emiſſam veritatem, & hanc eſſe primam & primogenitam Pythagoricam quaternationem, quam & radicem omnium dicunt. Eſt enim Bythus & Sige, deinde Nus & Alethia. Sentientem autem vnigenitum hunc quę prolatus eſt, emiſiſſe & ipſum Logon & Zoẽn patrem omnium eorum, qui poſt ſe futuri eſſent, & initium & formationem vniuerſi pleromatis. De logo autem & Zoë emiſſum ſecundum coniugationem hominem & eccleſiam, & eſſe hanc primogenitam octonationem, radicem & ſubſtãtiam omnium, quatuor

nominibus apud eos nuncupatam, Bython & Nun, & & Logon,& Antropon. Eſſe enim illorum vnumquenque maſculo fœminam. Sic initio propatorem illũ coiſſe ſecundum coniugationem ſuæ Ennœæ, id eſt cogitationi quam gratiam & ſilentium vocant. Vnigenitum autem,hoc eſt Nun, Alethiæ,id eſt veritati. Logon autem Zoë,id eſt, vitæ,& Antropon cum eccleſia. Hos autem Aeonas in gloriam patris emiſſos, volentes & ipſos de ſuo clarificare patrem, emiſiſſe emiſsiones in coniugationem, Logon quidem & Zoën poſteaquàm emiſſus eſt homo,& eccleſia, alteros decem AEonas, quorũ nomina dicunt hæc: Bythus & Mixis, Ageratos & Henoſis, Autophye & Hedone, Agne & Homoſyncraſis, Monogenes & Macaria. Hij decem AEones, quos dicunt ex Logo, & Zoë emiſſos. Antropõ autem & ipſum emiſiſſe cum eccleſia Aeonas xij. quibus nomina hæc donauit, Paracletus & Piſtis, Patrichos & Elpis, Metricos & Agape, Aenos & Syneſis, Eccleſiaſticos & Macariotes, Teletos & Sophia. Hij ſunt xxx. erroris eorum Aeones, qui tacentur & non agnoſcuntur. Hoc inuiſibile & ſpiritale ſecundum eos pleroma, tripartite diuiſum in octonationem & decada & duodecada: & propter hoc ſaluatorem dicunt(Nec enim dominum eum nominare volunt) per xxx. annos in manifeſto nihil feciſſe, oſtendentem myſterium horum Aeonum: Sed & parabola eorum operariorum, qui in vineam mittuntur, dicunt manifeſtiſsime xxx. hos Aeonas declaratos, Mittuntur enim alij quidem circa primam horam, alij circa tertiam, alij circa ſextam, alij circa nonam, alij circa vndecimam. Compoſitæ igitur prædictæ horæ in ſemet ipſas xxx. numerum adimplent. Vna enim,& tres, & ſex,& nouem,& vndecim, triginta ſunt. Per horas autẽ Aeonas manifeſtari volunt,& hæc eſſe magna & ad mirabilia,& abſcondita myſteria, quæ ipſi fructificant, & ſicubi quid eorum quæ dicuntur in ſcripturis poterunt adaptare & adſimilare figmento ſuo. Et propatorem quidem eorum cognitum ſoli dicunt ei, qui ex eo natus eſt monogeni, hoc eſt Nus. Reliquis vero hominibus inuiſibilem

Μίξις mixtura Ἀγήρατος qui non ſeneſcit, nõnulli codices agenitos. Ἀγέννητος autem in naſcibilis, pro Henonis legẽdũ Henoſis .i. vnio. Αὐτοφυὴ, naturalis dexteritas. ἡδονὴ voluptas ἁγνὴ, pura. Quanquam ex ex lib. 2. cap. 19. appareat pro agne legẽdũ, acinetos. Illic enim iungit immobilem & contemperamẽtum, Quidam codices hoc loco habebant Oſe & ſycraſis, quidam horo ſyncraſis ex his legendũ arbitror ὁμοσύγκρασις. μονογενὴς .i. vnigenitus. μακαρία, beata. παράκλητος, cõſolator. πίστις fides πατρικὸς. .i. paternus. ἐλπὶς, ſpes. μετρικὸς moderatus. Ἀγάπη charitas. αἶνος laus. σύνεσις intelligentia. ἐκκλησιαστικὸς aptus ad con-

elonandum. ſibilem & incomprehenſibilem eſſe. Solus autem Nus,
μακαρίτοις beatitudo. τελειτὴς perfectus. σοφία ſapiētia.
ſecundum eos, delectabatur videns patrem, & magnitudinem immenſam eius conſiderans exultabat, & excogitabat reliquos quoque AEonas participare magnitudinem patris, quantus & quàm magnus exiſteret, & quē admodum erat ſine initio & incapabilis & incōprehenſibilis ad videndum. Continuit autem eum Sige voluntate patris, quoniam nollet omnes hos in intellectum & deſiderium exquiſitionis patris ſui adducere. Et reliqui quidem AEones omnes tacite quodammodo deſiderabant prolatorem ſeminis ſui videre, & eam quæ ſine initio eſt radicem contemplari. Præſilijt autē valde vltimus & iunior de duodecade ea, quæ ab Anthropo & eccleſia emiſſa fuerat, AEon, hoc eſt, Sophia, & paſſa eſt paſsionem ſine complexu cōiugis Teleti, quæ exors quidem fuerat in hijs quæ ſunt erga Nun & Alethian. Deriuauit autē in hunc AEonem, id eſt, Sophiam demutatam ſub occaſione quidem dilectionis, temeritatis autem, quoniam non cōmunicauerat patri perfecto, quēadmodum & Nus. Paſsionem autē eſſe exquiſitionem patris: voluit enim, vt dicunt, magnitudinem eius comprehendere. Dehinc cum non poſſet, quoniam impoſsibilem rem aggrederetur, in magna Agonia cōſtitutum propter magnitudinem altitudinis, & propter quod inueſtigabile patris eſt, & propter eam quæ erat erga eum dilectionem. Cum extenderetur ſemper in priora ad vltionem eius, nouiſsime forte abſorptum fuiſſet & reſolutum in vniuerſam ſubſtantiam, niſi ei, quæ confirmat extra inenarrabilem magnitudinem & cuſtodit o-
ὅρος finis eſt.
mnia, occurriſſet virtuti. Hanc autem virtutem Horon vocant, à qua abſentem & confirmatum vix reuerſum in ſemetipſum, & credentem iam, quoniam incomprehenſibilis eſt, depoſuiſſe priſtinam intentionem cum ea quæ acciderat paſsione, ex illa ſtuporis admiratione. Quidam autem ipſorum huiuſmodi paſsionem & reuerſionem Sophiæ, velut fabulam narrāt, impoſsibilem & incomprehenſibilem rem eam aggreſſam, peperiſſe ſubſtantiam informem, qualem naturā habebat fœmi-

ria parere, inquam cum intendiſſet, primo quidem con triſtatam, propter incõſummationẽ generationis, poſt deinde timuiſſe ne hoc ipſum finem habeat, dehinc expauiſſe & aporiatam, i d eſt, confuſam, quærentem cauſam. & quemadmodum abſconderat id quod erat natũ. In hijs autem paſsionibus factam, accepiſſe regreſsionem, & in patrem regredi conari aliquandiu auſam, tamen defeciſſe & ſupplicem patri factam. Vnà autem cũ ea rogaſſe, & reliquos AEonas. Maxime autem hinc dicunt primum initium habuiſſe ſubſtantiam materiæ, de ignorantia, & tedio, & timore, & ſtupore. Pater autem prædictum Horon ſuper hæc per Monogenem præmittit in imagine ſua, ſiue coniuge maſculo fœmina. Patrẽ enim aliquando quidem cum coniuge Sige, modo vero & pro fœmina eſſe volunt. Horon vero hunc & Staurõ, & Lytroten, & Carpiſten, & Horotheten, & Metagogea vocant. Per Horon autem hunc dicunt mandatam & confirmatam Sophiam, & reſtitutam coniugi. Separata enim intentione ab ea cum appendice paſsione, ipſam quidem infra Pleroma perſeueraſſe: Concupiſcentiam verò eius compaſsione ab Horo ſeparatã & crucifixam, & extra eum factam eſſe quandam ſpiritalem ſubſtantiam, & naturalem quendam Aeonis impetum, informen vero & ſine ſpecie, quoniam nihil apprehendiſſet, & propter hoc fructum eius inualidum & fœmineum dicunt. Poſtea vero quàm ſeparata ſit hæc extra Pleroma Aeonum, & mater eius redintegrata ſuæ coniugationi, Monogenem iterum alteram emiſiſſe coniugationem, ſecundum prouidentiam patris, Chriſtum & ſpiritum ſanctum, à quibus conſummatos eſſe dicunt AEonas. Chriſtum enim docuiſſe eos coniugationis naturam, innati comprehenſionem, cognoſcentem ſufficienter ſibi illos idoneos eſſe: declaraſſe quoque in eis patris agnitionem, quoniam incapabilis eſt, & incomprehenſibilis, & non eſt neque videre neque audire eũ, niſi per ſolum Monogenem. Et cauſam quidem ęternæ perſeuerationis, hijs omnibus incomprehenſibilem, patris eſſe: generationis autem & formationis cõprehen-

ςαυρὸς crux. λυτρωτὴς redemptor. καρπιςὴς fructificator. ὁροθέτης finiũ deſignator. μεταγωγεὺς qui deducit in vlteriora.

b ſibilia

ſibilia eius, quod quidem filius eſt. & hæc quidem nunc emiſſus erat Chriſtus in eis operatus. Spiritus vero ſanctus adæquatos eos omnes gratias agere docuit, & veram requiem induxit, & ſic forma & ſententia ſimiles factos Aeonas dicunt vniuerſos, factos Noas & Logos, & omnes anthropos, & fœminas ſimiliter omnes Alethias, & Zoas, & ſpiritus & eccleſias. Confirmata quoque in hoc omnia, & requieſcentia ad perfectum cum magno gaudio dicunt hymnizare propatorem magnæ exultationis participantem, & propter hoc beneficium vna voluntate & ſententia vniuerſum pleroma AEonum conſentiente Chriſto & ſpiritu vnumquéque eo quod habebat in ſe optimum florentiſsimum conferentes, collationem feciſſe. Et hæc apte compingentes, & diligenter in vnum adaptantes emiſiſſe problema & honorem & gloriam * Hori, perfectiſsimum decorem quendam, & ſidus pleromatis perfectum fructum Ieſum, quem & ſaluatorem vocari, & Chriſtum & Logon, patronymice, ac omnia, quoniam ob omnibus eſſet. Satellites quoque ei & honorem ipſorum eiuſdem generis angelos cum eo prolatos. Hæc igitur eſt, quæ intra pleroma ipſorum dicitur negatio, & paſsi Aeonis, & penè perditi, & quaſi in multa materia propter inquiſitionẽ patris calamitas & Hori & crucis ipſorum, & redemptoris, & Carpiſtæ, & Horothetæ, & Metagogei & Aeonum compago, & primi Chriſti cum ſpiritu ſancto * de pœnitentia à patre ipſorum. Poſtrema Aeonum Geneſis & ſecundi Chriſti quem Soterem dicunt ex collatione compoſita fabricatio. Hæc autem manifeſte quidem non eſſe dicta, quoniam non omnes capiãt agnitionem ipſorum. Myſterialiter autem à ſaluatore per parabolas oſtenſa hijs qui poſſunt intelligere: ſic xxx. Aeonas ſignificari per triginta annos, ſicut prædiximus, in quibus nihil in manifeſto dicunt feciſſe Saluatorem, & per parabolam operariorum vineæ. Et Paulum manifeſtiſſime dicunt Aeonas nominare ſæpiſsime. Adhuc etiam & ordinem ipſorum ſeruare ſic dicentem, in vniuerſas generationes ſeculi ſeculorum. Sed & nos ipſos denique

*Alij ſcribunt orti, vt paradiſum intelligas cui⁹ meminit.

*forte, dependẽtia.

que in gratiarum actionibus dicẽtes Aeonas Aeonum illos Aeonas ſignificare, & vbicunque Aeon aut Aeones nominantur, in illos id referri volunt. Duodecadis autem Aeonum emiſsionem ſignificatam per id quod xij. annorum exiſtens dominus, diſputauerit cum legis doctoribus, & per Apoſtolorum electionem. Duodecim enim Apoſtolos elegit. & reliquos xviij. Aeonas manifeſtari per id quod poſt reſurrectionem à mortuis xviij. menſibus dicant conuerſatum eum cum diſcipulis. Sed & præcedentes nominis eius duas literas Iota & Eta xviij. Aeonas ſignificanter manifeſtare. Et x. autem Aeonas ſimiliter per Iota literam quod præcedit, in nomine eius ſignificari dicunt, & propter hoc dixiſſe Saluatorem, Iota vnum, aut vnus apex non præteriet quodadusque omnia fiant. Hãc autem paſsionem quæ circa duodecim Aeonum facta eſt, ſignificari dicũt per Apoſtaſiam Iudę, qui duodecimus erat Apoſtolorũ, & quoniam xij. menſe paſſus eſt. Vno enim anno volunt eum poſt baptiſma prædicaſſe. Adhuc etiam in ea quæ profluuium ſanguinis patiebatur, manifeſtiſsime hoc ſignificari. Duodecim enim annis paſſam eam per domini aduentum eſſe ſanatam, cũ tetigiſſet fimbriam veſtimenti eius, & propter hoc dixiſſe Saluatorẽ: Quis me tetigit? docentem diſcipulos quod factum eſt inter Aeonas myſterium, & curationem paſsi Aeonis. Per illa enim quæ paſſa eſt xij. annis, illa virtus ſignificatur, eo quod extenderetur, & in immenſum flueret eius ſubſtantia, quemadmodum dicunt, & niſi tetigiſſet veſtimentum, hoc eſt illius filij, qui eſt veritatis primæ tetradis, quæ per fimbriam manifeſtata eſt, adueniſſe in omnem ſubſtantiam ſuam. Sed ſtetit & quieuit à paſſione per egreſſam virtutem filij. Eſſe autem hunc Horon volunt, qui curauit eam, & paſsionem ſeparauit ab ea. Quod autem Saluatorem ex omnibus exiſtentem omnem eſſe per hoc reſponſum, Omne maſculinũ aperiens vuluam, manifeſtari dicunt. Qui cum omnia ſit, aperuit vuluam excogitationis paſsi Aeonis, & ſeparata ea extra Pleroma, quod etiam ſecundam Ogdoadam

Forte duodecimũ Aeonẽ.

τετρὰς, quaternio.

vocãt,de qua paulò poſt dicem⁹. Et à Paulo autẽ manifeſte ꝑpter hoc dictũ dicũt,& ipſe eſt omnia.& rurſus: Omnia in ipſũ,& ex ipſo omnia.& iterũ:In ipſo habitat omnis plenitudo diuinitatis.Et illud: Recapitulata eſſe omnia in Chriſto,per deum.Sic & interpretantur dicta, & quæcunque alia ſunt talia.Adhuc etiam de Horo ſuo quem etiam plurimis nominibus vocant, duas operationes habere eum oſtendunt, confirmatiuam & ſeparatiuam.& ſecundum id quidem,quod confirmat & conſtabilit,crucem eſſe.ſecundum id vero quod diuidit, Horon.Saluatorem autẽ ſic manifeſtaſſe operationes eius. Et primo quidem confirmatiuam,in eo quod dicit:Qui non tollit crucem ſuam,& ſequitur me,diſcipulus meus eſſe non poteſt.& iterum:Tollens crucem, ſequere me. Separatiuam autem in eo quod dicit:Non veni mittere pacem,ſed gladium.Et Ioannem dicunt hoc ipſum manifeſtaſſe,dicentem, ventilabrum in manu eius emundare aream,& colliget frumentum in horreum ſuũ, paleas autem comburet igni inextinguibili, & per hæc operationem Hori ſignificaſſe. Ventilabrũ enim illud crucem interpretatur eſſe,quæ ſcilicet conſumit materialia omnia,quemadmodum paleas ignis : emundat autẽ eos qui ſaluantur,ſicut ventilabrum triticum. Paulum autem apoſtolũ & ipſum reminiſci huius crucis dicunt ſic: Verbum enim crucis hijs qui pereunt ſtultícia eſt, hijs autem qui ſaluantur virtus Dei.& iterum : Mihi autem non eueniat in vllo gloriari, niſi in Chriſti cruce, per quem mihi mundus crucifixus eſt,& ego mundo. Talia igitur de pleromate ipſorum, & plaſmate vniuerſorum dicunt,adaptare cupientes ea quæ bene dicta ſunt, hijs quæ male adinuenta ſunt ab ipſis.Non ſolum autem ex Euangelicis & Apoſtolicis tentant oſtenſiones facere, conuertentes interpretationes, & adulterantes expoſitiones:ſed etiam ex lege & prophetis,cum quando multæ parabolæ & allegoriæ ſint dictæ,& in multa trahi poſſint,ambiguum per expoſitionem propenſius ad figmentum ſuum & dolos adaptantes,in captiuitatem ducunt à veritate eos,qui non firmam fidem in vnum Deum pa

trem

rem omnipotentem, & in vnum Ieſum Chriſtũ filium
Dei conſeruant. Ea vero quæ extra pleroma dicũtur ab
ijs, ſunt talia: Enthymeſin illius ſuperioris Sophię, quã
* Achamoth vocant, ſeparatam à ſuperiore pleroma-
cum paſsione dicunt in vmbratæ vanitatis locis de-
ruiſſe per neceſsitatem: extra enim lumen facta eſt ex
a pleroma, informis, & ſine ſpecie quaſi abortus, ideo
ia nihil apprehendit. Miſertum autem eius ſuperio-
m Chriſtum, & per crucem extenſum ſua virtute for-
aſſe formam quæ eſſet ſecundum ſubſtantiam tãtum,
d non ſecundum agnitionem: & hæc operatum recur-
re ſubtrahentem ſuam virtutem, & reliquiſſe illam, vti
itiens paſsionem, quæ erga illam eſſet per ſeparatio-
m pleromatis, cõcupiſcat eorum quæ meliora eſſent,
bens aliquam adorationem immortalitatis relictam
ſemetipſam à Chriſto & ſpiritu ſancto. Quapropter
pſam duobus nominibus vocari. Sophiam paternali-
(Pater enim eius Sophia vocatur) & ſpiritũ ſanctum
o qui eſt erga Chriſtum ſpiritus, formatã ante eam
enſatam factam: ſtatim autem euacuatam ab eo qui
iſibiliter cum ea erat verbo, hoc eſt, Chriſto, in exqui
nem egreſſam eius luminis, quod ſe dereliquiſſet;
on potuiſſet apprehendere illud, quoniam coherce-
r ab Horo. Et ſic Horon cohercentem eam ne aduer
s irrueret dixiſſe Iaioth, vnde & Iaioth nomen fa-
n dicunt: & cum non poſſet pertranſire Horon, quo
n complexa fuerat paſsionem, & ſola fuiſſet dereli-
oris, omnis parte paſsioni ſuccubuiſſe multifariæ &
e exiſtenti: & paſſam eam triſtitiam quidem, quo-
n non apprehendit, timorem autem ſuper hoc. Igno
autem omnia, non quemadmodum mater eius pri-
ophia Aeon, demutationem in paſsionibus habuit,
ontrarietatem. Super hæc autem eueniſſe ei & alte-
affectionem conuerſationis ad eum qui viuificauit
collectionem, & ſubſtantiam fuiſſe materiæ dicũt,
a hic mundus conſtat. De conuerſione enim mun-
Demiurgi omnem animam Geneſim accepiſſe. De
e autem & triſtitia reliqua initium habuiſſe. A la-

Ἐνθύμησις Inuentio, ſiue cõmentio.
* Oportet vocem eſſe Hebraicam.

Iaioth.

δημιουργὸς Fabricator mundi.

o emiſit has. Apti ſunt enim huiuſmodi fructus argu
ento ipſorum. Cũ igitur peragraſſet omnẽ paſsionem
ater ipſorũ, & vix cũ elata eſſet ad obſecrationẽ con-
rſa eſt eius luminis quod dereliquerat eam , hoc eſt,
riſti dicũt : qui regreſſus in pleroma, ipſe quidem vt
tur intelligi pigritatus eſt ſecundo deſcendere: Para
tũ autẽ miſit ad eã, hoc eſt, ſaluatorẽ, præſtãte ei vir-
tẽ omnẽ patris, & omnia ſub poteſtate tradẽte. Et Ae-
ib⁹ autẽ ſimiliter, vti in eo õnia cõderẽtur, viſibilia,
inuiſibilia throni, diuinitates, dominatiões. Mittitur
tẽ ad eã cũ coætaneis ſuis ãgelis. Hãc autẽ Achamoth
ueri tã eũ dicũt, primo quidẽ cooperationẽ impoſuiſ-
ei, propter reuerẽtiã. Deinde autẽ cum vidiſſet eũ cũ
iuerſa fructificatione ſua accurriſſe ei virtute acce-
a de viſu eius, & illũ formaſſe eã formationẽ, quæ eſt
cundum agnitionẽ, & curationem paſsionum feciſſe
is, ſeparantem eas ab ea , & non cum neglexiſſe. Nec
im erat poſsibile eas exterminari quẽadmodũ prio-
, eo quod iã habilia & poſsibilia eſſent. Sed ſegregan
n ſeparauit cõmiſuiſſe & coagulaſſe, & de incorpora
paſsione in corporalẽ materiã tranſtuliſſe eas , & ſic
tabilitatẽ & naturã feciſſe in eis, vt in cõgregationes
corpora venirent, vti fierẽt duæ ſubſtantiæ, vna qui-
m mala ex paſsionibus, altera autẽ conuerſionis paſ-
ile, & propter hoc virtutem Saluatorem fabricaſſe di
nt, Hanc autem Achamoth extra paſsionẽ factam cõ
piſſe de gratulatione eorum quæcunque ſunt luminũ
ionem, id eſt, angelorum qui erãt cum eo, & delecta-
n in conſpectu eorum peperiſſe fructus, ſecundum il
s imaginẽ docẽt, patrum ſpriritalem ſecũdum ſimili-
lidem factum ſatellitum Saluatoris. Tria igitur hæc
n ſubſiſtant ſecundum eos, vnum quidem ex paſsio-
quod erat materia alterum verò de cõuerſione, quod
t animale, alterum verò quod enixa eſt, quod eſt ſpi-
e, ſic cõuerſa eſt in formationem ipſorum. Sed ſpiri-
e quidem nõ potuiſſe eam formare , quoniam eiuſdẽ
ſtantiæ ei erat. Conuerſa autẽ in formationem eius,
æ facta erat de conuerſione eius animalis ſubſtãtiæ ,

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

emiſiſſe quoque à ſaluatore doctrinas. Et primo quidē formaſſe eam de animali ſuſtantia dicunt Deum patrē & ſaluatorem & regem omnium eius ſubtantiæ ei, id eſt, animalium, quas dextras vocant, & eorū quæ ex paſſionem & ex materia, quas ſiniſtras dicūt. Ea enim quæ poſt eum ſunt eum dicunt formaſſe latenter motū à matre ſua. Vnde metropatorem & apatorem & Demiurgū eum & fratrem vocant. Dextrorum quidem patrem dicentes eum, id eſt, Pſychicorum, Siniſtrorum verò, id eſt, Hylicorum, Demiurgum, omnium autē regē. Hanc enim Entymeſin volentem in AEonum honorem omnia facere, imaginem dicunt feciſſe ipſorum, magis autē ſaluatorē per ipſam. Et ipſam quidē in imagine inuiſibilis patris cōſeruaſſe incognitā à Demiurgo. Hāc autem vnigenitum filium: Reliquorū verò AEonum, eos qui ab hoc facti ſunt angeli & archangeli. Patrē itaque & Deū dicūt factū eorū quæ ſunt extra pleromata, fabricatorē eſſe omniū pſychicorū & hylicorū: ſeparantem enim duas ſubſtātias confuſas, & de incorporalibus corporalia faciētem, fabricaſſe quæ ſunt cæleſtia & terrena, & factum hylicorum & pſychicorum, dextrorū & ſiniſtrorū fabricatorem, leuium & grauium, ſurſum aduolantiū, & deorſum demergentium. Septē quoque cælos feciſſe, ſuper quos Demiurgū eſſe dicunt, & propter hoc hebdomadā vocāt eū. Matrē autem Achamoth Ogdoada, ſeruantē numerū primogenitæ & primariæ pleromatis Ogdoadis, Septē autē cælos, quos intellectuales eſſe dicunt. Angelos autē eos tradunt & Demiurgū, & ipſum angelum: Deo autem ſimilem, quemadmodū & paradiſum ſupra tertium cælum exiſtentem virtutē archangeli Nun dicunt eſſe, & ab hoc aliquid accepiſſe Adam conuerſatum in eo. Hæc autem Demiurgum ducunt à ſemetipſo quidē putaſſe in totū fabricaſſe, feciſſe autē ea Achamoth. Cælū enim feciſſe neſcientem cælū, & hominē plaſmaſſe ignorentē hominē, terrā autē oſtendiſſe non ſcientem terram, & in omnibus ſic dicunt ignoraſſe eū figuram eorum quæ faciebat & ipſam matrē, & * ſemetipſum putaſſe omnia eſſe. Cauſam autem

μητροπάτωρ qui matris eſt pater, aut qui ſimul pater & materalia.
ὑλικὰ, id eſt materia.
ψυχικὰ, id eſt animalia.

* Alias ſemetipſum autem

em ei fuiſſe matrẽ eius talis operationis dicũt, quæ ſic
voluerit producere eũ: caput quidẽ & initiũ ſuæ ſubſtã
tiæ, Dominũ autẽ vniuerſæ operationis. Hanc autẽ ma
trẽ & Ogdoadẽ vocãt, & Sophiã, & tertiã, & Hieruſalẽ,
& ſpiritum ſanctum & Dominum maſculiniter. Habe-
re autẽ medietatis locũ eũ, & eſſe quidẽ ſuper Demiur-
gum, ſubtus autem ſiue extra pleroma vſque ad finem.
Quoniã quidẽ materialem ſubſtantiã ex tribus paſsio-
nibus conſtare dicunt, timore, & triſtitia, & aporia. De
timore quidem & de conuerſione animalia ſubſiſtentiã
accepiſſe. De conuerſione quidã Demiurgũ volunt Ge-
neſim habuiſſe. De timore autẽ reliquã omnẽ animalẽ
ſubſtantiam, mutorũ animaliũ & hominum: & propter
hoc ſuperiorem eum exiſtentẽ præſcire quæ ſunt ſpiri-
tualia, & ſe putaſſe ſolũ Deũ, & per prophetas ſe dixiſſe:
Ego Deus, & præter me nemo. De triſtitia autem ſpirita
lia malitiæ docent facta. Vnde & diabolũ Geneſim ha-
buiſſe, quem & Coſmocratorem vocant, & dæmonia, &
omnem ſpiritualem malitiæ ſubſtantiam. Sed Demiur
gum quidem pſychicum filiũ, filium matris ſuæ dicũt.
Coſmocratorem verò creatorem Demiurgi. & Coſmo-
cratorem quidẽ intelligere ea quę ſunt ſuper eum, quo-
niam ſit ſpiritualis malitia, Demiurgum verò ignorare
cum ſit animalis. Habitare matrẽ quidẽ ipſorũ in eo qui
ſit cæleſtis locus, hoc eſt, in medietate. Demiurgum ve-
rò in eo qui ſit in cælo locus, hoc eſt hebdomade. Coſmo
cratorẽ verò in eo qui ſit ſecundum nos mũdo. De expa
ueſcẽtia verò & Aporia quaſi de veſaniori corporalia,
quemadmodum prædiximus, mundi elementa facta eſ-
ſe. Terram verò ſecundum expaueſcentiæ ſtatum, aquã
verò ſecundum timoris motum, aërem verò ſecundum
materiæ fixionẽ. Ignẽ verò omnibus hijs ineſſe mortem
& corruptelam, quemadmodum & ignorantiam omni-
bus tribus paſsionibus inabſconſam docent. Cum fabri
caſſet igitur mundum, fecit & hominem Choicum, non
autẽ ab hac arida terra, ſed ab inuiſibili ſubſtantia, & ab
effuſibili & fluida materia accipientẽ: & in hunc inſuf-
flaſſe pſychicum definiunt, & hunc eſſe ſecundũ imagi-
nem

ἀπορία, deſperatio

κοσμοκράτωρ .i. Domin⁹ mũdi. Paulus eo verbo eſt vſus.

χοϊκὸς, terrenus

nem & ſimilitudinẽ factum, ſecundum imaginem quidem hylicum eſſe, proximum quidem, ſed non eiuſdem ſubſtantiæ eſſe deo. ſecundum ſimilitudinem vero pſychicum, vnde & ſpiritum vitæ ſubſtãtiam eius dictam, cum ſit ex ſpiritali definitione. Poſt deinde circũdatam dicunt ei adamantinam tunicam. Hanc autem ſenſibilẽ carnem eſſe volunt. Partum vero matris ipſorum quæ eſt Achamoth, quẽ ſecundum inſpectionẽ eorũ angelorum qui ſunt erga ſaluatorẽ generauit, exiſtentẽ eiuſdẽ ſubſtantiæ matris ſuæ ſpiritalis. Et ipſum enim ignoraſſe Demiurgum dicunt, & latenter depoſitum eſſe in eum neſciente eo, vti per eum in eam quæ ab ea eſſet animam ſeminatum, & in materiale hoc corpus, geſtatũ quoque velut in vtero in hiis & amplificatum, paratum fiat ad ſuſceptionẽ perfectæ ratiõis. Latuit igitur quẽadmodũ dicũt Demiurgũ cõſeminatus in ſubflatione ei⁹ à Sophia ſpiritalis homo, inenarrabili virtute & prouidẽtia. Quẽadmodum enim matrẽ ſuã ignorauit, ſic & ſemẽ eius. Quod etiã ipſum eccleſiã eſſe dicunt, exẽplum ſuperioris eccleſiæ, & hunc eſſe in ſemetipſis hominem volũt, vti habeãt animã quidẽ à Demiurgo, corp⁹ autẽ à limo, & carnẽ à materia: Spiritalẽ vero hominẽ à matre Achamoth. Cũ ſunt igitur tres, Alterũ materiale, quod etiã ſiniſtrũ vocant, ex neceſsitate perire dicunt, quippe cũ nullã * ſeparationẽ incorruptelæ recipere poſsit. Animale vero quod etiã dextrã appellant, cũ ſit mediũ ſpiritalis & materialis illuc redigi quocunq; declinauerit. In ſpiritalẽ vero emiſſum eſſe vti hic animali cõiunctũ formetur coeruditũ ei in cõuerſione. Et hoc eſſe dicunt ſolẽ & lumen mundi. Opus erat enim animali ſenſibilibus diſciplinis. Ob quã cauſam & mundũ fabricatũ eſſe dicunt, & ſaluatorẽ ab hoc veniſſe animalẽ, quia ſuæ poteſtatis eſt, vt id ſaluet. Quæ enim ſaluaturus erat, eorũ primitias eũ ſuſcepiſſe dicunt. Ab Achamoth quidẽ ſpiritale, à Demiurgo autẽ indutũ pſychicũ, id eſt, animalẽ Chriſtũ, à depoſitiõe autẽ circundatũ corpus, animalem habẽs ſubſtantiã. Paratũ vero inenarrabili arte, vt & viſibile, & palpabile, & paſsibile fieret. Et hylicũ aũt nihil

Alias ſpiratiõi

omnino ſuſcepit. Nõ enim eſſe hylicon capacẽ ſalutis. Cõſummationẽ vero futurã, cũ formatũ & perfectũ fuerit ſciẽtia omne ſpiritale, hoc eſt, homines qui perfectã agnitionẽ habent de Deo, & hii qui ab Achamoth initiati ſunt myſteria: Eſſe aũt hos ſemetipſos dicunt. Erudiũtur autẽ pſychica, id eſt, animalia, pſychici, id eſt, animales homines, qui per operationẽ & fidẽ nudã firmantur, & nõ perfectum agnitionẽ habẽt. Eſſe autẽ hos, nos qui ſumus ab eccldſia, dicunt. Quapropter & nos quidẽ neceſſariam eſſe bonã cõuerſationẽ reſpõdent, aliter enim impoſsibile eſſe ſaluari. Semetipſos autẽ nõ per operationem, ſed eo quod ſunt naturaliter ſpiritales omnino ſaluari dicunt. Queadmodum enim choicum impoſsibile eſt ſalutẽ percipere, nõ enim eſſe illũ capacem ſalutis dicunt: ſic iterum quod ſpiritale, quod ſemetipſo eſſe volunt, impoſsibile eſſe corruptelã percipere, licet in quibuſcunq; fuerit facti. Quẽadmodũ enim aurũ in cœno depoſitũ nõ amittit decorẽ ſuũ, ſed ſuã naturã cuſtodit, cum cœnũ nihil nocere auro poſsit: ſic & ſemetipſos dicunt, licet in quibuſcunq; materialibus operibus ſint, nihil ſemetipſos noceri, neq; amittere ſpiritalẽ ſubſtãtiã. Quapropter & intimorate omnia q̃ vetãtur, hii qui ſũt ipſorũ perfecti, operãtur. De quibꝰ ſcripturę cõfirmant, quoniã qui faciũt ea, regnũ dei nõ hæreditabũt. Etenim idolothyta indifferẽter mãducãt, nihil inquinari ab hiis putãtes, & in oẽm diẽ feſtũ ethnicorũ pro volũtate in honore eorũ factũ primi cõueniũt, vt in nihilo quidẽ abſtineãt, quod eſt apud deũ & apud homines otioſũ mũeris homicidiale ſpectaculũ. Quidẽ aũt & carnis voluptatibꝰ inſatiabiliter inſeruiẽtes, carnalia carnalibꝰ, ſpiritalia ſpiritalibꝰ reddi dicũt. Et quidã quidẽ ex ipſis clàm eas mulieres q̃ diſcũt ab eis doctrinã hãc, corrupũt: quẽadmodũ multæ ſæpe ab hiis ſuaſæ, poſt cõuerſæ mulieres ad eccleſiã Dei cũ reliquo errore & hoc cõfeſſe ſunt. Alii vero & manifeſte ne quidẽ erubeſcẽtes, quaſcunque adamauerint mulieres, has à viris ſuis abſtrahẽtes, ſuas nuptas fecerũt. Alii vero valde modeſte initio, quaſi cũ ſororibus fingentes habitare, procedẽte tẽpore manifeſtati

Fides & oper[...]

Delectus die[...] & ciborum.

Vxores cõ[...]nes.

ſtati ſunt, grauida ſorore à fratre facta, & alia multa o-
dioſa & inreligioſa facientes. Nos quidem qui per timo
rem Dei timemus etiam vſque in métibus noſtris & ſer
monibus peccare, arguunt quaſi idiotas, & nihil ſciétes,
ſemetipſos extollunt, perfectos vocantes, & ſemina ele-
pirituales. ctionis. Nos enim in vſu gratiam accipere dicunt. Qua
propter & auferri à nobis, ſemetipſos autem proprie
poſsidere, deſurſum ab inenarrabili & innominabili
σύζυγια cōiu-gatio ſyzygia deſcendentem habere gratiam, & propterea ad-
ijci eis, qua propter ex omni modo oportere eos ſem-
per Syzygię meditari myſterium. Et hoc ſuadent in-
ſenſibilibus hijs ſermonibus, dicentes ſic: Quicun-
que in ſeculo eſt, & vxorem non amat, vt ei coniunga-
tur, non eſt de veritate, & non tranſiet in veritatem.
Qui autem de ſeculo eſt mixtus mulieri, non tranſit in
veritatem, quoniam in concupiſcentia mixtus eſt mulie
ri. Quapropter nobis quidem, quos pſychicos vocant, &
& de ſeculo eſſe dicunt, neceſſariam continentiam, &
bonam operationem, vti per eam veniamus in medieta
tis locum. Sibi autem ſpiritalibus & perfectis vocatis,
nullo modo. Non enim operatio in pleroma inducit, ſed
ſemen quod eſt inde puſillum quidem demiſſum, hic au
tem perfectum factum. Cum autem vniuerſum ſemen
perfectum fuerit, Achamoth quidem matrem ipſorum
tranſire de medietatis loco dicunt, & intra pleroma in-
troire, & recipere ſponſum ſuum ſaluatorem, qui eſt ex
συμφωνὴ con-atus. omnibus factus vti ſyzygia fiat ſaluatoris & Sophiæ, quę
eſt Achamoth, & hoc eſſe ſponſum & ſponſam: Sympho-
nem vero vniuerſum pleroma. Spiritales vero expolia-
tos, animas & ſpiritus intellectuales factos inapprehen
ſibiliter & inuiſibiliter inter pleroma ingreſſos, ſponſas
reddi, hijs qui circa ſaluatorẽ ſunt angelis. Demiurgum
vero tranſire & ipſum in matris ſuæ Sophiæ locum, hoc
eſt, in medietatem. Iuſtorũ quoque animas refrigerare,
& ipſas in medietatis loco. Nihil enim pſychicum intra
pleroma tranſire. His autem factis, ita qui latet in mũdo
ignis exardeſcens, comprehendẽs vniuerſam materiam
conſumit, & ipſum ſimul cõſumptum, abire in id vt iam
non

non ſit. Demiurgum autem nihil horũ cognouiſſe oſten
dunt ante ſaluatoris aduentum. Sunt autem qui dicunt
emiſiſſe eum Chriſtum filium ſuum, ſed animalem, &
de hoc per prophetas locutum eſſe. Eſſe autem hunc qui
per Mariam tranſierit, quemadmodum aqua per tubum
tranſit, & in hunc in baptiſmate deſcendiſſe, illum qui
eſſet de pleromate ex omnibus ſaluatorem in figura co-
lumbæ, fuiſſe autem in eo & illud quod eſt ab Achamoth
ſemen ſpiritale. Dominum igitur noſtrum ex quatuor
hijs cõpoſitum fuiſſe dicunt, ſeruantẽ typum primoge-
nitæ & primę quaternionis, de ſpiritali, quod erat in A-
chamoth, & de animali quod erat de Demiurgo, & de di
ſpoſitione. quod erat factum inenarrabili arte, & de ſal-
uatore, quod erat illa quæ deſcẽdit in eum columba. Et
hunc quidẽ impaſsibilẽ perſeueraſſe. Non enim poſsibi
le erat pati eum, cum eſſet incõprehenſibilis & inuiſibi
lis, & propter hoc ablatum eſſe, cum traderetur ad Pila-
tũ, illum qui depoſitus erat in eũ ſpiritus Chriſti. Sed ne
id quidẽ quod à matre erat ſemen, paſſum eſſe dicũt. Im
paſsibile enim & illud, quippe ſpiritale & inuiſibile, etiã
ipſi Demiurgo. Paſſus eſt autẽ, ſecundum hos animalis
Chriſtus, & ille qui ex diſpoſitione fabricatus in myſte-
rio, vt oſtendat per eum mater typũ ſuperioris Chriſti,
illius qui extenſus eſt cruci, & formauit Achamoth for-
mationẽ ſecundum ſubſtantiã. Omnia enim hæc exẽpla
illorum eſſe dicunt: eas vero quæ habuerunt ſemen id
quod eſt ab Achamoth, animas meliores dicunt fuiſſe
quàm reliquas. Quapropter & plus eas dilectas à Demi
urgo non ſciente cauſam, ſed à ſemetipſo putante eſſe ta
les. Quapropter & in prophetas, aiunt, diſtribuebat eas
& ſacerdotes & reges, & multa de hoc ſemine dicta per
prophetas. Exponunt quippe eum altioris naturæ eſſe.
Multa autem & matrẽ de ſuperioribus dixiſſe dicunt.
Sed & per hunc, & per eas, quę ab hoc factę ſunt animę.
Ac deinceps diuidunt prophetias, aliquid quidẽ à ma-
tre dictũ docẽtes, aliquid à ſemine, aliquid autẽ ab ipſo
Demiurgo: & Ieſum tãtundẽ aliquid quidẽ ſaluatorẽ di
xiſſe, aliquid à matre, aliquid à Demiurgo, quẽadmodũ
oſtendemus

oſtendemus, procedente nobis ſermone. Demiurgũ autem, quippe ignorantem quæ eſſent ſuper eum, moueri quidem in hijs quæ dicuntur: Cõtẽpſiſſe vero ea, aliam atque aliã cauſam putantẽ, quam ſpiritus qui prophetat, habens & ipſe ſuã aliquam motionẽ, ſiue hominem, ſiue perplexionem peiorum, & ſic ignorantem conſeruaſſe, vſque ad aduẽtum ſaluatoris. Cum veniſſet autẽ ſaluator didiciſſe eum ab eo omnia dicunt, & in gaudium ei ceſsiſſe cum omni virtute ſua, &eum eſſe illum in Euangelio Centurionem dicentem ſaluatori, Et ego enim ſub poteſtate mea habeo milites& ſeruos, & quod iuſſero faciũt. Perfecturũ autẽ eũ, cũ quæ ſecundum ipſum eſt mundi creationẽ, vſque ad id tẽpus quod oportet. maxime autem propter eccleſiæ diligentiã atque curam, & propter agnitionẽ præparati præmij, quoniã in locum matris tranſibit. Hominum autẽ tria genera dicunt, ſpiritalem, pſychicum, choicum, quemadmodum fuit Chain, Abel, Seth, vt oſtendant & ex his tres naturas, iam non ſecundum vnum quẽque, ſed ſecundũ genus. Et choicum quidem in corruptelam abire. Animalem vero ſi meliora elegerit in loco medietatis refrigeraturum, ſi vero peiora, tranſire & ipſum ad ſimilia. Spiritalia vero inſeminat Achamoth ex illo tẽpore vſque nunc, propter quod & animæ erudientur quidem hic: & ſemina enutrita, quia puſilla emittãtur, poſt deinde per fectionem digne habita ſponſas reddi ſaluatoris. Angelis reſpõdent animabus eorũ ex neceſsitate in medietate cũ Demiurgo, refrigeraturis in æternũ. Et ipſas autẽ animas rurſus ſudiuidẽtes, dicunt quaſdã quidẽ natura bonas, quaſdã autẽ natura malas. Et bonas quidem has eſſe, quæ capaces ſeminis fiũt. Alias vero natura nequã nunquam capere illud ſemen. Cum ſit igitur tale illorum argumẽtum, quod neq; prophetæ prædicauerunt, neq; dominus docuit, neq; apoſtoli tradiderũt, quod abũdãtius gloriãtur plus quàm cæteri cognouiſſe. de hiis quæ nõ ſunt ſcripta, legẽtes, & quod ſolet dici, de harena reſticulas nectere affectantes, fide digna aptare conãtur hiis quæ dicta ſunt, vel parabolas dominicas, vel

παροιμία

dictiones

dictiões propheticas, aut ſermones apoſtolicos vt figmẽtum illorum nõ ſine teſte eſſe videatur, Ordinẽ quidẽ & textum ſcripturarum ſupergradientes, & quãtum in ipſis eſt ſoluentes membra veritatis. Trãſferunt autem & transfingunt, & alterum ex altero facientes, ſeducũt multos ex hijs quæ aptant ex dominicis eloquijs male compoſito phantaſmati. Quomodo ſi quis regis imaginem bonam fabricatam diligenter ex gemmis pretioſis à ſapiente artifice, ſoluens ſubiacentem hominis figuram, transferat gemmas illas, & reformãs faciat ex hijs formam canis, vel vulpeculæ, & hãc male diſpoſitam; dehinc conformet & dicat, hanc eſſe regis illam imaginem bonam, quam ſapiens artifex fabricauit, oſtendens gemmas quæ bene quidẽ à primo artifice in regis imagine compoſitæ erant, male vero à poſteriore in canis figuram translatæ ſunt, & per gemmarum phantaſiam decipiat idiotas, qui comprehẽſionem regalis forme non habeant, & ſuadeat, quoniam hæc turpis vulpeculæ figura, illa eſt bona regis imago. Eodem modo & hi anicularum fabulas aſſumentes, poſt deinde ſermones & dictiones & parabolas hinc inde afferentes, vt aptare volunt fabulis ſuis eloquia Dei. Et quanta quidem hijs qui ſunt intra pleroma aptant, diximus. Quanta autem de hijs qui extra pleroma ſunt ipſorũ, ad ſuos inſinuare conantur ex ſcripturis, ſunt talia. Dominum in nouiſsimis mundi tẽporibus, propter hoc veniſſe ad paſſionem dicunt, vt oſtendat quæ circa nouiſsimum æonum facta eſt paſsionem, & per hunc finem manifeſtet finem eius quæ eſt circa æonas diſpoſitionis. Duodecim autem annorum virginẽ illam archiſynagogi filiã, quã inſiſtens dominus à mortuis liberauit, typum eſſe narrant Achamoth, quem extẽſus Chriſtus eorum, figurauit, & ad ſenſibilitatem adduxit eius, quod derelinqueat eam, luminis. Quoniam autem ei manifeſtauit ſemetipſum ſaluatorem exiſtenti extra pleroma in abortionis partu, Paulũ etiã dicũt dixiſſe in prima ad Corinthios epiſtola, Nouiſsimo aũt tãquàm abortiuo viſus eſt mihi: & illã quæ eſt cũ coætaneis ſaluatoris aduẽtatio

Similitudo cõtra deprauantes vtentes ſcripturis Sacris.

ad

ad Achamoth, ſimiliter manifeſtaſſe eum in eadē epiſto la dicente, Oportere mulierē velamen habere in capite propter angelos, quoniā & aduentante ſaluatore ad eam propter verecundiā velamen impoſuit Achamoth in fa ciem ſuā. Et paſsiones autē quas paſſa eſt ſignificaſſe do minum dicunt: in hoc quidē, quod derelicta eſt à lumine, in eo cum dicit in cruce, Deus meus, Deus meus, vt quid me dereliquiſti? manifeſtaſſe eum quoniā derelicta eſſet à lumine Sophia, & prohibita eſt ab Horo in priora impetum facere. Tædium autē eius in eo quod dixiſſet, Quàm triſtis eſt anima mea. Timorē autē in eo quod di xerit, Pater ſi poſsibile eſt tranſeat à me calix iſte. Et a poriā autē, id eſt, conſternationē ſimiliter in eo quod di xerit, Et quid dicā neſcio. Tria autē genera hominum oſtendiſſe docent eum, Hylicum quidem in eo, quod reſponderit dicenti, ſequar te, Non habet filius hominis vbi caput reclinet. Animale autē in eo quod dixerit di centi, Sequar te, permitte autē mihi ire & renuntiare do meſticis. Nemo ſuper aratrum manum imponens & in poſteriora reſpiciens aptus eſt regno cælorum. Hūc autē dicunt de medijs eſſe: & illum autē ſimiliter, qui mul tas partes iuſtitiæ confitebatur ſe feciſſe, poſt deinde no luiſſe ſequi, ſed à diuitijs victum, vt ne fieret perfectus, & hunc de pſychico genere fuiſſe volunt. Spiritale vero in eo quod dicit, Remitte mortuos ſepelire mortuos ſuos, tu autē vade & annuntia regnum Dei. Et Zacheo publicano, dicens, Deſcende quoniā hodie in domo tua oportet me manere. Et in fermenti parabola quod mulier abſcondiſſe dicitur in farinæ ſata tria, tria genera manifeſtare dicunt: mulierē quidē Sophiā dici docent, farinæ vero ſata tria, tria genera hominum, ſpiritale, animale, choicum, fermentum vero ipſum ſaluatorem dictum dicunt. Et Paulum autē manifeſte dixiſſe, choicos, animales, ſpiritales * choicus tales & choici. Alibi autem, animalis homo non percipit quæ ſunt ſpiritus. Alibi autem, ſpiritalis examinat omnia, animalis autē non percipit quæ ſunt ſpiritus, de Demiurgo dictum dicunt, qui cum pſychicus ſit, non cognouerit neque matrē ſpiritalem

Forte, qualis choicus

ritalem exiſtentem, neque ſemen eius, neque eos qui ſunt in pleromate AEones. Quoniam autem eorũ qui Saluaturus erat Saluator initio accepit, Paulum dixiſſe, & ſi deſibatio ſancta, & maſſa. Delibationem quidem quod eſt ſpiritale dictum docentes, conſperſiones autẽ nos, id eſt, pſychicam eccleſiam, cuius ſubſtantiam adſumpſiſſe. dicunt eum, & cũ ſemetipſo erexiſſe, quoniã erat ipſe fermentũ. Et quoniam errauit Achamoth extra pleroma, & formata eſt à Chriſto, & quæſita eſt à ſaluatore, manifeſtare eũ dicunt, in eo quod dixit ſemetipſum veniſſe ad eã, quæ erraſſet, ouẽ. Ouẽ enim errantem matrẽ ſuam referunt dici, ex qua eã quæ ſit hic volunt eſſe ſeminatã eccleſiã. Errorẽ autẽ, eã quæ eſt extra pleroma in omnibus paſsionib⁹ immorationẽ, ex quibus factã materiã tradut. Mulierẽ autẽ illam quæ mundat domum, & inuenit dragmã, ſuperiorẽ Sophiam narrant dici, Quæ cũ perdidiſſet intentionem ſuã, poſt deinde mundatis omnibus per ſaluatoris aduentũ in eã, quoniã & hoc reſtituitur ſecũdũ eos, intra pleroma. Simeon autẽ eum qui in manus ſuas accepit Chriſtum & gratias egit Deo, & dixit, Nunc remittis ſeruũ tuũ domine ſecundũ ſermonẽ tuum in pace, typũ eſſe Demiurgi dicunt, qui veniente ſaluatore didicit tranſpoſitionẽ ſuã, & gratias egit Bytho. Et per Annam quæ in Euangelio dicitur ſeptem annis cum viro vixiſſe, reliquum autẽ omne tẽpus vidua perſeueraſſe, donec vidiſſet ſaluatorem, & agnouiſſet eum, & loqueretur de eo omnibus, manifeſtiſsime Achamoth ſignificari dicunt: quæ cum ad modicum vidiſſet tunc ſaluatorem, cum coætaneis ſuis poſtero omni tempore perſeuerans, in medietate ſuſtinebat eum, quando iterum veniat & reponat eam ſuæ coniugationi. Et nomen autem eius ſignificatũ à ſaluatore, in eo quod dixerit, iuſtificata eſt ſapiẽtia à filiis eius. & à Paulo autem ſic, Sapientiam autem loquimur perfectis. Et coniugationes autẽ quæ ſunt intra pleroma Paulum dixiſſe dicunt, in vno oſtendentẽ. De ea enim cõiugatione, quæ eſt ſecundũ hãc vitã ſcribẽs ait, Hoc enim myſteriũ magnũ, dico autẽ in Chriſto

& eccleſia. Adhuc aũt Ioãnem diſcipulũ domini docent primã ogdoadẽ & omniũ generationẽ ſignificaſſe ipſis dictionibus. Itaq; principiũ quoddã ſubiecit, quod primũ factum eſt à Deo, quod etiã Nun vocat & filium: & vnigenitũ domini vocat, in quo omnia pater dimiſit ſe-
alias, omnem. minaliter. Adhuc aũt aiunt verbũ emiſſum, & in eo* cõmunẽ eonũ ſubſtantiã, quã ipſum poſtea formauit verbũ. Quoniã igitur de prima geneſi dicit, bene à principio, hoc eſt, à filio & verbo doctrinam facit, dicit aũt ſic. In principio erat verbũ, & verbũ erat apud deũ, & deus erat verbũ: hoc erat in principio apud deũ, Prius diſtinguens in tria, deum, & principium, & verbũ iterũ vniuit, vti & emiſsionẽ ipſorũ vtrorumq; oſtendat, id eſt filij & verbi, & eã quæ eſt ad inuicẽ ſimul & ad patrẽ vnionẽ: In patre enim & ex patre principiũ, in principio autem & ex principio verbũ. Bene igitur dixit. In principio erat verbum, erat enim in filio: & verbum erat apud deum, etenim in principio: & deus erat verbum conſequẽter, Quod enim ex deo natum eſt, deus eſt. Hic enim erat in principio apud deũ, oſtendit emiſsionis ordinẽ, Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factũ eſt nihil. Omnib⁹ enim hijs qui poſt deũ ſunt æonibus formationis & generationis cauſa verbũ factũ eſt, Sed quod factũ eſt in eo, inquit, vita eſt. Hic enim ſyzygias manifeſtauit: omnia enim ait per ipſum facta ſunt, vita autẽ in ipſo. Hæc ergo quæ eſt facta & proximior eſt quàm ea, quę per ipſum facta ſunt: cũ ipſo eſt enim, & per ipſum fructificat, quoniã infert, & vita erat lux hominũ. Homines autẽ nũc & eccleſiã ſimili nomine ſignificauit, vt per vnum nomẽ manifeſtet ſyzygiæ cõmunionem. Ex Logo enim & Zoẽ homo generatur & eccleſia. Lumen autẽ dixit hominũ vitã, quoniã illuminati ſunt ab ea, quod eſt formatũ & manifeſtatũ. Hoc autẽ & Paulus dicit, Omne enim quod manifeſtatur lumen eſt, Quoniã igitur vita manifeſtauit & generauit hominẽ & eccleſiã, lumen dicta eſt eorũ. Aperte igitur manifeſtauit Ioãnes per ſermones hos, & alia & quaternionẽ ſecundã Logõ & Zoẽ, anthropõ & eccleſiã, ſed & primã ſignificauit tetradam.

Narrans

Narrans enim de ſaluatore & docens omnia quæ extra pleroma ſunt, per eũ formata, fructũ quoq; eũ eſſe dicẽs intra pleroma: & enim lumen dixit illum, quod in tenebris lucet, & nõ cõprehẽditur ab eis, quoniã omnia quæ facta ſunt ex paſsione formãs, ignorat⁹ eſt ab eis: & filiũ & verbũ & vitã dicit eũ, & verbũ carnẽ factum, cui⁹ gloriã vidimus ait, & erat gloria eius quaſi vnigeniti, quę à patre data eſt ei, plena gratia & veritate. Dicit autem ſic, & verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis, & vidimus gloriam eius, gloriam, quaſi vnigeniti à patre, plena gratia & veritate. Diligenter igitur oſtendit primã quaternationem, patrem dicens & gratiam & monogenen & veritatem. Sic Ioannes de prima & matre omnium æonum ogdoade dixit: patrem enim dixit & gratiam & monogenen & veritatem, & verbum & vitam & hominem & eccleſiam. Et Ptolemæus quidem ita. Vides igitur dilectiſsime adinuentionem qua vtentes ſeducunt ſemetipſos, calumniantes ſcripturis, fictionem ſuam ex eis conſtare adnitentes. Propter hoc enim & ipſas eorum adpoſui aſtutias & dictiones, vt ex eis conſideres malitiam inuentionis, & nequitiam erroris. Primo enim propoſitũ eſſet Ioãni illã quæ ſurſum eſt octonationem oſtendere, ordinem cuſtodiſſet vtiq; emiſsionis, & primam quaternationem, cum ſit venerabilior, quemadmodum dicunt, in primis vtique poſuiſſet nominibus, & ſic adiunxiſſet ſecundã, vt per ordinẽ nominũ, ordo oſtenderetur octonationis. Et nõ vtiq; poſt tantum interuallum quaſi oblitus de re commemoratus in nouiſsimo primæ memoratus fuiſſet quaternionis. Deinde autẽ & cõiugationes ſignificare volẽs, & eccleſiæ nõ prętermiſiſſet nomẽ, ſed aut & in reliquis cõiugationibus cõtẽtus fuiſſet maſculorũ appellatione, ſimiliter cum poſſent & illa ſimul ſubaudiri, vt vnitatẽ per omnia eſſet cuſtodiẽs. Aut ſi reliquorũ cõiugationes enumerabat, & anthropi, id eſt, hominis vtiq; manifeſtaſſet cõiugẽ, & vtiq; non reminiſſet de diuinatione nos accipere nomen ipſius. Manifeſta igitur expoſitionis eorum transfixio: Ioanne enim vnum deũ exponente, & vnum alias, remi ſiſſet.

vnigenitum Chriſtum Ieſum adnunciante, per quem omnia facta eſſe dicit, hunc verbum Dei, hunc vnigenitum, hunc factorem omnium, hunc lumen verum illuminans omnem hominem, hunc mundi fabricatorem, hunc in ſua veniſſe, hunc eundem carnem factum, & habitaſſe in nobis: Hij tranſuertentes ſecundum veriſimilem expoſitionem, alterum quidem Monogenẽ volunt eſſe, ſecundum emiſsionem, quam ſcilicet & principium vocant: alterum autem ſoterem, id eſt, ſaluatorẽ fuiſſe volunt, & alterum Logon, id eſt, verbum filium monogenus, id eſt, vnigeniti, & alterum Chriſtum, id eſt, ad emẽdationem pleromatis emiſſum: & vnũ quodque eorũm quæ dicta ſunt auferentes à veritate, & abutentes nominibus in ſuam argumentationem tranſtulerunt, vt ſecundum eos in tantis Ioannes Domini Chriſti Ieſu memoriam non fecerit. Si enim patrẽ dixiſſet, & Charin, & monogenen, & alethian, & Logõ, & Zoen, & anthropon, & eccleſiam ſecundum illorum argumentationem de prima ogdoade dixit, in qua nondũ Ieſus, nondum Chriſtus Ioannes magiſter. Quia autem non de ſyzygiis ipſorum Apoſtolus dixit, ſed de domino noſtro Ieſu Chriſto, quem & verbum ſcit eſſe Dei, idem ipſe fecit manifeſtum. Recapitulans enim de eo verbo quod ei in principio dictum eſt, inſuper exponit, & verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Secundũ autẽ illorum argumentationẽ, nõ verbum caro factũ eſt, quod quidẽ nec venit vnquã extra pleroma, ſed qui ex omnibus factus eſt, & ſit poſterior verbo ſaluator. Diſcite igitur inſenſati, quoniã Ieſus qui paſſus eſt pro nobis, qui inhabitauit in nobis, idẽ ipſe eſt verbũ Dei. Si enim alius ex æonibus pro noſtra ſalute caro factus eſt, æſtimãdum erat de altero dixiſſe Apoſtolum. Si autem verbum patris qui deſcendit, ipſe eſt & qui aſcendit, ab vno de vnigenitus filius ſecundũ patris placitũ, incarnatus pro omnibus, nõ de alio aliquo, neq; de ogdoade Ioãnes ſermonẽ fecit, ſed de domino Chriſto Ieſu. Neque enim verbũ ſecundũ eos principaliter caro factum eſt. Dicunt enim Sotera induiſſe corpus animale, de diſpoſitione

ſpoſitione aptatum inenarrabili prouidentia, vt viſibile & palpabile fieret. Caro eſt auté illa vetus, de limo ſecũdum Adã facta plaſmatio à Deo, qua vere factum verbũ Dei manifeſtauit Ioãnes, & ſoluta eſt illorum prima & primogenita octonatio. Cum enim vnus & idẽ oſtenditur Logos & monogenes, & Zoe & phos, & Soter, & Chriſtus filius Dei, & hic idem incarnatus pro nobis, ſoluta eſt octonationis illorum cõpago. Hac autem ſoluta, decidit illorum omnis argumentatio, quam falſo nomine ſomniantes infamant ſcripturas ad propriam argumentationem confingendam. Poſt deinde dictiones & nomina diſperſim poſita colligentes trãsferunt, ſicut prædiximus, ex eo quod eſt ſecundum naturam in id, quod eſt cõtra naturã, ſimilia facientes hijs qui controuerſias ſemetipſis quaslibet proponunt, poſt deinde conantur & Homericis verſibus meditari eas: ita vt idiotæ putent ex illa temporali declamata cõtrouerſia, Homerum verſus feciſſe, & multi abducuntur per compoſitam conſequentiam verſuum, ne forte hæc ſic Homerus fecerit. quemadmodum Herculen ab Euryſtheo ad eum qui apud inferos eſt canem miſſum, ex Homericis verſibus ſcribens ita: Nihil enim prohibet, exempli gratia commemorari, & horum cum ſit ſimilis & eadem vtriſque argumentatio.

φῶς lumen

Hæc vbi dicta dedit, emiſit limine flentem
Herculem inuictum magnarum non inſcium rerũ,
Euryſtheus natus Sthenelo proſapia Perſei,
Ducturum ex Herebo canem atri Ditis ad auras.
Vadit ad ille, velut leo nutritus montibus acer,
Vrbem per mediam: noti ſimul omnes abibant,
Et ſenes & pueri, & nondum nuptæ puellæ,
Plorantes multum, ac ſi in mortem irent, at ipſe
Mercurius præmittit & cæſia Pallas euntem,
Fratrem etenim ſciebat quatenus dolor exagitaret.

Cento ex verſibus Homericis contextus Numerus ſyllabarum tantũ ſeruatus eſt nõ quantitas.

Quis nõ ex ſimplicib' abripiatur ab huiuſmodi verſib', & putet ſic illos Homerum in hoc argumento feciſſe? Qui autem ſcit Homerica, cognoſcet quidem verſus, argumentum autem non cognoſcet, ſciens quoniam ali-

quid quidẽ eorũ etiã de Vlyſſe dictũ, aliud verò de Hercule, aliud vero de Priamo, aliud de Menelao & Agamẽnone. Si autẽ tulerit illos, & vnũquenq; ſuo libro reddiderit, auferet de medio præſens argumentũ. Sic autẽ & qui regulã veritatis immobilẽ apud ſe habet, quam per baptiſmũ accepit, hæc quidẽ quę ſunt ex ſcripturis nomina & dictiones & parabolas cognoſcet, blaſphemũ autẽ illorũ argumẽtũ nõ cognoſcet. Etenim ſi gẽmas agnoſcet, ſed vulpẽ pro regali imagine nõ recipiet. Vnũquẽque autẽ ſermonũ reddens ſuo ordini & aptãs veritatis corpuſculo, denudauit & inſubſtãtiuũ oſtẽdit figmentũ ipſorũ. Quoniã autẽ ſcenę huic deeſt redemptio, vt quis minimũ ipſorũ explicant deſtructorẽ ſermonẽ inferat, bene habere putauim⁹, oſtẽdere primo in quib⁹ ipſi partes hui⁹ fabulæ diſcrepãt aduerſ⁹ ſe inuicẽ, quaſi qui ſint ex variis ſpiritalib⁹ erroris. Et ex hoc enim diligẽter cognoſcere eſt, & ex oſtẽſione, eã firmã, quę ab eccleſia prędicatur, veritatẽ, & ab hijs id quod fingitur falſiloquiũ.

¶ Expoſitio prædicationis veritatis, quã ab Apoſtolis Eccleſia percipiens cuſtodit. Cap. II.

E Ccleſia enim per vniuerſum orbem vſq; ad fines terræ ſeminata, & ab Apoſtolis, & à diſcipulis eorũ accepit eã fidẽ, quæ eſt in vnũ deũ, patrem omnipotentem, qui fecit cælum, & terrã, mare & omnia quæ in eis ſunt, & in vnum Ieſum Chriſtum filium Dei, incarnatũ pro noſtra ſalute, & in ſpiritum ſanctum, qui per prophetas prædicauit diſpoſitiones dei & aduentum, & eam quæ eſt ex virgine generationem, & paſſionem, & reſurrectionem à mortuis, & in carne in cælos aſcenſionem dilecti Ieſu Chriſti domini noſtri, & de cælis in gloria patris aduentum eius, ad recapitulanda vniuerſa, & reſuſcitandam omnem carnem humani generis: Vt Chriſto Ieſu domino noſtro, & deo, & ſaluatori, & regi, ſecundũ placitũ patris iuiſibilis omne genu curuetur, cæleſtium, terreſtrium, & infernorum, & omnis lingua conſiteatur ei, & iudicium iuſtum in omnibus faciat. Spiritalia quidem nequitię, & angelos tranſgreſſos, atq; apoſtatas factos, & impios, & iniuſtos, & ini

quos,

quos,& blaſphemos homines in æternũ igné mittat. Iu ſtis aũt & æquis,& pręcepta ei⁹ ſeruãtibus,& in dilectio ne eius perſeuerãtibus,quibuſdã quidem ab initio,quibuſdã autem ex pœnitentia,vitã donãs, incorruptelam loco muneris cõferat,& claritatem ęternam circundet:

¶Oſtenſio neq; plus,neq; minus de ea quæ eſt in fi de poſſe quoſdam dicere. Cap. III.

HAnc prædicationẽ cũ acceperit,& hanc fidem, quẽadmodũ prædiximus,eccleſia , & quidẽ in vniuerſum mundũ diſſeminata,diligenter cu ſtodit,quaſi vnam domũ inhabitans , & ſimiliter credit hijs,videlicet quaſi vnam animam habens & vnum cor, & cõſonanter hæc prædicat & docet & tradit quaſi vnũ poſsidẽs os. Nam & ſi in mũdo loquelæ diſsimiles ſunt, ſed tamen virtus traditionis vna & eadem eſt. Et neque hæ quæ in Germania ſunt fundatæ eccleſiæ aliter cre - dunt,aut aliter tradunt,neque hæ quæ in Hiberis ſunt, neq; hæ quæ in Celtis,neq; hæ quæ in Oriẽte , neq; hæ quæ in AEgypto,neq; hæ quæ in Libya, neq; hæ quæ in medio mũdi ſunt cõſtitutæ:ſed ſicut ſol creaturæ Dei in vniuerſo mũdo vnus & idem eſt,ſic & lumen , prædicatio veritatis,vbiq; lucet,& illuminat omnes homines, qui volũt ad cognitionem veritatis venire . Et neq; qui valde pręualet in ſermone,ex hiis qui pręſunt eccleſiis, alia quàm hæc ſunt dicet, Nemo enim ſuper magiſtrum eſt:neq; infimus in dicendo deminorauit traditionẽ. Cum enim vna & eadem fides ſit,neq; is qui multum de ea poteſt dicere amplius,neq; is qui minus,deminorat.

¶Secundum quid fiat putare alios quidem plus,alios vero minus habere agnitionis. Cap. IIII.

PLus aũt aut min⁹ ſecũdũ prudentiã noſſe quoſ dã intelligentiã,nõ in eo quod argumentũ mũ tetur efficitur,& alius Deus excogitetur præter fabricatorẽ & factorẽ & nutritorẽ hui⁹ vniuerſitatis, quaſi nõ ipſe ſufficiat nobis,aut alius Chriſtus,aut alius monogenes:ſed in eo quod omnia quæ id parabolis dicta ſunt exquirere,& adiungere veritatis argumento,& in eo vt inſtrumentum & diſpoſitionem dei in genere

humano factam enarret. Et quoniam magnanimus extitit Deus, & in tranſgreſſorum angelorum apoſtaſia, & in inobaudientia hominũ, ediſſerere: & quare alia quidem tẽporalia, alia vero æterna, & quædã cæleſtia, quędã terrena vnus & idẽ fecit ãnuntiare. Et quare cũ inuiſibilis apparuit prophetis Dei, non in vna forma, ſed aliis aliter adeſſe, & quare teſtamenta multa tradita humano generi, ãnuntiare, & quis ſit vnuſquiſq; teſtamẽtorum character, docere, & quare cõcluſit omnia in incredulitatem Deus, vt vniuerſis miſereatur, exquirere, & quare verbũ Dei caro factum eſt, & paſſus eſt, gratias agere, & quare in nouiſsimis tẽporibꝰ aduẽtus filij dei, hoc eſt, in fine adparuerit, & nõ in initio, ãnuntiare, & de fine, & de futuris quęcunq; poſita ſunt in ſcripturis reuoluere, & quare deſperatas gẽtes cohęredes & corporatas & participes ſanctorũ fecit Deus, nõ tacere, quẽadmodum mortalis hæc caro induet immortalitatẽ, & corruptibile incorruptelã, annuntiare, & quẽadmodum factus eſt, qui nõ erat populus, populus, & nõ dilecta, dilecta, & quemadmodum plures filij eius quæ deſerta eſt, magis quàm eius quæ habet virum præconiare. In talibus enim & ſimilibus exclamauit Apoſtolus, O altitudo deuitiarum ſapientię & agnitionis Dei, quàm inſcrutabilia iudicia eius & inueſtigabiles viæ eius. Sed nõ in eo, vt ſupra creatorem & fabricatorẽ & illorum Enthymeſin æonis errãtis adinuenires, & ad tantã peruenire blaſphemiã, neque in eo quod eſt ſuper hãc rurſus pleroma, aliquãdo quidem xxx. aliquãdo vero innumerabiles multitudines æonum mentiri. Quemadmodũ dicũt hi qui vere ſunt deſerti à diuina ſentẽtia magiſtri, cum ea quæ eſt eccleſia vniuerſa vnam & eandem fidem habeant in vniuerſo mundo quẽadmodum prædiximus.

¶ Quæ eſt Valentini ſententia, in quibus diſcrepant aduerſus eum diſcipuli eius. Caput V.

Videamus nunc & eorum inconſtantem ſentẽtiam, cum ſint duo vel tres quemadmodũ de eiſdẽ nõ eadem dicũt, ſed & nominibꝰ & rebꝰ cõtraria reſpõdẽt. Qui enim eſt primus ab ea quæ dicitur

tur gnoſtica hæreſis, antiquas in ſuũ characterẽ doctri nas transferans Valentinus ſic diffinit, Dualitatem ſecundã quandã innominabilem, cuius quidẽ aliquid vocari inenarrabile, aliud autẽ ſigen, Poſt deinde ex hac dualitate ſecundã dualitatẽ emiſſam, cuius aliud quidẽ patrẽ vocãt, aliquid autẽ Alethian. Ex hac autẽ quaternione fructificari Logon & Zoen antropon & eccleſiã. Eſſe autẽ hanc octonationem primã: & à Logo quidem & Zoẽ decẽ virtutes dicit demiſſas, ſicut prædiximus. Ab antropo autem & eccleſia xij. ex quibus vnam diſcedentẽ & deſtitutam, reliquam diſpoſitionẽ feciſſe. Terminos autem duos adhibet. Vnum quidẽ inter bythum & pleroma, de termino autem natos AEones & infecto patre Alterum verò ſeparantem illum Nus matre à pleromate. Et Chriſtum autem non ab his qui ſunt in pleromate AEonibus emiſſum, ſed à matre: foris autem facta ſecundũ memoriam meliorum enixã eſſe cũ quadã vmbra. Et hunc quidem quippe cũ eſſet maſculus abſcidiſſe à ſemetipſo vmbram & regreſſum ad pleroma, Matrem autem ſubrelictam ſub vmbra, vacuatam autẽ ſpiritali ſubſtantia, alterum filiũ emiſiſſe. Et hunc eſſe Demiurgum, quẽ & omnipotem dicit eorum quæ ei ſubiacent. Coëmiſſum autem ei & ſiniſtrũ principem ſimilem hijs qui dicentur à nobis falſi nominis gnoſtici. Et Ieſum autem aliquando quidẽ ab eo qui ſeparatus à matre eorum, & coadunatus eſt cum reliquis emiſſum dicit, id eſt,* à teleto: aliquando autem ab eo qui recurrit ſurſum in pleromá, hoc eſt à Chriſto: aliquando autem ab anthropo & eccleſia. Et ſpiritũ autem ſanctum à veritate dicit ẽmiſſum, in examinationem & fructificationem AEonum, inuiſibiliter in eos introeũtem, per quẽ AEones fructificarent folia veritatis. Hæc quidem ille. Secũdus autẽ primam Ogdoadem ſic tradidit, dicẽs, Quaternionem eſſe dextram, & quaternionẽ ſiniſtram, & lumen & tenebras, & deſcendentẽ autẽ deſtitutã virtutem non à triginta AEonibus dicit fuiſſe, ſed à fructibus eorum. Alius verò quidam, qui & clarus eſt magiter ipſorum, in maius ſublime, & quaſi in maiorem

* apud Tertullianũ legitur, τέλει@

Secundus vnꝰ ſectatorum Valentini.

iorem agnitionem extenſus, primam quaternionem, dixit ſic, Eſt quidem ante omnes proarche proanennoétos & inenarrabilis, & innominabilis, quam ego Monotetē voco. Cum hac monotete eſt virtus, quam & ipſam voco henotetem: henotes & monotes cum ſint vnum, emiſerunt, cum nihil emiſerint, principium omnium noéton & ageneton aoraton, quam archen ſermò monada vocat. Cum hac monade eſt virtus eiuſdem ſubſtantiæ ei, quam & eam voco hen. Hæ autem virtutes, id eſt monotes & henotes & monas & hen emiſerunt reliquas emiſſiones æonum, iu, iu, & pheu, pheu. Tragicum veró dicere oportet, ſuper hanc nominum fictionem ei tantam audaciam, quemadmodum ſine rubore mēdatio ſuo nomina poſuit. Nemo enim quod dicit eſt ante omnia proarche proanennoétos, quam ego monoteta voco. Et iterum, cum hac monotete eſt virtus, quam & ipſam voco henotetē. Manifeſtum quoniam figmēta ſunt quæcunq; ab eo dicta ſunt: confeſſus eſt, quoniam ipſe nomina poſuit figmento, quę à nemine altero poſita ſunt: qui niſi hæc auderet, hodie veritas ſecundum eum non habuiſſet nomina. Nihil igitur prohibet & alterū qnēdā in tali argumento ſic præfinire nomina. Eſt qnædam proarche regalis proanennoetos proanypoſtatos virtus proprocylindomene: cum illa autem eſt virtus, quam & ipſam voco perinane, hæc cucurbita, & perinane cum ſint vnum, emiſerunt, cum non emiſiſſent fructum, ſermo cucumerem vocat. Cū hoc cucumere eſt virtus eiuſdem poteſtatis ei, quam & ipſam peponem voco. Hæ virtutes cucurbita & perinane & cucumrs & pepo emiſerūt reliquam multitudinem Valentini delirioſorum peponum. Si enim eum ſermonē qui de vniuerſis ſit transfigurari in primam quaternionem oportet, & quemadmodum vult aliquis ipſe ponere nomina, quis prohibet his nominibus & multo credibilioribus & in vſu poſitis & ab omnibus cognitis. Alij autem rurſus ipſorum primā & archegonon octonationem his omnibus nominauerunt. Primum proarchen, deinde anennqeton. tertiam autem arreton, & quartam aoratō. Et de prima quidem pro-

προανεννόητος præincogitabilis μονότης ſingularitas ἑνότης vnitas νοητὸς, intelligibilis ἀγένητος, innaſcibilis ἀόρατος, inuiſibilis προαρχή. i. principium ante principiū προανεννόητος prę incogitabilis. προανυπόστατος. i. qui ante non ſubſtiterit προπροκυλινδομένη, id eſt quę prius adoratur.

ἀνεννόητος, incogitabilis ἀκατάληπτος:

proarche emiſſum eſſe primo & quinto loco archen, ex anennoëto ſecundo & ſexto loco acatalepton, & de arreto autem tertio & ſeptimo loco anonomaſton, de aorato autem quarto & octauo loco ageneton. Pleroma hoc primæ Ogdoadis, has volūnt virtutes fuiſſe ante Bythum & Sigen, vt perfectorum perfectiores appareant, & gnoſticorum magis gnoſtici viri, ad quos iuſte quis hoc dicat.

τος, incomprehenſibilis ἀνονόμαστος, id eſt innomiuabilis.

O pepones Sophiſtæ vituperabiles & non viri.

Etenim de ipſo Bytho variæ ſunt ſententiæ apud eos. Quidam enim ſine coniugatione dicunt eum neque maſculum, neque fœminam, neque omnino aliquid eſſe. Alij autem & maſculum & fœminam dicentes eſſe, hermaphroditi Geneſim ei donant. Sigen autem alij coniugem ei addunt, vt fiat prima coniugatio.

Carmē Hom. πιπών apud Græcos non nunquã ſonat ſtupidum.

¶ Quæ ſunt in quibus non conſonant aduerſus inuicem hij qui ſunt à Valentino omnes. Cap. VI.

Ij verò qui ſunt circa Ptolemæū ſcientiores, duas cōiuges habere Bython dicūt, quas & diſpoſitiones vocāt, Ennœā & Theleſim. Primo enim mente concepit quid emittere (ſicut dicunt) poſt deinde voluit Quapropter duobus his affectibus & virtutibus, id eſt, ennœas theleſeos, velut cōmixtis inuicē, emiſsio monogenis & Alethiæ ſecundū coniugationē facta eſt. Quos typos & imagines duorū affectuū patris adgreſſas eſſe inuiſibiliū viſibiles, thelematis quidē Nun, ennoias autē Alethian: & propter hoc aduentitiæ voluntatis maſculus eſt imago, Innatæ verò ennœæ fœmininus quoniã volūtas velut virt⁹ facta eſt ennœę. Cogitabat enim ennœa ſemper emiſsionē, nō tamē & emittere ipſa per ſemetipſam poterat quæ cogitabat. Cū autē volūtatis virtus aduenit, tunc quod cogitabat emiſit. Non videntur tibi hi, ò dilectiſsime, Homerici Iouis, propter ſollitudinem non dormientis, ſed curæ habentis, quando poterit honorare Achillem, & multos perdere Græcorum, apprehenſionem habuiſſe, magis quàm eius qui eſt vniuerſorum Deus? qui ſimul vt cogitauit, perficit

θέλησις voluntas

perficit id quod cogitauit, & ſimul ac voluit & cogitat hoc quod voluit, & tunc volẽs cum cogitat, cum ſit totus cogitatus,& totus ſenſus,& tot⁹ oculus, & totus auditus,& totus fons omnium bonorum. Qui autem prudentiores putantur illorum eſſe,primam octonationem non gradatim,alterum ab altero AEonem emiſſum dicunt,ſed ſimul & in vnum AEonum emiſsionẽ à propatore, & ennœam eius cum crearentur ipſi obſtetricaſſe affirmant. Et jam non ex Logo & Zoë anthropon & eccleſiam, ſed ex author ex anthropo & eccleſia Logon & Zoën dicunt generatos in hunc mundũ,dicentes, Quãdo aliquid*emittere propator,;hoc pater vocatus eſt,at vbi quæ emiſit vera fuerunt,hoc Alethia vocatũ eſt. Cũ autem voluit ſemetipſum oſtendere, hoc anthropos dictus eſt. Quos autem prærecogitauerat poſteaquàm emiſit,hoc eccleſia vocata eſt. Locutus eſt anthropos Logon, hic eſt primogenitus filius,ſubſequitur autem Logon Zoë,& ſic prima octonatio completa eſt.

Forte,voluit.

¶ Qualis conuerſatio ipſorum,& quæ eſt figuratio vitæ. Cap. VII.

Vlta autem pugna apud eos, etiam de ſaluatore. Quidam enim eum ex omnibus generatum dicũt, quapropter beneplacitum vocari, quoniam vniuerſum pleroma bene ſenſit per eum glorificare patrem. Alij autem ex ſolis æonibus, qui ſunt à Logo & Zoë emiſſi,& propter hoc Logon, & Zoen dici eum,parentum nomina cuſtodientem. Alij autẽ ex duodecim æonibus hij qui ſunt ab anthropo & eccleſia facti, & propter hoc filium hominis ſe cõfiteri, velut poſt genitum antropi. Alij à Chriſto & ſpiritu ſancto eorum qui ad firmamentum pleromatis emiſſi ſunt,factum eũ dicunt, patris ſui à quo emiſſus eſt cuſtodientem appellationẽ. Alij autem ſunt qui ipſum propatorem omnium & proarchen & proanennoëton anthropon dicunt vocari,& hoc eſſe magnum & abſconditum myſterium, quoniam quæ eſt ſuper omnia virtus & cõtinet omnia, anthropos vocatur, & ideo hoc filium hominis dicere Saluatorem.

m

Eudoxia

Quæ

❡ Quæ eſt Colarbaſeorum & Marci doctrina. Cap. VIII.

a Lius verò quidã ex hiis qui ſunt apud eos magiſtri emendatorem ſe eſſe glorians, Marcus eſt autem illi nomen, magicæ impoſturæ peritiſsimus, per quam & viros multos,& non paucas fœminas ſeducens, ad ſe conuertit, velut ad ſcientiſsimũ & perfectiſsimum, & virtutem maximam ab inuiſibilibus Logis habentem fecit, præcurſor quaſi vere exiſtẽs Antichriſti. Anaxilai enim ludicra cum nequitia eorũ qui dicuntur magi commiſcens per hæc virtutes perficere putatur apud eos qui ſenſum non habent & à mente ſua exceſſerunt.

❡ Quæ eſt induſtria Marci, & quæ ſunt, quæ ab eo fiunt. Cap. IX.

p Ro calice enim vino mixto fingens ſe gratias agere & in multum extendens ſermonem inuocationis,purpureum & rubicundum apparere facit, vt putetur ea gratia ab hiis quæ ſunt ſuper omnia,ſuum ſanguinem ſtillare in illius calicẽ per inuocationem eius,& valde concupiſcere præſentes ex illo guſtare poculo,vt & in eos ſtillet quę per magum hũc vocatur gratia. Rurſus mulieribus dans calices mixtos, ipſas gratias agere iubet,præſẽte ſe:& vbi hoc factũ eſt, ipſe alium calicẽ multo maiorem, quàm eſt ille in quo illa seducta euchariſtiam facit proferens, & trãſfũdens à minori qui eſt à mnliere euchariſtia factus in illũ qui eſt ab eo alatus multo maiorem, ſtatim dicens ita, Illa quæ eſt ante amnia inexcogitabilis & inenarrabilis gratia adimpleat tuũ intus hominem, multiplicet in te agnitionem ſuam,inſeminans granum ſinapis in bonam terrã. Et alia quædam dicens,&in inſaniam mittens illam infelicem admirabilia faciens apparuit,quãdo maior calix adimpletus eſt de minori calice, vt & ſupereffunderet ex eo. Et alia quædam diſſimilia faciens, exterminauit multos & abſtraxit poſt ſe. Datur autem intelligi eum & dæmonem quendam paredrum habere, per quem ipſe quoque prophetare videtur, Et quotquot di- Paredros aſſeſſor

gnas

gnas putat fieri participes ſuæ gratiæ, prophetare facit. Maxime enim circa mulieres vacat, & hoc circa eas quę ſunt honeſtæ & circũpurpuratæ & ditiſsimæ, quas ſæpe adducere tentans, dicit blandiens eis, Participare te volo ex mea gratia, quoniam pater omnem angelum tuum ſemper videt ante faciem ſuam: locus autem tuę magnitudinis in nobis eſt, oportet nos in unum conuenire, ſume primum à me & per me gratiam, adaptare vt ſponſa ſuſtinens ſponſum ſuum, vt ſis quod ego, & ego quod tu. Conſtitue in thalamo tuo ſemen luminis, Sume à me ſponſum, & cape eum, & capere in eo. Ecce gratia deſcendit in te aperi os tuum, & propheta. Cum autem mulier reſponderit, nunquã prophetaui & neſcio prophetare, inuocationes quaſdã faciens denuo ad ſtuporem eius quæ ſeducitur, dicit ei, Aperi os tuũ, & loquere quæcunq;, & prophetabis. Illa autem ſeducta & elata ab hiis quæ prædicta ſunt, concalefaciens animam à ſuſpicione quod incipiat prophetare, cũ cor eius multo plus quàm oporteat palpitet, audet & loquitur deliriosa, & quæcunque euenerint, omnia vacue & audacter, quippe calefacta ſpiritu, ſicut meliora nobis de talibus prophetis exequitur, eo quod audax & verecunda anima, quaſi vacuo aëre ex calefacta eſt, & exinde prophetidé ſemetipſam putat, & gratias agit Marco, ei qui participauit ei ſuam gratiam: & remunerare eũ geſtit, non ſolum ſecundum ſubſtantię ſuæ dationem, vnde diuitiarum copiam magnam collegit, ſed & ſecundũ corporis copulationem, & ſecundum omnia vnire ei cupit, vt cum eo deſcendat in vnum. Iam vero quædam ex fideliſsimis mulieribus, quæ habent timorem Dei, & non ſunt ſeducibiles, quas ſimiliter vt reliquas affectauit ſeducere, iubens eas prophetare, exſufflantes & anathematizantes eum ſeparauerunt ſe ab huiuſmodi inſano, qui ſe diuinum ſpirare ſimulabat, pro certo ſciẽtes, quoniã prophetare non à Marco mago inditur hominibus, ſed quibuſcunque Deus deſuper immiſerit gratiam ſuam, hi ab eo traditã habent prophetiam, & tunc loquuntur, quando Deus vult, ſed non quãdo Marcus iubet. Quod

enim

enim iubet, eo quod iubetur maius eſt & dominatius, quoniam illud quidé principatur, illud autem ſubiectũ eſt. Si ergo Marcus quidem iubet, vel alius quis, ſicut ſolent in cœnis ſortibus hij omnes ludere & ſibimetipſis inuicem imperare vt prophetent, & ſecundum ſuas cõcupiſcétias eos ſibi prophetare, erit ille qui iubet & maior & dominãtior prophetico ſpiritu, cũ ſit homo, quod eſt impoſsibile. Sed tales quidem qui iubentur ab ipſis ſpiritus, & loquuntur quando volunt ipſi, terreni & * infirmi ſunt: audaces autem & impudentes à ſatana immiſsi ad ſeductionem & perditionem eorum, qui non firmam fidem, quam ab initio per eccleſiam acceperũt, cuſtodiunt. Adhuc etiam vt amatoria & * ad letantia efficit, vt & corporibus ipſarum contumeliam inroget, hic idem Marcus quibuſdam mulieribus, etſi non vniuerſis. Hæ ſæpiſsime conuerſæ ad eccleſiam Dei, confeſſæ ſunt, & ſecundum corpus exterminatas ſe ab eo velut cupidine, & inflammatás valde illum ſe dilexiſſe, vt & diaconus quidam eorum qui ſunt in Aſia, ſuſcipiens eũ in domum ſuam inciderit in huiuſmodi calamitatem.

Al. infert

Forte adlectantia.

Nam cum eſſet vxor eius ſpecioſa, & ſententia & corpore corrupta eſſet à mago iſto, & ſecuta eum eſſet multo tempore, poſt deinde cum magno labore fratres eam conuertiſſent, omne tempus in exomologeſi conſummauit, plangens & lamentans ob hanc quam paſſa eſt ab hoc mago corruptelam. Et diſcipuli autem eius quidem circũ obuerſati in hiiſdé, ſeducentes mulierculas multas corruperũt, perfectos ſemeipſos vocãtes, quaſi nemo poſsit exæquari magnitudini agnitionis ipſorum nec ſi Paulũ, aut Petrum dicas, vel alterũ quédam Apoſtolorũ, ſed plus omnibus ſe cognouiſſe, & magnitudinem agnitionis illius, quæ eſt inenarrabilis virtutis ſolos ebibiſſe. Eſſe autem ſe in altitudine ſuper omné virtuté. Quapropter & libere omnia agere, nullũ in nullo timorem habentes, propter enim redemptionem & incõprehenſibiles & inuiſibiles fieri iudici. Si autem & apprehenderit eos, aſsiſtétes ei cum redéptione hæc dicét, O aſſeſſor Dei myſtice illius pro AEonõ Siges quã ma-

gnitudines

gnitudines ſemper vidētes faciem patris ſui à te & adductore vtentes abſtrahunt ſurſum ſuas formas, quas valde audax illa ducta phantaſmate propter bonum propatoris emiſit nos imagines illorum, tunc intentionem illorum quæ ſunt ſurſum, quaſi ſomnium habens. Ecce iudex in proximo & præco me iubet meæ defenſioni adeſſe, tu autem quaſi quæ ſcias vtrorumque noſtrorum rationem tanquam vnum te ex te exiſtentem iudici aſſiſte. Mater autem cito audiens hæc, Homericam inferorum galeam eis ſuperimpoſuit, vt inuiſibiliter effugerent iudicem, & ſtatim eripiens eos in thalamum duxit, & reddidit ſuis ſponſis. Talia autem dicentes, & operantes, & in hijs quoque quę ſunt ſecundum nos regiones, Rodanenſes multas ſeduxerunt mulieres, quæ cauteriatas conſcientias habentes quædā quidem & iam in manifeſto exomologeſin faciunt, quædam autem reuertentes, hoc ipſum in ſilentio ſenſim ſemetipſas retrahunt, deſperantes à vita Dei. Quædam quidem in totum abſceſſerunt: Quædam autem intra vtrumque dubitantes, quod eſt prouerbij, paſſæ ſunt, neque intus neq; foris exiſtentes, hunc fructum habentes ſeminis filiorum agnitionis.

[Margin: ᾄιδος κυνῆ. vide prouerbiū orci galea.]

[Margin: ἴπαθον]

¶ Quemadmodum quidā ex eis per numeros & ſyllabas & per literas conantur conſtituere eam quæ eſt ſecundum eos argumentationem. Cap. X.

[Margin: Colarban]

Hic igitur Marcus vuluam & ſuſceptoriū Colarbaſi ſilentij ſemet ſolū lumen fuiſſe dicens, quippe vnigenitus exiſtens ſemen quod depoſitum eſt in eum, hic enixus eſt illam quæ eſt à ſummis & ab inuiſibilibus locis quaternationem deſcendiſſe figura muliebri ad eum. Quoniam, inquit, eius maſculinum mundus ferre non poterat, & oſtendiſſe quoque ſemetipſam quæ eſſet, & vniuerſorum geneſim quam nemini vnquam neque deorum neque hominum reuelauit, huic ſolo enarraſſe, ita dicentem, Quando primum pater, cuius pater nemo eſt, qui eſt inexcogitabilis & inſubſtantiuus, qui neque maſculus neque fœmina eſt, voluit ſuum inenarrabilem, narrabilem fieri, & quod in inuiſibile

[Margin: ἀνυπόστατος]

inuiſibile ſibi eſt, formari, aperuit os, & protulit verbũ ſimile ſibi, quod aſsiſtens oſtendit ei quod erat ipſe cum inuiſibilis forma apparuiſſet. Enunciatio autem nominis facta eſt talis: locutus es verbum, verbum primum nominis eius fuit ἀρχὴ & ſyllabæ eius literarum quatuor. Coniunxit & ſecundam, & fuit hæc literarũ quatuor. Poſt locutus eſt & tertiam, & fuit hæc literarũ x. Et eam quæ eſt poſt hæc locutus eſt, & fuit ipſa literarum xij. facta eſt ergo enunciatio vniuerſi nominis, literarum xxx. ſyllabarum autem quatuor, vnumquodque autem elementorum ſuas literas & ſuum characterem, & ſuã enunciationem & figurationes & imagines habere: & nihil eorum eſſe, quod illius videat formam, neque ipſum ſuper elementum eſt. Sed nec cognoſcere eum, ſed ne quidem proximi eius vnumquodque enunciationem ſcire, ſed quod ipſe enunciat, ita omne quod enunciat, illud quod eſt totum nominet. Vnumquenque enim ipſorum, pars exiſtens totius, ſuum ſonum quaſi omne nomẽ, & non ceſſare ſonantia, quoadusque extra nouiſsimam literam nouiſsimi elementi ſingulariter enunciata deueniant. Tunc autem redintegrationem vniuerſorum dicit futuram, cum vnam & eandem conſonationem ſonent, cuius exclamationis imiginem eſſe, Amen, ſimul dicentibus nobis tradidit. ſonos autẽ eos eſſe, qui formant inſubſtantiuũ & ingenitum AEonem, & eſſe hos formas, quas Dominus angelos dixit, quę ſine intermiſsione vident faciem patris. Nomina autẽ elementorum communia & enarrabilia AEonas & verba & radices & ſemina & plenitudines & fructus vocauit; ſingula autem ipſorum & vniuſcuiuſque propria in nomine eccleſiæ contineri, & intelligi ait. Quorum elementorum nouiſſimi elementi vltima littera vocem emiſit ſuam, cuius ſonus exiens ſecundum imaginẽ elementorum elementa progenia generauit, ex quibus & quæ ſunt hic, diſpoſita dicit, & ea quę ſunt ante hæc generata: ipſam quidem literam cuius ſonus erat conſequens ſonum deorſum à ſyllaba ſua ſurſum receptã dicit, ad impletionem vniuerſi. Remanſiſſe autem deorſum

ſum ſonum, quaſi foras proiectum, elementum autem
ipſum ex quo litera cum enunciatione ſua deſcẽdit de-
orſum, literarũ ait eſſe xxx. & vna quæque ex his xxx. li-
teris in ſemetipſo habere alias literas, per quas nomẽ li
teræ nominatur. Et rurſus alias per alias nominari li-
teras, & alias per alias, ita vt in immẽſum decidat mul-
titudo literarũ. Sic autẽ planiꝰ diſces quod dicitur, Del
ta elementũ literas habet in ſe quinq;, & ipſum Δ, & E,
& Λ, & T, & A, & hæ rurſus literæ per alias ſcribũtur li-
teras, & aliæ per alias. Si ergo vniuerſa ſubſtantia del-
tæ in immẽſum decidit, aliis alias literas generantibus
& ſuccedentibus alterutrũ, quãto magis illius elementi
maius eſſe pelagus literarum. Et ſi vna litera ſic immen
ſa eſt, vide totius nominis profundum literarũ, ex qui-
bus propatora Marci ſilentium conſtare docuit. Qua-
propter & patrem ſciẽtem incapabile ſuũ dediſſe elemẽ
tis, quæ & æonas vocat, vnicuiq; eorũ ſuã enunciationẽ
exclamare, eo quod non poſſit, vnum illum quod eſt to
tum enunciare. Hæc itaque exponente ei quaternatio-
nem dediſſe. Volo autem tibi & ipſam oſtendere verita
tem. Depoſui enim illã de ſuperioribus ædificiis vt cir-
cunſpicias eam nudam. & intuearis formoſitatem eius.
Sed & audias eam loquentem, & admireris ſapientiam
eius. Vide quid igitur in caput eius ſurſum primũ α &
ω. Collum autẽ β & ψ. Humeros cũ manibus γ & χ. Pe-
ctus δ & φ. Cinctum ε & υ. Ventrem ζ & τ. Verẽda η & ς.
Femora θ & ρ. Genua ι & π. Tibias κ & ο. Crura λ & ξ,
Pedes μ & ν. Hoc eſt corpus eius quæ eſt ſecundum ma-
gum veritatis, hæc futura elemẽti, hic character literæ,
forte factura & vocat elementum hoc, hominem, eſſe autem fontem
ait eũ omnis verbi, & initium vniuerſæ vocis, & omnis
inenarrabilis enarrationem, & taciti ſilentij os, & hoc
quidem corpus eius. Tu autem ſublimius alleuans ſen
ſus intelligentiam, autogenitora & patrodotora, verbũ
abore veritatis audi. Hæc autem cum dixiſſet illa atten
dentem ad eum veritatem & aperientem os, locuta eſt
verbum: verbum autem nomen factum, & nomen eſſe
hoc quod ſcimus & loquimur Chriſtum Ieſum, quod
cum

eũ nominaſſet, ſtatim tacuit. Cũ autẽ putaret Marcus, plus aliquid eam dicturam, rurſus quaternatio veniens in medium ait, Tanquam cõtemptibile putaſti eſſe verbum, quod ab ore veritatis audiſti, non hoc quod ſcis & putas habere, olim eſt nomen. Vocem enim tantum habes eius, virtutem autem ignoras. Ieſus autem eſt inſigne nomen ſex habens literas, ob omnibus qui ſunt vocationis cognitum. Illud autẽ quod eſt apud æonas pleromatis, cum ſit multifarium exiſtens, alterius eſt formæ, & alterius typi. Quod intelligitur ab ipſis, qui ſunt cognati eius, quorum magnitudines apud eũ ſunt ſemper. Hæc igitur quæ apud nos ſunt vigintiquatuor literæ, emanationes eſſe intellige trium virtutum, imaginales eorum quæ continent vniuerſum, quæ ſunt ſurſum, elementorum numerum. Mutas enim literas nouẽ putat eſſe, patris & veritatis, quoniã ſine voce ſint, hoc eſt, inenarrabiles & in loquibiles, ſemiuocoles autem cum ſint octo Logi eſſe & Zoes, quoniã quaſi mediæ ſint inter mutas & vocales, & recipere eorũ quidem quæ ſuper ſint emanationẽ, eorũ verò quæ ſubſint eleuatioẽ. Vocales autem & ipſas ſeptem eſſe Anthropi & eccleſiæ, quoniam per Anthropum vox progrediens formauit omnia. Sonus enim vocis, formam eius circumdedit. Eſt igitur Logos habens & Zoë viij. Anthropos autem & eccleſia vij. Pater autem & Alethia ix. Ex minori autem computatione quod erat apud patrem deſcendit, emiſſus illuc * fuerat ſeparatus ad emendationem factorum, vt pleromatum vnitas æqualitatem habens fructificet vnam in omnibus quæ eſt ex omnibus virtus: & ſic is qui eſt numeri vij. eorum qui ſunt octo accepit virtutem, & facta ſunt tria loca ſimilia numeris, cum ſint octonationes quater in ſe venientia vigintiquatuor oſtenderunt numerũ: & tria quidem elementa, quæ dicit ipſe trium in coniugatione virtutum exiſtere, quæ fiunt vj. ex quibus emanauerunt vigintiquatuor literæ, quadripertita inenarrabilis quaternationis ratione eundem numerum faciunt, quæ quidẽ dicit illius qui eſt innumerabilis exiſtere, Indui autem

ἰησοῦ

Al. defuerat

eas à tribus virtutibus, in ſimilitudiné illius qui eſt in-
uiſibilis. Quorum elementorum imagines imaginẽ eſ-
ſe eas quę ſunt apud nos duplices literę. Quas cũ xxiiij
literis adnumerantes virtute quæ eſt ſecundũ analogiã
xxx. faciũt numerũ. Huius rationis & diſpoſitionis fru-
ctum dicit in ſimilitudinem imaginis apparuiſſe, & il-
lum qui poſt vj. dies quartus aſcẽdit in montem, & fa-
ctus eſt vj. qui deſcẽdit & detẽtus eſt hebdomade cũ eſ-
ſet inſignis octonatio, & habet in ſe omnem elemento-
rum numerum, quem manifeſtauit, cum ipſe veniſſet
ad baptiſmũ, columbæ deſcenſio, quæ eſt ω & α. Nume-
rus enim ipſius vnum & D. C C C. & propter hoc Moy-
ſen in ſexta die dixiſſe quæ eſt in cœna pura nouiſsimũ
hominem in generationem primi hominis apparuiſſe.
Cuius diſpoſitionis initium & finem ſextã horã in qua
affixus eſt ligno: perfectum enim ſenſum ſcientem eum
numerum qui eſt ſex virtutum fabricrationis [& rege-
nerationis habentem, manifeſtaſſe filiis luminis eã ge-
nerationem quæ facta eſt per eum, qui manifeſtatus eſt
inſignis, in eum numerum. Hic etiam & duplices lite-
ras numerum inſignem habere ait. Iuſignis enim nume-
ἐπίσημον rus commixtus vigintiquatuor elementis xxx. literarũ
nomen explicuit. Vſus eſt autem Diacono vij. nume-
rum magnitudinem quẽadmodum dicit Marci Sige, vt
ab ſe cogitatæ cogitationis manifeſtetur fructus: & inſi
gnem quidem hunc numerum in præſenti vt eum qui
ab inſigno figuratus eſt, intelligi eum qui quaſi in par-
tes diuiſus eſt aut præciſus & foris perſeuerauit, qui
ſua virtute & prudentia per eam quæ eſt ab eo emiſſio-
nem, hunc qui eſt ſeptem virtutum ſecundum micatio-
nem hebdomadis virtutis animauit mundum, & animã
poſuit eſſe huius vniuerſi quod videtur. Vtitur autem
& ipſe hic hoc opere quaſi ſpontaneæ ab eo, ab eo fœto
re aliqua miniſtrant cum ſint imitationes imitabilium
enthymeſin matris. & primum quidem cælum ſonat α,
quod autem eſt poſt illum ε, tertium autem η, quartum
verò & medium numeri vij. Iota virtutẽ enarrat, quin-
tum verò ο, ſextum autem υ, ſeptimum autem & iiij. à
medio,

medio, & elementum*exdant, quemadmodum Marci ſi-ge, quæ multa quidem locatius exequitur, nihil autem verum loquens affirmat, quæ virtutes, ait, omnes ſimul in inuicem complexæ ſonant & glorificant illum á quo emiſſa ſunt, gloria autem ſoni mittitur in propatorem. Huius autem glorificationis ſonum in terram delatum ait plaſmatorem factum, & generatorem eorũ*inquæ ſunt in terra. Al. exclamat Alias. qui

¶Quomodo ſoluunt parabolas. Cap. XI.

O Stenſionem autem affert ab hiis, qui nunc naſcuntur infantibus, quorum anima ſimul vt de vulua progreſſa eſt, exclamat vniuſcuiuſq; elementi hunc ſonum. Sicut ergo ſeptem virtutes, inquit, glorificant verbum, ſic & anima in infantibus plorans & plangens Marcum glorificat eum. Propter hoc autẽ & Dauid dixiſſe, Ex ore infantium & lactantium perfeciſti laudem: & iterũ, Cæli enarrant gloriam Dei. Et propter hoc quãdo in doloribus & calamitatibus anima fuerit in releuationem ſuam dicit, O, in ſignum laudationis, vt cognoſcens illa quæ ſurſum eſt anima quod eſt cognatum ſuum adiutorium ei deorſum mittat. Et de omni quidem nomine quod eſt xxx. literarũ, & de bytho qui augmentum accepit ex huius literis, adhuc etiã de veritatis corpore quod eſt duodecim membrorum, vnoquoq; membro ex duabus literis cõſtante, & de voce eius quã locuta eſt non locuta, & de reſolutione eius nominis*quod non eſt enarratum, & de mundi anima & hominis ſecundum quæ habent illam quæ eſt ad imaginem diſpoſitionem ſic*declarauit. Dehinc autẽ quẽadmodum ex nominibus æquiparatam virtutem oſtendit eorum quaternatio referemus, vt nihil lateat te dilectiſſime eorum, quæ ad nos peruenerunt ex ijs quæ ab ijs diſcuntur, quẽadmodum ſæpe poſtulaſti à nobis. Alias, quod ex Al. delirauit

¶Quẽadmodum cõuerſationẽ ſecundũ figurã eius qui apud eos eſt pleroma exponũt factũ. Ca. XII.

S Ic autẽ annunciat per quàm ſapiens eorũ Sige generationẽ xxiiij. elemẽtorum cũ ſolitate eſſe vnitatẽ, ex quibus duæ ſunt emiſſiones

ἓν vnum
μονότης ſolitas

ſicut prędictū eſt, monas & hen, quæ duplicatæ iiij. factę ſunt, bis enim duo quatuor, & rurſus duo & quatuor in idipſum cōpoſitę, vj. manifeſtauerūt numerum. Hi autē ſex quadruplicati vigintiquatuor generauerūt figuras. Et quidē quæ ſunt primæ quaternationis nomina ſancta ſanctorum intelliguntur, quæ non ſunt narrari, intelliguntur autē à ſolo filio quæ pater ſcit, quæ nā ſunt. Alia verò quæ cū grauitate & honore & fide nominantur apud eum ſunt hæc ἄῤῥητος, σιγὴ, πατὴρ ἀλήθεια. Huius autem quaternationis vniuerſus numerus eſt literarum vigintiquatuor, ἄῤῥητος enim nomen literas habet in ſe ſeptem σιγὴ quinq;, πατὴρ quinq;, & ἀλήθεια vij. quæ cōpoſita in ſe bis quinæ & bis ſeptē vigintiquatuor numerum adimpleuerūt. Similiter & ſecūda quaternatio Logos & Zoe Antropos & eccleſia eundē numerū elementorū oſtēderūt, & Saluatoris quoq; narrabile nomē Ι Η Σ Ο Υ Σ literarū eſt ſex. Inenarrabile autē eius literarum vigintiquatuor. Et χρεῖστος literarū vij. quod eſt au-

Alias xii.

tem in Chriſto inenarrabile literarū* xxx. Et propter hoc ait eū α & ω, vt per iſta manifeſte cū hūc numerum habeat hæc auis. Ieſus autē hāc habet, inquit, inenarrabilē geneſim. A matre enim vniuerſorū, id eſt, primę quaternationis, in filię locū proceſsit ſecūda quaternatio, & facta eſt octonatio, ex qua ꝓceſſa eſt decas, ſic factū xviij decas itaque adiuncta octonationi & decuplū eā faciēs octuagies decies octingentorum numerum fecit, vt ſit vniuerſus literarū numerus ab octonatione in decadam progrediens octo & lxxx. dat, quod eſt Ieſus. Ieſus enim nomē ſecūdum Græcarum literarū cōputum dat ſummam lxxxviij. habens manifeſte & ſupercœleſtis Ieſu, ſecundū eos geneſim. Quapropter A B Græcorum habere monadas viij. & decadas viij. hecatontadas viij. dat lxxxviij. numerum oſtendentia, hoc eſt, Ieſum qui eſt ex omnibus conſtans numeris, & propter hoc α & ω nominari eum, cum ſignificet ex omnibus eius generationem. Et iterum ita primæ quaternioni ſecandū proceſſionē numeri & ſemetipſam cōpoſitæ x apparuit numerus. α enim & β vt ε & δ in ſemetipſo cōpoſita x faciūt,

dat, videtur deprauatum ex D.C C C. nam hunc numerū cōficit Ἰησοῦς. ἑκατοντὰς centenarius numerus

quod

quod eſt ι, & hoc eſſe volunt Ieſum. Sed & Chriſtus, inquit, literarum eſt octo, ex quibus primam octonationé ſignificari, quæ cũ Iota aplicata dat lxxxviij. numerum generauit. Dicitur autem, ait, & filius Chriſtus, hoc eſt, duodecas: υἱὸς enim nomen literarum quatuor eſt, χειςὸς autem viij. quæ compoſita duodecadis oſtenderunt magnitudinem. Prius autem, inquit, quàm huius nominis inſigne appareret, hoc eſt, Ieſus filius, in ingnorantia magna fuerunt homines & errore. Cum autem manifeſtum eſt vj. literarum nomen hoc, quod eſt ſecundum carnem amictum eſt vt ad ſenſibilitatem hominis deſcenderet, habens in ſemetipſo ipſum quoque iij. & vigintiqnatuor, tunc cognoſcentes eum ceſſauer unt ab ignoratione, & à morte in vitam aſcenderunt, nomine eis facto ducatore ad patrem veritatis. Voluiſſe enim patrem vniuerſorum ſoluere ignorantiam, & deſtruere mortem. Ignorantiæ autem ſolutio, agnitio eius fiebat, & propter hoc dictum, ſecundum voluntatem eius, eum qui eſt ſecundum imaginem eius, quæ ſurſum eſt virtus, diſpoſitum hominem: à quaternatione enim progreſsi ſunt æones. Erat auté in quaternatione Anthropos & eccleſia Logos & Zoe. Ab iis igitur virtutes, ait, emanatæ generauerunt eum qui in terra manifeſtatus eſt, Ieſum. & logi quidem locum adimpleſſe angelum Gabriel, Zoes autem ſpiritumſanctum, Anthropi autem altiſsimi virtutem, eccleſiæ auté locũ virgo oſtendit, & ſic ille qui eſt ſecundum diſpoſitionem per Mariam generatus apud eum homo, quem pater omnium tranſeuntem per vuluam elegit per verbum ad agnitionem ſuam. Cum autem veniſſet ipſe ad aquam, deſcendiſſe in eum quaſi columbam eum qui recurrit ſurſum, & impleuit xij, numerum, in quo inerat ſemen eorum qui conſeminati ſunt cum eo, & condeſcenderunt & coaſcenderunt. Ipſam autem virtutem quæ deſcendit ſemen dicit eſſe patris, habens in ſe & patrem & filium, & eam quæ per eos cognoſcitur innominabilis virtus ſiges & omnes æonas, & hunc eſſe ſpiritũ qui locutus eſt per os Ieſu, qui ſe confeſſus eſt filium

hominis,& manifeſtauit patrē,deſcēdēsquidē in Ieſum vnitus eſt, & deſtruxit quidē mortē ait, qui fuit ex diſpoſitione Saluator Ieſus. Agnouit autē patrē Chriſtum Ieſum eſſe. ergo Ieſum nomē quidē eius, qui eſt ex diſpoſitionē homo dicit. poſitū autē eſſe in adſimilationē & figurationē eius qui incipit in eum deſcendere hominis,quē capiētē habere & ipſum hominē & ipſum Logō & patrē & arrheton & ſigē & alethiā & eccleſiā & Zoen. Hæc iam ſupra,iu,iu,& ſuper pheu,& ſuper vniuerſam
ἰοῦ & φεῦ tragicā exclamationē & doloris vociferationem ſunt. Quis enim nō oderit eum qui tātorū mēdaciorum malus compoſitor eſt poeta, cum videat veritatem idolum à Marco factam, & hoc Alpha beta literis ſtigmatā nuper,ſicut quod eſt ab initio,quod dici ſolet,& heri & ante Græci confitentur ab æſtimatione prima ſedecim accepiſſe. Poſt deinde procedentibus temporibus ſemetipſos adinueniſſe, aliquādo quidē adſpiratas, aliquādo autem duplices. Nouiſsime autem omnium Palamedē aiūt lōgas his adpoſuiſſe. Prius igitur quā apud Græcos hæc fierent non erat veritas? Corpus enim eius ſecundum te Marce poſterius eſt tempore quàm Cadmos, & eos qui ante eum ſunt. Poſterius autē his qui reliqua elemēta addiderunt tēporis quàm Palamedes, poſterius autem tempore quàm & tu ipſe. Tu autē ſolus in idolū depoſuiſti eam quæ à te prædicatur veritas. Quis autē ſuſtinebit tuā illam quæ tātum verbo ſata eſt ſigen, quæ innominabilem nominat æonem, inenarrabilem exponit,& eum qui inueſtigabilis eſt enunciat, & aperuiſſe os dicit eum quem incorporalem & infiguratum dicis, & emiſiſſe verbum quaſi vnū ex his quæ cōpoſita ſunt animalia. Verbum quoque eius ſimilē eſſe ei qui eū emiſit, & formā inuiſibilis factam elementorum quidē eſſe xxx. ſyllabarum autē iiij. Erit ergo ſecundū ſimilitudinem verbi pater omnium ſicut tuus,elementorū quidem xxx. ſyllabarum autē iiij. Aut iterum quis ſuſtinebit te,in ſchemata & numeros,aliquando quidem xxx. aliquando autē xxiiij. aliquādo vj.tantū, cōcludentem vniuerſorum conditorem, & Demiurgum,& factorem

verbum,

verbum Dei, & minuentem eum in ſyllabas quidem iiij. elementa autem xxx, & omnium dominum qui firmauit cælos in D. ccc. lxxxviij. deducentem numeros ſimiliter atque alphabetu? & ipſum qui omnia capit patrem, à nullo autem capitur in quaternationem & octonationem & duodecadem ſub partientem, & per huiuſmodi multiplicationes illud quod eſt inenarrabile & incognoſcibile, quemadmodum tu dicis, patris enarrantem. At quem incorporalem & inſubſtantiuum nominas, huius materiam & ſubſtantiā ex multis literis alijs ex alijs generatis fabricas, ipſe Dædalus fictor & faber malus factus ſublimiſsimæ virtutis, & quē indiuiſibilē dicis ſubſtantiam in mutas & vocales & ſemiuocales ſonos ſubdiuidens, id quod eſt mutum. In his omnium patri & huius intentioni mentiens, in ſummam blaſphemiam & magnam impietatem immiſiſti omnes qui tibi credunt. Quapropter & iuſte & apte tali temeritati tuæ diuinæ adſpirationis ſenior & præco veritatis inuectus eſt interdicens ſic, Idolorū fabricator Marce & portentorum inſpector, aſtrologiæ cognitor & magicæ artis, per quæ cōfirmas erroris doctrinas, ſigna oſtendens his qui à te ſeducuntur apoſtaticæ virtutis operationes, quę tibi præſtat tuus pater ſatanas per angelicam virtutem azazel facere, habens te præcurſorem contrariæ aduerſus deum nequitiæ. Et hæc quidem amator Dei ſenior. Nos autem reliqua myſteria eorum quæ ſunt longa conabimur breuiter expedire, & ea quæ multo tempore ſunt occultata in manifeſtum producere. Sic enim fit vt facile argui & conuinci poſsint ab omnibus.

¶ Quemadmodum ea quæ ſunt in lege in ſuum transferunt figmentum. Cap. XIII.

G Enerationem itaque æonum & errorem ouis & adinuentionem adunantis in vnum, myſtice audent annunciare hij, qui in numeros omnia deduxerunt, de monade & dualitate dicentes omnia conſtare, & à monade vſque ad quatuor numerantes, ſic generent decadem. Vnū enim & duo & tres & quatuor in vnum compoſitæ x. æonum generauerunt numerum.

Rurſus

Rurſus autem dualitas ab ea progreſſa vſque ad epiſemon, duo & quatuor & ſex, duodecadem oſtendit, & rurſus à dualitate ſimiliter numerantibus nobis, vſque ad xl. numerus oſtenſus eſt, in quo eſt ogdoas & decas & duodecas. Vnde eadem igitur eo quod epiſemon habuerit conſequentem ſibi propter epiſemum paſsionem vocant, Et propter hoc circa duodecim numerum cum labes quædam facta fuiſſet ouem luxuriatam aberraſſe. Quoniam apoſtaſiam à duodecade factam dicunt. Similiter & à duodecade abſcedētem vnam virtutem periſſe diuinant, & hanc eſſe mulierem quæ perdiderit dragmam, & accenderit lucernam & inuenerit eam. Sic igitur & numeros reliquos in dragma quæ ſunt nouem, in oue vero vndecies IX. perplexos ſibi ſemetipſis xcix. numerum generare, quoniā nouies vndecim xcix. fiant. Quapropter tamen hunc habere dicunt numerū. Non pigritabor autem tibi & aliter eos interpretātes annunciare, vt vndique conſpicias fructum eorum. Literam enim η cum epiſemo ogdoadam eſſe volunt cum ab alpha beta octauo ſit poſita loco, rurſus iterum ſine epiſemo computātes numerum ipſarum literarum & componentes vſque ad η triacontadem oſtendunt. Incipiens enim quis ab α & perfiniens in η, per numeros literarū, abſtrahens autem epiſemum & inſuper coniungens incrementum literarum, inuenit tricenarium numerum. Vſque ad ι literæ xv. fiunt, poſt deinde appoſitis eis vij. numerus ij. & xx. perficit. Cum autem appoſitum eſt eis η, quod eſt viij: admirabilem triacontadem adimpleuit, & hinc oſtendunt ogdoadem matrem xxx. æonum. Quoniam igitur ex tribus virtutibus vnitus eſt tricenarius numerus, ter idem factus xc. fecit. Et ipſa autem trias in ſe compoſita ix. generauit. Sic ogdoas xcix. gegenerauit numerum. Et quoniam duodecimus æon abſiſtens reliquit, rurſum xj, conſequenter dicunt typum literarum in figura Logi poſitum eſſe, vndecimam enim in litteris eſſe λ qui eſt numerus triginta & ſecundum imaginem poſitum eſſe ſuperioris diſpoſitionis, quoniam ab Alpha ſine epiſemo ipſarum literarum nume-

rus

tus vſque ad λ. compoſitum ſecundum augmentum literarum cum ipſo λ xc.& ix. faciunt numerum. Quoniam autem λ, vndecimo loco eſt in ordine, ad ſimilis eorum deſcendit inquiſitionem vt impleret xij. numerum, & cum inueniſſet eum adimpleta eſt: manifeſtum eſſe ex ipſa figuratione litteræ: λ enim quaſi ad ſui ſimilis inquiſitionem adueniens, & inueniens & in ſemet rapiens ipſum duodecimi adimpleuit locum, M litera ex duabus λambdis Λ Λ conſiſtente. Quapropter & figuræ eos per agnitionem x c i x. locum, hoc eſt, deminorationem typum ſiniſtræ manus ſectari. Qui autem vnum quod additum ſuper x c i x. in dexteram eos manum tranſtulit. Tu quidem hæc pertranſiens dilectiſsime, optime ſcio quoniam ridebis multum, tantam illorum in tumore ſapientem ſtultitiam. Sunt autem digni planctu, qui tantam Dei religionem & magnitudinem vere inenarrabilis virtutis, & tantas diſpoſitiones Dei per A & B, & per numeros tam frigidos & ſic extortos enunciant. Quotquot autem abſiſtunt ab eccleſia & hijs anilibus fabulis aſſentiunt, vere à ſemetipſis ſunt damnati. Quos Paulus iubet nobis poſt primam & ſecundam correptionem deuitare. Ioannes enim Domini diſcipulus ſuperextendit damnationem in eos, neque aue nobis eis dici volens. Qui enim dicit, inquit, eis aue, communicat operibus ipſorum nequiſsimis, & merito: Non eſt enim gaudere impijs, dicit dominus. Impij autem ſuper omnem impietatem hij ſunt, qui factorem cæli & terræ, vnum Deum omnipotentem ſuper quem alius Deus non eſt, ex labe & ipſa ex altera labe facta miſſum dicunt: & ſic iam ſecundum eos eſſe eum emiſsionem tertiæ labis. quam ſententiam digne exulfflantes & catanathematizantes, oportet porrò alicubi & longe fugere ab eis: & quanto plus hæc affirmant & gaudent in hiis adinuentionibus ſuis, tanto magis ſciamus plus eos agitari ab ogdoadis nequiſsimis ſpiritalibus, quemadmodum hij qui in phreneticam paſsioné inciderunt, aut

Supputatio in digitis.

aut plus rident & valere ſe putant, & quaſi ſani omnia agunt, quædam autem & quaſi plus quàm ſani ſunt, tanto magis male habent. Similiter autem & hij quo magis plus ſapere putatur eneruantes ſemetipſos ſuper * tonum ſagittantes, tanto magis non ſapiunt. Exiens enim immundus ſpiritus ignorantiæ, dein vacantes eos non Deo, ſed mundialibus quæſtionibus inueniens, aſſumens alios ſpiritus ſeptem nequiores ſemetipſo, & infatuans illorum ſententiam, quaſi poſsint quæ ſunt ſuper deum adinuenire, & aptabiliter in excluſionē compoſitam ogdoadam ignorantiæ nequiſsimorum ſpirituum in eos depoſuit.

* τόνος intenſio qualis eſt arcus aut chordæ.

❡ Quemadmodum incognitum omnibus conātur inducere patrem. Cap. XIIII.

Volo autem tibi referre, quemadmodum & ipſam conditionem ſecundum imaginem inuiſibilium à Demiurgo quaſi ignorante eo, fabricatam per matrem dicunt. Primo quidem quatuor elementa dicunt ignem, aquam, terrā, & aerē, imaginem emiſſam eſſe ſuperioris quaternationis, & operationes eorum cū eis annumeratas, id eſt, calidum & frigidum, humectum & aridum, diligenter imaginare ogdoadem, ex qua decem virtutes ſic enumerant. Septem quidem corpora circondata, quæ etiam cælos vocant. Poſt deinde continentem eos circulum quē octauum cælum vocant, poſt deinde ſolem & lunam. Hæc cum ſint decem numero, imagines dicunt eſſe inuiſibilis decadis eius, quæ à Logo & Zoe progreſſa ſit. Duodecadem autem oſtēdi per eum qui Zodiacus vocatur circulus. xij enim ſigna manifeſtiſsime hominis & eccleſię filiam duodecadam quaſi per quandam vmbrā pinxiſſe dicunt: & è contrario ſuper iunctum, inquiunt, vniuerſorum oneri cum ſit velociſsimum quod ſuperpoſitum eſt cælum, qui ad ipſam concauationem adgrauat, & ex contrarietate moderàtur illorum velocitatem ſua tarditate, ita vt in xxx. annis circuitum à ſigno in ſignum faciat, imaginem dicunt eum Hori eius, qui trigeſimam nominis illorum matrem circumcontinet. Lunā quoq;

rurſus

ruſus ſuum cęlum circumeuntem xxx.diebus,per dies numerum xxx.æonum ſignificare.Et ſolem autē in duo decim mēſibus circumeuntem & perficientem circularem ſuam apocataſtaſin,per duodecim menſes duodecadem manifeſtare.Et ipſos autem dies xij . horarum habentes,typum non adparentis duodecadis eſſe:ſed & horam dicunt quod eſt duodecimum diei ex triginta partibus adornotam propter imaginem triacontadis:& ipſius autem Zodiaci circuli circum commenſurationem eſſe partium ccc.lx.quodque enim ſignorum partes habere xxx . Sic quoque per circulum imaginem copulationis eorum quæ ſunt duodecim ad xxx.cuſtoditam dicunt.Adhuc etiam & terram in xij.climata diuiſam dicentes,& in vnoquoque climate vnamquāque virtutem ex cælis ſecundum dimiſsionem ſuſcipientem , & ſimiles generantem filios ei virtuti quæ dimiſerit deſtellationem,typum eſſe duodecadis & filiorum eius manifeſtiſsimum aſſeuerant.Ad hæc autem volentē aiunt Demiurgū ſuperioris ogdoadis interminabile & æternum & infinitum & intemporale imitari,& cum nō potuiſſet perſeuerabile eius & perpetuum deformari , ideo quod fructus ſit labijs,in temporum ſpacia & tempora & numeros multorum annorum,æternitatē eius depoſuiſſe, exiſtimantem in multitudine temporum imitari eius interminatum:Hic dicunt,cum effugiſſet eum veritas, ſubſequutum mēdatium:& propter hoc deſtructionem adimpletis temporibus accipere eius opus.

ἀποκατάστασις
reſtitutio.

¶Quibus ex ſcripturis teſtimonijs vtantur. Cap. XV.

ET de conditione quidē talia dicentes, quotidie adinuenit vnuſquiſque eorum quemadmodum poteſt,aliquid noui . Perfectus enim nemo,niſi qui maxima mendacia apud eos fructificauerit.De propheticis autem quæcunque transformantes coaptant,neceſſarium eſſe manifeſtantes argutionē his inferre.Moyſes enim,inquiunt,incipiens id quod eſt ſecundum cōditionem opus, ſtatim in principio matrem omnium oſtendit,dicēs, In principio fecit deus cælum

&

& terram. Quatuor hæc nominãs, deum & principium, cælum & terram, quaternationem ipſorum, quemadmodum ipſi dicunt, figurauit. Et inuiſibile autem & abſconditum eius manifeſtantem dicere, terra autem erat inuiſibilis & incompoſita. Secundam autem quaternationem progeniem primæ quaternationis ſic eũ dixiſſe volunt, abyſſum nominantem & tenebras, in quibus ſunt & aquæ, & qui ferebatur ſuper aquas ſpiritus. Poſt quã decadis commemorantem lumen dicere, & diem & noctem & firmamentum & veſperam & quod vocatur mane, & aridam & mare, ad hoc etiam & herbam & decimo loco lignum: ſic quoque per decem nomina x. æonas manifeſtaſſe. Duodecadis autem ſic formatam apud eos virtutem. Solem enim dicere & Lunam & ſtellas, & tempora & annos, & cetos, adhuc etiam piſces & ſerpetina & volatilia & quadrupedia, feras quoque & ſuper hæc omnia duodecimum hominem: ſic & ſpiritu triacontadem per Moyſen dictam docent. Nec non & formatum hominem ſecundum imaginem ſuperioris virtutis habere in ſe eam quæ ſit ab vno fonte virtutem. Conſtitutam autem eam eſſe in eo qui ſit in cerebro locus, ex quo defluant virtutes quatuor ſecundum imaginem ſupernæ tetradis, quę vocatur vna quidem viſio, altera autem auditus, tertia odoratus, & quarta guſtatio. Octonationem autem dicunt ſignificari per hominẽ, ſic: aures quidem duas habentem, & totidem viſus, adhuc etiam odorationes duas, & duplicem guſtationem amari & dulcis. Totum autem hominem omnem imaginem triacontadis ſic habere docent. In manibus quidem per digitos decadam baiulare: in toto corpore, cum in xij. membra diuidatur, duodecadem. Diuidunt autem illud, quemadmodum veritatis apud eos diuiſum eſt corpus de quo prædiximus, Ogdoadem autem & inenarrabilem & inuiſibilem, in viſceribus abſconditam intelligi. Solem quoque iterum qui ſit magnum luminare, in quarta dierum fieri, propter quaternationis numerum dicunt. Tabernaculi quoque quod à Moyſe compoſitum eſt, atria de byſſo & hyacintho & purpura & coccino facta,

eandem

eandem apud eos oſtendere imaginem: ſacerdotis quoque poderem quatuor ordinibus lapidum pretioſorum adornatum quaternionem ſignificare præfiniunt. Etſi qua omnino talia ſunt poſita in ſcripturis quæ quatuor poſſunt numerum deſignare, propter quaternationem ipſorum dicunt factum. Octonationem rurſus oſtendi ſic, in octauo dierum formatum dicunt hominem. Aliquando enim dicunt eum ſeptimo die factum, aliquando aut octauo, niſi forte choicum quidem in ſeptimo dierum dicunt formatum, carnalem autem in octauo: diſtincta ſunt enim hęc apud eos. quidam autem & alterum eſſe volunt qui ſecundum imaginem & ſimilitudinem Dei factus eſt homo maſculo fœminus, & hunc eſſe ſpiritalem, Alterum autem qui ex terra plaſmatus ſit Seth. Arcæ autem diſpoſitionem in cataclyſmo, in qua octo homines liberati ſunt, manifeſtiſsime dicunt ogdoadem oſtendere: Hoc autem idem & Dauid cum octauus eſſet genitus inter fratres ſuos ſignificare. Adhuc etiam & circuncíſionem quæ octauo die fit, circuncíſionem ſuperioris ogdoadis manifeſtare, & omnino quæcunque inueniuntur in ſcripturis adduci poſſe ad numerum octauum, myſterium ogdoadis adimplere dicunt. Sed & decadem ſignificari per decem gentes, quas promiſit Deus Abrahæ in poſſeſsionem dare, dicunt. Et diſpoſitio autem quæ eſt ſecundum Saram, quomodo poſt decem annos dat ei ancillam ſuam Agar, vt ex ea filium faciat, idem ſignificare. Et ſeruus autem Abraham miſſus ad Rebeccam & ſuper puteum dans ei armillas aureorum decem, & fratres eius tenentes eam diebus decem. Adhuc etiam Ieroboam qui decem ſcripta accepit, & tabernaculi decem atria & columnæ decem cubitorum, & decem filij Iacob ad emptionem tritici prima vice in AEgyptum miſsi, & decem apoſtoli, quibus manifeſtatur poſt reſurrectionem Dominus, cum Thomas non eſſet præſens, inuiſibilem defigurabant, ſecundum eos, decadem. Duodecadem autem erga quem & myſterium paſsionis

labis fuiſſe,ex qua paſsione viſibilia fabricata eſſe volunt,ſignanter & manifeſtiſsime poſitam vbique dicūt: & duodecim filios Iacob ex quibus duodecim quoq; trībus,& Logium variū duodecim habens lapides, & duodecim tintinabula, & eos qui à Moyſe poſiti ſunt ſub monte duodecim lapides. Similiter autem & eos qui à Ieſu in flumine poſiti ſunt,&alteros qui trāſpoſiti ſunt, & portantes arcam teſtamenti,& eos qui ab Helia poſiti ſunt in holocauſto vituli,Et numerus quoque Apoſtolorum,& omnia omnino quæcunque duodecim numerum cuſtodiunt,Duodecadem ipſorum ſignificare volunt.Horum autem vnitatē omnium,quæ vocatur triacōtas,per arcā cui⁹ triginta cubitis altitudo fuit, & ſub Noe,& per Samuelem declinantem Saul qui triginta diebus abſcondebatur in agro,& per eos qui cum eo intrauerunt in ſpeluncam, & propter id quod longitudo fuerit ſancti tabernaculi triginta cubitorum.Et quęcunque alia æqualia numeris his inueniuntur,triacōtadem ipſorum per huiuſmodi oſtendunt adſeuerationes.

¶De redemptione ſua quanta dicunt & faciunt. Cap. XVI.

NEceſſarium autem duxi addere hijs & quanta de propatore ipſorum,qui incognitus erat omnibus ante aduentum Chriſti,eligētes de ſcripturis ſuadere contendunt,vt oſtendant dominum non alterum annunciare patrem præter fabricatorem huius vniuerſitatis,quē ſicut prædiximus,impie blaſphemantes labis fructum eſſe dicunt, Prophetam igitur Eſaiam dicentem,Iſrael autem me nō cognouit & populus me non intellexit, inuiſibilis Bythi ignorantiam dixiſſe coaptant. & in Oſee, quod dictum eſt: Non eſt in eis veritas neque agnitio Dei,in hoc idem tendere conantur:& non eſt intelligens aut requirens deum, omnes declinauerunt,ſimul inutiles facti ſunt, in Bythi ignorantia apponunt.Et per Moyſen autem dictum, Nemo videbit Deum & viuet,in illum habere ſuadent relationem.Et fabricatorem quidem à prophetis viſum dicūt, illud autem quod ſcriptum eſt:Nemo videbit Deum & viuet,

vluet, de inuiſibili magnitudine & incognita omnibus dictum volunt. Et quoniam quidem de inuiſibili patre factore omnium dictum eſt: Nemo videbit deum, & omnibus nobis manifeſtum eſt, quoniam autem nõ de hoc qui ab hiis qui adinuentus eſt Bythus, ſed Demiurgo, & ipſe eſt inuiſibilis Deus, oſtenditur procedente ſermone. Et Danielem autem hoc idem ſignificare, in eo quod interrogat angelum abſolutionis parabolarũ quaſi non ſcientem, ſed & angelum abſcondentem ab eo magnum myſterium Bythi dicere ei, recurre Daniel. Hij enim ſermones obſtructi ſunt quoadusque intellectores intelligant & albi inalbentur, & ſeipſos eſſe albos & intellectores gloriantur.

¶ Quod modi apud eos ſunt redhibitionis. Cap. XVII.

SVper hæc autẽ inenarrabilem multitudinem apocryphorũ & perperũ ſcripturarũ quas ipſi finxerunt adferunt ad ſtuporẽ inſenſatorum, & quæ ſunt veritatis non ſcientiũ literas. Aſſumunt autem in hoc & illã falſationem, quaſi dominus cum puer eſſet & diſceret literas, cum dixiſſet magiſter eius, quemadmodũ in conſuetudine eſt, dic a, reſpondit a. Rurſum cum magiſter iuſſiſſet dicere eum b, reſpondiſſe dominum, tu prior dic mihi quid eſt A, tunc ego dicam tibi quid eſt B. Et hoc exponunt quaſi ipſe ſolus cognitum ſcierit, quod manifeſtauit in typum A. Quædam autem eorũ quę in Euãgelio poſita ſunt in hũc characterẽ trãsfigurãt, Sicut illud quod ad matrẽ ſuã, duodecim annorũ exiſtẽs, reſpõdit, dicens: Nõ ſcitis quoniã in hijs quæ patris mei ſunt oportet me eſſe. Hunc quẽ nõ ſciebant, dicunt, patrem annunciabat eis, & propter hoc emiſiſſe diſcipulos in duodecim tribus annunciantes ignotũ eis deum. Et ei qui dixiſſet illi: Magiſter bone, eũ qui vere bonus eſſet Deus confeſſum eſſe reſpondentẽ. Quid me dicis, vnus eſt bonus pater in cælis. Cælos autẽ nũc æonas dicunt, & propter hoc non reſpondiſſe eis, qui ei dixerunt, In qua virtute hoc facis, ſed ẽ contrario interrogatione ſua conſternaſſe eos: inenarrabile patris in eo

quod non dixerit nõ oſtẽdiſſe eum interpretãtur. Et in eo quod dixerit,ſæpius cõcupiui audire vnũ ex ſermonibus iſtis,& nõ habui qui diceret mihi, manifeſtantis dicunt eſſe per hoc vnum eum, qui ſit vere vnus Deus, quem non cognouerint:In eo quod appropinquauit ad Hieruſalem,plorauit ſuper eã & dixit, Si cognouiſſes & tu hodie quæ ſunt ad pacem,abſcõdita autem ſunt à te, per eum ſermonem qui eſt abſcõditus apocryphum Bythum manifeſtaſſe, Et iterum dicentem: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis,diſcite à me,veritatem patris annunciaſſe.Quod enim neſciebãt,inquiũt, hoc eis promiſiſſe doctũrum.Oſtenſionem autem ſuperiorum,& velut finẽ regulæ ſuæ adferũt hæc. Confiteor tibi pater domine cæli & terræ, quoniam abſcondiſti à ſapientibus,& prudentibus,& reuelaſti ea paruulis, Ita pater meus,quoniam in cõſpectu tuo placitum factum eſt:omnia mihi tradita ſunt à patre, & nemo cognouit patrem niſi filius,& filium niſi pater,& cuicũque filius reuelauerit. His enim manifeſtiſsime aiunt oſtendiſſe eum,quod ante aduentum eius nemo manifeſte cognouerit patrem veritatis,& à patre volunt quod quaſi fabricator & conditor ſemper ab omnibus cognitus ſit, & hæc dominum dixiſſe de cognito omnibus patre, quem ipſi adnunciãt. Rẽdẽptionis autẽ ipſorum traditionem euenit inuiſibilem eſſe & incomprehenſibilium & inuiſibilium mater,& propter hoc cũ ſit inſtabilis nõ ſimpliciter neque vno ſermone referendum eſt quoniã vnuſquiſque illorum,quẽadmodum ipſi volunt tradunt eã.

¶Quemadmodum imbuunt eos qui ſibi credunt, & quibus ſermonibus vtuntur. Cap. XVIII.

Quanti enim ſunt huiuſmodi ſententiæ myſtici Antiſtites,tot ſunt redemptiones,& qui ad negationem baptiſmatis eius quę eſt in deum generationis & vniuerſæ fidei * reſtitutionem repromiſsionem inremiſſe eſt ſpecies hæc à ſatana,arguentes eos referemus aptiori loco.Dicunt autem eam neceſſariam eſſe hijs,qui perfectam agnitionem acceperunt,vt in eam quæ eſt ſuper omnia virtus,ſint regenerati.Aliter

* Alias, reſtructionem.

ter nobis impoſsibile eſſe infra pleroma introire, quoniã hæc eſt quæ in ꝓfundũ Bythi deducit ſecũdum eos. Et baptiſma quidem apparentis Ieſu in remiſsionem eſſe peccatorum, Redemptionem autem eſſe eius qui in eo deſcenderit Chriſtus ad perfectioné:& illud quidem animale, illa autem ſpiritalia eſſe repromittunt. Et baptiſma quidem ab Ioanne adnunciatum in pœnitétia, redemptionem autem eius qui in eo eſt Chriſti poſitam eſſe ad perfectionem:& hoc eſſe, de quo dicit. Aliud baptiſma habeo baptizari, & valde propero ad illud. Sed & filijs Zebedæi, matre ipſorum poſtulante, vt ſedere faceret eos à dextris & à ſiniſtris, cum eo in regno, hanc adpoſuiſſe redemptionem dominum dicunt, dicentem, poteſtis baptiſmo baptizari, quo ego debeo baptizari? Et Paulum manifeſte dicunt eam quæ ſit in Chriſto Ieſu redemptionem ſæpiſsime oſtendiſſe, & eſſe hãc èam quæ ab ipſis varie & inconſonanter traditur. Quidam enim ex ipſis ſponſale cubiculum quoddam adaptãtes, & quaſi myſticum conficiunt cum quibuſdam prophanis dictionibus hijs qui ſacrantur, & ſpiritales nuptias dicunt eſſe id, quod ab eis fit ſecundum ſimilitudinem ſupernarum coniugationum. Alij autem adducunt ad aquam, & baptizantes ita dicunt, In nomine ignoti patris omnium, in veritate matris omnium, & in nomine deſcendétis Ieſu ad vnitionem & redemptionem & communionem virtutum. Alij autem & Hebraica nomina ſuperſantur, vt ſtupori ſint vel perterreant eos qui ſacrantur, ſic, Baſyma eacabaſa eanaa, irrauriſta dyarbada caeotaba fobor camelanthi. Horum autem interpretatio eſt talis. Hoc quod eſt ſuper omnem virtutem inuoco, quod vocatur lumen & ſpiritus & vita, quoniam in corpore renaſci. Alij autem rurſus redemptionem profantur ſic, Nomen quod abſconditum eſt ab vniuerſa deitate & dominatione & veritate quod induit Ieſus Nazarenus in Zonis luminis, Chriſtus dominus viuentis per ſpiritum ſanctum in redemptionem angelicam. Nomen quod eſt reſtaurationis meſſiau far magnoin ſeenchaldia moſomeda eaacha

Forma baptiſmi.

Portéta verborum.

cha faronepſcha Ieſu Nazarene, Et horum interpreta-
tio eſt talis, Chriſti non diuido ſpiritum cor & ſuper cæ
leſtem virtutem miſericordem, fruar nomine tuo ſalua-
tor veritatis. Et hæc quidem profantur ipſi qui ſacrant.
Qui autem ſacratur reſpondit, Confirmatus ſum & re-
demptus ſum & redimo animam meam, ab æone hoc &
omnibus quæ ſunt ab eo in nomine Iao, qui redemit a-
nimã eius in redemptionem in Chriſto viuente. Dehinc
ſuperfantur qui aſtant, Pax omnibus in quibus hoc no
men requieſcit. Poſt deinde vngunt ſacratum opobal-
ſamo. Vnguentum enim hoc typum dicunt eius ſuaui-
tatis quæ ſit ſuper vniuerſa. Quidam autem eorum ad-
ducere quidem ad aquam ſuperuacuum eſſe dicunt: ad-
miſcentes autem oleum & aquam in vnum cum qui-
buſdam prophanis dictionibus ſimilibus quæ ſupra prę
diximus, mittunt ſuper eorum caput qui ſacrãtur, & hoc
eſſe redemptionem volunt, vngunt autem & ipſi opobal
ſamo. Alij autem hæc omnia recuſantes dicunt non o-
portere inenarrabilis & inuiſibilis virtutis myſterium
per viſibiles & corruptibiles perfici creaturas, & ea quæ
mente concipi non poſſunt, & incorporalia & inſenſibi-
lia per ſenſibilia & corporalia. Eſſe autem perfectam re
demptionem, ipſam agnitionem inenarrabilis magnitu
dinis: ea enim quæ ſunt de ignorantiæ labis & paſſione
facta, per agnitionem diſſolui vniuerſum ignorantię ſta
tum, vti ſit agnitio interioris hominis: & neque cor-
poralem eſſe eam, corruptibile enim eſt corpus, neq; ani
malem, quoniam anima de labe eſt ſpiritus velut habi-
taculũ: ſpiritalem ergo oportere & redemptionem eſſe,
redimi enim per agnitionem interiorẽ hominem ſpiri-
talẽ, & ſufficere eis vniuerſorum agnitionẽ, & hanc eſſe
Vnctio. redẽptionem verã. Alij ſunt qui mortuos redimunt ad
finẽ defunctionis, mittentes eorũ capitibus oleũ & aquã,
ſiue prædictum vnguẽtes cum aqua, & cum ſupradictis
inuocationibus, vt incomprehẽſibiles & inuiſibiles prin
cipibus & poteſtatibus fiant, & vt ſuperaſcendant ſuper
Alias, inte- viſibilia * interiorum ipſorũ in creatura mundi relin-
rior. quatur, anima vero proiiciatur Demiurgo: & præcipiũt
eis

eis veniétibus ad poteſtates hæc dicere, poſteaquã mortui fuerint. Ego filius à patre patris qui ante fuit, filius auté in eo qui ante fuit. Veni autem videre omnia quæ ſunt mea & aliena, non autem aliena in totum, ſed ſunt Achamoth quæ eſt fœmina, & hæc ſibi fecit, deducit enim genus ex eo qui ante fuit, & eo rurſus in mea vnde veni: & hæc dicenté euadere & effugere poteſtates dicũt. Venire quoq; ad eos qui ſunt circa Demiurgũ, & dicere eis. Vas ego ſum pretioſum, magis quàm fœmina quæ fecit vos. Si mater veſtra ignorat radicẽ ſuã, ego autem noui meipſum, & ſcio vnde ſim, & inuoco incorruptibilem Sophiã quæ eſt in patre. Mater eſt autem matris veſtræ, quæ non habet patrẽ neque coniugẽ maſculum, fœmina autem à fœmina efficit vos, ignorans & matrem ſuam & putans ſeipſam eſſe ſolam, ego autem inuoco eius matrem. Hæc autem eos qui circa Demiurgũ ſunt audientes valde conturbari & reprehendere ſuam radicem & genus matris, ipſos autem abeuntes in ſua proijcientes nodos ipſorum, id eſt animã. Et de redemptione quidem ipſorum, hæc ſunt quæ quidem in nos venerunt. Cum auté diſcrepant ab inuicẽ & doctrina & traditione, & qui recentiores eorum agnoſcũtur, affectant per ſingulos dies nouum aliquid adinuenire & fructificare quod nunquam quiſquam excogitauit, durum eſt omnium deſcribere ſententias.

¶ Quod eſt propoſitum omnibus hæreticis, & quó tendant. Cap. XIX.

Cum teneamus autem nos regulam veritatis, id eſt, quia ſit vnus Deus omnipotens, qui omnia condidit per verbum ſuũ, & aptauit & fecit ex eo quod nõ erat ad hoc vt ſint omnia, quemadmodum ſcriptura dicit, Verbo enim domini cæli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum. Et iterũ: Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Ex omnibus auté nihil ſubtractũ eſt, ſed omnia per ipſum fecit pater: ſiue viſibilia, ſiue inuiſibilia: ſiue ſenſibilia, ſiue intelligibilia: ſiue téporalia, propter quãdã diſpoſitioné, ſiue ſempiterna, & ea omnia, non per ange-

los,neque per virtutes aliquas abſciſas ab eius ſentẽtia, nihil enim indiget omnium deus,ſed per verbum & ſpiritum ſuum omnia faciens & diſponens & gubernans & omnibus eſſe præſtans,hic qui vnũ fecit,etenim mundus ex omnibus,hic qui hominẽ plaſmauit, hic qui deus Abrahã,deus Iſaac,& deus Iacob, ſuper quem alius deus non eſt,neque initium,neque virtus,neque pleroma.Hic pater domini noſtri Ieſu Chriſti,quẽadmodum oſtendemus.Hanc ergo tenentes regulam licet valde varia & multa dicant facile eos deuiaſſe à veritate arguimus.Omnes enim ferè quotquot ſunt hæreſes,deũ quidem vnum dicunt,ſed per ſententiã malam immutant, ingrati exiſtentes ei qui fecit eos, quemadmodum per idololatriam. Plaſmata autem Dei contemnunt contradicẽtes ſuæ ſaluti,ipſi ſui accuſatores amariſsimi,& falſi teſtes exiſtentes.Qui quidem reſurgent in carne licet nolint,vti agnoſcant virtutem ſuſcitãtis eos à mortuis. cum iuſtis autem non adnumerabuntur,propter incredulitatem ſuam.Cum ſit igitur aduerſus omnes hæreticos detectio atque conuictio varia & multifaria, & nobis propoſitum eſt omnibus ijs ſecundum ipſorum characterem cõtradicere, neceſſariũ arbitrati ſumus prius referre fontem & radicem eorum, vti * ſubtiliſsimum ipſorum Bythum cognoſcẽs intelligas arborem,de qua defluxerunt tales fructus.

Alias, ſublimiſsimum.

Quæ eſt Simonis Samaritæ magi doctrina. Cap. X X.

Simon enim Samarites magus ille, de quo diſcipulus & ſectator apoſtolorũ Lucas ait: Vir quidã autẽ nomine Simon, qui ante erat in ciuitate magicã exercẽs & ſeducens gentẽ Samaritanorum,dicens ſe eſſe aliquẽ magnum, quẽ auſcultabant à puſillo vſque ad magnũ,dicentes,hic eſt vere virtus dei, quæ vocatur magna.Intuebantur autẽ eũ propter quod multo tẽpore magicis ſuis dementaſſet eos. Hic igitur Simon qui fidẽ ſimulauit putans Apoſtolos & ipſas ſanitates per Magiã & nõ virtute dei perficere, & per impoſitionẽ manuũ ſpiritu ſancto adimplere credẽtes deo per

per eũ qui ab ipſis Euãgelizatur Chriſtus Ieſus,per ma iorẽ quandã Magicã ſcientiã & hoc ſuſpicãs fieri, & offe rens pecunias Apoſtolis,vt acciperet & ipſe hanc poteſtatẽ quibuſcũq; velit dandi ſpiritũ ſanctum, audiuit à Petro, Pecunia tua tecũ ſit in perditionẽ, quoniã donũ dei exiſtimaſti pecunia poſsideri:nõ eſt tibi pars neque ſors in ſermone hoc,cor enim tuũ nõ eſt rectum coram deo.In felle enim amaritudinis & obligatione iniuſtitiæ video te eſſe.Et cũ adhuc magis nõ crediddiſſet deo, & cupidus intẽdit cõtendere aduerſus Apoſtolos, vti & ipſe glorioſus videretur eſſe,& vniuerſam Magiã adhuc amplius inſcrutãs,ita vt in ſtuporẽ cogeret multos hominũ,quippe cum eſſet ſub Claudio Cæſare, à quo etiã ſtatua honoratus eſſe dicitur propter Magiã.Hic igitur à multis quaſi deus glorificatus eſt, & docuit ſemetipſum eſſe qui inter Iudæos quidem quaſi filius apparuerit,in Samaria autem quaſi pater deſcenderit, & in reliquis vero gẽtibus quaſi ſpirit⁹ ſanctus aduẽtauerit. Eſſe autẽ ſe ſublimiſsimã virtutẽ, hoc eſt,eum qui ſit ſuper omnia pater,& ſuſtinere vocari ſe quodcũque eum vocant homines.Simõ autem Samaritanus ex quo vniuerſæ hęreſes ſubſtiterunt,habet huiuſmodi ſectę materiã. Hic Helenam quandam,quã ipſe à Tyro ciuitate Phœnices quæſtuariam cum redemiſſet,ſecum circunducebat,dicens,hanc eſſe primam mentis eius conceptionẽ, matrem omnium,per quam initio mente concepit angelos facere & archangelos. Hanc enim Ennoiam exilientem ex eo,cognoſcentem quæ vult pater eius degredi ad inferiora,& generare angelos & poteſtates, à quibus & mundum hunc factum dixit. Poſteaquam autem generauit eos,hæc detẽta eſt ab ipſis propter inuidiam, quoniam nollẽt progenies alterius cuiuſdã putari eſſe. Ipſum enim ſe in totũ ignoratũ ab ipſis, Ennœan autẽ eius detentam ab ijs quæ ab ea emiſſæ eſſent poteſtates & angeli,& omnem contumeliã ab ijs paſſam,vti nõ recurreret ſurſum ad ſuum patrẽ,vſque adeo vt & in corpore humano includeretur,& per ſecula veluti de vaſe in vas tranſmigraret in altera muliebria corpora.Fuiſſe

Eccleſiaſtica Hiſtoria li. 2 cap.22. citãs hic Irenęum Selenẽ vocat non Helenẽ.

autem eam & in illa Helena, propter quam Troianum contractum eſt bellum, quapropter & Steſichorum per carmina maledicentem eam, orbatum oculis, poſt deinde pœnitentem & ſcribentem eas quæ vocantur palinodias & in quibus hymnizauit eam rurſus vidiſſe. Tranſmigrantem autem eam de corpore in corpus ex eo * vt propter contumeliam ſuſtinentem, in nouiſsimis etiam iam in fornice proſtitiſſe: & hanc eſſe perditam ouem, quapropter & ipſum veniſſe vti eam aſſumeret pœnam & liberaret eam à vinculis, hominibus autem ſalutem præſtaret per ſuam agnitioné. Cum enim male moderarentur angeli mundum, quoniam vnuſquiſque eorum concupiſceret principatum, ad emendationem veniſſe rerum, & deſcendiſſe eum transfiguratum, & aſsimilatum virtutibus & poteſtatibus & angelis, vt & in hominibus homo appareret ipſe cum nó eſſet homo, & paſſum auté in Iudęa putatum, cú non eſſet paſſus. Prophetas autem à mundi fabricatoribus angelis inſpiratos dixiſſe prophetias, quapropter nec vlteri⁹ curarent eos, hij qui in eum & in Helenam eius ſpé habeant, & vt liberos agere quæ velint, ſecundum enim ipſius gratiã ſaluari homines, ſed non ſecundum operas iuſtas. Nec enim eſſe naturaliter operationes iuſtas, ſed ex accidentia, queádmodum poſuerunt qui mundú fecerunt angeli, per huiuſmodi præcepta in ſeruitutem deducentes homines. Quapropter & ſolui mundum, & liberari eos qui ſunt eius ab imperio eorú qui mundum fecerunt, repromiſit. Igitur horum myſtici ſacerdotes libidinoſe quidem viuunt, Magias auté perficiút, quemadmodú poteſt vnuſquiq; ipſorum. Exorciſmis & incantationibus vtuntur, Amatoria quoq; & agogima, & qui dicuntur paredri & oniropópi, & quæcunque ſunt alia parerga apud eos ſtudioſe exercentur. Imaginem quoq; Simonis habét factã adfigurã Iouis, & Selenæ in figurã Mineruæ, & has adorant: habent quoque & vocabula à principe impiiſsimæ ſententiæ Simone dicti Simoniani, à quibus falſi nominis ſcientia accepit initia, ſicut ex ipſis aſſertionibus eorum adeſt dicere.

Alias, vt ſemper.

Quæ

¶ Quæ eſt Menandri ſententia & que operationes ipſorum. Cap. XXI.

H Vius ſucceſſor fuit Menander Samarites genere, qui & ipſe ad ſummum Magiæ peruenit. Qui primam quidem virtutem incognitã ait omnibus, ſe autem eum eſſe qui miſſus ſit ab inuiſibilibus ſaluatorem pro ſalute hominum. Mundum autẽ factũ ab angelis, quos & ipſe ſimiliter, vt Simeon, ab Ennoia emiſſos dicit. Dare quoque per eam, quæ à ſe doceatur magiam ſcientiam, addidit, vt & ipſos qui mundũ fecerunt vincat angelos. Reſurrectionem enim per id quod eſt in eum baptiſma accipere eius diſcipulos & vltra non poſſe mori, ſed perſeuerare non ſeneſcẽtes & immortales.

¶ Relatio eius quæ eſt ſecundum Baſilidem doctrina. Cap. XXII.

E Xiis Saturninus qui fuit ab Antiochea quæ eſt apud Daphnẽ & Baſilides occaſiones accipientes, diſtantes doctrinas oſtenderũt, alter quidem in Syria, alter verò in Alexãdria. Suturninus quidem ſimiliter vt Menãder vnum patrem incognitũ omnibus oſtendit, qui fecit angelos, archangelos, virtutes, poteſtates. A ſeptem autem quibuſdam angelis mũdum factum & omnia quæ in eo. Hominem autem angelorum eſſe facturam, deſurſum à ſumma poteſtate lucida imagine apparente, quem cum continere non potuiſſent, inquit, eo ſtatu qui ſtatim recurrerit ſurſum, adhortati ſunt ſemeipſos, dicentes, Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. qui cum factus eſſet & non potuiſſet erigi plaſma per imbecillitatẽ angelorũ, ſed quaſi vermiculus ſcarizaret, miſerantem eius deſuper virtutem, quoniam in ſimilitudinẽ eius eſſet factus, emiſiſſe ſcintillam vitæ, quæ erexit hominem & articulauit & viuere fecit. Hanc igitur ſcintillam vitę poſt defunctionem recurrere ad ea quæ ſunt eiuſdẽ generis, dicit. Et reliqua ex quibus facta ſunt illa reſolui. Saluatorem autem ignotum demonſtrauit, & incorporalem, & ſine figura, putatiue autem viſum hominem.

Et Iudæorum deũ vnũ ex angelis eſſe dixit, & propter hoc quod diſſoluere voluerint patrem eius omnes principes aduenisse Chriſtum, ad deſtructionem Iudæorum dei & ad ſalutem credentium ei. eſſe autem hos qui habent ſcintilam vitæ eius. Duo enim genera hic primus hominum plaſmata eſſe ab angelis dixit, alterum quidé nequam, alterum autem bonum. Et quoniam dæmones peſſimos adiuuabant, veniſſe ſaluatorem ad diſſolutionem malorum hominum & dæmonum, ad ſalutem autem bonorum. Nubere auté & generare à Satana dicũt eſſe. Multi autem ex ijs qui ſunt ab eo, & ab animalibus abſtinent, perfecta huiuſmodi continentia ſeducentes multos. Prophetias autem quaſdam quidam ab ijs angelis qui mundum fabricauerint dictas, quaſdam autem à ſatana, quem & ipſum angelum aduerſarium mũdi fabricatoribus oſtendit, maxime autem Iudæorum deo.

¶Quæ eſt Saturnini argumentatio. Cap. XXIII.

B Aſilides autem, vt altius aliquid & veriſimilius adinueniſſe videatur, in imméſum extendit ſententiam doctrinæ ſuæ, oſtendens Nun primo ab innato natum patre, ab hoc autem natum Logum, deinde à Logo Phroneſin, à Phroneſi autem Sophiam & Dynamin, à Dynami autem & Sophia virtutes & principes & angelos, quos & primos vocat, ab hijs primum cælum factum. Dehinc ab horum deriuatione alios item factos, aliud cælum ſimile priori feciſſe, & ſimili modo ex eorum deriuatione alij facti eſſent, tanti typi eis ſuper eos eſſent, aliud tertium deformaſſe cęlum, & à tertio deorſum deſcendentium quartum, & deinceps, ſecundum eum modum alteros & alteros principes & angelos factos eſſe dicunt & cælos CCCLXV. quapropter & tot dies habere annum ſecundum numerum cælorum. eos autem qui poſterius cõtinent cælum angelos, qui etiam à nobis videntur, conſtituiſſe ea quę ſunt in mundo omnia, & partes ſibi feciſſe terræ, & earum que ſuper eam ſunt gẽtium. Eſſe autem principem ipſorum eum qui Iudęorum putatur eſſe deus. Et quoniam hic ſuis hominibus, id eſt Iudæis voluit ſubigere

reliquas gentes, reliquos omnes principes contraſtetiſſe ei, & contra egiſſe. Quapropter & reliquæ reſiduæ ruerunt gẽtes eius genti. Innatum autem & innominatum patrem videntem perditionem ipſorum miſiſſe primogenitum Nun ſuum, & hunc eſſe qui dicitur Chriſtus, in libertatem credentium ei, à poteſtate eorum qui mundum fabricauerunt. In gentibus ipſorum aũtem apparuiſſe eum in terra hominem & virtutes perfeciſſe. Quapropter neque paſſum eum, ſed Simonem quendam Cyrenæum angariatum portaſſe crucem eius pro eo: & hunc ſecundum ignorantiam & errorem crucifixum transfiguratum ab eo, vti putaretur ipſe eſſe Ieſus: & ipſum autem Ieſum Simonis accepiſſe formam, & ſtantem irriſiſſe eos. quoniam enim virtus incorporalis erat æternus innati patris, transfiguratum quemadmodum vellet, & ſic aſcendiſſe ad eum qui miſit eum deridentem eos, cum teneri non poſſet & inuiſibilis eſſet omnibus. Et liberatos igitur eos qui hæc ſciant à mũdi fabricatoribus principibus, & non oportere confiteri eum qui ſit crucifixus, ſed eum qui in hominis forma venerit, & putatus ſit crucifixus, & vocatus ſit Ieſus, & miſſus à patre vti per diſpoſitionem hanc opera mundi fabricatorum diſſolueret. Si quis igitur, ait, confitetur crucifixum, adhuc hic ſeruus eſt, & ſub poteſtate eorum qui corpora fecerunt. Qui autẽ negauerit, liberatus eſt quidẽ ab hiis, cognoſcit autẽ diſpoſitionẽ innati patris: animæ autẽ ſolæ eſſe ſalutem, corpus enim natura corruptibile exiſtit. Prophetias autem & ipſas à mundi fabricatoribus fuiſſe ait principibus, proprie aũtem legẽ, à principe autem qui eduxerit populum de terra AEgypti. Contemnere autem & idolothya & nihil arbitrari, ſed ſine aliqua trepidatione vt eis. Habere autem & reliquarum operationum vſum indifferentem & vniuerſæ libidinis. Vtuntur autem & imaginibus & incantationibus & inuocationibus, & reliqua vniuerſa parerga: nomina quoque quædam affingentes quaſi angelorum annunciant, hos quidem eſſe in primo cælo, hos autem in ſecundo, & deinceps nituntur ccclxv.

ementitorum cælorum & nomina & principia & angelos & virtutes exponere. Quemadmodum & mũdus nomen eſſe in quo dicũt deſcendiſſe & aſcendiſſe Saluatorem*eſſe cauſa cauleum. Igitur qui hæc didicerit, & angelos omnes cognouerit, & cauſas eorum, inuiſibilem & incomprehenſibilem eum poteſtatibus vniuerſis fieri, quemadmodum & * cauda canam fuiſſe. & ſicut filiũ cognitum omnibus eſſe, ſic & ipſos à nemine oportere cognoſci, ſed cum ſciant ipſi omnes & per omnes tranſeant, ipſos omnibus inuiſibiles & incognitos eſſe. Tu enim, aiunt, omnes cognoſce, te autem nemo cognoſcat. Quapropter & parati ſunt ad negationem qui ſunt tales, imò & magìs ne pati quidẽ propter nomẽ poſſunt cum ſint omnibus ſimiles. Non autem multos ſcire poſſe hæc, ſed vnum à mille, & duo à myriadibus. Et iudæos quidem iam non eſſe dicunt, Chriſtianos autem nõdum: & non oportere omnino ipſorum myſteria effari, ſed in abſcondito continere per ſilentium. CCC. autem LX quinque cælorum locales poſitiones diſtribuunt ſimiliter vt mathematici. Illorum enim theoremata accipientes in ſuum characterem doctrinæ tranſtulerunt: eſſe autem principem illorum ἀβράξας & propter hoc CCCLXV numerus habere in ſe.

Al. caula eſſe caudeum

Al. cada caua

¶ Quæ eſt Carpocratis doctrina, & quæ operationes eorum qui ab eo ſunt. Cap. XXIIII.

C Arpocrates autem & qui ab eo mundum, quidẽ, & ea quæ in eo ſunt, ab angelis multo inferioribus ingenito patre factum eſſe dcunt. Ieſum autem è Ioſeph natum, & qui ſimilis reliquis hominibus fuerit, diſtaſſe à reliquis ſecundum id quod anima eius firma & munda cum eſſet*commerata fuerit quæ viſa eſſent ſibi in ea circulatione quæ fuiſſet in ingenito deo: & propter hoc *ab eo miſſam eſſe ei virtutẽ vt in mũdi fabricatoribus effugere poſſet, & per omnes tranſgreſſa, & in omnibus liberata, aſcenderet*ad Deũ, & ea quæ ſimilia ei amplecteretur ſimiliter. Ieſu autem dicunt animam in Iudæorum conſuetudine nutritam contempſiſſe eos, & propter hoc virtutes accepiſſe, per quas

forte commemorata,

Al. à Deo

Al. ad eum

quas euacuauit quæ fuerunt*in peius paſsiones quæ e- rant hominibus. Ea igitur quæ ſimiliter, atque illa Ieſu anima poteſt contemnere mundi fabricatores archontas, ſimiliter accipere virtutes ad operandum ſimilia. Quapropter & ad tantũ elationis prouecti ſunt, vt quidam quidem ſimiles ſe eſſe dicant Ieſu. Quidam autem adhuc ſecundum aliquid illo fortiores qui ſunt diſtantes amplius quàm illius diſcipuli, vt puta quàm Petrus & Paulus & reliqui apoſtoli. Hos autem in nullo deminorari à Ieſu, animas enim ipſorum ex eadem circumlatione deuenientes, & ideo ſimiliter contemnentes mũdi fabricatores, eadẽ dignos habitos eſſe virtute, & rurſus in idem abire. Si quis autem plus quàm ille contempſerit, ea quæ ſunt hic, poſſe meliorem quàm illum eſſe. Artes enim magicas operantur & ipſi, & incantationes, philtra quoque & charitesia & paredros oniropompos & reliquas malignationes, dicentes ſe poteſtatem habere ad dominandũ iam principibus & fabricatoribus mũdi huius. Non ſolum autem ſed & hiis omnibus quæ in eo ſunt facta. Qui & ipſi ad detractionem diuini nominis & eccleſiæ, quemadmodum & gentes à ſatana præmiſsi ſunt, vti ſecundum alium modum quæ ſunt illorum audientes homines, & putantes omnes nos tales eſſe, auertant aures ſuas à præconio veritatis. Aut & videntes quæ ſunt illorum, omnes nos blaſphemẽt in nullo eis communicantes, neque in doctrina, neque in moribus, neque in cotidiana cõuerſatione. Sed vitam quidem luxurioſam, ſententiam autem impiam ad velamẽ malitiæ ipſorum nomine abutuntur, quorum iudicium iuſtum eſt, recipientium dignam ſuis operibus à Deo retributionem: & in tantum inſania effrenati ſunt, vti & omnia quæcunque ſunt irreligioſa & impia poteſtatem habere operandi ſe dicant. Sola enim humana opinione negotia mala & bona dicunt. Et vtique ſecundum trãſmigrationes in corpora oportere in omni vita & in omni actu fieri animas, ſi non præoccupãs quis in vno aduentu omni agat ſemel ac pariter: quæ non tantum dicere & audire non eſt fas nobis, ſed ne quidem in mente cõ-

*Al. in pœni-

te conceptionem venire, nec credere ſi apud homines conuerſantes in hiis quæ ſunt ſecũdum ſcripta eorum, dicunt in omni vſu vitæ factæ animæ ipſorum, exeuntes in nihilo adhuc minus habeant, Ad operandum autem in eo ne forte propter eam quod deeſt liberati aliqua re cogantur iterum mitti in corpus, propter hoc dicunt Ieſum hãc dixiſſe parabolam. Cum es cum aduerſario tuo in via da operam, vt libereris ab eo, ne forte te det iudici, & iudex miniſtro, & miniſter mittat te in carcerem. Amen dico tibi nõ exies inde donec reddas nouiſsimũ quadrantem, Et aduerſarium dicunt vnũ ex angelis, qui ſunt in mundo, quem diabolum vocant, dicentes factum eum ad id vt ducat eas quæ perierunt, animas à mundo ad principem. Et hunc dicunt eſſe primum ex mundi fabricatoribus, & illum altero angelo qui miniſtrat ei tradere tales animas, vti in alia corpora includat. Corpus enim dicũt eſſe carcerẽ, & id quod ait, Non exies inde quoad nouiſsimum quadrantẽ reddas, interpretantur quaſi non exeat quis à poteſtate angelorum eorum, qui mundum fabricauerunt, ſic tranſcorporatum ſemper quoaduſque in omni omnino operatione, quæ in mũdo eſt fiat: & quũ nihil defuerit ei, tũ liberatã eius animam eliberari ad illum Deum, qui eſt ſupra angelos mundi fabricatores. Sic quoque ſaluari & omnes animas, ſiue ipſæ præoccupãtes in vno aduentu in omnibus miſceantur operationibus, ſiue de corpore in corpus tranſmigrantes vel immiſſæ in vna quaq; ſpecie vitæ, adimplẽtes & reddẽtes debita liberari, vti iam nõ fiãt in corpore. Etſi quidẽ fiãt hæc apud eos quæ ſunt irreligioſa & iniuſta & vetita, ego nequaquã credo, In conſcriptionibus autẽ illorum ſic conſcriptum eſt, & ipſi ita exponunt. Ieſum dicentes in myſterio diſcipulis ſuis & apoſtolis ſeorſum locutũ, & illos expoſtulaſſe vt dignis & aſſentientibus ſeorſum hæc traderent: per fidem enim & charitatẽ ſaluari, Reliqua verò indifferentia cum ſint, ſecundum opinionẽ hominũ quædã quidẽ bona, quædam autẽ mala vocari, cũ nihil natura malum ſit. Alij verò ex ipſis ſignãt cauteriãtes ſuos diſcipulos

ſcipulos in * ſuperioribus partibus* extans dextræ auris. Vnde & Marcellina quæ Romã ſub Anicero venit, cum eſſet huius doctrinæ, multos exterminauit. Gnoſticos ſe autem vocant, etiam imagines quaſdam quidem depictas, quaſdam autem & de reliqua materia fabricatas, habent, dicentes formam Chriſti factam à Pilato illo in tempore quo fuit Ieſus cum hominibus, & has coronant & proponunt eas cum imaginibus mundi philoſophorum, videlicet cum imagine Pythagoræ & Platonis & Ariſtotelis & reliquorum, & reliquã obſeruationem circa eas ſimiliter vt gentes faciunt.

Al. in poſterioribus

Al. extantiæ

¶ Qualis eſt doctrina Cerinthi. Cap. XXV.

C Erinthus auté quidã in Aſia nõ à primo Deo factũ eſſe mundũ docuit, ſed à virtute quadã valde ſeparata & diſtante ab ea principalitate quę eſt ſupervniuerſa, & ignorãte eo, qui eſt ſuper õnia Deo. Ieſum auté ſubiecit nõ ex virgine natũ, impoſsibile enim hoc ei viſum eſt, fuiſſe auté eum Ioſeph & Mariæ filiũ ſimiliter vt reliqui omnes homines, & plus potuiſſe iuſtitia & prudentia & ſapientia præ omnibus, & poſt baptiſmum deſcendiſſe in eum Chriſtũ ab ea principalitate quæ eſt ſuper omnia figura columbæ, & tunc annunciaſſe incognitum patrem & virtutes perfeciſſe, in fine autem reuolaſſe iterum Chriſtum de Ieſu, & Ieſum paſſum eſſe & reſurexiſſe, Chriſtum autem impaſſibilem perſeueraſſe exiſtentem ſpiritalem.

¶ Quæ eſt Ebionitarum doctrina. Cap. XXVI.

Q Vi autem dicuntur Ebionei conſentiunt quidem mundum à Deo factum, ea autem quæ ſunt erga Dominum non ſimiliter vt Cerinthus & Carpocrates opinantur. Solo autem eo quod eſt ſecundum Matthæum Euangelio vtuntur, & apoſtolũ Paulum recuſant, apoſtatam eum legis dicentes. Quæ autem ſunt prophetica, curioſius exponere nituntur, & circunciduntur ac perſeuerant in hiis conſuetudinibus quæ ſunt ſecundum legem & Iudaico charactere vitæ vti, & Hieroſolymam adorant, quaſi domus ſit Dei.

Quæ

¶Quæ ſint Nicolaitarum opera. Cap. XVII.

N Icolaitæ autem magiſtrū quidem habent Nicolaum vnum ex vij. qui primi ad Diaconiū ab Apoſtolis ordinati ſunt, qui indiſcrete viuunt. Pleniſsime autem per Ioannis Apocalypſim manifeſtantur, qui ſint, nullam differentiam eſſe docentes in mœchando & Idolothytum edere, quapropter dixit & de iis ſermo. Sed hoc habes quod odiſti opera Nicolaitarum, quæ & ego odio.

¶Quæ eſt Cerdonis ſententia. Cap. XXVIII.

E T Cerdon autem quidam ab iis qui ſunt erga Simonem occaſionem accipiens, cum veniſſet Romam ſub hoc Hygino qui nonum locū Epiſcopatus per ſucceſsionem ab Apoſtolis habuit, docuit eum qui à Lege & prophetis annuntiatus ſit Deus, non eſſe patrem Domini noſtri Chriſti Ieſu. Hūc enim cognoſci, illum autem ignorari, & alterum quidem iuſtum, alterum autem bonum eſſe.

¶Quæ ſunt quæ Marcion docuerit. Cap. XXIX.

S Vccedens autem ei Marcion Ponticus adimpleuit doctrinam impurate blaſphematus eū, qui à lege & prophetis annunciatus eſt Deus, malorum factorem & bellorum concupiſcentem, & inconſtantem quoque ſententia & contrarium ſibi ipſum dicens. *Ieſum autem qui eſt à Deo patre ſuper mundi fabricatorem Deum, veniētem in Iudæam temporibus Pontij Pilati præſidis, qui fuit procurator Tiberij Cæſaris, in hominis forma manifeſtatum, hiis qui in Iudæa erant, diſſoluentem prophetas & legem & omnia opera eius Dei, qui mundum fecit, quem & Coſmocratorem dicit: & ſuper hæc, id quod eſt ſecundum Lucam Euangelium circuncidens, & omnia quæ ſunt de generatione Domini conſcripta auferens, & de doctrina ſermonum Domini multa auferens, in quibus manifeſtiſſimo conditorem huius vniuerſitatis ſuum patrem conſitens Dominus conſcriptus eſt, ſemetipſum eſſe veraciorem quàm ſunt hij, qui Euangelium tradiderunt Apoſtoli, ſuaſit diſcipulis ſuis, nō Euangelium, ſed particulam

*Al. Ieſum autem ab eo patre qui eſt ſuper mundi

culam Euangelij tradens eis. Similiter autem & apoſtoli Pauli epiſtolas aſcidit, auferens quæcunque maniſeſte dicta ſunt ab Apoſtolo de eo Deo, qui mundum fecit, quoniã hic pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, & quęcunq; ex propheticis memorans Apoſtolus docuit prænunciantibus aduentum Dei. Saluté autem ſolum animarum eſſe futuram earum quæ eius doctrinam* didiciſſent. Corpus autem videlicet quoniã à terra ſit ſumptum, impoſsibile eſſe participare ſalutem. Super blaſphemiam autem quæ eſt in Deũ adiecit & hoc, vere diaboli os accipiens, & omnia contraria dicens veritati. Cain enim & eos qui ſimiles ſunt ei, & Sodomitas & AEgyptios & ſimiles eis, & omnes omnino gentes quæ in omni permixtione malignitatis ambulauerunt, ſaluatas eſſe à Domino, cum deſcendiſſet ad inferos, & accurriſſent ei, & in ſuum aſſumſiſſe regnum. Abel autem & Enoch, & Noë & reliquos iuſtos, & eos qui ſint erga Abraham patriarchas, cum omnibus prophetis, & hiis qui placuerunt Deo non participaſſe ſaluté, qui in Marcione fuit, ſerpens prçconiauit. Quoniam enim ſciebãt, inquit, Deum ſuum ſemper tentantem eos, & tunc tentare eum ſuſpicati non accurrerunt Ieſum, neque crediderunt annunciationi eius & propterea remanſiſſe animas eorum apud inferos dixit. Sed huic quidé quoniam & ſolus manifeſte auſus eſt circuncidere ſcripturas, & impudorate ſuper omnes obtrectare Deum, ſeorſum contradicemus, ex eius ſcriptis arguentes eum, & ex iis ſermonibus qui apud eum obſeruati ſunt Domini & Apoſtoli quibus ipſe vtitur, euerſionem eius faciemus præſtante Deo.

Al. audiſſent

❡ Quæ eſt continentum auerſatio. Cap. X X X.

NVnc auté neceſſario meminimus eius, vt ſcires quoniam omnes qui quoquo modo adulterãt veritatem & præconium eccleſię lædũt, Simonis Samaritani magi diſcipuli & ſucceſſores ſunt. Quamuis non cõfiteantur nomen magiſtri ſui ad ſeductionem reliquorum, attamen illius ſententiam docét, Chriſti quidem Ieſu nomen tanquam irritamentũ pręferentes

ferentes, Simonis autem impietatem varie introducentes mortificant multos per nomen bonum ſententiam ſuam male diſperdentes, & per dulcedinem & decorem nominis amarum & malignum principis apoſtaſiæ ſerpentis venenum porrigẽtes eis. Ab hiis autem qui prædicti ſunt iam multæ propagines multarum hæreſum factæ ſunt, eo quod multi ex ipſis, imò omnes volunt doctores eſſe, & abſcedere quidem ab hæreſi in qua fuerunt. Aliud autem dogma ab alia ſententia, & deinceps alteram ab altera componentes, noua docere inſiſtunt, ſemetipſos adinuentores ſententiæ quamcunque compegerint, enarrantes. Vt exempli gratia dicamus, à Saturnino & Marcione qui vocantur continentes, abſtinẽtiam à nuptiis annunciauerunt, fruſtrantes antiquam plaſmationem Dei, & oblique accuſantes eũ, qui & maſculum & fœminam ad generationem hominum fecit: & eorum quæ dicuntur apud eos animalia abſtinentiã induxerunt, ingrati exiſtentes ei qui omnia fecit Deo: contradicunt quoque eius ſaluti qui primus plaſmatus erat, & hoc nunc adinuentum eſt apud eos.

¶ Qualis eſt Tatiani doctrina. Cap. XXXI.

TAtiano quodã primo hanc introducente blaſphemiam, qui cum eſſet Iuſtini auditor, in quantum quidem apud eum erat, nihil enarrauit tale: poſt verò illius martyrium abſiſtens ab eccleſia, & præſumptione magiſterij elatus & inflatus, quaſi præ cæteris eſſe proprium characterem, doctrina conſtituta, non quaſdam inuiſibiles, ſimiliter atque hij qui à Valentino ſunt velut fabulam enarrans: nuptiarum autem corruptelas, fornicationes ſimiliter vt Marcion & Saturninus dicens, Adæ autem ſaluti ex ſe contradictionem faciens.

¶ Vnde ij qui differentias induxerunt, acceperunt occaſiones. Cap. XXXII.

ALij autem rurſus à Baſilide & Carpocrate occaſiones accipientes, indifferentes coitus, & multas nuptias induxerunt, & negligentiam ipſorum quæ ſunt idolothyta ad mãducãdum, nõ valde

hoc

hoc comparare dicentes Deum. Et quid enim nō eſt nu merum dicere eorum qui ſecundum alterum & alterū modum exciderunt à veritate.

¶ Quibus temporibus fuerunt omnes qui prædicti ſunt, & à quibus ininitia & doctrinas acceperunt. Cap. XXXIII.

S Vper hos autē ex hiis qui prædicti ſunt Simoniani multitudo gnoſticorum Barbelo exurrexit, & velut à terra fungi manifeſtati ſunt quorum principales apud eos ſententias enarramus. Quidam enim eorum æonem quendam nunquam ſeneſcentem in virginali ſpiritu ſubiiciunt, quem Barbelum nominant. Vbi eſſe patrem quendam innominabilem dicunt voluiſſe autem hunc manifeſtare*ea ſe ipſi Barbeloni: ennœam autem hanc progreſſam ſtetiſſe in conſpectu ei⁹, & poſtulaſſe prognoſin. cū prodiſſet autē & prognoſis his rurſum petentibus prodiit incorruptela, poſt deinde vita æterna: in quibus gloriantem Barbelon, & proſpicientem in magnitudine & conceptu, delectatam in hanc generaſſe ſimile ei lumen. Hanc initium & luminationis & generationis omnium dicunt: & videntem patrem lumen hoc, vnxiſſe illud ſua benignitate vt perfectum fieret. Hunc autem dicūt eſſe Chriſtum, qui rurſus poſtulat quemadmodum dicunt adiutorium ſibi dari Nun, & progreſſus eſt Nus. Super hæc autem emittit pater Logon. Cōiugationes autē fient Ennoiæ & Logi, & Aphtharſias & Chriſti, & æonia autem Zoē thelemati coriuncta eſt, & Nus prognoſi, & glorificabitur ei magnum lumen & Barbelon. Poſt deinde & de Ennoia, & de Logo autogenen emiſſum dicūt ad repræſentationem magni luminis, & valde honorificatum dicūt, & omnia huic ſubiecta. Coëmiſſam autem ei Alethiam, & eſſe coniugationem Autogenus & Alethiæ. De lumine autem quod eſt Chriſtus, & de incorruptela quatuor emiſſa luminaria ad circumſtantiā Autogeni dicunt, & de Thelemate rurſus & ęonia Zoē quatuor luminaria, quas nominat, Charin, theleſin, ſyneſin, phroneſin, Et Charin quidem magno & primo luminario adiun-

Alias ei

ctam, hunc autem eſſe Sotera volunt, & vocant eum Harmogen. Theleſin autem ſecundo, quem & nominant Raguel. Syneſin autem tertio luminario, quẽ vo-
Al. Dadud forte legendum Daduchum cant*Dauid. Phroneſin autem quarto quem nominant Elelet. Confirmatis igitur ſic omnibus, ſuper hæc emittit Autogenes hominem perfectum & verum, quem adamãtem vocant, quoniam neque ipſe domatus eſt, neque ij, ex quibus erat, qui & remotus eſt primo lumine ab Harmoge. Emiſſam autem cũ homine ab Autogene agnitionem perfectam & coniunctam ei, vnde & hunc agnouiſſe eum, qui eſt ſuper omnia, virtutẽ quoq; ei inuictam datam à virginali ſpiritu, & refrigerant in hoc omnia, hymnizare magnum æona. Hinc enim dicunt manifeſtatam matrem, patrem, filium. Ex Anthropo autem & Gnoſi natũ lignum quod & ipſum Gnoſin vocant. Deinde ex primo angelo qui aſtat Monogeni emiſſum dicunt ſpiritum ſanctum, quem & Sophiam & pronicum vocãt. Hunc igitur videntem reliqua omnia cõiugationem habentia, ſe autem ſine coniugatione, quæſiſſe cui adunaretur: & cum non inueniret aſſeuerabat & extendebatur & proſpiciebat ad inferiores partes, putans hic inuenire coniugem, & non inueniẽs exilijt tædiata quoque, quoniam ſine bona voluntate patris impetum fecerat. Poſt deinde ſimplicitate & benignitate acta generauit opus, in quo erit ignorantia & audacia. Hoc autem opus eius eſſe proarchontem dicunt fabricatorem conditionis huius: virtutem autem magnam abſtuliſſe eum à matre narrant, & abſtuliſſe ab ea in inferiora, & feciſſe firmamentum cæli, in quo & habitare dicunt eum. Et cum ſit ignorantia, feciſſe eas quæ ſunt ſub eo poteſtates, & angelos, & firmamenta, & ter-
Al. Atabidiç φθόνος. i. Inuiciam ἐριννὺς Furia ἐπιθυμία cõcupiſcẽtia rena omnia. Deinde dicunt adunitum eum* Atabadiæ generaſſe kakian, zelum, & phthonon, & erinnyn, & epithymian. Generatis autem hiis mater Sophia contriſtata refugit, & in altiore ſeceſsit, & fit deorſum numerantibus octonatio. Illa igitur ſecedẽte ſe ſolum opinatũ eſſe, & propter hoc dixiſſe: Ego ſum Deus Zelotes, & præter me nemo eſt. Et hij quidem talia mentiuntur.

¶ Quæ

¶ Quæ ſint gnoſticorum genera, & quæ ſecundum eos ſententiæ. Cap. XXXIIII.

a Lij autem rurſus portentuoſa loquuntur, eſſe quoddam primum lumē in virtute Bythi beatum & incorruptibile, & interminatum. Eſſe autem hoc patrem omnium, & vocare primum hominē. Ennœā autem eius progredientem filium dicunt emittentis, & eſſe hunc filium hominis ſecundum hominē. Sub hiis autem ſpiritum ſanctum eſſe, & ſub ſuperiora ſpiritu ſegregata elementa aquam, tenebras, abyſſum, Chaos, ſuper quæ ferri ſpiritum dicunt primam fœminam eam vocantes. Poſtea dicunt exultante primo homine cum filio ſuo ſuper formoſitate ſpiritus, hoc eſt fœminæ, & illuminantem eam generauit ex ea lumen incorruptibile tertium maſculum, quem Chriſtum vocant filium primi & ſecundi hominis, & ſpiritus ſancti primæ fœminæ. Concumbentibus autē patre & filio fœminæ, quā & matrē viuētium dicunt, cum autē non potuiſſet portare nec capere magnitudinem luminum, ſuper repletam, & ſuper ebullientem ſecundum ſiniſteriores partes dicunt, & ſic quidem filium eorum ſolum Chriſtum, quaſi dextrum & in ſuperiora alleuatitium arreptum ſtatim cum matre in incorruptibilem æonē. Eſſe autem hanc & veram & ſanctam eccleſiam, quę fuerit appellatio, & conuentio, & adunatio patris omnium primi hominis, & filij ſecundi hominis, & Chriſti filij eorum, & predictę fœminæ. Virtutem autē quæ ſuperebullit ex fœmina habente humectationem luminis, à patribus decidiſſe deorſum docent, ſua autem voluntate habentem humectationem luminis, quem & ſiniſtrā, & Pronicon, & Sophian, & maſculo fœminam vocant, & deſcendentes ſimpliciter in aquam, cum eſſent immobiles, & ne mouiſſe quoque eas petulanter agentem vſque ad abyſſos, & aſſumpſiſſe ex eis corpus. Humectatationem enim luminis eius omnia accucurriſſe & adhæſiſſe dicunt, & circumtenuiſſe eam, quam niſi habuiſſet, tota abſorpta fortaſſe fuiſſet & demerſa à materia. Deligatam igitur hanc à corpore quod erat à materia &

valde grauatam repſiſſe aliquando & conatam eſſe fugere aquas, & aſcẽdere ad matrem. Non potuiſſe autem, propter grauedinem circumpoſiti corporis. Valde autẽ male ſe habentẽ machinatam eſſe abſcõdere illud quod erat deſuper lumen, timentem ne & ipſum læderetur ab inferioribus elementis quemadmodum & ipſa: & cũ virtutem accepiſſet ab humectatione eius quod erat ſecundu eã lumen, reſiliit & in ſublimitatem elata eſt, & facta in alto dilatauit & cooperuit, & fecit, cælum hoc, quod apparet à corpore eius, & remanſit ſub cælo quod fecit, adhuc habens aquatilis corporis typum, cum accepiſſet concupiſcentiam ſuperioris luminis, & virtutem ſumpſiſſet per omnia depoſuiſſet corpus & liberatam ab eo. Corpus autem hoc exuiſſe dicunt eam fœminam à fœmina nominant, & filium autem eius dicunt habuiſſe & ipſum aſpirationem quandam in ſe incorruptelæ à matre relictam ei, per quam operatur, & potens factus emiſit & ipſe, vt dicunt, ab aquis filium ſine matre, neque enim cognouiſſe matrem eum volunt, & filium eius ſecundum patris imitationem alterum emiſiſſe filium. Hic quoque tertius quartum generauit, & quartus ipſe generauit filium, de quinto ſextum filiũ generatum dicunt, & ſextus ſeptimum generauit: ſic quoque hebdomada perfecta eſt apud eos, octauũ matre habente locum. & quemadmodum generationibus, ſic & dignitatibus, & virtutibus præcedere eos abinuicem: & nomina autem mendacio ſuo talia poſuerunt. Eum enim qui à matre primus ſit Ialdaboth vocari, eũ autem qui ſit ab eo Iao, & qui ab eo ſabaoth magnum, quartum autem adoneum, & quintum eloeum, & ſextũ horreum, ſeptimum autem & nouiſsimum omnium aſchaphæum. Hos autem cælo & arotheas, & virtutes, & angelos, & conditores ſubiiciunt per ordinem ſedentes in cælo ſecundum generationem ipſorum, apparentes regere quoque cœleſtia & terreſtria, primo ipſorum Ialdaboth contemnente matrem in eo quod filios & nepotes ſine vllius permiſſu fecerit, adhuc etiam angelos, & virtutes, & poteſtates, & dominationes: quibus factis

Areothas

ad

ad litem & iurgium aduerſus eum conuerſos eſſe filios eius de principatu: propter quæ cõtriſtatum Ialdaboth & deſperatum conſpexiſſe in ſubiacentem faciem materiæ,& conſolidaſſe concupiſcentiam ſuam in eam,vnde natum filium dicunt. Hunc eſſe Nun in figura ſerpentis contortum, dehinc & ſpiritum & animam,& omnia mundalia inde generatam omnem obliuioné, & malitiam,& zelum, & inuidiam,& mortem.Hunc autem ſerpenti formem & contortum Nun eorum adhuc magis euertiſſe patrem dicunt tortuoſitate,cum eſſet cum patre ipſorum in cælo & in paradiſo. Vnde exultante Ialdaboth in omnibus hijs quæ ſub eo eſſent gloriatum & dixiſſe, Ego & pater,& deus,& ſuper me nemo. Audientem autem matrem clamaſſe aduerſus eum,noli mentiri Ialdaboth,eſt enim ſuper te pater omniũ primus Anthropus,& Anthropus filius Anthropi. Conturbatis autem omnibus ad nouam vocem & inopinabili nuncupatione,& querentibus vnde clamor, & aduocandos eos, & adeſſe ſe ducendum dixiſſe Ialdaboth dicunt: venite, faciamus hominem ad imaginem noſtram. Senex autem virtutes audientes hæc, matre dante illis excogitationem hominis, vti per eum euacuet eos à principali virtute, conuenientes formauerunt hominem immenſum latitudine & longitudine.ſcarizante autem eo tantum adduxerunt eum patri ſuorũ,& hoc ſophia operante vti & illum euacuet ab humectatione luminis,vti nõ poſſet erigi aduerſus eum qui ſurſum eſt, habens virtutem. Illo autem inſufflantem in hominem ſpiritum vitæ,latenter euacuatum eum à virtute dicunt:hominem auté inde habuiſſe Nun & Enthymeſin, & hæc eſſe quæ ſaluantur, vt dicunt: & ſtatim gratias agere eum primo homini relictis fabricatoribus. Zelante auté Ialdaboth voluiſſe excogitare euacuare hominem per fœminã, & de ſua Enthymeſi eduxiſſe fœminam, quam illa prunicos ſuſcipiens inuiſibiliter euacuauit à virtute. Reliquos autem venientes & mirantes formoſitatem eius vocaſſe eam Euam, & concupiſcentes eam hanc, generaſſe ex ea ſibi filios, quos angelos eſſe dicunt. Mater

autem ipſorum argumentata eſt per ſerpentem ſeducere Euam, & Adam ſupergredi præceptum Ialdaboth. Eua autem quaſi à filio Dei hoc audiens facile credidit, & Adã ſuaſit mãducare de arbore, de qua dixerat Deus non manducare. Prunicum autem videntem, quoniam & per ſuam blaſphemiam victi ſunt valde, vàlde gratulatum & rurſum exclamaſſe, quoniam cum eſſet pater incorruptibilis olim hic ſemetipſum vocãs patrem mẽtitus eſt, & cum homo olim eſſet, & prima fœmina & hæc adulterans peccauit. Ialdaboth autem propter eam quæ circa eum erat obliuionem ne quidem intendentem ad hæc proieciſſe Adam & Euam de paradiſo, quoniam tranſgreſsi erant præceptum eius. Voluiſſe enim filios ei ex Eua generari & non adeptum eſſe, quoniam mater ſua in omnibus contrairet ei, & latenter euacuãs Adam & Euam ab humectatione, quæ maledictionem participaret, neque opprobrium is qui eſſet à principalitate ſpiritus. Sic quoque vacuos à diuina ſubſtantia factos maledictos eſſe ab eo, & deiectos à cælo in hunc mundum docent. Sed & ſerpentem aduerſus patrem operantem deiectum ab eo in deorſum mundum: in poteſtatem autem ſuam redigentem angelos qui hic ſunt, & ipſum ſex filios generaſſe, ſeptimo ipſo extante ad imitationem eius, quæ circa patrem eſt hebdomadis. Et hos ſeptem dæmonas mundiales eſſe dicunt aduerſantes & reſiſtentes ſemper generi humano, quoniam propter eos pater illorum proiectus eſt deorſum. Adam autem & Euam prius quidem habuiſſe leuia & clara, & velut ſpiritualia corpora, quemadmodũ & plaſmati ſunt: venientes autem huc demutaſſe in obſcurius pinguius & pigrius. Sed & animam diſſolutam & languidã, quippe à factore tantummodo inſufflationem mundialem habentes, quoadusque iterum prunicos miſerata eorũ reddidit eis odorem ſuauitatis humectationis luminis, per quam in commemorationem venerunt ſuam ipſorum, & cognouerunt ſeipſos nudos, & corporis materiam, & cognouerunt quoniam mortem baiulant, & magnanimes extiterũt, cognoſcentes quoniam ad tempus

corpus circundatum eſt eis: & eſcas quoque inueniſſe eos præeunte eos Sophia,& ſatiatos coiſſe inuicem carnaliter & generaſſe Cain, quem deiectibilis ſerpēs cum filijs ſtatim ſuſcipiens vertit, & ad impleuit mundiali obliuione ſtultitia & audacia,immittens ita vt & dum fratrem ſuum Abel occideret, primum zelū & mortem oſtenderit:poſt quos ſecundum prouidentiam prunici dicūt generatum Seth,poſt Noreā, ex quibus reliquam multitudinem hominum generatam dicunt, & ab inferiori hebdomade in omnem malitiam immiſſam,& apoſtaſiam ſuperiori ſanctæ hebdomadæ & idololatriam,& & reliquam vniuerſam contemptionem,cum contraria eis eſſet ſemper mater inuiſibiliter, & proprium ſaluaret,hoc eſt,humectationem luminis. Sanctam autē hebdomadem,ſeptem ſtellas quas dicunt planetas eſſe volunt,& proiectibilem ſerpētem duo habere nomina,Michael & Samuel dicunt.Iratum autem Ialdaboth hominibus,quoniam eum nō colebant,neque honorificabāt, quaſi patrem & deum,diluuium eis immiſiſſe,vt omnes ſimul perderet.Contra ſtante autem & hic Sophia ſaluatos eos eſſe qui circa Noë erāt in arca,ꝑpter humectationem illius luminis quod ab eo erat,per quam iterum adimpletum eſſe mundum hominibus:ex quibus quendam Abraham elegiſſe & ipſum Ialdaboth,& teſtamentum poſuiſſe ad eum,ſi perſeuerauerit ſemen eius ſeruiens ei,dare ei hæreditatē terræ.Poſt per Moyſen eduxiſſe eos ex AEgypto,qui ab Abraham eſſent, & dediſſe eis legē,& feciſſe eos Iudæos, ex quibus elegiſſe ſeptem dies,quos & ſanctam hebdomadam vocāt,& vnuſquiſq; eorum ſuum præconem ad ſemet gloriandum, & deum annunciandum,vti & reliqui audientes glorias, ſeruirēt & ipſi hijs qui à prophetis annuntiātur Dij.Sic autē prophetas diſtribuūt:huius quidem Ialdaboth Moyſen fuiſſe,& Ieſum Naue, & Amos, & Abacuc. Illius autem Iao, Samuel & Nathan, & Ionam & Micheam.Illius autem Sabaoth Helian, & Ioel, & Zacharian. Illius autem Adonai, Eſaiam, & Ezechiel, & Ieremiam, & Daniel. Illius autem Eloy, Tobiam & Aggeum. Illius

lias, loquu um.

lius autem Orei Micheam & Naum. Illius autem Aſtã-fei Heſdram & Sophoniam. Horum igitur vnuſquiſque glorificans ſuum patrem & deum Sophian, & ipſam per eos multa* loquutam eſſe, de primo homine & incorruptibili æone, & de illo Chriſto, qui ſit ſurſum dicũt prę-monentem, & rememorantem homines in incorruptibile lumen, & in primum hominem, & in deſcenſione Chriſti, in quibus conterritis principibus & ad mirantibus nouitatem in hijs quæ à prophetis annunciabantur, operatam eſſe pronicum per Ialdaboth neſcientem quid faciat duorum hominum factas eſſe emiſsiones. Alterum quidem de ſterili Elizabeth, alterum autem ex Maria virgine. & quoniam non haberet eadem ipſa requiem, neque in cælo, neque in terra, contriſtatam inuocaſſe in adiutorium matrem. Mater autem eius prior fœmina miſerata eſt ſuper pœnitentia filiæ, & poſtulauit à primo homine adiutorium ei mitti Chriſtum, qui & deſcendit emiſſus ad ſororem ſuam, & ad humectationem luminis. Cognoſcentem autem eam quæ deorſum eſt Sophiam deſcendere ad fratrem eius, & annunciaſſe eius aduentum per Ioannem, & præparaſſe baptiſmum pœnitentiæ, & ante adaptaſſe Ieſum, vti deſcendens Chriſtus inueniat vas mundum, & vti per filium eius Ialdaboth fœmina à Chriſto annunciaretur. Deſcendiſſe autem eum per ſeptem cælos, aſsimilatum filijs eorum dicunt, & ſenſim eos euacuaſſe virtutem. Ad ipſum enim vniuerſam humectationem luminis concurriſſe dicunt, & deſcendentem Chriſtum in hũc mundum, induiſſe primum ſororem ſuam Sophiam, & exultaſſe vtroſque refrigerantes ſuper inuicem, & hoc eſſe ſponſum & ſpõſam definiunt. Omnia autem quippe ex virgine per operationem dei generatum ſapientiorem & mundiorem, & iuſtiorem hominibus omnibus fuiſſe in Chriſtum perplexum Sophiæ deſcendiſſe, & ſic factum eſſe Ieſum Chriſtum. Multos igitur ex diſcipulis eius non cognouiſſe Chriſti deſcenſionem in eum dicunt. deſcendente autẽ Chriſto in Ieſum, tunc cœpiſſe virtutes perficere, & curare, & annunciare incognitum

patrem,

patrem,& ſe manifeſte filium primi hominis confiteri. In quibus iraſcentes principes & patrem Ieſu operatos ad occidendum eum : & in eo cum adduceretur ipſum quidem cum Sophia abſtitiſſe in incorruptibilem æonem dicunt. Ieſum autem crucifixum, non autem oblitum ſuum Chriſtum, ſed miſiſſe deſuper virtutem quandam in eum, quæ excitauit eum in corpore, quod & corpus animale & ſpirituale vocant, mundialia enim remiſiſſe eum in mundo. Videntes autem diſcipuli reſurrexiſſe eum, nō eum cognouerūt, ſed ne ipſum quidē Ieſum, cuius gratia à mortuis reſurrexit. Et hunc maximum errorem inter diſcipulos fuiſſe dicunt, quoniam putarent eum in corpore mundiali reſurrexiſſe, ignorantes quoniam caro & ſanguis regnum dei non apprehendunt. Confirmare autem volunt deſcenſionē Chriſti ad aſcenſionem ex eo, quod neque poſt baptiſmū, neque poſt reſurrectionē à mortuis aliquid magni feciſſe Ieſum dicant diſcipuli, ignorantes adunitum eſſe Ieſum Chriſto, & incorruptibilem æonem hebdomadi, & mundiale corpus animale dicunt. Remoratum autē eū poſt reſurrectionē xviij. menſibus, & ſenſibilitatem in eum deſcendentem didiciſſe quod liquidem eſt, & paucos ex diſcipulis ſuis, quos ſciebat capaces tantorum myſteriorum docuit hæc, & ſic receptus eſt in cælum, Chriſto ſedente ad dexteram patris Ialdaboth, vt animas eorum qui cognouerunt eos poſt de paſsione mundialis carnis recipiat in ſe. ditans ſemetipſum patre eius ignorante, ſed ne vidente quidem eum, vti in quantum Ieſus ſemetipſum ditat in ſanctis animabus, in tantum pater eius in detrimētis factus diminoretur euacuatus à virtute ſua per animas. Iam enim non habiturum eum animas ſanctas, vt rurſus demittat eas in ſeculū, ſed tātū eas quæ ſunt ex ſubſtātia eius, id eſt, quę ſunt ex inſufflatione. Conſummationem autem futuram quando tota humectatio ſpiritus luminis colligatur, & abripiatur in æonem incorruptibilitatis. Tales quidem ſecūdū eos ſententiæ ſunt, à quibus velut Lernæa hydra multiplex capitib. fera, de Valētini ſchola generata

nerata eſt. Quidam etiam ipſam Sophiam ſerpentem factam dicunt, quapropter & contrariam extitiſſe factori Adę,& agnitionem hominibus immiſiſſe,& propter hoc dictum ſerpentem omnium ſapientiorem. Sed & propter poſitionem inteſtinorum noſtrorum per quas eſca infertur,eo quod talem figuram habeant, oſtendentem abſconſam generatricem ſerpentis figuræ ſubſtantiam in nobis.

Ophitę à ſerpente nomé habét, quem colunt pro Chriſto: Caini Cain & Iudam Iſcariotem venerantur.

¶Quæ eſt Ophitarum & Cainorum inreligioſitas,etiam impudẽtia, & vnde cõſcripta ipſorum. Cap. XXXV.

Lij autem rurſus Cain à ſuperiori principali-
A tate dicunt & Eſau & Core & Sodomitas,& omnes tales cognatos ſuos confitentur, & propter hoc à factore impugnatos neminem ex eis male acceptos. Sophia enim illud quod proprium ex ea erat abripiebat ex eis ad ſemetipſam, & hæc Iudam proditoré diligenter cognouiſſe dicunt, & ſolum præ cæteris cognoſcentem veritaté perfeciſſe proditionis myſterium, per quem & terrena & cæleſtia omnia diſſoluta dicunt, & confinctionem afferunt huiuſmodi, Iudæ Euãgelium illud vocantes. Iam autem & colligi eorum conſcriptiones,in quibus diſſoluere opera hyſterę adhortantur,Hyſteram autem fabricatoré cæli & terræ vocant:nec enim aliter ſaluari eos niſi per omnia eant, quemadmodú & Carpocrates dixit,& in vnoquoque peccatorum & turpium operationum angelum aſsiſtere,& operantem accidere audaciam & immunditiam inferre,id quod ineſt ei operationi angeli nomen edicere. O tu angele ab. a. te.or.opere tuo fatua illa poteſtas,perficio tuam operationem:& hoc eſſe ſcientiam perfectam,ſine tremore in tales abire operationes, quas ne nominare quidem fas eſt. A talibus matribus,& patribus, & proauis eos qui à Valentino ſint,ſicut ipſæ ſententiæ & regulæ oſtendunt eos,neceſſariũ fuit manifeſte arguere, & in medié afferre dogmata ipſorũ,ſi qui forte ex hijs pœnitentiã agentes,& conuertentes ad vnum ſolum cõditorem & deum factoré vniuerſitatis,ſaluari poſsint. Reliqui auté * niſi abſtrahantur

ὑςέρα vulua.

Cõſentiebãt veſtigia codicũ nec quicquam adhuc potuit elici.

alias,iam nõ abſtrahãtur.

abſtrahantur

abſtrahantur à praua quaſi veriſimili ſuaſione eorũ, putantes maius & aliquid altius ab hijs ſcituros ſe myſterium. Sed à nobis bene diſcentes, quoniam ab illis male docentur, derideant quidem doctrinam eorum. Illorum autem miſerentur, qui adhuc tam miſerrimis & inſtabilibus fabulis tantam elationem aſſumpſerunt, vt meliores ſemetipſos reliquis propter talem magnitudinem, imò ignorantiam arbitrentur. Delectatio autẽ eorum hæc eſt, ſiue aduerſus eos victoria eſt ſententiæ eorum manifeſtatio. Quapropter conati ſum⁹ vniuerſum male compoſitum vulpeculæ huius corpuſculum in medium producere, & apertum facere minifeſtum. Iam enim non multis opus erit ſermonibus ad euertendum doctrinam eorum, manifeſtam omnib⁹ factam. Quemadmodum beſtiæ alicuius in ſylua abſconditæ, & inde impetum facientis & multos vaſtantis, qui ſegregat & denudat ſyluam, & ad viſionem adduxit ipſam feram, iam non elaborauit ad capiendam videntes, quoniam ea fera fera eſt: ipſis enim adeſt videre & cauere impetus eius, & iaculari vndique, & vulnerare & interficere vaſtatricem illam beſtiam. Sic & nobis cum in manifeſtum redegerimus eorum abſcondita, & apud ſe tacita myſteria, iam non erit neceſſarium multis deſtruere eorum ſententiam. Adeſt enim & tibi & omnibus qui tecum ſunt ad hæc quæ prædicta ſunt exerceri & * excutere nequam ipſorum doctrinas & inconditas, & apta veritati oſtendere dogmata. Cum igitur hæc ſic ſe habeãt, quatenus promiſi ſecundum noſtram virtutem inferemus euerſionem ipſorum, omnibus eis contradicentes in ſequenti libro: Enarratio enim in longum pergit, vt vides: & viatica quoque dabimus ad euerſionem ipſorũ, occurrentes omnibus ſententijs ſecundum narrationis ordinem, vt ſumus non tantum oſtendentes, ſed & vulnerantes vndique beſtiam.

* alias euertere.

¶IRENEAI LVGDVNENSIS EPISCOPI CONTRA HAERETICOS
Liber primus explicit.

Incipiunt

INCIPIVNT CAPITA LIbri ſecundi.

HAEc inſunt in ſecundo libro redargutionis & euerſionis falſo cognomine agnitionis.

Oſtenſio quod neque extra pleroma ſit vniuerſorũ deus, neque extra plenitudinẽ eius eſſe aliquid,neque quidem duos eſſe deos immẽſo interuallo ab inuicẽ diſtãtes,neque virtutẽ aliquã mũdi fabricatricẽ immẽſum ſeparatã à patre ignorante eã. 1

Neque interim in ijs quæ continentur à patre alium quendam fabricaſſe hunc mundum,neque patrem per alia adminicula eam quæ ſecundũ nos eſt feciſſe cõditionem,ſed tantum per verbum ſuum:eſſe autem conditorẽ eum,qui eſt ſuper omnia deus,& ipſum patrem eſſe domini noſtri Ieſu Chriſti. 2

Quoniam inuiſibilis quidem eſt pater, ſed non incognitus,neque ignorare eum quidem poterant angeli licet plurimum deorſum deiecti eſſent ab eo. 3

Quoniam ſubbilis eſt pleroma Valẽtini diſcipulorũ. 4

Oſtenſio non eſſe eam quæ eſt ſecundum nos creaturã imaginẽ pleromatis eorũ neq; Demiurgũ vnigeniti. 5

Quomodo immẽſus excidit de imaginib9 eorũ ſermo. 6

Quoniam nõ eſt veriſimile ea quæ ſunt hic vmbram pleromatis eorum eſſe. 7

Quàm falſa vmbra & vacua eorum oſtenditur. 8

Oſtenſio quoniam eſt & ſubſiſtit mũdi fabricator deus, nõ cõſtat autẽ qui ſuper hũc adinuenitur pater. 9

De quæſtionibus & parabolis quomodo oporteat ſoluere ea quæ quæruntur. 10

Quoniam ſubſtantiã materiæ labi adiungere non conſtat,volũtate autẽ & virtute dei cõſtat & fidẽ habet. 11

Contradictiones hijs qui ſunt à Valentino. 12

Quomodo is ſermo qui eſt de triacõtade illorũ concidit in vtroque, & ſecũdum id quod plus eſt,& ſecundum id quod minus. 13

Quoniam impoſsibile eſt ſeparatas eſſe ab inuicem

eas

eas quæ infra plenitudinem dicũtur cõiugationes, adũ nitis autem hijs impoſsibile eſt Sophiam ſine cõiuge aſſumpſiſſe labem, aut etiam generaſſe aliquid. 14
Quoniam in eodem pleromate nõ poterat verbum & ſilentium eſſe. 15
Quoniam nullius momenti oſtenditur primus ordo emiſsionum ipſorum, 16
Quoniam ſenſus non potuiſſet emitti, quia ipſe emittebat reliqua. 17
Quid eſt emiſsio, & quoniam hæ quæ ab hijs dicuntur emiſsiones hominib' cõgruãt magis quàm deo. 18
De quæſtionibus quomodo & hinc ethnici veriſimilius de vniuerſorum generatione reſponderunt & gratius, & quomodo ab ipſis quæ ſunt à Valentino initia ſumpſerunt eiuſque ſunt ſecundum eos regulæ. 19
Quæſtio de omni ſpecie emiſsionis & de pleromatis inconſequentia. 20
Quoniam quæ nobis qui ſumus ab eccleſia imputant ij qui ſunt à Valentino, illis rurſum imputant hij qui ſunt à Baſilide, & illis iterum alij. 21
Quoniam ſi quis tranſmotus fuerit à Demiurgo, in multos deos & infinitos mũdos excidere eũ neceſſe eſt. 22
Oſtẽſio quoniã Logos in diminutiõe nõ eſt prolat'. 23
Quoniam ſecundum hæreticos voluntas patris inuenitur feciſſe ignorantiam & labem. 24
Quoniam Sophia nunquam ignorantia & in deminoratione eſt. 25
Oſtenſio quomodo neq; enthymeſis ſine æone propriã habuerit ſubſtãtiã, neq; paſsio ſine enthymeſi. 26
Quoniam neq; diſſolui neq; pati æon poterat cum eſſet ſpiritalis & his quæ ſimilia erant conuerſans. 27
Quoniam patris exquiſitio & inueſtigatio magnitudinis eius neque paſsionem neque labem ſed tantum perfectiones faciebat in æone. 28
Quoniam non capit æonem infra pleroma deſiderium paſsionis percepiſſe. 29
Quomodo de ſemine ipſorum ſermo vniuerſus inſtabilis oſtenditur. 30

Quoniam non ignorauit Demiurgus in eum ſeminis depoſitionem. 31
Et quoniã ſi in eum depoſitũ fuiſſet ſemen, nõ ptuiſſet ignorare ea quæ ſunt ſuper eum. 32
Quomodo contraria de matre & labe eius conſilia decreuerunt. 33
Oſtenſio quod neque conceptio neque generatio ſeminis fuerit. 34
Quoniam ex ſolutione parabolarum impropriam & inconuenientem fictionem ſuam faciunt. 35
Oſtenſio quod vno anno non præconiauerit dominus
Alias ſed omnem. poſt baptiſmum*ſermonem ipſe eam ætatem. 36
Quomodo deſtruetur qui eſt de numeris ipſorum & nominibus ſermo. 37
Quoniam ſecundum Legem neque imagines neque figure exiſtunt plenitudinis ipſorum, ſed neque figure eſſe poſſunt. 38
Quoniam omnis numerus cõſtare poteſt ex ſcripturis, & typus dici omnis argumenti. 39
De diebus & horis & menſibus & vocabulis & ſyllabis, de amẽ,& de nonagintanouẽ ouibus ex quibus vna perijt & inuenta eſt. 40
Oſtenſio quoniam neque ſecundum formam pleromatis eorum facta ſint quæ facta ſunt, neque rurſus vane & prout euenit. 41
Quoniam non poſsit ſtare per numeros veritas. 42
Quæ ſunt quæ à nobis poſſunt exolui & quæ ſunt quæ remittuntur deo fabricatori. 43
Oſtenſio quoniam Demiurgus non ſit ſupergreſsibilis mente, neque ſuper eum alteram diuinitatẽ eſſe. 44
Quid ſit quod à Paulo dictum eſt, ſcientia inflat, dilectio autem ædificat. 45
Quomodo oportet parabolas exolui. 46
Quoniam omnem agnitionem non poſſumus habere in hac vita. 47
Quomodo de emiſsionibus eorum ſermo compoſitus oſtendit patrem & non ſimplicem, nec vniformem. 48
Quoniam non eſt veriſimile verbum tertiam habere

re à patre emiſsionem. 49
Oſtenſio quoniam Nus & Logos Nus, & Nus ipſe eſt pater omnnium. 50
Quomodo dominus quædam cõcedit patri, & quæ cauſa eſt propter quam diem & horam à nemine altero cognoſci ait niſi à ſolo patre. 51
De natura animæ, quoniam ſecundum illorum ſermonẽ, cum animæ ſeruẽtur, neceſſe eſt & corpora participare ſalutem. 52
Quoniam nullo poteſt interior illorum homo ſupergredi Demiurgum, 53
Quoniam non eſt verſimile hos quidem ſpiritales eſſe, Demiurgum autem animalem. 54
Oſtenſio quod non ſit animalis Demiurgus. 55
De aſſumptione Apoſtoli vſque ad tertium cælum, & cur dixit, ſiue in corpore, ſiue extra corpus. 56
Quomodo ea quæ aduerſus Valentinum dicuntur omnem euertunt hæreſim. 57
Conuerſio hæreticorum omnium in hijs quibus nõ cõmunicant cum Valentino. 58
Oſtenſio quod non tranſeat animæ in alia corpora. 59
Oſtenſio quod non bibant ſecundum Platonẽ obliuionis poculum. 60
Oſtentio quoniam corpus non eſt obliuio. 61
Quoniã in corporis communione non amittit ſuas vires anima. 62
Oſtenſio quod vnuſquiſque noſtrum ſuam habeat animam ſicut & ſuum corpus. 63
Quomodo perſeuerant animæ corporis habentes figuram. 64
Quomodo animæ cum ſint generales in futurum incorruptibiles perſeuerant. 65
Euerſio Baſilidis cælorum fabricationis. 66
Oſtenſio quoniam prophetæ non à varijs dijs fecerint prophetationes, ſed ab vno & eodem. 67
Expoſitio hæreticorum nominum eorum quæ in prophetis poſita ſunt. 68

¶ Expliciunt capitula libri ſecundi.

[redacted]

INCIPIT PRAEFATIO ſecundi Libri.

IN primo quidem libro qui ante hunc eſt arguentes falſi nominis agnitioné, oſtendimus tibi dilectiſsime, omné ab hijs qui ſunt à Valentino per multos & contrarios modos adinuentum eſſe falſiloquium,& ſentétias expoſuimus eorum, qui priores extiterunt, diſcrepantes eos ſibimetipſis oſtbdentes, multo autem prius ipſi veritati. Et Marci quoque magi ſententiam, cum ſit ex hijs, cum operibus eius omni diligentia expoſuimus,& quanta ex ſcripturis eligentes, adaptare cōnantur fictioni ſuæ, diligéter retuſimus, ijdem quodammodo per numeros & per vigintiquatuor elementa alphabetæ veritatem affirmare conātur & audent, minutatim perexiuimus. Et quémadmodum con ditionem ſecundum imaginem inuiſibilis apud eos pleromatis factam dicunt,& quāta de Demiurgo ſentiunt ac docent renunciauimus,& progenitoris ipſorum doctrinam Simonis Magi Samaritani & omnium eorum qui ſucceſſerūt ei manifeſtauimus. Diximus quoq; multitudiné eorū qui ſunt ab eo gnoſtici, & differétias ipſorū,& doctrinas & ſucceſsiones adnotauimus, quæq; ab eis hæreſes inſtitutæ ſunt, omnes expoſuim⁹. Et quoniā omnes à Simone hæretici initia ſumétes, impia & inreligioſa dogmata induxerūt in hāc vitā oſtédim⁹,& redéptioné ipſorū,& quomodo initiāt eos qui perficiūtur,& factiones eorū & myſteria manifeſtauim⁹: & quia vnus de⁹ cōditor,& quia nō poſtremitatis fruct⁹,& quia neq; ſuper illū, neq; poſt eū eſt aliquid. In hoc auté libro inſtruemus, quæ nobis apta ſunt,& quæ permittit temp⁹, & euertemus per magna capitula omné ipſorum regulam, quapropter quod ſit detectio & euerſio ſententiæ ipſorum, operis huius conſcriptionem ita titulauimus. Oportet enim abſconditas ipſorum coniugationes per manifeſtarum coniugationum indicium & euerſionem Bythum diſſoluere, & quoniam neque fuerit aliquando, neque ſit accipere oſtenſionem.

Inſtitu

OSTENSIO QVOD NEQVE EXTRA PLEROMA SIT

uniuerſorum deus, neque extra plenitudinẽ eius eſſe aliquid, neque quidem duos eſſe deos immenſo interuallo ab inuicem diſtãtes, neque uirtutem aliquam mundi fabricatricem, immenſum ſeparatã à patre ignorãte eum.

CAPVT PRIMVM.

BENE igitur habet à primo & proximo capitulo inchoare nos à Demiurgo deo qui fecit cælũ & terrã & omnia quę in eis ſunt, quem ij blaſphemantes extremitatis fructum dicunt: & oſtendere, quod neque ſuper eum, neque poſt eum eſt aliquid neque ab aliquo motus, ſed ſua ſententia & libere fecit omnia, cum ſit ſolus Deus & ſolus dominus, & ſolus cõditor, & ſolus pater, & ſolus continẽs omnia, & omnibus vt ſint, ipſe pręſtans. Quéadmodum enim poterit ſuper hunc alia plenitudo, aut initium, aut poteſtas, aut alius Deus eſſe? cum oporteat Deum horum omnium pleroma in immenſo omnia circumcontinere, & circumcontineri à nemine. Si autem extra illum aliquid, iam non omnium eſt pleroma, neque continet omnia, Deerit enim pleromati aut ei qui ſit ſuper omnia Deo, hoc quod extra eum dicunt, Quod autem deeſt & delibatum eſt ab aliquo, non eſt omnium pleroma. & terminum autem & medietatem & finẽ habebit, ad eos qui ſunt extra eum. Si autem finis eſt in ea quæ ſunt deorſum, initium eſt ad ea quæ ſunt ſurſum. Similiter autẽ & ex reliquis partib⁹ neceſsitas eſt omnis id ipſum experiri, & ab eis qui foris ſunt contineri, & determinari, & includi. Is enim qui eſt deorſum finis neceſſario omni modo circũſcribit

cumſcribit & circundat eũ qui* firmatur in eũ. Et iterũ ſecundũ eos, pater omniũ, quẽ videlicet & * proonta & proarché vocãt cũ pleromate ipſorũ. Et Marcionis bonus Deus in aliquo cõditus & recluſus & à foris circũdatus ab altera principalitate quã neceſſe eſt maiorem eſſe, quoniã id quod cõtinet, eo quod cõtinetur maius eſt, quod autẽ mai⁹ eſt, id & firmi⁹ eſt & magis dominus, & quod maius eſt & firmius, & magis dominus, hoc erit Deus, Cũ enim ſit ſecundũ eos & aliud quid, quod quidẽ extra pleroma eſſe dicũt, id quod eſt ſuperiorẽ errati cã virtutẽ deſcendiſſe opinãtur, neceſſe eſt omni modo & cõtinere id quod extra eſt, cõtineri autẽ pleroma, alioquin non erit extra pleroma. Si enim extra pleroma eſt aliquid, intra hoc ipſum quod extra pleroma dicũt, erit pleroma, & cõtinebitur pleroma ab eo quod extra. Cũ pleromate autẽ ſubaudiatur & primus De⁹, aut rurſus in immẽſum diſtare & ſeparata eſſe ab inuicẽ, id eſt & pleroma, & quod eſt extra illud, Si autẽ hæc dixerint, tertiũ quid erit, quod in immẽſum ſeparat pleroma, & hoc quod extra illud, & hoc tertiũ circum definit & cõtinebitur * aquæ, & erit maius tertium hoc pleromate & eo quod extra illud, ſicut in ſuo ſinu cõtinẽs vtraq;: & in infinitum de hijs quæ continentur, & de hijs quæ cõtinent incidet ſermo. Si autẽ tertium hoc initium habebit in ſuperiora, & finẽ in inferiora, omnino neceſsitas eſt & à lateri. definiri illud, vel inchoãs, vel definẽs ad alia quædã, & illa rurſus & alia quæ ſunt ſurſum & quę deorſum, ad alia quædã habebũt initia, & hoc vſque in infinitũ, vt nunquã ſtet eorum cogitatio in vno deo, ſe per occaſionẽ pluſquã eſt quærendi, in id quod nõ ſit excidat, & abſiſtat à vero Deo. Similiter autem hæc & aduerſus eos qui ſunt à Marcione aptata ſunt. Continebantur enim & circumfiniebantur & duo Dei, ab immẽſo interuallo, quod ſeparat eos ab inuicẽ. Si autẽ id excogitãdi eſt neceſsitas, ſecundũ omnẽ partẽ multos deos immenſa ſeparatione diſtantes, ab inuicẽ quidem inchoantes, ad inuicem autem finientes, & illa ratione, qua nitũtur docere ſuper fabricatorẽ cæli & terræ eſſe

ali. finiatu
προών, id eſt qui prius fuit.

ali. aqua.

 aliquod

aliquod pleroma aut Deũ,eadẽ ratione vtẽs quiſq; adſtruet ſuper pleroma,alterũ eſſe pleroma, & ſuper illud rurſus aliud,& ſuper Bythũ aliud pelagus Dei,Et à lateribus autẽ ſimiliter eadẽ eſſe,& ſic in immẽſum excitãte ſententia & ſemper neceſsitas erit excogitare altera pleromata,& alteros Bythos,& nũquàm aliquãtos cõſiſtere,ſemper quęrẽtes alios præter dictos.Et erit autem incertũ vtrũ nã hæc ſint deorſum quæ ſunt ſecũdũ nos, an hęc ipſa ſuperiora ſint,& quæ dicũtur ab eis ſurſum, vtrũ nã ſurſum aut deorſum ſint:& nullus ſtat⁹,neq; firmitas cõtinebit ſenſum noſtrũ,ſed in immẽſos mundos & indeterminatos Deos excedere neceſsitas erit. Et cũ hæc ſic ſe habeãt,vnuſquiſq; De⁹ ſuis cõtẽtus erit,& nõ curioſe aget de alienis:ſi quo minus,iniuſtus erit & auarus & ceſſans eſſe quod Deus eſt. & vnaquæq; conditio ſuũ fabricatorẽ glorificabit,& ipſo ſufficiens erit, & alterũ nõ cognoſcet:ſi quo minus, apoſtata iuſtiſsime ab omnibus iudicatus,digniſsimã cõcipiet pœnã.Oportet enim aut vnum eſſe qui omnia continet, & in ſuis fecit vnũquodq; eorũ quę facta ſunt,quẽadmodũ ipſevoluit: aut multos rurſus & indeterminatos factores & Deos; ab inuicem quidem incipientes,ad inuicem autem deſinẽtes per omnẽ partẽ: & alios omnes à foris ab alterutro quodãmodo recõtineri,&vel incluſos & manẽtes in ſuis vnũquenq; eorũ confiteri neceſsitas erit,neminem autẽ horũ omniũ eſſe Deũ.Deerit enim vnicuiq; eorum partem minimam habẽti,ad cõparationem omnium reliquorum,& ſoluetur omnipotẽtis appellatio, & neceſſitas erit in impietatẽ cadere tale ſenſum. Qui autẽ ab angelis mundũ dicunt fabricatum, vel ab alio quodam mundi fabricatore,præter ſententiã eius qui ſuper omnia pater eſt,primo quidem ex hoc ipſo peccant, præter voluntatem primi Dei,talem & tantã cõditionem angelos feciſſe dicentes:quaſi efficatiores ſint angeli quàm Deus,aut rurſus quaſi ille negligens ſit,aut minor exiſtens aut nullam curam habens eorum,quæ in propriis ipſius fiant,vtrumnam male an bene fiant,vt illud quidẽ diſsipet & prohibeat,alterũ autẽ laudet & gaudeat:

hoc autē ne homini quidem ſolerti aplicet quis, quãto magis Deo? Poſt deinde dicãt nobis, Vtrumnã in hijs quæ ab illo cõtinentur, & in proprijs ei⁹ fabricata ſunt hæc, an in alienis & extra eũ poſitis, Sed ſi quidē dicãt extra eũ, ſimiliter omnia prædicta inconuenientia occurrent eis, & includetur primus Deus ab eo qui extra eũ eſt, in quo & deſinere eũ neceſſe erit.

¶ Neque iterũ in hijs quæ cõtinentur à patre, alium quendã fabricaſſe hunc mũdũ, neq; patrē per alia adminicula eã quæ ſecũdum nos eſt feciſſe conditionē, ſed tãtum per verbũ ſuũ, eſſe au tē cõditorē eũ, qui eſt ſuper omnia De⁹, & ipſum patrē eſſe domini noſtri Ieſu Chriſti. Cap. II.

SI autē valde vanum erit præter ſentētiã eius, in eius proprijs ab angelis & ipſis qui ſunt poteſtatis eius, aut ab alio quodã dicere fabricatum eſſe mundũ, aut quaſi nõ omnia reſpiciat ipſe quæ ſint in ſuis, aut nõ ſciat quę ab ãgelis futura ſunt. Si autē nõ præter volũtatē eius, ſed volente & ſciēte, quemadmodũ quidã opinãtur, nõ angeli vel mundi fabricator cauſæ erant fabricationis iſtius, ſed volũtas Dei. Si enim mundi fabricator eſt, angelos ipſe fecit, aut etiam cauſa creationis eorũ ipſe fuit: & mundũ ipſe videbitur feciſſe, qui cauſas fabricationis eius præparauit: licet per longã ſucceſsionē deorſum angelos dicãt factos, vel mũdi fabricatores à primo patre, quēadmodũ Baſilides ait, nihilomin⁹ id quod eſt cauſa eorũ quæ facta ſunt, in illum qui prolator fuit talis ſucceſsionis recurret: quēadmodum in regē correctio belli refertur, qui præparauit ea quæ ſunt cauſa victorię, & cõditio hui⁹ ciuitatis, aut hui⁹ operis, in eũ qui pręparauit cauſas ad perfectionē eorũ quę deorſum facta ſunt. Quapropter nõ iã ſecurim dicimus indicere ligna, vel ſerrã ſecare. ſed hominē cõcidere & ſecare rectiſsime quis dicat eum, qui ipſam ſecurim & ferram ad hoc fecit, & multos prius armamēta omnia, per quæ fabricata ſunt ſecuris & ſerra. Sic igitur iuſte ſecundum illorũ rationē pater omnium di-

Al. ſi autem illius.

cetur fabricator huius mundi,& nõ angeli,neque alius quis mũdi fabricator,præter illum qui fuit prolator, & prius cauſa factionis huiuſmodi præparationis exiſtẽs. Sit fortaſſe hic ſermo ſuaſorius ſiue ſeductori⁹apud eos qui ignorãt deũ,& hominibus qui aſsimilãt eũ in operibus,& hijs qui nõ poſſunt ſtatim aliquid ex parato fabricare,ſed indigẽtibus multis organis ad eorũ fabricationẽ:nõ autẽ veriſimilis in totum apud eos,qui ſciũt, quoniã nullius indigens omniũ Deus , verbo condidit omnia & fecit , neq; angelis indigẽs adiutoribus ad ea quæ fiut,neq; virtute aliqua valde inferiori ab illo , & ignorante patre, Neq; aliqua labe,neq; ignorãtia , vt is qui inciperet eũ cognoſcere homo fieret : ſed ipſe in ſemetipſo,ſecundum id quod eſt inenarrabile & inexcogitabile nobis omnia prædeſtinans fecit quẽadmodũ voluit,omnibus conſonantiam & ordinẽ ſuum & initium creationis donans. Spiritalibus quidem ſpiritalẽ & inuiſibilẽ,& ſupercæleſtibus cæleſtem , & angelis angelicam,& animalibus animalem , & natãtibus aquatilem, & terrigenis terrigenam , omnibus aptam æqualitatis ſubſtantiã:omnia autẽ quæ facta ſunt,infatigabili verbo fecit . Proprium eſt enim hoc Dei ſupereminentiæ, non indigere alijs organis ad conditionem eorum quæ fiunt , & idoneus eſt & ſufficiens ad formationem omnium proprium eius verbum,quẽadmodum & Ioannes domini diſcipul⁹ait de eo.Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil,In omnibus autẽ eſt & hic qui eſt ſecundum nos mundus.Et hic ergo à verbo eius fact⁹eſt,ſicut ſcriptura geneſeos dicit,omnia quæ ſunt, ſecundum nos feciſſe Deum per verbum ſuum.Similiter autẽ & Dauid exequitur. Quoniam ipſe dixit & facta ſunt,ipſe mandauit & creata ſunt.Cui igitur magis credemus de mũdi fabricatione , hijs ne qui prædicti ſunt,hæreticis,ſic fatua & inconſtantia garrientibus,an diſcipulis domini,& fideli famulo Dei Moyſi & prophetæ?qui primo geneſim mundi narrauit,dicens. In principio fecit Deus cælum & terram , & deinceps reliqua omnia,ſed non dij,neque angeli.

¶Quouiam

¶ Quoniam inuiſibilis quidem eſt pater, ſed nõ incognitus, neque ignorare eũ quidẽ poterant angeli, licet plu rimũ deorſum deiectieſſent ab eo.

Cap. III.

QVoniam autem hic Deus eſt pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, & de hoc Paulus apoſtolus dixit, Vnus Deus pater qui eſt ſuper omnes, & per omnia, & in omnibus nouis, Iam quidem oſtendimus vnum eſſe Deum: ex ipſis autem apoſtolis, & ex Domini ſermonibus adhuc oſtendemus. Quale enim eſt, prophetarũ & Domini & apoſtolorum relinquentes nos voces, attendere hiis nihil ſanè dicentibus? Inſtabilis igitur qui eſt ſecundum eos Bythus, & id quod eſt huius pleroma, & Marcionis Deus. Siquidem, quemadmodũ dicunt, extra ſe habet ſubiacens aliquid, quod vacuum & vmbram vocant, & vacuũ hoc maius pleromate ipſorum oſtenditur inſtabile. Eſt autem & hoc dicere, infra ſe omnia continente eo ab altero quodam fabricatã eſſe conditionem: oportet enim illos neceſſarie vacuum aliquid & informe confiteri, in quo fabricatum eſt hoc, quod eſt vniuerſum, infra ſpiritale pleroma, & informe hoc, vtrum ſciente & propatore quæ in eo futura erant ex ſtudio ſic reliquiſſe, an ignorante. Et ſi quidem ignorante, iam nõ omnium erit præſcius Deus. Sed nec quidem cauſam reddere habebunt, propter quam rem locũ hunc temporibus tantis otioſum ſic reliquit. Si autem præſcius eſt & mente contemplatus eſt eam conditionẽ, quæ in loco futura eſſet, ipſe fecit eam, qui & præformauit eam in ſemetipſo. Quieſcant igitur dicere, ab alio factum eſſe mundum: ſimul enim ac mente cœpit Deus, & factum eſt hoc, quod mẽte conceperat. Nec enim poſſibile erat alium quidem mente concipere, alium verò facere quæ ab illo mente concepta fuerant: Sed aut æternum mundum mente concepit ſecundum eos hereticos Deus, aut temporalẽ, quæ vtraque incredibilia. Sed ſi quidem æternum eum mente concepit, & ſpiritalem & viſibilem, talis & factus fuiſſet. Si autem talis quàlis

 eſt,

eſt,& ipſe fecit eum talem, qui talem quidem mente cõ ceperat, aut in præſentia patris voluit eſſe eum ſecundũ mentis conceptionem talem,& compoſitum & mutabilem & tranſeuntem. Cum autem ſit talis, qualem pater deformauerat apud ſemetipſum, dignum eſſe patris fabricatione. Quod autem à patre vniuerſorum mente cõceptum eſt, & præformatum, ſic quemadmodum & factum eſt, labis eſſe dicere fructum & ignorantiæ prolationem, magnæ blaſphemiæ eſt. Erit enim ſecundum illos, pater omnium ſecundum ſuam mentis conceptionem in pectore ſuo, labis emiſsionis & ignorantiæ fructus generans: quæ enim mente conceperat, hæc facta ſunt.

¶Quoniam ſubbilis eſt pleroma Valentini diſcipulorum. Cap. III.

Videtur reddidiſſe Græcam vocem πανίχνευλο

Cauſa igitur quærenda eſt huiuſmodi diſpoſitionis Dei, ſed non fabricatio mundi altero aſcribenda: & ante præparata omnia dicendá ſunt à Deo vt fierent, quemadmodum & facta ſunt. Sed non vmbra & vacuitas quæretur, vtrum ab omnium patre & prolatore, ſecundum eos & ipſum prolatum,& eſt æqualis honore & cognatum reliquis æonibus, forte autem & antiquius ipſis. Si autem ab eodem emiſſum eſt, ſimile eſt ei qui emiſit, & hiis cum quibus emiſſum eſt. Neceſſitas ergo erit omni modo & Bythum ipſorum cũ Sige vacuo ſimilem eſſe, hoc eſt vacuũ eſſe: & reliquos æonas, cum ſint vacui fratres, vacuam & ſubſtantiam habere. Si autem non eſt emiſſum, à ſe natum eſt,& à ſe generatum eſt, & æquiparans in tempore ei qui eſt ſecundum eos Bytho omnium patri: & ſic eiuſdem naturæ & eiuſdem honoris erit vacuum ei, qui eſt ſecũdum eos, omnium patri. Oportet enim illum emiſſum eſſe ab aliquo, aut à ſe generatum, & à ſe natũ eſſe. Sed ſi quidem emiſſum eſt vacuum, vacuus & prolator eſt Valentinus, vacui & ſectatores eius. Si autem non prolatum eſt, ſed à ſe generatum eſt, & ſimile eſt & fraternum & eiuſdem honoris id quod eſt vacuum ei patri qui prædictus

dictus eſt á Valentino: antiquius autem & multo ante exiſtens & honorificentius reliquis ęonibus ipſius Ptolemęi & Heracleonis, & reliquis omnibus qui eadem opinantur. Si autem & aporiati in hiis confiteantur continere omnia patrem omnium, & extra pleroma eſſe nihil. Nam neceſsitas eſt omni modo definire eum & circumſcribi ab aliquo maiore, & id quod extra & quod intus, dicere eos ſecundum agnitionem & ignorantiam ſed non ſecundum localem ſententiam. In pleromate autem vel in hiis quæ continentur à patre facta & Demiurgo aut ab angelis quæcunque & facta ſcimus, contineri ab inenarrabili magnitudine, velut in circulo cẽtrum, aut velut in tunica maculã: Primo quidem qualis Bythus erit ſubſiſtens in ſinu ſuo maculam fieri, & permittens in ſuis alterum quendam condere vel proferre, præter ſuã mentem, quod quidem imbecillitatem vniuerſo pleromati afferre inciperet, cum poſſet ab initio abcidere labem, & eas quæ ab eo initium acceperũt emiſsiones, neque ignorãtia, neque in paſsione, neq; in labe cõſtitutionem creationis permittere accipere. Qui enim poſtea emẽda labet & velut maculã emendat labem, multo prius poterat obſeruare ne quidẽ initio in ſuis fieri talẽ maculã. Vel ſi initio quidẽ cõceſsit, quoniam aliter fieri nõ poterant, quæ facta ſunt, oportet & ſemper ſic fieri illa. Quæ enim initio nõ poſſunt emendationẽ perficere, quemadmodũ hãc poſtea percipient, aut quemadmodũ homines aduocari, aut quem factum dicunt cauſæ ex quibus facti ſunt homines vel ipſe Demiurgus vel angeli in labe dicantur eſſe: & ſi ideo quod benignus ſit in nouiſsimis temporibus miſertus eſt hominum, & perfectum eis dat, illorum primo miſereri debuit qui fuerunt hominis factores, & dare eis perfectum. Sic vtique & homines miſerationẽ percepiſſent, de perfecto perfecti facti. Si enim operis ipſorum miſertus eſt, multo prius illorum miſereri debuit, & non ſinere in tantum cæcitatis venire eos. Soluetur autem eorum & ille qui eſt de vmbra & vacuo ſermo, in quibus eam quæ eſt ſecundum nos factam dicunt cõditionem,

Vterque fuit imitator Valentini.

nem, ſi in hijs quæ continentur à patre facta ſunt hæc: ſi enim paternum illorum lumen tale opinantur, vt omnia adimplere poſſit quæ intra eum ſunt, & omnia illuminare, quemadmodum vacuum & vmbra in hijs quæ à pleromate & à paterno lumine continentur poterat eſſe. Oportet enim eos & locum oſtendere intra propatorem aut intra pleroma non illuminatum nec retentum ab aliquo, in quo aut angeli aut Demiurgus fecit quæcunque voluit. Nec enim modicus locus eſt, in quo tanta & talis conditio facta eſt. Necesſitas erit itaque vniuerſa intra pleroma, aut intra patrem ipſorum localiter vacuum aliquid & informe & tenebroſum fieri eos, in quo fabricata ſunt quæ fabricata ſunt: incuſationem quoque recipiet paternum ipſorum lumẽ, quaſi nõ poſſit ea quæ intra ipſum ſunt illuminare & implere. Adhuc autem labis fructum dicẽtes ea, & erroris operam, labẽ & errorẽ adducent intra pleroma & in ſinũ patris.

¶ Oſtenſio non eſſe eam quæ eſt ſecundum nos creaturam, imaginem pleromatis eorũ neque Demiurgum vnguenti. Cap. V.

A Duerſus eos igitur qui dicunt extra pleroma vel ſub bono Deo hunc mundum factum, ea quæ pauloante dicta ſunt à nobis apta ſunt, & concludentur tales cum patre ſuo ab eo qui extra, in quo etiam & deſinere eos neceſſe eſt. Aduerſus eos autẽ qui dicunt in hiis quę continentur à patre, ab aliis quibuſdam factum hunc mundum, omnia quæ nunc dicta ſunt abſurda & inconuenientia occurrunt, & cogentur aut omnia lucida & plena & operoſa ea quæ ſunt intra patrem confiteri, aut paternum lumen accuſare, quaſi qui nõ poſsit omnia luminare: aut ſicut pars, ſic & vniuerſum pleroma ipſorum vacuum & indiſpoſitum & tenebroſum confitendum. Et reliqua omnia quæcunque ſunt conditionis accuſant, quaſi temporalia ſint, & æterna choica, aut inaccuſabilia eſſe oportet, cum ſint intra pleroma & in ſinu patris: aut etiam in vniuerſum pleroma ſimiliter venient incuſationes, & cauſa ignorantiæ

tiæ inuenietur, Chriſtus eorum. Sic enim dicunt eum formaſſe ſecundum ſubſtãtiam, matrem ipſorum foras ꝓiecit extra pleroma, id eſt ſeparauit ab agnitionę. Ipſe igitur in ea ignorãtiã fecit, qui ſeparauit eã ab agnitione. Quomodo igitur idé ipſe reliquis quidé ęonibus iis qui eo anteriores erant præſtare agnitionem poterat, matri autem eius cauſa eſſe ignorantiæ: extra agnitioné enim fecit eam, extra pleroma eam proiiciens. Adhuc quoque ſi ſecundum agnitionem & ignorantiam, intra pleroma & extra pleroma dicent ſicut quidam ex ipſis dicunt, quoniam qui ignorantiæ eſt intra, id eſt quod agnoſcit Saluatorem, quem omnia eſſe dicunt in ignorantia fuiſſe conſentire eos neceſſe eſt. Dicunt enim eũ cum foras extra pleroma veniſſet formaſſe matré ipſorum: ſic igitur id quod eſt extra ignorantiam dicunt vniuerſorum: exiit autem Saluator ad formationem matris ipſorum, extra agnitionem vniuerſorum factus eſt, hoc eſt in ignorantia. Quomodo igitur illi agnitionem præſtare poterat, cum & ipſe extra agnitionem eſſet: & nos enim extra agnitionem cum ſimus ipſorum, extra pleroma eſſe dicũt. Et iterum. Si igitur Saluator exiuit extra pleroma ad inueſtigationem perditæ ouis, pleroma autem eſt agnitio, extra agnitionem factus eſt, quod eſt ignorantia. Aut enim localiter quod eſt extra pleroma cõſentire eos neceſſe eſt, & omnia quę prędicta ſunt contraria occurrent eis, Vel ſi ſecũdum agnitionem dicunt, quod eſt intus, & ignorantiam quod eſt extra, Saluator illorum & multo ante Chriſtus ignorantia facti erũt extra pleroma, egreſsi ad formationé matris ipſorum, quod eſt extra agnitionem. Hæc autem aduerſus omnes qui quolibet modo vel ab angelis, vel ab alio quodam præter verbum Dei mundum factum eſſe dicunt, ſimiliter adaptabuntur. Quam enim incuſationé faciunt de Demiurgo & de hiis quæ facta ſunt materialia & temporalia, recurreret in patrem. Si quidem quéadmodum in ventre pleromatis facta ſunt, quæ inciperent mox dæmum diſſolui ſecundum conceſsionem & ad placitum patris. Iam igitur non eſt fabricator cauſa

huius

huius operatiõis, valde bene putãs ſemetipſum fabricare, ſed qui in ſuis concedit & probat labis prolationis & erroris opera fieri, & in æternis tẽporalia, & in incorruptibilibus corruptibilia, & in hiis quæ veritatis ſunt, ea quæ ſunt erroris. Si autem nõ concedente neque approbante patre vniuerſorum facta ſunt hæc, potẽtior & fortior & dominatior is qui fecit in hiis quæ propria illius ſunt, quæcũque ille nõ cõceſsit, Si autẽ non approbans cõceſsit pater ipſorum, quemadmodum quidẽ dicunt, autem potens prohibere cõceſsit per neceſsitatem quãdam, aut nõ potens. Sed ſi quidem non poterat, inualidus & infirmus eſt. Si autem potens, ſeductor & hypocrita & neceſsitatis ſeruus, non conſentiens quidem, cõcedens autem quaſi conſentiens, & initio concedens ſiſtere errorem & creſcere illum conatur, quando iã multi male perierunt per labem. Non decet autem eum qui ſuper omnia ſit Deus, cũ ſit liber & ſuę poteſtatis, neceſſitati ſeruiſſe dicere, vt ſit aliquid ſecũdum conceſsionẽ præter ſententiam eius. Alioquin neceſſitatẽ maiorem & dominationem facient. quàm deum, quando id quod magis poteſt antiquius ſit omnibus. Et ſtatim in principio cauſas abcidere neceſsitatis debuit, & non concludere ſemetipſum ad habendam neceſſitatem, cõcedendo aliquid præterquam deceat eum. Multo enim melius & conſequentius & magis deificum erat, vt in principio initium excederet huiuſmodi neceſſitatis, quàm poſtea quaſi de pœnitentia conaretur tantum fructificationem neceſſitatis eradicare. Et ſi neceſſitati ſeruiens erit mater vniuerſorum, & ſub fatum cadet modeſte ferens in hijs quæ fiunt, præter neceſſitatem autem & fatum nihil agere poſſit, Similiter atque Homericus Iupiter qui per neceſſitatem dicit. Et ego enim tibi dedi velut volens nolente animo. Secundum igitur hanc rationem neceſsitatis & fati inuenietur ſeruus Bythus ipſorum. Quomodo autem & ignorabant vel angeli aut mundi fabricator primum Deum, quando in eis propriis eſſent & creaturæ exiſterent eius & continentur ab ipſo. Inuiſibilis quidem poterat eis eſſe propter eminentiam,

Iliados. A
καὶ γὰρ ἐγὼ σοὶ δῶκα ἑκὼν ἀέκοντί γε θυμῷ

nentiam, ignotus autem nequaquam, propter prouiden tiam. Etenim licet valde per deſcenſionem multum ſeparati eſſent ab eo, quoquo modo autem, ſed tamen Dominio in omnes extenſo, oportuit cognoſcere dominantem ipſorum, & hoc ipſum ſcire, quoniã qui creauit eos eſt Dominus omnium, Inuiſibile enim eius cum ſit potens magnã mentis intuitionem & ſenſibilitaté omnibus præſtat potentiſsimæ & omnipotentis eminentiæ. Vnde etiam ſi nemo cognoſcit patrem niſi filius, neque filium niſi pater, & quibus filius reuelauerit, tamen hoc ipſum omnia cognoſcunt, quando ratio mentibus infixa moueat ea & reuelet eis, quoniã eſt vnus Deus omnium Dominus, & propter hoc altiſsimi & omnipotentis appellationi omnia ſubiecta ſunt, & huius inuocatione etiam ante aduentum Domini noſtri ſaluabantur homines & à ſpiritibus nequiſsimis & à dæmoniis vniuerſis, & ab vniuerſa apoſtaſia. Non quaſi vidiſſent eum terreni ſpiritus aut dæmones, ſed cum ſcirent quoniam eſt ſuper omnia Deus, cuius & inuocationem tremebãt & tremit vniuerſa creatura & principatus & potentia, & omnis ſubiecta virtus. Aut nunquid hi qui ſub Romanorum imperio ſunt quamuis nũquam viderint imperatorem, ſed valde & per terram & per mare ſeparati ab eo, cognoſcent propter dominium eum, qui maximã poteſtatem habet principatus? Qui autem ſuper nos erant angeli, vel ille quem mundi fabricatorem dicunt non cognoſcent omnipotentem? quando iam & muta animalia tremant &*credant tali inuocationi, & vtique non viderunt eum, tamen Domini noſtri nomini ſubiecta ſunt omnia, ſic & vnus qui omnia fecit & condidit vocabulo, cum alter non ſit quam ipſe qui mundum fecit. Et propter hoc Iudæi vſque nunc hac ipſa aduocatione dæmonas effugãt, quãdo omnia timeãt inuocationem eius qui fecit ea. Si itaq; mutis animalib' irrationabiliores voluerint angelos eſſe, inueniét quoniã oportebat, licet non vidiſſent hij eum qui ſuper omnia Deus eſt, vti cognoſcerent potentatum & dominium eius. Ridiculum enim vere apparebit, ſi ſe quidem qui ſuper

Alias, cedant

per terram ſunt cognoſcere dicunt, eum qui ſuper omnia eſt Deus, quem nunquã viderunt: ei autem qui eos fecit & vniuerſum mundum ſecundum eos nő permittant, cum ſit in ſummis & ſuper cœlos, cognoſcere ea quæ ipſi quum ſint in humilibus ſciunt: niſi ſi forte ſub terra in tartaro eſſe Bythum ſuum dicunt, Quapropter & primos ſe cognouiſſe eum quàm hiis qui in altitudine habitant angeli, in tantam amentiam venientes, vti dementem pronuncient mundi fabricatorem: quorum quidem vere eſt miſereri, cum in tãta dementia dicant neque matrem agnouiſſe eum neque ſemen eius, neq; pleroma æonum, neque propatorem, neque quid eſſent quæ fabricauit.

Quomodo immenſus accidit de imaginibus eorum ſermo. Cap. VI.

ESſe autem imagines eorum quæ intra pleroma ſunt, latẽter Saluatore operato ſic fieri in honorem eorum qui ſurſum ſunt, ignorantéque Demiurgo vniuerſa ſaluatorem dicunt honoraſſe pleroma in conditione per matrẽ, ſimilitudines & imagines eorum quæ ſurſum ſunt emittentem. Sed quoniam quidem impoſſibile erat extra pleroma eſſe aliquid, in quo imagines dicunt factas eſſe eorum, qui ſunt intra pleroma, ab alio quodam præter primum deum fabricari hunc mundum oſtendimus. Si autem ſuaue eſt undique euertere eos, & mẽdaces arguere. dicemus aduerſus eos, quoniam ſi in honorem eorum quæ ſurſum ſunt, facta ſunt hæc ſecundum illorum imaginem à ſaluatore ſemper ea oportet perſeuerare, vti & ſemper ſint in honore quæ ſunt inhonorata. Si autem tranſeũt, quæ vtilitas huius breuiſsimi temporis honoris, qui aliquãdo quidem non fuit, rurſus autem non erit? Vanæ igitur gloriæ appetitor magis erit Saluator, quàm honorans quæ ſunt ſurſum arguitur à nobis. Quis enim honor eſt æternorum eorum quę ſemper ſunt, ea quæ ſunt temporalia, eorũ quæ ſtant, ea quæ prætereunt, incorruptilium corruptibilia? Quandoquidem & apud homines

nes qui ſunt temporales nulla gratia eſt eius honoris qui celeriter præteriit, ſed eius qui plurimum quãtum poteſt perſeuerat. Quæ autem ſtatim vt facta ſunt exterminantur, in contumeliam magis eorum qui putantur honorari, facta eſſe iuſte dicentur, & contumelioſe tractari id quod eſt æternum, corrupta eius & ſoluta imagine. Quid autem non ploraſſet & aporiata eſſet mater ipſorum non habuiſſe Saluator per quæ honoraret plenitudinem extremæ confuſionis, non habentis propriã ſubſtãtiã, per quã honoret propatoré. O vanæ gloriæ honor, qui ſtatim præterit & iam non apparet, Erit aliquis æon in quo in totum talis honor fuiſſe nõ reputabitur, & inhonorata erunt tunc quæ ſunt ſurſum, aut aliam iterum neceſſe erit matrem emittere plorantem & aporiatam in honorem pleromatis. O indiſsimilis ſimul autem & blaſphemæ imaginis, imaginé mihi dicitis emiſſam à mundi fabricatore vnigeniti, quem & Nun vultis eſſe patris vniuerſorum, & imaginem hanc ignorare quidem ſemetipſam, ignorare autem & cõditionem, ignorare autem & matrem, & omne quodcunque eſt ipſorum quæ ſunt, & eorum quæ ab eo facta ſunt, & non erubeſcitis aduerſus vos ipſos ignorantiam inducentes vſque ad ipſum Monogenen. Si enim ſecundum ſimilitudiné eorum quæ ſunt ſurſum, à Saluatore facta ſunt hæc, ignorante eo qui ſecundum ſimilitudinem factus eſt, neceſſe eſt & circa eum & ſecundum eum ad cuius ſimilitudinem factus eſt is qui ignorat huiuſmodi ignorantiam nõ extiterit ſpiritualiter. Non enim poſsibile eſt cum ſint vtrique ſpiritualiter emiſsi, neque plaſmati, neque compoſiti, in quibuſdam quidem ſimilitudiné ſeruaſſe, in quibuſdã verò deprauaſſe imaginem ſimilitudinis, quæ in hoc ſit emiſſa, vt ſit ſecundum ſimilitudiné eius, quę ſurſum eſt emiſsio: quod ſi nõ eſt ſimilis Saluatoris erit incuſatio, qui diſsimilé emiſit imaginé, quaſi reprobabilis artifex. Nec enim dicere poſsũt quaſi nõ haberet poteſtaté emiſsionis Saluator, quã omnia eſſe dicũt. Si igitur diſsimilis eſt imago, malus eſt artifex eſt culpa Saluatoris ſecundũ eos. Si auté ſimilis eſt, ea-

dem ignorãtia inuenietur circa Nun propatoris ipſorũm,hoc eſt, Monogené :& ignorabit quidem ſemetipſum Nus patris, ignorauit autem & patrem, ignorauit autem & ea quæ ab eo facta ſunt. Si auté cognoſcit ille & eum qui ad ſimilitudinem eius factus eſt à Saluatore, neceſſe eſt cognoſcere quæ ſunt ſimilia, & ſoluta eſt ipſorum ſecundum ſuam regulam maxima blaſphemia. Et ſine hoc autem, quonam modo ea quæ ſunt creaturæ ſic varia & multa & innumerabilia, eorum æonũ qui ſunt intra pleroma xxx. imagines eſſe poſſunt, quorum & nomina quæ ſunt & ſecundum quod dicũt, in eo qui eſt ante hunc libro poſuimus? Et non tantum vniuerſæ creaturæ varietatem, ſed ne quidem partis alicuius aut cæleſtium, aut ſuperterreſtrium, aut aquatilium poterint adaptare pleromatis ipſorum paruitati. Quoniam enim pleroma ipſorum xxx. AEones ſunt ipſi teſtantur, quoniam autem in vna parte ipſorum quæ dicta ſunt non xxx. ſed multa milia ſpecierum eſſe adnumerant, eos oſtendere omnis quicunque confitebitur. Quomodo igitur ea quæ tam multa ſunt conditionis, & contrariis ſubſiſtentia, & repugnantia inuicem, & interficientia alia, imagines & ſimilitudines eſſe poſſunt.xxx. AEonum pleromati, ſi quidem vnius naturæ, quemadmodum dicunt ex æquali & ſimili exiſtãt,& nullam habeant differentiam. Oportebat autem ſi hæc illorum imagines ſunt, quemadmodum natura nequam homines dicunt quoſdam, & natura rurſus bonos, & AEonum ipſorum oſtendere tales differentias, & quoſdam quidem ex ipſis natura bonos dicere emiſſos, quoſdam autem & natura malos, vt imaginis illorum adinuentio congruens eſſet AEonibus. Adhuc autem quoniam in mundo altera quidem ſunt manſueta, altera verò fera, & quædam quidem innocentia, quædam aquatilia, quædam volatilia, quædam cæleſtia, ſimiliter AEonas oſtendere debent tale habere affectiones, ſi quidem hæc illorum imagines ſunt. Et ignis autem æternus, quem præparauit pater diabolo & angelis eius, cuius eorum qui ſunt ſurſum AEones imago ſit, interpretari

pretari debent, & ipſe enim in conditione numeratur. Si autem excogitationis eius qui paſſus eſt AEonis dicent imagines hæc eſſe, primũ quidem impie agent aduerſus matrem ſuam, malorum & corruptibilium imaginum initiatricem eſſe eam dicẽtes, Deinde autem ea quæ ſunt multa & diſsimilia, & contraria natura, quo iam modo vnius & eiuſdem imaginis erunt? Et ſi pleromatis angelos multos eſſe dicent, & horũ, illa quæ ſunt multa imagines eſſe, nec ſic cõſtat ratio. Primo enim differentias pleromatis angelorum contrarias inuicem debent oſtendere, quemadmodum & ſubiacentes imagines contrariæ naturę inuicem ſunt. Deinde autem cũ ſint multi & innumerabiles circa factorem angeli, quẽadmodum omnes confitentur prophetæ, denamilia denum milium aſsiſtere ei, & multa milia milium miniſtrare ei, & ſecundum eos pleromatis angeli angelos factoris imagines habebunt, & manet conditio integra in imagine pleromatis, iam non conſequẽtibus xxx. AEonis in multiformem conditionis varietatem. Adhuc etiam, ſi ſecũdum ſimilitudinem hęc illorum facta ſunt, illa rurſus, ad quorum ſimilitudinem erant facta? Si enim mundi fabricator non à ſemetipſo fecit hæc, ſed quemadmodum nullius momenti artifex, & quaſi primum diſcens puer de alienis archetypis tranſtulit Bythus ipſorum, vnde habuit ſpeciem eius, quam primum emiſit diſpoſitionis? conſequens eſt igitur illum ab altero quodam qui ſuper eum eſt exemplum accepiſſe, & illum rurſus ab altero. Et nihilominus in immẽſum excidet de imaginibus ſermo, quemadmodum & de his, ſi non fixerimus ſenſum in vnum artificem, vt in vnum Deum, qui à ſemetipſo fecit ea quæ facta ſunt. Aut de hominibus quidem aliquis permittit à ſemetipſis vtile aliquid ad vitam adinueniſſe Ei autem Deo qui mundum conſummauit nõ permittit à ſemetipſo feciſſe ſpeciem eorum quæ facta ſunt, & adinuentionem ornatæ diſpoſitionis. Vnde autem & hæ illorum imagines, cum ſint illis cõtrariæ, & in nullo poſsint eis communicare. Quæ cum ſint contraria, eorum quorum ſint contrariæ

eſſe quidem poſſunt exitioſa, imagines verò nullo modo, quemadmodum aqua igni, & rurſus lumé tenebris, & alia tanta nequaquam erunt inuicem imagines. Sic nec ea quæ ſunt corruptibilia & terrena, & compoſita, & prætereuntia, eorum quæ ſecundum eos ſunt ſpiritalium imagines erunt niſi ſi & ipſa compoſita, & in circumſcriptione, & in figuratione confiteantur eſſe, & nõ iam ſpiritalia, & effuſa, & locupletia, & incomprehenſibilia. Neceſſe eſt enim ea in figuratione eſſe & circumſcriptione, vt ſint imagines veræ, & abſolutum eſt ea nõ eſſe ſpiritalia. Si autem illa ſpiritalia, & effuſa, & incomprehenſibilia dicunt, quomodo poſſunt quæ ſunt in figura & circumſcriptione, imagines illorum eſſe quæ ſunt ſine figuratione & incomprehenſibilia. Si autem ſecundum figurationem, nec ſecundum formationem, ſed ſecundum numerum & ordinem emiſſionis imagines ea dicent eſſe, primo quidem non ſunt imagines dicendæ hæc & ſimilitudines eorũ, qui ſurſum ſunt æonũ. Quæ enim nec habitum, nec figurã illorum habét, quéadmodum imagines ſunt ipſorũ? Poſt deinde & numeros, & emiſſiones ſuperiorum æonum eoſdem & ſimiles ad eos qui ſunt conditionis adaptent. Nunc autem xxx. oſtendentes æones, & tantam multitudinem eorum quę ſunt in conditione, imagines eorum quæ ſunt xxx dicentes, iuſte vt inſenſati arguentur à nobis.

¶ Quomodo non eſt veriſimile ea quæ ſunt hic vmbram pleromatis eorum eſſe. Cap. VII.

SI autem hæc illorum vmbram dicét eſſe, quémadmodum quidam ipſorum audét dicere, aut ſecundum hoc imagines eſſe, neceſſe erit & corpora ipſos ea quæ ſunt ſurſum confiteri. Ea enim quæ ſurſum ſunt corpora vmbram faciunt, non autem iam ſpiritalia, quandoquidem nulli obſcurare poſſunt. Si autem & demus illis, quod quidem eſt impoſsibile, eorum quę ſunt ſpiritalia, & lucida vmbram eſſe, in quã matrem ſuam deſcendiſſe dicunt: tamen cum illa ſint

æterna, & ea quæ ex ipſis efficitur vmbra ſempiterna perſeuerat cum hiis quæ ſe adumbrant. Si autem hæc tranſeunt, & illa neceſſe eſt, quorum hæc ſunt vmbræ, tranſire: illis autem perſeuerantibus, perſeuerant & vmbræ ipſorum. Si autem non ſecundum id quod ob vmbretur dicentes eam vmbram eſſe, ſed ſecũdum id quod multo ab illi ſeparata ſunt, paternis luminis ipſorum puſillitatem & infirmitatem accuſabunt, quaſi non attingat vſque ad hæc, ſed deficiat adimplere id quod eſt vacuum, & diſſoluere vmbram, & hoc quando nemo ſit impedimento: in caliginem enim conuertetur ſecundum eos, & obcæcabitur paternum lumen eorum, & deficiet in hiis quæ ſunt vacuitatis locis, cum minime poſsit adimplere omnia. Non igitur iam dicant pleroma eſſe omnium Bythum ipſorum, qui id quod eſt vacuum & vmbra, neque adimpleuit, neque illuminauit, vt iterum vmbram & vacuum permittant: ſi quidem adimplet omnia paternum ipſorum lumē. Neque igitur extra primum patrem, id eſt, qui ſuper omnia eſt Deus, aut pleroma aliquid eſſe poteſt, in quod enthymeſin paſsi AEonis deſcendiſſe dicunt, vt non * diffiniatur & circumſcriptura ab eo qui eſt extra, & contineatur ipſum pleroma, vel primus Deus: neque vacuum eſſe aut vmbram capiet cum iam ante ſit pater, vti ne deficiat lumen eius & * definiatur in vacuũ. Irrationale eſt autem & impium adinuenire locum, in quo ceſſat, & finem habet qui eſt ſecũdum eos propator & proarche, & omnium pater, & huius pleromatis: nec rurſus in patris ſinu alterum* quoddam dicere tantam fabricaſſe conditionem fas eſt, vel conſentiente, vel non conſentiente, & propter prædictas cauſas. impium eſt enim ſimiliter & demens dicere tantam cõditionem ab angelis aut ab emiſsione quadam ignorãte verum Deũ in hiis quæ ſunt ipſius fabricaſſe. neque infra pleroma ipſorum, cum ſit vniuerſum ſpiritale, ea quæ ſunt terrena & choica poſsibile facta eſſe: ſed ne quidem ſecundum illorum imaginem, cum dicitur pauci & ſimilis formationis & vnum eſſe, poſsibile eſt, & quæ multæ conditionis,

Alias, deſiniatur.

al. deſiniatur videtur & alias vſurpaſſe deſinire iuxta quartã coniugationē, quod prę teritu habeat deſiui

*Al. quędam

conditionis,& contraria inuicem facta eſſe.

Quàm falſa vmbra, & vacua eorum oſtenditur. Cap. VIII.

κένωμα

FAlſus autem apparuit, & qui eſt de vmbra Cenomatis, id eſt, vacui ipſorum ſermo, ſecundũ omnia. Itaque vacuum oſtenſum eſt figmentũ eorum, & inconſtans doctrina, vacui autẽ & hij qui attẽdunt eis, vere in profundum perditionis deſcendentes. Quandoquidem eſt mundi fabricator Deus, conſtat & ipſis qui multis modis cõtradicunt ei & cõfitẽtur eum, fabricatorẽ eum vocãtes, & angelum dicentes, vt nõ dicamus quoniam omnes clamant ſcripturæ, & Dominus hunc patrem qui eſt in cælis docet, & non alium, quẽadmodum oſtendemus procedente ſermone.

Oſtenſio, quoniam eſt, & ſubſiſtit mundi fabricator Deus, non conſtat autem qui ſuper hunc adinuenitur pater. Cap. IX.

NVnc autem ſufficit id quod eſt ab eis qui contraria nobis dicunt teſtimonia, hominibus ad hoc demum ſentiẽtibus, veteribus quidem & in primis à primoplaſti traditione hanc ſuadelam cuſtodientibus, & vnum Deum fabricator cæli & terræ hymnizantibus. Reliquis autem poſt eos à prophetis Dei huius rei cõmemorationem accipiẽtibus, ethnicis verò ab ipſa cõditione diſcentibus. Ipſa enim conditio oſtendit eam, qui condidit eam, & ipſa factura ſuggerit eum qui eam fecit, & mundus manifeſtat eum qui ſe diſpoſuit. Eccleſia autem omnis per vniuerſum orbẽ hãc accepit ab Apoſtolis traditionẽ. Cõſtante igitur hoc Deo, quẽadmodum diximus, & teſtimoniũ ab omnibus accipiẽte, quoniã eſt ille ſine dubio, qui ſecundum eos adinuenitur pater, incõſtans & ſine teſte eſt, Simone mago primo dicente ſemetipſum eſſe ſuper omnia Deum, & mundum ab angelis eius factum: poſt deinde hiis qui ſucceſſerunt ei ſecundum quod oſtendimus in primo libro variis ſententiis impias & inreligioſas aduerſus fabricatorem circumducentibus doctrinas, quorum diſcipuli

cum ſint hij, & ethnicis peiores efficiunt eos qui aſſentiunt eis. Illi enim creaturæ potius quàm creatori ſeruientes,& hiis qui non ſunt dij, verum tamen primum deitatis locum attribuunt fabricatori huius vniuerſitatis Deo, Hij autem hunc quidem labis fructum dicentes & animalem eum vocantes,& non cognoſcentem eã quæ ſuper eum eſt virtutem,dicẽtem quoque,Ego ſum, & præter me non eſt alius Deus,mentiri eum dicentes, ipſi mentientes, omnem malitiam copulantes ei, eum qui nõ eſt ſuper hunc quod ſit fingentes,ſecundum ſententiã ſuam deteguntur eum quidem qui eſt Deus blaſphemantes,eum autem qui nõ eſt, Deum fingentes,in ſuam ipſorum condemnationem.

¶De quæſtionibus & parabolis, quomodo oporteat ſoluere ea quæ quæruntur. Cap. X.

ET qui dicunt ſemetipſos perfectos,& vniuerſorum habere agnitionẽ, Ethnicis peiores, & magis blaſphemi ſenſu, etiã aduerſum ſum factorẽ inueniuntur. perquàm itaque irrationale eſt,prętermittentes eum,qui vere eſt Deus, & qui ab omnibus habet teſtimonium, quærere ſi eſt ſuper eum is qui non eſt,& qui à nemine vnquam adnunciatus eſt.Quoniam enim manifeſtũ eſt, dictũ eſt de eo, & ipſi teſtimonium perhibent. Quia autẽ parabolæ,quæ quæruntur & ipſæ quomodo dictæ ſint,male ad eum qui adinuentus eſt ab ipſis trãſfigurãtes, alium nunc qui ante nunquã quæſitus eſt generant,manifeſtum eſt. Per hoc enim quod velint ambiguas exoluere ſcripturas, ambiguas autem nõ quaſi ad alterum Deum,ſed quaſi ad diſpoſitiones Dei, alterum Deum prædicauerunt, quemadmodum prædiximus de harena reſticulas nectentes, & quæſtioni minori quæſtionem maiorem adgenerantes. Omnis autẽ quæſtio non per aliud quod quæritur habebit reſolutionem, nec ambiguitas per aliam ambiguitatem ſoluetur, apud eos qui ſenſum habent, aut ænigmata per aliud maius ænigma, ſed ea quæ ſunt talia ex manifeſtis & conſonantibus, & claris accipiunt abſolutiones.

Prouerb. ἐκ τῆς ψάμμου σχοινίον πλέκειν

Al. his autē quęrētibus.

*Hij autem bis quærentes exoluere ſcripturas & parabolas, alteram maiorem & impiam quæſtionem introducunt, ſiquidem ſuper mundi fabricatorē Deum, quod alius ſit Deus, non exoluentes quæſtiones (vnde enim?) ſed minori quæſtioni magnam quæſtionem adnectentes, & nodum inſolubilem inſerentes. Vt enim ſciāt hoc ipſum ſcire, quod vtique xxx. annorum Dominus venit ad baptiſmum veritatis, hoc non diſcētes, ipſum Deum fabricatorem qui miſit eum ad ſalutem hominum, impie cōtemnunt: & vt putentur poſſe enarrare vnde ſubſtantia materiæ, non credentes quoniam Deus ex hiis quæ nō erant, quemadmodum voluit, ea quę facta ſunt, vt eſſent omnia, fecit ſua voluntate & virtute ſubſtantia vſus, ſermones varios collegerunt, vere oſtendentes ſuā infirmitatem. Quoniam quidem hiis quæ ſunt non credunt, in id quod non eſt ceciderunt. Quo enim dicunt ex lachrymis Achamoth humectam prodiſſe ſubſtātiā, à riſu autem lucidam, à triſtitia autem ſolidam, & à timore mobilem, & in hiis altum ſapere, & inflatum eſſe, quomodo hæc nō digna riſione, & vere ridicula, qui nō credunt quidem, quoniam ipſam materiam, cum ſit potens & diues in omnibus Deus, creauit, neſcientes quātum poteſt ſpiritalis & diuina ſubſtantia, credentes autem quoniam mater ipſorum, quam fœminam à fœmina vocant, à prædictis paſsionibus emiſit tantam conditionis materiam: exquirentes quidem vnde ſuppeditauit fabricatori conditionis ſubſtantia, non quærētes autem vnde matri ipſorum quā Enthymeſin & impetum æonis errantis dicunt, lachrymas tātas aut ſudores, aut triſtitias, aut reliqua materiæ emiſſio.

¶Quoniam ſubſtantia materiæ labi adiungere non conſtat, volūtate autem & virtute Dei conſtat & fidem hebet. Cap. XI.

A Ttribuere enim ſubſtantiam eorum quę facta ſunt virtuti & voluntati eius qui eſt omnium deus, & credibile & acceptabile, & conſtans,

& in

& in hoc bene diceretur. Quoniam quæ impoſsibilia ſunt apud homines poſsibilia ſunt apud Deum. Quoniam homines quidem de nihilo non poſſunt aliquid facere, ſed de materia ſubiacenti. Deus autem quàm homines melior, eo quod materiam fabricationis ſuæ cum ante non eſſet, ipſe adinuenit. Dicere autem de Enthymeſi æonis errantis prolatam materiã, & longe quidem æonem ab Enthymeſi eius ſeparatam, & huius rurſus paſsionem & affectionem extra ipſam quidem eius eſſe materiam, & incredibile, & fatuum, & impoſsibile, & inconſtans. & non credentes quidẽ, quoniam hic qui eſt ſuper omnia De⁹, in hijs quę ſunt eius varia & diſsimilia verbo fabricauit, quẽadmodũ ipſe voluit, cũ ſit ōnium fabricator, vt ſapiens Architectus & maxim⁹ rex.

¶ Contradictiones his qui ſuut à Valentino. Cap. XII.

Credentes autem quoniam angeli aut virtus aliqua ſeparata à Deo & ignorans eum, fecit hanc vniuerſitatem. Sic igitur & veritati non credentes, in mendacio autem voluntatis perdiderunt panem vitæ veræ, in vacuum & in profundum vmbræ incidentes, ſimiles AEſopi cani, ei qui panem quidem reliqui, in vmbram autem eius impetum fecit, & perdidit eſcam. Et ex ipſius autem domini verbis facile eſt oſtendere confitentis vnum patrem & factorem mundi, & plaſmatorem hominis, qui à lege & prophetis annuntiatus ſit, & alterum neſciẽtis, & hunc eſſe ſuper omnia Deum, docentis autem & per ſe eam quæ eſt ad patrem adoptio filiorum, quæ eſt ęterna vita omnibus iuſtis attribuentis. Sed quoniam amant incuſare & ea quæ ſunt ſine calumnia, & calumnioſi cõcutiunt, multitudinem parabolarum & quæſtionum inferentes nobis, bene hęc arbitrati ſumus primo interrogare eos è contrario de ſuis dogmatibus, & quod non eſt veriſimile ipſorũ oſtẽdere, & temeritatem ipſorum excidere, poſt deinde domini ſermones inſerere, vt non ſint tantum ad proponendum vacantes: ſed propter hoc quod non poſsint ad

ea quæ interrogantur ratione reſpondere, diſſolutam ſuam videntes argumentationem, aut reuertentes ad

Ali. veritaté. * vnitaté,& ſemetipſos humiliantes,& ceſſantes à multifaria ſua phantaſia, placãtes de hijs quæ aduerſus eum blaſphemauerunt, ſaluentur, aut ſi perſeuerauerint in ea, quæ præoccupauit animum ipſorum vana gloria, argumentationem ſuam immutent.

¶ Quomodo is ſermo qui eſt de triacontade illorũ cõcidit in vtroq;, & ſecundũ id quod plus eſt,& ſecundum id quod minus. Cap. XIII.

PRimo quidem de triacontade ipſorum ſic dicamus, vniuerſam eam vtrinque concidere,& ſecundum id quod minus habet,& ſecundum id quod plus, propter quod dicunt xxx. annorum dominum ad baptiſmum veniſſe. Hæc autem dicentes manifeſta erit vniuerſæ argumentationis ipſorum euerſio:& ſecundum deminorationé quidem ſic: primo quidem, quoniam annumerant reliquis æonibus propatoré. Pater enim omnium annumerari non debet cum reliqua emiſsione, qui non eſt emiſſus, cum ea quę emiſſa eſt,& innatus cum ea quæ nata eſt,& quem nemo capit, cum ea quæ ab eo capitur,& propter hoc incapabilis, qui figuratus eſt cum ea quæ figurata eſt: ſecundum enim id quod melior quàm reliqui non debet cum eis annumerari,& hoc cum æone paſsibili & in errore conſtituto, qui eſt impaſsibilis,& non errans.

¶ Quoniã impoſsibile eſt ſeparatas eſſe ad inuicem eas, quæ infra plenitudiné dicuntur coniugationes: adunitis auté his impoſsibile eſt Sophian ſine coniuge aſſumpſiſſe Labem, aut etiã generaſſe aliquid. Cap. XIIII.

QVoniã enim à Bytho inchoãtes triacõtada enumerãt vſq; ad Sophiã, quã æoné erranté dicunt, oſtédimus in eo libro, qui eſt ante hunc librũ,& quæ dicũt nomina ipſorũ poſuimus: hoc autem nõ annumerato iã nõ ſunt xxx. ſecũdũ eos emiſsiones

æonum,

æonũ,ſed xx & viij.fiũt.Poſt deinde primã emiſsionem Ennoiã,quam Sigé vocãtes, ex qua rurſum & Alethian emiſſos dicũt in vtriuſque exorbitent. Impoſsibile eſt enim ennœan alicuius aut ſilẽtium ſeparatim intelligi,& extra eũ emiſſum propriã habere figurationẽ.Si aũté nõ dicẽt emiſſam eſſe illã extra, ſed adunatã propatori,vt quid cũ reliquis æonibus annumerãt eã hijs qui nõ ſunt adunati,& propter hoc ignorãt magnitudinem eius.Si autẽ & vnita eſt,cõſideremus & hoc. neceſsitas eſt omnis adunita cõiugatione & inſeparabili,& vna exiſtẽte,indiſcretã & vnitã eã quæ ex ea eſt emiſsionẽ fieri,vt nõ diſsimilis ſit ab eo qui emiſit.hoc autẽ ſe ſic habẽte vnũ & idẽ fiet,quemadmodũ Bythus & Sige, ſic & Nus & Alethia ſemper adhærentes inuicẽ,& quod non poſsit alterũ ſine altero intelligi, quẽadmodum neque aqua ſine humectatione,neque ignis ſine calore, neque lapis ſine duritia:vnita ſunt enim inuicẽ hęc,alterũ ab altero ſeparari nõ poteſt,ſed ſemper coexiſtere ei. Sic & Bythum cum Ennœa adunitũ eſſe oportet,& Nun cum Alethia,eodem modo, rurſus & Logos & Zoë ab vnitis emiſsi vnitos eſſe,& vnum eſſe debẽt. Secundũ hæc autẽ & homo & eccleſia,& vniuerſa reliquorũ æorum coniugationis emiſsio,vnita eſſe debet,& ſemper coexiſtere alterum ab altero.Fœminã enim æonum pariter eſſe oportet cũ maſculo ſecundũ eos, cum ſit velut affectio eius:& hæc cum ita ſe habeant, & cũ hæc dicãtur ab ipſis,impudorate audent docere iuniorẽ duodecadis æonẽ,quẽ & Sophiã appellant,ſine permixtione coniugis, quẽ teletum vocãt paſſam eſſe paſsionẽ,& ſeparatim ſine eo fructum generaſſe,quẽ & fœminã à fœmina nominãt,in tantum demẽtiæ progreſsi, ita vt manifeſtiſsime duas contrarias de eodẽ ſententias cenſeãt.Si enim Byth⁹ adunitus eſt cũ Sige, Nus cum Alethia,& Logos cũ Zoë,& reliqui deinceps,quẽadmodũ poterat Sophia ſine coniugis perplexione pati aliquid, vel generare? Si autẽ hæc ſine vllo paſſa eſt,neceſſe eſt & reliquas coniugationes abceſsionẽ & ſeparationẽ à ſemetipſis accipere:quod eſt impoſsibile,ſicut prædiximus. Impoſsibile

eſt

eſt ergo & Sophian paſſam eſſe ſine teleto, & ſoluta eſt ipſorum rurſus omnis argumentatio.

¶ Quoniam in eodem pleromate non poterat verbum & ſilentium eſſe. Cap. XV.

D E paſsione enim quam ſine conplexione con iugis paſſam eam dicũt, iterum derelinquam vniuerſam velut tragœdiæ compoſitionem affinxerunt: Si autem impudorate & reliquas coniugationes diſiunctas ab inuicé dixerint eſſe ſeparatas propter nouiſsimam coniugationem, vti non ſoluatur illorum vaniloquium, primo quidem impoſsibili inſiſtunt rei. Quemadmodum enim ſeparabunt propatorem ab ennœa eius, aut Nun ab Alethia, aut Logon à Zoe, & reliquos ſimiliter: quemadmodum autem & ipſi ad vnitaté recurrere dicũt, & omnes vnum eſſe, ſiquidé hę quæ ſunt intra pleroma coniugationes vnitatem non cuſtodiunt, ſed diſtantes ſunt ab inuicem, in tãtum vti & patiantur & generent ſine alterius complexu, quemadmodum gallina ſine caponibus. Poſt demum & ſic ſoluetur illorum rurſum prima & Archeogonos Ogdoas: erunt enim ſpecialiter in eodem pleromate Bythus & Sige, Nus & Alethia, Logos & Zoë, Anthropos & eccleſia. Impoſsibile eſt autem Logo præſente Sigen eſſe, aut iterũ Sige præſente Logon oſtendi. Hæc enim conſumptibilia ſunt inuicem, quemadmodum lumen & tenebræ in eodem nequaquam erunt, ſed ſiquidem lumen ſit, non ſunt tenebræ, vbi autem tenebræ ſunt, non erit lumen, veniente enim lumine ſolutæ ſunt tenebræ. Sic vbi eſt Sige, non erit Logos, & vbi Logos, non vtique eſt Sige. Si autem Endiatheton Logõ dixerint, Endiathetos erit & Sige, & nihilominus ſoluetur ab Endiatheto Logo. Quoniam autem non eſt Endiathetos, ipſa hæc ordinatio ipſorum emiſsionis ſignificat, Iam igitur non dicãt primam & principalem Ogdoadé ex Logo & Sige conſtare, ſed aut Sigen aut Logon refutent, & ſoluta eſt illorum Ogdoas. Si enim vnitas cõiugationes dixerint, ſoluta eſt eorũ vniuerſa argumẽtatio. Quomodo enim

vnitis

vnitis eis Sophia ſine coniuge Labem generauit? Si autem ſicut in emiſsione vnumquemque ex æonibus propriam ſubſtantiam habere dicent, quéadmodum in eodem oſtendi poteſt Sige & Logos? Et hæc quidem ſecundum diminutionem, ſecundum autem id quod plus eſt, rurſus ſoluitur triacontas ipſorum ſic, Emiſſum enim à Monogene dicunt, ſicut & reliquos ęonas Horõ, quem plurimis nominibus vocãt, ſicut prædiximus in eo, qui ante hunc eſt liber. Hunc autem Horon quidã quidem à Monogene emiſſum dicunt, alij vero ab ipſo propatore in ſimilitudine ſua, adhuc etiam emiſsionem dicunt factam à Monogene Chriſto & ſpiritu ſancto, & hos nõ annumerant ad numerum pleromatis, ſed neque ſaluatorem, quem etiam totum eſſe dicunt. Hoc enim manifeſtum eſt & cæco, quoniam non ſolum triginta emiſſiones ſecundum illos emiſſæ ſunt, ſed & quatuor cum iſtis xxx. Ipſum enim propatorem annumerant in pleroma, & eos qui ex ſucceſsione ab inuicem emiſsi ſunt, quod iſti nõ annumerabuntur illis in eodem pleromate exiſtentes, qui adepti ſunt eandem emiſsionę. Quam enim & dicere poſſunt iuſtam cauſam, ob quam nõ annumerant cum reliquis æonibus, neque Chriſtũ quem volente patre à Monogene dicunt eſſe emiſſum, neque ſpiritum ſanctum, neque Horon, quem & ſotera dicũt, ſed neque ipſum ſaluatorem qui venit ad auxilium & formationem matris ipſorum: vtrum quaſi ſint iſti infimiores illorum, & ideo indignos eſſe æonum appellatione & numero, aut quaſi meliores ſint & differentes: Sed infimi quidem quomodo fient, qui etiam in fixionem & emendationem reliquorum emiſsi ſunt: meliores autem rurſus prima & principali tetrade eſſe non poſſunt, à qua & emiſsi ſunt, & illa enim annumeratur in prædictum numerum. Oportuerat autem & iſtos ãnumerari in pleromate æonum, aut & illorum æonum honorem huiuſmodi appellationis auferri. Cum ergo ſoluta illorum triacontas ſicut oſtendimus, & ſecũdum id quod minus eſt, & ſecundum id quod plus eſt, in tali enim numero ipſius fuerit, aut minus reprobabilem faciet

ciet numerũ, quãto magis tãta. Inſtabilis igitur ea quæ de Ogdoade ipſorũ, & de duodecade fabula. Inſtabilis autẽ & vniuerſa illorũ regula, ipſo firmamẽto ipſorum diſsipato, & in Bythũ, hoc eſt, in id quod nõ eſt, diſſoluto. Quærãt igitur iã amodo alias cauſas oſtẽdere, quare xxx. annorũ domin' ad baptiſmũ venerit, & duodecadis Apoſtolorum, & eius quæ eſt ſanguinis profluuiũ paſſa, & reliquorũ quæcunq; vane laborantes delirant.

¶ Quomodo nullius momenti oſtenditur primus ordo emiſsionis ipſorum. Cap. XVI.

ET ipſum quidem primum ordinem emiſsionis ipſorum reprobabilẽ eſſe ſic oſtendimus, emiſſum enim dicunt de Bytho & huius Ennoia, Nun & Alethian, quod quidẽ cõtrarium oſtenditur. Nus enim eſt ipſum quod eſt principale & ſummũ, & velut principiũ & fons vniuerſis. Ennoia autẽ quę ab hoc eſt, qualis libet & de quo libet facta motio. Non capit igitur ex Bytho & Ennoia emiſſum eſſe Nun: veriſimilius enim erat dicere eos, de propatore & de hoc Nu emiſſam eſſe filiam Ennoian. Non enim Ennoia mater eſt Noos, ſicut dicunt, & Nus pater ſit Ennoiæ. Quemadmodum autem & emiſſus eſt Nus à propatore, qui principalem, & primum eius qui eſt intus abſcõditæ & inuiſibilis affectionis locum continet, à qua ſenſus generatur & Ennoia, & Enthymeſis, & alia quæ non alia ſunt præter Nun, ſed illius ipſius, quemadmodum prædiximus de aliquo incogitate diſpoſite qualislibet motionis ſecundum perſeuerationem, & augmentum, non ſecundum immutationem vocabula accipientis, & in cognitionem conterminatæ, & in verbum coëmiſſę ſenſum à mente intus & condente, & adminiſtrante, & gubernante libere, & ex ſua poteſtate, quemadmodum & vult, quæ prædicta ſunt: prima enim motio eius de aliquo Ennoia appellatur, perſeuerans autem & actam, & vniuerſam apprehendens animam Enthymeſis vocatur. Hæc autem Enthymeſis multum temporis faciens in eodem, & velut probata nominatur: hæc autem ſenſatio

ſatio in multum dilatata conſilium facta eſt, augmentum autem & motus in multum dilatatus conſilij, cogitationis examinatio quæ etiam in méte perſeuerans verbũ rectiſsime appellabitur, ex quo emiſsibilis emittitur verbum. Vnum autem & idem & omnia quæ prædicta ſunt, à Noque initium accipientia & ſecum augmentum aſſumentia appellationis. Quemadmodum & corpus hominis aliquando quidem nouellum, aliquando quidem virile, aliquando autem ſenile, ſecundum augmentum & perſeuerantiam accepit appellationes, ſed non ſecundum ſubſtantiæ demutationẽ, nec ſecundum corporis amiſsionem, ſic & illa. De quo enim quis contemplatur, de eo cogitat, & de quo cogitat, de hoc & ſapit, de hoc & conſiliatur, & quod conſiliatur, hoc & animo tractat, & quod animo tractat, hoc & loquitur. Hæc autem omnia quemadmodum diximus, Nus gubernat, cum ſit ipſe inuiſibilis, & à ſemetipſo, per ea quę prædicta ſunt, ſicut per radium emittens verbum, ſed non ipſe ab alio emittitur. Et hæc quidem in hominibus capit dici compoſiti natura, & ex corpore, & anima ſubſiſtentis: qui autem dicunt ex Deo emiſſam eſſe Ennœã, & ex Ennœa Nun, deinceps ex ijs Logon, primo quidem arguendi ſunt improprie emiſsionibus vſi, poſt deinde hominum affectiones, & paſsiones, & intentiones mentis deſcribentes. Deinde autem ignorantes quidem ea quę obueniunt hominibus ad loquẽdum eis applicant, omnium patrem, quem etiam ignotum omnibus dicunt, negantes quidem ipſum mũdum feciſſe, vt ne quidem puſillus putetur, hominum autẽ affectiones & paſsiones donantes. Si autem ſcripturas cognouiſſent, & à veritate docti eſſent, ſciẽt vtique, quoniam nõ ſit Deus quẽadmodum homines, & nõ ſic cogitationes eius, quomodo cogitationes hominum, Multum enim diſtat omnium pater ab hijs quæ proueniunt hominibus affectionibus & paſsionibus, & ſimplex, & non compoſitus, & ſimilimembrius, & totus ipſe ſibimetipſi ſimilis, & æqualis eſt totus, cum ſit ſenſus & totus ſpiritus, & tot⁹ ſenſu habilitas, & totus Ennœa, & tot⁹ ratio,

&

& totus auditus, & totus oculus, & totus lumen, & totus fons omnium bonorum, quemadmodum adeſt religioſis ac pijs dicere de Deo. Eſt autem & ſuper hæc, & propter hæc inenarrabilis, ſenſus enim capax omnium bene & recte dicetur, ſed non ſimilis hominum ſenſui, & lumen rectiſsime dicetur, ſed nihil ſimile ei, quod eſt ſecundum nos lumini. Si autem in reliquis hominibus, nulli ſimilis erit omnium pater hominum puſillitati: & dicitur quidem ſecundum hæc propter dilectioné, ſentitur autem ſuper hæc ſecundum magnitudinem. Si igitur & in hominibus ipſe quidem ſenſus non emittitur, neque ſeparatur amnois qui emittit reliqua, ammonitiones auté eius & effectus perueniunt ad manifeſtum, multo magis Dei, qui tot⁹ ſenſus eſt, ipſe à ſemetipſo nequaquã ſeparabitur, neq; quaſi ab alio aliud emittitur.

¶ Quoniam ſenſus non potuiſſet emitti, qui ipſe emittebat reliqua. Cap. XVII.

SI enim ſenſum emiſit ipſe qui emiſit ſenſum, ſecundum eos compoſitus & corporalis intelligitur, vt ſit ſeparatim quidem qui emiſit Deus, ſeparatim autem qui emiſſus eſt ſenſus. Si autem de ſenſu ſenſum dicãt emiſſum, præcidunt ſenſum Dei & partiuntur. Quò auté & vnde emiſſus eſt? quod enim ab aliquo emittitur, in aliquod ſubiectum emittitur? Qui auté ſubiacebat quàm ſenſus Dei, in quo emiſſum dicunt eum, quantus autem & erat locus vt ſuſciperet & caperet Dei ſenſum? Si autem quemadmodum à ſole radium dicunt, ſicut ſubiacet aër hic ſuſceptor, & antiquior erit quàm ipſe radius, & illic oſtendant ſubiacés aliquid in quo emiſſus eſt ſenſus Dei, capabile eius & antiquius: poſt oportebit quemadmodum ſolem minorem eſſe quem omnia videmus longe à ſemetipſo emittente radios, ſic & propatorem dicere extra longe & à ſemetipſo emiſiſſe radium * quidam autem extra aut longe ſentiri à Deo poteſt in quod radium emiſit: ſi autem non emiſſum extra patrem illum dicent, ſed in ipſo patre, primo quidem ſuperfluum erit etiã dicere emiſſum

forte, quid nam.

eſſe

eſſe eũ. Quemadmodum enim eſt eius quod emittitur extra emittenté manifeſtatio, poſt deinde hæc emiſsio, & is qui eſt ab eo Logos erit intra patré, ſimiliter auté & reliquæ Logi emiſsiones. Iam igitur nõ ignorabunt patrem, cum intra eum ſint, nec ſecundum deſcenſionem emiſsionum quis cognoſcet eum, vndique omnes patre æqualiter circundati: ſed & impaſsibiles omnes ſimiliter perſeuerabunt, cũ ſint in paternis viſceribus, & deminoratione nemo ipſorũ erit. Non enim eſt deminoratio pater, niſi forte velut in circulo minor cõtinetur circulus, & intra hunc rurſus alter minor: aut velut ſphęrę ſimilitudiné, aut tetragoni patrem dicãt, intra ſe vndique cõtinere ſphæræ ſimilitudinem vel quadratam reliquam æonum emiſsionem, vnoquoque illorum circundato, ab eo qui eſt ſuper eum maior, & circundante eum qui poſt ſe eſt minoré, & propter hoc minoré & vltimũ omnium in medio cõſtitutum, & multum à patre ſeparatum, ignoraſſe propatorem. Si autem hæc dixerint, in figura & circumſcriptione cõcludent Bythum ipſorum eum circundantem & circundatum: cogentur enim & extra illum confiteri eſſe aliquid, quod circundet eum. Et nihilominus in immenſum, de hijs qui continent & continentur incidit ſermo, & corpora incluſa eſſe, & omnes manifeſte apparebunt: adhuc etiam aut vacuum eſſe eum cõfitebuntur, aut omne quod eſt intra eum omnes ſimiliter participabunt de patre.

¶ Quid eſt emiſsio, & quoniam hæ quæ ab hijs dicuntur emiſsiones hominibus cõgruant magis quàm Deo. Cap. XVIII.

Quemadmodũ in aqua circulos ſi quis faciat, vel rotũdas, vel quadratas figuras, omnia hæc ſimiliter participabunt de aqua. Quéadmodũ & quæ in aëre fabricabuntur neceſſe eſt participare de aëre, & quæ in lumine, de lumine. Sic & qui ſunt intra eum omnes ſimiliter participabunt de patre, ignorantia apud eos locum non habente. Vbi enim participatio patris adimplentis: ſi autem adimpleuit illic & igno-

rantia nõ erit.ſoluetur igitur ipſorum deminorationis opera,& materię emiſsio,& reliqua mundi fabricatio, quæ ex paſsione & ignorantia volunt ſubſtãtiã habuiſſe.ſi autẽ vacuum illũ cõfitebuntur,in maximã incidentes blaſphemiã, denegabunt id quod eſt ſpiritale eius. Quemadmodum enim eſt ſpiritalis is, qui ne quidẽ ea quæ intra eum ſunt adimplere poteſt. Hæc autẽ quæ dicta ſunt de ſenſu emiſsionis, ſimiliter & aduerſus eos, qui à Baſilide ſunt,aptata ſunt &aduerſus reliquos gnoſticos,à quibus hij initia emiſsionum accipiẽtes, cõiuncti ſunt in primo.Sed quoniam quidem reprobabilis & impoſsibilis prima Noos,id eſt,ſenſus ipſorum emiſsio eſt,manifeſte oſtendimus. Videamus autem & de reliquis.ab hoc enim Logon & Zoen fabricatoris huius pleromati dicunt emiſſos,& Logi,id eſt,verbi quidẽ emiſſionẽ ab hominum affectione accipiẽtes, & addiuinantes aduerſus deum quaſi aliquid magnũ adinuenientes in eo quod dicunt à Nu eſſe emiſſum Logon,quod quidẽ omnes videlicet ſciũt,quoniã in hominibus quidem conſequenter dicatur, in eo autẽ qui ſit ſuper omnes Deus,totus Nus & totus Logos cum ſit, quemadmodũ prædiximus,& nec aliud antiquius nec poſterius, aut aliud anterius habente in ſe,ſed toto æquali & ſimili,& vno perſeuerante, iam nõ talis huius ordinationis ſequetur emiſsio:quẽadmodum qui dicit eum totum viſionem,& totum auditum,quo autẽ videt in ipſo & audit,& in quo audit,in ipſo & videt,nõ peccat: ſic & qui ait,totum illũ ſenſum,& totũ verbũ, in quo ſenſus eſt, in hoc & verbum eſſe,& verbum eſſe eius hũc Nun,minus quidẽ adhuc de patre omnium ſentiet: decentiora autẽ magis quàm hij,qui lationem prolatiui hominum verbi transferunt in Dei & æternum verbum, & prolationis initium donantes & Geneſim,quemadmodum& ſuum verbũ:& in quo diſtabit Dei verbũ,imò magis ipſe Deus,cum ſit verbũ,à verbo hominum, ſi eandẽ habuerit ordinationem & emiſsionem generationis. Peccauerunt autem & circa Zoën,dicentes eam ſexto loco emiſſam,quã oportebat omnibus præparare, quoniam

Deus

Deus vita eſt, & incorruptela & veritas: & non ſecũdum deſcenſionem, & quæ ſunt alia acceperunt emiſsiones, ſed earum virtutum quæ ſemper ſunt cum Deo appellationes ſunt, quemadmodum poſsibile eſt & dignum hominibus audire & dicere de Deo. Appellatione enim Dei eo obaudient ſenſus, & verbum, & vita, & incorruptela, & veritas, & ſapientia, & bonitas, & omnia talia: & neque ſenſum vita antiquiorem aliquis poteſt dicere, ipſe enim ſenſus vita eſt, nec vitam poſteriorẽ à ſenſu, vti non fiat aliquando ſine vita is, qui eſt omniũ ſenſus, id eſt Deus. Si autem dixerint in patre quidẽ fuiſſe vitam, ſexto autem loco prolatam, vt viuat verbũ, multo ante eum quidem oportebat quarto loco emitti, vt viuat Bythus ipſorum: cum propatore ipſorum adnumerare quidem Sigen, & hanc cõiugem ei donare, non connumerare autem Zoen, quomodo non ſuper omnem eſt inſipientiam? De ea autem quæ eſt ex hijs ſecunda emiſsione hominis & eccleſiæ ipſi patres eorum falſo cognominati gnoſtici, impugnant aduerſus inuicem ſua propria indicantes, & malos fures ſemetipſos conuincentes, aptabiles eſſe magis emiſsiones dicentes vti veriſimile ex homine verbum, ſed non ex verbo hominem emiſſum, & eſſe hominem verbo anteriorem, & hunc eſſe qui eſt ſuper omnia Deus. Et vſq; hoc quidem, quemadmodum prædiximus omnes hominũ affe-ctiones & monitiones mẽtis & generationis verborum coniicientes veriſimiliter, nõ veriſimiliter mẽtiti ſunt aduerſus Deum. Ea enim quæ accidunt hominibus, & quæcunque patientes ipſi recognoſcunt, ad diuinam rationem adducentes, apta dicere videntur apud eos qui ignorant Deum, & per humanas has paſsiones tranſducentes eorum paſsiones, ſenſum, Geneſim & probolen quinto loco verbo Dei enarrantes mirabilia myſteria & inenarrabilia & alta à nullo alio cogitata dicũt ſe docere, de quibus & dixerit dominus, quærite & inuenietis, vt quærant ſcilicet, qui de Bytho & Sige & Nu & Alethia proceſſerunt, ſi ſunt ex eis rurſus & Logos & Zoë, dehinc ex Logo & Zoë, anthropos & eccleſia.

ali. vindicantes

προβολή

¶ De ſpeciebus, quomodo & hinc Ethnici veriſimilius de vniuerſorum generatione reſpōderunt & gratius, & quomodo ab ipſis qui ſunt à Valentino initia ſumpſerunt eiuſúque ſunt ſecundum eos regulæ.

Cap. XIX.

Antiphanis Theogonia

MVlto veriſimilius & gratius de vniuerſorum Geneſi dixit vn⁹ de veteribus comicis Antiphanes in Theogonia. Ille enim de nocte & ſilentio Chaos emiſſum dicit, dehinc de Chao & nocte cupidinem, & hoc lumen, dehinc reliquam ſecundum eum primam Geneſim. Poſt quod rurſus ſecūdam deorum generationem induxit & mundi fabricationem, dehinc de ſecundis dijs narrat hominum plaſmationē: vnde ipſi aſſumentes ſibi fabulam, quaſi naturali diſputatione commenti ſunt, ſolummodo demutātes eorum nomina; idipſum autem vniuerſorum generationis initium & emiſsionem oſtendentes, pro nocte & ſilentio Bythum & Sigen nominantes, pro Chao autem Nun, & pro cupidine per quem ait Comicus reliqua omnia diſpoſita, hi verbum attraxerunt, & pro primis ac maximis dijs AEonas formauerūt, & pro ſecundis dijs eam quæ eſt extra pleromatis ipſorum enarrant diſpoſitionem, ſecundam Ogdoadem vocantes eam, ex qua mundi fabricationem, & plaſmationem hominum ſimiliter atque ille annunciant, inenarrabilia & incognita myſteria ſolos ſe dicentes ſcire, quæ vbique in theatris ab hypocritis ſplendidiſsimis vocibus comœdiſantur, transferentes in ſuum argumentum, imò vero his de argumentis docentes, tantum immutantes nomina: & non ſolum quæ apud comicos poſita ſunt arguuntur, quaſi propria proferentes, ſed etiam quæ apud omnes qui Deum ignorant, & qui dicuntur philoſophi, ſunt dicta, hæc congregant, & quaſi centonem ex multis & peſsimis pāniculis cōſartientes* ſuperficiē ſubtili eloquio ſibi ipſi pręparauerūt, nouam quidē introducētes doctrinā, propterea quod nūc noua arte ſubſtituta ſit, veterem autē

ali. fictum ſuperficium.

autem & inutilē, quoniā quidē de veterib⁹ dogmatibus ignorantiā & irreligioſitatē volentibus hæc eadē ſubſecuti ſunt. Thales quidē Mileſius vniuerſorū generationē & initium id aquā dixiſſe, Idē autē eſt dicere aquam Bythum. Homerus autē poëta Oceanum deorum geneſim, & matrē Thetin dogmatizauit, quę quidē hij in Bythū & Sigen tranſtulerūt. Anaximander autē hoc quod immenſum eſt omniū initiū ſubiecit ſeminaliter habēs in ſemetipſo omniū geneſim, in quo immēſos mūdos cōſtare ait, & hoc autem in Bythū & in AEonas ipſorum transfigurauerunt. Anaxagoras autem qui & Atheus cognominatus eſt, dogmatizauit facta animalia, decidentibus è cælo in terram ſeminibus, quod & hij ipſi in matris ſuæ tranſtulerunt ſemina, & eſſe hoc ſemen ſeipſos ſtatim cōfitētes apud eos qui ſenſum habēt & ipſos eſſe quæ ſunt Anaxagoræ irreligioſi ſemina. Vmbrā autem & vacuum ipſorum à Democrito & Epicuro ſumentes ſibimetipſis aptauerunt, cum illi primum multum ſermonem fecerint de vacuo & Atomis, quorum alterum quidem quid eſſe vocauerunt, alterum vero hoc quod nō eſt appellauerūt, & quēadmodum & hij eſſe quidem illa quæ ſunt intra pleroma vocant, quemadmodum illi Atomos, nō eſſe autem hęc quæ ſunt extra pleroma, quēadmodum illi vacuū: ſemetipſos ergo in hoc mundo cum ſint extra pleroma in locum qui non eſt deputauerunt. Quod autem dicunt imagines eſſe hæc eorum quæ ſunt, rurſus manifeſtiſsime Democriti & Platonis ſententiā ediſſerunt. Democritus enim primus ait multas & varias ab vniuerſitate figuras expreſſas deſcēdiſſe in hunc mūdū. Plato vero rurſus materiam dicit & exēplum & Deum, quos iſti ſequentes, figuras illius & exēplum imagines eorum quæ ſunt ſurſum vocauerunt, per demutationem nominis ſemetipſos inuentores & factores huius mundi imaginariæ fictionis gloriantes. Hoc autē quod ex ſubiecta materia dicūt fabricatorem feciſſe mūdum, & Anaxagoras, & Empedocles, & Plato primi ante hos dixerunt, vt videlicet datur intelligi & ipſi matre ſua inſpirati. Quod autem ex neceſsitate

Thales
Homerus
Anaxagoras ἄθεος
Democritus
Epicurus
Plato
Empedocles

vnumquodque in illa ſecedit ex quibus & factum eſſe dicũt, & huius neceſsitatis ſeruũ eſſe Deum, ita vt non poſsit mortali immortalitatem addere, vel corruptibili incorruptelam donare, ſed ſecedere vnumquemque in ſimilem naturæ ſuæ ſubſtantiam, & hij qui ex porticu Stoici appellantur, & vniuerſi quotquot Deum ignorãt Poetæ & conſcriptores affirmant: qui eandem habentes infidelitatem, ſpiritalibus quidem ſuam regionem attribuerunt, eam quæ eſt intra pleroma, animalib⁹ autem Choicum, & præter hæc nihil poſſe Deum, ſed vnũquemque prædictorum ad ea quæ ſunt eiuſdem ſubſtãtiæ ſecedere affirmant. Quod autem ſaluatorem ex omnibus factum eſſe AEonibus dicant, omnibus in cũ deponentibus velut florem ſuum, non extra Heſiodi Pandoram nouum aliquid afferunt. Quæ enim ille ait de illa, hæc hi de ſaluatore inſinuant, Pandorem introducentes eum, quaſi vnuſquiſque AEonum quod haberet optimum, donauerit ei. Ipſam autem edulium & reliquarum operationum indifferentem ſententiã, & quod putent à nemine in totum poſſe coinquinari propter generoſitatem, licet quodq; manducent vel operentur, à Cynicis poſſederunt cum ſint cum eis eiuſdẽ teſtamenti. Et minutiloquium autem & ſublimitatem circa quæſtiones, cum ſit Ariſtotelicum, inferre fidei conantur. Quod autem velint in numeros transferre vniuerſum hoc, à Pythagoricis acceperũt. Primũ enim hij initium omniũ numeros ſubſtituerũt, & initiũ ipſorũ paré, & imparé, ex quibus & ea quæ ſenſibilia & inſenſata ſunt ſubiecerũt. Et altera quidẽ ſubſtitutionis initia eſſe, altera autem ſenſationis & ſubſtantiæ, ex quibus prima omnia perfecta dicunt, quẽadmodum ſtatuam de æramẽto & de formatione. Hoc autem hij hijs qui ſunt extra pleroma aptauerunt, ſenſationis autem initia dixerunt, in quem ſenſus intelligens eſt eius, quod primũ aſſumptũ eſt, quærit quoaduſq; defatigata ad vnũ & indiuiſibile cõcurrat, & eſſe omnium initium, & ſubſtãtiam vniuerſæ generationis Hen, id eſt, vnum, ex hoc autẽ Dyadem & tetradem & pentadem & reliquorum multifariam generationem.

Heſiodi Pandora

neratioñe. Hæc hij ad verbũ de plenitudine ſuorum & Bytho dicunt, vnde etiã & eas quæ ſunt de vno coniugationes * admittuntur introducere, quæ Marcus velut ſua iactans, velut nouius aliquid viſus eſt præter reliquos adinueniſſe, Pythagorę quaternationẽ, velut Geneſim & patrem omnium enarrãs. Dicemus autem aduerſus eos, vtrũ ne hij omnes qui prædicti ſunt, cũ quibus eadem dicentes arguimini cognouerũt veritatẽ, aut nõ cognouerunt. Et ſi quidem cognouerunt, ſuperflua eſt Saluatoris in hunc mundũ deſcenſio, vt quid enim deſcẽdebat? nunquid vt eam quæ cognoſcebatur veritas in agnitionem adduceret his, qui cognoſcunt eam in omnibus hominibus? Si autẽ nõ cognouerunt, quemadmodum eadem cum hijs qui veritatem nõ cognoſcebãt dicentes, ſolos voſmetipſos eam quæ eſt ſuper omnia cognitio habere gloriamini, quam etiã qui ignorãt Deum habent. ſecundum antiphraſin ergo veritatis ignorantiam agnitionem vocant, & bene Paulus ait vocum nouitates falſæ agnitionis. Vere enim falſa agnitio ipſorũ inuenta eſt. Si autem impudenter agentes ſuper hæc dicent, homines quidẽ nõ cognouiſſe veritatem, matrem autẽ ipſorum ſemen paternale per tales homines, quẽadmodum & per prophetas enunciaſſe myſteria veritatis, ignorãte Demiurgo, Primo quidẽ nõ talia enarrãt, quæ ſunt prædicta, vt nõ & à quolibet intelligantur. Etenim ipſi homines ſciebant quæ dicebant, & diſcipuli ipſorum, & horũ ſucceſſores. Poſt deinde vel mater vel ſemen ſic cogneſcebant & enarrabãt ea, quæ erant veritatis, veritas autem pater. Saluator ergo ſecundum eos erit mentitus dicẽs, Nemo cognouit patrem niſi filius. Si enim cognitus eſt vel à matre, vel à ſemine eius, ſolutum eſt illud, quod nemo cognouit patrem niſi filius, niſi ſi ſemen ipſorum, vel matrem neminem eſſe dicũt. & vſq; hoc quidẽ per humanas affectiones, & per id quod ſimilia dicant multis ignorantibus Deum veriſimiliter viſi ſunt abſtrahere quoſdã, attrahentes per ea quæ aſſueti ſunt, in eum qui eſt de omnibus ſermonem verbi Dei, Geneſim exponẽtes & veritatis & vitę, adhuc etiam

* forte, adnituntur niſi reddidit ὑφίενται

ſenſus & Dei emiſsiones obſtetricãtes. Quæ autem ex hijs nõ veriſimiliter & ſine oſtẽſione omnia ex omnibus mẽtiti ſunt. Quẽadmodũ qui aſſuetas eſcas & vt illiciãt præmittũt, vti capiãt aliquod animal, ſenſim blandiẽtes eis per aſſueta pabula, quouſq; accipiãt, ſumẽtes autẽ ea captiua, alligant amariſsime & ducũt per vim abſtrahẽtes quocuq; ipſi voluerint. Sic autẽ & hij paulatim manſueti diſuadẽtes per pithanologiã aſſumere prædictam emiſsionẽ, inferũt neq; cõgruẽtia neque opinatas reliquorũ emiſsionũ ſpecies, ex Logo quidẽ & Zoë dicẽtes æonas emiſſos, de Antropo autẽ & eccleſia duodecim, & horũ nec oſtenſionẽ, nec teſtimonia, nec veriſimilitudinẽ, nec in totũ aliquid taliũ habẽtes, fruſtra autem & prout euenit credi volunt, ex Logo & Zoë AEonis exiſtẽtibus emiſſum eſſe Bythũ & mixin, innaſcibilẽ & vnitionẽ, naturalẽ & delectamentũ, immobilem & contemperamentum, & monogenen & Macariam. De anthropo autem & eccleſia ſimiliter AEonis exiſtẽtibus emiſſum eſſe paracletum & piſtin, patricon & elpida, metricon & agapen. AEonõ & ſyneſin, Eccleſiaſticn & Macarioteta. teleton & Sophiam. Huius autẽ Sophiæ paſsionem & errorem, & quemadmodum periclitata eſt perire propter inquiſitionem patris, quemadmodũ dicunt, & extra pleroma operoſitatẽ, & ex qua labe mundi fabricatorẽ emiſſum docẽt, in eo qui eſt ante hunc liber, ſententias hæreticorum enarrantes, cum omni diligentia expoſuimus. Chriſtum autem quem poſt genitum his omnibus emiſſum eſſe dicunt, & Sotera autem ex hijs qui in labe facti ſunt AEonibus habuiſſe ſubſtantiam. Neceſſarie autem nunc nominũ iſtorum meminimus, vt ex iſtis ſit manifeſtum abſurdum eorum mẽdacium & confuſio fictæ nominationis. Ipſi autem detrahunt AEonibus ſuis huiuſmodi appellationibus, multis Ethnicis veriſimilia & credibilia apponentib⁹ nomina hijs qui vocãtur duodecim dij ipſorum, quos & ipſos imagines duodecim AEonibus eſſe volunt, imaginibus multo decentiora & magis potentia per Etymologiã ad intentionem diuinitatis adducere nomina habentibus.

Quæſtio

¶ Quæſtio de omni ſpecie emiſsionis & de pleromatis inconſequentia.

Cap. XX.

Euertamur autem nos ad prędictam emiſsio-
R num quæſtionem. Et primo quidē dicant no-
bis cauſam huiuſmodi emiſsionis AEonum,
vt nihil tangant eorum quæ ſunt conditionis. Non e-
nim propter cōditionem dicunt facta, ſed conditionem
propter illa, & non illa eorum imagines, Sed hæc illorū
eſſe dicunt. Quemadmodum igitur imaginum cauſam
reddunt dicentes, menſem quidem triginta habere di-
es, propter triginta æonas quæ ſunt intra pleroma, &
quæcunque talia delirant, Nunc dicant nobis cauſam
iſtā AEonum emiſsionis quid quia facta eſt talis, pro-
pter quid autem prima & Archegonos omnium octona
tio emiſſa eſt, & non quinio, vel trinitas, aut ſeptenatio
aut aliquid eorum quæ in alterum numerum confini-
untur. Et quid qui à Logo & Zoē decem emiſsi ſunt ęo-
nes & non plures aut minus, & rurſus ex Anthropo &
eccleſia duodecim, cum poſſent & hæc aut plura aut mi
nus fieri: vniuerſum quoque pleroma quod vtique tri-
partitum eſt in octonationem & decadē & duodecadē,
& non alterum quendam præter hos numerum. Et diui
ſio autem ipſa, quæ vtique in tres, & non in quatuor vel
quinque, vel ſex, vel in alterum quendam facta eſt nu-
merum, nihil tāgentes eorum numerorum, qui ſunt cō-
ditionis: antiquiora enim illa his habere dicunt, & opor
tet cum ea propriam habere rationem, eam quæ eſt an-
te conſtitutionem, ſed non eam quæ eſt ſecundum con-
ſtitutionem conſentientes ad conſonationem; quā qui-
dem nos de conditione enunciantes aptabilia dicimus.
Apta eſt enim hęc rhythmizatio hiis quę facta ſunt huic
rhythmizationi. Illos autem propriam cauſam de hiis
quæ anteriora ſunt, & à ſemetipſis perfecta non haben-
tes enunciare, & in ſummam aporiam incidere neceſſe
eſt: quæ enim nos de conſtitutione velut ignorantes in-
terrogant, ipſi de pleromate è contrario interrogati vel
humanas

humanas affectiones enarrarent, vel in eum deſcenderent ſermonem, qui eſt extra conſonantiam quæ eſt in creatura, improprie reſpondentes de ſecundis & nõ ſecundum eos de primis. Non enim de ea quæ eſt ſecundum creaturam conſonantia, nec de humanis affectionibus interrogamus eos, ſed quia vtique pleroma ipſorũ cuius imaginẽ creaturã eſſe dicũt, octiforme, & deciforme & duodeciforme eſt, vane & improuide pleroma eiuſmodi figura effeciſſe patrem ipſorum fatebuntur: & deformitatem circumdabunt patri ſi irrationabiter aliquid fecit: aut rurſus ſi ſecundum prouidentiam patris dicent ſic emiſſum pleroma, propter creaturam vti bene rhythmiſari ipſam eſſentiam, non propter ſe factum erit pleroma, ſed propter eam quæ ſecundum ſimilitudinem ipſius futura eſſet imago. Quemadmodum quæ de luto eſt, non propter ſemetipſum figuratur ſtatua, ſed propter eam quæ eſt ex æramento, vel auro, vel argento habet fieri: & honoratior creatura erit quàm pleroma, ſi propter illud illa emiſſa eſt.

¶ Quoniam quæ nobis qui ſumus ab eccleſia imputant hij qui ſunt à Valẽtino, illis rurſum imputant hij qui ſunt à Baſilide, & illis item alij. Cap. XXI.

SI autem nulli eorũ aſſentire voluerint, quoniam conuincentur à nobis nõ habentes reddere cauſam talis emiſsionis pleromatis ipſorũ, cogentur cõcludi vti confiteantur ſuper pleroma alteram quandã eſſe diſpoſitionem magis ſpiritalem & magis dominãtem, ſecundum quam deformatũ eſt pleroma. Ipſorum enim Demiurgus non à ſemetipſo figurationem creaturę fabricauit talem, ſed ſecundum illorum quæ ſurſum erant figurã. Bythus ipſorũ qui vtique huiuſmodi figurationis perfeciſſe pleroma, vel à quo figuram eorũ quæ ante ipſum facta ſunt accepit. Oportet enim vel in eo Deo qui fecerit mundũ perſeuerare ſententiam, quoniã ſua poteſtate & à ſemetipſo accepit exẽplum mundi fabricationis: vel ſi motus quis ab hoc fue

rit, ſemper quærendi neceſsitas erit, vnde ei qui ſuper eum eſt figuratio eorum quæ facta ſunt, quis & numerus emiſsionum & ſubſtantia ipſius exempli. Si autem licuit Bytho à ſemetipſo talem figurationem pleromatis perficere, vtique Demiurgo non licuit à ſemetipſo mundum feciſſe. Rurſum igitur ſi illorum imago conditio eſt, quid prohibet illa eorum quæ ſuper ea ſunt imagines eſſe dicere, & quæ ſuper ea ſunt, rurſus aliorum, & in imméſas imagines imaginum excedere. Sicut paſſus eſt Baſilides, cum minime attigiſſet veritatē, & putans per immenſam ſucceſsionem eorū quæ ex inuicem facta ſunt effugere talem aporiam. Quoniā ccclxv. cælos per ſucceſsionem & ſimilitudinem ab inuicem factos enunciauit, & horum oſtenſionem eſſe numerum anni dierum, quéadmodum prædiximus, & horum virtuté quam & innominabilem vocāt, & huius diſpoſitionem, & nec ſic quidem effugit talem aporiam. Interrogatus enim vnde cælo ei qui eſt ſuper omnes ex quo reliquos per ſucceſsionem factos vult, figurationis imago, ab ea diſpoſitione dicet, quæ eſt ſecundum innominabilē: & aut innominabilem à ſemetipſo feciſſe dicet eam, vel alteram quandam ſuper hanc poteſtatem eſſe conſentire neceſſe habebit, ex qua accepit innominabilis eius tantam eorum quæ ſunt ſecundum eum figurationem. Quanto igitur tutius & diligentius, quod eſt verum ſtatim initio cōfiteri, quoniam fabricator Deus hic qui mundū fecit, ſolus eſt Deus, & non eſt alius preter eum, ipſe à ſemetipſo exemplum & figurationé eorum quæ facta ſunt, accipiens: quàm poſt tantam irreligioſitaté & circuitū defeſſos, cogi aliquādo in aliquo vno ſtatuere ſenſū, & ex eo figuratione factoré cōfiteri.

Quoniā ſi quis tranſmotus fuerit à Demiurgo, in multos deos & infinitos modos excidere eū neceſſe eſt. Cap. X X I I.

ET enim hij qui imputant nobis qui ſunt à Valentino, in ea quæ eſt deorſum hebdomade dicétes nos remanere, quaſi non attollétes in

altum mentem, neque quæ ſurſum ſunt ſentiétes, quoniam portentiloquium ipſorum non recipimus, hoc idē ipſum qui à Baſilide ſunt hiis imputant, quaſi hiis adhuc circa ea quæ deorſum ſunt volutantibus vſque ad primam & ſecundam octonationē, & poſt triginta AEonas indocte putare eos ſtatim inueniſſe eum qui ſupra omnia eſt patrem, nō inueſtigantes ſenſu in id quod eſt ſuper ccclxv. cælos pleroma, quæ eſt ſupra quadraginta quinque Ogdoades. Et illis iterum iuſte quis imputabit fingēs quatuor milia & ccc. & lxxx. cęlos vel AEonas, quoniam hiis dies anni tantas horas habent. Si autem quis & noctium apponat duplicās prædictas horas, magnam multitudinem octonationum & innumerabilem quandam AEonum operoſitatem putans adinueniſſe, aduerſus eum qui eſt ſuper omnia pater omnium ſemetipſum perfectiorem ſuſpicans, eadem omnibus imputabit: quoniā non ſufficiant in altitudinem eius quæ ab ipſo dicebatur multitudo cælorum vel AEonum, ſed deficientes vel in ea quæ ſunt deorſum, vel in medietate perſeuerant eius. Igitur quæ ſunt ſecundum pleroma ipſorum diſpoſitionis & maxime eius quæ eſt ſecundum primam Ogdoadem, tantas contradictiones & apo rias habentes inſpiciamus & reliqua propter illorū inſenſationem, & nos de hiis quæ nō ſunt quærentes, neceſſarie autem & hoc facientes: quoniam huius credita eſt nobis procuratio, & qui vellem⁹ omnes homines ad agnitionem veritatis venire: & quoniam tu ipſe hoc poſtulaueris accipere à nobis multas & vniuerſas euerſionis eorum occaſiones. Quæritur igitur quemadmodum emiſsi ſunt reliqui AEones, vtrum vniti ei qui emiſerit, quemadmodum à ſole radij, an efficabiliter & pariter vti ſit vnuſquiſque eorum ſeparatim & ſuam figurationem habens, quemadmodum ab homine homo, & à pecude pecus, aut ſecundum germinationem, quemadmodum ab arbore rami: & vtrum eiuſdem ſubſtantiæ exiſtebant his qui ſe emiſerunt, an ex altera quadā ſubſtantia ſubſtantiam habentes: & vtrum in eodem emiſſi ſunt, vt eiuſdem temporis eſſent ſibi, an ſecundum

ordinē

ordinem quędam, ita v t antiquiores quidam ipſorum, alij verò iuniores eſſent: & vtrum ſimplices quidam & vniformes,& vndique ſibi æquales & ſimiles, quemadmodum Spiritus & lumina emiſſa ſunt, an compoſiti & differentes diſsimiles membris ſuis . ſed ſi quidem efficabiliter & ſecundum ſuam Geneſim vnuſquiſque illorum emiſſus eſt ſecundum hominum ſimilitudinem, vel generationes patris erunt eiuſdem ſubſtantiæ ei & ſimiles generatori, vel ſi diſsimiles parebunt, ex altera quadam ſubſtantia cõfiteri eos eſſe neceſſe eſt.& ſi quidem patris generationes ſimiles emiſſori, impaſsibilia perſeuerabunt ea quæ emiſſa ſunt,quemadmodum & is qui emiſit illa: ſi autem ex altera quadam ſubſtãtia quæ eſt capax paſsionum,vnde hæc diſsimilis ſubſtantia intra illud quod eſt incorruptelæ pleroma ? Adhuc etiam ſecundum hanc rationem vnuſquiſque eorum ſeparatim diuiſus ab altero intelligeretur,quemadmodum homines,non admixtus, nec vnitus alter altero,ſed in figuratione diſcreta & circumſcriptione diffinita & magnitudinis quantitate vnuſquiſque ipſorum deformatus,quæ propria corporis ſunt,& non ſpiritus.Iam igitur non ſpiritale pleroma eſſe dicant , nec ſemetipſos ſpiritales, ſiquidem velut homines AEones ipſorum epulantes ſedent apud patrem , & ipſum tali figuratione exiſtentem , quemadmodum detegunt eum qui ab eo miſsi ſunt.

¶ Oſtenſio quoniam Logos in diminutione non eſt prolatus. Cap. XXIII.

SI autem velut à lumine lumina accenſa ſunt, AEones à Logo, Logos autem à Nu & Nus à Bytho,velut verbi gratia à facula facule,generatione quidẽ & magnitudine.fortaſſe diſtabunt ab inuicem , eiuſdẽ autem ſubſtãtiæ cũ ſint cum principe emiſsionis ipſorum,aut omnes impaſsibiles perſeuerãt, aut & pater ipſorum participauit paſsiones : neq; enim quæ poſtea accenſa eſt facula , alterum lumen habebit quàm illud quod ante eã fuit. Quapropter & lumina ab ipſo

ipſo cōpoſita in vnum in principalé vnitionē recurrūt, cum fiat vnū lumen quod fuit & à principio: quod auté iuuenius eſt & antiquius, neq; in ipſo lumine intelligi poteſt: vnum enim lumen eſt totū, nec in ipſis quæ perceperunt lumen faculis, & enim ipſæ ſecundum ſubſtantiā materiæ id temporis habent, vna enim & eadem eſt facularum materia: ſed tantum ſecundum accenſioné, quoniam altera quidem ante tempus illud, altera auté nunc accenſa eſt.

¶Quomodo ſecundum hæreticos voluntas patris inuenitur feciſſe ignorantiam & labem. Cap. XXIIII.

Labes igitur eius quæ eſt ſecundum ignorantiam paſsionis, aut vniuerſo ſimiliter pleromati ipſorum proueniet, cum ſint eiuſdé ſubſtātiæ, & erit in ignorātiæ labe, id eſt, ſemetipſum ignorans propator, aut ſimiliter omnia impaſsibilia perſeuerabūt, ea quæ ſunt intra pleroma lumina. Vnde igitur circa iunioré AEonem paſsio, ſi paternum lumé eſt ex quo omnia cōſtituta ſunt lumina, quod naturaliter impaſsibile eſt. Quomodo autem & iuuenior aliquis aut ſenior in ipſis AEon dici poteſt, cū ſit vnum lumé totius pleromatis: & ſi quas ſtellas dicant, eæ nihilominus eadem vniuerſi apparebunt natura participātes. Etenim ſi ſtella in claritate differt, ſed non ſecundum qualitaté, nec ſecundum ſubſtantiam, ſecundum quam paſsibile aliquid vel impaſsibile eſt: ſed aut vniuerſos ex lumine cū ſint paterno, naturaliter impaſsibiles & immutabiles eſſe oportet: aut vniuerſi cū paterno lumine & paſsibiles, & commutationum corruptionis capaces ſunt. Hæc autem eadem ratio ſequetur, & ſi velut ab arbore ramos dicant à Logo natam eſſe emiſsionem AEonum, cum Logos à patre ipſorum generationem habeat: eiuſdem enim ſubſtantiæ omnes inueniuntur cum patre, tantum ſecundum magnitudinem, ſed non ſecundum naturam differentes ab inuicem, & magnitudinem cōplentes patris, quemadmodum digiti complent manū.

Si igitur pater in paſsione & ignorantia, & hij vtique qui ex eo generati ſunt AEones. Si autem impium eſt patri omnium, ignorantiam & paſsioné affingere, quomodo ab eo emiſſum dicũt AEonem paſsibilem, & hoc ipſi Sophiæ Dei eandem impietatem affigentes, ſemetipſos religioſos eſſe dicent. Si autem quo modo à ſole radios AEonas ipſorum emiſsiones habuiſſe dicent, eiuſdem ſubſtantiæ & de eodem omnes cum ſint, aut omnes capaces paſsionis erunt cum eo qui ipſos emiſit, aut omnes impaſsibiles perſeuerabunt. Nõ enim iam quoſdam impaſsibiles, quoſdam autem paſsibiles poſſunt ex tali emiſsione conſiteri. Si igitur omnes impaſſibiles dicunt, ipſi ſuum argumentum diſoluunt: quomodo enim paſſus eſt minor æon, ſi omnes erunt impaſſibiles? Si autem omnes dicunt participaſſe paſsionis huius, quemadmodum quidam audent dicere, quia à Logo quidem cœpit, deriuatio autem in Sophiam, in Logum huius Nun propatoris paſsionem reuocantes arguentur, & Nun propatoris & ipſum patrem in paſsione fuiſſe confitentes. Non enim vt compoſitum animal quiddam eſt omnium pater præter Nun quemadmodũ præoſtendimus, ſed Nus pater, & pater Nus. Neceſſe eſt itaque & eum qui ex eo eſt Logos, imò magis autem ipſum Nun, cum ſit Logos, perfectum & impaſsibilé eſſe, & eas quæ ex eo ſunt emiſsiones eiuſdem ſubſtantiæ cum ſint, cuius & ipſe, perfectas & impaſsibiles & ſemper ſimiles cum eo perſeuerare, qui eas emiſit. Non igitur iam Logos quaſi tertium ordinem generationis habens ignorauit patrem, quemadmodum docent hij: hoc enim in hominum quidem generatione fortaſſe putabitur veriſimilius eſſe, eo quod ſæpe ignorant ſuos parentes, in Logo autem patris omni modo impoſsibile eſt. Si enim exiſtens in patre cognoſcit hunc in quo eſt, hoc eſt ſemetipſum, non ignorat & quæ ab hoc ſunt emiſsiones virtutes eius exiſtentes & ſemper ei aſsiſtentes, ignorabunt eum qui ſe emiſit, quemadmodum nec radij ſolem. Non capit igitur Dei Sophiam eam intra pleroma eſt cum ſit, at illi emiſsione ſub paſsione cecidiſſe &

diſſe & talem ignorantiam concepiſſe. Poſsibile eſt autẽ quæ eſt à Valentino ſapientiã, cum ſit de diaboli emiſſione, in omni paſsione fieri, & profundum ignorantiæ fructificare. Vbi enim ipſi teſtimoniũ perhibent de matre ſua, dicentes eam AEonis errantis generationem eſſe, iam non quærere oportet cauſam propter quam filij huiuſmodi matris ignorantiæ ſemper natent profundum. Præter has autem emiſsiones ego quidem iam nõ intelligo alteram poſſe eos dicere, ſed ne ipſi quidem alteram quandam proprietatem emiſſam reddentes aliquando, cogniti ſunt nobis, licet valde multam de huiuſmodi ſpeciebus quæſtionẽ habuerimus cum eis: hoc autem ſolum dicunt quoniam emiſsi ſunt vnuſquiſque illorum, & illum tãtum cognouiſſe qui ſe emiſit, ignorans autem eum qui ante illum eſt. Iam non autem cũ oſtenſione progrediuntur quemadmodum emiſsi ſunt, aut quomodo capit tale quid ſpititalibus fieri. quandocunque enim progreſsi fuerint obligabuntur, & à recta ratione cæcutientes circa veritatem, in tantum, vti eũ qui eſt à Nu propator ipſorum emiſſus ſermo in deminorationem eum emiſſum dicant: Nun enim perfectũ à pefecto Bytho progeneratum iam non potuiſſe eam quæ ex eo eſt emiſsionem facere perfectam, ſed obcæcatam circa agnitionem & magnitudinem patris, & Saluatorem ſymbolum myſterij huius oſtendiſſe in eo qui à natiuitate cæcus fuit, quoniam ſic cæcus emiſſus eſt à monogene AEon, id eſt ignorantia. ignorantiam & cæcitatem commentientes verbo Dei ſecũdum eos à propatore emiſsionẽ habẽti, admirabiles Sophiſtæ & altitudines inueſtigantes incogniti patris, & ſupercæleſtia ſacramenta enarrantes, in quem cupiunt angeli proſpiſcere vti diſcant, quoniã à Nu eius patris, qui ſuper omnia eſt emiſſum verbum, cæcum emiſſum. id eſt, ignorans patrem, qui ſe emiſit. Et quemadmodum ò vaniſsimi Sophiſtę Nus patris imò etiam ipſe pater cũ ſit Nus & perfectus in omnibus imperfectum & cæcum æonẽ emiſit ſuum Logon, cum poſsit ſtatim & agnitionem patris cum eo emittere, quemadmodum Chriſtum poſt genitum

genitum quidem reliquis, perfectum autẽ dicitis emiſſum: multo magis igitur qui eſt eo ætate prouectior Logos, ab eodem Nu perfectus vtique emitteretur & non cæcus, nec ille rurſus plus cæcus, quàm ſi AEonas emitteret, quoaduſque Sophia veſtra ſemper excæcata, tantam malorum enixa eſt ſubſtantiam? & huius malitiæ cauſa eſt pater veſter: magnitudinem enim & virtutem patris cauſas ignorantiæ eſſe dicitis, Bytho aſsimilantes eum, & nomen hoc ei apponentes innominabili patri. Si autem ignorantia malum, omnia autem mala ex ea fluxiſſe definitis, huius autem cauſam magnitudinẽ & virtutem patris dicentes, malorum factorem eũ oſtẽditis. Id enim quod non potuerit contemplari magnitudinem eius, cauſam dicitis mali. Sed ſi quidem impoſsibile erat patri notum ſemetipſum ab initio, his quæ ab eo facta ſunt, facere, inexcuſabilis erat, quoniam poterat ignorantiam auferre eorum, qui poſt ſe ſunt. Si autem poſtea volens eam quæ ſecundum progreſsionem emiſsionum aucta fuerat ignorantiam, & inſeminatam AEonibus auferre, potuit multo magis prius eam quæ nondum erat, ignorantiam volens nõ permittere fieri. Quoniam igitur quãdo voluit agnitus eſt non tantum AEonibus, ſed & hiis qui in nouiſsimis temporibus, nõ volens autẽ ab initio agnoſci, ignoratus eſt, cauſa ignorantiæ ſecundum vos eſt, voluntas patris. Si enim præſciebat hæc ſic futura, quare vtique priuſquam fieret nõ abſcidit ignorantiã ipſorum, quam poſtea, velut ex pœnitentia curat per miſsionem Chriſti. Qui enim per Chriſtum agnitionem omnibus fecit, multo ante poterat facere per Logon, qui & primogenitus erat monogenus. Vel ſi præſciens voluit fieri hæc, ſemper perſeuerant ignorantiæ opera, & nunquam prætereunt. Quæ enim ex voluntate propatoris veſtri facta ſunt, perſeuerare oportet cũ voluntate eius, qui voluit, vel ſi prætereunt hæc, cum his præteriet & voluntas eius, qui ſubſtantiam eam habere voluit. Quid enim & diſcentes requieuerunt AEones, & perfectam agnitionem perceperunt, quoniam incapabilis eſt & incomprehenſibilis

pater. Hanc autem agnitionem habere potuerunt priuſquam in paſsionibus fierent: non enim deminorabatur magnitudo patris ab initio, ſcientibus hiis quia incapabilis & incomprehēſibilis eſt pater. Si enim propter immenſam magnitudinem ignorabatur, & propter immēſam dilectionem impoſsibiles debebat conſeruare eos qui ex ſe nati erant, quoniā nihil prohibebat, ſed magis vtile erat ab initio cognouiſſe eos, quoniam incapabilis & incomprehenſibilis eſt pater.

Quoniam Sophia nunquam in ignorantia & deminoratione eſt. Cap. XXV.

Quomodo autem non vanum eſt, quod etiam Sophiam eius dicunt ignorantia & in deminoratione & in paſsione fuiſſe: hæc enim aliena ſunt à Sophia & cōtraria, ſed nec affectiones eius ſunt. Vbi enim eſt improuidentia, & ignorantia vtilitatis, ibi Sophia non eſt. non iam igitur Sophiam paſſam AEonē vocēt, ſed aut vocabulum eius, aut paſsiones prætermittant: & plenitudinem autem vniuerſam non dicant ſpiritalem, ſi intra ipſam AEon hic cum eſſet in paſsionibus tantis conuerſatus eſt. Hæc enim ne anima quidem fortis, non dicam ſpiritalis ſubſtantia, percipiet. Quomodo autē rurſus Enthymeſis eius cum paſsione procedens ſeparatim poterat fieri. Enthymeſis enim eſſe intelligitur aliquem, ipſum autem ſeorſum nunquam*fecit. exterminatur enim & abſorbetur mala à bona Enthymeſi, quemadmodum ægrimonium ab incolumitate. quæ enim erat prior Enthymeſis paſsionis exquirere patrem & magnitudinem eius conſyderare, qui autē ſuaſa eſt poſtea & conualuit, quoniam incompreſibilis, & qui inueniri non poſsit eſt pater: non igitur bonum erat quod vellet cognoſcere patrem, & propter hoc eſt & paſsibile, ſed quando ſuaſa eſt quoniam inueſtigabilis eſſet pater & conualeſcens, ſed ille ipſe Nus quærebat patrem, ceſſauit ſecundum eos adhuc quærere dictus, quoniam incomprehenſibilis eſt pater.

*Aliàs, fiet

Oſtenſio

¶ Oſtenſio quoniam nec Enthymeſis ſine AEone propriam habuerit ſubſtantiam, nec paſſio ſine Enthymeſi eſt.

Cap. XXVI.

Q Vemadmodum igitur Enthymeſis poterat ſeparata concipere paſsiones, quæ & ipſæ affe-ctiones eius erãt. Affectio enim erga aliquem fit, ipſe autem ſeorſum non poteſt eſſe, nec conſtare. Nõ ſolum autem inſtabile eſt hoc, ſed etiam contrarium ei quod eſt à Domino noſtro dictum, Quærite & inuenietis. Dominus enim quærendo & inueniendo patrem, perfectos conſumat diſcipulos. Is autem qui ſurſum eſt Chriſtus ipſorum per id quod præcepit AEonibus, non quærere patrem ſuadẽs, quoniam etſi multum laborauerint perfectos eos conſummauit. Et ſic quidẽ perfectos aiunt in eo quod dicant inueniſſe Bythum ipſorum; AEonas autem in eo quod ipſa ſint, quoniam inueſtigabilis eſt qui ab eis inquirebatur. Cum igitur ipſa Enthymeſis non poſſet ſine AEone ſeparatim conſiſtere, adhuc maius inferunt mendacium, de paſsione eius ſeparatim, rurſus diuidentes eam, & hanc eſſe ſubſtantiã dicentes materiæ. quaſi non eſſet lumen Deus, nec adeſſet ſermo qui poſſet eos arguere, & euertere nequitiã ipſorum: vtique enim quodcũque ſentiebat AEon hoc & patiebatur. & quod ſentiebatur, hoc & ſentiebat, & non aliud erat apud eos Enthymeſis eius niſi paſsio, incõprehenſibilem cõprehẽdere excogitãtis, & paſsio Enthymeſis, impoſsibilia enim ſentiebat. Quẽadmodũ itaque poterat affectio & paſsio ab Enthymeſi ſeorſum ſeparari, & ſubſtãtia tãtæ materiæ fieri, quãdo & ipſa Enthymeſis paſsio erat, & paſsio Enthymeſis. nec igitur Enthymeſis ſine AEone, nec affectiones ſine Enthymeſi ſeparatim habere poſſunt ſubſtãtiã, & ſoluta eſt & hic rurſus regula ipſorũ. Quẽadmodum autem & ſoluebatur & patiebatur AEon, ſiquidem eiuſdem ſubſtãtiæ cuius & pleroma erat, pleroma autem vniuerſum ex patre. quod enim ſimile eſt ſimili nõ diſſoluetur in nihilum, nec perire periclitabitur, ſed magis perſeuerabit & augeſcet.

¶Quoniam nec diſſolui nec pati AEon poterat cum eſſet ſpiritalis & in quæ ſimilia erunt conuerſans.

Cap. XXVII.

Q Vemadmodum enim ignis in igne, & Spiritus in Spiritu,& aqua in aqua, quæ autē ſunt contraria à contrariis patiuntur, & vertūtur & exterminantur,ſic & ſi fuiſſet luminis emiſsio, nō pateretur,nec periclitaretur in ſimili lumine,ſed magis eſ fulgeſceret & augeſceret, quemadmodum dies à ſole:etenim Bythum imaginem patris ſui eſſe dicūt. Quæcūque ſunt peregrina & ſibi extranea animalia atque contraria natura periclitantur & corrūpuntur: quæ autem ſibi aſſumpta ſunt, & cognata nullū patiuntur periculū in ea conuerſantia,ſed & ſalutē & vitā ex eo acquirunt. Si igitur eiuſdem ſubſtātiæ, cuius & vniuerſum pleroma ex eo emiſſum,fuiſſet hic AEon, nūquā demutationem perciperet,cum eſſet in ſimilibus & aſſuetis cōuerſans,ſpiritalis in ſpiritalibus. timor enim & expaueſcētia & paſsio, & diſſolutio, & alia in his quidē quæ ſunt ſecundum nos & corporalibus fortaſsis fiāt à cōtrariis: in ſpiritalibus autem & diffuſum habentibus lumen, iā nō tales cōſequuntur calamitates.ſed mihi vidētur eius paſsionem,qui eſt apud Comicum Menādrum valde amans & odibilis,AEoni ſuo circundediſſe. Magis enim infeliciter amantis cuiuſdam hominis apprehenſionem & mentis conceptionem habuerunt qui hæc finxerunt, quam ſpiritalis & diuinæ ſubſtantiæ.

¶Quoniam pacis exquiſitio & inueſtigatio magnitudinis eius nec paſsionem nec Labem ſed tantum perfectiones faciebat in AEone.

Cap. XXVIII.

S Vper hæc quoq; & cogitare de quærendo perfectum patrem, & velle intra eum fieri, & habere eius comprehenſionem,non ignorantiā, nec paſsionem poterat inficere & hoc AEoni ſpiritali,

ſed

ſed magis perfectionem & impaſsibilitatem & veritatẽ. Nec enim ipſi cum ſint homines, excogitãtes de eo qui ante ipſos eſt,& velut iam comprehẽdentes perfectum, & intra eius conſtituti agnitionem, dicunt ſemetipſos in paſsione conſternationis eſſe,ſed magis in agnitionẽ & apprehenſione veritatis. Etenim Saluatorem quærite & inuenientis, diſcipulis propter hoc dixiſſe dicunt, vt eum qui ab ipſis per excogitationem fictus eſt, ſuper fabricatorem omnium inenarrabilem, Bythum quærãt, & ſemetipſos perfectos eſſe volunt, quoniam in quirentes inuenerunt perfectum, cum adhuc ſint in terra: Eũ autem qui intra pleroma ſit AEonem totum ſpiritalem quærentem propatorem, & intra magnitudinem eius conantem fieri, & comprehenſionem paternæ veritatis concupiſcentem habere, in paſsionem dicunt recidiſſe, & paſsionem talem, vt niſi ei occurriſſet virtuti quæ omnia firmat, diſſolutus fuiſſet in vniuerſam ſubſtantiam & exterminatus.

¶Quoniã non capit AEonem infra pleroma deſyderium paſsionis percepiſſe. Cap. XXIX.

VAEſana eſt hæc præſumptio, & vere deſtitutorum à veritate ſenſus hominum. quoniam enim æon hic melior eſt, quã ipſi & vetuſtior, ipſi quoque confitentur ſecundum ſuam regulam, dicẽtes ſe eſſe cõceptum Enthymeſeos eius AEonis qui paſſus eſt, ita vt ſit hic AEon matris ipſorum pater, id eſt, auus ipſorum. & poſterioribus quidem nepotibus exquiſitio patris veritatem & perfectionem & cõfirmationẽ, & eliquationẽ à fluxibili materia facit, ſicut dicũt & recõciliationẽ ad patrem, auo autem ipſorum hæc eadem inquiſitio ignorantiam & paſsionem & expaueſcẽtiam & timorem, & conſternationẽ infecit, ex quibus & ſubſtantiam materiæ factam dicunt. Exquirere ergo & inueſtigare perfectum patrem, & concupiſcentiam communicationis cum eo, & vnitatis, ſibi quidem ſalutare fieri, AEoni autem à quo & genus habent, diſſolutionis & perditionis cauſam fuiſſe dicentes, quomodo nõ

per omnia incongruũ & fatuum & irrationabile? & hij qui aſſentiunt vere cæci, cæcis ducatoribus vtentes, iuſte & corruunt in ſubiacẽtem ignorantiæ profundum.

¶Quomodo de ſemine ipſorum ſermo vniuerſus inſtabilis oſtenditur.
Cap. XXX.

Qualis eſt autem & de ſemine ipſorum ſermo, conceptum quidem illum ſecundum figurationem eorum, qui ſunt. Ergo Saluatorem angelorum à matre informem & ſine ſpecie, & imperfectum, depoſitum autem in Demiurgum neſciente eo, vt per eum in eã animam quæ erat ab eo ſeminatum, perfectionem & formationem percipiat. Primum quidẽ eſt dicere, quoniam imperfecti & infigurati & informes hij ſunt angeli, qui ſunt erga Saluatorem ipſorum. Siquidem ſecundũ illorum ſpeciem conceptum tale quid generatum eſt, Poſt deinde quod dicant ignoraſſe fabricatorem eam quæ fuit ſeminis in eum demiſsio, & iterum ea quæ facta eſt per eum in hominem ſeminatio, futile verbum & vanũm, quod nullo modo oſtendi poſſit. Quemadmodum enim ignorauit illud, ſi ſubſtantiã aliquam & qualitatem propriam habuiſſet ipſum ſẽmẽ, ſi autem ſine ſubſtantia & ſine qualitate & nihil erat, cõſequenter ignorabat illud: quæ enim propriam quandã *monitionem & qualitatem vel caliditatis vel velocitatis, vel dulcedinis habent, vel claritatis cuiuſdam differentiam, nec homines quidem lateant cum ſint cum hominibus, in tantum ab eſt vt fabricatorem huius vniuerſitatis Deum, apud quem iuſte nõ eſt agnitum ſemẽ ipſorum, cũ ſint ſine qualitate vniuerſæ vtilitatis & ſine ſubſtantia omnis actionis, & in totum nihil exiſtentes. Et propter hoc mihi videtur etiam Dominus dixiſſe, Omnis ſermo otioſus, quem loquuti fuerint homines, reddent pro eo rationem in die iudicij. Omnes enim quicunque tales ſunt, otioſos ſermones in aures hominum immittentes, aſsiſtent in iudicio rationem reddituri de hiis quæ vane cõiecerunt, & mentiti ſunt aduer

*notionem forte

ſus

ſus Deum, in tantum vt ſemetipſos dicant propter ſeminis ſubſtantiam agnoſcere ſpiritale pleroma, in eo homine qui eſt intus demonſtrante eis verum patrem. Opus enim eſſe animali ſenſibilibus erudimentis.

¶ Quoniam nõ ignorauit Demiurgus ſeminis depoſitionem in eum. Cap. XXXI.

D Emiurgum autem vniuerſum ſemen hoc matre deponẽte ſuſcipiẽtem in ſemetipſum, omnia omnino ignoraſſe, & nullũ ſenſum eorũ quæ erga pleroma ſunt habuiſſe: & ſe quidem ſpiritales eſſe, quoniam particula quædam vniuerſitatis patris in anima ipſorum depoſita eſt, cum ex eadem ſubſtãtia habeãt animas, ex qua & Demiurgus, ſicut dicũt: hunc autem ſemel vniuerſum ſuſcipientem ſemẽ à matre, & habentem in ſe, animalem perſeueraſſe, & nihil in totum ſenſiſſe eorum quæ ſunt ſuperiora, quæ hij ſemetipſos intelligere dum adhuc ſunt in terra gloriantur. Quomodo hoc non ſuper omnem irrationabilitatem eſt? Etenim idipſum ſemen horum quidem animæ agnitionem attribuiſſe & perfectionem, ei autẽ qui eos fecit Deus, ignorantiam attribuiſſe putare, vere væſanorum eſt, & in totum mente deſtitutorum. Adhuc etiam vaniſsimũ eſt, quod dicunt in hac depoſitione figurari illud & augeſcere, & paratum fieri ad ſuſceptionem perfectæ rationis: erit enim ei materiæ admixtio, quam ex ignorantiæ labe volunt habuiſſe ſubſtantiam, aptior & vtilior, quàm fuit paternum lumen ipſorum. Siquidem ſecundum illius depoſitionem natum informe & infiguratũ fuit: ex hac autem formatione ſpeciem & augmentum & perfectionem aſſumpſit.

¶ Et quoniã ſi in eum depoſitum fuiſſet ſemen, non potuiſſet ignorare ea quæ ſuper eum. Cap. XXXII.

S I enim quod eſt à pleromate lumen cauſa fuit ſpiritali, vt nec formam nec ſpeciem, nec magnitudinem haberet propriã, quę autẽ huc eſt

deſcenſio, hæc vniuerſa addidit ei, & ad perfectionē deduxit, multo optabilior & vtilior videbitur quæ eſt hic conuerſatio, quam & tenebras dicunt, quàm fuit paternum lumen ipſorum, Quomodo autem nō ridiculum, matrem quidem ipſorum in materiam periclitatam dicere, vti penè ſuffocaretur, & paulominus corrumperetur, niſi vix tunc ſuperextendiſſet & exiliſſet ex ſemetipſa adiumētum percipiens à patre. Semen autem eius in hac eadem materia augeſcere & formari, & aptum ad ſuſceptionem perfecti ſermonis expediri, & hoc in diſſimilibus, & in inſuetis ebulliens, ſicut ipſi dicunt, contrarium eſſe terrenum ſpiritali, & ſpirituale terreno. Quomodo igitur in contrariis & in inſuetis paruum emiſſum, quemadmodum dicunt, & augeſcere & formari & ad perfectionem peruenire potuit?

Paulominus pro propemodum.

¶ Quomodo contraria de matre & labis eius conſilia decreuerunt. Cap. XXXIII.

ADhuc etiam & ad hæc quæ dicta ſunt requiretur, vtru ne ſemel enixa ſit mater illorū ſemē, vt vidit angelos, an particulatim. Sed ſi quidē ſimul & ſemel quod exinde conceptum, nunc iam non erit infantile? ſuperflua eſt igitur in eos qui nunc ſunt homines deſcenſio eius. Si autem particulatim, iam nō ſecundum figuram eorum, quos vidit angelos fecit conceptionem, ſimul enim eos & ſemel vidēs & concipiēs, ſemel enixionem debebat feciſſe, quorum de*ſemel cōceperat figuras. Quid autem quod angelos cum Saluatore ſimul videns, illorum quidem imagines concepit, Saluatoris autem non*quod eſt decorior ſuper illos, an nunquid non placuit ei hic, & propter hoc non concepit eum? Quomodo autem Demiurgus quem pſychicū vocant, propriam ſecundum eos magnitudinem & figuram habens, emiſſus eſt ſecundum ſuam ſubſtantiam perfectus? Quod autem ſpiritale eſt, quod etiam operoſius oportet eſſe quàm animale, imperfectum emiſſum eſt, & opus ei fuit vti in animam deſcenderet, vt in ea formaretur, & ita perfectum exiſtens, paratum

forte, ſemine

forte qui

tum fiat ad ſuſcipiendum * paratum verbum. Si igitur in terrenis hominibus, & in animalibus formaretur, iam non ſecundum angelorum ſimilitudinem eſt, quos dicunt lumina, ſed ſecundum eorum qui ſunt hic homines. Non enim angelorum habebit ſimilitudinem & ſpeciem, ſed animarum, in quibus & formatur. Quomodo aqua in vas miſſa, ipſius vaſis habebit formam, etiam ſi gelauerit, eam ſpeciem habebit vaſculi, in quo gelauit, quando ipſæ animæ corporis habebāt figuram, ipſi enim adaptatæ ſunt vaſi, quemadmodum prædiximus. Si igitur & illud ſemē hic coagulatur & formatur, hominis figura erit, ſed non angelorum formam habēs. Quomodo igitur ad imagines angelorum illud ſemen eſt, quod ſecūdum ſimilitudinem hominum figuratur. Quid autem cum ſpiritale eſſet, opus ei fuit, vt in carnem deſcenderet: caro enim eget ſpiritali, ſi tamen inci piet ſaluari, vt in eo ſanctificetur & clarificetur & abſorbeatur mortale ab immortali: ſpiritali autem in totum non eſt opus eorum quæ ſunt hic. non enim nos illud, ſed illud nos meliores facit. * ali. perfectū.

¶ Oſtenſio quod nec conceptio nec generatio ſeminis fuit. Cap. XXXIIII.

ADhuc autem manifeſtius qui eſt de ſemine ipſorū ſermo arguitur falſus, & à quolibet perſpici poteſt, in eo quod dicāt eas animas quæ habuerint à matre ſemen, meliores reliquis fieri. Quapropter & honoratas à Demiurgo, & principes & reges & ſacerdotes ordinatos eſſe. Si enim erat hoc verum, primus vtique Caiphas ſummus ſacerdos & Anna & reliqui ſummi ſacerdotes & legis doctores & principes populi credidiſſent domino, in eam cognationem concurrentes, & ante hos etiam Herodes rex. Quoniam autem nec hic, nec ſummi ſacerdotes, nec qui præerant, neque clari de populo accurrerūt ei, ſed è cōtrario qui erāt in viis mendici ſedentes ſurdi & cæci, & à reliquis conculcabantur & contemnebantur, quemadmodū & Paulus ait: Videte enim vocationem veſtram fratres, quoniam

non multi ſapientes apud vos, nec nobiles, neque fortes ſed quæ fuerut contemptibilia múdi, elegit Deus. Non itaque erant meliores tales animæ propter ſeminis depoſitionem, neque propter hoc honorificabantur à Demiurgo. Et de eo quidem, quod ſit regula ipſorum infirma & inſtabilis, adhuc etiam & vana, ſufficiant quæ dicta ſunt. Nec enim oportet, quod ſolet dici, vniuerſum ebibere mare, eum qui velit diſcere, quoniam aqua eius ſalſa eſt. Sed quemadmodum ſtatua de luto facta, colorata autem ſuperficie, vt putetur aurea eſſe, quæ ſit lutea, & quicunque accipiet ex ea particulam qualemcúque, & exhauriens oſtenderit lutum, liberabit eos, qui veritatem quærunt à falſa opinione.

¶Quoniam exſolutionem parabolarum impropriam & inconuenientem fictioni ſuæ faciunt. Cap. XXXV.

EOdem modo & nos non modicam patrem, ſed ea quæ ſunt maxima continentia regulæ ipſorum reſoluentes capitula, omnibus quot quot non ſeduci ſcientes volút, quod eſt nequam & doloſum & ſeductorium & pernicioſum de ſchola eorum qui ſunt à Valentino, & à reliquis hæreticorum quotquot Demiurgum, id eſt, fabricatorem & factorem hui* vniuerſitatis ſolum exiſtentem Deum male tractant, oſtendimus, diſſolubilem eorum viam manifeſtantes. Quis enim ſenſum habens & veritatis vel modicú attingens, ſuſtinebit dicentes, ſuper Demiurgum Deum eſſe alterum patrem, & alterú quidem eſſe monogenen, alterú autem verbum Dei qué & in deminoratione emiſſum dicunt, alterum autem Chriſtum, quem & poſteriorem reliquis AEonibus cú ſpiritu ſancto factum eſſe dicunt, & alterum Saluatorem, quem ne à patre quidem vniuerſorú ſed ab hijs qui in deminoratione facti ſunt AEonibus collatũm, & congeſtum dicunt, & neceſſarie propter deminorationem emiſſum, vt niſi in ignorátia & deminoratione fuiſſent AEones ſecundum eos, nec Chriſtus emiſſus fuiſſet, neç ſpiritus ſanctus, neç horos,

nec ſoter, nec angeli aut mater ipſorum, nec ſemẽ eius, nec reliqua mundi fabricatio, ſed fuiſſent omnia deſerta ac deſtituta tot bonis. Nõ ſolũ itaq; in fabricatorem tantum irreligioſi ſunt, labis eum dicentes fructum, ſed & in Chriſtum & in ſpiritum ſanctum propter labẽ dicentes eos emiſſos, & ſaluatorem autem * finaliter poſt labem. Quis enim ſuſtinebit reliquum eorum vaniloquium, quod aſtute parabolis adaptare conãtes, & ſe & eos qui ſibi credũt in maximã conuertũt impietatem. Quoniam & parabolas & actus domini improprie & inconſequenter inferunt figmento ſuo, ita oſtendimus. aliſ. ſimiliter.

¶ Oſtenſio quoniam in vno anno nõ prædicauerit dominus poſt baptiſmum, ſed omnẽ ipſe eam ætatem. Cap. X X X V I.

Illam enim quam erga duodecimũ AEonem dicunt accidiſſe paſsionẽ, conantur oſtẽdere, quod Saluatoris paſsio à duodecimo Apoſtolorũ facta ſit, & in duodecimo mẽſe. Vno enim anno volut eũ poſt baptiſmũ prędicaſſe. Sed & in illa quę proflu uium ſanguinis patiebatur manifeſte dicunt oſtenſum: duodecim enim annis paſſa eſt mulier, & tangens fimbriam Saluatoris, conſequuta eſt ſanitatem ab illa virtute, quæ egreſſa eſt à Saluatore, quam præeſſe dicunt: illa enim quæ paſſa eſt virtus, extenſa & in immenſum effluens, ita vt periclitaretur & omnẽ ſubſtantiã diſſolui, cum tetigiſſet primam quaternationẽ, quæ per fimbriam ſignificatur, ſtetit, & à paſsione ceſſauit. Hoc ergo quod dicunt duodecimi AEonis paſsionem per Iudam demonſtrari, quomodo poteſt in ſimilitudinẽ comparari Iudæ, qui eiectus eſt de numero duodecimo, nec reſtitutus eſt in locũ ſuũ. AEon enim cuiꝰ typũ Iudã dicunt eſſe, ſeparata eius Enthymeſi reſtituta eſt, ſiue reuocata: Iudas autem abdicatus & eiectus, & in locum eius Matthias ordinatus eſt, ſecundum quod ſcriptum eſt, & epiſcopatum eius accipiat alius. Debuerunt itaque dicere, duodecimum AEonem eiectum eſſe de

de plerom ate,& in locũ eius aliũ prolatũ ſiue emiſſum, ſi tamen in Iuda oſtéditur. Adhuc auté ipſe quidé AEon quod ſit paſſus dicũt, Iudas autem quod ſit proditor. Patiens autem Chriſtus venit ad paſsionem, & nõ Iudas, & ipſi cõfitẽtur. Quomodo igitur Iudas traditor ei⁹, qui pro noſtra ſalute pati habuit, typ⁹ & imago eſſe poterat AEonis, quæ Chriſti paſsio ſimilis eſt paſsioni AEonis, ei quæ in inuiſibilib⁹ facta. AEon enim paſſus eſt paſſionem diſſolutionis & perditionis, vt periclitaretur ipſe qui patiebatur & corrumpi: Dominus autem noſter Chriſtus paſſus eſt paſsionem validam, & quæ non cederet, nõ ſolũ ipſe non periclitatus corrumpi, ſed & corruptũ hominé firmauit robore ſuo & in corruptionem reuocauit. & AEon quidem paſſus eſt paſsionem ipſe requirens patrem, & non præualens inuenire: dominus autem paſſus eſt, vt eos qui errauerunt à patre, ad agnitionem, & iuxta eũ adduceret: & illi quidem inquiſitio magnitudinis patris fiebat paſsio perditionis, nobis autem dominus paſſus, agnitionem patris conferens, ſalutem donauit: & illius quidem paſsio fructificauit fructũ fœmineum, ſicut dicũt, inualidũ & infirmũ & informé & inefficacem, iſtius autem paſsio fructificauit fortitudinem & virtutem. Aſcendens enim in altitudinem dominus per paſsionem, captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus, & contulit credentibus in ſe ſuper ſerpentes & ſcorpiones calcare, & ſuper omnem virtuté inimici, id eſt, principis Apoſtaſiæ. Et dominus quidem per paſsionem mortem deſtruxit, & ſoluit errorem corruptionémque exterminauit, & ignorantiam deſtruxit, vitam autem manifeſtauit eis, oſtédit veritatem, & incorruptionem donauit.

¶ Quomodo deſtruetur, qui eſt de numeris ipſorum & nominibus ſermo.
Caput XXXVII.

I Llorũ autem AEon cũ fuiſſet perpeſſus, ignorantiam* ſubſtituit, ſubſtantiam informem peperit, ex qua omnia materialia opera prola

*ali. ſuſtinuit

ta

ta ſunt ſecundum eos, mors, corruptio, error, & hijs ſimilia. Nõ ergo Iudas duodecimus diſcipulus typ⁹ erat paſsi' AEonis, ſed neque domini noſtri paſsio: per omnia enim diſsimile, & inconueniens inuicem ſibi oſtenſum eſt, non ſolum in hijs quæ prædiximus, ſed ſecundum ipſum numerum: proditor enim Iudas quod ſit duodecimus denominatus Apoſtolus in Euangelio, hic autem AEon non duodecimus, ſed trigeſimus eſt: non enim duodecim tantum AEones voluntate patris prolati ſunt, ſecũdũ hæc, nec duodecim⁹ ordine emiſſus eſt, in trigeſimo loco annumerantes eum emiſſum. Quo modo ergo duodecimus ordine Iudas, eius qui in trigeſimo ordine eſt AEon, poteſt eſſe typus & imago? ſi autem Iudam pereuntem imaginẽ Enthymeſeos eius eſſe dicunt, nec ſic imago ſimilis erit eius quæ ſecundũ eum eſt veritatis. Enthymeſis enim ſeparata ab AEone ipſa * propterea formata à Chriſto, dehinc prudens facta à Saluatore, & omnia quæ ſunt extra pleroma operata, ſecundum imaginem eorum, qui ſunt in pleromate in nouiſsimo in pleroma recepta dicitur ab hijs, & ſecũdum coniugationes vnita Saluatori eius, qui ex omnibus factus eſt. Iudas autem ſemel eiectus nũquam reuertitur in diſcipulorum numerum, alioquin nũquam alius in locum eius annumeraretur. Et dominus autem dixit de eo: Væ homini, per quem filius hominis tradetur, & melius erat ei, ſi non natus fuiſſet, & filius perditionis dictus eſt ab eo. Si autem non ſeparatæ ab AEone Enthymeſeos dicunt Iudam eſſe typum, ſed perplexæ ei paſſionis, nec ſic numerus xij. numero trium poſſunt eſſe typus. Hic enim Iudas eiectus eſt, & Matthias pro eo ordinatus. Illic autem AEon periclitatus diſſolui, & periiſſe dicitur, & Enthymeſis & paſsio: ſeparatim enim Enthymeſim quoq; paſsione ſecernũt, & faciunt AEonẽ quidem reſtitui, Enthymeſin autẽ formari, paſsionem vero ab hijs ſeparatam eſſe materiã. Tribus itaque exiſtentibus his, AEone & Enthymeſi & paſsione, Iudas & Matthias duo exiſtentes, non poſſunt typus eſſe. Si autẽ duodecim apoſtolos dicunt typum eſſe illius ſolius xij. AEonũ

* ali. poſtea.

AEonum prolationis,quam homo cum eccleſia protulit,& reliquorum x. AEonũ, qui vt dicũt à verbo & vita prolati ſunt,dent typum alios x. Apoſtolos. Inenarrabile eſt enim iuniores quidé AEones, & propter hõc minores oſtẽdi à Saluatore per electionem Apoſtolorum: ſeniores autem horum,& ob hoc meliores, nõ iam præoſtendi:cum poſsit Saluator,ſi tamẽ Apoſtolos ideò elegit,vt per eos oſtendat AEonas qui ſunt in pleromate, & alios decẽ Apoſtolos eligere:&ante hos quoque alios octo,vt illam principalem & primã oſtendat ógdoadẽ, per Apoſtolorum numerum typũ factum poſsit oſtendere,neq; ſecũda decade. poſt enim duodecim Apoſtolos lxx.alios dominus noſter ante ſe miſiſſe inuenitur, ſeptuaginta autem nec octonario numero neque denario,nec trigenario typus eſſe poſſunt. Quæ igitur cauſa eſt* iuniores quidem ſicut prædixi AEones per Apoſtolos oſtẽdi, meliores autem, ex quibus & hij facti ſunt, non iam præfigurari?& duodecim autẽ Apoſtoli,ſi propter hoc electi ſunt,vt per eos numerus duodecim AEonũ ſignificetur,& ſeptuaginta in typum AEonũ ſeptuaginta electi eſſe debuerunt, non iam triginta numero AEonas,ſed octoginta & duos factos dicant. Qui enim ſecũdum typum eorum qui in pleromate ſunt AEonum electionem facit Apoſtolorum,nunquam aliorum quidem faceret,aliorum vero non faceret, ſed per omnes Apoſtolos tentaſſet ſeruare imaginem, & oſtẽdere typũ eorum qui ſunt in pleromate AEonũ. Sed neq; de Paulo quidem tacendũ eſt, ſed exigendum ab hijs in cuius AEonis typum Apoſtolus nobis traditus eſt: niſi forte in Saluatoris cõpoſiti eorũ qui & omniũ collatio ſubſiſtit,quẽ & omnia nuncupãt,eo quod ſit ex omnibus: de quo & Heſiodus poëta ſplendide ſignificauit, Pandorã, id eſt,omnium munus nominans eum, ob hoc quod ex omnibus optimum munus in eo ſit collatum. In quib' ratio hęc eſt. Hermes,ſicut Græco ſermone exprimitur,

Αἱμυλίους τε λόγους καὶ ἐπίκλοπον ἦθος εἰς αὐτοὺς
Κάτθετο

Vt hoc ipſo Latino ſermone dicamus,fraudulentię ſiue ſedu-

ali. minores.

ἑρμῆς i. Mercurius nã illi datum eſt hoc nego

ſeductionis verba & ſubinuolantes mores indidit eorũ ſenſibus,ad ſeducendum ſtultos hominũ, vt credãt figmentis eorum.mater enim hoc eſt Leto occulte commouit eos, vnde & Leto nũcupata eſt ſecundũ Græci ſermonis ſignificantiam,quod occulte homines commoueret, neſciente Demiurgo enuntiare profunda & inenarrabilia myſteria prurientibus aures.& non ſolum per Heſiodum hoc operata eſt mater eorum myſterium dici, ſed & Pindari Lyrici ſapienter valde,vt cælet Demiurgo in Pelope,cuius caro in partes à patre diuiſa eſt,& ab omnibus dijs collecta & allata & compacta , Pãdoram hoc modo ſignificauit.ex qua & iſti compuncti eadem ſecũdũ eos dicẽtes,eiuſdẽ generis & ſpiritus ſunt cum illis. cium apud Heſiodum. ΛΗΘΩ

¶ Quoniã ſecundũ leges nec imagines , nec figuræ exiſtant plenitudinis ipſorum , ſed nec figuræ eſſe poſſunt. Cap. XXXVIII.

QVia autem & trigenarius numerus eorũ omnes excedit,ſecundum eos, aliquãdo quidem paucis,aliquando autem plurimis AEonibus ſtatim in pleromate inuentis oſtendimus. Non ergo triginta AEones ſunt,nec ob hoc Saluator triginta annorum exiſtens venit ad baptiſmum,vt oſtenderet tacitos AEones eorũ triginta,alioquin ipſum primum erũt diſcernẽtes & eijciẽtes de pleromate omniũ . Duodecimo autem menſe dicunt eum paſſum , vt ſit anno vno poſt baptiſmum prædicãs,& ex propheta tentant hoc ipſum confirmare : ſcriptum eſt enim, vocate annum domini acceptum & diem retributionis: vere cæcutientes , qui profunda Bythi adinueniſſe ſe dicunt,& nõ intelligentes ab Eſaia dictum annum domino acceptabilem , nec diẽ retributionis:neque enim de die quæ duodecim horarum habet ſpatium dictum eſt in propheta, nec de anno duodecim menſium habente menſuram.Quia enim prophetę in parabolis & allegorijs,& non ſecundum ſonum ipſarum dictionum pleroma dixerunt,& ipſi confitentur.Dies ergo retributionis dictus eſt, in qua retribuet dominus vnicuique ſecundum opera ſua , hoc eſt

iudicium. Annus autem domini acceptabilis, tempus hoc, in quo vocantur ab eo hij qui credunt ei, & acceptabiles fiunt Deo, hoc eſt, omne ab aduentu eius tempus, vſque ad conſummationem, in quo vt fructus eos qui ſaluantur acquirit. Sequitur enim ſecundũ dictionem prophetæ annũ dies retributionis, & erit mentitus propheta, ſi anno tantũmodo dominus prædicauit, & de eo dicit. Vbi eſt enim dies retributionis? tranſiuit enim annus, & nondum dies retributionis eſt, ſed adhuc ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos: & perſecutionem quidẽ patiuntur iuſti, & affliguntur & occiduntur, in abundantia autem ſunt peccatores, & cithara & pſalterio bibunt, opera autẽ domini non intendunt: debent autẽ ſecundum dictionem copulari, & ſequẽs eſſe anno dies retributionis. Dictum eſt enim, vocate annum domini acceptum & diem retributionis. bene itaque intelligitur tẽpus hoc, in quo vocantur & ſaluantur domino, annus domino acceptus: quem ſubſequitur dies retributionis, id eſt iudicium. & non ſolum autem annus tẽpus hoc dicitur, ſed & dies nominatur, & à propheta & à Paulo: in quibus & Apoſtolus memor ſcripturæ, in Epiſtola ad Romanos ait, ſicut ſcriptum eſt, propter te morte afficimur tota die, extimati ſumus vt oues occiſionis. Nũc autẽ tota die pro omni hoc tẽpore dictum eſt, in quo perſequutionẽ patimur, & vt oues occidimur. Sicut ergo dies hęc nõ illam quę in xij. horis ſubſtitit, ſignificat, ſed omne tempus in quo patiũtur & interficiũtur propter Chriſtũ credentes ei. Ita & illic annus nõ qui ex xij. menſibus dicitur, ſed omne fidei tẽpus, in quo audiẽtes prędicationẽ credunt homines, & acceptabiles Domino fiũt, qui ſe ei copulãt.

Quomodo omnis numerus conſtare poteſt ex ſcripturis & typus dici omnis argumenti. Caput XXXIX

Est autem valde admirari, quonam modo profunda Dei adinueniſſe ſe dicentes, nõ ſcrutati ſunt in Euangeliis, quoties ſecũdum tempus paſchale

paſchale dominus poſt baptiſma aſcenderit in Hieruſa lem, ſecundum quod moris erat Iudæis, ex omni regio ne, omni anno, tempore hoc conuenire Hieruſalem, & illic diem feſtum paſchæ celebrare. Et primũ quidem vt fecit vinũ ex aqua in Cana Galilææ, aſcendit in diem fe ſtum paſchæ. Quoniam & ſcriptum eſt, quia multi crediderũt in eũ, vidẽtes ſigna quę faciebat, ſicut Ioãnes do mini diſcipul⁹ meminit. Dehinc iterũ ſubtrahẽs ſe inuenitur in Samaria, quãdo & cũ Samaritana diſputabat, & filium Centurionis abſens verbo curauit, dicens, vade fili⁹ tuus viuit. Et poſt hæc iterũ ſecunda vice aſcendit in diem feſtum paſchæ in Hieruſalem, quando para lyticum qui iuxta natatoriam iacebat xxxviij annos, cu rauit iubens vt ſurgeret & auferret grabbatum ſuum, & iret: & inde ſecedens trans mare Tyberiadis, vbi & cum multa turba eum fuiſſet ſequuta, de quinque panib⁹ ſatiauit omnẽ illam multitudinẽ, & ſuperauerunt xij cophini fragmentorum. Deinde cum Lazarũ ſuſcitaſſet ex mortuis & inſidiæ fierent à phariſæis, ſecedit in Effren ciuitatem, & inde ante ſex dies paſchæ veniẽs in Betha niam ſcribitur, & de Bethania aſcendens in Hieroſolymam, & manducans paſcha, & ſequẽti die paſſus. Quoniam autem tria hæc paſchatis tempora non ſunt vnus annus, omnis quilibet cõfitebitur. Et ipſum autem mẽſem in quo paſcha celebratur, in quo & paſſus eſt domi nus, nõ duodecimum ſed primum eſſe, qui omnia ſe ſci re iactant, ſi neſciunt, à Moyſe poſſunt diſcere. Falſa ergo oſtẽſa eſt & anni & duodecimi menſis abſolutio dierum, & debent aut ab ſolutionem ſuam, aut Euãgelium reprobare: alioquin modo vno anno tantum dominus prædicauit, triginta quidẽ annorum exiſtẽs cum veniret ad baptiſmum, deinde magiſtri ætatem perfectã habens, venit Hieruſalem, ita vt ab omnibus iuſte audiretur magiſter: nõ enim aliud videbatur & aliud erat, ſicut inquiũt qui putatiuũ introducũt, ſed quod erat hoc & videbatur. Magiſter ergo exiſtẽs, magiſtri quoque habebat ætatem, nõ reprobans nec ſupergrediens hominem, neque ſoluens ſuam legem in ſe humani generis,

ſed omnem ætatem ſanctificans per illam quæ apud ipſum erat ſimilitudinem. Omnes enim venit per ſemetipſum ſaluare, omnes inquam qui per eum renaſcuntur in Deũ, infantes, & paruulos, & pueros &, iuuenes, & ſeniores. Ideo per omnem venit ætatem, & infantibus infans factus, ſanctificans infantes, in paruulis paruulus, ſanctificans hanc ipſam habentes ętatem, ſimul & exemplum illis pietatis effectus, & iuſtitiæ & ſubiectionis. Iuuenibus iuuenis, exẽplum iuuenibus fiens, & ſanctificans domino. Sic & ſenior in ſeniorib⁹, vt ſit perfectus magiſter in omnibus, non ſolum ſecundum expoſitionem veritatis, ſed ſecundum ætatem ſanctificans ſimul & ſeniores, exemplum ipſis quoque fiens: deinde & vſq; ad mortẽ peruenit, vt ſit primogenitus ex mortuis, ipſe primatum tenens in omnibus, princeps vitæ, prior omnium, & præcedens omnes. Illi autem vt figmentũ ſuũ, de eo quod eſt ſcriptum, vocare annum domini acceptum, affirment, dicunt vno anno eum prædicaſſe & duodecimo menſe paſſum, cõtra ſemetipſos obliti ſunt ſoluẽtes eius omne negotium, & magis neceſſariam, & magis honorabilem ætatem eius auferentes, illam inquam prouectiorem, in qua edocens præerat vniuerſis. Quomodo enim habuit diſcipulos, ſi non docebat, quomodo autem docebat, magiſtri ætatem non habens. ad baptiſmum enim venit nondum qui triginta annos ſuppleuerat, ſed qui inciperet eſſe tanquam triginta annorũ. Ita enim, qui eius annos ſignificauit, Lucas poſuit: Ieſus autem erat quaſi incipiens xxx. annorum cum veniret ad baptiſmum, & à baptiſmate vno tantum anno prædicauit, complens trigeſimum annum paſſus eſt, adhuc iuuenis exiſtens, & qui nec dum prouectionem haberet ætatem * Quæ autem triginta annorum ætas primæ indolis eſt iuuenis, & extenditur vſque ad quadrageſimum annum, omnis quilibet confitebitur, à quadrageſimo aut quinquageſimo anno declinat iam in ætatem ſeniorem quam habens dominus noſter docebat, ſicut Euangelium & omnes ſeniores teſtantur, qui in Aſia apud Ioannem diſcipulum domini conuenerunt, id-

forte Cui.

Noua opinio de ætate domini.

ipſum

ipſum tradidiſſe eis Ioannem: permanſit autem cum eis vſque ad Traiani tempora. Quidam autem eorum non ſolum Ioannem, ſed & alios Apoſtolos viderunt, & hæc eadem ab ipſis audierunt, & teſtantur de huiuſmodi relatione.

¶ De diebus, & horis, & menſibus, & vocabulis, & ſyllabis, de amen, de xcix ouibus, ex quibus vna perijt & inuenta eſt. Cap. X L.

QVibus magis oportet credi? nec hijs talibus, an Ptolomæo, qui Apoſtolos nunquam vidit, veſtigium autē apoſtoli ne in ſomnijs quidē aſſequutus eſt? Sed & ipſi autem qui tunc diſputabant cum domino Ieſu Chriſto Iudęi apertiſsime hoc ipſum ſignificauerūt. Quando enim eis dixit Dominus, Abraā pater veſter exultauit vt videret diem meum, & vidit & gauiſus eſt, reſponderunt ei. Quinquaginta annos nōdum habes, & Abraam vidiſti? Hoc autem conſequenter dicitur ei, qui iam xl annos exceſsit, quinquageſimum autē annum nondum attigit, non tamen multū à quinquageſimo anno abſtitit. Ei autē qui ſit xxx. annorū diceretur vtique, quadraginta annorū nōdum es. Qui volebant eum mendacē oſtendere, nō vtique in multū extenderēt annos vltra ætatē, quam eum habere cōſpiciebant, ſed proxima ætatis dicebant, ſiue reſciētes ex conſcriptione cenſus, ſiue conijcientes ſecundum ætatem, quam videbant habere eum ſuper quadraginta, ſed vt non qui eſſet triginta annorum. Irrationabile eſt enim omnino viginti annos mētiti eos, volentes eū iuniorem oſtēdere tēporibus Abrahæ. Quod autem videbant, hoc & loquebantur, qui autem videbatur non erat putatiuus, ſed veritas. Non ergo multum aberat à quinquaginta annis, & ideo dicebant ei, quinquaginta annorum nondum es & Abraham vidiſti? Nō ergo anno vno prædicauit, nec duodecimo menſe anni paſſus eſt. Tempus enim à trigeſimo, vſq; quinquageſimum nunquàm erit vnus annus, niſi ſit apud AEones eorum tam magni anni ſunt deputati his, qui apud Bythum in pleromate ex

ordine reſident,de quibus & Homerus poëta dixit, & ipſe inſpiratus à matre eorum erroris: οἱ δὲ θεοὶ πὰρ Ζηνὶ
Iliados δ καθήμενοι ἠγορόωντο, χρυσέῳ ἐν δαπέδῳ. Quod Latine interpretabitur. Dij autem apud Iouem cõſidẽtes, tractabãt in aureo loco. Sed & de illa muliere, quæ profluuio ſanguinis laborans, tetigit fimbriam veſtimenti domini, & ſanata eſt, aperta eſt eorum iognorantia. Dicunt enim per eam oſtẽdi paſſam illam duodecimam virtutẽ, & in infinitũ defluxã, id eſt, duodecimum AEonem, primũ quidẽ quia ſecundũ ſectam eorũ duodecim⁹ nõ eſt iſte AEon, ſicut oſtẽdimus, vt autẽ ex ſuperfluo eis & hoc detur, xij. AEonibus exiſtẽtibus, vndecim quidẽ impaſsibiles perſeueraſſe dicũtur, duodecimus autem paſſus. Mulier autẽ è cõtrario duodecimo anno ſanata manifeſtũ eſt, quoniã xij. quidẽ annis habuit perſeuerãtem paſsionẽ, duodecimo autẽ ſanata eſt. Si quidẽ vndecim AEones in paſsione inſanabili fuiſſe dicerẽtur, ſanatus autem duodecimus, ſuaſoriũ erat dicere typum eorũ eſſe mulierẽ, quia autẽ hæc vndecim quidẽ annis paſſa eſt, & nõ eſt ſanata, duodecimo autẽ anno ſanata eſt, quomodo poteſt eſſe typus duodecimi AEonis, ex quibus vndecim omnino nihil paſsi ſunt, ſolus autem duodecimus participatus eſt paſsionem. Typus enim & imago ſecundũ materiã & ſecundũ ſubſtãtiã aliquoties à veritate diuerſus eſt, ſecũdũ autẽ habitũ & lineamentũ debet ſeruare ſimilitudinem, & ſimiliter oſtẽdere per præſentia, illa quæ nõ ſunt præſentia. Et nõ ſolũ in hac muliere anni infirmitatis deſcripti ſunt, quos coaptari dicunt figmento ſuo, ſed ecce & alia mulier ſimiliter xviij annis infirmata ſanata eſt, de qua domin⁹ ait. Hãc autem filiam Abrahæ quam alligauit ſanatas decem & octo annis, nõ oportebat ſolui in die ſabbati? ſi ergo illa typus erat duodecimi AEonis paſsi, & hæc typ⁹ eſſe decimi octaui AEonis paſsi debet, ſed nõ habẽt oſtẽdere, alioquin prima & principalis eorum Ogdoas cõnumerabitur cõpaſsis AEonibus. Sed & alius autẽ quidã ſanatur à domino xxxviij annos habens in ſua paſsione, & trigeſimũ & octauũ paſſum AEonem dicãt. Sic enim

quæ à domino facta ſunt typos eſſe dicunt eorum quæ ſunt in pleromate, typus in omnibus debet ſeruari. Sed neque eam quæ poſt xviij. annos curata eſt, nec eũ qui poſt xxxviij annos curatus eſt, poſſunt adaptare ſuo figméto. Inſulſum autẽ & incõueniens eſt omnino dicere in quibuſdam quidem ſeruaſſe typum Saluatorem, in quibuſdã autẽ non ſeruaſſe. diſsimilis ergo & mulieris typus, negatio AEonum oſtenditur. Adhuc autẽ & falſum demõſtrat cõmentum eorũ & inſtabile figmentum eorum etiam hoc ipſum, quod per numeros aliquando quidem, & per ſyllabas nominum, aliquando autem & per ſyllabarũ litteras, aliquãdo vero & per numeros qui ſecundum Græcos in literis cõtinentur, tentãt inferre probationes, apertiſsime cõſternationem, ſiue cõfuſionem, & inſtabilitatẽ ſcientiæ eorum & extortum demõſtrat. Ieſus enim nomen alterius linguæ exiſtés, ad Græcorum numerum transferentes, aliquando quidẽ epiſemon eſſe dicunt, ſex habens literas, aliquando autẽ plenitudinẽ Ogdoada dat lxxxviij. numerum habés. Græcum autem nomen eius quod eſt ſoter, id eſt, Saluator, quia non conuenit figmento eorum, nec ſecundum numerũ, nec ſecundũ literas, tacuerũt. Et quidẽ ſi ex prouidẽtia patris dominica nomina accepiſſent, per numerũ & per literas ſignificantia numerum in pleromate, Soter nomen Græcum exiſtés, ſecundum Græcitatem, & per has literas & per numeros pleromatis debuit oſtendere myſteriũ: ſed nõ ita habet quia quidem quinque ineſt literarum numerus, aut ex quadringentis octo.

¶ Oſtenſio quod nec ſecundum formam pleromatis eorum facta ſint quæ facta ſunt, nec rurſus varie & prout euenit. Cap. XLI.

HAEc autem in nullo communicant pleromati eorum, non ergo vera eſt illa, quæ ab eis in pleromate dicitur negotiatio. Ieſus autem nomen ſecundũ propriã Hebræorum linguã literarum eſt duarum & dimidiæ, ſicut periti eorum dicunt, ſignificans dominũ eum qui continet cælũ & terrã, quia Ieſus

ſecundum antiquam Hebraicam linguã cælum eſt,terra autem iterum ſura vſſer dicitur. Verbum ergo quod cęlum & terra habet,ipſe eſt Ieſus.Falſa ergo & epiſemi eorum redditio,& numerus eorum euerſus eſt manifeſte.Secundú auté propriã eorum linguam quinque literarum eſt Græco vocabulo Soter,Ieſus auté iterum ſecundum Hebraicam linguam duas & dimidiam habet literas Sion.Ruit ergo numerus calculi qui eſt Iudaice lxxxviij.per omnia autem Hebræorum literæ non conueniunt numero Græcorum, quæ maxime deberent antiquiores & firmiores exiſtétes, ſaluare ſupputationem nominum.Ipſe enim antique & primæ Hebræorum literæ & ſacerdotales nuncupatæ,decem quidem ſunt numeros,ſcribuntur auté quæque per quindecim nouiſsima litera copulata primæ.Et ideo quidem quædam ſecundum ſubſequentiam ſcribunt,ſicuti & nos,quædam auté retrorſum à dextra parte in ſiniſtram parté retorquentes literas.Chriſtus autem ſupputationem nominis conuenientem AEonis pleromatis eorũ habere debuit,qui ad ſtabilitaté & correctioné pleromatis eorum prolatus eſt,ſecundum quod dicunt.Et pater autem ſimiliter literas & per numerum continere debuit numerum eorũ qui ab eo prolati ſunt æonum, ſed & Bythus ſimiliter,nihilominus autem & vnigenitus, & maxime aũt ſuper omne*nomé quod diciturdeus,quod & ipſum Hebraice Barneth dicitur,& duas & dimidiã habet literas.Ex hoc ergo quod firmiora nomina ſecũdũ Hebraicam & Gręcitatis linguam, nec ſecundum numerum literarum, nec ſecundum ſupputationem conueniunt figmento eorum, manifeſta eſt de reliquis impudenter extorta ſupputatio.Et enim ex lege eligentes quęcunq; concurrũt ſectæ eorũ,numero tentant violenter probationes facere.Si aũt erat propoſitũ matri eorum ſiue ſaluatori per Demiurgum typus eorum quæ ſunt in pleromate oſtédere,in verioribus & ſanctioribus fieri typus fuiſſent operati,& maxime autem & ipſa arca teſtamenti,per quam & omne tabernaculum teſtimonij compoſitum eſt.Facta eſt aũt hęc,longitudo quidé eius cubitis duobus

alias omnia

ὑπὲρ πᾶν, ſic aliquãdo Græce pronunciat

duobus & dimidio, latitudo autem eius vno cubito & dimidio, numerus autem iſte cubitorum in nullo conuenit figméto eorum, per quam maxime typus oſtendi debuit. Et propitiatorium autem ſimiliter in nullo conuenit expoſitionibus eorum. Adhuc auté & menſa propoſitionis duobus cubitis longitudo, & vnius latitudo, altitudo eius vnius cubiti & dimidii. Hæc autem ſancta ſanctorum, per quæ ne vna quidem quãtitas numeri* ſignificatiuam quaternationis, ſiue octonationis, aut reliquis pleromatis eorũ cõtinet: Quid aũt candelabrum ſeptem quidem habens calamiſcos, lucernas autem ſeptem: & ſi quidem ſecundum typum factũ fuiſſet, calamiſcos octo, totidemq; lucernas habere debuit, ad typũ primæ octonationis, quæ præfulget in æonibus, & illuminat omnem plenitudinem, Atria aũt decem exiſtétia diligeter numerauerunt, typum ea dicentes decé æonũ, pelles autem iam non numerauerunt ſecundum numerum vndecim factas, ſed neq; ipſorum atriorum magnitudinem menſi ſunt viginti & octo cubitorũ longitudinem vnumquodq; atrium habens. & columnarum longitudinem factam decem cubitorum exponunt propter decadem æonu. latitudo aut vnius & dimidij cubiti erat vniuſcuiuſq; columnæ, nõ iam exponunt, neq; numerũ omnium columnarum, neq; ſerrarum earum, quoniam non cõmunicat argumento eorũ. Quid aũt oleũ vnctionis, quod omne tabernaculum ſanctificauit, fortaſſe latuit ſaluatorem, aut dormiente matre eorum Demiurgus à ſemetipſo dependere præcepit, vnde & diſſonat ad pleroma eorum ſmyrnæ quidem habens ſiclos quingentos, ireos D. cinamoni ccl. calamiſci ccl. & ſuper hæc oleum, ita vt ex quinq; commixtionibus ſubſiſtat. Et incenſum autem ſimiliter de ſtacte & vngula, & galbano, & hedyoſmo, & thure, quæ in nullo communicare poſſunt, neq; commixtionibus, neq; pondere, argumento eorum. Irrationabile eſt ergo, & omnino ruſticanum in ſublimibus quidem & elegantioribus legis non ſeruatos eſſe typos, in cæteris autem ſicubi aliquis numerus concurrit cum hiis quæ ipſi

A li. ſignificantiam

onyx.

Exodi 30. boni odoris epitheton eſt [illegible]

dicũt, typum eſſe aſſeuerare eorum, quæ ſunt in pleromate, cũ omnis numerus multifarie ſcripturis ſit poſitus. Ita vt poſsit qui velit nõ ſolũ octonationẽ & decadem, & duodecada, ſed quẽlibet ex ſcripturis conſtituere numerum, & hũc typum eſſe cõmentati à ſe erroris.

¶Quoniam non poſsit conſtare per numeros veritas. Cap. XLII.

Quia autẽ hoc verũ eſt, numerus iſte qui quinque dicitur in nullo cõmunicans argumento eorum, nec concurrens figmento eorum, nec cõueniens eis ad typicã eorũ quę ſunt in pleromate demonſtrata demõſtrationẽ, ex ſcripturis ſic ſuſcipiet probationem. Soter nomẽ quinque literarum, & pater autẽ habet quinque literas, ſed & agape nomẽ ſunt literæ quinque, & dominus nõſter panes quinque benedicẽs, ſatiauit hominũ quinque milia, ſapiẽtes virgines à domino ſunt quinq; dictæ, & ſtultæ ſimiliter quinq;. Iterũ quinq; viri cũ domino fuiſſe dicũtur quãdo teſtimonio patris occurrit, ſcilicet Petrus, & Iacobus, & Ioãnes, & Moyſes, & Helyas, quintus autem ingreſſus dominus ad mortuam puellam ſuſcitauit eam. Nullũ enim, inquit, permiſit intrare, niſi Petrum, & Iacobum, & patrem, & matrem puellæ. Ille diues apud inferos habere ſe quinque fratres dixit, ad quos vnum ire rogat ex mortuis reſurgentẽ. Natatoria piſcina quinq; habebat porticus, vnde dominus paralyticum ſanũ in ſuam domũ ire præcepit. Ipſe habit[9] crucis fines & ſummitates habet quinque, duos in longitudinẽ, & duos in latitudine, & vnum in medio, vbi requieſcit qui clauis affigitur. Vna quęq; manus noſtra digitos quinque habet, ſed & ſenſus habemus quinq;, & quæ in noſtris ſunt viſceribus, & quinq; poſſunt numerari, cor & epar, pulmones, ſplen & renes. Adhuc & etiã totus homo in huc numerũ poteſt diuidi, caput, pectus, venter, femora, pedes. Quinq; ętates trãſit humanũ gen[9], primũ infans, deinde puer, deinde parunlus, & poſt hæc iuuenis, ſic deinde ſenior. In quinque libris legem populo Moyſes tradidit. Vnaquæque

tabula

tabula quam accepit à Deo, præcepta habebat quinque. Velamen ſanctum ſanctorum cooperiens columnas habebat quinque. Et holocauſti altare, altitudo eius erat quinque cubitorũ. Sacerdotes: in eremo electi ſũt quinque ſcilicet Aaron, Nadab, Abiud, Eleazar, & Ithamar: talaris & Logium, & reliqua ſacerdotalis compoſitio de quinque contexta ſunt, habebat enim aurum, & hyacinthum, & purpuram, & coccinum, & byſſum. Et quinque reges Amorreorum in ſpeluncis concludens Ieſus Naue capita eorum inculcari dedit populo, & alia quoque multa milia huiuſmodi, & in hoc numero, & in quo quis voluerit, ſiue ex ſcripturis, ſiue ex ſubiacẽtibus naturæ operibus colligere poteſt, & non iam ob hoc quinque AEonas eſſe dicimus ſuper Demiurgum, nec quinionem quaſi vt diuinam rem aliquã conſecramus, nec inſtabilia, nec liramenta per vanum iſtum laborem confirmare tentamus, neque creaturam bene aptatam à deo cogimus male intypos non exiſtentium trasferri, & impia & nefaria dogmata introducere, cum detectio, & euerſio ab omnibus ſenſum habentibus poſſit exiſtere. Quis enim concedat eis ccclxv. tantum dies habere annum, vt ſint duodecim menſes è triginta diebus in typũ duodecim AEonum, diſsimili & typo exiſtente. Illic enim vnuſquiſque AEonum trigeſima pars eſt vniuerſi pleromatis, menſis autem duodecima pars anni ab ipſis eſſe dicetur. Si quidẽ annus in triginta diuideretur, & menſis in duodecim, conueniens putaretur typus eſſe mendacio eorum. Nunc autem in contrarium eſt. Pleroma quidem eorum in triginta diuiditur, pars autem eius aliqua in duodecim: hic autem omnis quidem annus in duas diuiditur partes, pars autem eius aliqua in triginta. Inſulſe itaque Saluator menſem quidem vniuerſi pleromatis typum fecit fieri, annum autẽ eius quę in pleromate eſt duodecadis: magis enim conueniebat annum quidem in triginta diuidere, ſicut & totum pleroma: menſem autem in duodecim, ſicut & ſunt in pleromate eorum AEones. Et illi quidem omne pleroma in tres diuidunt, id eſt, octonationem, decadam, & duodecadam

decadam. Hic autem annus in quatuor diuiditur, id eſt, vernum, æſtatem, autumnum, & hyemẽ. Sed neque menſes quos dicunt typum eſſe trigenarij præfinitione triginta habent dies, ſed alij quidem plures, alij autem minus, eo quod quinque dies ſuperponantur eis. Et dies autem non ſemper præfinitas duodecim habet horas, ſed à nona vſque ad quindecimam aſcendit, & iterum à quindecima in nouem deſcendit, non iam propter xxx. AEonas facti ſunt menſes xxx. dierum. Alioquin haberent præfinitas trigenarias dies. Neque iterum dies horum, vt xij. AEones per xij. horas figurarent, haberent ipſi enim præfiguratas duodecim horas. adhuc autẽ materialia ſiniſtram vocãtes, & ex neceſsitate quæ ſunt ſiniſtræ in corruptionem cedere dicentes, & Saluatorem veniſſe ad ouem perditam, vt eam transferat ad dextrã, id eſt, ad illas quæ ſunt ſaluæ xc. & nouem oues, quæ nõ perierunt, ſed in ouili permãſerunt, ſiniſtræ manus exiſtentes *leuamen, non eſſe ſalutis conſentire eos neceſſe eſt, Et hoc quod non ſimiliter eundem numerum habet, cogẽtur ſiniſtræ, id eſt, corruptionis confiteri, & hoc nomen quod Græcæ dicitur, Agape, ſecundum Græcorum literas, per quas apud eos ſupputatio ſignatur, xc. & iij. numerum habens ſimiliter ſiniſtræ manus leuamen eſt, & Alethia quoque ſimiliter ſecundum ſupradictam rationem lxiiij. numerum habens in parte materialium ſubſiſtit, & omnia omnino, quæcunque ſanctorũ nomina nõ ad implent numerum c. ſed ſiniſtræ tantum habent numeros corruptibilia & materialia eſſe cõfiteri cogentur.

*Ali. libamen

¶ Quæ ſunt, quæ à nobis poſſunt exolui, & quæ ſunt quæ remittuntur Deo fabricatori.
Caput XLIII.

SI quis autem ad hæc dixerit, Quid ergo, an vanum eſt? & vt prouenit & omnium poſitione ſunt, nec apoſtolorum electio, & Domini operatio, & eorum quæ facta ſunt compoſitio. Dicemus eis nõ quidẽ, ſed magna ſapientia ad liquidũ apta & ornata,

nata,omnia à Deo facta ſunt,& antiqua, & quæcunque in nouis temporibus verbum eius operatum eſt, & debent ea nõ numero xx. ſed ſubiacenti copulare argumẽto,ſiue rationi, neque de Deo inquiſitionẽ ex numeris, & ſyllabis,& literis accipere. Infirmũ eſt enim hoc propter multifariũ & varium eorum,& quod poſsit eſſe argumentum hodie æque commentatum, ab aliquo contraria veritati ex ipſi ſumere teſtimonia,eo quod multa transferri poſsint, ſed ipſos numeros, & ea quæ facta ſunt aptare debet ſubiacenti veritatis argumento. Non enim regula ex numeris,ſed numeri ex regula,nec De⁹ ex factis,ſed ea quæ facta ſunt ,ex Deo.Omnia enim ex vno & eodem Deo: quia autem varia & multa ſunt quæ facta ſunt,& omnis quidem factura bene aptata,& bene conſonans, quantum autem ſpectat ad vnumquodque eorum,ſunt ſibi inuicem contraria, & non conuenientia,ſicut citharæ ſonus per vniuſcuiuſque diſtãtiam cõſonantem vnam melodiam operatur, ex multis & contrariis ſonis ſubſiſtens. Debet ergo amator veri non traduci diſtãtia vniuſcuiuſque ſoni, nec aliũ quidẽ huius, alium autem illius artificem ſuſpicari & factorem, neque alium quidem acutiores, alium autem vaſtiores,alium verò varietates aptaſſe, ſed vnum & ipſum ad totius operis & ſapientiæ demonſtrationem ,& iuſtitiæ,& bonitatis,& numeris. Hij verò qui audiunt melodiam, debent laudare & glorificare artificem, & aliorum quidem extenſionem mirari, aliorum autem laxamentum intendere, aliorum verò intra vtrunque temperamentum exaudire,aliorum autem typum conſyderare,& ad quid vnumquodque referat, & eorum cauſam inquirere, nuſquam transferentes regulam, neque errantes ab artifice,neque abiicientes fidem, quæ eſt in vnum Deũ, qui fecit omnia, neque blaſphemantes noſtrum conditorem. Si autem & aliquis non inuenerit cauſam omnium quæ requiruntur,cogitet quia homo eſt,in infinitum minor Deo, & qui parte acceperit gratiam, & qui nondum æqualis vel ſimilis ſit factori, & qui omnium experientiam & cogitationem habere non poſsit, vt

Deus:ſed in quantum minor ẻſt ab eo qui factus nõ eſt, & qui ſemper idem eſt, ille qui hodie factus eſt, & initium facturæ accepit, in tantum ſecundum ſcientiam & ad inueſtigandum cauſas omnium minoré eſſe eo, qui fecit. Non enim infectus es ò homo, neque ſemper coëxiſtebas Deo, ſicut proximum eius verbum, ſed propter eminnetem bonitatem eius, nunc initium facturæ accipiens ſenſim diſcis à verbo diſpoſitiones Dei, qui te fecit. Ordinem ergo ſerua tuæ ſcientiæ, & ne vt bonorũ ignarus ſupertranſcendas ipſum Deum.

¶ Oſtenſio, quoniam Demiurgus non ſit ſupergreſsibilis mente, neque ſuper eum alteram diuinitaté eſſe. Cap. XLIIII.

NON enim tranſibilis es. neque Demiurgum requiras quid ſit, non inuenies. indeterminabilis eſt enim artifex tuus. neque tanquam hunc totum menſus ſis, & tanquam qui per omnem eius fabricam veneris, & omne quod eſt in eo profundum, & altitudinem, & longitudinem conſyderaueris, ſuper ipſum alium excogites patrem. non enim excogitabis. ſed contra naturam ſentiens, eris inſipiens, & ſi in hoc perſeueraueris, incides in inſaniam, ſublimiorem teipſum, meliorémque factore tuo exiſtimans, & quod pertranſeas regna eius.

¶ Quid ſit quod à Paulo dictum eſt, ſcientia inflat, dilectio autem ædificat. Cap. XLV.

MElius eſt ergo & vtilius idiotas & parum ſciẽtes exiſtere, & per charitatem proximum fieri Deo, quàm putare multum ſcire, & multa expertos in ſuũ Deũ blaſphemos inueniri, alterum Deum patrem fabricantes: & ideo Paulus clamabat: Scientia inflat, charitas autem ædificat. Non quia verãm ſcientiam de Deo culparet, alioquin ſeipſum primum accuſaret: ſed quia ſciebat quoſdam ſub occaſione ſcientiæ elatos excidere à dilectione Dei, & ob hoc opinari ſeipſos

eſſe perfectos, imperfectum autem Demiurgum introducẽtes abcidẽs eorum huiuſmodi ſciẽtiæ ſuperciliũ, ait: Sciẽtia inflat charitas autẽ ædificat. Maior autẽ hac non eſt alia inflatio, quàm vt opinetur quis ſe meliorẽ & perfectiorem eſſe eo, qui fecerit & plaſmauerit, & ſpiramen vitæ dederit, & hoc ipſum eſſe præceperit. Melius itaque eſt, ſicuti prædixi, nihil omnino ſcientem quempiam, ne quidem vnam cauſam cuiuslibet eorum quæ facta ſunt, cur factum, & credere Deo, & perſeuerare in eius dilectione, quæ hominem viuificat, nec aliud inquirere ad ſciẽtiam niſi Ieſum Chriſtum filium Dei, qui pro nobis crucifixus eſt, quàm per quæſtionũ ſubtilitates & multiloquium in impietatem cadere. Quid enim ſi per hos conatus paululũ quis elatus, eo quod Dominus dixerit, Quia & capilli capitis veſtri omnes numerati ſunt, curioſe inquirere voluerit numerũ vniuſcuiuſque capitis capillorum, & cauſam exquirere, per quam hic quidem tantos capillos habeat, non omnibus ex æquo habẽtibus, ſed multis milibus ſuper milia aliis atq; aliis numeris inuentis, eo quod alij quidẽ maiora, alij autẽ minora habeãt capita, & alij quidem ſpiſſos capillos ſemper, alij autem raros, alij verò & omnino paucos capillos habeant. Et hij qui putant ſe numerum inueniſſe capillorum, tentant referre ad teſtimonium ſuæ ſectæ, quam excogitauerunt. Cur etiam quis ob hoc dictum ſit in Euangelio, Nónne duo paſſeres aſſe veneunt, & vnus ex hiis non cadet ſuper terram ſine patris veſtri voluntate, enumerare voluerit captos vbiq; quotidie paſſeres in vnaquaque regione, & cauſam requirere, ob quam heri quidem tantos, ac pridem tantos, hodie autem iterum tanti ſint, & adnectat paſſerum numerum ad ſuum argumentum, nónne ſeipſum ſeducit omnino? & eos qui eis acquieſcunt, in magnam inſaniam cogit, ſemper prõptis hominibus vt in talibus amplius quid quàm magiſtri eorum putentur inueniſſe. Quid autem ſiquis interroget nos, ſi omnis numerus omniũ quæ ſunt facta & quæ fiũt, fiãt à Deo, & ſi ſecundum illius prouidentiam vnuſquiſque eorum eam quę ſecundum

dum ſe eſt, accipit quantitatem: nobíſque conſentientibus & confitentibus, quia nihil omnino horum quæ facta ſunt, & quæ fiunt, & fient, Deum fugit, ſed per illius prouidentiam vnumquodque eorum & habitum, & ordinem, & numerum, & quātitatem accipere, & accepiſſe propriam, & nihil omnino neque vano, nec vt prouenit factum aut fieri, ſed cum magna aptatione & conſonantia ſublimi, & eſſe admirabilem rationem, & vere diuinā quæ poſsit huiuſmodi & diſcernere, & cauſas proprias enunciare: accipiens à nobis huiuſmodi teſtimonium & cōſenſum, pergat adhuc, vt arenam enumeret, & calculos terræ, ſed & fluctus maris, & ſtellas cæli, & cauſas excogitare numeri qui putatur inuentus: nónne in vanum laborans, & delirus hic talis & irrationabilis ab omnibus, qui ſenſum habent iuſte dicetur? Et quo magis præter hos in huiuſmodi quæſtionibus occupatur, & quo plus aliis adinuenire ſe exiſtimat, reliquos imperitos & idiotas, & animales vocans, eo quod non ſuſcipiant eius tam vanum laborem: hoc magis eſt inſanus & ſtupidus, tanquam fulmine percuſſus, in nullo cedens Deo, ſed per ſcientiam quam inueniſſe ſe putat, ipſum mutat Deum, & iaculatur ſententiam ſuam ſuper magnitudinem factoris.

¶Quomodo oportet parabolis exolui. Cap. XLVI.

SEnſus autem ſanus, & qui ſine periculo eſt, & religioſus, & amans verum, quæ quidem dedit in hominum poteſtatem Deus, & ſubdidit noſtræ ſcientiæ, hæc prōpte meditabitur, & in ipſis proficiet, diuturno ſtudio, facilē ſententiā eorū efficiēs. Sūt autē hæc quę ante oculos noſtros occurrūt, & quæcunq; aperte, & ſine ambiguo ipſis dictionibus poſita ſunt in ſcripturis, & ideo parabolæ debent ambiguis adaptari. Sic enim & qui abſoluit, ſine periculo abſoluit, & parabolæ ab omnibus ſimiliter abſolutionem accipient, & à veritate corpus integrum, & ſimili aptatione membrorum, & ſine concuſsione perſeuerat. Sed quæ non aperte dicta ſunt, neque ante oculos poſita copulare ab-

ſolutionibus parabolarũ, quas vnuſquiſque prout vult adinuenit. Sic enim apud nullum erit regula veritatis, ſed quanti fuerint qui abſoluent parabolas, tantæ videbuntur & veritates pugnantes ſe inuicem & contraria ſibimet dogmata ſtatuentes, ſicut & gentilium philoſophorum quæſtiones. Itaque ſecundum hanc rationẽ homo quidem ſemper inquiret, nunquam autem inueniet, eo quod ipſam inuentionis abiecerit diſciplinam. Et cum venerit ſponſus, is quis imparatam habet lampadem nulla manifeſti luminis claritate fulgentem, recurrit ad eos, qui abſolutiones parabolarum in tenebris diſtrahunt, relinquens eum qui per manifeſtã prædicationem gratis donat, ab eo petit ingreſſum, & excluditur à thalomo eius. Cum itaq; vniuerſæ ſcripturæ, & propheticæ, & euãgelicæ in aperto & ſine ambiguitate, & ſimiliter ab omnibus audiri poſsint, & ſi non omnes credunt vnum & ſolum Deum, ad excludendos alios prædicent omnia feciſſe per verbum ſuũ, ſiue viſibilia, ſiue inuiſibilia, ſiue cæleſtia, ſiue terrena, ſiue aquatilia, ſiue ſubterranea, ſicut demõſtrauim⁹ ex ipſis ſcripturarũ dictionibus. Ipſa autẽ creatura in qua ſumus, per ea quæ in conſpectum veniunt hoc ipſum teſtante, vnum eſſe qui eam fecerit & regat, valde hebetes apparebunt, qui ad tam lucidam adapertionem cæcutiunt oculos, & nolunt videre lumen prædicationis, ſed conſtringunt ſemetipſos, & per tenebroſas parabolarum abſolutiones, vnuſquiſque eorum propriũ putat inueniſſe Deũ. Quia enim de cogitatione eorum qui contraria opinantur de patre, nihil aperte, neque ipſa dictione, neque ſine controuerſia in nulla omnino dictum ſit ſcriptura, & ipſi teſtantur dicentes, in abſconſo hæc eadem Saluatorem docuiſſe non omnes, ſed aliquos diſcipulorum, qui poſſunt capere, & per argumenta & ænigmata, & parabolas ab eo ſignificata intelligentibus. Veniunt autem ad hoc, vt dicant alium quidem eſſe qui prædicatur Deus, & alium patrem, qui per parabolas & ænigmata ſignificatur pater. Quia autem parabolę poſſunt multas recipere abſolutiones, ex ipſis de inquiſitione

quiſitione Dei affirmare, derelinquentes quod certum & indubitatum & verum eſt, valdæ præcipitantium ſe in periculum, & irrationabium eſſe quis non amantiũ veritatem confitebitur. Et nunquid hoc eſt non in petra firma,& in ualida & in aperto poſita ædificare ſuam domum,ſed in incertum effuſæ arenę,vndè & facilis eſt euerſio huiuſmodi ædificationis.

ℭ Quoniam omnem agnitionem nõ poſſumus habere in hac vita. Cap. XLVII.

HAbentes itaque regulam ipſam veritatem, & in apertum poſitum de Deo teſtimonium, nõ debemus per quæſtionum declinãtes in aliàs atque aliàs abſolutiones eiicere firmam & verã de Deo ſcientiã:magis autem abſolutionem quęſtionum in húc characterem dirigentes, exercere quidem conuenit per inquiſitionem myſterij, & depoſitionis exiſtentis Dei, augeri autem in charitate eius,qui tanta propter nos fecit,& facit, nunquam autẽ excidere ab ea ſuaſione quæ manifeſtiſsime prædicatur: quia hic ſolus vere ſit Deus &pater, qui & hunc mundum fecit,& hominẽ plaſmauit,& in ſua creatura donauit incrementum, & de minoribus ſuis ad maiora, quæ apud ipſum ſunt vocans: ſicut infantem quidem in vulua cõceptum educit in lumẽ ſolis,& triticũ poſteaquã in ſtipula corroborauerit, condit in horreũ. Vnus autem & idem Demiurgus, qui & vuluam plaſmauit;& ſolem creauit. Et vnus idem Dominus, qui & ſtipulam eduxit, & triticum augens multiplicauit,& horreum præparauit. Si autẽ omnium quæ in ſcripturis requiruntur abſolutiones nõ poſſumus inuenire, alterum tamen Deum, præter eum qui eſt, non requiramus. Impietas enim hæc maxima eſt. Credere autem hæc talia debemus Deo, qui & nos fecit, rectiſsiſime ſcientes, quia ſcripturæ quidẽ perfectæ ſunt, quippe à verbo Dei & ſpiritu eius dictæ. nos autem ſecundú quod minores ſumus,& nouiſsimi à verbo Dei,& ſpiritu eius,ſecundum hoc & ſcientia myſteriorum eius indigemus.& non eſt mirum ſi in ſpiritalibus cœleſtibus,

& in

& in hiis quę habēt reuelari, hoc patimur nos: quãdoquidē etiã eorũ quæ ante pedes ſunt, dico autē quæ ſunt in hac creatura, quę & cõterũtur à nobis, & vidētur, & ſunt nobiſcũ, multa fugerũt noſtrã ſcientiã, & deo hæc ipſa committimus. Oportet enim eum prę omnibus præcellere. Quid enim ſi tentemus exponere cauſam aſcenſionis Nili. Multa quidem dicimus, & fortaſsi ſuaſoria, fortaſsis autē non ſuaſoria. quod autem verũ eſt & certum & firmum adiacet deo: ſed & volantium animalium habitatio, eorum quæ veris tempore adueniũt ad nos, autumni autem tempore ſtatim recedunt, cum in hoc mundo hoc ipſum fiat, fugit noſtram ſcientiã. Quid autem poſſumus exponere de Oceani acceſſu & receſſu cum conſtet eſſe certam cauſam. Quidúe de his quæ vltra eum ſunt enunciare, qualia ſint: Vel quid dicere poſſum⁹, quomodo pluuia, & coruſcationes, & tonitrua, & collectiones nubium, & nebulæ, & ventorũ emiſsiones & ſimilia hiis efficiuntur, annunciare quoque & theſauros niuium & grandinis, & eorũ quæ hiis proxima ſunt: quæ hęc autem nubium præparatio, aut qui ſtatus nebulæ, quæ autem cauſa eſt, per quam creſcit Luna & decreſcit, aut quæ cauſa aquarum diſtantiæ metallorum & lapidum, & hiis ſimilium: in hiis omnibus nos quidē loquaces erimus, requirentes cauſas eorum. qui autem ea facit, ſolus Deus veridic⁹ eſt. Si ergo & in rebus creaturæ quędam quidem eorum adiacent Deo, quædam autem & in noſtram venerunt ſcientiam, quid mali eſt, ſi & eorum quæ in ſcripturis requiruntur, vniuerſis ſcripturis ſpiritalibus exiſtentibus, quędam quidem abſoluamus ſecundum gratiam Dei, quædam autem commēdemus Deo, & non ſolum in hoc ſeculo, ſed & in futuro: vt ſemper quidem Deus doceat, homo autem ſemper diſcat, quæ ſunt à deo. ſicut & Apoſtolus dixit: Reliquis & partibus deſtructis, hæc tunc perſeuerare, quæ ſunt fides, ſpes, charitas. Semper enim fides, quæ eſt ad magiſtrum noſtrum permanet firma, aſſeuerans nobis, quoniam ſolus vere deus, & vt diligamus deũ vere ſemper, quoniam ipſe ſolus pater, & ſperemus ſubinde plus πιθανὰ

aliquid accipere & diſcere à Deo, quia bonus eſt, & diuitias habens indeterminabiles, & regnum ſine fine, & diſciplinam immenſam. Si ergo ſecundum hunc modũ, quem diximus, quædam quidem quæſtionum Deo commiſerimus, & fidem noſtram ſeruabimus, & omnis ſcriptura à Deo nobis data conſonans nobis inuenietur, & parabolæ hiis, quæ manifeſte dicta ſunt conſonabunt, & manifeſte dicta abſoluent parabolas, & perdictionũ multas voces, vnam conſonantem melodiam in nobis ſentiet, laudantem hymnis Deum, qui fecit omnia. vtputa, ſi quis interroget, Antequã mũdum faceret Deus, quid agebat? Dicimus, quoniam iſta reſponſio ſubiacet Deo, quoniam mundus hic factus eſt apoteleſtos à Deo, temporale initium accipiẽs, ſcripturæ nos docent: quid autem ante hoc Deus ſit operatus, nulla ſcriptura manifeſtat: ſubiacet ergo hæc reſponſio Deo, & non ita ſtultas, & ſine diſciplina blaſphemas adinuenire velle prolationes, & per hoc quod putes te inueniſſe materiæ prolationem, ipſum Deum qui fecit omnia reprobare. Cogitate enim (ò omnes qui talia adinuenitis) cum ipſe ſolus pater deus dicatur, qui & vere eſt, quem vos Demiurgum dicitis, ſed & cum ſcripturæ hunc ſolum ſciant deum, ſed & cum Dominus hunc ſolum confitetur proprium patrem, & alterum neſciat, ſicut ex ipſis eius verbis oſtendimus, quoniam hunc ipſum labis dicitis fructum & ignorantiæ prolationem, & neſcientem qui ſit ſuper eum, & quæcunque alia dicitis de eo, conſyderate magnitudinem blaſphemiæ in eum, qui vere eſt Deus: grauiter quidẽ & honeſte videmini dicere vos in Deũ credere, hunc alterum Deum, cum minime poſsitis oſtẽdere hunc ipſum in quem credere vos dicitis, Labis fructum, ignorantiæ prolationem pronunciatis. Hæc autẽ cæcitas & ſtultiloquium inde prouenit vobis, quod nihil Deo reſeruetis, ſed & ipſius Dei & Ennœæ eius, & verbi & vitę, & Chriſti natiuitates, & prolationes annũciare vultis, & has non aliunde accipientes, ſed ex affectione hominum, & non intelligitis, quia in homine quidem qui eſt compoſitum animal, capit huiuſmodi

dicere,

dicere, ſicut prædiximus, ſenſum hominis & Ennœan hominis. Et quia ex ſenſu Ennœa, de Ennœa autem Enthymeſis, de Enthymeſi autem Logos, quem autẽ Logõ? Aliud enim eſt ſecundum Græcos Logos, quod eſt principale, eo excogitat aliud organum, per quod emittitur Logos: & aliquando quidem quieſcere & tacere hominẽ aliquando autem loqui & operari. Deus autem cum ſit totus mens, totus ratio, & totus ſpiritus operans, & totus lux, & ſemper idem & ſimiliter exiſtens, ſicut & vtile eſt nobis ſapere de deo, & ſicut ex ſcripturis diſcimus, non iam huiuſmodi affectus & diuiſiones decenter erga eum ſubſequentur. Velocitati enim ſenſus hominum, per ſpiritale eius non ſufficit lingua deſeruire, quippe carnalis exiſtens, vnde & intus ſuffocatur verbũ noſtrum, & profertur non de ſe ſemel, ſicut conceptũ eſt à ſenſu, ſed per partes, ſecundum quod lingua ſubminiſtrare præualet.

¶Quomodo de emiſsionibus eorum ſermo, conpoſitum oſtendit patrem & non ſimplicẽ, nec vniformẽ. Cap. XLVIII.

DEus autem totus exiſtens mens, & totus exiſtens Logos, quod cogitat hoc & loquitur, & quod loquitur hoc & cogitat. Cogitatio enim eius Logos, & Logos mens, & omnia concludens mens, ipſe eſt pater. Qui ergo dicit mentem Dei, & prolationẽ propriam menti donat, compoſitum eum pronuntiat, tanquam aliud quiddam ſit Deus, aliud autem principalis mens exiſtens: ſimiliter autem rurſus & de Logo tertiam prolationem ei à patre donans, vnde & ignorat magnitudinem eius: porrò & longe Logon à Deo ſeparauit. & propheta quidem ait de eo, Generationem eius qui enarrauit? vos autem generationem eius ex patre diuinãtes, & verbi hominis per linguam ſanctã prolationem transferentes in verbum Dei, iuſte detegimini à vobis ipſis, quod neque humana, nec diuina noueritis. Irrationabiliter autem in flati, audaciter inenarrabilia Dei myſteria ſcire vos dicitis. Quandoquidem

& dominus ipſe filius Dei, ipſum iudicij diem & horam conceſsit ſcire ſolum patrem, manifeſte dicens, De die autem illa & hora nemo ſcit, neque filius, niſi pater ſolus. Si igitur ſcientiã diei illius, filius nõ erubuit referre ad patré, ſed dixit quod verum eſt, neque nos erubeſcimus quæ ſunt in quæſtionibus maiora ſecundũ nos, reſeruare Deo. Nemo enim ſuper magiſtrũ eſt. Si quis itaque nobis dixerit, quomodo ergo filius prolatus à patre eſt, dicimus ei, quia prolationem iſtam, ſiue generationem, ſiue nũcupationé, ſiue adapertionem, aut quomodolibet quis nomine vocauerit, generationé eius inenarrabilem exiſtenté nemo nouit, Nõ Valentinus, nõ Marciõ, neque Saturninus, neq; Baſilides, neque angeli, neque archãgeli, nec principes, neque poteſtates, niſi ſolus qui generauit pater, & qui natus eſt fili⁹. Inenarrabilis itaque generatio eius cum ſit, quicunque nituntur generationes & prolationes enarrare, nõ ſunt cõpotes ſui, ea quæ inenarrabilia ſunt enarrare promittentes. Quoniam enim ex cogitatione & ſenſu verbum emittitur, hoc vtique omnes ſciunt homines.

¶ Quoniam non eſt veriſimile verbum Dei tertiam habere à patre emiſsionem.
Caput XLIX.

NOn ergo magnum quid inueñerunt, qui emiſſiones excogitauerunt, neque abſcõditũ myſterium, ſi id quod ab hominibus intelligitur, tranſtulerunt in vnigenitum Dei verbum, & quem inenarrabilem innominabilem vocant, hunc quaſi ipſum obſtetricauerint primi, & narrationis eius prolationé & generationé enunciant, adſimilantes eum hominũ verbo emiſsionis: hoc autem idem & de ſubſtantiæ materia dicentes nõ peccauimus, quoniam Deus eam protulit. Didicimus enim ex ſcripturis principatum tenere ſuper omnia Deum. Vnde autem, vel quemadmodũ emiſit eam, neque ſcriptura aliqua expoſuit, neque nos* faſtos mori oportet exponi omnibus propriis infinita cõiicientes de deo, ſed agnitionem hanc cõcedendam eſſe Deo.

Alias faſtas mõ, forte φαντάσμασι

ſe Deo. Similiter autẽ & cauſam, propter quã cũ omnia à Deo facta ſint, quædã quidem trãſgreſſa ſint, & abſceſſerunt à Dei ſubiectione, quædam autem, imò plurima perſeuerauerunt & perſeuerant in ſubiectione eius qui fecit: & cuius naturæ ſunt, quæ trãſgreſſa ſunt, cuius autem naturæ quæ perſeuerãt, credere oportet Deo & verbo eius, cui & ſolo dixit: Sede à dextris meis, quoadusq; ponã inimicos tuos ſubpedaneũ pedum tuorũ. Nos autem adhuc in terra cõuerſantes, nõdum adſidentes throno eius. Et ſi enim Spirit⁹ Saluatoris, qui in eo eſt, ſcrutatur omnia, & altitudines Dei, ſed quãtum ad nos diuiſiones gratiarũ ſunt, & diuiſiones miniſteriorũ, & diuiſiones operationum, & nos ſuper terram quéadmodum & Paulus ait. Ex parte quidẽ cognoſcimus, & ex parte prophetamus, Sicut igitur ex parte cognoſcim⁹, ſic & de vniuerſis quæſtionibus cõcedere oportet ei, qui ex parte nobis præſtat gratiã. Quoniam quidẽ tranſgreſſoribus ignis æternus præparatus eſt, & Dominus manifeſte dixit, & reliquæ demonſtrat ſcripturæ, Et quoniam præſcit Deus hoc futurum, ſimiliter demonſtrant ſcripturæ, quéadmodum & ignẽ æternum hiis qui trãſgreſſuri ſunt præparauit ab initio: ipſam autem cauſam naturæ trãſgredientiũ, neque ſcriptura aliqua retulit, nec Apoſtolus dixit, nec dominus docuit. Dimittere ita oportet agnitionem hanc Deo, quéadmodũ & Dominus horæ & diei, nec in tantum periclitari, vti Deo quidem cõcedamus nihil, & ex parte accipientes gratiã, in eo autem conquærimus quæ ſunt ſuper nos, & in quæ attingere nobis non eſt, nec in tantam audaciam venire vti *pendamus Deũ, & quæ nõdum inuenta ſunt, quaſi iã inuenerimus per emiſsionũ vaniloquiũ ipſum omniũ factorẽ Deũ, & de defectione & ignorãtia aſſerere ſubſtantiam habuiſſe, & ſic impium aduerſus deum fingere argumentũ. Poſt deinde nullum habẽt teſtimoniũ eius figmenti, quod recens ab eis adinuentum eſt, aliquando quidem per numeros quoslibet, aliquando autẽ per ſyllabas, nonnunquam autẽ & per nomina. Eſt autẽ quãdo & per eas quæ in literis ſunt literas, aliquando autem & Al. perdam⁹

per parabolas non recte exolutas, vel per ſuſpiciones quaſdam conſiſtere conari eam fabuloſam enarrationẽ quę ſit ab eis efficiẽtia. Etenim ſi quis exquirat cauſam, propter quam in omnibus pater cõmunicans filio ſolus ſcire & horam & diem domino manifeſtatus eſt, neque aptabilem magis, neque decentiorem, nec ſine periculo alteram quam hanc inueniat in præſenti, quoniam cum ſolus verax magiſter eſt dominus, vt diſcamus per ipſum, ſuper omnia eſſe patrem. etenim pater, ait, maior me eſt, & ſecundum agnitionem itaque præpoſitus eſſe pater annuntiatus eſt à domino noſtro, ad hoc ut & nos, inquantum in figura huius mundi ſumus, perfectã ſciẽtiam, & tales quæſtiones concedamus deo, & ne forte quærentes altitudinem patris inueſtigare, in tantum periculum incidamus, vti quæramus an ſuper deum alter ſit deus. Si autem quis amans contentionem contradictor fuerit hiis quę à nobis dicta ſunt, & hiis quæ ab Apoſtolo relata ſunt, quoniam ex parte cognoſcimus, & ex parte prophetamus, putet ſe non ex parte, ſed vniuerſaliter vniuerſam cepiſſe eorum quæ ſunt agnitionem, Valentinus aliquis exiſtens, aut Ptolomęus, aut Baſilides, vel aliquis eorum qui altitudines dei exquiſiſſe ſe dicunt, non in ea quæ inuiſibilia ſunt, vel quæ oſtendi non poſſunt, cum inani iactantia decorãs ſeipſum plus quàm reliquos ſe agnouiſſe glorietur, ſed cauſas eorum quæ in hoc ſunt mundo, quas nos non noſcimus, vt puta numerum capillorum capitis ſui, & de hiis quæ quotidie capiuntur paſſeres, & de reliquis nõ prouiſis à nobis, diligenter exquirens & à patre diſcẽs annunciet nobis, vt ei de maioribus quoque credamꝰ. Si ea autẽ quæ in manibus ſunt, & ante pedes, & in oculis, & terrenis, & percipue diſpoſitionem capillorum capitis ſui, nondum ſciunt hij qui ſunt perfecti, quemadmodum eas de hiis ſpiritalibus & ſupercæleſtibus, & de hiis quæ ſunt ad Deum vana perſuaſione confirmant, credemus? Et tantum quidem, & de numeris, & de nominibus & de ſyllabis, & quæſtionibns eorũ quæ ſunt ſuper nos, & de eo quod improprie exponũt parabolas, à nobis ſit dictum

Quemadmodum pro quo modo.

dictum, quandoquidem à te plura dici poſsint.

¶De natura animæ, quoniam ſecundum illorũ ſermonem cum animæ ſeruentur, neceſſe eſt, & corpora participare ſalutem. Caput LI.

Euertamur autẽ nos ad reliqua quæ ſunt eorum argumentationis. in conſummationem enim dicentes ipſorum matrem intra Pleroma regredi, & recipere ſponſum ſuum Saluatorem, ſe autem quoniã ſpiritales eſſe dicunt, expoliatas animas, & ſpiritus intellectuales factas ſponſos futuros ſpiritalium angelorum. Demiurgum autem quoniam animalem dicunt, in matris locum ceſſurum. Iuſtorum autem animas requieſcere in medietatis loco, pſychice dicentes ſimilia ad ſimilia cõgregari, ſpiritalia ad ſpiritalia, materialia in materialibus perſeuerare, contraria ſibi diffiniunt animas iam non propter ſubſtantiam, in medietatem ad ſimilia dicentes ſuccedere, ſed propter operationem iuſtorum quidem dicẽtes illuc ſuccedere, impiorum autem remanere in igne. Si enim propter ſubſtantiam omnes ſuccedunt animæ in refrigerium, & in medietate ſunt omnes, ſecundum quod ſunt animæ, cũ ſint eiuſdem ſubſtantiæ, & ſuperfluum eſt credere, ſuperflua autem & diſceſsio Saluatoris. Si autem propter iuſtitiam, iam non propter id quod ſint animæ, ſed quoniã ſunt iuſtæ. Si autem animæ, quæ perituræ eſſent inciperent niſi iuſtæ fuiſſent, iuſtitia potens eſt ſaluare & corpora, quæ vtique non ſaluabit, quæ & ipſi participauerunt iuſtitiæ. Si enim natura & ſubſtantia ſaluat, omnes ſaluabuntur animæ: ſi autẽ iuſtitia & fides, quare non ſaluet ea quæ ſimiliter cum animabus in corruptelam incidere incipiunt corpora: aut enim impotẽs aut iniuſta apparebit huiuſmodi iuſtitia, ſi quædã quidem ſaluat propter ſuam participationem, quædam autem non.

¶ Oſtenſio quod animę eorum ſecundũ ſuas regulas ſiue argumentu, nõ poſſunt participare ſalutem. Caput LII.

Q Via enim in corporibus perficiuntur ea quæ ſunt iuſtitiæ, manifeſtu eſt. aut vniuerſæ itaque animæ neceſſarie ſuccedent in medietatis locum & iudicium nuſquam: aut & corpora quæ participauerunt iuſtitiæ cum animabus quæ ſimiliter participauerũt, obtinebunt refrigerij locum. ſiquidem potés & iuſtitia illuc tranſducere ea, quæ participauerunt, & verus & firmus & integer de reſurrectione corporum ſermo, quem quidem credimus nos, quoniam & mortalia corpora noſtra cuſtodientia iuſtitiã reſuſcitãs deus, incorrupta & immortalia faciet. Deus enim melior eſt, quàm natura, habens apud ſemetipſum velle, quoniam bonus eſt, & poſſe, quoniam potens eſt, & perficere, quoniam diues & perfectus eſt.

¶ Quoniã in nullo poteſt interior illorum homo ſupergredi Demiurgum. Cap. LIII.

H Ij autem quoniam omnia cõtraria ſibi dicũt, non omnes animas in medietatem ſuccedere definientes, ſolas quæ ſint iuſtorum: naturaliter enim & ſecundum ſubſtantiam emiſſa eſſe tria genera dicunt à matre: quandoquidem ſit de aporia & tædio & timore, quod eſt materia: alterum autem de impetu, quod eſt animale: quod autem enixa eſt ſecundum viſionem eorum qui circa Chriſtum ſunt angeli, quod eſt ſpiritale. Si igitur illa quæ enixa eſt omni modo intra pleroma ingrediuntur, quoniam ſpiritale eſt: quod eſt autem materiale reſidet deorſum, quoniam eſt materiale, & exardeſcente eo qui ineſt ei, igne conſumetur in totum animale, quare non totum in medietatis locum cedet, in quem & Demiurgum mittunt? Quid autem eſt illud quod cedet eorum intra pleroma? animas enim in medietatem perſeuerare dicunt, corpora autem quoniam materialem habent ſubſtantiam, in mate-

in materiam reſoluta ardere ab eo qui in ea eſt ignis. corpore autem ipſorum corrupto,& anima remanente in medietate, nihil iam relinquetur ex homine, quod intra pleroma cadat. Senſus enim mens & cogitatio & intẽtio mentis & ea quæ ſunt huiuſmodi nõ aliud quid præter animam ſunt,ſed ipſius animæ motus & operationes,nullam ſine anima habentes ſubſtantiam. Quid ergo adhuc erit eorum quod ſuccedit in pleroma?& ipſi enim in quantum quidem anima ſunt remanẽt in medietate, in quantum autem corpus, cum reliqua materia ardebunt:& his ſic ſe habẽtibus, ſuper Demiurgum ſe aſcendere dicunt inſenſati:& ſecundum hoc quidem ſe meliores pronunciant illo deo, qui cælos & terram & maria & omnia quæ in eis ſunt fecit,& ornauit. Et ſemet quidem ſpiritales eſſe volunt inhonorate, cum ſint carnales propter tantam ſuam impietatem. Qui autem fecit angelos ſuos ſpiritus,& induitur lumine quemadmodum pallium, & velut in manu tenet gyrum terræ, atq; inhabitantes eam velut locuſtæ ſunt deputati.

¶ Quoniam non eſt veriſimile hos quidem ſpirituales eſſe, Demiurgum autem animalem. Caput LIIII.

Et vniuerſæ ſpiritalis ſubſtantiæ Demiurgum & dominum animalem eſſe dicentes, indubitate & vere ſuam oſtendunt inſaniam, & velut vere de tonitruo percuſſi,ſuper eos qui fabulis referuntur gigantes,extollentes ſententiam aduerſus deũ, præſumptione vani & inſtabili gloria tumidi, quibus vniuerſæ terræ Elleborum non ſufficit ad expurgandũ, vti euomant tantam ſuam ſtultitiam. Melior enim ex operibus oportet oſtendi: vnde igitur ſemetipſos oſtendunt Demiurgo meliores, vti & nos ad impietatem propter neceſſitatem ſermonis deuergamus, dei & inſanorum hominum comparationem facientes,& in argumẽtationem eorum deſcendentes, ſæpe per propria ipſorũ dogmata arguentes eos. Sed nobis quidem propitius ſit deus, non enim illi eum comparantes, ſed arguentes & euertẽtes

euertentes illorum inſaniam dicimus hæc,ad quos ſtupeſcunt multi inſenſatorum,quaſi plus aliquid ipſa veritate ab eis poſſent diſcere. Et illud quod ſcriptum eſt, Quærite & inuenietis,ad hoc dictum eſſe interpretantur, vti ſuper Demiurgum ſemetipſos adinueniant maiores:& meliores vocāt eſſe ſemetipſos quàm Deum : & ſemetipſos ſpiritales,Demiurgum autem animalem : & propter hoc ſuperaſcēdere eos ſuper Deū, & ſe quidem inter pleroma cedere,Deum autem in medietatis loco. Ab operibus itaque oſtendant ſemetipſos Demiurgo meliores, Non enim in eo quod dicitur,ſed in eo quod eſt,melior oſtendi debet. Quod igitur opus monſtrabūt per ſemetipſos à Saluatore ſiue à matre ipſorum factū, aut maius aut ſplendidius, aut rationabilius hijs quæ facta ſunt ab hoc,qui hæc omnia diſpoſuit? Quos cælos firmauerunt?quam terram ſolidauerunt?quas emiſerūt ſtellas?vel quæ luminaria lucidauerunt? quibus autem circulis infrenauerunt ea?vel quas pluuias,vel frigora, vel niues ſecundū tempus & ſecundumvnamquamque regionem aptabilia adduxerunt terræ?quem autem calorem & ſiccitatem è contrario appoſuerūt eis? aut quæ flumina abundare fecerunt?quos autem adduxerūt fontes,quibus autem floribus & arboribus adornauerunt eam quæ eſt ſub cælo, vel quam multitudinē animaliū formauerunt,partim quidem rationabiliū,partim autē irrationabilium vniuerſorum forma ornatorum?& reliqua omnia quæ per virtutem dei ſunt conſtituta, & ſapientia eius gubernantur,quis potuit per ſingula enumerare, vel inueſtigare magnitudinem ſapientiæ eius qui fecit dei?Quid autē illa quę ſuper cęlum,& quę nō prætereunt,quanta ſunt,angeli,throni, dominationes, poteſtates innumerabiles.aduerſus quod igitur vnum opus ex hijs ſemetipſos è contrario conſtituunt? Quid tale oſtendere habent per ſemetipſos vel à ſemetipſis factum, quando & ipſi huius factura & plaſmatio ſunt? Siue enim ſaluator,ſiue mater ipſorum(vt propria ipſorum dicamus, per ſua ipſorum propria mendaces eos arguentes)vſa eſt hæc,vt dicunt,ad faciendam imaginē

eorũ quę intra pleroma ſunt,&contéplationis vniuerſæ quam vidit circa ſaluatorem, tanquam meliori hoc & aptabiliori ad faciendam voluntatem ſuam per eũ vſa eſt:tantorum enim imagines nequaquam per inferioré ſed per meliorem deformauit.

❡Oſtenſio quod non ſit animalis Demiurgus. Caput LV.

ERant enim & ipſi tunc,ſicut dicũt, exiſtentes conceptio ſpiritalis ſecundu contemplationé eorum,qui erga Pandorã ſunt ſatellites diſpoſiti.Et hij quidem vacui perſeuerabãt nihil per eos perficiente matre,vel per ſaluotoré,inutilis cóceptio,& ad nihilum apta:nihil enim per eos apparet factum. Qui aũt emiſſus eſt ſecũdum eos deus,inferior ipſis exiſtẽs; ſecundum argumentationem eorum, animalem enim eum eſſe volunt,in omnia operator & efficax & aptabilis fuit,vti per eum omniũ imagines fierent:& non tantum quę videntur hæc,ſed inuiſibilia,angeli,archãgeli, dominationes poteſtates & virtutes per hunc omnia facta ſunt,videlicet velut per melioré,& qui poſſit voluntati deſeruire.Nihil autem per hos matrem apparet feciſſe,quemadmodũ & ipſi confitentur,vti iuſte quis æſtimet eos abortum fuiſſe male parientis matris ipſorum: Nó enim obſtetrices eam obſtetricauerũt,& propterea velut abortiuũ proiecti ſunt,in nihilũ vtiles,ad nullum opus facti matris.Et ſemet meliores vocãt eo per quem tanta & talia facta ſint & diſpoſita,quando & per ſuam argumentationé per quã inferiores multũ inueniũtur. Ac velut duo ferraméta operaria vel organa duo cum ſint,ex quibus alterum quidem ſemper in manibus & in vſu artifex habet,& per illud faciat quanta vellet & oſtendat artem & ſapientiam ſuam:alterum autem vacuũ atq; otioſum perſeueret & ſine operatióe,per quod nihil omnino apparet faciẽs artifex; & in nullam actionem eo vtẽs:deinde dicat quis inutile hoc & vacuũ atq; otioſum meli⁹ eſſe,& pluris illo quo vtitur in opere,per quod

quod & glorificatur ipſe artifex: hic igitur hebes eſſe iuſte arbitrabitur, qui ſit talis, & mentis ſuæ non compos. Si autem & hi ſemet ſpiritales & meliores dicétes, & Demiurgum animalem, & propter hoc ſuperaſcendere, & intra pleroma penetrare ad viros ſuos, ſunt enim fœmina quemadmodum ipſi confitentur: deum autem inferiorem, & propter hoc manere in medietate, & huius nullam oſtenſionem afferétes. Qui enim melior eſt, ex operibus oſtenditur. Omnia enim opera à Demiurgo facta ſunt, per ſemetipſos autem nihil dignum ratione factum oſtendere habentes, inſani ſunt ſumma & inſanabili inſania. Si autem contenderint dicere, quoniam quæcunq; ſunt quidem materialia, vt puta, cælum, & vniuerſus qui infra eum continetur mundus, à Demiurgo facta ſunt, Quotquot autem ſpiritaliora hiis illa quæ ſunt ſuper cælum, vtputa principia, poteſtates, angeli, archangeli, dominationes, & virtutes per ſpiritalẽ enixionem, quod ſemetipſos eſſe dicunt, facta ſunt: Primo quidem ex dominicis ſcripturis oſtendimus, omnia quæ prædicta ſunt viſibilia & inuiſibilia ab vno deo facta. Non enim magis idonei hij quã ſcripturæ, nec relinquentes nos eloquia domini & Moyſen & reliquos prophetas, qui veritatem præconiauerunt, his credere oportet, ſanum quidem nihil dicentibus, inſtabilia aũt delirantibus. Poſt deinde etiam ſi per ipſos ea quæ ſunt ſuper cælos facta ſunt, dicant nobis quæ ſit inuiſibiliũ natura, enarrent numerum angelorum & ordinem archangelorum, demonſtrent thronorum ſacramenta, & doceant diuerſitates dominationum, principatum & poteſtatum atq; virtutum. ſed non habent dicere, non ergo per eos facta ſunt. Si autem á Demiurgo facta ſunt hæc, ſicut & facta ſunt, & ſunt ſpiritalia & ſancta, non eſt ergo animalis hic qui ſpiritalia perficit, & ſoluta eſt illorum magna blaſphemia.

¶De aſſumptione Apoſtoli vſq; ad tertium cælum, & cum dixit, ſiue in corpore, ſiue extra corpus. Caput LVI.

Qui

QVi enim ſunt in cælis ſpiritalis conditionis, vniuerſæ clamant ſcripturæ,& Paulus autem teſtimonium perhibet,quoniam ſunt ſpiritalia, vſq; ad tertium cælum raptum ſe eſſe ſignificans, Et rurſum delatum eſſe in paradiſum, & audiuiſſe verba inenarrabilia,quæ non licet homini loqui. Et quid illi prodeſt aut in paradiſum introitus,aut vſq; in tertium cælum aſſumptio,cũ ſint omnia ſub poteſtate Demiurgi,ſi eorum quæ ſuper Demiurgum dicuntur myſteriorum ſpeculator & auditor inciperet fieri, quemadmodum audent quidam dicere. Si enim vti eam quæ eſt ſuper Demiurgum diſceret diſpoſitionem nequaquam in hijs quæ ſunt Demiurgi remanſiſſet,ne ipſa quidé vniuerſa perſpeculatus,reſtabat enim ei adhuc ſecundum illorum ſermonem quartum cælum, vti adpropinquaret Demiurgo, & ſubiectam ſeptennationem videret, ſed reciperetur fortaſſe vel vſq; ad medietatem, id eſt, ad matrem,vti ab ea diſceret quæ ſunt intra pleroma. Poterat enim qui eſt intus homo eius,qui & loquebatur in eo inuiſibilis exiſtens, quemadmodum dicunt, non tantum vſq; ad tertium cælum,ſed vſq; ad matrem illorum peruenire. Si enim ſe hoc eſt ipſorum hominé ſtatim ſupergredi dicunt Demiurgum,& abire ad matré, multomagis vtique Apoſtoli homini hoc eueniſſet, nec enim prohibuiſſet illum Demiurgus,iam & ipſe ſubiectis ſaluationi dicunt. Si autem prohibuiſſet,nihil profeciſſet,non enim poſſibile eſt eum patris prouidentia fortiorem eſſe, & hæc cum interior homo inuiſibilis etiam à Demiurgo eſſe dicatur. Quoniam autem ille velut magnum aliquid & præclarum eam quæ fuit vſq; ad tertium cælum aſſumptionem enarrauit, non vtique iſti ſuper ſeptimum cælum aſcendunt, non enim ſunt meliores Apoſtolo. Si ſe ipſos dicant differentiores, ex operibus arguentur, nihil enim ab illis tale iactatum eſt. Et propter hoc adiecit,ſiue in corpore,ſiue extra corpus,deus ſcit: vtique ne corpus particeps putaretur eſſe viſionis eius, quippe quaſi ipſum participaturum corũ quæ vidiſſet & audiſſet: nec rurſus propter pondus corporis

poris dicat quis eum amplius non eſſe aſſumptum, ſed ideo vſq; illuc permittatur etiã ſine corpore ſacraméta perſpicere ſpiritalia, quæ ſunt dei operatiões, qui fecit cælos & terrã, & plaſmauit hominé, & poſuit in paradiſo, ſpeculatores fieri eos qui ſimiliter vt Apoſtolus valde ſint perfecti in dilectione dei. Et ſpiritalia itaq; hic fecit, quorum vſque ad tertium cælum ſpeculator factus eſt Apoſtolus, & in enarrabiles ſermones, quos nõ licet homini loqui, quoniã ſint ſpiritales, & ipſe hic pręſtat dignis, quéadmodu vult, huius enim eſt paradiſus: Et vere eſt ſpiritus dei, ſed non animalis Demiurgus, alioquin nunquam ſpiritalia perfeciſſet: Si autem animalis hic, per quem facta ſunt ſpiritalia, referãt nobis. Sed neq; enixtionem matris ſuę, quod ſemetipſos, dicũt factum eſſe quid oſtendere habent. Hij enim non tantũ aliquid de ſpiritalibus, ſed ne quidem muſcam aut culicem, aut tale aliquid, hijs quæ ſunt contemptibilia animalia puſilla perficere poſſunt, præter eam rationé quæ ab initio à deo per ſeminum demiſſionem, in hijs quæ ſunt eiuſdem generis naturaliter facta ſunt atq; fiunt animalia. Sed ne quidem à ſola matre factum aliquid dicunt emiſſum hunc Demiurgum & dominum vniuerſæ operationis: Et eum quidem qui ſit vniuerſæ operationis Demiurgus & dominus animalem eſſe dicunt, ſe autem ſpiritales, qui nullius operationis fabricatores ſunt aut domini, non ſolum eorum quæ ſunt extra eos, ſed ne quidem * operum ſuorum. Multa denique ſæpe ſecundum corpus patiuntur nolentes, vocantes ſe ſpiritales & meliores Demiurgo. Iuſte igitur à nobis arguentur porrò & longe diuertiſſe à veritate. Si enim per hunc quæ facta ſunt fecit ſaluator, nõ inferior ipſis ſed melior eſſe oſtenditur, quando & horum ipſorum inuenitur factor: nam& ipſi ſunt ex hijs quę facta ſunt. Quomodo itaq; conſequens eſt hos quidem ſpiritales eſſe, hunc auté ipſum per quem & facti ſunt, animalé? ſiue, quod & ſolum eſt uerũ, quod & per plurima oſtédimus velut liquidiſſimis oſtéſionibus, ipſe à ſemetipſo fecit libere, & ex ſua poteſtate, & diſpoſuit & perfecit omnia,

*Alias corporum.

omnia, & eſt ſubſtantia omnium voluntas eius: ſolus hic deus inuenitur, qui omnia fecit, ſolus omnipotens, & ſolus pater condens & faciens omnia, & viſibilia, & inuiſibilia, & ſenſibilia & inſenſata, & cæleſtia & terrena, verbo virtutis ſuæ: & omnia aptauit & diſpoſuit ſapiétia ſua, & omnia capiens, ſolus autem à nemine capi poteſt, ipſe fabricator, ipſe conditor, ipſe inuentor, ipſe factor, ipſe domin⁹ omniũ: & neq; pręter ipſum, neque ſuper ipſum, neque mater quam illi admétiuntur, nec deus alter quem Marcion affinxit, nec pleroma xxx. æonum, quod vanum oſtenſum eſt, neque Bythus, nec proarche, neque cęli, nec lumẽ virginale, nec AEon innominabilis, nec in totum quicquã eorũ, quę ab hijs & ab omnib⁹ hæreticis delirantur, Sed ſolus vnus deus fabricator, hic eſt qui ſuper omnẽ principalitatẽ, & dominationem, & virtutem, hic pater, hic deus, hic conditor, hic factor, hic fabricator, qui fecit ea per ſemetipſum, hoc eſt, per verbum & per ſapientiam ſuam cælum & terram & maria & omnia quæ in eis ſunt. Hic iuſtus, hic bonus, hic eſt qui formauit hominẽ, qui plantauit paradiſum, qui fabricauit mundum, qui diluuium induxit, qui Noë ſaluauit. Hic deus Abraham & deus Iſaac, & deus Iacob, deus viuorum, quem & lex annunciat, quem prophetæ præconiant, quem ſpiritus reuelat, quem apoſtoli tradunt, quem eccleſia credidit, hic pater domini noſtri Ieſu Chriſti, per verbum ſuum, qui eſt filius eius, per eum reuelatur & manifeſtatur omnibus, quibus reuelatur. Cognoſcunt enim eum hij quib⁹ reuelauerit filius, ſemper autem coëxiſtens filius patri, olim & ab initio ſemper reuelat patrem & angelis & archangelis, & poteſtatibus & virtutibus & hominibus, quibus vult & reuelare deus.

¶ Quomodo ea quę aduerſus Valentinũ dicuntur omnem euertunt hæreſim. Cap. LVII.

D Eſtructis itaque hijs qui à Valentino ſunt, omnis hęreticorum euerſa eſt multitudo. Quę enim & quantũ aduerſus pleroma ipſorum & ad ea

ad ea quæ extra ſunt diximus, oſtendentes, quoniã concludetur & circumſcribetur pater vniuerſorum ab eo, quod extra eum eſt, ſi tamen extra eum aliquid ſit, & quoniam neceſſe eſt multos quidem patres, multa aút pleromata, & multas mundorum fabricationes, ab alijs quidem cœptas, ad alteras autem deficientes eſſe, ſecundum omnem partem, & vniuerſos perſeuerantes in ſuis proprijs, non curioſe agere de aliis, in quibus neque participatio neque communio aliqua eſt eis, & nullum alium omnium eſſe deum, ſed ſolum eſſe omnipotentis appellationem: & aduerſus eos qui ſunt à Marcione, & Simone, & Menandro, vel quicunque alij ſunt, qui similiter diuidunt eam quæ ſecundum nos eſt conditionem à patre, ſimiliter erit ad eos adaptatum. Quanta autem rurſus diximus aduerſus eos, qui dicũt, omnia quidem comprehendere patrem vniuerſorum, eam autem quæ ſit ſecundum nos conditionem non ab eo eſſe factam, ſed à virtute quadam altera, vel ab angelis ignorantib⁹ propatorem in immenſa magnitudine vniuerſitatis circumſcriptum centri bice, velut maculam in pallio, oſtẽdentes, quoniam non eſt veriſimile alium quendam eã quæ ſecundum nos eſt, conditionem feciſſe, quàm patrem vniuerſorum, & aduerſus eos, qui ſunt à Saturnino & à Baſilide & Carpocrate & reliquos gnoſticorum, qui eadem ſimiliter dicunt, idem dicetur. Quæ autem de prolationibus dicta ſunt & æonibus & deminorationibus, & quemadmodum inſtabilis mater ipſorum, ſimiliter euertit Baſilidem, & omnes qui falſo cognominantur agnitores, alijs nominibus eadem ſimiliter dicentes. magis autem quàm hij qui ea quæ ſunt extra veritatem transferentes ad characterem ſuæ doctrinæ, & quæcunque ſunt quæ de numeris diximus. aduerſus omnes, qui in huiuſmodi ſpeciem deducunt, quæ ſunt veritatis, dicetur, Et quæcunque dicta ſunt de Demiurgo, oſtendentia quod hic ſolus deus, & pater vniuerſorum, & quæcunq; adhuc dicẽtur in ſequentibus libris, aduerſus omnes dico hæreticos, eos quidem qui ſunt mitiores eorum & humaniores auertens & confundés, vt non

Menãder inuentor turpitudinis

vt non blaſphement ſuum conditorem & factorem & nutritorem & dominum, neque de labe & ignorantia geneſim eius affingere: feroces autem & horribiles & irrationabiles effugabis à te longe, ne amplius ſuſtineas verboſitates eorum. Super hæc arguētur qui ſunt à Simone & Carpocrate, & ſi qui alij virtutes operari dicūtur, non in virtute dei, neque in veritate, neque in beneficiis hominibus facientes ea quæ faciunt, ſed in perniciem & errorē per magicas eluſiones, & vniuerſa fraude plus lædentes, quàm vtilitatem præſtantes his, qui credunt eis in eo quod ſeducant. Nec enim cæcis poſſunt donare uiſum, neque ſurdis auditum, neque omnes dæmonas effugare, præter eos qui ab ipſis immittūtur, ſi tamen & hoc faciunt, neque debiles, aut claudos, aut paralyticos curare, vel alia quadam parte corporis vexatos, quemadmodum ſæpe euenit fieri ſecundū corporalem infirmitatem, vel eorum quæ à foris accidunt, infirmitatum bonas valetudines reſtaurare: tantum abſunt ab eo vt mortuum excitent, quemadmodum dominus excitauit & apoſtoli per orationem, & in fraternitate, ſæpiſſime propter aliquid neceſſarium ea quæ eſt in quoquo loco eccleſia vniuerſa poſtulante per ieiunium & ſupplicationem multam, reuerſus eſt ſpiritus mortuo, & donatus eſt homo orationibus ſanctorum, vt ne quidem credant hoc in totum poſſe fieri, eſſe autem reſurrectionem à mortuis, agnitionem eius quæ ab eis dicitur veritatis. Quādo igitur apud eos quidem error & ſeductio & magica phantaſia in ſpeculatu hominum impie fiat, in eccleſia autem miſeratio & miſericordia & fraternitas & veritas ad opitulationem hominū, non ſolum ſine mercede & gratis impertiatur, ſed & nobis ipſis quæ ſunt noſtra erogantibus pro ſalute hominum, & ea quibus his qui curantur indigent ſæpiſſime non habentes, à nobis accipiunt, vere & per hanc ſpeciem arguuntur à diuina ſubſtantia & benignitate Dei & virtute ſpiritali in totum extranei, fraude autem vniuerſa & ab inſpiratione apoſtatica, & operatione dęmoniaca, & phātaſmate idololatriæ per omnia repleti, præcurſo-

res vere draconis eius, qui per huiuſmodi phantaſiã abſcedere faciet in cauda tertiam partem ſtellarum, & deijciet eos in terram: quos ſimiliter atque illum deuitare oportet, & quanto maiore phantaſmate operari dicũtur, tanto magis obſeruare eos, quaſi maiorem nequitię ſpiritum perceperint. Quapropter etiam ſi obſeruauerit quis eorum diurnam conuerſationis operationem, inueniet vnam & eandem eſſe eis cum dæmonijs conuerſationem, & hæc autem quæ eſt erga operationes impia ipſorum ſententia, quæ dicit, oportere eos in omnibus operibus etiam quibuſlibet malis fieri, ex domini doctrina diſſoluetur, apud quem non ſolũ qui mœchatur expellitur, ſed & qui mœchari vult, & nõ ſolum qui occidit reus erit occiſionis ad damnationem, ſed & qui iraſcitur ſine cauſa fratri ſuo: qui & non ſolum nõ odire homines, ſed & inimicos diligere iuſsit, & non ſolum non periurare, ſed nec iurare præcepit, & non ſolum male loqui de proximis, ſed ne quidem racha & fatuum dicere aliquem: ſi quo minus reos eſſe huiuſmodi in ignem gehennæ. & non tantum non percutere, ſed & ipſos percuſſos etiam alteram præſtare maxillam. & nõ ſolum non abnegare quæ ſunt aliena, ſed etiamſi ſua auferantur illis non poſtulare: & non ſolum non lædere proximos, neque facere quid eis malum, ſed & eos qui male tractentur magnanimes eſſe, & benignitatem exercere erga eos, & orare pro eis, vti pœnitentiam agentes ſaluari poſsint, in nullo imitantes nos reliquorum contumeliam & libidinem & ſuperbiam. Quando igitur ille quem iſti magiſtrum & gloriantur, & eum multo meliorem & fortiorem reliquis animam habuiſſe dicunt, cum magna diligẽtia quædam quidem iuſsit fieri quaſi bona & egregia, quibuſdam autem abſtinere non ſolum operibus, ſed etiam hijs cogitationibus quę ad opera ducunt, quaſi malis & nociuis & nequam, quemadmodum magiſtrum dicentes talem fortiorem & meliorem reliquis, deinde quæ ſunt contraria eius doctrinæ manifeſte præcipientes, non confunduntur? Et ſiquidem nihil eſſe mali aut rurſus boni, opinione autem ſola humana quædam

μακροθύμους quod veteres aliquãdo reddunt longanimes, aliquando magnanimes.

quædam quidem iniuſta, quædam autem iuſta putarentur, non vtique dixiſſet dogmatizans, id eſt docens, iuſti autem fulgebunt ſicut ſol in regno patris eorum, iniuſtos autem & qui non faciunt opera iuſtitiæ mittit in ignem æternum, vbi vermis ipſorum non morietur, & ignis non extinguetur.

¶ Conuerſio hæreticorum omnium in hijs quibus non communicant cum Valentino. Caput LVIII.

ADhuc etiã dicétes oportere eos in omni opere, & in omni cõuerſatione fieri, vt ſi fieri poſſit in vna vitę aduẽtatione omnia perficiẽtes, ad perfectũ trãſgrediãtur, eorũ quidé quæ ſunt ad virtuté pertinẽtia & laborioſa & glorioſa & artificialia, quæ etiã ab hominibus bona approbãtur, nequaquàm inueniũtur conati facere. Si enim oportet per omne opus & per vniuerſam ire operationé, primo quidem oportebat oés ſe diſcere artes, quæcunq; illę ſiue in ſermonũ rationibus ſiue in operibus cõſumantur, ſiue per cõtinẽtiam edocétur & per laboré & meditationé & perſeuerãtiam percipiũtur: vtputa omné ſpecié Muſicæ & computationis & Geometriæ & Aſtronomiæ, & vniuerſa quæ in ſermonum rationibus occupantur: adhuc etiã Medicinam vniuerſam, & herbarum ſcientiã, & eas quæ ad ſalutem humanam ſunt elaboratæ, & picturam & ſtatuarum fabricationem & ærariam artem & marmorariam & ſimiles hijs. Ab his auté omnem ſpeciem ruſticationis & veterinariæ & paſtoralis & opificum artes, quæ dicuntur pertranſire vniuerſas artes, & eas quæ erga mare vacãt, & corpori ſtudẽt, & venatorias, & militares, & regales, & quotquot ſunt, quarũ nec decimam milleſimam parté in tota vita ſua elaborãtes ediſcere poſſunt. & horum quidé nihil conãtur addiſcere, qui in omni dicãt ſemetipſos oportere fieri opere. ad voluptates autem, & libidines, & turpia facta deuergentes, & à ſemetipſis iudicatĩ cũ ſint ſecũdũ doctrinã ſuã: quoniã enim deſunt eis quæ prædicta ſunt omnia, ad correptionem ignis adibunt.

Qui quidem Epicuri philoſophiam & Cynicorum indifferentiam æmulantes, Ieſum magiſtrum, qui non ſolum à malis operibus auertit ſuos diſcipulos, ſed etiam à ſermonibus & cogitationibus, quemadmodum oſtendimus, Dicentes autem ſe ex eadem circulatione cum Ieſu habere animas, & ſimiles illis eſſe, aliquando autẽ & meliores, ad opera producti, quæ ille ad vtilitatem hominum & firmitatem fecit, nihil tale nec ſimile neq; ſecundum aliquid in comparationem quod venire poſſit, perficere inueniuntur. Sed ſi aliquid faciũt per magicam quemadmodum diximus operati, fraudulenter ſeducere nituntur inſenſatos, fructum quidem & vtilitatem nullam præſtantes, in quos virtutes perficere ſe dicunt: adducentes autem pueros inueſtes, & oculos deludentes, & phantaſmata oſtendentes ſtatim ceſſantia, & ne quidem ſtillicidio temporis perſeuerãtia, non Ieſu domino noſtro, ſed Simoni mago ſimiles oſtenduntur. Et ex hoc autem quod dominus ſurrexit à mortuis in tertia die, firmum eſt, & diſcipulis ſe manifeſtauit, & videntibus eis receptus eſt in cælum, quod ipſi moriẽtes & non reſurgẽtes neq; manifeſtati, quibus arguuntur in nullo ſimiles habentes Ieſu animas. Si autem & dominum per phantaſmata huiuſmodi feciſſe dicunt, ad prophetica reducentes eos, ex ipſis monſtrabimus, omnia ſic deo, & prædicta eſſe, & facta firmisſime, & ipſum ſolum eſſe filium dei: quapropter & in illius nomine, qui vere illius ſunt diſcipuli ab ipſo accipiẽtes gratiam, perficiunt ad beneficia reliquorũ hominum, quẽadmodũ vnuſquiſque accipit donum ab eo. Alij enim dæmones excludunt, firmisſime & vere, vt etiam ſæpiſſime credant ipſi qui emundati ſunt à nequisſimis ſpiritibus, & ſint in eccleſia: alij autem & præſcientiam habent futurorum, & viſiones & dictiones propheticas. Alij autem laborãtes aliqua infirmitate, per manus impoſitionem curant, & ſanos reſtituunt. Iam etiam quẽadmodum diximus & mortui reſurrexerunt, & perſeuerauerunt nobiſcum annis multis, & quid autem? Non eſt numerum dicere gratiarum quas per vniuerſum

χάριν dixit beneficium.

mundum

mundum eccleſia à Deo accipiens, in nomine Chriſti Ieſu crucifixi ſub Pontio Pilato per ſingulos dies in opitulationem gentium perficit, neque ſeducens aliquem, nec pecuniam ei auferens. Quéadmodum enim gratis accepit à Deo, gratis & miniſtrat: nec inuocationibus angelicis faciat aliquid, nec incantationibus, nec aliqua praua curioſitate, ſed munde & pure & manifeſte orationes dirigentes ad dominum, qui omnia fecit, & nomen domini noſtri Ieſu Chriſti virtute * ſecundum vtilitates hominum, ſed non ad ſeductionem perfecit. Si itaque & nunc nomen domini noſtri Ieſu Chriſti beneficia præſtat & curat, firmisſime & vere omnes vbique credentes in eum, ſed non Simonis, neque Menandri, nec Carpocratis, nec alterius cuiuſcunque, manifeſtum eſt quoniam homo factus, cõuerſatus eſt cum ſuo plaſmate, vere omnia fecit ex virtute Dei, ſecũdum placitum patris vniuerſorum, quomodo prophetę prædixerunt. Quæ autẽ erant hęc, in hiis quæ ſunt ex propheticis oſtenſionibus narrabuntur.

al. ad vtilitatẽ hominum

¶ Oſtenſio quod non tranſeant animæ in alia corpora. Caput LIX

DE corpore autem in corpus tranſmigrationẽ ipſorum ſubuertamus ex eo, quod nihil omnino eorum quæ ante fuerint, meminerint animæ. Si enim ob hoc emittebantur vti in omni erunt operatione, oportebat eas meminiſſe eorum, quæ ante facta ſunt, vt in ea quæ deerant adimplerét, & non circa eadem ſemper volutantes cõtinuatim, miſerabiliter laborét. Non enim poterat corporis admixtio in totum vniuerſam ipſorum quæ ante habita erant, extinguere memoriam & contemplationem, & maxime adhoc venientes. Quomodo enim nunc ſoporatq & requieſcente corpore quæcunq; anima ipſa apud ſe videt, & in phantaſmate agit, & horum plura reminiſcens communicat cum corpore, & eſt quando & poſt plurimum temporis quæcunque per ſomnium quis vidit, vigilans annũciat: Sic vtique ſe reminiſceretur, & illorum quæ ante-

quàm in hoc corpus veniret egit. Si enim hoc quod in breuiſsimo tempore viſum eſt, vel in phantaſmate conceptum eſt, & ab ea ſola per ſomnium; poſtquàm cõmixta ſit corpori & vniuerſum mẽbrum diſperſa cõmemoratur, multo magis illorũ reminiſceretur in quibꝰ tẽporibꝰ tãtis, & vniuerſa preteritę vitę ſecula immorata eſt.

Oſtenſio quod non bibant ſecundum Platonem obliuionis poculum. Cap. L X.

A D hæc Plato vetus ille adueniens, is qui & primus ſententiam hanc introduxit, cum excuſare non poſſet, obliuionis induxit poculum, putans ſe per hoc aporiam huiuſmodi effugere, oſtenſionẽ quidem nullam faciens, dogmatice autem reſpondens, quoniam introeuntes animæ in hãc vitam, ab eo qui eſt ſuper introitum dæmone, priuſquàm in corpora intrẽt, potantur obliuione, & latuit ſemetipſum in alteram maiorem incidens aporiam. Si enim obliuionis poculum potata eſt, poſteaquàm ebibitum eſt, omnium factorum obliterare memoriã, hoc ipſum vnde ſcis ò Plato, cum ſit nũc in corpore anima tua, quoniã priuſquàm in corpus introeat à dæmone potata eſt obliuionis medicamẽtum. Si enim dæmonem & poculum & introitum reminiſceris, & reliqua oportet cognoſcas. Si autẽ illa ignoras, neque dæmon verus, neque artificioſe compoſitum obliuionis poculum.

Margin: λλαθιν

Oſtenſio quoniam corpus non eſt obliuio. Caput L X I.

A Duerſus autẽ eos qui dicũt, ipſum corpus eſſe obliuionis medicamentũ, occurret hoc. Quomodo igitur quodcunq; per ſemetipſam anima videt, & in ſomnijs & ſecundum cogitationem, mentis intentionem corpore quieſcente ipſa reminiſcitur, & renũciat proximis. Sed ne quidem ea quę olim agnita ſunt, aut per oculos, aut per auditum, memiſſet anima in corpore exiſtens, ſi eſſet corpus obliuio, ſed ſimul atq; ab inſpectis abeſſet oculis, auferretur oculus, auferretur

retur vtique ea, quæ eſſet de hijs memoria. Ipſa enim obliuione exiſtens, anima nihil aliud cognoſcere poterat niſi ſolū illud quod in præſenti videbat. Quomodo autem & diuina* ſciret, & meminiſſet ipſorū, exiſtens in corpore, quando ſit(vt aiunt)ipſum corp⁹ obliuio? Sed & prophetæ ipſi cum eſſent in terra, quæcunque ſpiritaliter ſecundum viſiones cæleſtium vident vel audiunt, ipſi quoque meminerunt in hominem conuerſi, & reliquis annunciant: & nō corpus obliuionem efficit animę eorū quæ ſpiritaliter viſa ſunt, ſed anima docet corpus, & participat de ſpiritali & facta viſione. ali.diſceret.

¶ Quoniam in corporis communione non amittit ſuas virtutes anima. Cap. LXII.

NOn enim eſt forti⁹ corp⁹ quàm anima, quod quidem ab illa ſpiratur & viuificatur & augetur & articulatur, ſed anima poſsidet & principatur corpori, Tantum autem impeditur à ſua velocitate, quantùm corpus participat de eius motione, ſed non amittit ſuam ſcientiam. Corpus enim organo ſimile eſt, Anima autem artificis rationem obtinet. Quemadmodum itaque artifex velociter quidem operationē ſecundum ſe adiuenit, in organo autem tardius illam perficit, propter rei ſubiectæ immobilitatē, & illius mētis velocitas admixta tarditati organi temperatam perficit operationem, Sic & anima participās ſuo corpori, modicum quidem impeditur, admixta velocitate eius in corporis tarditate, non amittit autem in totum ſuas virtutes: ſed quaſi vitam participans corporis, ipſa viuere non ceſſat, ſic & de reliquis ei cōmunicans, neq; ſciētiam ipſorum perdit, neque memoriam inſpectorum.

¶ Oſtenſio quod vnuſquiſque noſtrum ſuam habeat animam, ſicut & ſuum corpus. Cap. LXIII.

SI itaque nullius præteritorum meminit, ſed exiſtentiū ſciētiā hic percipit, nō igitur in alijs corporib⁹ fuit aliquādo, neq; egit, quę ne

n iiij quidē

quidem agnoſcit, neque nouit, quæ quidem neque vidit, ſed quéadmodum vnuſquiſque noſtrum ſuum corpus per artem dei ſumit, ſic & ſuam habet animã. Neq; enim ſic pauper, neque indigens Deus, vt non vnicuiq; corpori propriam donaret animam, quemadmodum & proprium characterem. Et ideo adimpleto numero, qué ipſe apud ſe ante definit, omnes quicunque ſunt deſcripti in vitam reſurgent, ſua corpora & ſuas habentes animas, & ſuos ſpiritus, in quibus placuerunt Deo. Qui autem pœna ſunt digni, abibunt in eam & ipſi ſuas habentes animas, & ſua corpora, in quibus abſtiterunt à Dei

Al. voluntate * bonitate: & ceſſabunt vtrique iam generare & generari, & ducere vxorem, & nubere, vt comméſurata multitudo ante præfinita Deo, generis humani perfectorum compago ſiue aptatio conſeruet patris. Pleniſsime auté dominus docuit, non ſolum perſeuerare, non de corpore in corpus tranſgrediétes animas, ſed & characterem corporis, in quo etiam adaptantur, cuſtodire eundem, & meminiſſe eas operũ quæ egerunt hic, & à quibus ceſſauerunt, in enarratione quæ ſcribitur de diuite & de Lazaro eo qui refrigerabatur in ſinu Abrææ: in qua ait, diuité cognoſcere Lazarum poſt mortem, & Abraham autem ſimiliter, & manere in ſuo ordine vnum quenque ipſorum, & poſtulare mitti ei ad opem ferendam Lazarum, cui ne quidem de menſæ ſuæ micis cõmunicabat: & de Abrahæ reſponſo, qui non tantum ea quæ ſecundú ſe, ſed & quæ ſecundum diuitem eſſent, ſciebat, & præcipiebat Moyſi aſſentire & prophetis eos, qui non vellét peruenire in illum locum pœnæ, & recipientes præconium eius qui reſurgeret à mortuis.

¶ Quomodo perſeuerant animæ corporis habentes figuras. Cap. LXIIII.

Per hæc enim manifeſtiſsime declaratum eſt & perſeuerare animas, & non de corpore in corpus tranſire, & habere hominis figuram, vt etiam cognoſcãtur, & meminerint eorum quæ ſint hic, & propheticum quoque adeſſe Abrahæ, & dignam habitationé

habitationem vnamquanque gentem percipere, etiam ante iudicium.

Quomodo animæ cum ſint generabiles in futurum incorruptibiles perſeuerant. Caput LXV.

SI qui autem hoc in loco dicant, non poſſe animas eas, quæ paulo ante eſſe cœperint in multum tẽporis perſeuerare, ſed oportere eas aut innaſcibiles eſſe, vt ſint immortales: vel ſi generationis initium acceperint, cum ipſo corpore mori: diſcãt quoniam ſine initio & ſine fine vere & ſemper idem eodem modo ſe habens ſolus eſt Deus, qui eſt omnium dominus: quæ autẽ ſunt ab illo omnia, quæcunque facta ſunt & fiunt, initium quidem ſuum accipiunt generationis, & per hoc inferiora ſunt ab eo qui ea fecit, quoniam nõ ſunt ingenita: perſeuerant autem & extenduntur in lõgitudinem ſeculorum, ſecundum voluntatem factoris Dei, ita vt ſic initio fierent, & poſtea vt ſint eis donat. Quemadmodum enim cælum quod eſt ſuper nos firmamentum, & Sol & Luna, & reliquæ ſtellæ, & omnia ornamenta ipſorum, cum ante non eſſent, facta ſunt, & multa tempora perſeuerant, ſecundũ voluntatem Dei, ſic & de animabus, & de ſpiritibꝰ, & omnino de omnibꝰ hiis quæ facta ſunt cogitãs quis minime peccauit, quãdo omnia quæ facta ſunt initium quidem facturæ ſuæ habeant, perſeuerant autem quoadusque ea Deus & eſſe & perſeuerare voluerit. Teſtatur pro hiis ſententiis etiã propheticus ſpiritus, dicens: Quoniam ipſe dixit, & facta ſunt, ipſe mandauit & creata ſunt, ſtatuit ea in ſeculum ſeculi. Et iterum de ſaluando homine, ſic ait: Vitã petiit à te, & tribuiſti ei longitudinem dierum in ſeculum ſeculi, tanquam patre omnium donante, & in ſeculum ſeculi perſeuerantiã hiis qui ſalui fiunt. Non enim ex nobis, neq; ex noſtra natura vita eſt, ſed ſecundũ gratiam Dei datur. Et ideo qui ſeruauerit datum vitæ, & gratias egerit ei qui præſtitit, accipiet & in ſeculum ſeculi longitudinem dierum. Qui autem abiecerit eã, & ingratus

ingratus extiterit factori, ob hoc quod factus eſt,& non cognouerit eum qui præſtat, ipſe ſe priuat in ſeculú ſeculi perſeuerantia. Et ideo Dominus dicebat ingratis exiſtentibus in eum: Si in modico fideles non fuiſtis, quod magnum eſt, quis dabit vobis? ſignificans nobis, quoniã qui in modica temporali vita ingrati extiterunt ei, qui eam præſtitit, iuſte non percipient ab eo in ſeculum ſeculi longitudinem dierum. Sicut autem corpus animale ipſum quidem non eſt anima, participatur autem anima, quoaduſque deus vult: ſic & anima ipſa quidem nõ eſt vita, participauit autem à Deo ſibi præſtitam vitam. vndè & propheticus ſermo, Protoplaſtos, ait, factus eſt in animam viuam, docens nos, quoniã ſecundum participationem vitæ viuens facta eſt anima, ita vt ſeparatim quidem anima intelligatur, ſeparatim autem quæ erga eam eſt vita. Deo itaque & vitam, & perpetuã perſeuerantiam donante, capit & animas primum non exiſtentes, dehinc perſeuerare, cum eas Deus & eſſe & ſubſiſtere uoluerit. Principari enim debet in omnib⁹, & dominari voluntas Dei, reliqua autem omnia huic cedere & ſubdita eſſe, & in ſeruitium dedita. Et de factura quidem, & perſeuerantia animæ hucuſque dictum ſit.

Euerſio Baſilidis cælorũ fabricatoris. Cap. LXVI

BAſilides autẽ & ipſe ſuper hæc dicta ſunt cogetur dicere ſecũdum ſuam regulam, non ſolum ccclxv. ſecundum ſucceſsionem alios ab aliis factos, ſed in immenſum quãdam & innumerabilẽ multitudinem cælorum ſemper factam, & fieri, & futurum vt fiant, & nunquam deficere huiuſmodi fabricam cælorum, Si enim ex defluxu prioris ſecundum factum cælum ad illius ſpeciem, & ad ſecundum, tertium, & ſimiliter omnes reliqui ſubſequẽtes, & de huius, quod ſecũdum nos eſt, quod & nouiſsimum vocant, neceſſe eſt ex defluxu aliud factum ſimile ſibi, & ex illo iterum aliud: & nũquam deficere, neque defluxus eorum, qui iã facti ſunt, neque facturas ſeculorum, ſed in immẽſum, & non in præfinitum numerum cælorum incidere.

Oſtenſio

¶ Oſtenſio quoniam prophetæ non à variis diis fecerint prophetationes, ſed ab vno & eodem, & expoſitio Hebraicorum nominum eorum quæ in prophetis poſita ſunt.

Cap. L X V I I.

E T reliqui autem qui falſo nomine gnoſtici dicuntur, qui prophetas ex diuerſis diis prophetias feciſſe dicunt, facile deſtruentur ex hoc, quod omnes prophetæ vnũ deum & dominũ prædicauerut, & ipſum factoré cęli & terræ, & omnium quæ in eis ſunt, & quod aduentum filij eius ſignificauerint, ſecundũ quod ex ipſis demonſtrauimus ſcripturis in libris cõ ſequentibus. Si autem quidem, ſecundum Hebræam linguam diuerſe dictiones poſitas in ſcripturis opponant, quale eſt Sabaoth, & Eloæ, & Adonai, & alia quæcunque ſunt talia, ex hiis oſtendere laborantes diuerſas virtutes atque deos, diſcant quoniam vnius & ipſius ſignificationis & nuncupationes ſunt omnia huiuſmodi. Quod enim dicitur Eloæ ſecundum Iudaicam vocem, deum ſignificat & Eloë verum, & Elloeuth, ſecundum Hebraicam linguam hoc quod continet omnia ſignificat. Quod autem ait Adonaë aliquando quidem nominabile & admirabile ſignificat, aliquando autem duplicata litera Delta cum aſpiratione, vtputa Addonai prę finientem & ſeparantem terram ab aqua, nec poſteaquàm inſurgere in eam. Similiter autem & Sabaoth per ω quidem Græca in ſyllaba nouiſsima ſcribitur, voluntarium ſignificat, per ο autem Græca, vt à Sabaoth primum cælum manifeſtat. Eodem modo & Iaoth extenſa cum aſpiratione nouiſsima ſyllaba, menſuram præfinitam manifeſtat, cum autem per ο Græca corripitur, vtputa Iaoth, eum qui dat fugam malorum ſignificat, & cętera omnia vnius eiuſdemque nũcupationis ſunt, ſicut ſecundũ Latinitatem dominus virtutũ, & pater omniũ & deus omnipotens, & altiſsimus, & dominus cælorũ, & creator & fabricator, & ſimilia hiis, non alterius atq; alterius hæ ſunt, ſed vnius eiuſdémque nuncupationes, & pronomina, per quæ vnus deus & pater oſtẽditur, qui

continet

continet omnia,& omnibus vt ſint præſtans. Quoniam autem dictis noſtris conſonat prædicatio apoſtolorum, & domini magiſterium,& prophetarum annunciatio,& apoſtolorum dictatio,& legislationis miniſtratio, vnum eundémque omnium deum patrem landantium,& non alium atque alium, neque ex diuerſis diis aut virtutib⁹ ſubſtantiam habentem, ſed ex vno & eodẽm patre, omnia qui tamen aptat ſecundum ſubiacentiam, naturam & diſpoſitionem & neq; ab angelis, neque ab alia quadã virtute, ſed à ſolo deo patre viſibilia atque inuiſibilia, & omnia omnino, quæcunque facta ſunt, arbitror quidem ſufficienter oſtẽſa,& per hæc tanta vno oſtenſo deo patre factore omnium. Sed ne putemur fugere illã, quę ex ſcripturis dominicis eſt probationem ipſis ſcripturis multo manifeſtius & clarius hoc ipſum prædicantibus, hiis tamen qui non praue intendunt eis, proprium librum qui ſequitur has ſcripturas reddẽtes, ex ſcripturis diuinis probationes apponemus in medio omnibus amantibus veritatem.

EXPLICIT LIBER SECVNDVS.

INCIPIVNT CAPITVLA TERTII libri,& primo præfatio quædam.

A Quibus,& quemadmodum Euangelium accẽperit eccleſia. 1
Oſtenſio quod neque ſcripturis, nec traditioni obſequantur hæretici. 2
De apoſtolorum traditione, vel ab apoſtolis in eccleſiis epiſcoporum ſucceſsio. 3
Teſtificationes eorum, qui Apoſtolos viderunt, de prædicatione veritatis. 4
Oſtenſio quod & dominus & Apoſtoli in veritate ediderint doctrinam, & non ſecundum audientium opinionem. 5

Oſtenſio

Oſtenſio, quod in ſcripturis nemo alius Deus nominatur, nec Dominus nuncupatur, niſi ſolus verus Deus pater omnium & verbum eius. 6
Quid ſit, quod à Paulo dicitur, in aliquibus Deus mundi huius excæcauit mentes fidelium. 7
Quid eſt mammona. 8
Quàm habuerunt de Deo* ſcientiam Apoſtoli, qui nobis Euangelium tradiderunt. 9 Al. ſententiã
Quę ſunt quę à magis domino noſtro oblata ſunt munera. 10
Oſtenſio quod neque plura; nec minus quàm quatuor poſſunt eſſe Euangelia. 11
Quæ ſit reliquorum Apoſtolorum doctrina. 12
Aduerſus eos, qui dicunt tantum Paulum ex Apoſtolis cognouiſſe veritatem. 13
De ſequutore Apoſtolorum Luca, quæ ſunt quæ in Euãgelio per ſolum Lucam cognouimus. 14
Aduerſus eos qui fruſtrantur Paulum Apoſtolum. 15
Quę ſit Apoſtolorum ſententia de domino noſtro Ieſu Chriſto. 16
Oſtenſio, quod vnus & idem ipſe Ieſus Chriſtus verbũ ſit Dei. 17
Aduerſus eos qui dicunt illum putatiue apparuiſſe. 18
De eo qui deſcendit in idipſum ſpiritus. 19
Quæ cauſa fuit, vt verbum dei caro fieret. 20
Aduerſus eos qui dicunt eum de Ioſeph generatum. 21
Quid ſit quare magnanimus deus fuerit in obedientia hominis. 22
Oſtẽſio quoniam pro eo qui ſaluatur in homine factum eſt, vt proiiceretur in hunc mundum de paradiſo. 23
Oſtenſio quoniam verbum Dei homo factus eſt. 24
Quid eſt quod dictum eſt à Dauid, de fructu ventris ponam ſuper ſedem tuam. 25
Quemadmodum interpretatę ſunt ſcripturę in Græcũ, & quando. 26
Oſtenſio, quoniam ecce virgo in vtero habebit, & non vulua, quemadmodum quidam ſcribunt. 27
Quid eſt illud apud Danielem, lapis ſine manibus exciſus

ſus impleuit omnem terram. 28
Quare virga Moyſi proiecta coluber facta eſt. 29
Oſtenſio quod ſi Ioſeph filius fuiſſet dominus, non rex eſſe potuiſſet. 30
Oſtenſio quoniam per quæ proiectus eſt homo de paradiſo, per hæc iterum intrat in paradiſum. 31
Aduerſus eos qui dicunt nihil de Maria ſumpſiſſe Dominum in generationem. 32
Quare Lucas à Domino inchoans genealogiam in Adã retulit, & quot ab Adam vſque ad Deum ſunt generationes. 33
Oſtenſio quoniam Adam prior ſaluatur à Domino. 34
Quare de paradiſo Adam proiecit Deus. 35
De Cain qui fratrem ſuum occidit. 36
Quare folia fici circuncinxit ſe Adam. 37
Quid eſt quod à propheta dictum eſt, Super aſpidem & baſiliſcum ambulabis, & cætera. 38
Aduerſus Tatiani doctrinam. 39
Aduerſus eos qui ex quacunque cauſa ſchiſmata faciunt. 40
Oſtenſio quod ſecũdum prouidentia patris regatur hic mundus. 41
Quoniam neque iuſtitiam ſine bonitate conſtare poſſit, neque bonitas ſine iuſtitia. 42
Quoniam ſapiens, idem iudex. 43
Oſtenſio quod verbum Dei iuſtum & bonum ſit. 44
Quemadmodũ religioſior Plato quàm hæretici oſtẽdatur. 45
Quemadmodum ſecundum ſuam regulam, qui à Valẽtino ſunt extra veritatem oſtenduntur. 46

ARGV-

[redacted]

INCIPIT

A QVIBVS ET QVEMADMODVM EVANGELIVM *acceperit Eccleſia.*

CAPVT PRIMVM.

NON per alios diſpoſitionē ſalutis noſtræ cognouimus, quàm per eos, per quos Euangeliū peruenit ad nos, quod quidem tunc præconiauerunt, poſtea verò per Dei voluntatem in ſcripturis nobis tradiderunt fundamentum & columnam fidei noſtræ futurum. Nec enim fas eſt dicere, quoniam ante prædicauerunt, quàm perfectam haberent agnitionem, ſicut quidam audent dicere, gloriantes emendatores ſe eſſe apoſtolorū. Poſtea enim quàm ſurrexit Dominus noſter à mortuis, & induti ſunt ſuperueniente ſpiritu ſancto virtutem ex alto, de omnibus adimpleti ſunt, & habuerunt perfectam agnitionem, exierunt in fines terræ, ea quæ à Deo nobis bona ſunt euangelizantes, & cæleſtem pacem hominibus annunciantes. qui quidem & omnes pariter & ſinguli eorum habentes Euangelium Dei, Ita Matthæus in Hebræis ipſorum lingua ſcripturam ædidit Euangelij, cum Petrus & Paulus Romæ euangelizarent & fundarent eccleſiam. Poſt verò horum exceſſum Marcus diſcipulus & interpres Petri, & ipſe quæ à Petro annuntiata erāt, præſcripta nobis tradidit. Poſtea & Ioānes diſcipulus Domini, qui & ſupra pectus eius recumbebat, & ipſe edidit Euangelium Epheſi Aſiæ commorans. Et omnes iſti vnum Deum factorem cæli & terræ à lege & prophetis annuntiatū, & vnū Chriſtū filium Dei tradiderunt nobis: quibus ſi quis non aſſentit, ſpernit quidē participes Domini, ſpernit autem & ipſum Chriſtum dominum, ſpernit verò & patrem, & eſt à ſemetipſo dānatus, reſiſtens & repugnans ſaluti ſuæ, quod faciunt omnes hæretici.

Euangeliſtæ

αὐτοκατάκριτος

¶ Quod neque ſcripturis, neque traditionibus obſequantur hæretici.

Caput II.

C Vm enim ex ſcripturis arguuntur in accuſationem conuertuntur ipſarum ſcripturarum, quaſi non recte habeant, neque ſint ex autoritate, & quia varie ſint dictæ, & quia nō poſsit ex hiis inueniri veritas ab hiis, qui neſciāt traditionē, Nō enim per literas traditam illā, ſed per viuā vocem, ob quam cauſam & Paulum dixiſſe, Sapientiā autem loquimur inter perfectos, ſapiētiā autem nō mundi huius. Et hāc ſapientiam vnuſquiſque corū eſſe dicit, quàm à ſemetipſo adinuenit fictionem videlicet, vt digne ſecundum eos ſit veritas aliquando quidem in Valentino, aliquando autem in Marcione, aliquando in Cerintho, deinde in Baſilide: fuit autem in illo, qui cōtra diſputat, qui nihil ſalutare loqui potuit, vnuſquiſque ipſorū omni modo peruerſus, ſemetipſum regulam veritatis deprauās, prędicare non confunditur. Cum autem ad eam iterum traditionem, quæ eſt ab apoſtolis, quæ per ſucceſsiones presbyterorum in eccleſiis cuſtoditur, prouocamus eos, qui aduerſantur traditioni, Dicent ſe non ſolum preſbyteris, ſed etiam apoſtolis exiſtentes ſapientiores, ſyncerам inueniſſe veritatem: apoſtolos autem admiſcuiſſe ea quæ ſunt legalia Saluatoris verbis, & non ſolum apoſtolos, ſed ipſum dominum modo quidē à Demiurgo, modo autē à medietate, interdum autē à ſummitate feciſſe ſermones: & ſe verò indubitate, & incōtaminate & ſyncere abſconditum ſcire myſterium. Quod quidem impudentiſsime eſt blaſphemare ſuū factorē. Euenit itaque neque ſcripturis iā neque traditioni cōſentire eos. Aduerſus tales certamē nobis eſt ô dilectiſsime, more ſerpentum lubrici vndique fingere conātes. Quapropter vndique reſiſtendum eſt illis, ſi quos ex hiis retuſione confundentes ad conuerſionem veritatis adducere poſsimus. Etenim ſi non facile eſt ab errore apprehenſam reſipiſcere animam, ſed non omnimodo impoſſibile eſt errorem effugere appoſita veritate.

Autoritas pōtificum

¶ De apo-

¶ De apoſtolorum traditione, vel ab apoſtolis in eccleſiis epiſcoporum ſucceſsione.
Caput III.

TRaditionem itaque apoſtolorum in toto mundo manifeſtatam in eccleſia adeſt perſpicere omnibus, qui vera velint* audire, & habemus annumerare eos, qui ab apoſtolis inſtituti ſunt epiſcopi in eccleſiis, & ſucceſſores eorũ vſque ad nos, qui nihil tale docuerunt, neque cognouerunt, quale ab hiis deliratur. Etenim ſi recõdita myſteria ſciſſent apoſtoli, quæ ſeorſim, & latenter ab reliquis perfectos docebãt, hiis vel maxime traderent ea, quibus etiam ipſas eccleſias committebant: valde enim perfectos & irreprehenſibiles, in omnibus eos volebant eſſe, quos & ſucceſſores relinquebant ſuum ipſorum locum magiſterij tradentes, quibus emandate agentibus fieret magna vtilitas, lapſis autem ſumma calamitas. Sed quoniã valde longum eſt, in hoc tali volumine omniũ eccleſiarum enumerare ſucceſſiones, maximæ & antiquiſsimæ, & omnibus cognitæ à glorioſiſsimis duobus apoſtolis Petro & Paulo Romæ fundatæ & conſtitutæ eccleſiæ, eam quam habet ab apoſtolis traditionem, & annuntiatam hominibus fidẽ, per ſucceſſiones epiſcoporum peruenientem vſque ad nos, indicãtes confundimus omnes eos, qui quoquo modo vel per ſui placentiam malam, vel vanam gloriam, vel per cæcitatem & malam ſententiam præterquàm oportet colligunt. Ad hanc enim eccleſiam propter potẽtiorem principalitatem, neceſſe eſt omnem conuenire eccleſiam, hoc eſt, eos qui ſunt vndique fideles, in qua ſemper ab hiis qui ſunt vndique, conſeruata eſt ea quæ eſt ab apoſtolis traditio. Fundãtes igitur & inſtruẽtes beati apoſtoli eccleſiã, * Lino epiſcopatum adminiſtrãdæ eccleſiæ tradiderunt. Huius Lini Paulus in hiis quę ſunt ad Timottheũ epiſtolis meminit. Succedit autem ei Anacletus, poſt eum tertio loco ab apoſtolis epiſcopatum ſortitur Clemẽs, qui & vidit ipſos apoſtolos, & contulit cum eis, cum adhuc inſonantem prædicationem apoſtolorum & traditionem ante oculos haberet.

Al. videre

Romana eccleſia

Linus

Non ſolus enim, adhuc multi ſupererant tunc ab apoſtolis docti. Sub hoc igitur Clemēte diſſenſione nō modica inter eos qui Corinthi eſſent fratres facta, ſcripſit quæ eſt Romæ eccleſia potētiſsimas literas Corinthiis, ad pacem eos congregans, & reparans fidem eorum, & annuntians quam in recenti ab apoſtolis receperant traditionem, annunciantem vnum Deum omnipotentem, factorem cæli & terræ, plaſmatorem hominis. qui induxit cataclyſmum, & aduocauerit Abrahā, qui eduxerit populum de terra AEgypti, qui colloquutus ſit Moyſi, qui legem diſpoſuerit, & prophetas miſerit, qui ignem præparauerit diabolo & angelis eius. Hunc patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti ab eccleſiis annuntiari, ex ipſa ſcriptura qui velint, diſcere poſſunt, & apoſtolicam eccleſiæ traditionem intelligere cum ſit vetuſtior epiſtola hiis, qui nunc falſo docent, & alterum deū ſuper Demiurgum, & factorē horum omnium quæ ſunt cōmentiuntur. Huic autem Clementi ſuccedit Euariſtus, & Euariſto Alexander, ac deinceps ſextus ab apoſtolis conſtitutus eſt Sixtus, & ab hoc Teleſphorus, qui etiā glorioſiſſime martyrium fecit, ac deinceps Hyginius, poſt Pius, poſt quē Anicetus. Cum autē ſucceſsiſſet Aniceto Soter nūc duodecimo loco epiſcopatū ab apoſtolis habet Eleutherius. Hac ordinatione & ſucceſsione, ea quæ eſt ab apoſtolis in eccleſia traditio, & veritatis præconatio peruenit vſque ad nos. Et eſt pleniſsima hæc oſtenſio, vnam & eandem viuificatricem fidem eſſe, quæ in eccleſia ab apoſtolis vſque nunc ſit conſeruata, & tradita in veritate. Et Polycarpus autem nō ſolum ab apoſtolis edoctus & conuerſatus cum multis ex eis, qui dominum noſtrum viderūt, ſed etiā ab apoſtolis in Aſia, in ea quæ eſt Smyrnis eccleſia conſtitutus epiſcopus, quem & nos vidimus in prima noſtra ætate, multum enim perſeuerauerat, & valde ſenex glorioſiſsime & nobiliſsime martyrium faciens exiuit de hac vita. Hic docuit ſemper, quæ ab apoſtolis didicerat, quæ & eccleſiæ tradidit, & ſola ſunt vera. Et teſtimonium hiis perhibent quæ ſunt in Aſia eccleſiæ omnes, & qui vſque adhuc ſucceſſerūt Polycarpo

Euariſtus

Polycarpus

Alexander Sixtus Teleſphorus Hyginius Pius Anicetus Soter Eleutherius

lycorpo, qui vir multo maioris autoritatis teſtis, & fidelioris veritatis eſt teſtis, quàm Valẽtinus & Marciõ, & reliqui qui ſunt peruerſæ ſententiæ. Is enim eſt qui ſub Aniceto cũ aduenisſet in vrbẽ, multos ex hiis quos prædiximus, hæreticos conuertit in eccleſiam Dei, vnã & ſolam hanc veritatem annuncians ab apoſtolis perce piſſe ſe, quam & eccleſiæ tradidit. Et ſunt qui audierunt eum dicentem, quoniam Ioannes domini diſcipulus in Epheſo iens lauari, cum vidiſſet intus Cerinthum, exilierit de balneo non lotus, dicens, quod timeat, ne balneum concidat cum intus eſſet Cerinthus inimicus veritatis. Et ipſe autem Polycarpus, Marcioni aliquando occurrenti ſibi & dicenti, Cognoſce nos, reſpondit, Cognoſco te primogenitum ſatanæ. Tantum apoſtoli, & horum diſcipuli habuerũt timorem, vt neque verbotenus communicarent alicui eorum, qui adulterauerant veritatem, quemadmodum & Paulus ait: Hæreticum autem hominem poſt vnam correptionem deuita, ſciens quoniam peruerſus eſt qui eſt talis, & à ſemetipſo damnatus. Eſt autem & epiſtola Polycarpi ad Philippẽſes ſcripta perfectiſsima, ex qua & characterẽ fidei eius, & prædicationem veritatis, qui volunt & curam habent ſuæ ſalutis, poſſunt diſcere. Sed & quæ eſt Epheſi eccleſia à Paulo quidem fundata, Ioanne autem permanente apud eos vſque ad Traiani tempora, teſtis eſt verus apoſtolorum traditionis.

¶ Teſtificatio eorum, qui apoſtolos viderunt, de prædicatione veritatis. Cap. IIII.

TAntæ igitur oſtẽſiones cum ſint, hæc nõ oportet adhuc quærere apud alios veritatem, quam facile eſt ab eccleſia ſumere, cũ apoſtoli quaſi in depoſitorium diues, pleniſsime in ea cõtulerint omnia, quæ ſint veritatis, vti omnis quicunque velit, ſumat ex ea potum vitæ. Hæc eſt enim vitæ introitus, omnes autem reliqui fures ſunt & latrones, propter quod oportet deuitare quidem illos, quæ autem ſunt eccleſiæ, cum magna diligentia diligere & apprehendere veritatis

ritatis traditionẽ. Quid enim & ſi qui de aliqua modica quæſtione diſceptatio eſſet, nonne oporteret in antiquiſſimas recurrere eccleſias, in quibus apoſtoli conuerſati ſunt, & ab eis de præſenti quæſtione ſumere quod certum & re liquidũ eſt. Quid autem ſi neque apoſtoli quidem ſcripturas reliquiſſent nobis, nonne oportebat ordinem ſequi traditionis, quam tradiderũt iis, quibus cõmittebãt eccleſias, cui ordinationi aſſentiunt multæ gẽtes Barbarorum, eorum qui in chriſtum credunt, ſine charactere vel atramento ſcriptam habentes per ſpiritum in cordibus ſuis ſalutem, & veterem traditionem diligenter cuſtodientes, in vnum deum credentes fabricatorem cæli & terræ, & omnium quæ in eis ſunt, per Chriſtum Ieſum dei filium. Qui propter eminentiſſimam erga figmentum ſuum dilectionem, eam quæ eſſet ex virgine, generationem ſuſtinuit, ipſe per ſe hominẽ adunans deo, & paſſus ſub Pontio Pilato, & reſurgens, & in claritate receptus in gloria, venturus ſaluator eorum qui ſaluantur, & iudex eorum qui iudicãtur, & mittens in ignem æternum transfiguratores veritatis, & cõtemptores patris ſui, & aduentus eius. Hanc fidem qui ſine literis crediderunt, quantum ad ſermonem noſtrũ barbari ſunt, Quãtum autẽ ad ſententiã, & conſuetudinem & conuerſationem, propter fidem, perquàm ſapientiſſimi ſunt, & placent Deo, conuerſantes in omni iuſtitia & caſtitate & ſapiẽtia. Quibus ſi aliquis annuntiauerit ea, quæ ab hæreticis adinuenta ſunt, proprio ſermone eorũ colloquẽs, ſtatim cõcludẽtes aures, lõgo lõgius fugient, ne audire quidem ſuſtinentes blaſphemum colloquium. Sic per illã veterem apoſtolorũ traditionem, ne in cõceptionem quidem mentis admittunt, quodcũque eorum portentiloquiũ eſt: neque enim congregatio fuit apud eos, neq; doctrina inſtituta. Ante Valẽtinum enim nõ fuerunt qui ſunt à Valẽtino, neq; ante Marcionem erãt, qui ſunt à Marcione, neq; omnino erãt aliqui ſenſus maligni, quos ſupra enumerauimus, antequã initiatores & inuentores peruerſitatis eorum fierẽt. Valentinus enim venit Romã ſub Hygino, increuit verò ſub

Pio,

Pio, & prorogauit tempus vſque ad Anicetum. Cerdon autem qui ante Marcionem, & hic ſub Hygino, qui fuit octauus epiſcopus, ſæpe in eccleſiam veniens, & exomologeſin faciens ſic conſumauit, modo quidem latēter docens, modo verò exomologeſin faciēs, modo verò ab aliquibus traductus, in hiis quæ docebat male, & abſtentus eſt à religioſorum hominum conuentu. Marcion autem illi ſuccedens inualuit ſub Aniceto, decimum locum epiſcopatus continente. Reliqui verò qui vocantur gnoſtici à Menandro Simonis diſcipulo, quemadmodum oſtendimus, accipientes initia vnuſquiſque eorum, cuius participatus eſt ſententiæ, eius & pater, & antiſtes apparuit. Omnes autem hij multo poſterius mediantibus iam eccleſiæ temporibus inſurrexerunt in ſuam Apoſtaſiam.

¶ Oſtentio quod & dominus & apoſtoli in veritate ædiderint doctrinā, & non ſecundum audientium opinionem. Cap. V.

Traditione igitur quę eſt Apoſtolis, ſic ſe habēte in eccleſia, & permanente apud nos, reuertamur ad eam quæ eſt ex ſcripturis oſtēſionem, eorum qui & Euangelium cōſcripſerunt apoſtolorum, ex quibus conſcripſerunt de deo ſententiam, oſtendentes quoniam dominus noſter Ieſus Chriſtus veritas eſt, & mendacium in eo non eſt, quemadmodum & Dauid eam quæ eſt ex virgine generationem eius, & eam quæ eſt ex mortuis reſurrectionem prophetans ait, Veritas de terra orta eſt. Et apoſtoli autem diſcipuli veritatis exiſtentes, extra omne mendacium ſunt: non enim communicat mendacium veritati, ſicut non communicant tenebræ luci, ſed præſentia alterius excludit alterum. Veritas ergo Dominus noſter exiſtens, non mentiebatur, & quem ſciebat labis eſſe fructum, non vtique Deum confiteretur, & Deum omnium, & ſummum regem, & patrem ſuum, perfectus imperfectum, ſpiritalis animalem, is qui in pleromate eſſet, eum qui extra pleroma: neque diſcipuli eius alium quendam Deum nominarēt,

minarent, aut dominum vocarent, præter eum qui vere Deus & dominus omnium: quemadmodum dicunt hij qui ſunt vaniſsimi ſophiſtæ, quoniam apoſtoli cum hypocriſi fecerũt doctrinam, ſecundum audientium capacitatem, & reſponſiones ſecundum interrogantium ſuſpiciones, cæcis cæca confabulantes, ſecundum cæcitatem ipſorum, languentibus autem ſecundum languores ipſorum, & errantibus ſecundum errorem eorum, & putantibus Demiurgum ſolum eſſe deum, hunc annuntiaſſe. His verò qui innominabilem patrem capiũt per parabolas & ænigmata inenarrabile feciſſe myſterium, vti non quemadmodum habet ipſa veritas, ſed & in hypocriſi, & quemadmodum capiebat vnuſquiſque dominum & apoſtolos ædidiſſe magiſterium. Hoc autẽ non eſt ſanantium nec viuificantium, ſed magis grauantium, & augentium ignorantiam ipſorum: & multo verior hic lex inuenitur, maledictum dicens omnem qui in errorem mittat cæcum in via. Qui enim ad inuentionem miſsi erant errantium apoſtoli, & ad viſionem eorum qui non videbãt, & ad medicinam languẽtium, vtique non ſecundum præſentem opinionem colloquebantur eis, ſed ſecundum veritatis manifeſtationem. Nec enim quilibet homines recte facient, ſi cæcos iamiámque per præcipitum ferri incipientes adhortẽtur inſiſtere illi periculoſiſsimæ viæ, quaſi vere rectæ, & quaſi bene per venturi ſint. Quis autem medicus volens curare ægrotum, faciet ſecundum concupiſcentias ægrotantis, & nõ ſecundum quod aptum eſt medicinæ? Quoniã autem dominus medicus venit eorũ, qui ſe male habẽt, ipſe teſtificatur dicens: non eſt opus ſanis medicus, ſed male habentibus, Non veni vocare iuſtos, ſed peccatores ad pœnitentiã. Quomodo ergò qui malè habent confirmabuntur? & quomodo peccatores pœnitentiam agent, vtrum perſeuerantes in eiſdem ipſis? An è contrario magnam commutationem & tranſgreſsionem prioris conuerſationis accipientes, per quam & ægritudinem non modicam, & multa peccata ſibimetipſis importauerunt? Ignorantia autem mater horum

omnium

omnium per agnitionem vacuatur, agnitionem vero fa ciebat dominus ſuis diſcipulis, per quam & curabat laborantes, & peccatores à peccato cohercebat. Non igitur iam ſecundum priſtinā opinionem loquebatur eis, neque ſecundum ſuſpicionem interrogantium reſpondebat eis, ſed ſecundum doctrinam ſalutarem, & ſine hypocriſi, & ſine acceptatione. Quod etiam ex domini ſermonibus oſtenditur, qui quidem his qui erāt ex circunciſione oſtendebat filium Dei eū, qui per prophetas prædictus fuerat Chriſtum, hoc eſt, ſemetipſum manifeſtabat, qui libertatem hominibus reſtaurauerit, & attribuerit incorruptelæ hæreditatem. Gentes autem iterum docebant apoſtoli, vt relinquerent vana ligna & lapides, quæ ſuſpicabantur eſſe deos, & verum colerēt Deū, qui conſtituiſſet & feciſſet omne humanum genus, & per conditionem ſuam aleret & augeret, & conſtabiliter eis eſſe præſtaret, & vt expectarent filium eius Ieſum Chriſtū, qui redemit nos de Apoſtaſia ſanguine ſuo, ad hoc, vt eſſemus & nos populus ſanctificatus, de cælis deſcenſurus in virtute patris, qui & iudicium omnium facturus eſt, & ea quę à Deo ſunt bona donaturus his, qui ſeruauerint præcepta eius. Hic in nouiſsimis temporibus apparens lapis ſummus angularis, in vnum collegit & vniuit eos, qui longe, & eos qui prope, hoc eſt, circunciſionem & præputium, dilatans Iaphet, conſtituens eum in domo Sem.

¶ Oſtenſio quod in ſcripturis nemo alius Deus nominatur, nec dominus nuncupatur, niſi ſolus verus Deus pater omnium & verbum eius. Caput VI.

Neque igitur dominus, neq; ſpiritus ſanctus, neq; apoſtoli eū qui nō eſſet Deus definitiue & abſolute Deum nominaſſent aliquādo, niſi eſſet verus Deus, neque dominum appellaſſent aliquem ex ſua perſona, niſi qui dominatur omnium Deum patrem & filium eius, qui dominium accepit à patre ſuo omnis conditionis, quemadmodum habet illud: Dixit

dominus

dominus domino meo, ſede à dextris meis, Quoaduſq; ponã inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum. Patrem enim filio collocutum oſtendit, qui & dedit ei hæreditatem gẽtium, & ſubiecit ei omnes inimicos. Vere igitur cum pater ſit dominus, & filius vere ſit dominus, merito ſpiritus ſanctus domini appellatione ſignauit eos. Et iterum in euerſione Sodomitarũ ſcriptura ait: Et pluit dominus ſuper Sodomam & Gomorram ignem & ſulphur à domino de cælo. Filium enim hic ſignificat, qui & Abrahæ conloquutus ſit, à patre accepiſſe poteſtatem ad iudicãdum Sodomitas propter iniquitatem eorum. Similiter habet illud: Sedes tua deus in æternum, virga directionis, virga regni tui, Dilexiſti iuſtitiam, & odiſti iniquitatẽ, propterea vnxit te deus, deus tuus. Vtróſq; enim Dei appellatione ſignificauit ſpiritus, & eum qui vngitur filium, & eum qui vngit, id eſt patrẽ. Et iterum: Deus ſtetit in ſynagoga deorum, in medio autem deos diſcernit, de patre & filio, & de his qui adoptionẽ perceperunt dicit. Hi autem ſunt eccleſia, hæc enim eſt ſynagoga Dei, quam deus, hoc eſt, filius ipſe per ſemetipſum collegit. De quo iterum dicit, Deus deorum dominus loquutus eſt, & vocauit terram. Quis deus? de quo dixit: Deus manifeſte veniet, deus noſter, & non ſilebit, hoc eſt filius, qui ſecundum manifeſtationem hominibus aduenit, qui dicit palàm: Apparui his qui me non quærunt. Quorum autem deorum? quibus dicit: Ego dixi, dij eſtis, & filij altiſsimi omnes. Hij ſcilicet qui adoptionis gratiam adepti ſunt, per quam clamamus Abba pater. Nemo igitur alius, quemadmodum prædixi, deus nominatur, aut dominus appellatur, niſi qui eſt omnium deus & dominus, qui & Moyſi dixit: Ego ſum, qui ſum, & ſic dices filiis Iſraël. Qui eſt miſit me ad vos: & huius filius Ieſus Chriſtus dominus noſter, qui filios Dei facit credentes in nomen ſuum, Deſcendit, inquit, eripere populum hunc: Ipſe eſt enim qui deſcendit & aſcendit propter ſalutem hominum. Per filium itaque qui eſt in patre, & habet in ſe patrem, his quibus eſt manifeſtatus, patre teſtimo-

nium

nium præbente filio, & filio annunciante patrẽ. Quemadmodum & Eſaias ait: Et ego, inquit, teſtis, dicit dominus deus, & puer quem elegi, vti cognoſcatis, & credatis, & intelligatis quoniam ego ſum. Cum autem eos, qui non ſunt dij nominat, nõ in totum, quemadmodum prædixi, ſcriptura oſtendit illos deos, ſed cũ aliquo additamento & ſignificatione, per quam oſtẽduntur nõ eſſe dij. Quemadmodum apud Dauid, dij gẽtium idola dæmoniorũ, & deos alienos non ſectabimini. Ex hoc enim quod dicit dij gentium, gentes autem verbum domini neſciunt, & alienos deos nominans eos, abſtulit quod ſint dij. A ſua autẽ perſona quod eſt, dicit de ipſis, ſunt enim idola, inquit, dæmoniorum. Et Eſaias, Confundãtur omnes qui blaſphemant deum, & ſculpunt inutilia, & ego teſtis, dicit dominus, abſtulit quod ſint dij, ſolo autem vtitur nomine, ad hoc vt ſciamus de quo dicit. Hoc autem ipſum & Hieremias: Dij, inquit, qui nõ fecerunt cælum & terram pereant de terra, quæ eſt ſub cælo. Ex eo enim quod perditionem eorum adiecit, oſtendit non eſſe deos eos. Et Helias autẽ conuocato vniuerſo Iſraël in Carmelum montẽ, volens eos ab idololatria auertere, ait eis. Quouſq; claudicabitis vos in ambobus ſuffraginibus, ſi vnus eſt dominus deus, venite poſt eũ. Et iterũ ſuper holocauſtum ſic ait idolorum ſacerdotibus. Vos inuocabitis in nomine deorum veſtrorum, & ego inuocabo in nomine domini Dei mei, & deus qui exaudiet hodie, ipſe eſt deus. In eo enim quod hæc dicebat propheta, qui quidem apud ipſos putabantur dij, arguit deos non eſſe. Conuertit autem eos ad eum deum, qui & credebatur ab eo, & qui vere erat deus, quẽ & inuocãs clamabat: Domine deus Abrahã, deus Iſaac, deus Iacob exaudi me hodie. Et intelligat omnis popul⁹ hic, quoniam tu es deus Iſraël. Et ego igitur inuoco te domine deus Abraham, & deus Iſaac, & deus Iacob qui eſt & Iſraël, pater domini noſtri Ieſu Chriſti, deus qui per multitudinẽ miſericordiæ tuæ & bene ſenſiſti in nobis, vt te cognoſcamus, qui feciſti cælũ & terrã & dominaris omniũ, qui es ſolus & verus Deus, ſuper quem alius deus

Deus non eſt, præter dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum * dominatione quoque dominaris ſpiritus ſancti, da omni legenti hanc ſcripturam cognoſcere te, quia ſolus Deus es, & confirmari in te, & abſiſtere ab omni hæretica, & quæ eſt ſine Deo & impia ſententia. Et apoſtolus autem Paulus dicens, Si enim his qui non erant dij ſeruiſtis, nunc cognoſcentes Deum, imò cogniti à Deo: ſeparauit eos qui non erant, ab eo qui eſt Deus. Et iterum de antichriſto dicens, Qui aduerſatur & extollit ſe, inquit, ſuper omne quod dicitur Deus, vel quod colitur: eos qui ab ignorantibus deum dij dicuntur, ſignificat, id eſt idola. Et enim pater omnium Deus dicitur & eſt, & non ſuper hunc extolletur antichriſtus, ſed ſuper eos qui dicuntur quidem, nõ ſunt autem dij. Quoniam autem hoc verum eſt, ipſe Paulus ait, Scimus autem quoniam nihil eſt idolum, & quoniã nemo Deus niſi vnus. Etenim ſi ſunt qui dicuntur dij, ſiue in cælo ſiue in terra, nobis vnus Deus pater, ex quo omnia, & nos in illo, & vnus dominus Ieſus Chriſtus, per quem omnia & nos per ipſum. Dixit enim & ſeparauit eos qui dicuntur quidẽ, nõ ſunt autẽ dij, ab vno Deo patre, ex quo omnia, & vnum dominum Ieſum Chriſtum, ex ſua perſona firmiſsime confeſſus eſt. Quod autem ſiue in cælo ſiue in terra, non quemadmodum exponunt hij, dicere eum mundi fabricatorem, ſed ſimile eſt ei quod à Moyſe dictũ eſt, Non facies tibi omnẽ ſimilitudinẽ in Deũ, quæcunq; in cælo ſurſum, & quæcũq; in terra deorſum, & quæcunq; in aquis, vel ſub terra. Quæ autem in cælo ſunt, quæ ſint ipſe exponit. Ne quãdo, inquit, reſpiciens in cælũ, & vidẽs ſolẽ & lunã & ſtellas, & omne ornamentorum cæli, errans adores ea, & ſeruias eis. Et ipſe autem moyſes homo Dei exiſtens, Deus, inquit, datus eſt ante Pharaonem: non autem vere dominus appellatur, nec Deus vocatur à prophetis, ſed fidelis Moyſes famulus & ſeruus Dei dicitur à ſpiritu, quod & erat.

*ali. dominatione quoq; dominans.

Quid ſit quod à Paulo dicitur quib⁹ de⁹ mũdi huius excæcauit mẽtes infideliũ. Cap. VII

Quod

QVod autem dicunt aperte Paulum in ſecunda ad Corinthios dixiſſe: in quibus deus ſeculi huius excæcauit mentes infidelium: & alterum quidem deum eſſe ſeculi huius dicunt, alterum vero qui ſit ſuper omnẽ principatum, & initium & poteſtatem, nõ ſumus in cauſa, ſi hij qui quæ ſuper deum ſunt myſteria ſcire ſe dicunt, ne quidẽ legere Paulũ ſciunt. Si enim qui ſecundum Pauli conſuetudinem, quemadmodum ex multis & alibi oſtendimus hyperbatis eum vtentem, ſic legerit, in quibus Deus, deinde ſubdiſtinguẽs & modicum diaſtematis faciens ſimul & in vnum reliqua legerit, ſeculi huius excæcauit mentes infidelium, inueniet verum, vt ſit quod dicitur, Deus excæcauit mẽtes infidelium huius ſeculi. Et hoc per ſubdiſtinctionem oſtenditur. Non enim deum huius ſeculi dicit Paulus, quaſi ſuper illum alterum aliquem ſciens, ſed deum quidem deum confeſſus eſt: Infideles autem ſeculi huius dicit, quoniam venturum incorruptibile non hæreditabunt ſeculum. Quemadmodum autem Deus excæcat mentes infidelium, ex ipſo Paulo oſtendemus, proficiente nobis ſermone, & non nunc in multum mutemus mentem noſtram à propoſito. Quoniam autẽ hyperbatis frequenter vtitur Apoſtolus, propter velocitatem ſermonum ſuorum, & propter impetum qui in ipſo eſt ſpiritus, ex multis quidem alijs eſt inuenire. Sed & in ea quæ eſt ad Galatas, ſic ait, Quid ergo? Lex factorũ poſita eſt vſque quo veniat ſemen, cui promiſſum eſt, diſpoſitum per angelos in manu mediatoris. Ordinatio enim ſic eſt. Quid ergo lex factorum? diſpoſita per angelos in manu mediatoris poſita eſt, vſque dum veniat ſemen, cui repromiſſum eſt, vt ſit homo interrogans & ſpiritus reſpondens. Et iterum in ſecunda ad Theſſalonicenſes, de antichriſto dicens, ait, Et tunc reuelabitur ille iniquus, quem dominus Ieſus Chriſtus interficiet ſpiritu oris ſui, & deſtruet præſentia aduentus ſui, illũ cuius eſt aduentus ſecundum operationem ſatanæ, in omni virtute & ſignis & portentis mendacij. Etenim in his ordinatio dictorum ſic eſt, Et tũc reuelabitur iniquus, Hyperbatõ

cuius

cuius eſt aduentus ſecundum operationem ſatanæ, in omni virtute & ſignis & portentis mendacij, quem dominus Ieſus interficiet ſpiritu oris ſui, & deſtruet præſentia aduentu ſui. Non enim aduentum domini dicit, ſecundum operationem ſatanæ fieri, ſed aduentum iniqui, quem & antichriſtum dicimus. Si ergo non attendat aliquis lectioni, & per interualla aſpirationis manifeſtet quod dicitur, erunt non tantum incongruentia, ſed & blaſphema legens, quaſi domini aduentus ſecundum operationẽ fiat ſatanæ. Sicut ergo in talibus oportet per lectionem hyperbaton oſtendi, & conſequentem Apoſtoli ſeruare ſenſum: ſic & ibi non deum ſeculi huius legimus, ſed deum quem vere deum dicimus. Incredulos autem & excæcatos ſeculi huius, audiemus, quoniam venturum vitæ non hæreditabunt ſeculum.

¶ Quid eſt Mammona. Cap. VIII

Soluta igitur & hac illorũ calumnia, manifeſte oſtenſum eſt, quoniã nunquam prophetæ, neque apoſtoli aliũ deum nominauerũt, vel dominum appellauerunt præter verum & ſolum deũ. Multo magis ipſe dominus, qui & Cæſari quidẽ quæ Cæſaris ſunt reddi iubet, & quæ Dei ſunt Deo, Cæſarem quidẽ Cæſarẽ nominans, deum vero deum cõfitens. Similiter & illud quod ait, Non poteſtis duobus dominis ſeruire, ipſe interpretatur, dicens, Non poteſtis Deo ſeruire & mammonæ, deum quidẽ confitens deum, mammonam autem nominans, hoc quod & eſt, non Mãmonam dominum vocat dicens, Non poteſtis duobus dominis ſeruire, ſed diſcipulos docet ſeruientes Deo non ſubijci Mammonæ, neq; dominari ab eo. Qui, inquit, facit peccatum ſeruus eſt peccati. Quẽadmodum igitur ſeruientes peccato, ſeruos peccati vocat non tamen ipſum peccatum dominũ appellat, ſic & eos qui mãmonæ ſeruiũt, ſeruos mãmonæ appellat, non dominũ appellans Mammonã. Mammonas autem eſt ſecundũ Iudaicam loquelam, qua & Samaritæ vtuntur, cupidus & plus quàm oportet, habere volẽs. Secundum autem Hebraicam adiunctiue

iunctiue dicitur Mam vel ſignificat guloſum,id eſt,qui non poſsit à gula ſe continere. Secũdum hæc igitur quæ ſignificãtur,nõ poſſumus Deo ſeruire & Mãmonæ. Sed & diabolum cum dixiſſet fortem, non in totũ ſed velut in cõparatione noſtra,ſemetipſum in omnia & vere fortem oſtendit dominus dicens,non aliter aliquem poſſe diripere vaſa fortis,ſi nõ prius ipſum alliget fortem, & tunc domum eius diripiet. Vaſa autem eius & domus nos eramus, cum eſſemus in Apoſtaſia: vtebatur enim nobis quẽadmodum volebat,& ſpiritus immũdus habitabat in nobis. Non enim aduerſus eũ, qui ſe alligabat & domũ eius diripiebat fortis erat,ſed aduerſus eos,qui in vſu eius erãt homines,quoniã abſcedere fecerat ſententiã eorũ à Deo,quos eripuit dominus. Quẽadmodũ & Hieremias ait, Redemit dominus Iacob,eripuit eum de manu Pharaonis eius. Si igitur non ſignificaſſet eũ, qui alligat,& diripit eius vaſa, hoc autẽ ſolum eũ fortẽ dixiſſet,eſſet fortis inuictus. Sed obiecit obtinẽtem,tenet enim qui alligat,tenetur autẽ qui alligatur,& hoc ſine cõparatione fecit,vt nõ compararetur domino ſeruus Apoſtata exiſtens:nõ enim tantũ hic,ſed nec quidem ex his quæ conſtituta,& in ſubiectione ſunt comparabitur verbo Dei,per quẽ facta ſunt omnia,qui eſt domin⁹ noſter Ieſus Chriſtus. Quoniã enim ſiue angeli, ſiue archãgeli,ſiue throni,ſiue dominationes ab eo qui ſuper omnes eſt deus,& cõſtituta ſunt,& facta per verbũ eius, Ioannes quidẽ ſic ſignificauit. cum enim dixiſſet de verbo Dei,quoniã erat in patre adiecit, Omnia per eum facta ſunt,& ſine eo factũ eſt nihil. Dauid quoq; cũ laudationes enumeraſſet,nominatim vniuerſa quæcũq; dixim⁹, & cælos & omnes virtutes eorũ adiecit, Quoniã ipſe præcepit & creata ſunt,ipſe dixit & facta ſunt. Cui ergo præcepit? verbo ſcilicet: per quod, inquit, cæli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum. Quoniã autem ipſe omnia fecit libere,& quemadmodũ voluit, ait iterum Dauid, Deus autem noſter in cælis ſurſum & in terra omnia quæcunq; voluit fecit. Altera autem ſunt,quæ conſtituta ſunt ab eo qui conſtituit, & quæ facta ſunt ab

Mammona

Pœnitentiam igitur eis eam quæ eſſet à malitia, præco nabat, ſed non alterum deum annunciabat, præter eum qui feciſſet promiſsionem Abrahæ, ille præcurſor Chriſti, de quo iterũ ait Matthæus, ſimiliter autem & Lucas, Hic enim eſt qui dictus eſt à domino per prophetã, Vox clamantis in deſerto, parate viam domino, rectas facite ſemitas Dei noſtri. Omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur, & erũt tortuoſa in directa, & aſpera in vias planas, & videbit omnis caro ſalutare Dei noſtri. Vnus igitur & idẽ deus eſt, pater domini noſtri, qui & præcurſorem per prophetas miſſurũ ſe promiſit, & ſalutare ſuum, id eſt, verbũ ſuũ viſibile effecit omni fieri carni, incarnatum & ipſum, vt in omnibus manifeſtus fieret rex eorũ. Etenim ea quæ iudicãtur oportebat videre iudicẽ, & ſcire hũc à quo iudicãtur, & ea quæ gloriam cõſequũtur, oportebat ſcire eũ, qui munus gloriæ eis donat. Iterũ autẽ de angelo dicẽs Matthæus ait, Angelus domini apparuit Ioſeph in ſomnis. Cuius domini? Ipſe interpretatur, vti adimpleatur quod dictum eſt à domino per prophetam, Ex AEgypto vocaui filium meum. Ecce virgo in vtero accipiet & pariet filium, & vocabunt nomen eius Emanuel, quod eſt intepretatũ, nobiſcũ deus. De hoc qui eſt ex virgine Emanuel, dixit Dauid. Non auertas faciem Chriſti tui. Iurauit dominus Dauid veritatem & non diſperdet eũ, de fructu vẽtris tui, ponam ſuper ſedem tuam. Et iterũ, Notus in Iudæa deus, & factus eſt in pace locus eius, & habitaculum eius in Sion. Vnus igitur & idem deus, qui à prophetis prædicatus eſt, & ab angelo annũciatus, & huius filius, qui ex fructu ventris Dauid, id eſt, ex Dauid virgine, & Emanuel, cuius ſtellam Balaam quidẽ ſic prophetauit, Orietur ſtella ex Iacob, & ſurget dux in Iſraël.

¶ Quæ ſunt quæ à Magis domino noſtro oblata ſunt munera. Cap. X.

Matthæus autẽ Magos ab oriẽte veniẽtes ait dixiſſe, Vidimus enim ſtellã eius in oriẽte, & venimus adorare eum: deductóſque à ſtella in

ergo dei deſcendit in eũ, eius, qui eũ per prophetas promiſerat vncturum ſe eum, vt de abundantia vnctionis eius nos percipiẽtes ſaluaremur; & ſic quidẽ Matthęus.

ℂ Oſtenſio quod neq; plura neq; minus quàm quatuor poſſunt eſſe Euangelia. Cap. XI.

LVcas autem ſectator & diſcipulus apoſtolorũ, de Zacharia & Heliſabeth, ex quibus ſecundũ repromiſionẽ Dei Ioannes natus eſt, referens ait, Erant autẽ iuſti ambo ante deũ, incedẽtes in omnibus mãdatis & iuſtitijs domini ſine querela, Et iterum de Zacharia dicẽs. Factum eſt autem cũ ſacerdotio fungeretur in ordine vicis ſuæ ante dominũ, ſecundũ conſuetudinẽ ſacerdotij ſorte exiuit, vt incenſum poneret, & venit vti ſacrificaret, intrans in tẽplum domini. Qui præeſt in cõſpectu domini, ſimpliciter & abſolute & firme deum & dominũ confitens, ex ſua perſona eum qui elegerit Hieruſalẽ & legislationem ſacerdotij fecerit, cuius eſt & angelus Gabriel. Etenim alterum ſuper hũc neſciebat: ſi enim intellectum perfectioris alicuius Dei & domini præter hunc habuiſſet, nõ vtique hũc quem ſciebat labis eſſe fructum, abſolute & in totũ dominum & deum cõfiteretur, ſicut ante oſtendimus. Magnus in cõſpectu domini, & multos filiorũ Iſraël cõuertet ad dominum deum ipſorũ, & ipſe præcedet in cõſpectu eius in ſpiritu & virtute Heliæ, præparare domino plebem perfectam, Cui ergo populũ præparauit, & cuius in cõſpectu domini magnus factus eſt? Vtiq; eius qui dixit, quoniã & plus quàm propheta habuit aliquid Ioãnes, & nemo in natis mulierũ maior eſt Ioanne Baptiſta, qui & populum præparabat ad aduentum domini, cõſeruis prænuntians, & pœnitentiã ipſis præconans, vti remiſſionẽ à domino præſente perciperent, cõuerſi ad deũ, à quo propter peccata & tranſgreſsionẽ erant abalienati. Quemadmodum & Dauid ait, Alienati ſunt peccatores ab vtero, errauerunt à ventre. Et propter hoc conuertẽs eos ad dominum eorum, præparabat domino populum perfectũ, in ſpiritu & virtute Heliæ. Et iterũ de angelo

tandum quod iurauit ad Abraham patrem noſtrum, vti det nobis ſine timore ex manu inimicorum ereptis, ſeruire ſibi in ſanctitate & iuſtitia in conſpectu ſuo omnes dies noſtros. Deinde ad Ioannem dicit. Et tu puer propheta altiſsimi vocaberis, præibis enim ante faciem domini parare vias eius, ad dãdum intellectum ſalutis populo eius, in remiſsionem peccatorũ eorum. Hæc enim eſt ſalutis agnitio, quæ deerat eis, quæ eſt filius dei, quã ſciebat Ioannes dicens, Ecce agnus dei, qui auferet peccatum mundi: hic erat de quo dicebam, Poſt me veniet vir, qui ante me factus eſt, quoniam prior me erat. Omneſque de plenitudine eius accepimus. Hæc itaque ſalutis agnitio, ſed non alter deus, nec alter pater, neque bythus, neque pleroma triginta AEonum, nec mater Ogdoados: ſed agnitio ſalutis erat, agnitio filij dei, qui & ſalus & ſaluator & ſalutare vere & dicitur & eſt, Salus quidem, ſicut, In ſalutem tuam ſuſtinui te domine, Saluator autem iterum, Ecce deus meus ſaluator meus, fidens ero in eum, Salutare autem ſic. Notum fecit deus ſalutare ſuum in conſpectu gentium. Etenim ſaluator quidem quoniam filius & verbum dei, Salutare autem quoniam ſpiritus. Spiritus enim, inquit, faciei noſtræ Chriſtus dominus. Salus autem, quoniam verbũ caro factum eſt, & habitauit in nobis. Hanc igitur agnitionem ſalutis ſciebat Ioannes, pœnitentiam agentibus & credentibus in agnum dei, qui tollit peccatum mundi. Apparuit, inquit, & paſtoribus angelus domini, annuncians gaudium eis, quoniam generatus eſt in domo Dauid ſaluator, qui eſt Chriſtus dominus: deinde multitudo exercitus cæleſtis laudantiũ deum & dicẽtium, Gloria in excelſis deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Hos angelos falſarij gnoſtici dicunt ab Ogdoada veniſſe, & deſcenſionem ſuperioris Chriſti manifeſtaſſe: ſed corruunt iterum, dicẽtes eum qui ſurſum ſit Chriſtum & ſaluatorem non natum eſſe, ſed & poſt baptiſma eius qui ſit de diſpoſitione Ieſu, ſpiritum ſicut columbam in eum deſcendiſſe. Mẽtiuntur ergo Ogdoados angeli ſecundum eos dicentes, quoniam generatus eſt hodie no

bis Saluator, qui eſt Chriſtus dominus in ciuitate Dauid. Neque enim Chriſtus, neque Saluator tunc natus eſt ſecundum eos, ſed ille qui eſt diſpoſitione Ieſus, qui eſt mundi fabricator, is * inquam, vere poſt baptiſma deſcendiſſe, hoc eſt, poſt triginta annos ſuperni Saluatoris dicunt. Qui autem in ciuitate Dauid appoſuerunt, niſi vt eam pollicitationem quæ à Deo facta eſt Dauid, quoniam ex fructu vetris eius æternus erit rex, quòd adimpleatur euangelizarent. Etenim fabricator totius vniuerſitatis fecerat promiſsionem Dauid, quēadmodum ipſe ait, Adiutorium noſtrum à domino qui fecit cælum & terram. Et iterum, In manu eius omnes fines terræ, & altitudines montium ipſius ſunt. Quoniam ipſius eſt mare & ipſe fecit illud, & aridam manus eius formauerunt. Venite adoremus & procidamus ante eum, ploremus in conſpectu domini, qui fecit nos, quia ipſe eſt dominus deus noſter: manifeſte pronuncians ſpiritus ſanctus per Dauid audientibus eum, quoniam erunt qui contemnent eum, qui plaſmauit nos, qui & ſolus eſt deꝰ: propter quod & dicebat, quæ prædicta ſunt ſignificans, quoniā ne enarraueritis, præter hunc, aut ſuper hunc alius nō eſt deus, cui magis intendere oporteat religioſos nos & gratos, præparans in eum qui fecerit, & conſtituerit, & enuntiat. Quid ergo erit his qui tantum blaſphemiæ aduerſus ſuum factorem adinuenerunt? Hoc idem autem & angeli. In eo enim quod dicunt, Gloria in excelſis Deo, & in terra pax, eum qui ſit altiſsimorum, hoc eſt, ſupercæleſtium factorem, & eorum quæ ſuper terram omnium conditorem his ſermonibus glorificauerunt: qui ſuo plaſmati, hoc eſt hominibus ſuam benignitatem ſalutis de cælo miſit. propter quod & paſtores, ait, reuertebantur glorificantes deum in omnibus quæ audierant & viderant, quemadmodum & narratum eſt ad eos. Non enim alterum deum glorificabant Iſraëlitæ paſtores, ſed illum qui à lege & prophetis annunciatus eſt, factorem omnium, quem & glorificant angeli. Si autem alterum quidem angeli, qui erant ab Ogdoade glorificabant, alterum

Ali. in quem.

-terum vero paſtores, errorem eis & non veritatem detulerunt,& hij iniqui ab Ogdoade erant angeli. Adhuc ait Lucas de domino, Cum impleti eſſent dies purgationis impoſuerunt eum in Hieruſalem, aſtare eum domino, quemadmodum ſcriptum eſt in lege domini, Quoniam omne maſculinum adaperiens vuluam, ſanctum domino vocabitur: Et vt darent ſacrificium ſecundum quod ſcriptum eſt in lege domini, Par turturum, aut duos pullos columbinos, ex ſua perſona manifeſtiſsime deum appellans eum qui legis dationem fecerit. Et Symeō autem, inquit, benedixit deum, & ait. Nunc dimittes ſeruum tuum domine in pace. Quia viderunt oculi mei ſalutare tuum, Quod paraſti ante faciem omnium populorum, Lumen ad reuelationem gentium, & gloriam populi tui Iſraël. Et anna autem propheiſſa, ait, ſimiliter clarificabat deum videns Chriſtum,& loquebatur de eo omnibus, qui expectabant redemptionem Hieruſalem. Per hæc autem omnia viſus deus demonſtratur, nullam libertatis diſpoſitionem per nouum aduentum filij ſui teſtamentum hominibus aperiens. Quapropter & Marcus interpres & ſectator Petri, initium euangelicæ conſcriptionis fecit ſic, Initium Euangelij Ieſu Chriſti filij Dei, quemadmodum dictum eſt in prophetis, Ecce mitto angelum meum, ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam, vox clamantis in deſerto, parate viam domini, rectas facite ſemitas ante deum noſtrum, Manifeſte initium Euangelij eſſe dicens, ſanctorum prophetarum voces, & eum quem ipſi dominum & deum confeſsi ſunt, hunc patrem domini noſtri Ieſu Chriſti præmonſtrans, qui & promiſit ei angelum ſuum ante faciem eius miſſurum, qui erat Ioannes, in ſpiritu & virtute Heliæ clamans in eremo, Parate viam domini, rectas facite ſemitas ante deum noſtrum. Quoniam quidem non alium & alium prophetæ annunciabant deum, ſed vnum & eundem, variis autem ſignificationibus & multis appellationib⁹. Multis enim & diuerſis quēadmodū in eo libro, qui ante hunc, oſtendimus,

& ex ipſis autem prophetis procedente nobis ſermone oſtendemus. In fine autem Euãgelij ait Marcus, Et quidem dominus Ieſus, poſtquàm locutus eſt eis, receptus eſt in cælos, & ſedet ad dexteram dei, confirmans quod à propheta dictum eſt, Dixit dominus domino meo, ſede à dextris meis, quoadusque ponã inimicos tuos ſubpedaneum pedum tuorum. Sed vnus & idem deus & pater eſt, qui a prophetis quidem annunciatus, ab Euangelio vero traditus, qué Chriſtiani colimus & diligimus, & toto corde factorem cæli & terræ credimus, & omniũ quæ in eis ſunt. Hanc fidem annuncians Ioannes domini diſcipulus, volens per Euangelij annunciationem auferre eum, qui à Cerintho inſeminatus erat hominibus errorem, & multo prius ab his qui dicuntnr Nicolaitę, qui ſunt vulſio eius, quæ falſo cognominatur ſcientia, vt confunderet eos & ſuaderet eos, quoniam vnus deus, qui omnia fecit per verbum ſuum, & non quemadmodum illi dicunt, alterum quidem fabricatorem, aliũ autem patrem domini. & alium quidem fabricatoris filiũ, alterum vero de ſuperioribus Chriſtum, quem & impaſsibilem perſeueraſſe deſcendentem in Ieſum filium fabricatoris, & iterum reuolaſſe in ſuum pleroma, & initium quidem eſſe monogeni, Logon autem verum filium vnigeniti, & eam conditionem quæ eſt ſecundum nos non à primo deo factam, ſed à virtute aliqua valde deorſum ſubiecta, & abſciſa ab eorum cõmunicatione, quæ ſunt inuiſibilia, & innominabilia, Omnia igitur talia circumſcribere volens diſcipulus domini, & regulam veritatis conſtituere in eccleſia, quia eſt vnus deus omnipotens, qui per verbum ſuum omnia fecit, & viſibilia & inuiſibilia, ſignificans quoque, quoniam per verbum per quod deus perfecit conditionem, in hoc & ſalutem his qui in conditione ſunt, præſtitit hominibus: ſic inchoauit in ea quæ eſt ſecundum Euangelium doctrina, In principio erat verbum, & verbum erat apud deum, & deus erat verbum: hoc erat in principio apud deum, omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil, quod factum eſt. In ipſo vita erat, & vita erat lux

lux hominum, & lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt. Omnia, inquit, per ipſum facta ſunt. In omnibus ergo eſt, & hæc quæ ſecundum nos eſt conditio. non enim concedetur eis omnia dici, ea quæ ſunt intra pleroma ipſorum: ſi enim & hæc pleroma ipſorum continet, non extra eſt tanta iſta conditio, quemadmodum oſtendimus in eo libro, qui ante hunc eſt. Si autem extra pleroma ſunt hæc, quod quidem impoſsibile viſum eſt, non iam eſt omnia pleroma ipſorum, non eſt ergo extra hæc tanta conditio. Abſtulit autem à nobis diſſenſiones omnes ipſe Ioannes dicens, in hoc mundo erat, & mundus per ipſum factus eſt, & mundus eum non cognouit. In ſua propria venit, & ſui eum non receperunt. Secũdum autem Marcionem & eos qui ſimiles ſunt ei, neque mundus per eum factus eſt, neque in ſua venit, ſed in aliena. Secundum autem quoſdam gnoſticorum, ab angelis factus eſt iſte mundus, & non verbo Dei: ſecundum autem eos qui à Valentino iterum non per eum factus eſt, ſed per Demiurgum. Hic enim operabatur ſimilitudines tales fieri, ad imitationem eorũ, quæ ſunt ſurſum, quemadmodum dicũt: Demiurgus autem perficiebat fabricationem conditionis. emiſſum enim dicunt eum a matre dominum & Demiurgum eius diſpoſitionis quę eſt ſecundum conditionem, per quem hunc mundum factum volunt: cum Euangelium manifeſte dicat, quoniam per verbum quod in principio erat aput Deum, omnia facta. quod verbum, inquit, caro factum eſt, & habitauit in nobis. ſecundum autem illos, neque verbum caro factum eſt, neque Chriſtus, neque qui ex omnibus factus eſt, Saluator. Etenim verbum & Chriſtum nec aduenifſe in hunc mundum volunt: Saluatorem verò nõ incarnatũ, neque paſſum: deſcendiſſe autẽ quaſi columbã in eum Ieſum, qui factus eſt ex diſpoſitione, & cum adnuntiaſſet incognitum patrem, iterum aſcendiſſe in pleroma. Incarnatum autẽ & paſſum quidam quidem eum qui ex diſpoſitione ſit, dicunt Ieſum, quem per Mariam dicunt pertranſiſſe, quaſi aquam per tubum. Alij verò Demiurgi filium, in quem deſcendiſſe

diſſe eum Ieſum, qui ex diſpoſitione ſit. Alij rurſum Ieſum quidem ex Ioſeph & Maria natum dicunt, & in hũc deſcendiſſe Chriſtum, qui de ſuperioribus ſit, ſine carne & impaſsibilem exiſtentem. Secundum autem nullã ſententiam hæreticorum, verbum Dei caro factum eſt. Si enim quis regulas ipſorum omniũ perſcrutetur, inueniet quoniam ſine carne & impaſsibilis ab omnibus illis inducitur dei verbũ, & qui eſt in ſuperioribus Chriſtus. Alij enim putant manifeſtum eum, quemadmodum hominem trãsfiguratum, neque autem natum neque incarnatum dicunt illum. Alij verò neque figuram eum aſſumpſiſſe hominis, ſed quemadmodum columbã deſcendiſſe in eum Ieſum, qui natus eſſet ex Maria. Omnes igitur i los falſos teſtes oſtendens diſcipulus domini, ait, Et verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Et vt non inquiramus cuius dei verbum caro factũ eſt, ipſe inſuper docet, dicens, Fuit homo miſſus à deo, erat ei nomen Ioannes, hic venit in teſtimonium vt teſtaretur de lumine. Præcurſor igitur Ioannes qui teſtatur de lumine à deo miſſus eſt, vtique ab eo cui Gabriel eſt angelus, qui etiam Euangelizauit generationem eius, qui & per prophetas promiſit angelum ſuum miſſurum ante faciem filij ſui, & præparaturum viã eius, hoc eſt, teſtificaturum de lumine in ſpiritu & virtute Helię. Helias autem rurſus cuius dei ſeruus & propheta fuit? eius qui fecit cælum & terram, quemadmodum & ipſe confitetur. A conditore igitur & fabricatore huius mundi miſſus Ioãnes, quemadmodum poterat teſtificari de eo lumine, quod ex his quæ ſunt innominabilia & inuiſibilia deſcenderet? Omnes enim hæretici decreuerunt, Demiurgum ignorare eam quæ ſit ſuper eum virtutem, cuius teſtis & oſtenſor inuenitur Ioannes. propter hoc dominus pluſquam prophetam dixit eum habuiſſe, reliqui enim omnes prophetæ annuntiauerunt aduentum paterni luminis, concupierunt autem digni eſſe videre eum, quem prædicabant Ioannes autem & prænuntiauit ſimiliter ſicut alij, & aduẽtum vidit & demõſtrauit, & credere in eum ſuaſit multis, ita vt ipſe & prophetæ

& apoſtoli

& apoſtoli locũ habuerit. Hic eſt enim pluſquã propheta, quoniam primo apoſtoli, ſecũdo prophetæ, omnia autem ex vno & eodẽ ipſo deo. Bonũ enim & illud, quod per conditionem à deo in vinea factum eſt, & primo bibitum eſt vinum: nemo enim illud vituperauit ex hiis qui biberunt, ſed & dominus accepit de eo: melius autem quod per verbum *comprehendi aliter ac ſimpliciter ex aqua ad vſum eorum qui ad nuptias conuocati erant, factum eſt vinum. Quamuis enim poſsit dominus ex nullo ſubiacente eorum, quæ ſunt conditionis, præbere epulantibus vinum, & eſca complere eſurientes, hoc quidem non fecit. Accipiens autem eos qui à terra eſſent panes, & gratias agens, & iterum aquam faciens vinum, ſaturauit eos qui recumbebant, & potauit eos, qui inuitati erant ad nuptias: oſtendés quoniam deus, qui fecit terram, & iuſsit eam fructus facere, & cõſtituit aquas & edidit fontes, hic & benedictionem eſcę, & gratiam potus in nouiſsimis temporibus per filium ſuum donat humano generi, in comprehenſibilis per cõprehenſibilem, & inuiſibilis per viſibilem, cum extra eum non ſit, ſed in ſinu patris exiſtat. Deum enim, inquit, nemo vidit vnquam, niſi vnigenitus filius Dei, qui eſt in ſinu patris, ipſe enarrauit. Patrem enim inuiſibilem exiſtentem, ille qui in ſinu eius eſt filius, omnibus enarrat. Propter hoc cognoſcunt eum hi quibus reuelauerit filius, & iterum pater per filium filij ſui dat agnitionem, his qui diligunt eum. A quo & Nathanael diſcens cognouit, cui & teſtimonium reddidit dominus, quoniam verus Iſraelita eſt, in quo dolus nõ eſt, in quo & ait ei, Rabbi tu es filius Dei, tu es rex Iſrael. A quo & Petrus edoctus cognouit Chriſtum filium Dei viui dicentis, Ecce filius meus dilectiſsimus, in quo bene ſenſi, ponam ſpiritum meum ſuper eum, & iudicium gentibus annuntiabit: non contendet, neque clamabit, neq; quiſquàm audiet vocem eius in plateis: calamum quaſſatum nõ confringet, & linum fumigans nõ extinguet, vſque quo emittat in cõtentionẽ iudiciũ; & in nomine eius gentes ſperabunt. Et hæc quidem ſunt principia Euange-

Aliàs, cõpendialiter

ευδόκησα

Euangelij, vnum Deum fabricatorem huius vniuerſitatis eum, qui per prophetas ſit annuntiatus, & qui per Moyſen legis diſpoſitionem fecerit, patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti annũtiantia, & præter hũc alterum deũ neſcientia, neque alterum patrem. Tanta eſt autem circa Euangelia hæc firmitas, vt & ipſi hæretici teſtimoniũ reddant ei, & ex ipſis egrediens vnuſquiſque eorum, conetur ſuam confirmare doctrinam. Ebionei etenim eo Euangelio quod eſt ſecundum Matthæum ſolo vtentes, ex illo ipſo conuincuntur non recte præſumẽtes de domino. Marcion autem id quod eſt ſecundum Lucam circuncidens, ex his quæ adhuc ſeruantur penes eum, blaſphemus in ſolum exiſtentem deum oſtenditur. Qui autem Ieſum ſeparant à Chriſto, & impaſsibilem perſeueraſſe Chriſtum, paſſum verò Ieſum dicunt, id quod ſecũdum Marcum eſt præferentes Euangelium, cum amore veritatis legentes illud, corrigi poſſunt. Hi autem qui à Valentino ſunt, quod eſt ſecundum Ioãnem pleniſsime vtentes, ad oſtenſionem coniugationum ſuarum, ex ipſo detegentur nihil recte dicentes, quemadmodum oſtendimus in primo libro. Quando ergo hij qui contradicũt nobis teſtimonium perhibeant, & vtantur his, firma & vera eſt noſtra de illi oſtenſio. Neque autẽ plura numero quàm hæc ſunt, neque rurſus pauciora capit eſſe Euãgelia. Quoniam enim quatuor regiones mundi ſunt in quo ſumus, & quatuor principales ſpiritus, & diſſeminata eſt eccleſia ſuper omnem terram, columna autem & firmamentum eccleſiæ eſt Euangelium & ſpiritus vitæ, conſequens eſt quatuor habere eam columnas, vndique flantes incorruptibilitatem, & viuificantes homines. Ex quibus manifeſtum eſt, quoniam qui eſt omnium artifex verbum, qui ſedet ſuper Cherubim & continet omnia, declaratus hominibus dedit nobis quadriforme Euangelium, quod in vno ſpiritu continetur. Quemadmodum & Dauid poſtulans eius aduentum ait, Qui ſedes ſuper Cherubim appares. etenim Cherubim quadriformia, & formæ ipſorum imagines ſunt diſpoſitionis filij Dei. Primum enim animal, inquit, ſimile Leoni, efficabile

Ebioneorum Euangelium.

ficabile eius & principale & regale ſignificans. Secundum verò ſimile vitulo, ſacrificalem & ſacerdotalem ordinationem ſignificans. Tertium verò habens faciem quaſi humanam, eum qui eſt ſecundum hominem aduẽtum eius manifeſte deſcribẽs. Quartum verò ſimile Aquilæ volitãtis, ſpiritus in eccleſiam aduolitantis gratiam manifeſtans. Et Euangelia igitur his conſonantia in quibus inſidet dominus Ieſus. Aliud enim illam quę eſt à patre principalem & efficabilem & glorioſam generationem eius enarrat, dicens ſic, In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & deus erat verbum, & omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil, Propter hoc & omni fiducia plenum eſt Euãgelium iſtud, talis eſt enim perſona eius. Id verò quod eſt ſecundum Lucã, quoniã quidem ſacerdotalis characteris eſt, Zacharia ſacerdote ſacrificãte Deo inchoauit, Iam enim ſaginatus parabatur vitulus, qui pro inuẽtione minoris filij inciperet mactari. Matthæus verò eã quę eſt ſecũdũ hominem generationem eius enarrat, Liber dicens generationis Ieſu Chriſti filij Dauid, filij Abraham. Et iterum, Chriſti autem generatio ſic erat. Humanæ formæ igitur hoc Euangelium, propter hoc per totum Euangeliũ humiliter ſentiens & mitis homo ſeparatus eſt. Marcus verò à prophetico ſpiritu ex alto adueniente hominibus initium fecit: Initium, dicens, Euangelij quemadmodum ſcriptum eſt in Eſaia propheta. Volatilem pennatum, imaginem Euangelij monſtrans, propter hoc & compẽdioſam & præcurrentem annuntiationem fecit. Propheticus enim character eſt hic, & ipſum verbũ dei, illis quidem qui ante Moyſen fuerunt patriarchis ſecũdum diuinitatem & gloriam colloquebantur, His verò qui in lege ſacerdotalem & miniſterialem actum præbebant. Poſt deinde nobis homo factus, munus cæleſtis ſpiritus in omnem miſit terram, protegens nos alis ſuis. Qualis igitur diſpoſitio filij Dei, talis & animalium forma, & qualis animaliũ forma, talis & character Euangelij. Quadriformia autem animalia, & quadriforme Euãgelium, & quadriformis diſpoſitio* Domini. Et propter Al. dei.

propter hoc quatuor data ſunt teſtaméta humano generi, vnum quidem ante cataclyſmum ſub Adam. Secundum verò poſt cataclyſmũ ſub Noë. Tertium verò legiſlatio ſub Moyſe. Quartum veró quod renouat hominẽ, & recapitulat in ſe omnia, quod eſt per Euangelium, eleuãs & pennigerãs homines in cæleſte regnum. His igitur ſic ſe habentibus, vani omnes & indocti, & inſuper audaces, qui fruãtur ſpeciẽ Euãgelij, & vel plures quàm dictæ ſunt, vel rurſus pauciores inferunt perſonas Euãgelij: quidã vt plures videãtur quàm eſt veritatis adinueniſſe, quidam vero vt reprobent diſpoſitiones Dei. Etenim Marcion totum reijciens Euangelium, imò vero ſeipſum abſcidens ab Euangelio* pariter gloriatur ſe habere Euangelium, Alij vero vt donũ ſpiritus fruſtrẽtur, quod in nouiſsimis temporibus ſecundum placitũ patris effuſum eſt in humanum genus, illam ſpeciẽ non admittunt, quæ eſt ſecundum Ioannem Euangelium, in qua paracletũ ſe miſſurum dominus promiſit, ſimul & Euãgelium, & propheticum repellunt ſpiritum. Infelices vero qui pſeudo prophetæ quidem eſſe volunt, prophetiȩ verò gratiam repellunt ab eccleſia, ſimilia patientes his qui propter eos qui in hypotriſi veniunt, etiam à fratrum cõmunicatione ſe abſtinẽt. Datur autem intelligi, quod huiuſmodi neque apoſtolũ Paulum recipiãt. In ea enim epiſtola quæ ẽſt ad Corinthios de propheticis chariſmatibus diligẽter loquutus eſt, & ſcit viros & mulieres in eccleſia prophetãtes. Per hæc igitur omnia peccãtes in ſpiritum Dei, in irremiſsibile incidunt peccatum. Hij verò qui ſunt à Valentino iterum exiſtentes extra omnem timorem, ſuas conſcriptiones proferẽtes, plura habere gloriãtur, quàm ſint ipſa Euãgelia. Siquidem in tãtum proceſſerunt audaciæ, vti quod ab hiis nõ olim conſcriptũ eſt, veritatis Euãgelium titulent, in nihilo conueniens apoſtolorum Euangeliis, vt nec Euangelium quidem ſit apud eos ſine blaſphemia: Si enim quod ab eis profertur veritatis eſt Euangelium, diſsimile eſt autem hoc illis, quæ ab apoſtolis nobis tradita ſunt, qui volũt poſſunt diſcere, quemadmodum ex ipſis ſcripturis

* Aliàs, partẽ gloriatur ſe habere Euangelij.

ſcripturis oſtenditur, iam non eſſe id, quod ab apoſtolis traditum eſt veritatis Euangelium. Quoniam autem ſola vera & firma, & non capit neque plura præterquam prædicta ſunt, neque pauciora eſſe Euangelia, per tot & tanta oſtendimus. & enim cum omnia compoſita & apta Deus fecerit, oportebat & ſpeciem Euangelij bene cõpoſitam, & bene compaginatam eſſe. Examinata igitur ſententia eorum, qui nobis tradiderunt ex ipſis principiis ipſorum, veniamus & ad reliquos apoſtolos, & perquiramus ſententiam eorum de Deo, poſt deinde ipſos domini ſermones audiamus.

¶ Quæ ſit reliquorum apoſtolorum doctrina. Caput XII.

PEtrus igitur apoſtolus poſt reſurrectionẽ domini, & aſſumptionem in cælos, volens adimplere duodecim apoſtolorum numerũ, & eligere prouidẽtia alterũ, qui electus eſſet à Deo, his qui aderant dixit: Viri fratres, oportebat impleri ſcripturam hanc, quam prædixit ſpiritus ſanctus ore Dauid de Iuda, qui factus eſt dux his, qui apprehenderunt Ieſum, quoniam annumeratus fuit inter nos, fiat habitatio eius deſerta, & nõ ſit qui inhabitet in ea, & epiſcopatũ eius accipiat alter, Adimpletionem eorum ex his quæ à Dauid dicta ſunt faciens. Rurſus cum ſpiritus ſanctus deſcendiſſet in diſcipulos, vti omnes prophetarent & loquerentur linguis: & quidam irriderant eos quaſi à muſto ebrios, dixit Petrus, Non ebrios quidem eſſe. cum ſit hora tertia diei, eſſe autem hoc quod dictũ eſt per prophetam: Erit in nouiſsimis diebus dicit dominus. Effundam de ſpiritu meo in omnem carnem & prophetabunt. Deus igitur qui per prophetam promiſit, miſſurum ſe ſpiritum ſuum in humanum genus, ipſe & miſit ei, & ipſe Deus à Petro annuntiatur ſuam promiſsionem adimpleſſe, Viri enim, inquit Petrus, Iſraelitæ, audite ſermones meos, Ieſum Nazarenum virum approbatum à Deo in vobis, virtutibus & prodigiis & ſignis quæ fecit per Ieſum deus, in medio veſtrũ,

quẽad-

quemadmodum ipſi ſitis, hunc definito conſilio & præſentia Dei, traditum per manus iniquorū affigentes interfeciſtis, quem Deus excitauit ſolutis doloribus inferorum, quoniam non erat poſsibile teneri eum ab eis, Dauid enim dicit in ipſum, Prouidebam Dominum in cōſpectu meo ſemper, quoniam à dextris mei eſt ne moueat, propter hoc lętatum eſt cor meum, & exultauit lingua mea, inſuper & caro mea requieſcet in ſpe. Quoniā non derelinques animam meam in inferno, neque dabis ſanctū tuum videre corruptionem. Dehinc rurſum fiducialiter illis dicit de patriarcha Dauid, quoniā mortuus eſt, & ſepultus, & ſepulchrum eius ſit apud eos, vſque in hunc diem. Propheta autem, inquit, cum eſſet, & ſciret, quoniam iureiurando ei iurauit Deus, de fructu ventris eius ſederet in throno eius, prouidens locutus eſt de reſurrectione Chriſti, quoniam neque derelictus eſt apud inferos, neq; caro eius vidit corruptionē. Hunc Ieſum, inquit, excitauit Deus, cuius nos omnes ſumus teſtes, qui dextera Dei exaltatus, repromiſsionē ſancti ſpiritus accipiēs à patre effudit donationem hāc, quam vos nunc videtis & auditis. Non enim Dauid aſcendit in cælum, dicit autem ipſe, Dixit dominus domino meo, ſede ad dexteram meam, quoaduſque ponā inimicos tuos ſub pedaneum pedum tuorum. Certiſsime ergo ſciat omnis domus Iſraël, quoniam & dominum eum, & Chriſtum* dixit hunc Ieſum, quē vos cruciſixiſtis. Cum dixiſſent ergo tubæ, quid ergo faciemus? Petrus ad deos ait. Pœnitentiam agite & baptizetur vnuſquiſque veſtrum in nomine Ieſu in remiſsionē peccatorum, & accipietis donum Spiritus ſancti. Sic non alium deum, nec aliam plenitudinem annuntiabāt apoſtoli, nec alterum quidem paſſum, & reſurgentē Chriſtum, alterum verò qui ſurſum volauerit, & impaſsibilis perſeuerauerit, ſed vnum & eundem Deum patrem, & Chriſtum Ieſum qui à mortuis reſurrexit, & eam quę in eum fidem annuntiabant his, qui non credebant in filium dei, & ex prophetis cohortabantur eos, quoniam eum quem promiſit ſe deus miſſurum Chriſtum, miſit Ieſum,

*Al. De⁹ fecit

Ieſum, quem ipſi crucifixerunt, quem deus excitauit. Rurſum cũ Petrus ſimul cum Ioanne vidiſſet eum, qui à natiuitate claudus erat ante portam templi, quæ dicitur ſpecioſa ſedentem, & petentem eleemoſynam, dixit ei, argentum & aurum non eſt mihi, quod autem habeo hoc tibi do. In nomine Ieſu Chriſti Nazareni ſurge & ambula. Et ſtatim eius confirmati ſunt greſſus, & plantæ, & ambulabat, & introiuit cum ipſis in templũ, ambulans & ſaliens & glorificans deum. Multitudine autem vniuerſa collecta ad eos propter inopinatum factũ, Petrus dixit eis. Viri Iſraëlitæ quid miramini in hoc, & nos quid intuemini, quaſi noſtra virtute fecerimus hũc ambulare, Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Iacob, Deus patrum noſtrorum glorificauit filium ſuũ, quem vos quidem tradidiſtis in iudicium, & negaſtis ante faciem Pilati, cum remittere eum vellet. Vos autem ſanctum & iuſtum aggrauaſtis, & petiſtis virũ homicidam donari vobis, ducem autem vitæ occidiſti, quem Deus excitauit à mortuis, cuius nos teſtes ſumus, & in fide nominis eius, hunc quem videtis & ſcitis confirmauit nomen eius, & fides quæ eſt per ipſum, dedit ei in columitatem coram vobis omnibus. Et nunc fratres ſcio quoniam ſecundum ignorantiam feciſtis nequam. Deus autem quæ prædixit ore omniũ prophetarum pati Chriſtũ ſuum, adimpleuit. Pœnitentiam igitur agite & conuertimini, vti deleantur peccata veſtra, & veniãt vobis tempora refrigerij domini, & mittat præparatum vobis Ieſum Chriſtum, quem oportet quidem cælum ſuſcipere vſque ad tempora diſpoſitionis omnium, quæ locutus eſt ei Deus, per ſanctos prophetas ſuos. Moyſes quidem dicit ad patres noſtros, quoniam prophetam excitabit vobis Dominus Deus noſter ex fratribus noſtris, quemadmodum me, ipſum audietis in omnibus quæcũque locutus fuerit ad vos, Erit autẽ omnis anima, quæcunque non audierit prophetam illum, peribit de populo: Et omnes à Samuel & deinceps, & omnes quotquot locuti ſunt annuntiauerunt dies iſtos: Vos iſtis filij prophetarum & teſtamenti quod Deus diſpoſuit ad patres

noſtros, dicens ad Abraham. In ſemine tuo benedicentur omnes tribus terræ. Vobis primum Deus excitans filium ſuum miſit benedicentem vos, vt conuertat ſe vnuſquiſque à nequitiis ſuis. Manifeſtam ergo præconationem Petrus cum Ioanne præconauit eis, repromiſſionem quam fecit deus patribus, per Ieſum adimpletam euangelizans. Non quidem alterum deum annuntians, ſed filium dei, qui & homo factus eſt & paſſus, in agnitionem adducens Iſrael, & in Ieſu reſurrectionem quæ à mortuis annuntians, & ſignificans, quoniam omnia quæ prophetæ annuntiauerunt de paſsione Chriſti, hæc adimpleuit deus. Propter quod rurſus conuocatis principibus ſacerdotũ, fiducialiter Petrus dixit ad eos. Principes populi & ſeniores Iſraelitæ, ſi nos hodie redarguimur à vobis in benefacto hominis infirmi, in quo hic ſanatus eſt, cognitum ſit omnibus vobis & omni populo Iſrael, quoniam in nomine Ieſu Chriſti Nazareni, quem vos crucifixiſtis quẽ deus excitauit à mortuis, in hoc hic aſtat in conſpectu veſtro ſanus. Hic eſt lapis precioſus reprobatus à vobis ædificantibus, qui factus eſt in caput anguli. Et non eſt aliud nomen ſub cælo, quod datũ ſit hominib⁹, in quo oporteat ſaluari nos. Sic apoſtoli non deũ mutabant, ſed Chriſtũ annuntiabant populo eſſe Ieſum, qui crucifixus eſt, quẽ deus excitauit, qui prophetas miſit, idem deus excitauit & ſalutem in eo dedit hominibus. Confuſis igitur & per curationem, annorum enim, inquit ſcriptura, pluſquàm xl. erat homo, in quo factum eſt ſignum curationis, & per doctrinam apoſtolorum & prophetarum expoſitionem, cum remiſiſſent ſummi ſacerdotes Petrũ & Ioannem, & reuerſi eſſent ad reliquos coapoſtolos & diſcipulos domini, id eſt in eccleſiam, & enarraſſent quæ fuerant facta, & quemadmodum fiducialiter egiſſent in nomine Ieſu: Audiẽtes, inquit, tota eccleſia vnanimes extulerunt vocem ad Deum & dixerunt. Domine tu es deus qui feciſti cælum & terram & mare & omnia quæ in eis ſunt, qui per Spiritum ſanctũ ore Dauid patris noſtri, pueri tu dixiſti. Quare fremuerũt gentes, & populi meditati

ſtati ſunt inania? Aſtiterunt reges terræ, & pincipes cõgregati ſunt in vnum, aduerſus dominum, & aduerſus Chriſtum eius. Conuenerunt enim in hac ciuitate aduerſus ſanctum filium tuum Ieſum quem vnxiſti, Herodes & Pontius Pilatus, cum gentibus & populus Iſraël, facere quæcunque manus tua & voluntas tua prędeſtinauerat fieri. Hæ doces eccleſiæ, ex qua habuit omnis eccleſia initium. Hæ voces ciuitatis magnæ noui teſtamenti ciuiũ. Hæ voces apoſtolorum, hæ voces diſcipulorum domini, eorum qui poſt aſſumptionem domini per ſpiritum & perfecti extiterunt, & inuocauerunt Deum, qui fecit cælum & terram, qui per prophetas annuntiatus eſt, & eius filius Ieſus, quem vnxit Deus, & alterum autem neſcientes. Non erat ibi tunc Valentinus, nec Marcion, nec reliqui ſui, vel eorum qui aſſentiunt eis euerſores. Propter quod exaudiuit eos factor omnium Deus: Commotus eſt enim, inquit, locus, in quo erant collecti, & repleti ſunt omnes ſpiritu ſancto, & loquebantur verbum Dei cum fiducia, omni volenti credere: virtute enim magna, inquit, reddebant teſtimonium apoſtoli reſurrectionis domini Ieſu, dicentes ad eos. Deus patrum noſtrorũ excitauit Ieſum quẽ vos apprehendiſtis, & interfeciſtis ſuſpendentes in ligno, hunc deus principem & Saluatorem exaltauit gloria ſua, dare pœnitentiam Iſrael, & remiſsionem peccatorũ, & nos in eo teſtes ſumus ſermonum horũ, & ſpiritus ſanctus, quem dedit deus credẽtibus ei. Omni quoque die, inquit, in templo & in domo non ceſſabant, docẽtes & euãgelizãtes Chriſtũ Ieſũ filiũ Dei. Hæc enim erat ſalutis agnitio, quæ perfectos ad deum efficit eos, qui cognoſcunt filij eius aduentũ. Quoniam autem impudentes quidam eorum dicunt, apud Iudæos præconãtes apoſtoli non poterant alterum eis deum annuntiare pręter eum, qui creditus fuerat ab ipſis: dicimus ad eos, quoniam ſi ſecũdum olim inſitam opinionem hominibus loquebantur apoſtoli, nemo ab his cognouit veritatem, multo autem prius à domino, etenim ipſum ſic locutum dicunt. Nec hij ergo ipſi veritatem ſciunt,

ſed ſententia eorum de Deo cum eſſet talis, exceperant doctrinam quemadmodum audire poterãt. Secundum hũc igitur ſermoné, apud neminé erit regula veritatis, ſed omnes diſcipuli omnibus imputabunt, quoniam quemadmodum vnuſquiſque ſentiebat, & quemadmodum capiebat, ſic ſermo ad eum factus eſt. Superfluus autem & inutilis aduentus domini parebit, ſiquidem venit permiſſurus & ſeruaturus vniuſcuiuſque olim inſitam de Deo opinionem. Adhuc etiam & multo durius erat, quemadmodũ viderant Iudæi & cruci affixerant, annuntiare hunc eſſe Chriſtum filium Dei, æternum ipſorum regem. Non igitur iam ſecundum priſtinam eorũ opinionem loquebantur ad eos. Qui enim in faciem interfectores eos eſſe domini dicebant, multo magis fiducialiter eum patrem, qui ſuper Demiurgũ eſt & ipſis annuntiarent, & non id quod putabant vnuſquiſque: & multominus erat peccatum, ſi quidem ſuperiorem Saluatorem, ad quem aſcendere eos oporteret quoniam eſſet impaſsibilis, non affixiſſent cruci. Quemadmodum enim gentibus non ſecundum ſententiam illorum loquebantur, ſed cum fiducia dicebant, quoniam dij ipſorum non eſſent dij, ſed idola dæmoniorum: ſimili modo & Iudæis annuntiaſſent, ſi alterum maiorem & perfectiorem ſciſſent patrem, non annuntiantes, neque augentes eorum nó veram de deo apinionem. ethnicorum autem ſoluentes errorem, & auferentes à ſuis diis, non vtique alterum eis inferebant errorem, ſed auferentes eos qui non erant dij, eum qui ſolus erat deus & verus pater oſtenderunt. Ex verbis Petri igitur quæ fecit in Cæſaria ad Cornelium Centurionem, & eos, qui cũ eis erant gentiles, quibus primo enarratus eſt ſermo Dei, cognoſcendũ eſt nobis, quæ annũtiabãt apoſtoli, & qualis fuit prædicatio ipſorũ, & quam habuerũt de Deo ſententiam. Erat enim Cornelius hic religioſus & timens Deũ cum tota domo ſua, & faciens eleemoſynas multas in populo, & orans Deũ ſemper. Vidit ergo circa horam nonam diei, angelum dei intrantem ad ſe, & dicentem, eleemoſynæ tuæ aſcenderunt in recommemorationem

in con-

in conſpectu dei. Propter quod mitte ad Simonem, qui vocatur Petrus. Petrus autem cum vidiſſet reuelationẽ, in qua reſpondit ad eum cæleſtis vox, Quæ Deus emũdauit tu ne commune dixeris, hoc ideo, quoniam qui per legem inter munda & immunda diſtinxit deus, hic emundauit gentes per ſanguinem filij ſui, quem & Cornelius colebat, ad quem Petrus veniens dixit, in veritate comperi quoniam nõ eſt perſonarũ acceptor deus, ſed in omni gente, qui timet eum, & operatur iuſtitiam acceptabilis ei eſt, Manifeſte ſignificans, quoniam quem antea deum timebat Cornelius, quem per legem & prophetas audierat, propter quem & eleemoſynas faciebat, hic in veritate eſt deus. Deerat autem ei agnitio, propter quod adiecit: Vos ſcitis quod factum eſt verbum per omnem Iudæam, incipiens enim à Galilęa poſt baptiſmum quidem prædicauit Ioannes Ieſum à Nazareth, quemadmodum vnxit eum deus ſpiritu ſancto & virtute: ipſe circuiuit benefaciens & curas omnes, qui oppreſsi erant à diabolo, quoniam deus erat cũ eo. Et nos teſtes ſumus omnium eorum, quæ fecit in regione Iudæorum & in Hieruſalem, quem & interfecerunt ſuſpendentes in ligno: hunc deus excitauit tertia die & dedit eum manifeſtum fieri non omni populo, ſed teſtibus nobis prædeſtinatis ab eo, qui cum eo & manducauimus & bibimus poſt reſurrectionem à mortuis. Et præcepit nobis annũtiare populo & teſtificari, quoniam ipſe eſt prædeſtinatus à Deo iudex viuorum & mortuorum. Huic omnes prophetæ teſtimonium reddunt, remiſsionem peccatorum accipere per nomen eius omnem credentem in eum. Filium ergo dei quem ignorabant homines, annuntiabant apoſtoli, & aduentum eius, his qui ante inſtructi erant de Deo, ſed non alterum Deum inferebant. Si enim tale aliquid ſciret Petrus, libere gentibus prædicaſſet alterum quidem Iudæorum, alterum autem Chriſtianorum eſſe deum, qui quidem propter viſionem angeli conterriti omnes, quęcũq; eis dixiſſet credidiſſent. Ex verbis autem Petri manifeſtum eſt, quoniam præcognitum quidem eis Deum

cuſtodiuit, filium autem Dei Ieſum Chriſtum eſſe teſti ficatus eſt ipſis, iudicem viuorum & mortuorũ, in quo baptizari eos iuſsit in remiſsionem peccatorum, & non tantum hoc, ſed & Ieſum Chriſtum eſſe filium Dei teſtificatus eſt, qui & vnctus ſpiritu ſancto Ieſus Chriſtus dicitur. Et eſt hic idem ex Maria natus, quemadmodum Petri continet teſtificatio. An nunquid perfectam tunc cognitionem nõdum habebat Petrus, quem poſtea adinuenerunt hij? Imperfectus igitur ſecundum hos Petrus, imperfecti autem & reliqui apoſtoli, & oportebit eos reuiuiſcentes horum fieri diſcipulos, vt & ipſi perfecti fiant. Sed & hoc quidem ridiculum eſt. Arguuntur verò iſti non quidem apoſtolorum, ſed ſuæ malæ ſententiæ eſſe diſcipuli. Propter hoc autem & variæ ſententiæ ſunt vniuſcuiuſque eorum recipiétes errorem, quéadmodum capiebat. Eccleſia verò per vniuerſum mũdũ ab apoſtolis firmum habens initium, in vna & eadem de Deo, & de filio eius perſeuerat ſententia. Philippus autem rurſus ſpadoni reginæ AEthiopum reuertenti à Hieroſolymis, & legenti Eſaiã prophetã ſolus ſoli quem annuntiauit? Nónne eum de quo dixit propheta. Tanquam ouis ad occiſionem ductus eſt, quemadmodum agnus ante tondentem ſe ſine voce, ſic non aperuit os ſuum. natiuitatem eius quis, errauit? quoniam tolletur à terra vita eius: hunc eſſe Ieſum & impletam eſſe in eo ſcripturam, quemadmodum ipſe eunuchus credens, & ſtatim poſtulans baptizari dicebat, Credo filium Dei eſſe Ieſum. qui & miſſus eſt in regiones AEthiopię, prædicaturus hoc quod ipſe crediderat, Deũ quidé vnũ per prophetas prædicatum, huius verò filium feciſſe ſecundum hominem aduentum, & vt ouem ad victimam ductum, & reliqua quæcũque prophetæ dicunt de eo. Paulus quoque & ipſe poſteaquam de cælo locutus eſt ad eum dominus, & oſtendit quoniam ſuum dominum perſequeretur, perſequens diſcipulos eius, & miſit Ananiam ad eum, vt iterum videret & baptizaretur: in ſynagogis, ait, in Damaſco prædicabat cũ omni fiducia Ieſum, quoniam hic eſt Chriſtus filius Dei. Hoc eſt myſterium,

myſterium, quod dicit per reuelationem manifeſtatum ſibi, quoniam qui paſſus eſt ſub Pontio Pilato, hic dominus eſt omnium, & rex & Deus & iudex, ab eo qui eſt omniũ Deus accipiens poteſtatem, quoniam ſubiectus factus eſt vſque ad mortem autem crucis. Quoniam hoc verum eſt Athenieſibus euangelizans in Ariopago, ubi Iudæis non aſsiſtentibus, licebat ei cum fiducia verum prædicare deum, dixit eis. Deus qui fecit mundum & omnia quæ in eo ſunt, hic cæli & terrę dominus exiſtés, non in manufactis templis inhabitat, nec à manibus humanis tractatur, tanquam alicuius indigens, cum ipſe omnibus dederit vitam & ſpiritũ, & omnia fecerit, qui fecit ex vno ſanguine omne genus hominum inhabitare ſuper faciem totius terræ, præfiniens tempora, ſecundum determinationem inhabitationis eorum, quærere illud, quod eſt diuinum, ſi quo modo tractare poſſint illud aut inuenire, quamuis etiam non longe ſit ab vnoquoque noſtrum: in ipſo enim viuimus, mouemur, & ſumus, & quemadmodum quidam ſecundum vos dixerunt, huius enim & genus ſumus. Genus igitur cum ſimus Dei, non oportet nos putare id quod eſt diuinum, ſimile eſſe auro vel argento, vel lapidi per artem vel concupiſcentiam hominis deformato. Tempora ergo ignorantiæ deſpiciens Deus, nunc præcepit hominibus omnibus vbique pœniteri in ipſum, quoniam conſtituit diem iudicari orbem terræ in iuſtitia, in viro Ieſu, in quo ſtatuit fidem, excitans eum à mortuis. Hoc autem in loco non ſolum factorem mundi Deum eis annuntiat non aſsiſtentibus Iudæis, ſed & quoniam vnum genus humanum fecit inhabitare ſuper omnem terram. Quemadmodum & Moyſes ait, quando diuiſit altiſsimus gentes, quemadmodum diſperſit filios Adam, ſtatuit terminos gentium, ſecundum numerum angelorum Dei. Populum autem qui credit Deo, iam non eſſe ſub angelorum poteſtate, ſed ſub Domini, populus eius Iacob, funiculum hæreditatis eius Iſrael. Et iterum Lyſtris Lyciæ cum eſſet Paulus cum Barnaba, & à natiuitate claudum in nomine Domini no-

ſtri Ieſu Chriſti ambulare feciſſet, & cum tuba honorare eos vellet quemadmodum deos, propter admirabile factum, ait eis, Nónne ſimiles vobis ſumus homines euangelizantes vobis deum viuum, qui fecit cælum & terram & mare, & omnia quæ in eis ſunt? Qui in præteritis temporib⁹ permiſit omnes gentes abire vias ſuas, quanquam non ſine teſtimonio ſemetipſum reliquit benefaciens, de cælo dans pluuias & tempora fructifera, adimplens cibo & hilaritate corda noſtra. Quoniam autem his annuntiationibus eius omnes epiſtolæ conſonant, ex ipſis epiſtolis oſtendimus apto in loco exponétes Apoſtolum: nobis autem conlaborantibus his oſtenſionibus, quæ ex ſcripturis ſunt, & quę multifariæ dicta ſunt, breuiter & compendioſe annuntiãtibus, & tu cum magnanimitate intende eis, & non longiloquium putare, hoc intelligens, quoniam oſtéſiones quæ ſunt in ſcripturis, non poſſunt oſtendi, niſi ex ipſis ſcripturis. Stephanus autem iterũ qui electus eſt ab apoſtolis primus diaconus, qui & primus ex omnibus hominibus ſectatus eſt veſtigia martyrij domini, propter Chriſti confeſsionem primus interfectus, fiducialiter loquens populo, & docens eos dicés. Deus gloriæ viſus eſt patri noſtro Abrahæ, & dixit ad eum, Exi de terra tua & de cognatione tua, & veni in terram quam demonſtrabo tibi, & tranſtulit illum in terram hanc, quam nunc & vos inhabitatis, & non dedit ei hæreditatem in ea, nec greſſum pedis, ſed promiſit dare ei in poſſeſsionem eam, & ſemini eius poſt eum: Locutus eſt autem ſic deus ad eum, quoniam erit ſemen eius peregrinum in terra aliena, & in ſeruitutem redigentur & vexabuntur annis quadringentis, & gentem cui ſeruient, iudicabo ego dicit Dominus. Et poſtea exient & ſeruient mihi in iſto loco, & dedit ei teſtamẽtum circuncíſionis, & ſic generauit Iſaac. Et reliqua autem verborum eius eundem deum annuntiant, qui fecit cum Ioſeph & cum patriarchis, qui & colloquutus eſt Moyſi, & omnem apoſtolorum doctrinam, vnum & eundem deum annuntiaſſe, qui tranſtulit Abraham, qui promiſsionem hæreditatis ei fecit, qui teſtamentum

μακροθυμία
μακρολογία

ſtamentum circuncíſionis apto tempore dedit, qui ex AEgypto vocauit ſemen eius, ſeruatum manifeſte per circunciſionem:in ſigno enim dedit eam, vt nō ſimiles eſſent AEgyptijs. Hunc factorem omnium, hūc patrem domini noſtri Ieſu Chriſti, hunc deum claritatis ex ipſis ſermonibus & actibus Apoſtolorum volentes diſcere poſſunt, & contemplari, quoniam vnus hic deus ſuper quē alius nō eſt. Si autē erat ſuper hunc alius deus, ex abundanti per comparationem diceremus, hic illo melior eſt. Melior enim ex operibus apparet, quemadmodum & prædiximus, & cum illi nullum patris ſui opus habeant oſtendere, hic ſolus oſtēditur deus. Si quis autem ægrotans circa quæſtiones, ea quæ ab apoſtolis de Deo dicta ſunt allegorizāda exiſtimat, prædictos ſermones noſtros diſcutiat, in quibus vnum deum conditorem & factorem omnium oſtendimus, & ea quæ ab illis dicuntur deſtruximus & denudauimus, & inueniet conſonantes eos apoſtolorum doctrinæ, & ſic habere quemadmodum docebant & perſuadebantur, quoniam vnus eſt fabricator omnium deus:& cū repulerit à ſententia ſua tantū errorem, & eam quæ eſt aduerſus deū blaſphemiam, & à ſemetipſo inueniet rationem, cognoſcens & eam quæ eſt ſecundum Moyſen legem, & gratiam noui teſtamenti, vtraque apta temporibus, ad vtilitatem humani generis ab vno & eodem præſtita Deo. Omnes enim qui ſunt malæ ſententię, moti ab ea legiſdatione, quæ eſt ſecundum Moyſen, diſsimilem eam & contrariam Euangelij doctrinæ arbitrātes, iā non ſunt conuerſi, vti differentiæ vtriuſque teſtamenti inquirerent cauſas. Deſerti igitur cum ſint à paterna dilectione, & inflati à ſatana, conuerſi in Simonis magi doctrinam, abſtiterunt ſententijs ab eo qui eſt deus, & putauerunt quod à ſemetipſis plus inueniſſent quàm apoſtoli, alterum deum adinuenientes. Et apoſtolos quidem adhuc quæ ſunt Iudæorum ſentientes, annuntiaſſe Euangelium, ſe autem ſynceriores & prudentiores apoſtolis eſſe. Vnde & Marcion, & qui ab eo ſunt, ad intercidendas cōuerſi ſunt ſcripturas. quaſdam quidem in totum

non

non cognoſcentes, ſecundū Lucam autem Euangelium & epiſtolas Pauli decurtantes, hæc ſola legitima eſſe dicūt, quę ipſi minorauerūt. Nos autē etiā ex his, quæ adhuc apud eos cuſtodiuntur, arguemus eos donāte deo, in altera conſcriptione. Reliqui vero omnes falſo ſcientiæ nomine inflati, ſcripturas quidem confitentur, interpretationes vero conuertunt, quemadmodum oſtendimus in primo libro. Et quidem hij qui à Marcione, ſtatim blaſphemant fabricatorē, dicentes eū malorum fabricatorem, propoſitū initij ſui intolerabiliorem habentes, duos naturaliter dicentes Deos, diſtantes inuicem, alterum quidem bonum, alterum autem malum. Hij autem qui ſunt à Valentino nominibus honeſtius vtentes & patrem & dominū, & deū hunc qui eſt fabricator oſtēdentes, propoſitū ſiue ſectam blaſphemiorem habent, neque ab aliquo ex his quæ ſunt intra plenitudinē AEonibus dicentes eū emiſſum, ſed ab ea labe quę extra pleroma expulſa. Hæc autem omnia contulit eis ſcripturarū & diſpoſitionis Dei ignorantia. Nos autem & cauſam differentiæ teſtamētorū, & rurſum vnitatem & conſonātiam ipſorū, in his quæ deinceps futura ſunt referemus. Quoniam autem & apoſtoli & diſcentes ipſorum ſic docebant, quemadmodū eccleſia prædicat, & ſic docentes perfecti fuerūt,* propter quod euocabātur ad perfectum. Stephanus hæc docens adhuc cum ſuper terram eſſet, vidi gloriam dei, & Ieſum ad dexteram. Et dixit. Ecce video cælos apertos, & filiū hominis ſtātem à dextris Dei. Et hæc dixit & lapidatus eſt, & ſic perfectam doctrinam adimpleuit, per omnia martyrij magiſtrum imitans & poſtulans pro eis qui ſe interficiebāt, & dicens, Domine ne ſtatuas illis hoc peccatū. Si erant perfecti, qui vnum & eundē deum ab initio vſque ad finē varijs diſpoſitionibus aſsiſtentē humano generi ſciebant, quēadmodū ait Oſee propheta: Ego viſiones impleui, & in manibus prophetarū aſsimilatus ſum? Qui ergo vſque ad mortē tradiderunt animas propter Euangeliū Chriſti, quomodo poterant ſecundū inſitā opinionem hominibus loqui. Quod ipſum ſi feciſſent nō paterentur

* Propter quod ſæpe vſurpat ꝑ, eo quod

terentur, ſed quoniam contraria his, qui non aſſentiebant veritati prędicabāt, ideo & paſsi ſunt. Manifeſtum eſt ergo quoniā non derelinquebāt veritatem, ſed cum omni fiducia Iudæis & Græcis prædicabāt. Iudæis quidē Ieſum, eū qui ab ipſis crucifixus eſt eſſe filium Dei, iudicem viuorum & mortuorū, à patre accepiſſe æternum regnū in Iſraël, quemadmodum oſtendimus: Gręcis vero vnū deum qui omnia fecit, & huius filium Ieſum Chriſtū annunciantes. manifeſtius autē hoc oſtenditur ex apoſtolorum epiſtola, quā neque Iudæis, neq; Græcis, ſed ipſis qui ex gentibus in Chriſtū credebant confirmantes fidem ipſorū miſerunt. Cum enim deſcēdiſſent quidam à Iudæa in Anthiociam, in qua & primū omnium diſcipuli domini pro fide, quàm in Chriſto habebāt, vocati ſunt Chriſtiani, & ſuaderent eis qui crediderant in dominū circūcidi, & reliqua ſecundū legis obſeruationem perficere, & aſcendiſſent Paulus & Barnabas Hieroſolymam ad alteros apoſtolos propter hāc quæſtionē, & vniuerſa eccleſia cōueniſſet in vnum, Petrus dixit eis: Viri fratres, vos ſcitis quoniā à diebus antiquis in vobis deus elegit, vt ex ore meo audirēt gētes verbum Euangelij & crederent, & cordis inſpector deus teſtimoniū perhibuit eis, dans eis ſpiritū ſanctū, ſicut & nobis, & nihil diſcreuit inter nos & ipſos, emundans per fidem corda illorū. Nunc igitur quid tentatis deum imponere iugū ſuper ceruicē diſcipulorū, quod neq; patres noſtri, neque nos valuimus portare, ſed per gratiam domini noſtri Ieſu Chriſti credimus nos poſſe ſaluari, quomodo & illi. Poſt quē Iacobus dixit: viri fratres, Simon retulit quēadmodum deus excogitauit accipere ex gentibus populū nomini ſuo, & ſic cōueniunt ſermones prophetarū, ſicut ſcriptū eſt, Poſt hæc reuertar, & reædificabo tabernaculū Dauid quod cecidit, & diſturbata eius ædificabo, & erigam illud, vti requirāt reliqui hominum dominū, & omnes gentes in quibus inuocatum eſt nomen meum ſuper eos, dicit dominus faciens hæc. Cognitum à ſeculo eſt Deo opus eius, propterea ego ſecundū me iudico, nō moleſtari eos, qui ex

Chriſtiani.

gentibus

gentibus conuertũtur ad deũ, ſed præcipiendũ eis, vt abſtineāt à vanitatibus Idolorũ,& à fornicatione, & à ſanguine,& quecũque nolũt ſibi fieri,alijs ne faciāt. Et cũ dicta eſſent,& omnes conſenſiſſent, ſcripſerunt eis ſic, Apoſtoli & presbyteri fratres,hi qui ſunt in Antiochia,& Syria, & Cilicia fratribus ex gentibus ſalutem. Quoniam audiuimus quia ex nobis quidam exeuntes turbauerunt vos ſermonibus, deſtruentes animas veſtras,quibus non præcepimus,dicentes:Circũcidimini & ſeruate legem,placuit nobis conuenientibus in vnũ, electos viros mittere ad vos,cum dilectiſsimis noſtris Barnaba & Paulo,hominibus qui tradiderũt animam ſuam pro nomine domini noſtri Ieſu Chriſti. Miſimus igitur Iudam & Sileam & ipſos per ſermonem annuntiantes noſtram ſententiam.Placuit enim ſancto ſpiritui & nobis,nullum amplius vobis pondus imponere, quàm hæc quæ ſunt neceſſaria,vt abſtineatis ab Idolothythis,& ſanguine,& fornicatione, & quæcunque non vultis fieri vobis,alijs ne faciatis, à quibus cuſtodiẽtes vos ipſos bene agitis,ambulantes in ſpiritu ſancto. Manifeſtum eſt igitur ex his omnibus, quoniam non alterũ patrem eſſe docebant,ſed libertatis nouũ teſtamentum dabant his,qui noue in deũ per ſpiritum ſanctum credebant.Ipſi autem ex eo quod quærerent, an oporteret circuncidi adhuc diſcipulos nec ne,manifeſte oſtenderunt non habuiſſe ſe alterius Dei contemplationem. Cæterum nõ talem timorem circa primũ habuiſſent teſtamentum,vt nec cum ipſis quidem conueſci vellent, Nam & Petrus quamuis ad catechizandos eos miſſus eſſet,& tali viſione conterritus fuiſſet, cum timore tamen multo locutus eſt ad eos dicẽs: ipſi ſcitis quoniam non eſt fas viro Iudæo coniungi aut conuenire cum allophylo,mihi autẽ deus oſtẽdit, neminẽ communẽ aut immundum dicere hominem,quapropter ſine cõtradictione veni:his ſermonibus ſignificans, quoniam non abiſſet ad eos,niſi miſſus fuiſſet:ſi neque baptiſma facile dediſſet niſi ſpiritu ſancto requieſcẽte ſuper eos, prophetantes eos audiſſet, & propter hoc dixit: Nunquid

aquam

aquam vetare poteſt ad baptizandum hos qui ſpiritum ſanctum acceperunt, quemadmodum & nos, ſuadens ſimul his qui ſecũ erant, & ſignificãs, quoniã niſi ſpiritus ſanct⁹ ſuper eos requieuiſſet, exiſteret qui eos prohiberet à baptiſmate. Hij autẽ qui circa Iacobũ Apoſtoli, gẽtibus quidẽ libere agere permittebãt, cõcedẽtes nos ſpiritui dei. Ipſi vero ſciẽtes eũdẽ eſſe deũ, perſeuerabãt in priſtinis obſeruationibus, ita vt & Petrus quoq; timens ne culparetur ab ipſis, ante manducans cum gentibus propter viſionem, & propter ſpiritum ſanctum qui requieuerat ſuper eos, cum tamẽ adueniſſent quidam ab Iacobo, ſeparauit ſe, & non manducauit cum eis: hoc ipſum autem dixit Paulus & Barnabam feciſſe. Sic apoſtoli quos vniuerſi actus, & vniuerſæ doctrinæ domin⁹ teſtes fecit, vbique enim ſimul cum eo aſsiſtentes inueniuntur Petrus & Iacobus & Ioannes, religioſe agebãt circa diſpoſitionem legis, quæ eſt ſecũdum Moyſen, ab vno & eodem ſignificantes eſſe deo. Quod quidem non feciſſent ſecundũ quæ prædixim⁹, ſi præter eũ qui legis diſpoſitionẽ fecit, alterum patrẽ à domino didiciſſent.

¶ Aduerſus eos qui dicunt tantum Paulum ex Apoſtolis cognouiſſe veritatẽ. Cap. XIII.

EOs autem qui dicunt ſolum Paulum veritatem cognouiſſe, cui per reuelationẽ manifeſtatum eſt myſterium, ipſe Paulus conuincat eos, dicens, vnum & ipſum deum operatum Petro in apoſtolatu circuncìſionis, & ſibi in gentes. Ipſius ergo Dei Petrus erat apoſtolus, cuius & Paulus. Et quem Petrus in circunciſione annunciabat deum & Dei filium, hunc & Paulus in gentes, Neque enim vt ſolum Paulũ ſaluaret venit dominus noſter, nec ſic pauper deus, vt vnum ſolum haberet Apoſtolum, qui diſpoſitionem filij ſui cognoſceret. Et Paulus autem dicẽs, Quàm ſpecioſi pedes euangelizantium bona, euangelizantiũ pacem, manifeſtum facit quoniam non vnus ſed plures erant, qui veritatem euangelizabant. Et rurſus in epiſtola quæ eſt ad Corinthios, cũ prædixiſſet omnes, qui

deum

deum poſt reſurrectionem viderũt intulit: Siue autem ego, ſiue illi, ſic annunciamus, & ſic crediditis: vnam & eandem prædicationẽ confitens omniũ eorũ, qui deum viderunt poſt reſurrectionem à mortuis. Et dominus autem Philippo volenti patrem videre reſpondit. Tanto tempore vobiſcum ſum, & me non cognouiſtis? Philippe qui videt me, videt & patrẽ meũ. Quomodo tu dicis, oſtende nobis patrẽ? ego enim in patre, & pater in me eſt, & amodo cognouiſtis eum, & vidiſtis eũ. Quibus ergo dominus teſtimoniũ dixit, quoniã & cognouerunt in ipſo, & viderunt patrem, pater autẽ veritas, hos dicere non cognouiſſe veritatem, eſt hominum falſum teſtimoniũ, & eorũ qui alienati ſunt à * vera doctrina.

Ali. Chriſti.

Ad quid enim mittebat dominus duodecim apoſtolos ad oues quæ perierant domus Iſraël, ſi veritatem nõ cognouerũt? Quomodo autẽ & lxx. prædicabãt, niſi ipſi pri⁹ veritatẽ prędicationis cognouiſſent? Aut quomodo Petrus ignorare potuit, cui dominus teſtimoniũ dedit, Quoniam caro & ſanguis non reuelauit ei, ſed pater qui in cælis eſt? Sicut ergo Paulus apoſtol⁹ nõ ab hominibus, neque per hominẽ, ſed per Ieſum & deum patrem, filio quidem adducente eos ad patrẽ, patre vero reuelante eis filium. Quoniam autem his qui ad apoſtolos vocauerũt eum, de quæſtione acquieuit Paulus, & aſcendit ad eos cum Barnaba in Hieroſolymam, non ſine cauſa, ſed vt ab ipſis libertas gentilium confirmaretur, ipſe ait in ea quæ ad Galatas eſt epiſtola. Deinde poſt xiiij. annos aſcendi in Hieroſolymam cum Barnaba, aſſumens & Titum. Aſcendi autem ſecundum reuelationem, & contuli cum eis Euangelium quod prædico inter gentes. Et iterum ait? Ad horam ceſsimus ſubiectioni, vti veritas Euangelij perſeueret apud vos. Si quis igitur diligẽter ex actibus apoſtolorum ſcrutetur tempus, de quo ſcriptum eſt aſcendiſſe Hieroſolymam propter prædictam quæſtionem, inueniet eos qui prædicti ſunt à Paulo annos concurrentes, ſicut eſt conſonans, & velut eadem tam Pauli annunciatio, quàm & Lucæ de apoſtolis teſtificatio.

¶ De

¶ De ſectatore apoſtolorũ Luca, quæ ſunt quæ in Euangelio per ſolum Lucã cognouimus.

Caput XIIII.

QVoniam autem is Lucas inſeparabilis fuit à Paulo cooperarius eius in Euãgelio, ipſe facit manifeſtũ, nõ glorians, ſed ab ipſa productus veritate. Separatis enim, inquit, à Paulo Barnaba & Ioãne, qui vocabatur Marc9, & cũ nauigaſſent Cyprũ, nos venimus in Troadã, & cum vidiſſet Paulus per ſomnium virum Macedonem dicentẽ ſibi, veniens in Macedoniam opitulare nobis Paule, ſtatim, ait, quæſiuimus proficiſci in Macedoniam, intelligentes quoniam prouocauit nos dominus euangelizare eis. Nauigãtes igitur à Troade, dreximus nauem in Samothracen: & deinceps reliquũ omnẽ ipſorũ vſque ad Philippos aduentum diligenter ſignificat, & quemadmodũ primum ſermonẽ loquuti ſunt. Sedentes enim, loquuti ſumus mulieribus quæ conuenerãt, & quinã crediderunt, & quàm multi. Et iterũ ait: Nos autẽ nauigauimus poſt dies Azymorũ à Philippis, & venimus Troadam, vbi & commorati ſumus diebus ſeptem. Et reliqua omnia ex ordine cum Paulo refert, omni diligentia demõſtrans & loca, & ciuitates, & quantitatẽ dierũ, quoadusque Hieroſolymam aſcenderent, & quæ illic contigerint Paulo, quemadmodũ vinctus Romam miſſus eſt, & nomẽ Centurionis qui ſuſcepit eum, & parare ſe nauigiũ, & quẽadmodũ naufragiũ fecerunt, & in qua liberati ſunt inſula, & quemadmodum humanitatem ibi perceperunt, Paulo curante principem ipſius inſulæ, & quemadmodũ inde Puteolos nauigauerũt, & inde Romam peruenerũt, & quanto tẽpore Romæ commorati ſunt. Omnib9 his qui cũ adeſſet Lucas diligẽter cõſcripſit ea, vti neque mendax, neque elatus deprehẽdi poſsit, eo quod omnia hæc cõſtarẽt, & ſeniorem eum eſſe omnibus qui nunc aliud docent, neque ignorare veritatẽ. Quoniam non ſolum proſequutor, ſed & cooperarius fuit apoſtolorũ, maxime autem Pauli, Et ipſe autẽ Paulus manifeſtauit

ſtauit in epiſtolis, dicens: Demas me dereliquit, & abijt Theſſalonicam, Creſcens in Galatiam, Titus in Dalmatiam, Lucas eſt mecum ſolus. Vnde oſtendit quod ſemper iunctus ei, & inſeparabilis fuerit ab eo. Et iterum in epiſtola quæ ad Coloſſenſes ait: Salutat vos Lucas medicus dilectus. Si autem Lucas quidem, qui ſemper cũ Paulo prædicauit, & dilectus ab eo dictus, & cũ eo euãgelizauit, & creditus eſt referre nobis Euangelium, nihil aliud ab eo didicit, ſicut ex verbis eius oſtenſum eſt, quemadmodum hi, qui nunquam Paulo adiuncti fuerunt, gloriantur abſcondita & inenarrabilia didiciſſe ſacramenta? Quoniam autem Paulus ſimpliciter quæ ſciebat, hæc & docebat, non ſolum eos, qui cũ eo erant, verũ omnes audientes ſe ipſe facit manifeſtum. In Mileto enim conuocatis epiſcopis & presbyteris, qui erãt ab Epheſo, & à reliquis proximis ciuitatibus, quoniam ipſe feſtinauit Hieroſolymis Pentecoſten agere, multa teſtificans eis, & dicens quæ oporteret ei Hieroſolymis euenire, adiecit: Scio quoniam iam nõ videbitis faciem meam, teſtificor igitur vobis hac die, quoniam mundus ſum à ſanguine omnium. Non enim ſubtraxi vti non annunciarem vobis omnem * ſcientiam Dei. Attẽdite igitur & vobis, & omni gregi, in quo vos ſpiritus præpoſuit epiſcopos regere eccleſiam domini, quã ſibi conſtituit per ſanguinem ſuum. Deinde ſignificãs futuros malos doctores, dixit, Ego ſcio quoniam aduenient poſt diſceſſum noſtrũ lupi graues ad vos, non parcentes gregi. Et ex vobis ipſis exurgent viri loquentes peruerſa, vti conuertant diſcipulos poſt ſe. Non ſubtraxi, inquit, vti non annunciarem omnem * ſcientiam dei vobis. Sic apoſtoli ſimpliciter & nemini inuidentes quæ didicerant ipſi à domino, hæc omnibus tradebant. Sic igitur & Lucas nemini inuidens, ea quæ ab eis didicerat, tradidit nobis, ſicut ipſe teſtificatur dicens: quẽadmodum tradiderunt nobis, qui ab initio contemplatores & miniſtri fuerũt verbi. Si autem quis refutet & Lucã quaſi non cognouerit veritatem, manifeſtus erit proijciens Euangelium, cuius non dignatur eſſe diſcipulus. Plurima

Ali. ſentẽtiã.

Ali. ſentẽtiã.

tima enim & magis neceſſaria Euangelij per hunc cognouimus,ſicut Ioannis generationem & de Zacharia hiſtoriam,& aduentũ angeli ad Mariam,& exclamationem Helizabeth,& angelorũ ad paſtores deſcenſum, & ea quæ ab illis dicta ſunt,& Annę,& Simeonis de Chriſto teſtimoniũ,& quod duodecim annorũ in Hieruſalẽ relictus ſit,& baptiſmũ Ioannis, & quot annorum dominus baptizatus ſit,& quia in quintodecimo anno Tyberij Cæſaris.& in magiſterio illud, quod ad diuites dictum eſt: Væ vobis diuites, quoniam percipitis conſolationem veſtrã. Et væ vobis qui ſatiati eſtis, quoniam eſurietis. Et qui ridetis nunc,quia plorabitis. Et væ vobis cum benedixerint vos homines omnes. Secundum hæc enim faciebãt & pſeudoprophetis patres veſtri. Et omnia huiuſmodi per ſolũ Lucam cognouimus,& plurimos actus domini per hunc didicimus,quibus & omnes vtuntur. Et multitudinem piſcium quam concluſerũt hij qui cũ Petro erant iubẽte domino, vt mitterẽt retia. Et illa quæ per xviij. annos paſſa curata fuerat mulier die ſabbatorum. Et de hydropico,quem curauit dominus die ſabbatorum, & quemadmodum diſputauit, quod curauit in hac die. Et quemadmodum docuit diſcipulos primos diſcubitus non appetere. Et quoniam pauperes & debiles vocare oportet,qui non habẽt retribuere. Et qui pulſauit nocte ſumere panes,&propter inſtãtiam importunitatis ſumit:& quomodo apud phariſæum recumbente eo,peccatrix mulier oſculabatur pedes eius,& vnguento vngebat, & quæcunque propter eam dixit ad Simonem de duobus debitorib⁹:& de parabola diuitis illius,qui recluſit quæ ei nata fuerãt, cui & dictum eſt,in hac nocte expoſtulabũt animam tuam à te. quæ autem præparaſti,cuius erũt? Similiter autem & diuitis illius qui veſtiebatur purpura, & iocundabatur nitide,& egenum Lazarum:& eam quam ad diſcentes ſuos dixit reſponſionem,quando dixerunt ei, adijce nobis fidem. Et eam quæ ad Zachæum publicanum facta eſt confabulationem. Et de phariſæo & publicano,qui ſimul adorabant in templo. Et de decem lepro-

ſis,quos ſimul emundauit in via. Et quoniam de vicis & plateis claudos & cæcos iuſsit colligi ad nuptias, & parabolam iudicis,qui deum non timebat,quem inſtantia viduæ fecit,vt vindicaret eam.Et de arbore fici quæ erat in vinea, quæ non faciebat fructum.Et alia multa ſunt,quæ inueniri poſſunt à ſolo Luca dicta eſſe,quibus & Marcion & Valentinus vtūtur.Et ſuper hæc omnia poſt reſurrectioné in via ad diſcipulos quæ loquutus eſt,& quemadmodū cognouerunt eum in fractione panis.Neceſſe eſt igitur &reliqua quę ab eo dicta ſunt, recipere eos,aut & his renunciare, Non enim conceditur eis ab his qui ſenſum habent,quædam quidem recipere ex his quæ à Luca dicta ſunt, quaſi ſint veritatis, quædam vero refutare quaſi non cognouiſſet veritaté. Et ſi quidem refutauerint hij qui à Marcione ſunt non habent Euangelium,hoc enim quod eſt ſecundum Lucam,quemadmodum prædiximus decurtantes.gloriantur ſe habere Euangeliū,Hij vero qui à Valentino ſunt ceſſabunt à plurimo vaniloquio ſuo:ex hoc enim multas occaſiones ſubtilis eloquij ſui acceperunt, interpretari audentes male,quæ ab hoc bene ſunt dicta, aut & reliqua ſuſcipere cogentur intendentes perfecto Euangelio,& apoſtolorum doctrinæ oportet eos pœnitentiam agere,vt ſaluari à periculo poſsint.

❡Aduerſus eos qui fruſtrantur Paulum apoſtolum. Caput XV.

Eadem autem dicimus iterum & his qui Paulum apoſtolum non cognoſcūt, quoniam aut reliquis verbis Euangelij,quæ per ſolum Lucam in noſtrā venerunt agnitioné,renunciare debent, & nō vti eis:aut ſi illa recipiunt,omnia habét neceſsitaté recipere,etiam eam teſtificationé quæ eſt de Paulo, dicente ipſo,Primum quidem dominum ei de cælo locutū,Saule,Saule,quid me perſequeris?Ego ſum Ieſus Chriſtus,quem tu perſequeris : deinde Ananiæ de eo dicétę:Vade,quoniā vas electionis mihi eſt iſte, vt portet nomé meū in gétibus,& regibus,& filijs Iſraël. Ego

enim

enim demonſtrabo ei ex ipſo, quãta oporteat eum pati propter nomẽ meũ. Qui igitur nõ recipiũt eũ, qui ſit electus à Deo ad hoc, vt fiducialiter portet nomẽ ei⁹, quod ſit miſſus ad quas prædiximus gentes, electionem domini contemnunt, & ſeipſos ſegregant ab apoſtolorũ conuentu. Neque enim contendere poſſunt Paulum non eſſe apoſtolum, quando in hoc ſit electus: neque Lucam mendacem eſſe poſſunt oſtẽdere, veritatem nobis cum omni diligentia annunciantem: fortaſsis enim & propter hoc operatus eſt deus plurima Euangelia oſtendi per Lucam, quibus neceſſe * haberẽt omnes, vti ſequenti teſtificationi eius, quam habet de actibus & doctrina apoſtolorum. omnes ſequentes, & regulam veritatis inadulteratam habentes, ſaluari poſsint. Igitur teſtificatio eius vera & doctrina apoſtolorum manifeſta & firma, & nihil ſubtrahẽs, neq; alia quidẽ in abſcõdito, alia vero in manifeſto docentium. Hoc enim fictorũ, & praue ſeducẽtium, & hypocritarum eſt molimem, quemadmodum faciunt hij, qui à Valentino ſunt. Hij enim ad multitudinẽ propter eos, qui ſunt ab eccleſia, quos communes eccleſiaſticos ipſi dicunt, inferunt ſermones, per quos capiunt ſimpliciores, & in delitijs eos ſimulantes noſtrum tractatum vt ſæpius audiãt: qui & queruntur de nobis, quod cum ſimilia nobiſcũ ſentiant, ſine cauſa abſtineamus nos à cõmunicatione eorum, & cũ eadem dicant, & eandẽ habeant doctrinã, vocemus illos hæreticos: & cùm deiecerint aliquos à fide per quæſtiones quæ fiunt ab eis, necnon contradicentes auditores ſuos fecerint, his ſeparatim inenarrabile plenitudinis ſuę enarrant myſterium. Decipiũtur autẽ omnes, quia quod eſt in verbis veriſimile ſe putant poſſe diſcere à veritate: ſuaſorius enim, & veriſimilis eſt, exquirẽs fucos error, ſine fuco autẽ eſt veritas, & propter hoc pueris credita eſt. Et ſi aliquis quidẽ ex his qui audiũt eos, quærat ſolutiones, vel cõtradicat eis, hũc quaſi nõ capiẽtẽ veritatẽ, & nõ habentẽ de ſuperiorib⁹ à matre ſua ſemẽ affirmãtes, in totum nihil dicunt ei, mediarũ partiũ dicẽtes eſſe illum, hoc eſt, Pſychicorum. Si autem aliquis quaſi

for. hærere ἑπόμενοι αὐτῷ videtur imitatus, Latine loquens.

paruum ouem deditũ,ſemetipſum ipſis præbeat imitationi illorũ,& redemptionem illorum cõſequutus eſt, inflatus iſte talis,neque in cęlo,neque in terra putat ſe eſſe,ſed intra pleroma introiſſe,& complexum iam angelum ſuum,cum inſtitorio & ſupercilio incedit,gallinacei elationem habens. Sunt autẽ apud eos, qui dicũt oportere bonã conuerſationẽ aſſequi eũ hominẽ,qui ſit deſuper veniens,propter hoc &fingũt quodã ſupercilio grauitatem. Plurimi autem & contemptores facti, quaſi iam perfecti,ſine reuerentia & in contemptu viuentes ſemetipſos ſpiritales vocãt, & ſe noſſe iam dicũt eũ qui ſit intra pleroma,ipſorũ refrigerij locum.

❡ Quæ ſit apoſtolorum ſententia de domino noſtro Ieſu Chriſto. Cap. XVI.

NOs autem reuertamur ad eũdẽ tractatũ. Cum enim declaratum ſit manifeſte,quoniam neminem aliũ deum vocauerunt,vel dominum nominauerunt,qui veritatis fuerunt prædicatores, & apoſtoli libertatis,niſi ſolum verum deum patrẽ & verbum eius,qui in omnibus principatũ eius habet,manifeſte erit oſtenſum,quod factorem cæli & terræ, & qui loquutus ſit cum Moyſe,& legis diſpoſitionem ei dederit,qui conuocauerit patres, dominum deum confiteri eos,& alterum neminem noſſe. Manifeſta igitur & apoſtolorum,& diſcentium eorum ex verbis ipſorum, de Deo facta eſt ſententia.

❡ Oſtenſio,quoniam vnus & idem deus, & ipſe Chriſtus verbum Dei. Cap. XVII.

QVoniã autem ſunt qui dicunt Ieſum quidem receptaculũ Chriſti fuiſſe, in quem deſuper quaſi colũbam deſcendiſſe Chriſtum, & cum indicaſſet innominabilẽ patrem,incõprehenſibiliter & inuiſibiliter intraſſe in pleroma. Non enim ſolum ab hominibus,ſed ne ab his quidẽ, qui in cælo ſunt poteſtatibus & virtutibus apprehenſum eũ: & eſſe filiũ quidẽ Ieſum,patrẽ verò & Chriſti patrẽ deũ. Alij vero putatiue

tatiue eum paſſum naturaliter impaſsibilem exiſtenté. Quiauté à Valentino ſunt, Ieſum quidé qui ſit ex diſpoſitione, ipſum eſſe qui per Mariã tranſierit, in quem illũ de ſuperiori ſaluatoré deſcẽdiſſe, qué & Chriſtũ dici, quoniam omniũ qui emiſiſſent eũ, haberet vocabula: participaſſe auté cũ eo, qui eſſet ex diſpoſitione, de ſua virtute & ſuo nomine, vt mors per hunc euacuaretur, cognoſceretur auté pater, per eũ Saluatorem quidem, qui deſuper deſcendiſſet, quem & ipſum receptaculum Chriſti, & vniuerſæ plenitudinis eſſe dicũt, lingua quidem vnũ Chriſtũ Ieſum cõfitentes, diuiſi vero ſentẽtia. Etenim hæc eſt ipſorũ regula, quemadmodũ prædiximus, vt alterum quidem Chriſtum fuiſſe dicant, qui ab vnigenito ad correctioné plenitudinis præmiſſus eſt. Alterum vero Saluatorem eſſe ad glorificationé patris miſſum. Alterum vero ex diſpoſitione, quem & paſſum dicunt recurrentem in pleroma Saluatorem, qui Chriſtum portabat. Neceſſe habemus vniuerſam apoſtolorũ de domino noſtro Ieſu Chriſto ſententiã habere, & oſtendere eos nõ ſolum nihil tale ſenſiſſe de eo, verum amplius & ſignificaſſe per ſpiritum ſanctum, qui inciperent talia docere ſummiſsi à ſatana, vti quorundam fidem euerterent, & abſtraherent eos à vita.

¶ Aduerſus eos qui dicunt putatiue illum apparuiſſe. Caput XVIII.

ET quoniam Ioannes vnum & eundem nouit verbum Dei, & hunc eſſe vnigenitum, & hunc incarnatũ eſſe pro ſalute noſtra Ieſum Chriſtum dominũ noſtrũ, ſufficienter ex ipſius Ioannis ſermone demõſtrauimus. Sed & Matthæus vnũ & eũdem Ieſum Chriſtũ cognoſcens, eam quæ eſt ſecundum hominem generationé eius ex virgine exponẽs, ſicut promiſit deus Dauid, ex fructu ventris eius, & excitaturũ ſe æternum regnum, multo prius Abrahæ eandé faciẽs promiſsionem, ait, Liber generationis Ieſu Chriſti, filij Dauid, filij Abrahã. Dehinc vt liberaret menté noſtram á ſuſpicione, quæ eſt circa Ioſeph, ait: Chriſti autem ge

neratio ſic erat, Cú eſſet deſponſata mater eius Ioſeph, priuſquàm conuenirent inuenta eſt in vtero habens de ſpiritu ſancto, Dehinc cum Ioſeph cogitaret dimittere Mariã, quoniã prægnãs erat, aſsiſtentẽ ei angelũ Dei & dicentẽ, Ne timueris aſſumere Mariã coniugem tuam, quod enim habet in vtero de ſpiritu ſancto eſt, pariet autẽ filiũ, & vocabis nomẽ eius Ieſum. Hic enim ſaluabit populũ ſuũ à peccatis ſuis. Hoc autẽ factum eſt, vt adimpleretur quod dictum eſt à domino per prophetã, Ecce virgo concipiet in vtero, & pariet filium, & vocabunt nomẽ eius Emanuel, quod interpretatũ eſt nobiſcum deus, manifeſte ſignificãs, & eã promiſsionẽ quæ fuerat ad patres impletam, ex virgine natũ filium Dei, & hunc ipſum eſſe ſaluatorẽ Chriſtum, quem prophetæ prædicauerunt, nõ ſicut ipſi dicunt Ieſum quidẽ ipſum eſſe, qui ex Maria ſit natus, Chriſtum vero qui deſuper deſcẽd. Cæterum poterat dicere Matthæus, Ieſu vero generatio ſic erat, ſed prouidẽs ſpiritus ſanctus deprauatores, & præmuniẽs cõtra fraudulantiã eorũ per Matthæum, ait, Chriſti autem generatio ſic erat: Et quoniã hic eſt Emanuel, ne forte tantum eum hominẽ putaremus, Non enim ex voluntate carnis, neque ex volũtate viri, ſed ex volũtate Dei, verbũ caro factũ eſt: neq; aliũ quidẽ Ieſum ſuſpicemur fuiſſe, ſed vnũ & eundẽ ſciremus deũ eſſe. Hoc ipſum interpretatus eſt Paulus, ſcribens ad Romanos: Paulus apoſtolus Ieſu Chriſti, prædeſtinatus in Euangeliũ, quod promiſit per prophetas ſuos, in ſcripturis ſanctis de filio ſuo, qui factus eſt ei ex ſemine Dauid ſecundũ carnẽ. Qui prædeſtinatus eſt filius Dei in virtute per ſpiritum ſanctificationis, ex reſurrectione mortuorum Ieſu Chriſti domini noſtri. Et iterũ ad Romanos ſcribẽs de Iſrael, dicit, Quorum patres, & ex quibus Chriſtus ſecũdum carnẽ, qui eſt deus ſuper omnes benedictus in ſecula. Et iterum in epiſtola quæ ad Galatas, ait, Cum autẽ venit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuũ, natũ ex muliere, factum ſub lege, vt eos qui ſub lege erãt redimeret, vt adoptionem percipiamus: manifeſte ſignificans vnum quidẽ deum,

qui

qui per prophetas promiſsionem de filio fecerit, vnum auté Ieſum Chriſtum dominũ noſtrum, qui de ſemine Dauid, ſecundum eam generationé, quæ eſt ex Maria: hunc deſtinatũ filium Dei Ieſum Chriſtum in virtute ſecundũ ſpiritum ſanctificationis ex reſurrectione mortuorum, vt ſit primogenitus mortuorũ, quẽadmodum & primogenitus in omni cõditione, filius Dei, hominis filius factus, vt per eum adoptationé percipiamus, portante homine & capiéte, & cõplectéte filiũ Dei. Propter hoc & Marcus ait, Initiũ Euãgelij Ieſu Chriſti filij Dei, quéadmodũ ſcriptũ eſt in prophetis, vnũ & eundé ſciés filiũ Dei Ieſum, qui à prophetis annunciatus eſt, qui ex fructu vẽtris Dauid, Emanuel magni cõſilij patris nuntius, per qué oriri fecit deus domui Dauid orienté & iuſtũ, & erexit ei cornu ſalutis, & ſuſcitauit teſtimoniũ in Iacob, quẽadmodũ Dauid cauſas generationis ei⁹ differés, ait, Et legé poſuit in Iſraël, vt cognoſcat generatio altera, filij qui naſcétur ex his, & ipſi exurgétes enarrabũt filijs ſuis, vt ponãt in deum ſpé ſuã, & præcepta ei⁹ exquirãt, Et rurſus angel⁹ euãgelizãs marię ait, Hic erit magnus, & filius altiſsimi vocabitur, & dabit ei domin⁹ thronũ Dauid patri ſui, Eum qui ſit fili⁹ altiſsimi, hunc eundé & Dauid filiũ cõfitens. Cui⁹ & Dauid diſpoſitioné aduẽtus per ſpiritũ ſanctum cognoſcés, per quã dominus eſt omniũ viuorũ & mortuorum, dominum confeſſus eſt ſedenté ad dexterã patris altiſsimi. Et Simeõ auté ille, qui reſpõſum accepit à ſpiritu ſancto, nõ viſurum eum morté, niſi prius videret Chriſtũ Ieſum, hunc * ex manibus accipiés virginis * benedixit deum & dixit, Nunc dimittis ſeruum tuum domine, ſecundũ verbum tuum in pace. Quia viderunt oculi mei ſalutare tuum. Quod paraſti ante facié omniũ populorum, Lumen ad reuelationé gentium, & gloriam plebis tuæ Iſraël. Infantem quem in manibus portabat Ieſum, natum ex Maria, ipſum cõfitens eſſe Chriſtum filium dei, Lumen omnium, & gloriam ipſius Iſraël & pacem, & refrigerium eorum, qui in dormitioné ierunt. Iã enim expoliabat homines, auferens ignorantiã ipſorũ, ſuam

Ali. ex non habetur. Ali. primo gentium.

autem agnitionem eis donans,& diſpartitionem faciẽs eorum , qui cognoſcebant eum, quemadmodũ Eſaias, Voca, inquit, nomen eius, velociter ſpolia diſpartire. Hæc ſunt autẽ opera Chriſti. Ipſe igitur erat Chriſtus, quem portans Simeon benedixit altiſsimũ,quem paſtores cum vidiſſent,glorificabant deum, quem Ioannes, cum adhuc in ventre matris ſuæ eſſet, & ille in vulua Mariæ,dominũ cognoſcens,exultans ſalutabat. Quem Magi videntes,& adorãtes, & afferentes munera, quæ prædiximus,& ſubſternentes ſemetipſos æterno regi, per alterã abierunt viã,non iam per Aſſyriorũ reuertẽtes viam. Priuſquàm enim cognoſceret puer vocare patrem,aut matrem,accipiet virtutem Damaſci,& ſpolia Samariæ, contra regem Aſſyriorum, occulte quidem, ſed potẽter omnia manifeſtãs,quoniã occulta manu expugnabat dominus Amalech:propter hoc & pueros eripiebat,qui erãt in domo Dauid,bene ſortiti illo tẽpore naſci,vt eos præmitteret in ſuũ regnũ, ipſe infans cum eſſet,infantes hominu martyres parãs propter Chriſtũ, qui in Bethleem natus eſt Iudæ , in ciuitate Dauid interfectos ſecundum ſcripturas. Propter quod & dominus diſcipulis poſt reſurrectionẽ dicebat , O inſenſati & tardi corde ad credendum, in omnibus quæ loquuti ſunt prophetæ. Nõne hæc oportebat pati Chriſtũ,& introire claritatẽ ſuã. Et iterũ ait eis , Hij ſunt ſermones quos loquutꝰ ſum ad vos,cũ adhuc eſſent vobiſcũ,quoniã oportet impleri omnia ſcripta in lege Moyſi & prophetis,& pſalmis de me. Tũc adaperuit eorũ ſenſum,vt intelligerẽt ſcripturas,&dixit ad eos,quoniã ſic ſcriptũ eſt Chriſtũ pati,& reſurgere à mortuis, & prædicari in nomine eius remiſsionẽ peccatorũ in omnes gẽtes. Hic autẽ eſt qui ex Maria natus eſt . Oportet enim,inquit, filiũ hominis multa pati,& reprobari,& crucifigi,&die tertio reſurgere . Nõ ergo alterũ filium hominis nouit Euangeliũ,niſi hunc qui ex Maria,qui & paſſus eſt. Sed neque Chriſtum auolantem ante paſsionem ab Ieſu, ſed hunc qui natus eſt Ieſum Chriſtũ nouit Dei filiũ,& eundem hunc paſſum reſurrexiſſe , quemadmodũ Ioãnes

nes domini diſcipulus confirmat dicẽs: Hæc autem ſcripta ſunt vt credatis, quoniã Ieſus eſt Chriſtus fili⁹ Dei, & vt credentes vitam æternam habeatis in nomine ei⁹: prouidens has blaſphemas regulas, quæ diuidunt dominum, quantum ex ipſis attinet, & ex altera & altera ſubſtantia dicẽtes eũ factũ. Propter quod & in epiſtola ſua ſic teſtificatus eſt nobis, Filioli nouiſsima hora eſt, & quemadmodum audiſtis, quoniam Antichriſtus venit, nunc Antichriſti multi facti ſunt, vnde cognoſcimus quoniam nouiſsima hora eſt. Ex nobis exierunt, ſed non erant ex nobis: ſi enim fuiſſent ex nobis: permanſiſſent vtique nobiſcum, ſed vt manifeſtarentur quoniam non ſunt ex nobis. Cognoſci te ergo quoniam omne mendacium extraneum eſt, & non eſt de veritate. Quis eſt mendax, niſi qui negat, quoniam Ieſus non eſt Chriſtus, hic eſt Antichriſtus. Quia autem omnes qui prædicti ſunt, & ſi lingua quidem confitentur vnũ Ieſum Chriſtũ, ſemetipſos derident, aliud quidem ſentientes, aliud verò dicentes. Etenim argumenta illorũ varia, quẽadmodũ oſtendimus, alterum quidem paſſum & natũ hũc eſſe Chriſtũ annuntiant, & eſſe alterũ eorum, Demiurgi autem qui ſit ex diſpoſitione, vel eũ qui ſit ex Ioſeph, quẽmq; paſsibilem argumentatur, alterũ verò eorũ ab inuiſibilib⁹ & inenarrabilibus deſcendiſſe, quẽ & inuiſibilem, & incomprehenſibilem, & impaſsibilem eſſe confirmant, errantes à veritate, eo quod abſiſtat ſententia eorũ ab eo, qui eſt vere deus, neſcientes quoniam hui⁹ verbũ vnitus, qui ſemper humano generi adeſt vnitus, & conſparſis ſuo plaſmati ſecũdũ placitũ patris, & caro factus, ipſe eſt Ieſus Chriſtus dominus noſter, qui & paſſus eſt pro nobis, & ſurrexit propter nos. & rurſus venturus eſt in gloria patris, ad reſuſcitandam vniuerſam carnem, & ad oſtenſionem ſalutis, & regulam iuſti iudicij oſtendere omnibus, qui ſub ipſo facti ſunt. Vnus igitur Deus pater, quemadmodum oſtendimus, & vnus Chriſtus Ieſus dominus noſter veniens per vniuerſam diſpoſitionẽ, & omnia in ſemetipſo recapitulans, in omnibus autẽ eſt, & homo plaſmatio dei: & ho-

miné ergo ſemetpipſo recapitulatus eſt, inuiſibilis viſibilis factus, & incóprehéſibilis factus cóprehéſibilis, & impaſsibilis paſsibilis, & verbum homo, vniuerſa in ſemetipſum recapitulans, vti ſicut in ſupercæleſtibus, & & ſpiritalibus, & inuiſibilus princeps eſt verbum Dei: ſic & in viſibilibus & corporalibus principatú habeat, in ſemetipſum primatum aſſumés, & apponés ſemetipſum caput eccleſiæ, vniuerſa attrahat ad ſemetipſum apto in tépore. Nihil enim incomptum atque intempeſtiuum ad eum, quomodo nec incongrués eſt apud patré. Præcognita ſunt enim hæc omnia à patre, perficiuntur autem a filio, ſicut congruum & conſequés eſt apto tempore. Propter hoc properante Maria ad admirabile vini ſignú, & ante tempus voléte participare cópendij poculo, dominus repellens eius intépeſtiuam feſtinationem dixit: Quid mihi & tibi eſt mulier, nondum venit hora mea, expectans eam horam quæ eſt à patre præcognita. Propter hoc cum ſæpe vellent eum homines apprehendere, nemo, inquit, miſit manus ei, nódum enim venerat hora apprehéſionis eius, nec tempus paſsionis, quod præcognitum fuerat à patre, quemadmodum & Abacuc propheta ait, In eo cum appropinquarint anni cognoſceris, in aduétu temporis oſtéderis, in eo quod turbetur anima mea in ira miſericordiæ tuæ memoraberis. Sed & Paulus ait. Cum autem venit plenitudo téporis, miſit deus filium ſuum. Per quod manifeſtum eſt, quoniã omnia quæ præcognita erant à patre, ordine, & tempore, & hora præcognita & apta perfecit domin⁹ noſter vnus quidé & idé exiſtés, diues auté & multus. Diuiti enim & multæ voluntati patris deſeruit, cum ſit ipſe Saluator eorum qui ſaluãtur, & dominus eorú qui ſunt ſub domino, & deus eorum quæ cóſtituta ſunt, & vnigenitus patris, & Chriſtus qui prædicatus eſt, & verbum dei incarnatus, cú adueniſſet plenitudo téporis, in quo filiu hominis fieri oportebat filiú dei. Igitur omnes extra diſpoſitioné ſunt, qui ſub obtétu agnitionis, alterú quidem Ieſum intelligunt, alterú auté Chriſtum, & alterum vnigenitum. Ob auté rurſum eſſe verbum, & alterum

terum Saluatoré, quem etiam eorum qui in Demiurgi ratione facti ſunt AEones, emiſsioné eſſe dicūt, hij qui ſunt erroris diſcipuli, qui à foris quidem oues, per eam enim quā habēt extrinſecus loquelā, ſimiles nobis apparent, eadem nobiſcum loquentes, intrinſecus verò lupi. Sētētia enim eorum homicidialis, deos quidé plures cō fingens, & patres multos ſimulās, cōminués auté & per multa diuidens filium dei, quos & dominus nobis caue re prædixit, & diſcipulus eius Ioānes in prædicta epiſto la fugere eos pręcepit. Multi ſeductores exierunt in hūc mundum, qui nō cōfitentur Ieſum Chriſtū in carne ve niſſe. Hic eſt ſeductor & antichriſtus, videte eos, ne perdatis quod operati eſtis. Et rurſus in epiſtola ait: Multi pſeudoprophetæ exierunt de ſeculo, in hoc cognoſcite ſpiritum dei. Omnis ſpiritus qui cōfitetur Ieſum Chriſtum in carne veniſſe, ex deo eſt. Et omnis ſpirit⁹ qui ſol uit Ieſum Chriſtū, non eſt ex deo, ſed ex antichriſto eſt. Hæc auté ſimilia ſunt illi quod in Euāgelio dictum eſt, quoniā verbū caro factū eſt, & habitauit in nobis. Propter quod rurſus in epiſtola clamat: Omnis qui credit, quia Ieſus eſt Chriſt⁹, ex deo nat⁹ eſt, vnū & eūdé ſciés Ieſum Chriſtū, cui apertę ſunt portę cęli, propter carnalé ei⁹ aſſumptioné, qui etiā in eadé carne, in qua paſſus eſt, veniet, gloriā reuelās patris. Et Paulus autem his cō ſentiés, Romanos alloquens, ait, Multo magis hij qui abundantiā gratiæ & iuſtitiæ accipiunt in vitam, regnabunt per vnū Ieſum Chriſtum. Neſcit ergo eum, qui euolauit Chriſtum ab Ieſu, neque eum nouit Saluatoré, qui ſurſum eſt, qué impaſsibilé dicunt. Si enim alter qui dé paſſus eſt, alter auté impaſsibilis māſit, & alter quidem natus eſt, alter verò in eum qui natus eſt deſcédit, & rurſus reliqui eum, non vnus, ſed duo monſtrantur: quoniā autem vnum eum, & qui natus eſt, & qui paſſus eſt, Chriſtum Ieſum nouit apoſtolus, in eadem epiſtola iterum dicit: An ignoratis, quia quotquot baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte eius baptizati ſumus, vt quemadmodum reſurrexit à mortuis, ſic & nos in nouitate vitæ ambulemus. Rurſus autem ſignificans Chri-

ſtum

ſtum paſſum,& ipſum eſſe filium dei,qui pro nobis mortuus,& ſanguine ſuo redemit nos, in præfinito tempore,ait,vt quid enim Chriſtus cum adhuc eſſemus infirmi ſecundum tempus pro impiis mortuus eſt.Commédat autem ſuam dilectionem deus in nobis, quoniam cum adhuc eſſemus peccatores,pro nobis Chriſtus mortuus eſt, multo magis iuſtificati nunc in ſanguine eius ſalui erimus,per ipſum ab ira.Si enim cum eſſemus inimici, reconciliati ſumus deo per mortem filiis eius, multo magis reconciliati,ſalui erim⁹ in vita eius. Hũc eundem qui apprehenſus eſt,paſſus eſt,& effudit ſanguinem ſuum pro nobis, hunc Chriſtum, hunc filium Dei manifeſtiſsime annuntians,qui etiam ſurrexit,& aſſumptus eſt in cælum, quemadmodum ipſe ait, Simul auté Chriſtus mortuus, imò qui & reſurrexit, qui eſt in dextera dei. Et iterum:Scientes quoniam reſurgens à mortuis iam non moritur.Præuidens enim & ipſe per ſpiritum ſubdiuiſiones malorum magiſtrorum,& omnem ipſorum occaſionem diſſenſionis volens abſcindere, ait quæ prædicta ſunt.Si autem ſpiritus eius qui ſuſcitauit Ieſum à mortuis, habitat in nobis, qui ſuſcitauit Chriſtum à mortuis, viuificabit & mortalia corpora noſtra: vnũ quod non exclamat ad eos qui volunt audire: quoniam nolite errare, vnus & idem eſt Chriſtus Ieſus filius dei, qui per paſsionem reconciliauit nos deo, & reſurrexit à mortuis,qui eſt in dextera patris,& perfectus in omnibus: qui cum vapularet non repercutiebat, qui cum pateretur,non eſt minatus:& cum tyrannidem pateretur,rogabat patrem,vt ignoſceret his qui ſe crucifixerant.Ipſe enim vere ſaluauit.Ipſe enim verbum Dei, ipſe vnigenitus à patre Chriſtus Ieſus Deus noſter.

¶ De eo,qui deſcendit in ipſum ſpiritus.

Caput XIX.

Etenim potuerunt dicere apoſtoli, Chriſtum deſcendiſſe in Ieſum:aut illum ſuperioré Saluatorem, in eum qui ſit diſpoſitionis: aut illũ qui eſt ab inuiſibilibus,in eum qui eſt Demiurgi.Sed nihil quidem tale neque ſcierunt,neque dixerunt,ſi enim ſciſſent,

ſciſſent, dixiſſent vtique: quod autẽ erat, hoc & dixerũt, ſpiritum Dei ſicut columbam deſcendiſſe in eum, hunc ſpiritum, de quo ab Eſaia dictum eſt, Et requieſcet ſuper me ſpiritus Dei, ſicut prædiximus. Et iterum, Spiritus domini ſuper me, propter quod vnxit me. Iſte ſpiritus, de quo ait dominus: Non enim vos eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri qui loquitur in vobis. Et iterũ, Poteſtatem regenerationis demandans diſcipulis dicebat eis: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti. Hunc enim promiſit per prophetas effundere ſe in nouiſsimis temporibus ſuper ſeruos & ancillas, vt prophetent, vnde & in filiũ dei filiũ hominis factũ deſcendit, cũ ipſo aſſueſcens habitare in genere humano, & requieſcere in hominibus, & habitare in plaſmate dei voluntatem patris operans in ipſis, & renouãs eos à vetuſtate in nouitatem Chriſti. Hunc ſpiritum petit Dauid humano generi dicens: Et ſpiritu principali confirma me. Quem & deſcendiſſe Lucas ait, poſt aſcenſum domini ſuper diſcipulos in Pentecoſte, habentem poteſtatem omnium gentium, ad introitum vitæ, & apertionem Noui teſtamenti: vnde & omnibus linguis conſpiranter hymnum dicebant deo, ſpiritu ad vnitatem redigente diſtantes tribus & primitias omnium gẽtium offerente patri, vnde & dominus pollicitus eſt mittere ſe paracletum, qui nos aptaret deo. Sicut enim de arido tritico maſſa vna fieri nõ poteſt ſine humore, neque vnus panis: ita nec nos multi vnum fieri in Chriſto Ieſu poteramus, ſine aqua, quæ de cęlo eſt. Et ſicut arida terra, ſi nõ percipiat humorẽ, non fructificat: ſic & nos lignum aridum exiſtentes primum, nunquam fructificaremus vitam, ſine ſuperna voluntaria pluuia. Corpora enim noſtra per lauacrum illud quod eſt ad incorruptionem vnitatem acceperunt: animæ autem per ſpiritum. vnde & vtraque neceſſaria, cum vtraque proficiunt in vitam dei: miſerante domino noſtro Ieſu Chriſto, Samaritanæ præuaricatrici, quę in vno viro nõ mãſit, ſed fornicata eſt in multis impiis, & oſtendẽte ei & pollicente aquã viuã, vt vlterius nõ ſitiret

tiret, neque occuparetur ad humectationem aquæ laboriosæ, habens in ſe potum ſalientem in vitam æternam: quã dominus accipiens munus à patre, ipſe quoque his donauit, qui ex ipſo participantur, in vniuerſam terram mittens ſpiritum ſanctum. Hanc muneris gratiã præuidens Gedeon ille Iſraelita, quem elegit deus, vt ſaluaret populũ Iſrael de potentatu alienigenarum, demutauit petitionem è ſuperiori, vellus lanam, in quod tãtum primum ros fuerat, quod erat typus populi, ariditatem futuram prophetans: hoc eſt, non iam habituros eos à deo ſpiritum ſanctum, ſicut Eſaias ait: Et nubibus mãdabo, ne pluant ſuper eam. In omni autẽ terra fieri ros, quod eſt ſpiritus dei, qui deſcendit in dominum, ſpiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus conſilij & virtutis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis, ſpiritus timoris dei: quẽ ipſum iterum dedit eccleſiæ, in omnem terram mittens de cælis paracletum, vbi & diabolum, tanquam fulgur, proiectum ait dominus. Quapropter neceſſari⁹ nobis eſt ros dei, vt non comburamur, neque infructuoſi efficiamur, & vbi accuſatorem habemus, illic habeamus & paracletum: cõmendãte domino ſpiritui ſancto ſuum hominẽ, qui inciderat in latrones, cui ipſe miſertus eſt, & ligauit vulnera eius, dans duodenaria regalia, vt per ſpiritum imaginẽ & inſcriptionẽ patris & filij accipiẽtes, fructificemus creditum nobis denarium, multiplicatum domino annumerãtes. Spiritu itaq; deſcendẽte ſuper prædictã diſpoſitionẽ, & filio dei vnigenito, qui & verbũ eſt patris, veniẽte plenitudine tẽporis incarnato, in hominẽ propter hominẽ, & omnẽ ſecundum hominẽ diſpoſitionẽ implente Ieſu Chriſto domino noſtro vno & eodẽ exiſtẽte, ſicut & ipſe dominus teſtatur, & Apoſtoli cõfitẽtur, & prophetæ annuntiãt, mẽdaces oſtenſę ſunt vniuerſæ doctrinæ eorũ, qui octonationes, & quaternationes putatiuas adinuenerũt, & ſubdiuiſiones excogitauerunt: qui ſpiritum quidẽ interimunt, aliũ autẽ Chriſtum, & alium Ieſum intelligũt, & nõ vnum Chriſtum, ſed plures fuiſſe docẽt: & ſi vnitos eos dixerint, iterum oſtẽdunt eum quidẽ participaſſe paſſionẽ, hunc autem

impaſ-

impaſsibilē perſeueraſſe, &hunc quidē aſcēdiſſe in pleroma, hunc autem in medietate remanſiſſe, & hunc quidē in inuiſibilibus & innominabilibus epulari & oblectari, hunc autem asſidere Demiurgo euacuantem eum virtute. Vnde & oportebat & te, & omnes qui intēdunt huic ſcripturæ, & ſolliciti ſunt pro ſua ſalute, non quum audiūt forinſec⁹ eorū ſermones ſpōte ſuccūbere. ſimilia enim loquentes fidelibus, ſicut prædiximus, non ſolum diſsimilia ſapiunt, ſed & contraria, & per omnia plena blaſphemiis, per quæ interficiunt eos, qui per ſimilitudinem verborum diſsimile affectionis eorum in ſe attrahunt venenum. Sicut quis aquæ mixtum gypſum dans pro lacte, ſeducat per ſimilitudinem coloris, ſicut quidā dixit ſuperior nobis, de omnib⁹ qui quolibet modo deprauant quæ ſunt dei, & adulterant veritatem dei, lacte gypſum male miſcetur.

Gypſum inter venena numeratur.

¶ Quæ cauſa fuit vt verbum dei caro fieret. Caput XX.

OStenſo manifeſte quod in principio verbum exiſtēs apud deum, per quē omnia facta ſunt, qui & ſemper aderat generi humano, hunc nouiſsimis temporibus ſecundum præfinitum tēpus à patre vnitum ſuo plaſmati paſsibilem hominē factum, excluſa eſt omnis cōtradictio dicentium: Si ergo tunc natus eſt, nō erat ante Chriſtus. Oſtēdimus enim quia nō tunc cœpit filius dei exiſtens ſemper apud patrem, ſed quando incarnatus & homo factus, longam hominum expoſitionem in ſeipſo recapitulauit, in compendio nobis ſalutem præſtans, vt quod perdideramus in Adam, id eſt, ſecūdum imaginem & ſimilitudinem eſſe dei, hoc in Chriſto Ieſu reciperemus. Quia enim non erat *poſſibile eum hominē, qui ſemel victus fuerat, & eliſus per *obedientiam replaſmare, & obtinere brachium victoriæ, iterum autem impoſsibile erat, vt ſalutem perciperet, qui ſub peccato ceciderat, vtraq; operatus eſt filius, verbum dei exiſtēs, à patre deſcēdens, diſpenſatione cō ſummans ſalutis noſtræ, cui credere nos indubitate adhortans,

Al. impoſsibile.
Aliàs, inobedientiam.

hortans, verum dicit, Ne dixeris in corde tuo, Quis aſcendet in cælum, hoc eſt Chriſtum deducere, aut quis deſcendit in abyſſum, hoc eſt Chriſtum à mortuis eliberare. Deinde infert, quoniam ſi cõfitearis in ore tuo dominum Ieſum, & credideris in corde tuo, quoniam deus illum excitauit à mortuis, ſaluus eris. Et rationem reddidit propter quam cauſam hæc fecit verbum dei, dicẽs. In hoc enim Chriſtus & vixit & mortuus eſt, & reſurrexit, vt viuorum & mortuorũ dominetur. Et iterũ ad Corinthios ſcribens ait, Nos autem annuntiamus Chriſtũ Ieſum crucifixum. & infert, Calix benedictionis quem benedicimus, nónne communicatio ſanguinis eſt Chriſti? Quis eſt autem qui communicat nobis de eſcis? vtrũ is qui ab illis affigitur ſurſum Chriſtus, ſuperextẽſus loro, id eſt funi, & formauit eorum matrem, an vero qui ex virgine eſt Emanuel, qui butyrum & mel manducauit, de quo ait propheta: Et homo eſt, & quis cognoſcit eum? Hic idem à paulo annuntiabatur. Tradidi enim, inquit, vobis in primis, quoniam Chriſtus mortuus eſt pro peccatis noſtris, ſecundum ſcripturas, & quoniam ſepultus eſt, & reſurrxit tertia die ſecundum ſcripturas. Manifeſtum eſt igitur quoniã Paulus alterum Chriſtũ neſcit, niſi hunc ſolum, qui & paſſus eſt, & ſepultus eſt, & reſurrexit: qui & natus eſt, quem & hominem dixit. Cũ enim dixiſſet, Sic autem Chriſtus annũtiatur, quoniam à mortuis reſurrexit, intulit rationem reddẽs incarnationis eius. Quoniã per hominem mors, & per hominem reſurrectio mortuorũ. & vbique in paſsione domini noſtri & humanitate & mortificatione eius, Chriſti vſus eſt nomine, quemadmodũ in illo: Noli eſca tua perdere illum, pro quo Chriſtus mortuus eſt. Et iterũ, Nunc autem in Chriſto vos, qui aliquãdo fuiſtis lõge, facti eſtis proximi in ſanguine Chriſti. Et iterum, Chriſtus nos redemit de maledicto legis, factus ꝓ nobis maledictum, quoniã ſcriptũ eſt, Maledictus omnis qui pẽdet in ligno. Et iterũ, Et pereat infirmus in tua ſcientia frater, propter quem Chriſtus mortuus eſt, ſignificans quoniã non Chriſtus impaſsibilis deſcendit in Ieſum,

ſed

ſed ipſe Ieſus Chriſtus cum eſſet, paſſus eſt pro nobis, qui diſcubuit & reſurrexit, qui deſcendit & aſcendit filius dei, filius hominis factus. Quemadmodú & ipſum nomen ſignificat. In Chriſti enim nomine, ſubauditur, qui vnxit, & ipſe qui vnctus eſt, & ipſa vnctio in qua vnctus eſt. Et vnxit quidem pater, vnctus eſt verò filius, in ſpiritu qui eſt vnctio, queadmodum per Eſaiam ait ſermo, Spiritus dei ſuper me, propter quod vnxit me, ſignificans & vnguẽtem patrem, & vnctum filium, & vnctionem qui eſt ſpiritus. Et ipſe autem dominus manifeſtũ fecit eum qui eſt paſſus. Cum enim interrogaſſet diſcipulos, Quem me homines dicunt eſſe filium hominis, Petrus cum reſpondiſſet, Tu es Chriſtus filius dei viui, & cum laudatus eſſet ab eo, Quoniam caro & ſanguis non reuelauit ei, ſed pater qui eſt in cælis manifeſtum fecit, quoniam filius hominis, hic eſt Chriſtus filius Dei viui. Ex eo enim, inquit, cœpit demõſtrare diſcentibus, quoniam oportet illum Hieroſolymam ire, & multa pati à ſacerdotibus, & reprobari, & crucifigi, & tertia die reſurgere. Ipſe qui agnitus eſt à Petro Chriſtus, qui eũ beatum dixit, quoniam pater ei reuelauit filium dei viui, dixit ſemetipſum oportere multa pati & crucifigi. Et tunc Petrum increpauit ſecundum opinionem hominũ putantium eum eſſe Chriſtum, & paſsionem eius auerſantium, & dixit diſcipulis, Si quis vult poſt me venire, abneget ſe, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me. Qui enim voluerit animam ſuam ſaluam facere, perdet illã, & qui eam perdiderit propter me, inueniet eam. Hæc enim Chriſtus manifeſte dicebat, ipſe exiſtens Saluator eorum, qui propter ſuam confeſsionem in mortem traderentur, & perderent animas ſuas. Si autem ipſe non erat paſſurus, ſed auolaret à Ieſu, quid & adhortabatur diſcipulos tollere crucem, & ſequi ſe, quam ipſe non tollebat ſecundum ipſos, ſed relinquebat diſpoſitioné paſſionis. Quoniam enim non de agnitione ſuperioris crucis dicit hoc, quemadmodum quidã audent exponere, ſed de paſsione, quam oportebat illum pati, & ipſis diſcipulis eius futurum erat vt paterentur, intulit, Qui-

cunque enim ſaluabit animam ſuam, perdet eam, & qui perdiderit, inueniet eam. Et quoniã paſſuri erãt diſcipuli eius, propter ea dicebat Iudæis: Ecce mitto ad vos ꝓphetas, & ſapientes, & doctores, & ex his interficietis & crucifigetis. Et diſcipulis dicebat, Ante duces & reges ſtabitis propter me, & ex vobis flagellabunt & interficient, & perſequentur à ciuitate in ciuitatem. Sciebat igitur & eos qui perſequutionem paſſuri erant, ſciebat & eos, qui flagellari & occidi haberent propter eum, & nõ altera cruce, ſed paſsione, quã paſſurus eſſet ipſe prior, poſt deinde diſcipuli eius. Erat ergo ſermo eius adhortantis etiam illos, Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere, timentes autem magis eum qui habet poteſtatem & corpus & animam mittere in gehennam, & ſeruare eas quæ eſſent ad eum confeſsiones. Etenim ipſe confeſſurum ſe promittebat coram patre ſuo eos, qui confitétur nomen ſuũ coram hominibus, negaturum autem eos, qui negarent eum, & confuſurum qui confunderentur contra confeſſionem eius. Et cum hæc ita ſe habeant, ad tantã temeritatem progreſsi ſunt quidã, vt etiam martyres ſpernãt, & vituperent eos qui propter domini confeſsionem occidũtur, & ſubſtinent omnia à domino prædicta, & ſecũdum hoc conantur veſtigia ſequi paſsionis domini paſſibiles martyres facti, quos & concedimus ipſis martyribus. Cum enim inquiretur ſanguis eorum & gloriã cõſequentur, tunc à Chriſto confundentur omnes qui inhonorauerunt eorũ martyriũ. Et ex hoc auté quod dominus in cruce dixerit, Pater dimitte eis, non enim ſciunt quid faciunt, longanimitas & patientia & miſericordia & bonitas Chriſti oſtenditur, vt ipſe & pateretur, & ipſe excuſaret eos, qui ſe male tractaſſent. Verbum enim dei quod nobis dixit, Diligite inimicos veſtros, & orate pro eis qui vos oderunt, ipſe hoc fecit in cruce, in tantum diligens humanum genus, vt etiam pro his qui ſe interficerent, poſtularet. Si quis autem quaſi duorum exiſtentium iudicium de his faciat, inuenietur multo melior & patientior & vere bonus, qui in vulnerib' ipſis &

plagis,

plagis, & reliquis, quæ in eum commiſerunt beneficus eſt, nec memor eſt in ſe commiſſæ malitiæ, eo, qui auolauit, nec vllam iniuriam, neque opprobrium paſſus eſt. Hoc autem & illis occurrit, qui dicunt eum putatiue paſſum. Si enim non vere paſſus eſt, nulla gratia ei, cũ nulla fuerit paſsio, & nos cum inciperemus vere pati ſeducens videbitur, adhortans nos vapulare, & alteram præbere maxillam, ſi ipſe illud non prior in veritate paſſus eſt: & quemadmodum illos ſeduxit, vt videretur eis ipſe hoc quod non erat, & nos ſeducit adhortans perferre ea, quæ ipſe non pertulit. Erimus autem & ſuper magiſtrum dum patimur & ſuſtinemus, quæ neque paſſus eſt, neque ſuſtinuit magiſter, ſed quoniam ſolus vere magiſter dominus noſter, & bonus vere filius Dei, & patiens verbum Dei patris, filius hominis factus. Luctatus eſt enim & vicit: erat enim homo ꝑ patribus certans, & per ob audientiam, inobaudientiam perſolués: alligauit enim fortem, & ſoluit infirmos, & ſalutem donauit plaſmati ſuo, deſtruens peccatum. Eſt enim piiſsimus & miſericors dominus, & amans humanum genus: hærere itaque fecit & aduniuit quemadmodum prædiximus hominem deo. Si enim homo non viciſſet inimicũ hominis, non iuſte victus eſſet inimicus. Rurſus autem niſi Deus donaſſet ſalutem, non firmiter haberemus eam, & niſi homo * cognitus fuiſſet Deo noſtro, non potuiſſet particeps fieri incorruptibilitatis. Oportuerat enim mediatorem Dei & hominum per ſuam ad vtróſque domeſticitatem, in amicitiam & cõcordiam vtróſque reducere, & facere vt Deus aſſumeret hominem, & homo ſe dederet Deo. Qua enim ratione filiorum adoptionis eius participes eſſe poſſemus, niſi per filium eã quæ eſt ad ipſum, recepiſſem⁹ ab eo cõmunioné, niſi verbũ ei⁹ cõmunicaſſet nobis, caro factũ. Quapropter & per omnem venit ætatem, omnibus reſtituens eam, quæ eſt ad Deum, communionem. Igitur qui dicunt eum putatiue manifeſtatũ, neque incarnatũ, neque vere hominé factum, adhuc ſub veteri ſunt dãnatione, aduocationem præbentes peccato, non deuicta ſecundum eos morte,

fort.
cõiũctus

quæ regnauit ab Adam vſque ad Moyſen, etiam in eos, qui non peccauerunt in ſimilitudinem tranſgreſsionis Adæ. Veniens autem lex quæ data eſt per Moyſen, & teſtificans de peccato, quoniam peccator eſt, regnum quidem eius abſtulit, latronem & non regem eum deteges, & homicidam eum oſtendit, Onerauit autem hominem qui habebat peccatum in ſe, reum mortis oſtendens eũ. Spiritalis enim cum lex eſſet, manifeſtauit tantummodo peccatum, non autem interemit, dominabatur peccatum, ſed homini. Oportebat enim eum, qui inciperet occidere peccatum, & mortis reum redimere hominem, idipſum fieri quod erat ille, id eſt, hominem: Qui à peccato quidem in ſeruitium tractus fuerat, à morte verò tenebatur, vt peccatum ab homine interficeretur, & homo exiret à morte. Quemadmodum enim per inobedientiã vnius hominis, qui primus de terra rudi plaſmatus eſt, peccatores facti ſunt multi, & amiſerũt vitam: ita oportuit & per obedientiã vnius hominis, qui primus de virgine natus eſt, iuſtificari multos & percipere ſalutem, Si igitur verbum dei homo factus eſt, quemadmodum & Moyſes ait, Deus vera opera eius. Si autem non factus caro, parebat quaſi caro, non erat verũ opus eius. Quod autem parebat, hoc & erat, deus hominis antiquam plaſmationem in ſe recapitulans, vt occideret quidem peccatum, euacuaret autem mortẽ, & viuificaret hominem: & propter hoc vera opera eius.

Per legẽ cognitio peccati.

¶ Aduerſus eos qui dicunt eum ex Ioſeph generatum. Cap. XXI.

Rurſus autem qui nude tantum hominem eum dicunt ex Ioſeph generatum, perſeuerãtes in ſeruitute priſtinæ inobedientiæ moriuntur, nondum commixtum verbum dei patris, neque per filium perficiẽtes libertatem, quemadmodum ipſe ait: Si filius vos manumiſerit, vere liberi eritis. Ignorantes autem eum qui ex virgine eſt Emanuel, priuãtur munere eius, quod eſt vita æterna: nõ recipiens autẽ verbum incorruptionis, perſeuerãt in carne mortali, & ſunt debito

res

ſes mortis, antidotum vitæ nõ accipientes. Ad quos verbum patris ait, ſuum munus gratiæ narrãs. Ego dixi dij eſtis, & filij excelſi omnes, vos autem ſicut homines moriemini. Ad eos indubitate dicit, qui nó recipiunt munus adoptionis. ſed cõtemnunt incarnationem puræ generationis, verbum dei, fraudãtes hominem ab ea aſcenſione, quæ eſt ad dominum, & ingrati exiſtentes verbo dei, quod incarnatũ eſt propter ipſos. Propter hoc enim verbum dei homo, & qui filius dei eſt, filius hominis factus eſt, cõmixtus verbo dei, vt adoptionem percipiens fiat filius dei. non enim poteramus aliter incorruptelã & immortalitatem accipere, niſi aduniti fuiſſemus incorruptelæ & immortalitati. Quemadmodum autẽ aduniri poſſum⁹, niſi incorruptela & immortalitas facta fuiſſet id quod nos, vt* abſolueretur quod erat corruptibile ab incorruptela, & quod erat mortale ab immortalitate, vt filiorum adoptionẽ perciperem⁹, quod per hoc, Generationem eius quis enarrabit? quoniam homo eſt, & quis agnoſcet eum? Cognoſcit autem illum is, cui pater qui eſt in cælis reuelauit, vt intelligat, quoniã is qui non voluntate carnis, neque ex voluntate viri natus eſt filius hominis, hic eſt Chriſtus filius dei viui. Quoniam enim nemo in totum ex filiis Adæ deus appellatur ſecũdum eum, aut dominus nominatur, ex ſcripturis demõſtrauimus, quoniam ipſe proprie præter omnes qui fuerunt tunc homines, deus & dominus, & rex æternus & vnigenitus & verbum incarnatum prædicatũ, & à prophetis & apoſtolis, & ab ipſo ſpiritu adeſt videre omnibus, qui vel modicum de veritate attigerint. Hæc autem non teſtificarentur ſcripturę de eo, ſi ſimiliter vt omnes homo tantum fuiſſet. Sed quoniam præclarã præter omnes habuit in ſe eam quæ eſt ab altiſsimo patre genituram, præclara autem functus eſt & ea quæ eſt ex virgine generatione, vtraque ſcripturæ diuinæ de eo teſtificantur, & quoniam homo indecorus & paſsibilis, & ſuper pullum aſinæ aſcendens, aceto & felle potatur, & ſpernebatur in populo, & vſque ad mortem deſcendit, & quoniam dominus ſanctus & mirabilis conſiliarius,

* forte, abſorberetur.

 & decorus

& decorus ſpecie, & deus fortis ſuper nubes veniens vniuerſorum iudex. Omnia de eo ſcripturæ prophetabãt. Sicut enim homo erat vt tẽtaretur, ſic & verbum vt glorificaretur, requieſcente quidem verbo, vt poſſet tentari & inhonorari & crucifigi & mori, abſorpto autem homine in eo quod vincit, & ſubſtinet, & reſurgit, & aſſumitur. Hic igitur filius dei dominus noſter exiſtens verbum patris, & filius hominis, quoniam ex Maria quæ ex hominibus habebat genus, quæ & ipſa erat homo, habuit ſecundum hominem generationem, factus eſt filius hominis. Propter hoc & ipſe dominus dedit nobis ſignum in profundum, in altitudinem ſurſum, quod non poſtulauit homo, quia nec ſperauit virginem prægnantem fieri poſſe quæ erat virgo, & parere filium, & hunc partum Deum eſſe nobiſcum, & deſcendere in ea quæ ſunt deorſum terræ, quærentem ouem quæ perierat, quod quidem erat propriũ ipſi⁹ plaſma, & aſcendere in altitudinem offerentem & commendãtem patri eum hominem, qui fuerat inuentus, primitias reſurrectionis hominis in ſemetipſo faciens. Vt quemadmodum caput reſurrexit à mortuis, ſic & reliquum corpus omnis hominis, qui inuenitur in vita, impleto tempore condẽnationis eius, quæ erat propter inobediẽtiam, reſurgat, per compagines & coniunctiones coaleſcens & confirmatum augmẽtum dei, vnoquoque membrorum habẽte propriam & aptam in corpore poſitionem: multæ enim mãtiones apud patrem, quoniam & multa mẽbra in corpore.

¶ Quare magnanimus fuit Deus in obedientia hominis. Cap. XXII.

μακρόθυμος

MAgnanimus igitur Deus deficiente homine, eámque per verbum eſſe victoriam reddendã ei præuidens. Cum enim perficiebatur virtus in infirmitate, benignitatem Dei & magnificentiſsimã oſtendebat virtutẽ. Sicut enim patienter ſubſtinuit abſorberi Ionam à Ceto, non vt abſorberetur, & in totum periret, ſed vt euomitus magis ſubigeretur Deo, & plus glorifi-

glorificaret Deum, qui inſperabilem ſalutem ei donaſſet,& firmam pœnitentiam faceret inimicis, vt conuerterentur ad dominum, qui eos liberaret à morte, conterritos ab eo ſigno quod factum erat circa Ionam, quemadmodum ſcriptura de his dicit, Et reuerſi ſunt vnuſquiſque à via ſua mala, & iniuſtitia quæ erat in manibus eorum, dicentes, Quis ſcit ſi conuertatur Deus & auertat iram ſuam à nobis & non peribimus, Sic ab initio fuit patiens Deus hominem abſorberi à magno Ceto, qui fuit autor præuaricationis, non vt abſorptus in totum periret, ſed præſtruens & præparans adinuentionem ſalutis, quæ facta eſt à verbo per ſignum Ionæ, his qui eandem cum Iona de deo ſententiam habuerũt, & cõfeſsi fuerunt, & dixerunt, Seruus domini ego ſum, & dominum deum cæli ego colo, qui fecit mare & aridam, vt inſeparabilem homo à deo percipiens ſalutem, reſurgat à mortuis, & clarificet deum, & eam quæ à Iona propheta eſt, dicat vocem, Clamaui * dominum meũ in tribulatione mea, & exaudiuit me de ventre inferni: & ſemper permaneat glorificans Deum, & ſine intermiſsione gratias referens pro ea ſalute, quam conſecutus eſt ab eo, vt non glorietur in conſpectu domini omnis caro, nec vnquam de Deo contrarium ſenſum accipiat homo, propriam naturaliter arbitrans eam, quæ circa ſe eſſet incorruptelam, & non tenens veritatem, inani ſupercilio iactaretur, quaſi naturaliter ſimilis eſſet Deo. Ingratus enim magis eum hoc ei qui eum fecerat percipiens, & dilectionem quam habebat deus in homine obfuſcabat, & excæcabat ſenſum ſuum ad non ſentiendum, quod ſit de Deo dignum, comparans & æqualem ſe iudicans Deo. Hæc ergo fuit magnanimitas Dei, vt per omnia pertranſiens homo, & morum agnitionem percipiens, dehinc veniens ad reſurrectionem quæ eſt à mortuis, & experimento dicens, vnde liberatus eſt, ſemper gratus exiſtat domino, munus incorruptelæ cõſecutus ab eo, vt plus diligeret eum. Cui enim plus dimittitur, plus diligit. Cognoſcat autem ſemetipſum quoniam mortalis & infirmus eſt, intelligat autem &

* Al. Deum

Aliàs, Deum * dominum quoniam in tantum immortalis & potens eſt, vti & mortali immortalitatem, & temporali æternitatem donet. Intelligat autem & reliquas virtutes Dei omnes in ſemetipſum oſtenſas, per quas edoctus ſentiat de deo, quãtus eſt deus, Gloria enim hominis deus, operationes verò dei & omnis ſapientiæ eius & virtutis receptaculum, homo. Quẽadmodum medicus in his qui ægrotant probatur, ſic & deus in hominibus manifeſtatur. Quapropter & Paulus ait, Concluſit autem Deus omnia in incredulitate, vt omnium miſereatur, non de ſpiritalibus AEonibus dicens hæc, ſed de homine, qui fuit inobediens Deo, & proiectus de immortalitate, dehinc miſericordiam conſecutus eſt, per filium Dei, eã quæ eſt per ipſum percipiens adoptionem. Hic enim tenens ſine inflatione & iactantia veram gloriam, de his quæ facta ſunt, & de eo qui fecit, qui eſt potentiſſimus omnium Deus, quíque omnibus vt ſint præſtitit, & manens in dilectione eius, & ſubiectione & gratiarum actione, maiorem ab eo gloriam accipiet prouectus, dum conſimilis fiat eius, qui pro eo mortuus eſt: quoniam & ipſe in ſimilitudine carnis peccati factus eſt, vti condemnaret peccatum, & iam quaſi condemnatum proiiceret illud extra carnem: prouocaret autem in ſimilitudinem ſuam hominem, imitatorem eũ aſsignans Deó, & in paternam imponens regulam ad videndum Deum, & capere patrem, donans verbum Dei, quod habitauit in homine, & filius hominis factus eſt, vt aſſueſceret hominem percipere Deum, & aſſueſceret Deum habitare in homine, ſecundum placitum patris. Propter hoc ergo ſignum ſalutis noſtræ, eum qui ex virgine Emanuel eſt ipſe Dominus, quoniam ipſe dominus erat, qui ſaluabat eos, quia per ſemetipſos non habebant ſaluari: & propter hoc Paulus infirmitatem hominis annuntians, ait, Scio enim quoniam non habitat in carne mea bonum, ſignificans quoniam non à nobis, ſed à Deo eſt bonum ſalutis noſtræ. Et iterum, Miſer ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Deinde infert liberatorem, Gratia Ieſu Chriſti

domini

domini noſtri. Hoc autem idem & Eſaias, Confortami ni, inquit, manus reſolutæ & genua debilia, adhortami ni puſillanimes ſenſu, confortamini ne timeatis: ecce deus noſter iudicium retribuit, & retributurus eſt, ipſe veniet & ſaluabit nos. Hoc quoniam non à nobis, ſed à Dei adiumento habuimus ſaluari.

¶ Oſtenſio quoniam verbum domini caro factum eſt. Cap. XXIII.

Rurſus quoniam neque homo tantum erit qui ſaluabit nos, neq; ſine carne, ſine carne enim angeli ſunt. Prædicauit enim dicens, neque ſenior, neque angelus, ſed ipſe dominus ſaluabit eos, quoniam diligit eos, & parcet eis, ipſe liberauit eos. & quoniā hic ipſe homo verus viſibilis incipiet eſſe, cum ſit verbum ſalutare, rurſus Eſaias ait, Ecce Siō ciuitas, ſalutare noſtrum oculi tui videbunt. & quoniam non ſolum homo erat, qui moriebatur pro nobis, Eſaias ait, Et cōmemoratus eſt dominus ſanctus Iſraël mortuorum ſuorum, quia dormierant in terra ſepultionis: & deſcendit ad eos euangelizare ſalutem, quę eſt ab eo, vt ſaluaret eos. Hoc autē idē & Amos ꝓpheta, Ipſe cōuertetur. & miſerebitur noſtri, diſſoluet iniuſtitias noſtras, & proijciet in altitudinem maris peccata noſtra. Et rurſus ſignificans locum aduentus eius, ait, Dominus ex Sion locutus eſt, & ex Hieruſalem dedit vocem ſuam, & quoniam ex ea parte quæ eſt ſecundum Africum hæreditatis Iudæ veniet filius dei, qui deus eſt, exquirat & Bethleem vbi natus eſt dominus, in omnē terrā emittet laudationes eius, ſicut ait Habacuc propheta, Deus ab Africo veniet & ſanctus de monte Effrē, Cooperuit cælum virtus eius, & laudatione eius plena eſt terra. Ante faciem eius præibit verbum & progredientur in campis pedes eius. Manifeſte ſignificans quoniā deus, & quoniam in Bethleem aduentus eius, & ex mōte Effrem qui eſt ſecundum Affricum hęreditatis, & quoniā homo, Progredientur enim, inquit, in cāpis pedes eius, hoc autem ſignum proprium hominis. Deus igitur homo

mo factus eſt, & ipſe dominus ſaluabit nos, ipſe dans virgini ſignum.

¶ Oſtenſio, quia ecce virgo in vtero accipiet, ſed non ecce adoleſcentula ſicut quidã interpretantur. Cap. XXIIII.

Adoleſcẽtula

NOn ergo vera eſt quorundam interpretatio, qui ita audent interpretari ſcripturam. Ecce adoleſcentula in ventre habebit, & pariet filium, quemadmodum & Theodotion eſt interpretatus Epheſius, & Aquila Ponticus, vtrique Iudæi proſelyti, quos ſectati Ebionei, ex Ioſeph generatum eum dicut, tantam diſpoſitionem Dei diſſoluentes, quantum ad ipſos eſt, fruſtrantes prophetarum teſtimonium, quod operatus eſt deus. Prophetatum eſt quidem priuſquam in Babylonem fieret populi tranſmigratio, id eſt, antequàm Medi & Perſæ acciperent principatum. Interpretatum vero in Græco ab ipſis Iudæis multum ante tempora aduentus domini noſtri, vt nulla relinquatur ſuſpicio, ne forte morem nobis gerẽtes Iudęi, hęc ita ſint interpretati. Qui quidem ſi cognouiſſent nos futuros & vſuros his teſtimonijs, quæ ſunt ex ſcripturis, nunquàm dubitaſſent ipſi comburere ſcripturas, quæ & reliquas omnes manifeſtant participare vitæ, & eos qui gloriantur domum ſe eſſe Iacob & populum Iſraël, exhæreditari oſtendunt à gratia Dei.

¶ Quemadmodum interpretatæ ſunt ſcripturæ in Græcã linguã & quando. Cap. XXV.

PRius enim quàm Romani poſsiderẽt regnũ ſuũ, adhuc Macedonibus Aſiã poſsidentibus, Ptolemæus Lagi filius cupiens eã bibliothecã quæ à ſe fabricata eſſet in Alexandria omnium hominum dignis conſcriptionibus, petijt à Hieroſolymis in Græcum ſermonem interpretatas habere ſcripturas eorum. Illi vero obaudiebant tunc adhuc Mecedonibus, eos quos habebant perfectiores ſcripturarum intellectores, & vtriuſque loquelæ lxx. ſeniores miſerunt Pto

lemæo

lemæo, facturos hoc quod ipſe voluiſſet. Ille auté experimentum eoru ſumere volens, & metués, ne forte con ſentientes eam veritaté quæ eſſet in ſcripturis, abſconderét per interpretationé, ſeparans eos abinuicé, iuſsit omnes eandé interpretati ſcripturam, & hoc in omnibus libris fecit. Conuenientibus autem ipſis in vnum apud Ptolemæum, & comparantibus ſuas interpretatio nes, Deus glorificatus eſt, & ſcripturæ vere diuinæ creditæ ſunt, omnibus eandé, & iſdem verbis, & iſdem nominibus recitatibus ab initio vſque ad finem, vti & præſentes gentes cognoſcerent, quoniam per aſpiratio nem Dei & interpretatæ ſunt ſcripturæ, & non eſſe mirabile, deum hoc in eis operatum, quando in ea captiuitate populi quæ facta eſt à Nabuchodonoſor corruptis ſcripturis, & poſt ſeptuaginta annos Iudæis deſcenden tibus in regionem ſuam, & poſt deinde temporibus Artaxerxis Perſarum regis inſpirauit Heſdrę ſacerdoti tribus Leui, prophetarum omnes rememorare ſermones, & reſtituere populo eam legem, quæ data eſſet per Moyſen. Cum tanta igitur veritate & gratia Dei interpretatæ ſunt ſcripturæ, ex quibus præparauit & reformauit deus fidem noſtram, quæ in filium eius eſt, & ſeruauit nobis ſimplices ſcripturas in AEgypto, in qua adoleuit & domus Iacob, effugiens famem, quæ fuit in Chanaan, in qua & dominus noſter ſeruatus eſt, effugiens eam perſecutionem, quæ erat in Herode. Et hæc earum ſcripturarum interpretatio priuſquam dominus noſter deſcenderet facta ſit, & antequam Chriſtiani oſtenderétur, interpretata ſit. Natus eſt ergo dominus noſter, circa primum & quadrageſimum annum Auguſti imperij, multo auté vetuſtior fuit Ptolemęus, ſub quo interpretatæ ſunt ſcripturæ, Vere impudorati & audaces oſtéduntur, qui núc volunt aliter interpretationes facere, quãdo ex ipſis ſcripturis arguãtur à nobis, & in fidé aduentus filij Dei cõcludantur. Firma eſt autem, & non ficta, & ſola vera, quæ ſecundum nos eſt, fides, manifeſtam oſtenſionem habens ex his ſcripturis, quæ interpretatę ſunt illo modo, quo prędixim⁹, &

ecclesiæ

eccleſiæ annunciatio ſine interpolatione. Etenim apoſtoli cum ſint his omnibus vetuſtiores, conſonant prædictæ interpretationi, & interpretatio conſonat apoſtolorum traditioni. Etenim Petrus, & Ioannes, & Matthæus, & Paulus, & reliqui deinceps & horum ſectatores prophetica omnia ita annunciauerunt, quemadmodum ſeniorum interpretatio continet. Vnus enim & idem ſpiritus Dei, qui in prophetis quidem præconauit quis & qualis eſſet aduentus domini, in ſenioribus autem interpretatus eſt bene, quæ bene prophetata fuerant. Ipſe & in apoſtolis annunciauit plenitudiné temporum adoptionis veniſſe, & proximaſſe regnum cælorum, & inhabitare intra homines credétes in eum qui ex virgine natus eſt Emanuel.

¶ Oſtenſio quoniam virgo in vtero accipiet, & non adoleſcentula. Cap. XXVI.

Q Vemadmodum ipſi teſtificantur, quoniam priuſquàm cōueniſſet Ioſeph cum Maria, manente igitur ea in virginitate, inuenta eſt in vtero habens de ſpiritu ſancto, & quoniam dixit ei Gabriel angelus, Spiritus ſanctus adueniet in te, & virtus altiſsimi obumbrabit te, quapropter quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur filius Dei, & quoniam angelus in ſomnis dixit ad Ioſeph. Hoc autem factum eſt, vt adimpleretur, quod dictum eſt ab Eſaia propheta, Ecce virgo concipiet. Seniores autem ſic interpretati ſunt dixiſſe Eſaiam. Et adiecit dominus loqui ad Achas, Pete tibi ſignum à domino Deo tuo in profundum * inferni, aut in * excelſum ſupra. Et dixit Achas, Nō petam, & non tentabo dominum. Et dixit, Non puſillum vobis agonem præbere hominibus, & quemadmodum dominus præſtat agonem, propter hoc dominus ipſe donabit vobis ſignum. Ecce virgo in vētre accipiet, & pariet filium, & vocabis nomen eius Emanuel, butyrum & mel manducabit, priuſquàm cognoſcat aut eligat mala, commutauit bonum vel malum, non conſentiet nequitiæ vti eligat bonum. Diligenter igitur ſignificauit

Ali. deorſum
Ali. altitudinem ſurſum.

ſpiritus

ſpiritus ſanctus, per ea quæ dicta ſunt, generationem eius, quæ ex virgine, & ſubſtantiam quoniā deus: Emanuel enim nomemhoc ſignificat, & manifeſtat, quoniā homo, in eo quod dicit, Butyrum & mel mādncabit, & in eo quod infantem nominat eum, & priuſquàm cognoſcat bonum & malum, hæc enim omnia ſunt hominis infantis. Quod autem non conſentiet nequitiæ, vt eligat bonum, proprium hoc eſt Dei, vti non per hoc quod mādncat butyrum & mel, nude ſolummodo eum hominem intelligeremus, neque rurſus per nomē Emanuel ſine carne eum deum ſuſpicaremur.

¶ Quid eſt quod dictum eſt ad Dauid, De fructu ventris tui ponam in throno meo. Cap. XXVII.

ET in eo quod dicit, Audite domus Dauid, ſignificātis erat, quoniam quem promiſit deus Dauid de fructu ventris eius æternum ſuſcitaturum ſe regem, hic eſt qui ex virgine quæ fuit de genere Dauid generatus eſt. Propter hoc enim & de fructu ventris eius regem promiſit, quod erat propriū virginis prægnantis, & non de fructu lumborum eius, nec de fructu renum eius, quod eſt proprium viri generantis, & mulieris ex viro cōceptionem facientis. Circumſcripſit igitur genitalia viri in promiſsione ſcriptura, imò vero nec commemoratur, quoniam non ex voluntate viri erat, qui naſcebatur. Statuit autem & confirmauit fructum ventris, vt generationem eius qui erat futurus ex virgine pronūciaret, quemadmodum Helizabeth impleta ſpiritu ſancto teſtificata eſt, dicens ad Mariā, Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui, ſignificante ſpiritu ſancto audire volētibus repromiſsionem, quam repromiſit deus, de fructu ventris eius ſuſcitare regem, impletam eſſe virginis, hoc eſt in Mariæ partu. Qui igitur tranſmutant id quod apud Eſaiam, Ecce adoleſcentula in ventre concipiet, & Ioſeph filium eum volunt eſſe, illud tranſmutēt, quod eſt repromiſsionis, quod apud Dauid poſitum

eſt

eſt, vbi promiſit illi deus, de fructu vētris ſuſcitare cornu Chriſti regis. Sed non intellexerunt, cęterùm etiam hoc quoque auſi fuiſſent demutare. Quod autem dixerit Eſaias, in profundum deorſum, vel in altitudinem ſurſum, ſignificantis fuit, quoniam qui deſcendebat, ipſe erat & qui aſcendebat, In eo autem quod dixerit, Ipſe dominus dabit ſignum, id quod erat inopinatum generationis eius ſignificabat, quod nec factum eſſet aliter, niſi deus dominus omniū deus ipſe dediſſet ſignum in domo Dauid. Quid enim magnum, aut quod ſignum fieret in eo, quod adoleſcentula concipiens ex viro peperiſſet, quod euenit omnibus quæ pariūt mulieribus? ſed quoniam inopinata ſalus hominibus inciperet fieri, Deo adiuuante, inopinatus & partus virginis fiebat, Deo dante ſignum hoc, ſed nō homine operante illud.

¶ Quid eſt apud Danielem lapis ſine manibus exciſus. Caput XXVIII.

PRopter hoc & Daniel præuidens eius aduentum, lapidem ſine manibus abſciſſum adueniſſe in hunc mundum, hoc eſt enim quod ſine manibus ſignificabat, quod non operantibus humanis manibus, hoc eſt, virorum illorū, qui ſolent lapides cædere, in hunc mundum eius aduētus erat, id eſt, non operante in eum Ioſeph, ſed ſola Maria, cooperante diſpoſitione. Hic enim lapis à terra & ex virtute & arte conſtat Dei, propter hoc autē & Eſaias ait, Sic dicit dominus. Ecce ego mitto in fundamenta Sion lapidē precioſum electum, ſummum angularē, honorificum, vti non ex voluntate viri, ſed ex voluntate Dei, aduentum eius, qui ſecundum hominem eſt, intelligamus.

¶ Quare virga Moyſi ſerpens factus eſt. Caput XXIX.

PRopter hoc autē & Moyſes oſtēdens typum, proiecit virgā in terrā, vt ea incarnata omnē AEgyptiorū præuaricationē, quæ inſurgebat aduerſus Dei diſpoſitionē argueret & abſorberet, & vt ipſā

ipſi AEgyptij teſtificarētur quoniā digitus eſt Dei, qui ſalutē operatur populo, & nō Ioſephi filius. Si enim Ioſeph filius eſſet, quēadmodum plus poterat quàm Salomon, aut plus quàm Iona habere, aut plus eſſe Dauid, cum eſſet ex eadem ſeminatione generatus & prole exiſtens ipſorum? vt quid autem & beatū dicebat Petrum, quod eum cognoſceret eſſe filium Dei viui? Super hoc autē nec rex eſſe poſſet, ſi quidem Ioſeph filius fuiſſet, nec heres ſecundum Hieremiam.

¶ Oſtenſio quod ſi Ioſeph filius fuiſſet dominus, non rex eſſe potuiſſet. Cap. XXX.

IOſeph enim Ioachim & Iechoniæ filius oſtēditur, quēadmodū & Matthæus generationē eius exponit: Iechonias autē & qui ab eo omnes abdicati ſunt à regno, Hieremia dicente ſic, Viuo ego dicit dominus, ſi factus fuerit Iechonias filius Ioachim rex Iuda, ſignaculum in manu dextera mea, inde abſtrahā eū, & tradā eū in manu quærentiū animā eius. Et iterū, Inhonoratus eſt Iechonias, quēadmodum vas, quod non eſt opus, quoniā proiectus eſt in terrā, quam non ſciebat. Terra audi ſermonē domini, ſcribe virum hunc abdicatum hominē, quoniā non augebit de ſemine eius ſedens ſuper thronum Dauid princeps in Iuda. Et iterum deus ait, ſuper Ioachim patre eius. Propter hoc ſic dicit dominus ſuper Ioachim patrē eius regem Iudææ, nō enim erit ex eo ſedens ſuper thronū Dauid, & mortificatū eius erit proiectum in ęſtu diei, & in glacie noctis, & reſpiciā ſuper eum, & ſuper filios eius, & inferā ſuper eos, & ſuper inhabitātem Hieruſalē, ſuper terrā Iuda omnia mala quę locut⁹ ſum ſuper eos. Qui ergo eū dicūt ex Ioſeph generatū, & in eo habere ſpē, abdicatos ſe faciūt à regno, ſub maledictiōe & increpatiōe decidētes, quæ erga Iechoniā & in ſemē ei⁹ eſt. Propter hoc enim dicta ſunt hæc de Iechonia, ſpiritu præſciente ea quæ à malis doctoribus dicuntur, vti diſcant, quoniam ex ſemine eius, id eſt ex Ioſeph non erit natus,

ſed

ſed ſecundum remiſsionem Dei, de ventre Dauid ſuſcitatatur rex æternus, qui recapitulat omnia in ſe.

¶ Oſtenſio quoniam per quæ proiectus eſt homo de paradiſo, per hæc iterum intrat in paradiſum. Caput XXXI.

ET antiquam plaſmationem in ſe recapitulatus eſt. Quia quemadmodum per inobedientiam vnius hominis introitum peccatum habuit, & per peccatum mors obtinuit: ſic & per obedientiam vnius hominis iuſtitia introducta vitam fructificet his, qui olim mortui erant, hominibus. Et quemadmodum protoplaſtus ille Adam de rudi terra, & de adhuc virgine, nondum enim pluerat deus & homo non erat operatus terram, habuit ſubſtantiam & plaſmatus eſt manu Dei, id eſt verbo Dei: omnia enim per ipſum facta ſunt: & ſumpſit dominus limum à terra, & plaſmauit hominem: Ita recapitulãs in ſe Adam ipſe verbum exiſtens ex Maria, quæ adhuc erat virgo, recte accipiebat generationem Adæ recapitulationis. Si igitur primus Adam habuit patrem hominem, & ex ſemine viri natus eſt, merito dicerent & ſecũdum Adam ex Ioſeph eſſe generatum. Si autem ille de terra quidem ſumptus eſt, & verbo dei plaſmatus eſt, oportebat idipſum verbum recapitulationẽ Adæ in ſemetipſum faciẽs, eiuſdem generationis habere ſimilitudinem. Quare igitur non iterum ſumpſit limum deus, ſed ex Maria operatus eſt plaſmationem fieri? vt non alia plaſmatio fieret, neque alia eſſet plaſmatio quæ ſaluaretur, ſed eadẽ ipſa recapitularetur ſeruata ſimilitudine.

¶ Aduerſus eos qui dicunt eum nihil de Maria accepiſſe. Cap. XXXII.

ERant igitur qui dicunt eum nihil ex virgine accepiſſe, vt abijciant carnis hæreditatẽ, abijciant autem & ſimilitudinẽ. Si enim ille quidem de terra & manu & artificio Dei plaſmationem & ſubſtantiam habuit, hic autẽ non manu & artificio

Dei,

Dei, iam non ſeruauit ſimilitudinem hominis, qui factus eſt ſecundum imaginem ipſius & ſimilitudinẽ, & incõſtans artificium videbitur, non habens circa quod oſtendat ſapientiã ſuã. Hoc autem dicere eſt, & putatiue apparuiſſe eum, & tanquàm hominem cum nõ eſſet homo, & factum eum hominem, nihil aſſumentem de homine. Si enim non accepit ab homine ſubſtantiã carnis, neque homo factus eſt, neque filius hominis: & ſi hoc non factus eſt, quod nos eramus, nõ magnũ faciebat quod paſſus eſt & ſuſcitauit. Nos autem quoniam corpus ſumus de terra acceptum, & anima accipiens à deo ſpiritum, omnis quicunque confitebitur. Hoc itaq; factum eſt verbum Dei, ſuum plaſma in ſemetipſum recapitulans, & propter hoc filium hominis ſe confitetur, & beatificauit mites, quoniam ipſi hæraditabunt terrã. Et apoſtolus autem Paulus, in epiſtola quæ eſt ad Galatas, manifeſte ait: Miſit deus filium ſuum factum de muliere. Et rurſus in ea quæ eſt ad Romanos, de filio autẽ, inquit, eius qui factus eſt ex ſemine Dauid ſecũdũ carnem, qui prædeſtinatus eſt filius Dei in virtute, ſecundum ſpiritum ſanctificationis, ex reſurrectione mortuorum Ieſu Chriſti domini noſtri. Cæterum ſuperuacua eſt in Mariam deſcenſio eius. Quid enim in eã deſcendebat, ſi nihil incipiebat ſumere ab ea? Aut ſi nihil ſumpſiſſet ex Maria, nunquam eas, quæ à terra erant percepiſſet eſcas, per quas id quod à terra ſumptũ eſt nutriretur corpus, nec quadraginta diebus, quemadmodum Moyſes & Helias ieiunans, eſuriſſet corpus eius ſuam quærens eſcam: ſed nec Ioannes diſcipulus eius de eo ſcribens dixiſſet, Ieſum autem fatigatus in itinere ſedebat: nec Dauid præclamaſſet in eum, Et ſuper dolorem vulnerum meorum appoſuerunt: nec nec lachrymaſſet ſuper Lazarum: nec ſudaſſet globos ſanguinis: nec dixiſſet, quod triſtis eſt anima mea, nec percuſſo latere exijſſet ſanguis & aqua. Hæc enim omnia ſigna carnis, quæ à terra ſumpta eſt, quam in ſe recapitulatus eſt ſuum plaſma ſaluans.

t ¶Quare

¶ Quare Lucas à domino inchoans genealogiã in Adam retulit, & quot ſint ab Adã vſque ad dominũ generationes. Cap. XXXIII.

PRopter hoc Lucas genealogiã, quæ eſt à generatione domini noſtri vſque ad Adam lxxij. generationes habere oſtendit, finẽ cõiungens initio, & ſignificans quoniam ipſe, qui omnes gẽtes exinde ab Adam diſperſas, & vniuerſas linguas & generationem hominum cum ipſo Adam in ſemetipſo recapitulatus eſt: vnde & à Paulo typus futuri dictus eſt ipſe Adam: quoniam futuram circa filium Dei humani generis diſpoſitionem in ſemetipſum fabricator omnium verbum præformauerat, prædeſtinante Deo primũ animalem hominẽ, videlicet, vt à ſpiritali ſaluaretur. Cum enim præexiſteret ſaluãs, oportebat & quod ſaluaretur fieri, vti nõ vacuum ſit ſaluans. Conſequenter autem & Maria virgo obediens inuenitur dicens, Ecce ancilla domini, fiat mihi ſecundum verbum tuũ. Eua vero inobediẽs, non obaudiuit enim adhuc cũ eſſet virgo, quẽadmodum illa virũ quidem habẽs Adam, virgo tamen adhuc exiſtens: erãt enim vtrique nudi in Paradiſo, & non cõfundebãtur, quoniã Paulo atteſtãte, facti nõ intellectũ habebãt filiorũ generationis. Oportebat enim illos primo adoleſcere, dehinc ſic multiplicari. Sicut Eua inobediens facta & ſibi & vniuerſo generi humano cauſa facta eſt mortis: Sic & Maria habens prædeſtinatum virũ, tamen virgo obediens, & ſibi & vniuerſo generi humano cauſa facta eſt ſalutis. Et propter hoc, lex eã quæ deſponſata erat viro, licet virgo ſit adhuc, vxorẽ eius, qui deſponſauerat vocat eã, quæ & Maria in Eua recirculationẽ ſignificans, quia nõ aliter quod conligatum eſt ſolueretur, niſi ipſe cõpagines aligationi reflectantur retrorſus, vt primæ cõiugationes ſoluãtur per ſecũdas, ſecundæ rurſus liberarẽt primas. Et euenit primã quidẽ cõpaginẽ à ſecũda cõiugatione ſoluere, ſecundam vero conligationẽ, primũ ſolutionis habere locũ: & propter hoc dominus dicebat, primos quidẽ nouiſſimos

mos futuros,& nouiſsimos primos. Et ꝓpheta autē hoc idē ſignificat dicēs. Pro patribus tuis nati ſunt tibi filij. Primogenitus enim mortuorū natus dominus,& in ſinū ſuū recipiens priſtinos patres, regenerauit eos in vitam Dei, Ipſe initiū viuentiū factus, quoniā Adam initiū morientiū fact⁹ eſt. Propter hoc & Lucas initiū generationis inchoans in Adā retulit, ſignificās quoniam nō illi hūc, ſed hic illos in Euangeliū vitę regenerauit. Sic autem & Euæ inobedientiæ nodus ſolutionē accepit per obedientiam Mariæ: quod enim alligauit virgo Eua per incredulitatē, hoc virgo Maria ſoluit per fidē. Neceſſe ergo fuit dominum ad perditam ouem venientem,& tantæ diſpoſitionis recapitulationē facientē, & ſuum plaſma requirentē, illum ipſum hominem ſaluare, qui factus fuerat ſecundū imaginem & ſimilitudinē eius, id eſt, Adam implentem tempora eius condemnationis, quæ facta fuerat propter inobedientiam: quę pater poſuit in ſua poteſtate, quoniā & omnis diſpoſitio ſalutis, quæ circa hominē fuit ſecundū placitum fiebat patris, vti nō vinceretur deus, neque infirmaretur ars eius. Si enim qui factus fuerat à Deo homo vt viueret, hic amittēs vitā, læſus à ſerpēte qui deprauauerat, iā nō reuerteretur ad vitam, ſed in totū proiectus eſſet morti, victus eſſet deus & ſuperaſſet ſerpentis nequitia voluntatē Dei. Sed quoniā deus inuictus & magnanimus eſt, magnanimem quidem ſe exhibuit ad correctionem hominis & probationem omnium, quēadmodum prædiximus, Per ſecundum autem hominem alligauit fortem. & diripuit eius vaſa & euacuauit mortē, viuificans eum hominem, qui fuerat mortificatus. Primum enim poſſeſsionis eius vas Adā factus eſt, quē & tenebat ſub ſua poteſtate, hoc eſt præuaricationē inique inferēs ei, & per occaſionē immortalitatis mortificationē faciens in eum. Etenim promittens futuros eos tāquam deos, quod ei non eſt omnino poſsibile, mortem fecit in eis. vnde & iuſte à Deo recaptiuatus, qui hominem captiuum duxerat: ſolutus eſt autem condemnationis vinculis, qui captiuus ductus fuerat homo.

¶ Oſtenſio quoniam Adã prior ſaluatur à domino. Caput XXXIIII.

HIc eſt autem Adã,ſi oportet verũ dicere, primiformis ille homo , de quo ſcriptura ait dixiſſe dominũ : Faciamus hominẽ ad imaginẽ & ſimilitudinem noſtram : nos autem omnes ex ipſo, propterea quoque ipſius hæreditauimus appellationẽ. Cum autem ſaluatur homo , oportet ſaluari eum , qui prior formatus eſt homo,quoniam nimis inrationabile eſt,illum quidem qui vehemẽter ab inimico læſus erat & prior captiuitatem paſſus eſt,dicere non eripi ab eo, qui vicerit inimicum,ereptos vero filios eius , quos in eadem captiuitate generauit.nec victus quidem adhuc parebat inimicus,ipſis veterib⁹ſpolijs manẽtibus apud eum.Quemadmodum ſi hoſtes expugnauerint quoſdã, & victos duxerint captiuos,& multo tempore in ſeruitute poſſederint eos,ita vt generent apud eos,& aliquis dolens pro his qui ſerui facti ſunt,eoſdem hoſtes expugnet,non tamẽ iuſte faciet,ſi filios quidem eorum qui captiui ducti ſunt,liberet de poteſtate eorũ, qui in ſeruitutem deduxerant patres eorum,ipſos vero qui captiuitatẽ ſuſtinuerunt,ſubiectos relinquat inimicis, propter quos & vltionem fecit,cõſecutis libertatem filijs, ex cauſa paternæ vindicationis,Sed nõ relictis ipſis patribus,qui ipſam captiuitatẽ ſubſtinuerunt:neq; enim infirmus eſt deus,neque iniuſtus,qui opitulatus eſt homini,& in ſuam libertatem reſtaurauit eum.

¶ Quare de Paradiſo Adam proiecit Deus. Caput XXXV.

PRopter hoc & initio tranſgreſsionis Adæ, ſicut enarrat ſcriptura, nõ ipſum maledixit Adam,ſed terrã in operibus eius , quẽadmodũ ex veteribus quidam ait, Quoniam quidem tranſtulit deus maledictum in terram,vt non perſeueraret in homine.Condemnationem autem tranſgreſsionis accepit homo tedia & terrenum laborem,& manducare panem in ſudore vultus ſui,& conuerti in terram ex qua

aſſumptus

aſſumptus eſt. Similiter autē & mulier tedia & labores, & gemitus, & triſtitias partus & ſeruitiū, id eſt, vt ſeruiret viro ſuo, vt neque maledicto à Deo in totum perirent, neque ſine increpatione perſeuerātes deum contemnerent. Omnis autē maledictio decurrit in ſerpentē, qui ſeduxerat eos. & dixit, inquit, deus ſerpēti: quoniam feciſti hoc, maledictus tu ab omnibus pecoribus & ab omnibus beſtijs terræ. Hoc idem autē & dominus in Euangelio, his qui à ſiniſtris inueniuntur ait, Abite maledicti in ignem æternum, quem præparauit pater meus diabolo & angelis eius, ſignificans, quoniam non homini principaliter præparatus eſt æternus ignis, ſed ei qui ſeduxit & offendere fecit hominem, inquam, qui princeps apoſtaſiæ eſt principi abſceſsionis, & his angelis qui apoſtatæ facti ſunt cum eo, quem quidem iuſte percipient etiam hij, qui ſimiliter illi ſine pœnitentia & ſine egreſſu in malitiæ perſeuerant operibus.

¶De Cain, qui fratrem ſuum occidit. Caput XXXVI.

Quemadmodū Cain cum accepiſſet conſilium à domino, vti quieſceret in eo, quod nō recte diuiſiſſet eam quæ erga fratrē erat cōmunicationē, ſed cum zelo & malitia ſuſpicatus eſt poſſe dominari ei, nō ſolū non acquieuit, ſed & adiecit peccatū ſuper peccatū, manifeſtās ſententiam ſuam per operationē ſuam. Quod enim cogitauit hoc & operat⁹ eſt dominatus, & interfecit eū, ſubijciente Deo iuſtū iniuſto, vt ille quidē per ea quæ paſſus eſt iuſtus oſtēdatur, hic vero per ea quę cōmiſit detegeretur iniuſt⁹: & nō ſic quidē mitigatus eſt, nec quieuit ſuper factum malū, ſed interrogatus vbi eſſet Abel frater eius, neſcio ait, Nunquid cuſtos fratris mei ſum ego? extēdēs & multiplicās malū per reſponſionē, Etenim malu eſt occidere fratrē, multo peius ſic audacter & in reuerēter reſpōdere omnia ſcienti Deo. quaſi poſsit fruſtrari eū, Propter hoc & ipſe maledictionē portauit, quoniā ad ſe peccatū attulit, non reueritus deum, neque confuſus in fratricidio.

¶Quare folia fici circũcinxit ſe Adam.
Caput XXXV.

CIrca Adam autẽ nihil tale factum eſt, ſed omnia in contrarium. Ab altero enim ſeductus ſub occaſione immortalitatis, ſtatim timore corripitur & abſconditur, nõ quaſi poſsit effugere deũ, ſed confuſus quoniam tranſgreſſus præceptum eius, indignus eſt venire in conſpectum & colloquiũ Dei. Timor autem domini initiũ intelligentiæ, intellectus vero tranſgreſsionis fecit pœnitentiã. Pœnitentibus autem largitur benignitatẽ ſuam deus. Etenim per ſuccinctorium in facto oſtendit ſuã pœnitentiam: folijs ficulneis ſemetipſum contegens, exiſtentibus & alijs folijs multis quæ minus corpus eius vexare potuiſſent, cõdignum tamen inobedientiæ amictum fecit, conterritus timore Dei, & retundẽs petulantẽ carnis impetũ: quoniam indolem & puerilẽ amiſerat ſenſum, & in cogitationem peiorẽ venerat, frenũ continentiæ ſibi, & vxori ſuæ circundedit, timens deũ, & aduentũ eius expectãs, & velut tale quid ſignificans: quoniã, inquit, eam quam habuit à ſpiritu ſanctitatis ſtolam amiſi per inobedientiam, & nũc cognoſco quoniã ſim dignus tali tegumento, quod delectationẽ quidẽ nullam præſtat, mordet autem & pungit corpus. Et hoc videlicet ſemper habuiſſet indumentũ, humiliãs ſemetipſum, niſi dominus qui eſt miſericors, tunicas pelliceas ꝓ folijs ficulneis induiſſet eos. Propter hoc autẽ & interrogat eos, vti ad mulierẽ veniret accuſatio, & illã rurſus interrogat, vti ad ſerpẽtem tranſmitteret cauſam. Dixit enim quod fuerat factum, ſerpens ait, ſeduxit me & mãducaui. Serpentem vero nõ interrogauit, ſciebat enim eũ principem trãſgreſsionis factum, ſed maledictũ primo immiſit in eũ, vti ſecũda increpatione veniret in hominẽ. Eum enim odiuit deus, qui ſeduxit hominem, ei vero, qui ſeductus eſt, ſenſim paulatimq; miſertus eſt: quapropter & eiecit eũ de Paradiſo, & ad ligno vitę longe tranſtulit: non inuidens ei lignum vitæ, quẽadmodum quidã dicunt,

ſed

ſed miſerans eius, vt non perſeueraret ſemper tranſgreſſor, neque immortale eſſet, quod eſſet circa eum, & malum interminabile & inſenſibile. Prohibuit autem eius tranſgreſsioné interponens mortem, & ceſſare faciens peccatum, finem inferens ei per carnis reſolutionem, quæ fieret in terra, vti ceſſans aliquando homo viuere peccato, & moriens ei, inciperet viuere Deo.

Quid eſt quod á propheta dictum eſt, Supra aſpidem & baſiliſcum ambulabis. Cap. XXXVIII.

QVapropter inimicitiã poſuit inter ſerpenté & mulierem, & ſemen eius, obſeruantes inuicem, illo quidem cui mordetur planta, & potente calcare caput inimici, altero vero mordente, & occidente, & interpediente ingreſſus hominis, quoadusque venit ſemen prædeſtinatum calcare caput eius, quod fuit partus Mariæ, de quo ait propheta. Super aſpidem & baſiliſcum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem. Significans quia illud quod erigeretur & dilataretur aduerſus hominem peccatum, quod frigidum reddebat eum, euacuaretur cum regnante morte, & conculcaretur ab eo in nouiſsimis temporibus inſiliens humano generi leo, hoc eſt, Antichriſtus, & Draconem illum ſerpétem vetuſtum alligans & ſubijciens poteſtati hominis, qui fuerat victus, ad calcandam omnem eius virtutem. Victus autem erat Adam ablata ab eo omni vita, & propter hoc victo rurſus inimico recepit vitam Adam: nouiſsima autem inimica euacuatur mors, quæ primum poſſederat hominem. Quapropter liberato homine, fiet quod ſcriptum eſt. Abſorpta eſt mors in victoria, vbi eſt mors victoria tua? vbi eſt mors aculeus tu⁹? quod nó poterat iuſte dici, ſi nó ille liberatus fuit, cui primum dominata eſt mors. Illius enim ſalus euacuatio eſt mortis, domino igitur viuificante hominem, id eſt, Adam, euacuata eſt mors.

Et ipſe cont[...] ret caput tuũ

¶ Aduerſus Tatiani doctrinã. Cap. XXXIX.

M Entiuntur ergo omnes qui contradicunt eius ſaluti, ſemper ſeipſos excludentes à vita, eo quod non credant inuentam ouem quę perierat: ſi autẽ illa nõ eſt inuenta, adhuc poſsidetur in perditione omnis hominis generatio: mendax ergo is, qui prior hanc ſententiam, imò hanc ignorantiam & cæcitatem induxit Tatianus. Cõnexio quidẽ factus omnium hæreticorũ, quẽadmodũ oſtendimus, hoc autẽ à ſemetipſo adinuenit, vti nouum aliquid præter reliquos inferens, vacuum loquẽs, vacuos à fide auditores ſibi præpararet, affectãs magiſter haberi, tẽtãs & ſubinde vti huiuſmodi à Paulo aſsidue dictis: Quoniã in Adã omnes morimur, ignorans autẽ, quoniã vbi abundauit peccatũ, ſuperabũdauit gratia. Oſtẽſo ergo hoc manifeſte, erubeſcant omnes qui ab eo ſunt, & cõcertante Adam quaſi magnum aliquid lucrentur, ſi ille non ſaluetur, quãto magis nihil proficiant, quemadmodum & ſerpens nihil profecit * ſuadens homini illud, quod eum tranſgreſſorem oſtendit, initium & materiam apoſtaſiæ ſuæ habens hominem, deum autẽ non vicit. Sic & hi qui contradicunt ſaluti Adæ, nihil proficiunt, niſi hoc quod ſemetipſos hæreticos, & apoſtatas faciunt veritatis, & aduocatos ſe ſerpentis & mortis oſtendunt.

Al. diſſuadẽs

¶ Aduerſus eos qui ex quacunque cauſa ſchiſma faciunt. Caput XL.

T Raductis igitur omnibus, qui nefandas inferũt ſentẽtias de factore & plaſmatore noſtro, qui & hunc mũdum fabricatus eſt, ſuper quẽ alius deus non eſt, & ipſis oſtenſionibus euerſis his, qui de ſubſtantia domini noſtri, & de diſpoſitione quam fecit propter hominẽ ſuum falſa docent: Prædicationem vero eccleſiæ vndique conſtantẽ, & æqualiter perſeuerantem, teſtimonium habentẽ à prophetis, & ab apoſtolis, & ab omnibus diſcipulis, quemadmodũ oſtendimus per initia, & medietates, & finem, & per vniuerſam Dei diſpoſitionẽ,

diſpoſitionem, & eam quæ ſecundum ſalutem hominis eſt, ſolidam operationem, quę eſt in fide noſtra, quã perceptam ab eccleſia cuſtodimus, & quæ ſemper à ſpiritu dei, quaſi in vaſe bono eximium quoddam depoſitum iuueneſcens & iuueneſcere faciens ipſum vas: in quo enim eccleſię creditũ eſt dei munus, quemadmodum aſpiratio plaſmationi, ad hoc vt omnia membra percipientia viuificentur: & in eo diſpoſito eſt cõmunicatio Chriſti, id eſt, ſpiritus ſanctus arra incorruptelæ, & confirmatio fidei noſtræ, & ſcala aſcenſionis ad deum. In eccleſia enim, inquit, poſuit deus apoſtolos, prophetas, doctores, & vniuerſam reliquam operationem ſpiritus, cuius non ſunt participes omnes, qui non concurrunt ad eccleſiam, ſed ſemetipſos fraudant à vita, per ſententiã malam, & operationem peſsimam. Vbi enim eccleſia, ibi & ſpiritus, & vbi ſpiritus dei, illic eccleſia, & omnis gratia, ſpiritus autẽ veritas. Quapropter, qui non participant eum, neque à mãmillis matris nutriuntur in vitam, neque percipiunt de corpore Chriſti procedentem nitidiſsimum fontẽ: ſed effodiunt ſibi lacus detritos de foſsis terrenis, & de cœno putridam bibunt aquam, effugiẽtes fidem eccleſiæ, ne traducãtur, reiicientes verò ſpiritum vt nõ erudiantur. Alienati verò à veritate digne in omni volutãtur errore, fluctuati ab eo, aliter atque aliter per tẽpora de eiſdem ſentientes, & nunquam ſcientiã ſtabilem habẽtes, Sophiſtæ verborum magis volentes eſſe, quàm diſcipuli veritatis. Nõ enim ſunt fundati ſuper viuam petram, ſed ſuper harenam habentem in ſemetipſa lapides multos: propter hoc multos deos fingunt, & quærere quidẽ ſemper in excuſatione habẽt, cæcutiunt enim: inuenire verò nunquam poſſunt, blaſphemant enim fabricatorem, hoc eſt eum, qui eſt vere deus, qui & præſtat inuenire, putãtes ſe ſuper deum alterum inueniſſe deum, vel alterã plenitudinem, vel alteram diſpoſitionem. Quapropter & lumẽ quod eſt à deo non lucet eis, quoniam in honorauerunt & ſpreuerunt deum, minimum arbitrantes eum: quoniã propter dilectionem ſuã & immẽſam benignitatem in agnitionem

venit

venit hominis: agnitionem autem non ſecundum magnitudinem, nec ſecũdum ſubſtantiam, nemo enim mẽſus eſt eam, nec palpauit: ſed ſecundũ illud vt ſciremus, quoniam qui fecit & plaſmauit, & inſufflationem vitæ inſufflauit eis, & per conditionem nutrit nos verbo ſuo confirmans, & ſapientia compingens omnia, hic eſt, qui eſt ſolus vere deus: eum verò qui non eſt, ſomniantes ſuper hunc, vt magnum Deum putentur adinueniſſe, quẽ nemo poſsit cognoſcere humano generi communicantem, nec terrena adminiſtrantem.

¶ Oſtenſio quoniã prouidentia Dei regitur hic mundus. Cap. XLI.

EPicuri videlicet inuenientes Deum, neque ſibi neque aliis aliquid præſtantem, id eſt, nullius prouidentiam habentem. Prouidentiam autẽ habet Deus omnium, propter hoc & cõſilium dat: cõſilium autẽ dans adeſt his, qui morum prouidentiã habent. Neceſſe eſt igitur ea quæ prouidentur & gubernãtur, cognoſcere ſuum rectorem: quæ quidẽ nõ ſunt irrationabilia, neque vana, ſed habent ſenſibilitatem perceptam de prouidentia Dei. Et propter hoc Ethnicorum quidam, qui minus illecebris ac voluptatibus ſeruierunt, & non intantum ſuperſtitione idolorum abducti ſunt, * pro iuſtitia eius moti, licet & tenuiter, tamen conuerſi ſunt, vt dicerent fabricatorem huius vniuerſitatis patrem omnium prouidentem, & diſponẽtem ſecundum nos mundum.

Al. prouidentia dei moti.

¶ Quoniam neq; iuſtitia ſine bonitate conſtare poteſt, neq; bonitas ſine iuſtitia. Cap. XLII.

RVrſus vt increpatiuum auferrẽt à patre, & iudiciale, ideo putantes & ſine iracundia, & bonum arbitrantes ſe aduenìſſe deum, alterum quidem iudicare, & alterum quidem ſaluare dixerunt, neſcientes, vtrorúmque auferentes ſenſum & iuſtitiam. Si enim iudicialis non & bonus ſit, ad dandum quidem

quidem his quibus debet, & exprobandum his, quibus oportet, neq; iuſtus neque ſapiens videbitur iudex. Rurſus bonus, ſi hoc tantum ſit bonus, non & probator, in quos emittat bonitatem, extra iuſtitiā erit & bonitatē, & infirma bonitas eius videbitur, non omnes ſaluans, ſi non cum iudicio fiat.

¶ Quoniam ſapiens idem & iudex. Cap. XLIII.

Marcion igitur ipſe diuidens deum in duo, alterum quidem bonum, & alterum iudicialem dicens, ex vtriſque interimit deum. Hic enim qui iudicialis, ſi nō & bonus ſit, non eſt deus, quia deus non eſt cui bonitas deſit: & ille rurſus qui bonus, ſi non & iudicialis, idem quod hic patietur, vt auferatur ei, ne ſit deus. Quemadmodum autem & ſapientem dicunt patrem omnium, ſi non iudiciale ei aſsignent? Si enim ſapiens eſt, probator eſt, probatori autem ſubeſt iudiciale, iudiciale autem aſſequitur iuſtitiam, vt iuſte probet iuſtitiam, prouocat iudicium: iudicium autem cum ſit, cū iuſtitia tranſmittet ad ſapientiam. Sapiētia igitur precellet pater ſuper omnem humanam & angelicam ſapientiam, quoniam dominus & iudex iuſtus, & dominator ſuper omnes, Eſt enim & bonus & miſericors & patiens, & ſaluat quos oportet: neque bonum ei deficit iuſti effectum, neque ſapientia deminoratur: ſaluat enim quos debet ſaluare, & iudicat dignos iudicio: neque iuſtum immite oſtenditur præeunte licet & præcedente bonitate.

¶ Oſtenſio quod verbum domini & iuſtum & bonum ſit. Cap. XLIIII.

QVI igitur ſolem ſuum oriri facit omnibus benigne deus, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos, iudicabit eos, qui ex æquo* benignitatem eius percipientes non ſimiliter ſecundum dignationem munerationis eius conuerſati ſunt, ſed in delitiis & luxuriis verſati ſunt aduerſus beneuolentiam eius, adhuc & blaſphemantes eum, qui tanta beneficia in eos fecerit. Al. bonitatē.

¶ Quemad-

ℭ Quemadmodum religioſior Plato quàm hæretici, oſtendatur. Cap. XLV.

Q Vibus religioſior Plato oſtenditur, qui eundẽ deum & iuſtum & bonum cõfeſſus eſt, habentem poteſtatem omnium ipſum facientem iudicium, ſic dicens. Et deus quidem quemadmodum & vetus ſermo eſt initium & finem & medietates omnium quæ ſunt habens, recte perfecit, ſecundum naturam circumiens, hunc autem cõſequitur iuſtitia vltrix in eos, qui deficiunt à lege diuina.

ℭ Quemadmodum ſecundum ſuam regulam qui à Valentino ſunt, extra veritatem oſtendantur.

Cap. XLVI.

E T iterũ factorẽ & fabricatorẽ huius vniuerſitatis bonũ oſtendit.* Bonũ autẽ, inquit, nulla vnquã de quoquã naſcitur inuidia: hoc initiũ & cauſam fabricationis mundi cõſtituens bonitatẽ dei, ſed non ignorantiam, nec AEonem qui errauit, nec de his fructum, nec matrem plorãtem & lamentantem, nec alterum deum vel patrem. Iuſte autem eos mater planget, & talium excogitatores & ad inuẽtores: digna enim commentiti ſunt in capita ſua, quoniam mater ipſorum extra plenitudinem eſt, id eſt extta dei agnitionem, & collectio eorum aborſio facta eſt informis, & ſine ſpecie: nihil enim de veritate apprehẽdit, in vacuum & in vmbram decidit. Vacua enim doctrina ipſorum & in tenebrata, & horus eam non permiſit introire in pleroma, nõ enim recipit eos ſpiritus in refrigerium. Pater enim ipſorum ignorantiam regenerans, mortis paſsionem in eis operatus eſt. Hæc non nos diffamamus, ſed ipſi confirmant, ipſi docent, gloriantur in ipſis, altum ſentiunt de matre, quã ſine patre dicunt genitam, hoc eſt ſine deo fœminam à fœmina, quod eſt ex errantia corruptelam. Nos autem precamur nõ perſeuerare eos in fouea, quã ipſi foderunt, ſed ſegregari ab huiuſmodi matre, & exire à

*Aliàs, bono Hirſ. non habet de quoquam.

re à Bytho, & abſtinere à vacuo, & vmbram derelinquere, & legitime eos generari, conuerſos ad eccleſiam dei, & formari Chriſtum in eis, & coguoſcere eos fabricatorem & factorem huius vniuerſitatis, ſolum verùm deũ, & dominum omniũ. Hæc præcamur de illis, vtilius eos diligentes, quàm ipſi ſemetipſos putant diligere. Quæ enim eſt à nobis dilectio, cũ ſit vera, ſalutaris eſt eis, ſiquidem eam recipiant. Eſt enim auſtero medicamini ſimilis, abſumẽs improbiorẽ ac ſuperfluam vulneris carnem. Elationem enim illorum & inflationem euacuat. Quapropter tentantes, omni virtute manum porrigere eis non tedebit nos. Prærogauimus autem ſuper hæc quæ dicta ſunt in ſequenti libro domini ſermones, inferre, ſi quos ex his per ipſam Chriſti doctrinam conuincentes, ſuadere poſsimus ceſſare ab eiuſmodi errore, & abſiſtere ab ea blaſphemia, quæ eſt in fabricatorem ipſorum, qui & ſolus eſt deus, & pater domini noſtri Ieſu Chriſti. Libri tertij Finis.

INCIPIT LIBER QVARTVS, *& primo index capitum.*

HAE ſunt exprobrationes & euerſiones falſæ agnitionis.

Oſtenſio quoniam dominus vnum deum ſolum, & patrem cognoſcebat. 1

Quæſtio de eo quid ſit, confiteor tibi pater domine cæli & terræ. 2

Oſtenſio quod per Moyſen legiſdatio ſermones ſint Chriſti. 3

Expoſitio parabolæ diuitis & pauperis Lazari. 4

Oſtenſio quoniam cælum & terra trãſient, dominus autem, qui condidit, & manet in æternum, ipſe eſt pater domini noſtri. 5

Quæ cauſa eſt quod cælum & terra tranſiet. 6

Quare relicta eſt Hieroſolyma. 7

Oſtenſio quod temporalis lex data eſt. 8

Quoniam

Quoniam Chriſtus eſt qui ſuperinducit diem velut clibanum ardentem. 9
Oſtenſio eundẽ Deum & præſentia & æterna feciſſe. 10
Quemadmodum dominus eum qui de rubo locutus eſt ad Moyſen, confitetur eſſe deum viuentium. 11
Quoniam Abraham vidit Chriſtum. 12
Quoniam vna & eadem Abrahæ fides, & noſtra. 13
Quid eſt quod nemo cognoſcit patrem niſi filius, & per quot occaſiones reuelat filius patrem. 14
Quemadmodum Abraham à verbo doctus eſt. 15
Quemadmodum promiſsionem quam promiſsit Deus Abrahæ Chriſtus perfecit. 16
Quare Iudæi abſceſſerunt à Deo. 17
Oſtenſio quoniam Abraham hæreditatem poſsidebit regnum cælorum. 18
Quoniam dominus ſabbatis curans ſecundum legem faciebat. 19
Quoniam non contra legem faciebāt diſcipuli domini ſabbatis ſpicas legentes. 20
Oſtenſio vnius & eiuſdem ſubſtantiæ eſſe, quæ ſecundū legem ſunt, & ea quæ ſecundum Euangelium, & quēadmodum Nouum teſtamentum prędictum eſt à prophetis. 21
Quid eſt pluſquàm templum, & pluſquàm Salomō. 22
Quemadmodum Moyſes aduētum Chriſti ſignificauit, & tempus paſsionis, & locum in quo paſſus eſt. 23
Quoniam & prophetæ & iuſti ante aduentum domini, cognouerunt aduentum eius. 24
Quēadmodum ſeniorū traditio contraria erat legi, quę data eſt per Moyſen. 25
De Phariſaica lege, quæ ſunt particularia præcepta, & quæ Catholica. 26
Quemadmodum dominus, quæ de lege comprehendebantur, ſuperextendit diſcipulis, non diſſoluit, & ſecū dum quid plus abundat iuſtitia noſtra, quàm ſcribarum & phariſæorum. 27
Quare fecit hominem Deus, & patres elegit, & nos vocauit, & quid pręſtat ea quę eſt ad dominum ſeruitus, & quare

& quare talis lex populo data eſt. 28
Quemadmodum in populo priore, & in eccleſia quædā præcepta propter duritiam & indicto audientiam hominum data ſunt. 29
Quare circuncifio data eſt populo, & obſeruatio ſabbatorum, & quam habent recapitulationem. 30
In quo differt Decalogus à reliquis præceptis. 31
Oſtenſio quoniā non propter ſe, nec indigēs deus de ſeruitio eorū, Leuiticā præcepit legem: quid enim requirit ab homine deus nullius indigens? 32
Quemadmodum nomē domini noſtri Ieſu Chriſti proprium patris oſtenditur. 33
De ſacrificiis, & oblationibus, & qui ſunt, qui in veritate offerunt. 34
Quorum typum accipiebat populus, quēadmodum per actus prophetæ prophetabant futura. 35
Quemadmodum inueſtigabilis & incomprehenſibilis oſtenditur is, qui hanc quę ſecundum nos eſt condidit creaturam. 36
Secundum quid notus deus, & quod ipſe pater conditor omnium per ſuas manus formauit hominem. 37
Quemadmodum in Abraham præfigurabatur fides noſtra, & quæ eſt expoſitio eorum, quæ facta ſunt à patribus. 38
Quare lauit pede diſcipulorum dominus, & quare diſcumbentibus, & quod ipſe ſimiliter ante omnes deus oſtenditur. 39
De eo quod ait, non vos laboraſtis, alij laborauerunt, & vos in labores eorum introiſtis. 40
Quare Paulus dicit ſe plus quàm omnes laboraſſe. 41
Quēadmodum in circūciſione, & præputio, & fide vnus pater oſtenditur. 42
Quid eſt theſaurus abſconditus in agro, & quod ſola eccleſia recte legat ſcripturas. 43
De presbyteris iniuſtis. 44
Quibus doctoribus vtendum eſt de his peccatis, quæ ab antiquis geſta ſunt. 45
De tranſgreſsione populi. 46

Oſtenſio quod vnum & idipſum ſit verbum dei diſpoſitor veterum & nouorum. 47
Secundum quid indurauit deus cor Pharaonis & miniſtrorum eius. 48
Quare ſecũdum iuſſum dei vaſa ab AEgyptiis ſumpſit populus in exodo & ex ipſis tabernaculum in eremo fabricauit. 49
Quemadmodum vna & eadem populi profectio ex AEgypto, & eccleſiæ ex gentibus oſtenditur. 50
Oſtenſio generationis Loth ex filiabus ſuis. 51
Oſtenſio vnum & eundem eſſe patrem & non illorũ. 52
Quis eſt ſpiritalis diſcipulus, qui iudicat quidem omnes, ipſe autem à nemine iudicatur, & qui ſunt qui iudicantur. 53
Quemadmodum iudicabuntur gentes. 54
Quemadmodum iudicabuntur Iudæi. 55
Oſtenſio quoniam duos aduentus Chriſti prophetæ annuntiauerunt. 56
Quemadmodũ iudicabuntur, qui à Marcione ſunt. 57
Quemadmodum iudicabuntur qui ſunt à Valentino, & reliqui gnoſtici. 58
Quemadmodum iudicabuntur Ebionitæ. 59
Quemadmodum iudicabuntur, qui putatiue dicũt deũ manifeſtatum. 60
Quemadmodum iudicabuntur pſeudoprophetæ. 61
Quemadmodum iudicabuntur qui ſchiſmata operãtur & omnes qui ſe ſegregant ab eccleſia. 62
Quemadmodum omnia conſiſtunt ei, qui eſt eccleſiaſticus. 63
Oſtenſio quod eccleſia non tãtum perfectam habeat dilectionem, ſed quoniam & ſpiritus dei ſuper eã requieſcit, quod ab vno & eodem deo prophetia. 64
Quomodo prophetæ omnia prædixerunt, quæcunque Chriſtus operatus. 65
Quomodo prophetæ membra Chriſti ſunt, & quemadmodum vnuſquiſque eorum, ſecundum quod erat mẽbrum, ſecundum hoc & prophetauit, & quoniam omnia quæ prophetæ prædixerũt, Chriſt⁹ adimpleuit. 66

Aduerſus eos qui dicunt, quid noui veniens attulit Chriſtus? 67
Aduerſus eos qui dicunt quædam à ſummitate dixiſſe prophetas, quædam verò à mundi fabricatore. 68
Quemadmodum de his ipſis dictis diſcrepant à ſemetipſis, qui ſunt à Valentino. 69
Oſtenſio de domini ſermonibus confitentis ſe à Deo patre miſſum, à quo & prophetæ venerunt, & patres electi ſunt. 70
Oſtenſio quod homo liber ſit, & ſuæ poteſtatis, ad hoc, vt ab ſe eligere poſsit meliora & contraria. 71
Oſtenſio quod non natura quidam boni ſunt, quidã verò mali, & quod in hominis electione ſit bonum. 72
Quæ cauſa fuerit, quod non ab initio perfectus factus eſt homo. 73
Et ſecundum quid omnia quæ facta ſunt indigent perfecto, & vnde eſt indigentia. 74
Quid eſt quod à Paulo dictum eſt, lac vobis potum dedi, non eſcam. 75
Quæ eſt agnitio boni & mali, & quemadmodum homo cum indicto audiẽs fuiſſet, inualuit deus per dicti audientiam meliorem fieri hominem. 76
Quid eſt quod ad Prophetam dictum eſt, ego deus zelans & faciens pacem & condens malum. 77
Oſtenſio quoniam non alius eſt, qui requiem dat pater, alius autem qui ignem præparauit Deus. 78
Quare angeli, diaboli & filij nequitiæ dicti ſunt. 79
Qui illi & ob quam cauſam progenies viperarũ, quod non obediunt Euangelio. 80

FINIS INDICIS.

[redacted]

PROLOGVS IN QVARTVM LIbrum. *Hæ ſunt exprobrationes & euerſiones falſæ agnitionis.*

HVNC * librum dilectiſsime trãſmittẽs tibi, operis quod eſt de detectione & euerſione falſę cognitionis, quẽadmodũ promiſim⁹, per domini ſermones, ea quæ prædiximus cõfirmauimus, vti & tu ſicut poſtulaſti, vndiq; à nobis accipias occaſiones ad cõfutandos omnes hæreticos, & eos omnino retuſos nõ lõgius ſinas in erroris procedere ꝓfundũ, neq; ignorãtiæ præfocari pelago, ſed cõuertẽs eos in veritatis portum facias ſuã percipere ſalutẽ. Eum autẽ qui velit eos cõuertere, oportet diligẽter ſcire regulas ſiue argumẽta ipſorum: nec enim poſsibile eſt alicui curare quoſdã male habentes, qui ignorat paſsionẽ eorũ qui male valent. Quapropter hij qui ante nos fuerũt, & quidẽ multo nobis meliores, nõ tamen ſatis potuerunt cõtradicere his qui ſunt à Valẽtino, quia ignorabant regulã ipſorũ, quã nos cum omni diligẽtia in primo libro tibi tradidimus, in quo & oſtendimus doctrinã eorum recapitulationem eſſe omnium hęreticorum. Quapropter in ſecundo tanquã ſpeculum habuimus eos totius euerſionis. qui enim his cõtradicunt ſecũdum quod oportet, cõtradicunt omnibus qui ſunt malæ ſentẽtiæ: & qui hos euertunt, euertunt omnem hæreſim. ſuper omnes eſt enim blaſphema regula ipſorum, quandoquidem factorem & fabricatorem, qui eſt vnus Deus, ſecundum quod oſtendimus, de labe ſiue defectione eum emiſſum dicunt. Blaſphemant autẽ & in dominum, abſcindẽtes & diuidentes Ieſum à Chriſto, & Chriſtum à ſaluatore, & ſaluatorem rurſum à verbo, & verbum ab vnigenito. Et quemadmodum fabricatorem ex labe ſiue defectione emiſſum dicunt, ſic & Chriſtum & ſpiritum ſanctum propter labẽ emiſſum docuerunt, & Saluatorẽ ab his AEonibus, qui à labe emiſsi ſunt fructificationem eſſe, vt nil ſit apud eos ſine blaſphemia. In eo igitur qui ante hunc eſt liber, oſtenſa

* Al. quartum librum.

eſt de his omnibus ſententia apoſtolorum. Quoniã non ſolum nihil tale ſenſerunt qui ab initio ſpeculatores, & miniſtri fuerunt verbi veritatis, ſed & prædicauerũt nobis fugere huiuſmodi ſentẽtias, ſpiritu prouidẽtes eos, qui ſeducturi erant ſimpliciores. Quẽadmodum enim ſerpens Euã ſeduxit, promittẽs ei, quod nõ habebat ipſe: ſic & hij prætendentes maiorem agnitionẽ, & myſteria inenarrabilia, & promittẽtes eã, quã dicunt intra pleroma eſſe receptionem, in mortem demergunt ſibi credentes, apoſtatas eos conſtituentes ab eo, qui eos fecit. Et tunc quidem apoſtata angelus per ſerpentem inobedientiam hominum operatus, exiſtimauit latere ſe dominum, quapropter eandem ei formam & appellationẽ tribuit Deus. Nunc autem quoniam nouiſsima ſunt tẽpora, extenditur malum in homines, non ſolum apoſtatas eos faciens, ſed & blaſphemos in plaſmatorem inſtituit multis machinationib⁹, id eſt, per omnes hæreticos qui prædicti ſunt. Hij enim omnes, quamuis ex differẽtibus locis egrediantur, & differentia doceãt, in idem tamen blaſphemiæ concurrunt propoſitum, letaliter vulnerantes, docendo in dominum fabricatorem blaſphemiam & nutritorem noſtrum, & derogando ſalutem hominis. Homo eſt autẽ temperatio animæ & carnis, qui ſecũdum ſimilitudinem dei formatus eſt, & per manus eius plaſmatus eſt, hoc eſt, per filium & ſpiritum, quibus & dixit. Faciamus hominem. Hoc ergo propoſitum eſt eius, qui vitæ noſtræ inuidet, incredulos ſuæ ſalutis efficere homines, & blaſphemos in plaſmatorem Deum. Quæcunque enim cum grauitate ſumma dixerint omnes hæretici, in vltimum ad hoc deueniunt, vt blaſphement fabricatorem, & contradicãt ſaluti plaſmatis Dei, quod quidem eſt caro: propter quã omnem diſpoſitionem feciſſe filium Dei multis modis oſtendimus, & manifeſtauimus, neminẽ alium Deum appellari à ſcripturis, niſi patrem omnium, & filium, & eos qui adoptionem habent.

Prologi libri quarti, Finis.

Oſtenſio

OSTENSIO QVONIAM DOMINVS VNVM *ſolum Deum & Patrem cognoſcebat.*

CAPVT PRIMVM.

CVM ſit igitur hoc firmum & conſtans neminem alterum Deum & dominum à ſpiritu prædicatum, niſi eum qui dominatur omniū Deus cum verbo ſuo, & eos, qui adoptionis ſpiritū accipiūt, hoc eſt, eos qui credunt in vnum & verum Deum, & Chriſtum Ieſum filium Dei, ſimiliter & apoſtolos neminem alium à ſemetipſis Deum appellaſſe, aut dominum *cognouiſſe, multo autem magis dominum, qui & nobis præcepit neminem patrem confiteri, niſi eum qui eſt in cælis, qui eſt vnus Deus, & vnus pater: manifeſte falſa oſtenduntur ea, quæ dicunt circumuentores, & peruerſiſsimi Sophiſtæ, dicētes naturaliter & Deum & patrem eſſe, quem ipſi adinuenerunt, Demiurgum verò naturaliter, neque Deum, neque patrem eſſe, ſed verbotenus dici, eo quod dominetur conditioni, ſicut dicunt peruerſi grammatici, excogitantes in Deum, & doctrinam quidem Chriſti prætermittentes, à ſemetipſis autem falſa diuinantes aduerſus vniuerſam Dei diſpoſitionem argumētātur. Etenim AEonas ſuos & deos, & patres, & dominos, adhuc etiam & cælos vocari dicunt cum matre ſua, quā & terram & Hieruſalem appellāt, multis aliis vocabulis eam cognominantes. Cui autem nō ſit manifeſtum, quoniam ſi dominus multos patres ſciſſet & deos, non præcepiſſet diſcipulis ſuis vnum ſcire Deum, & hunc eundem ſolum vocari patrem: ſed potius diſtinxiſſet qui ſunt verbotenus dij ab eo qui ſit verus, vt non errent ſecundum do-

* Al. cognominaſſe

ctrinam eius, neque alterum pro altero audiant. Si autem nobis quidé præcepit vnum vocare patré & deum, ipſe autem interdum alteros confitetur patres, & deos eodem modo, alia quidem præcipiens videbitur diſcipulis, alia verò ipſe faciens. Non eſt hoc autem hoc magiſtri boni, ſed ſeductoris & inuidi. Et apoſtoli autem ſecundum eum tranſgreſſores oſtenduntur præcepti, Demiurgum Deum & dominum, & patrem confitentes, quemadmodum oſtendimus, ſi non hic ſolus eſt Deus & pater. Ieſus ergo tranſgreſsionis autor, & magiſter erit eis, quæ præcepit vnum vocari patrem, imponés eis neceſsitatem Demiurgum confiteri ſuum patrem, quéadmodum oſtenſum eſt.

¶ Quæſtio de eo quid ſit, Cốfiteor tibi pater domine cæli & terræ. Cap., I I.

Moyſes igitur recapitulationé vniuerſæ legis, quam acceperat à Demiurgo, in Deuteronomio faciens, ſic ait, Attende cælum & loquar, & audiat terra verba ex ore meo, Rurſum Dauid adiutorium ſuum dicens à domino fieri: Adiutoriú, inquit, meum à domino, qui fecit cælum & terrã. & Eſaias cốfitetur à domino qui fecit cælum & terram, & dominatur eorum, fieri ſermones. Audi, inquit cælum, & auribus percipe terra, quoniam dominus loquutus eſt. Et iterum ſic ait, Dominus Deus qui fecit cælum, & affixit illud, qui confirmauit terram, & quæ in ea, & qui dat afflatum populo, qui eſt ſuper eam, & ſpiritum his qui calcant illam. Rurſum dominus noſter Ieſus Chriſtus eundem hunc patrem ſuum confitetur in eo, quod dicit, Cốfiteor tibi pater domine cæli & terræ. Quem patrem volunt nos audire hi, qui ſunt Pandoræ peruerſiſsimi Sophiſtæ? vtrúm ne Bythum, quem à ſemetipſis finxerunt, an matrem eorum? an vnigenitum? An qué Marcionitæ, vel cæteri adiunxerunt Deum? quem quidem non eſſe deum per multa demonſtrauimus. An quod eſt verũ fabricatorem cæli & terræ, quem & prophetæ prædicauerunt, quem & Chriſtus ſuum patrem confitetur, qué

& lex annuntiat dicens, Audiui Iſraël, dominus deus tuus vnus eſt.

¶ Oſtenſio quod per Moyſen legisdatio ſermones ſint Chriſti. Cap. III.

QVoniam autem Moyſi literæ, verba ſint Chriſti, ipſe ait ad Iudæos, quemadmodum Ioannes in Euangelio commemoratus eſt, Si credidiſſetis Moyſi, credidiſſetis & mihi, de me enim ille ſcripſit. Si autem illius literis non creditis, neque meis ſermonib⁹ creditis. Manifeſtiſsime ſignificãs Moyſi literas, ſuos eſſe ſermones. Ergo ſi Moyſi, & reliquorũ ſine dubio prophetarum ſermones ipſius ſunt, quemadmodum demonſtrauimus. Et itetum ipſe dominus oſtendit Abraham dixiſſe diuiti, de his omnibus qui adhuc erant in vita, Si Moyſi & prophetis non obediunt, nec ſi quis à mortuis reſurgens ad illos eat, credent ei.

¶ Expoſitio parabolæ diuitis, & pauperis Lazari. Caput IIII.

NOn autem fabulam retulit nobis pauperis & diuitis, ſed primum quidem docuit neminem oportere delitiis vti, neque in ſecularib⁹ oblectamentis, & multis epulis degẽtes, ſeruire ſuis voluptatibus, & obliuiſci deum. Erat enim, inquit, diues, qui veſtiebatur purpura & byſſo, & *epulabatur epulis ſplendidis. De talibus autem & per Eſaiam dixit ſpiritus, Cũ citharis & tympanis, & pſalteriis, & tibiis vinũ bibunt, opera autem dei nõ intuentur, & opera manuum eius nõ cõſyderãt. Ne ergo in eadem pœna cum his veniamus, finem eorum oſtendit dominus, ſimul ſignificans quod obedientes Moyſi & prophetis crederent in eum, quem ipſi prædicaſſent dei filium, qui reſurrexit à mortuis, & vitam nobis donat, & demonſtrat ex vna ſubſtantia eſſe omnia, id eſt, Abraham & Moyſen, & prophetas, etiam ipſum dominum qui reſurrexit à mortuis, in quem credunt multi, qui ſunt à circunciſione, qui & Moyſen & prophetas audiunt prædicãtes aduentum

* Al. delectabatur.

filij Dei. Qui autem diſpernunt, & ab altera ſubſtantiā eos eſſe dicunt, neque primogenitum mortuorum ſciūt, ſeparatim Chriſtum intelligentes, tanquam impaſsibilem perſeuerantem, & ſeparatim eum qui paſſus eſt Ieſum. Non enim à patre accipiunt cognoſcere filiū, nec à filio diſcunt patrem, manifeſte & ſine parabolis eum Deum, qui eſt vere, docentem.

¶ Oſtenſio, quoniā cælum quidē & terra trāſiet, dominus autē qui fecit ea manet in æternū, & ipſe eſt pater domini noſtri. Cap. V.

NE, inquit, iuraueritis in totum, neque in cælū quoniam thronus eſt dei, neque in terram, quoniam ſcabellum pedum eius, neque per Hieruſalem, quoniam ciuitas eſt magni regis. Hæc enim in fabricatorem manifeſte dicta ſunt, quemadmodum & Eſaias ait, Cælum mihi ſedes eſt, terra ſubpedaneum pedum meorum, & præter hunc alius non eſt deus, Cæterum à domino neque deus, neque magnus rex diceretur, huiuſmodi enim nec comparationem, nec vllam recipit ſuperlationem. Qui enim ſuper ſe habet aliquem ſuperiorem, & ſub alterius poteſtate eſt, hic neq; deus, neque magnus rex dici poteſt. Sed nec per ironiā quidem hæc dicta eſſe poterunt dicere, cum cōuincantur ab ipſis dictis, quoniā in veritate dicta ſunt. Etenim veritas erat ipſe qui loquebatur, & vere vindicabat ſuā domum, proiiciens ex ea numularios, qui & emebant & vendebant, dicens eis, ſcriptum eſt: Domus mea domus orationis vocabitur, vos autem feciſtis eam ſpeluncā latronum. Et quā ob cauſam habuit hoc facere & dicere, & domum ſuam vindicare, ſi alterum deum annuntiabat? Sed vt oſtenderet tranſgreſſores paternæ legis. Neque enim domum incuſabat, neque legem reprehendebat, quam venerat adimplere, ſed eos qui non bene vtebantur *bono, & eos qui legē trāſgrediebātur arguebat. Et ideo ſcribæ & phariſæi qui cœperunt à temporibus legis contemnere Deum, nec verbum eius receperunt, id eſt, non crediderunt Chriſto, de quibus Eſaias ait, Principes

*Aλλ̃ῶς, domo

Principes tui indicto audientes, ſunt ſocij furum, diligentes munera, ſectantes retributionem, pupillis non iudicantes, & iudicium viduarum non attendentes. Et Hieremias ſimiliter, Qui præſunt, inquit, populo meo, me neſciebant, filij enim inſenſati & imprudẽtes ſunt, ſapiẽtes ſunt in malefaciendo, bene autem facere non cognouerunt. Quotquot autẽ timebant & ſolliciti erãt circa legem eius, ipſi accurrerũt Chriſto, & ſaluati ſunt omnes. Ite enim, inquit diſcipulis, ad oues quæ perierunt domus Iſraël. Et Samaritæ autem, inquit, cũ manſiſſet dominus apud eos biduo, multo plures crediderunt propter ſermones eius, & mulieri dicebant, Iam non propter tuam loquelam credimus, ipſi audiuimus & ſcimus, quoniam hic eſt vere ſaluator mundi. Et Paulus autẽ ait, & ſic omnis Iſraël ſaluabitur: ſed & legem pædagogum noſtrum in Ieſum Chriſtum dixit. Non ergo quorundam infidelitatem legi aſcribant, non enim prohibebat eos credere in filiũ Dei ſed adhortabatur dicens, non aliter ſaluari homines ab antiqua ſerpentis plaga, niſi credant in eum, qui ſecũdum ſimilitudinem carnis peccati, in ligno martyrij exaltatur à terra, & omnia trahit ad ſe, & viuificat mortuos.

Quæ eſt cauſa, quod cælum & terra tranſient. Caput VI.

Voniam malignantes dicunt, Si enim cęlum Q thronus Dei eſt, terra ſub pedaneum eius, dictum eſt autem præterire cælum & terram, hiſque prætereũtibus oportet etiam hunc deum, qui ſu perſedeat præterire, & ideo non hunc eſſe deum, qui ſit ſuper omnia, Primo quidem neſciunt quid ſit cælum thronus, & terra ſubpedaneum. Nec enim ſciunt quid ſit deus, ſed putant eum more hominis ſedere & contineri, non autem continere, ſed & præteritionem cęli & terræ ignorant. Paulus autem non ignorauit dicens: Præterit enim figura huius mũdi. Deinde quæſtionem ipſorum ſoluit Dauid. Figura enim huius mundi prætereunte, nõ ſolum deum ait perſeuerare, ſed & ſeruos eius,

eius, in centeſimo primo pſalmo dicens ita, Initio terram tu fundaſti domine, & opera manuum tuarũ ſunt cæli. Ipſi peribunt, tu autem perſeuerabis, & omnes ſicut veſtimentum veteraſcent, & ſicut cooperimentum mutabis eos, & mutabuntur. Tu autem idem ipſe es, & anni tui non deficient. Filij ſeruorum tuorum inhabitabunt, & ſemen eorum in æternum dirigetur. Manifeſte oſtendens quæ ſint quæ præterierunt, & quis eſt, qui

Ali. ſanctis ſemper perſeuerat deus cum * ſeruis ſuis. Et Eſaias autem ſimiliter, Alleuate, inquit, oculos veſtros in cęlum, & attendite in terram deorſum, quoniam cælum ſicut ſumus confirmatum eſt, terra autem ſicut veſtimentum veteraſcet. qui. autem inhabitant in eis, quemadmodum hæc morientur, ſalutare autem meum in æternum erit. Iuſtitia autem mea non deficiet.

¶ Quare relicta eſt Hieroſolyma. Cap. VII.

A Dhuc & de Hieruſalem, & de domino audent dicere, quoniam ſi eſſet magni regis ciuitas, non derelinqueretur. Simile auté eſt dicere,

Ali. creatura ſi quis diceret, quoniam ſi eſſet ſtipula * conditio Dei, nunquam à frumento derelinqueretur: & ſarmenta vineæ, ſi à Deo facta ſunt, nũquàm à botris deſtituta abſcinderentur. Quemadmodum autem hæc non propter ſe principaliter facta ſunt, ſed propter creſcentem in eis fructum, quo maturo facto & ablato derelinquuntur, & è medio auferuntur, quæ iam non ſunt vtilia ad fructificationem: Sic & Hieroſolyma, quæ iugum in ſę ſeruitutis portauerat, in quo domitus eſt homo, qui antea non ſubijciebatur Deo, cum mors regnabat, & domitus habilis factus eſt ad libertatem, adueniente fructu libertatis, & aucto & demeſſo, & in horreum apportatis ab ea hijs qui fructificare poſſunt, & in omni mũdo diſſeminatis, quemadmodum Eſaias ait, Filij Iacob germinabunt, & florebit Iſraël, & fructu ventris eius adimplebitur vniuerſa terra. In vniuerſa enim terra fructu diſſeminato merito derelicta eſt, & de medio ablata eſt, quæ aliquando quidem fructificauerat bene:

ex ipſa enim ſecundum carnem Chriſtus fructificatus eſt, & apoſtoli, nunc autem iam vtilis non eſt ad fructificationem: quæcunque enim temporale initium habét, neceſſe eſt ea & finem habere temporalem.

¶ Oſtenſio, quod temporalis lex data ſit. Caput VIII.

QVoniam igitur à Moyſe lex inchoauit, conſequenter in Ioanne deſiuit, ad impletionem eius aduenerat Chriſtus, & propter hoc lex & prophetæ apud eos vſque ad Ioannem, & Hieruſalem itaque inchoans à Dauid, & adimplens tempora ſua legis dationis, finem oportuit habere manifeſtato nouo teſtamento. Omnia enim menſura & ordine deus facit, & nihil non menſum apud eum, quoniam nec incompoſitum. Et bene, qui dixit ipſum immẽſum patrem in filio menſuratum. Mẽſura enim patris filius, quoniam & capit eum. Quoniam autem temporalis erat illorum adminiſtratio, Eſaias ait, Derelinquetur filia Sion ſicut caſa in vinea, & velut cuſtodiarum in cucumerario, Quando autem hæc derelinquentur, nónne cum fructus aufertur, & derelinquẽtur folia ſola quæ iam fructificare non poſſunt? Et quid de Hieruſalem dicimus, quandoquidem & figuram mundi vniuerſi oporteat præterire, adueniente tempore præteritionis ipſius, vt fructus quidem in horreum colligatur, paleæ autẽ derelictę comburantur. Dies enim domini quaſi clibanus ardens, & erunt ſtipula omnes peccatores, qui faciunt iniuſta, & comburet eos dies veniens.

¶ Oſtenſio, quoniam Chriſtus eſt qui ſuperinducit diem, velut clibanum ardentem. Caput IX.

QVis eſt autem hic dominus, qui talẽ importat diem, Ioannes baptizator ſignificat, dicẽs de Chriſto. Ipſe vos baptizabit in ſpiritu ſancto, & igni, palam habens in manu eius ad emundandum aream ſuam, & fructum congregabit in horreum,

reum, paleas autem comburet igni inextinguibili. Nō ergo ali⁹ eſt qui frumentū fecit,& alius qui paleas, ſed vnus & idem,& * iudicans ea,id eſt,ſeparans. Sed frumentum quidē & paleæ,& animalia irrationabilia exiſtentia,naturaliter talia facta ſunt. Homo vero rationabilis,& ſecundū hoc ſimilis deo,liber in arbitrio factus & ſuæ poteſtatis,ipſe ſibi cauſa eſt, vt aliquādo quidē frumētum aliquādo autē palea fiat. Quapropter & iuſte cōdēnabitur,quoniā rationabilis factus amiſit verā rationē,& irrationabiliter viuens,aduerſatus eſt iuſtitiæ Dei,tradēs ſe omni terreno ſpiritui,& omnibus ſeruiēs voluptatibus. Quemadmodū propheta ait, Homo cum in honore eſſet non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus,& ſimilis factus eſt illis.

κρίνων

Lib.arb.

¶ Oſtenſio,eundem deum & præſentia & æterna feciſſe. Caput X.

VNus igitur & idem deus, qui plicat cælum, quemadmodum librum,& renouat faciē terre,qui * tempora fecit propter hominem, vt matureſcens in eis fructificet immortalitatem, & qui æterna ſupraducit propter ſuam benignitatē, vt oſtendat ſeculis ſuperuenientibus inenarrabiles diuitias benignitatis ſuæ:qui à lege & prophetis annunciatus eſt, quem Chriſtus ſuum patrem confeſſus eſt, ipſe eſt autem fabricator,& ipſe qui ſuper omnia eſt deus,quemadmodum Eſaias ait, Ego teſtis, dicit dominus deus, & puer quem elegi, vt cognoſcatis quia ego ſum, & ante me non fuit alius deus, & poſt me non erit. Ego ſum deus, & ante me non eſt Saluator, annunciaui & ſaluaui. Et iterū,hoc ſum deus primus, & ſuper ventura ego ſum. neque enim varie, neque elate, neque glorians dicit hæc, ſed quoniam impoſsibile erat ſine deo diſcere deum,per verbum ſuum docet homines ſcire deum. His igitur qui neſciunt hæc,& propter hoc alterum aduenisse putant patrem,iuſte quis dicit: Erratis,neſcientes ſcripturas,neque virtutem Dei.

Alias, tēporalia

¶ Quéad

¶Quemadmodum dominus eum, qui de rubro locutus eſt ad Moyſen, confitetur eſſe deum viuentium. Cap. XI.

Dominus enim noſter & magiſter in ea reſpõſione quam habuit ad Sadducæos, qui dicunt reſurrectionẽ non eſſe, propter hoc inhonorantes deum, atque legi detrahentes, & reſurrectionem oſtendit, & deum manifeſtauit, dicens eis. Erratis neſcientes ſcripturas, neque virtutẽ Dei: De reſurrectione enim, inquit, mortuorum non legiſtis quid dictum eſt à Deo dicente, Ego ſum deus Abraham, deus Iſaac, & deus Iacob, & adiecit, Non eſt mortuorũ, ſed viuentium: omnes enim ei viuũt, Per hæc itaque manifeſtum fecit, quoniã is, qui de rubro locutus eſt Moyſi, & manifeſtauit ſe eſſe deum patrum, hic eſt viuentium deus. Quis enim eſt viuorum deus, niſi qui eſt ſuper omnia deus, & ſuper quem alius non eſt deus, quem & Daniel propheta cum dixiſſet ei Cyrus rex Perſarũ, quare non adoras Bel? annunciauit dicens: Quoniam non colo idola manufacta, ſed viuum deum, qui conſtituit cælum & terram, & habet omnis carnis dominationem. Iterum dixit. Dominum deum meum adorabo, quoniam hic eſt deus viuus. Qui igitur à prophetis adorabatur deus viuus, hic eſt viuorum deus, & verbum eius qui & locutus eſt Moyſi, qui & Sadducæos redarguit, qui & reſurrectionem & * dominum oſtendit. Si enim deus mortuorum non eſt, ſed viuorum, hic autem dormientium patrum deus dictus eſt, indubitate viuunt Deo, & non perierunt, cum ſint filij reſurrectionis: reſurrectio autem ipſe dominus eſt, quẽadmodum ipſe ait, Ego ſum reſurrectio & vita. Patres autem eius filij, dictum eſt autem à propheta. Pro patribus tuis facti ſunt tibi filij tui. Ipſe igitur Chriſtus cum patre viuorum eſt deus, qui & locutus eſt Moyſi, qui & patribus manifeſtatus eſt.

* Aliás, Deũ.

¶Quoniam

¶Quoniã Abrahã vidit Chriſtũ. Cap. XII

E T hoc ipſum docens dicebat Iudæis, Abrahã pater veſter exultauit vt videret diem meum, & vidit, & gauiſus eſt. Quid enim credidit Abraham Deo,& deputatum eſt ei ad iuſtitiam? Primũ quidé quoniam ipſe eſt factor cæli & terræ ſolus deus. Deinde autem quoniam faciet ſemen eius, quaſi ſtellas cæli:hoc eſt,quod à Paulo dicitur, quemadmodum luminaria in mundo.Iuſte igitur derelinquens terrenam cognationem omnẽ,ſequebatur verbum Dei, cum verbo peregrinans,vt cum verbo moraretur.

¶Quoniam vna eſt & eadem Abrahæ fides, & noſtra. Caput XIII

I Vſte autem & apoſtoli,ex Abraham genus habentes,derelinquentes nauiculam,& patrem, ſequebantur verbum Dei. Iuſte auté nos eandem fidem accipientes,quam habuit Abraham, tollentes crucem quemadmodum ligna Iſaac, ſequimur eũ. In Abrahã enim prædidicerat,& aſſuetus fuerat homo ſequi verbum Dei.Etenim Abraham prono animo vnigenitum & dilectum filium ſuum conceſsit ſacrificium deo,vt & deus beneplacitum habeat,pro vniuerſo ſemine eius dilectum & vnigenitum filium ſuum præſtare ſacrificium in noſtram redemptionem. Propheta ergo cum eſſet Abraham,&videret in ſpiritu diem aduentus domini,& paſsionis per qué ipſe quoque & omnes qui ſimiliter,vt ipſe credidit,credunt Deo, ſaluari inciperent,exultauit vehemẽter. Non incognitus igitur erat dominus Abrahæ,cuius diem cõcupiuit videre:ſed neque pater domini: didicerat enim à verbo domini, & credidit ei. Quapropter & deputatum eſt ei ad iuſtitiã à domino.Fides quæ eſt ad deum,iuſtificat hominẽ, & propter hoc dicebat.Extẽdam manum meam ad deum altiſsimum,qui cõſtituit cælum & terram. Hæc autem omnia conãtur euertere illi qui ſunt malæ ſentẽtiæ,ob vnũ dictũ,quod quidé apud nos nõ bene intellectũ eſt.

¶Quid

¶ Quid eſt, quod nemo cognoſcit patrem niſi filius, & per quot occaſiones reuelat fili⁹ patrẽ.

Caput XIIII.

Dominus enim oſtendẽs ſemetipſum diſcipulis, quoniã ipſe eſt verbũ, qui agnitionẽ patris facit, & exprobans Iudæis putantibus ſe habere deum, cum & fruſtrẽtur verbum eius, per quem cognoſcitur deus, dicebat, Nemo cognoſcit filium niſi pater, neque patrẽ quis cognoſcit, niſi filius, & cui voluerit filius reuelare. Sic & Matthæus poſuit, & Lucas ſimiliter, & Marcus ſecundum idem ipſum. Ioannes enim præterit locum hũc. Hij autem qui peritiores apoſtolis volunt eſſe, ſic dicebant, Nemo cognouit patrẽ niſi filius, nec filium niſi pater, & cui voluerit filius reuelare: & interpretantur, quaſi à nullo cognitus ſit verus deus ante domini aduentum: & eum deũ qui à prophetis ſit annunciatus, dicunt non eſſe patrem Chriſti. Si autem Chriſtus tunc inchoauit eſſe, quando & ſecundum hominem aduentum ſuum egit, & à temporibus Tyberij Ceſaris commemoratus eſt pater prouidere hominibus, & non ſemper verbũ eius vnà cum plaſmate fuiſſe oſtẽdebatur, nec tunc quidẽ oportuit alterũ deũ annunciari, ſed cauſas tãtæ incuriæ & negligentiæ eius inquiri. Nullam enim oportet quæſtionem talem eſſe, & tantũ inualeſcere, vt & deum quidẽ mutet, & eã quæ eſt erga fabricatorem (qui nos alit ſuam conditionem) fidem noſtram euacuet. Sicut enim in filium fidem noſtram dirigimus, ſic & in patrem dilectionem firmam, & immobilem habere debemus. Et bene Iuſtinus in eo libro qui eſt ad Marcionem ait, Quoniam ipſi quoque domino non crediſſet alterũ deum annuncianti, præter fabricatorem & factorẽ, nutritorẽ noſtrũ. Sed quoniam ab vno Deo, qui & hunc mundũ fecit, & nos plaſmauit, & omnia cõtinet, & adminiſtrat, vnigenit⁹ filius venit ad nos, ſuũ plaſma in ſemetipſum recapitulãs, firma eſt mea ad * deũ fides, & immobilis erga patrẽ dilectio, vtraq; Deo nobis præbẽte; neq; enim patrẽ cognoſcere Aliàs, eum.

ſcere quis poteſt,niſi verbo Dei,id eſt,niſi filio reuelan te,neque filium,niſi patris beneplacito. Bonum autem placitum patris filius perficit:mittit enim pater,mittitur autem & venit filius:& patrem quidem inuiſibilem & interminabilem,quãtum ad nos eſt, cognoſcit ſuum ipſius verbum,& cũ ſit inenarrabilis, ipſe enarrat eum nobis.rurſum autem verbum ſuum ſolus cognoſcit pater:vtráque autem hæc & ſic ſe habere manifeſtauit dominus,& propter hoc filius reuelat agnitionem patris per ſuam manifeſtationem. Agnitio enim patris eſt, filij manifeſtatio. Omnia per verbum manifeſtantur. Vt ergo cognoſceremus,quoniam qui aduenit filius, ipſe eſt qui agnitionem patris facit, credẽtibus ſibi dicebat diſcipulis. Nemo cognoſcit patrem niſi filius,neque filium niſi pater,& quibuſcunque filius reuelauerit, docens ſemetipſum & patrem,ſicut eſt, vt alterum non recipiamus patrem,niſi eum,qui à filio reuelatur. Hic autem eſt fabricator cęli & terræ,quéadmodum ex ſermonibus eius oſtenditur:& nõ is qui à Marcione,vel à Valentino,aut Baſilide,aut Carpocrate, aut Simone, aut reliquis falſo cognomine gnoſticis adinuẽtus eſt falſus pater. Nemo enim illorum filius Dei, ſed Chriſtus Ieſus dominus, non aduerſumquẽ & contrarium exercent diſcipuli. Nam incognitum deum audentes annũciare,debent autem in ſemetipſos audire: quemadmodum enim ignotus,qui ab ipſis cognoſcitur? Quodcunque enim vel à paucis cognoſcitur, non eſt incognitũ. Dominus autem nõ in totum poſſe cognoſci & patrem & filium dixit. Cæterum ſuperuacuus fuiſſet aduentus eius. Quid enim huc veniebat?an vti diceret nobis,nolite quærere deum,incognitus eſt enim,& nõ inuenietis eum, quemadmodum & Chriſtum AEonibus eorũ dixiſſe mentiuntur hij qui ſunt à Valentino. Sed hoc quidem vanum eſt. Edocuit autem dominus, quoniam deum ſcire nemo poſsit,niſi Deo docente, hoc eſt, ſine Deo nõ cognoſci deum. Hoc ipſum autem cognoſci eũ, voluntatem eſſe patris. Cognoſcunt enim eum quibuſcunque reuelauerit filius, & ad hoc filius reuelauit

quéadmodũ. pro πῶς

patrem,

patrem, vt per eū in omnibus manifeſtetur, & eos quidem qui credūt ei iuſti, incorruptelā & æternū refrigerium recipiat. Credere autē ei, eſt facere eius voluntatem. Eos autem qui non credunt, & propter hoc fugiūt lumen eius, in tenebris, quas ipſi ſibi elegerunt, iuſte recludet. Omnib⁹ igitur reuelauit ſe pater, omnibus verbum ſuum viſibile faciens, & rurſus verbum omnibus oſtendebat patrem & filium, cū ab omnibus videretur. Et ideo iuſtum iudiciū dei ſuper eos, qui ſimiliter quidem viderunt, non autē ſimiliter crediderunt. Etenim per ipſam conditionē reuelat verbū conditorē deum, & per mundum fabricatorem mundi dominū, & per plaſma eum qui plaſmauerit artificem, & per filium eū patrem, qui generauit filium: & hæc omnes ſimiliter quidem colloquuntur, nō autem ſimiliter credunt, ſed per legem & prophetas ſimiliter verbum & ſemetipſum & patrem prædicabat. Et audiuit quidem vniuerſus populus ſimiliter, non ſimiliter autē omnes crediderunt: & per ipſum verbum viſibilem & palpabilem factum, pater oſtendebatur, etiā ſi non omnes ſimiliter credebant ei: ſed omnes viderunt in filio patrē: inuiſibile etenim filij pater, viſibile autem patris filius, & propter hoc omnes Chriſtū loquebātur præſente eo, & deum nominabant. Sed & dæmones videntes filium dicebant, Scimus te qui es ſanctus Dei, & tētans diabolus vidēs eum dicebat: Si tu es filius Dei, omnibus quidem vidētibus & loquētibus filium & patrem, nō autem omnibus credentibus. Oportebat enim veritatē ab omnibus accipere teſtimonium, & eſſe iudicium in ſalutem quidem credentium, in condemnationem autem non credētium, vt omnes iuſte iudicentur, & ea quæ eſt in patrem & filium fides, ab omnibus comprobetur, id eſt, ab omnib⁹ confirmetur, ab omnibus accipiens teſtimonium, & à domeſticis, quoniam & amici, & ab extraneis, quoniam & inimici. Illa eſt enim vera & ſine cōtradictione probatio, quæ etiam ab aduerſarijs ipſis ſingula teſtificationis profert, in ipſa quidem manifeſta ſua viſione conuictis de præſenti negotio, & teſtificātibus, & ſignificantibus,

ficantibus,poſtea vero ad inimicitiam erumpētibus & accuſantibus,& volentibus nō eſſe verum ſuum teſtimonium. Non ergo alius erat,qui cognoſcebatur, & alius qui dicebat, Nemo cognoſcit patrem, ſed vnus & idem,omnia ſubijciente ei patre, & ab omnibus accipiens teſtimonium,quoniam vere homo, & quoniam vere deus,à patre,à ſpiritu,& ab angelis,ab ipſa conditione,ab hominibus, & ab apoſtaticis ſpiritibus, & ab erroneis, & ab inimico, & nouiſsime ab ipſa morte. Omnia autem filius adminiſtrans patri,perficit ab initio vſque ad finem,& ſine illo nemo poteſt cognoſcere deum. Agnitio enim patris filius,agnitio autem filij in patre & per filium reuelata: & propter hoc dominus dicebat, Nemo cognoſcit filium niſi pater, neque patrem niſi filius,& quibuſcūque filius reuelauerit. Reuelauerit enim,non ſolum in futurum dictum eſt, quaſi tunc inciperet verbum manifeſtare patrem, cum de Maria natus,ſed comuniter per totum tempus poſitum eſt. Ab initio enim aſsiſtens filius ſuo plaſmati, reuelat omnibus patrem,quibus vult,& quando vult,& quéadmodū vult pater: & propter hoc in omnib9,& per omnia vnus deus pater,& vnum verbum & vnus filius,& vnus ſpiritus,& vna fides,& ſalus omnibus credētibus in eum.

❡ Quemadmodum Abraham à verbo doctus sſt. Caput XV.

ET Abraham ergo à verbo cognoſcés patrem, qui fecit cælum & terram hunc deum confitebatur: & doctus repræſentatione, quod inter homines homo futurus eſſet filius Dei,per cuius aduentum ſemen eius erat futurum,quaſi ſtellæ cæli, concupiuit eā diē videre, vti & ipſe cōplecteretur Chriſtum: & per ſpiritū prophetiæ eam videns exultauit. Propter quod & Simeō ex ſermone eius reimplebat gratulationem patriarchæ,& dicebat, Nunc remittis ſeruū tuum domine in pace, quoniam viderunt oculi mei ſalutare tuū,quod paraſti ante faciē omniū populorū. Lumē in reuelatione oculorum,& gloriā populi Iſraël. Et ange-

li

li autem gratulationem magnam, vigilãtibus nocte paſtoribus enunciauerunt. Sed & Maria ait, Magnificat anima mea dominũ, & exultauit ſpiritus meus in deo ſalutari meo: deſcendente quidẽ exultatione Abrahæ in eos, qui erãt ex ſemine ei⁹; euigilãtes & vidẽtes Chriſtũ, & credentes ei: reciproca autẽ rurſus egrediente exultatione à filijs Abraham, qui & concupierat diem aduẽtus Chriſti videre. Bene igitur dominus noſter teſtimonium reddebat ei dicens, Abraham pater veſter exultauit, vt videret diem meum, vidit & gauiſus eſt.

¶ Quemadmodum promiſsionem quam promiſit deus Abrahæ Chriſtus perfecit. Cap. XVI.

NOn enim tãtum propter Abraham hoc dixit, ſed vt oſtenderet quoniam omnes qui ab initio cognitũ habuerũt dominum, & aduentum Chriſti prophetauerunt, reuelationẽ acceperunt ab ipſo filio, qui & in nouiſsimis temporibus viſibilis & paſſibilis factus eſt, & cum humano genere loquutus eſt, vti ex lapidibus excitaret filios Abrahæ, & adimpleret repromiſsionem, quam promiſerat illi deus, vt faceret ſemen eius tanquam ſtellas cæli, quẽadmodum ait Ioannes Baptiſta. Potens eſt enim deus ex lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ. Hoc autem fecit Ieſus, à lapidum religione extrahens nos, & à duris & infructuoſis cogitationibus transferens nos, & ſimilem Abrahæ fidem in nobis conſtituens. Quemadmodum & Paulus teſtificatur, dicens nos eſſe filios Abrahæ ſecundum ſimilitudinem fidei, & repromiſsionẽ hæreditatis. Vnus igitur & idem deus, qui aduocauit Abraham, & repromiſsionem ei dedit: hic eſt enim fabricator, qui & per Chriſtum præparat luminaria in mundo, eos, qui ex gentibus credunt. Vos autem, inquit eſtis lumen mundi, hoc eſt, quaſi ſtellæ cæli. Hunc ergo recte oſtẽdimus à nemine cognoſci, niſi à filio, & quibuſcũque filius reuelauerit. Reuelat enim omnibus filius, quibus velit agnoſci pater: & neque ſine bona voluntate patris, neque ſine adminiſtratione filij cognoſcet quiſquã deum.

& omnes prophetas in regno Dei, vos autẽ proijci foras. Manifeſtũ ergo, quoniã qui cõtradicũt ſaluti eius, & alterũ præter eũ qui promiſsionẽ fecerit Abrahæ formant deum, extra regnum Dei ſunt, & exhæredes ſunt ab incorruptela, fruſtrantes & blaſphemantes deũ, qui in regnum cælorum introducit Abraham & ſemẽ eius quod eſt eccleſia, per Chriſtũ Ieſum, cui & adoptio redditur & hæreditas quæ Abrahæ promiſſa eſt.

¶ Quoniam dominus ſabbatis curans ſecundum legem faciebat. Cap. XIX.

V Indicabat enim ſemen eius dominus, ſoluẽs à vinculis, & aduocans ad ſalutem, quemadmodum fecit in muliere quę ab eo curata eſt, manifeſte dicens hijs, qui non ſimilẽ Abrahæ habebant fidem, Hypocritæ, vnuſquiſque veſtrum die ſabbatorũ bouem ſuum vel aſinum nõ ſoluit & ducit & adaquat? Hanc autem cum ſit filia Abrahæ, quam alligauerat ſatanas xviij. annis, non oportuerat ſoluere ab hoc vinculo in die ſabbatorũ? Manifeſtũ eſt igitur, quoniam eos qui ſimiliter vt Abrahã credebant ei, ſoluit & viuificat, nihil extra legẽ faciens, curãs in die ſabbatorum. Non enim prohibebat lex curare homines ſabbatis, quæ & circũcidebat eos in hac die, & pro populo iubebat miniſteria ſacerdotibus perficere, ſed & mutorũ animalium curationem nõ prohibebat, & Siloa etiã ſæpe ſabbatis curauit, & propter hoc aſsidebant ei multi die ſabbatorũ. Continere ſe enim iubebat lex ab omni opere ſeruili, id eſt ab omni auaritia, quę per negotiationẽ, & reliquo terreno actu agitatur. Animæ autẽ opera quę fiunt per ſententiam & ſermones bonos in auxilium eorum qui proximi ſunt, adhortabatur fieri, & propter hoc arguebat eos, qui iniuſte exprobrabãt ei, quia ſabbatis curabat. Non enim ſoluebat, ſed implebat legẽ, ſummi ſacerdotis operã faciens, propitians pro hominibus deũ, & emundans leproſos, infirmos curañs, & ipſe moriẽs, vti exiliatus homo exiret de condemnatione, & reuerteretur intrepide ad ſuam hæreditatem.

¶Quomodo non contra legem faciebant diſci-
pul i domini ſabbatis ſpicas legẽtes,& quoniã Le
uitæ omnes diſcipuli domini. Cap. XX.

S Ed & eſuriẽtes accipere ſabbatis eſcas, ex hijs quæ adiacebant, nõ vetabat lex, metere autẽ & colligere in horreũ vetabat. Et ideo dominus hiis qui incuſabant diſcipulos eius, quoniã vellentes ſpicas mãducabãt, dixit, Nõ hoc legiſtis, quod fecit Dauid cum eſuriſſet, quẽadmodũ introiuit in domum Dei, & panes propoſitionis mãducauit, & dedit eis qui cum eo erant, quos non licebat manducare, niſi ſolis ſacerdotibus? per legis verba ſuos diſcipulos excuſans, & ſignificãs licere ſacerdotibus libere agere, Sacerdos autem ſcitus fuerat Dauid apud eum, quamuis Saul perſecutioné faceret ei, omnes iuſti ſacerdotalẽ habẽt ordinem. Sacerdotes autẽ ſunt omnes domini apoſtoli, qui neque agros neque domos hæreditant hic, ſed ſemper altari & Deo ſeruiunt. De quibus & Moyſes in Dextero nomio, in benedictione Leui ait, Qui dicit patri ſuo, & matri ſuæ, non noui te, & fratres ſuos non agnouit, & filios ſuos abdicauit, cuſtodiuit præcepta tua, & teſtamẽtum tuum ſeruauit. Qui autem ſunt qui dereliquerunt patrem & matrem & omnibus proximis renunciauerunt propter verbum Dei & teſtamentum eius, niſi diſcipuli domini, de quibus iterũ Moyſes, Hæreditas autem, inquit, non erit eis, Dominus enim ipſe hæreditas ipſorum. Et iterum, Non erit ſacerdotibus Leuitis in tota tribu Leui pars neque ſubſtantia cum Iſraẽl, fructificationes domini ſubſtantia eorum mãducabunt eas. Propter hoc & Paulus, non inquiro, inquit datum, ſed inquiro factum: diſcipulis, inquit dominus, Leuiticam ſubſtantiam habentibus, licebat eis eſuriẽtibus à ſeminibus accipere eſcam. Dignus enim operarius eſca ſua. & ſacerdotes in templo ſabbatum prophanabant, & rei non erant, quia cùm eſſent in templo, nõ ſecularia, ſed dominica perficiebant, miniſteria legis adimplentes, non autem prætereuntes legem, quemadmodum is qui

à ſemetipſo arida ligna attulit in caſtra Dei, iuſte lapidatus eſt. Omnis enim arbor, quæ non facit fructũ bonum abſcidetur, & in ignem mittetur, & quicunque tẽplum Dei violauerit, violabit illum deus.

¶Oſtenſio vnius & eiuſdem ſubſtantiæ eſſe quæ ſecundum legem ſunt, & quę ſecundum Euangelium, & quemadmodum nouum teſtamentum prædicatum eſt à prophetis. Caput XXI.

VNius igitur & eiuſdẽ ſubſtantiæ ſunt omnia, hoc eſt ab vno & eodem Deo, quẽadmodum & dominus ait diſcipulis, Propterea omnis ſcriba doctus in regno cælorum, ſimilis eſt homini patrifamilias, qui profert de theſauro ſuo noua & vetera. Non alterũ quidem vetera, alterum quidẽ proferẽtem noua docuit, ſed vnũ & eũdẽ. Paterfamilias enim dominus eſt, qui vniuerſæ domui paternæ dominatur. ſeruis quidem & adhuc indiſciplinatis condignã tradens legem, liberis autẽ & fide iuſtificatis congruentia dans præcepta, filiis adaperiens ſuam hæreditatem. Scribas autẽ & doctores regni cælorum, ſuos dicebat diſcipulos, de quibus alibi ait Iudæis, Ecce mitto ad vos ſapientes, & ſcribas, & doctores, & ex eis occidetis, & effugabitis à ciuitate in ciuitatẽ. Ea autẽ quæ de theſauro proferunt noua & vetera, ſine contradictione duo teſtamenta dicit. Vetus quidem quod ante fuerat legiſdatio. Noua autẽ quæ ſecundũ Euangeliũ eſt conuerſatio oſtendit, de qua Dauid ait, Cantate domino canticũ nouum. Et Eſaias, Cantate domino hymnum nouum. Initium eius * glorificatur nomen eius, à ſummo terræ virtutes eius, in inſulis annuuciant. Et Hieremias ait, Ecce diſponam, inquit, teſtamentum nouum, non quemadmodum diſpoſui patribus veſtris in monte Oreb. Vtraque autẽ teſtamenta vnus & idem paterfamilias produxit, verbũ Dei dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui & Abrahæ & Moyſi loquutus eſt, nobis in nouitate reſtituit libertatem, & multiplicauit eam quæ ab ipſo eſt gratiã.

ali. gloriatur

¶ Quid eſt, pluſquàm templum & pluſquàm Salomon hic. Caput XXII.

PLus eſt enim, inquit, téplo hic. Plus autem & minus non in hijs dicitur, quę inter ſe cómunionem non habent, & ſunt contrariæ naturæ, & pugnant aduerſus ſe, ſed in hiis quę eiuſdem ſunt ſubſtantiæ, & cómunicant ſecum, ſolum auté altitudine & magnitudine differunt: quéadmodum aqua ab aqua, & lumé à lumine, & gratia à gratia. Maior eſt igitur legiſdatio quæ in libertatem, quàm quæ data eſt in in ſeruitutem: & ideo non in vnam gétem, ſed in totum mundum diffuſa eſt. Vnus autem & idem dominus qui pluſquàm templum eſt, & pluſquàm Salomon, & pluſquàm Iona donat hominibus, id eſt, ſuam præſentiam & reſurrectionem à mortuis, ſed non deum immutans, nec alium prædicans patrem, ſed eundem ipſum, qui ſemper habet & plura metiri domeſticis, & proficiente eorum erga deum dilectione, plura & maiora donans, quéadmodum & dominus diſcipulis dicebat, Quoniam & maiora horũ videbitis. Et Paulus ait, Non quod iam acceperim, aut iuſtificatus ſim, aut iam perfectus ſim, ex parte enim ſcimus, & ex parte prophetamus. Cũ autem venerit quod perfectum eſt, quæ ſunt ex parte deſtruetur. Sicut igitur adueniente perfecto, non alterum patrem videbimus, ſed hunc quem nunc videre concupimus, Beati enim mundo corde, quoniam ipſi deum videbũt: Neque alium Chriſtum & Dei filium expectabimus, ſed hũc qui ex Maria, qui & paſſus eſt, in quem credimus, quem & diligimus. Quemadmodum Eſáias ait, Et dicent in illa die, Ecce dominus deus noſter in qué ſperauimus, & exultauimus in ſalute noſtra. Et Petrus ait in epiſtola ſua, Quem non videntes diligitis, inquit, in quem nunc non videntes credidiſtis, gaudebitis gaudio inenarrabili: Neque alium ſpiritũ ſanctum percipimus, niſi hunc qui eſt nobiſcum, & qui clamat, Abba pater, & in iiſdé ipſis cognométum habebimus, & proficiem⁹, vt iã nõ per ſpeculũ, & per ænigmata, ſed facie

facie ad faciẽ fruamur muneribus Dei: ſic & nunc plus templo, & plus Salomone percipientes, quod eſt aduentus filij Dei, non alterum didicimus deum, præter fabricatorem omnium, qui ab initio nobis demonſtratus eſt, neque alterum Chriſtum Dei filium, præter eum qui à prophetis prædicatus eſt. Nouo enim teſtamento cognito & prædicato per prophetas, & ille qui illud diſpoſiturus erat ſecundum placitum patris prædicabatur, manifeſtatus hominibus quemadmodum voluit deus, vt poſſint ſemper proficere credentes in eum, & per teſtamenta matureſcere per effectum ſalutis. Vna enim ſalus eſt, vnus deus, qui formauit hominem, præcepta autẽ multa, & nõ pauci gradus, qui adducunt hominem ad Deũ. Terreno quidem & temporali regi, cum ſit homo, licet aliquoties maiores profectus attribuere hiis, qui ſunt ſubiecti, Deo autem non licebit cum ſit idem, & ſemper maiorem gratiam preſtarẽ humano generi, & pluribus muneribus aſsidue honorare eos qui placent ei. Si autẽ hoc eſt proficere, alterum adinuenire patrem, præter eũ qui ab initio annuntiatus eſt, & rurſum præter eum qui putatur ſecũdo inuentus eſſe, alterum tertium adinuenire, & eiuſdem erit profectus & à tertio quartũ, & adhuc rurſum alterum, & alterum: & ſic ſemper putãs proficere, talis ſenſus nunquam in vno ſtabit deo. Expulſus enim ab eo qui eſt, & reuerſus retrorſum queret quidẽ ſemper, inueniet autem nunquam deum, ſed ſemper in comprehenſibilitatis profundo natabit, niſi per pœnitentiam conuerſus, vnde & abiectus erat reuertatur, Deum patrem Demiurgum cõfitens & credens, qui à lege & prophetis annuntiatus eſt. qui à Chriſto teſtificatus eſt, quemadmodum ipſe ait ad eos, qui accuſabãt eius diſcipulos, quaſi non ſeruarent traditionem ſeniorum. Quare vos fruſtramini præceptum diuinum propter traditionem veſtram. Dominus enim dixit, Honora patrẽ & matrẽ, & qui maledixerit patri & matri, morte moriatur. Et iterũ ſecũdo ait, & fruſtrati eſtis ſermonem Dei propter traditionem veſtram: Manifeſtiſsime dominum & patrem confitens Chriſtus eum, qui in lege dixit,

ge dixit, Honora patrem & matrem, vt tibi bene ſit. Verbum enim dei cõfeſſus eſt legis præceptũ verax deus, & neminé alterum deum appellauit quàm ſuum patrem.

¶ Quemadmodum Moyſes aduentũ Chriſti ſignificauit, & tempus paſsionis, & locum in quo paſſus eſt. Cap. XXIII.

B Ene igitur & Ioannes meminit dicentem deũ Iudæis, Scrutamini ſcripturas, in quibus putatis vos vitam æternam habere, illa ſunt quæ teſtimonium perhibent de me, & non vultis venire ad me, vt vitam habeatis. Quomodo igitur teſtabantur de eo ſcripturæ, niſi ab vno & eodem eſſent patre, præſtruentes homines de aduentu filij eius, & prænuntientes ſalutẽ, quæ ab eo? Si enim crederetis Moyſi, crederetis & mihi, de me enim ille ſcripſit, ſcilicet quod inſeminatus eſt vbique in ſcripturis eius filius dei, aliquando quidẽ cum Abraham loquens, aliquando cum eodem comeſurus, aliquando autem Sodomitis inducens iudicium, & rurſus cum videtur, & in viam dirigit Iacob, & de rubo loquitur cum Moyſe. Et non eſt numerũ dicere, in quibus à Moyſe oſtenditur filius Dei, cuius & diem paſsionis non ignorauit, ſed figuratim prænuntiauit eum, Paſcha nominans, & in eadem ipſa quæ ante tantum temporis à Moyſe prædicata eſt, paſſus eſt dominus adimplens paſcha. Non ſolum autem diem deſcripſit, ſed & locum ex extremitate temporum, & ſignum occaſum ſolis, dicens, Non poteritis immolare paſcha in vlla alia ciuitatum tuarum, quam dominus deus tuus dat tibi, niſi in eo loco, quem delegerit dominus deus tuus inuocari nomen ſuum ibi. Immolabis paſcha veſpere ad occaſum ſolis. Iã autem & manifeſtauerat eius aduentũ, dicẽs, Nõ deerit princeps in Iuda, neq; dux ex fœmoribus eius, quoaduſq; veniat cui repoſitum eſt, & ipſe eſt ſpes gentium, aligãs ad vitem pullum ſuum, & ad ilicẽ pullum aſinæ, lauabit in vino ſtolam ſuam, & in ſanguine vuæ pallium ſuum, lætificabuntur oculi eius à vino, & candidi dentes eius tãquam lac. Inquirant enim hij, qui

qui omnia ſcrutari dicuntur id tempus in quo defecit princeps & dux ex Iudæa,& qui eſt gentium ſpes & qui vitis, & qui pullus eius,& quod indumentum,& qui oculi,& qui dentes,& quod vinum, & vnumquodque ex ocultis exquirant, & inuenient non alium niſi dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum annũtiatũ. Quapropter Moyſes increpãs populũ,quod ingratus exiſteret,ait, Sic populus fatuus, & non ſapiens hæc domino retribuiſtis. Et rurſus ſignificans,quoniam qui ab initio condidit & fecit eos verbum, & in nouiſsimis temporibus redimẽs nos & viuificans oſtenditur pendens in ligno,& nõ credent ei, ait enim, Et erit vita tua pendens ante oculos tuos, & non credes vitæ tuæ: & iterum, Nónne hic idem pater tuus poſsidet te, & fecit te, & creauit te?

¶ Quoniam & prophetæ & iuſti ante aduentum domini cognouerunt aduentum eius.
Caput XXIIII.

QVoniam autem non ſolum prophetæ & iuſti multi præſcientes per ſpiritum aduentum eius,orauerunt in illud tẽpus venire,in quo facie ad faciem viderent dominum ſuum, & ſermones audirent eius, dominus fecit manifeſtum, dicens diſcipulis, Multi prophetæ & iuſti cupierunt videre quæ videtis, & non viderunt: & audire quæ auditis, & non audierunt. Quemadmodum igitur concupierunt & audire & videre, niſi præſciſſent futurum eius aduentum? Quomodo autem præſcire potuerunt, niſi ab ipſo præſcientiam ante accepiſſent? Quomodo autem ſcripturæ teſtificãtur de eo,niſi ab vno & eodẽ deo omnia ſemper per verbũ reuelata & oſtẽſa fuiſſent credẽtibus,aliquando quidẽ colloquente eo cum ſuo plaſmate, aliquando autem dante legem,aliquãdo verò exprobrante,aliquãdo verò exhortante,ac deinceps liberãte ſeruum ſuũ, & adoptãte in filium, & apto tempore incorruptibilem hæreditatem præſtante,ad perfectionem hominis. plaſmauit enim eum in augmentum & incremẽtum,quemadmodum & ſcriptura dicit, Creſcite & multiplicamini.

Et

Et hoc deus ab homine differt, quoniā deus quidem facit, homo autem fit. & quidem qui facit, ſemper idē eſt: quod autem fit, & initium & medietatem, & adiectionē, & augmentum accipere debet. Et deus quidē bene facit, bene autem fit homini. Deus quidem perfectus in omnibus, ipſi ſibi æqualis & ſimilis totus cum ſit lumen & totus mens, homo verò perfectum percipiens & augmētum ad deum. Quemadmodum enim deus ſemper idē eſt, ſic & homo in deo intentus, ſemper proficiet ad deū: neque enim deus ceſſat aliquando in benefaciēdo & locupletādo hominem, neque homo ceſſat beneficium accipere & ditari à deo: exceptorium enim bonitatis & organum clarificationis eius homo, gratus ei qui ſe fecit: & iterum exceptoriū iuſti iudicij eius homo ingratus, & ſpernens plaſmatorem, & non ſubiectus verbo eius, qui plurimum ſemper fructificantibus, & plus habentibus, dominicum argentum daturum ſe pollicitus eſt, Euge, inquit, ſerue bone & fidelis, quia in modico fidelis fuiſti, ſupra multa te conſtituam, intra in gaudium domini tui, Ipſe dominus plurimum non promitttens. Sicut ergo nunc fructificantibus plurimum daturum ſe pollicitus eſt ſecundum munerationem agnitionis, Ipſe enim dominus perſeuerat & idem pater reuelatur: Sic ergo & poſterioribus maiorem quàm quæ fuit in veteri teſtamento, munerationem gratiæ attribuit, vnus & idē dominus per ſuum aduētum. Et illi qui per famulos audiebant venturum regem, mediocriter gaudebant, ſecūdum quod ſperabant venturum eum: qui autem præſentem viderunt, & libertatem adepti & potiti ſunt eius muneratione, maiorem gratiam & abundantiorem exultationem habent gaudentes de regis aduentu, quemadmodum & Dauid dicit, Anima mea exultabit in domino, Iocundabitur in ſalutari eius. Et propter hoc Hieroſolymam introeunte eo, omnes qui erant in via Dauid, in dolore animæ cognouerunt ſuum regem, & ſubſtrauerunt ei veſtimenta, & ramis viridibus adornauerunt viam, cum magna lætitia & exultatione clamantes & dicentes, Oſanna fili Dauid, benedictus qui venit

in nomine

in nomine domini, Oſanna in excelſis. Zelantibus autẽ malis diſpenſatoribus qui circũueniebant inferiores & dominabãtur eorum, quibus ratio nõ conſtabat, & propter hoc nolentibus credere veniſſe regem, & dicentibus ei, Audis quid iſti dicunt? ait dominus, Nunquã legiſtis, Ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudé? id quod à Dauid in filium Dei dictum erat, in ſe factum oſtendens, & ſignificans illos quidem neſcire virtutem ſcripturæ, & diſpoſitionem Dei: ſe autem eſſe qui à prophetis annuntiatus eſt Chriſtus, cuius nomen in omni terra laudatur, ex ore infantium & lactentium laudem perficientis ſuo patri: quapropter & eleuata eſt magnificentia eius ſuper cælos. Si ergo idem ipſe adeſt, qui prædicatus eſt à prophetis, dominus noſter Ieſus Chriſtus, & aduentus eius pleniorem gratiam & maioré munerationem attribuit, hiis qui ſuſceperunt eum, manifeſtum quoniã & pater idem eſt, qui à prophetis annuntiatus eſt, & non alterius patris agnitioné fecit veniens filius, ſed eiuſdem qui ab initio prædicatus eſt, à quo libertatem detulit hiis, qui legitime & prono animo, & toto corde deſeruiunt ei: contemptoribus, & non ſubiectis deo, ſed in gloria hominum exteriores mundi huius ſectantibus, quæ in figuram futurorum traditę erãt, velut vmbræ cuiuſdem deſcriptionem faciente lege, atque* delirante, de téporalibus æterna, de terrenis cæleſtia, fingétibus pluſquã quę dicta ſunt ſeſe obſeruare, tanquam diligentiam ſuam etiam ipſi deo præferentibus, intus autem pleni hypocriſi, & cupiditate, & omni malitia, in ſempiternam attulit perditionem, abſcindés eos à vita.

*legendũ arbitror deliniãte.

Quemadmodum ſeniorum tradito contraria erat legi datæ per Moyſen. Cap. XXV.

SEniorũ enim ipſorũ traditio quã ex lege obſeruare fingebant, cõtraria erat legi, quæ data eſt per Moyſen. ꝑpter hoc & Eſaias ait Caupones tui miſcent vinum aqua, Oſtendens quod auſtero Dei præcepto miſcerent ſeniores aquatam traditionem, id eſt,

eſt, aggredientes adulteram legem & cōtrariam legi, ſicut & dominus fecit manifeſtum, dicens eis, Quare vos tranſgredimini præceptum Dei propter traditionem veſtrã? Non ſolum autē per præuaricationē fruſtrati ſunt legem Dei, miſcentes vinum aqua, ſed & ſuã legem è cōtrario ſtatuerunt, quæ vſque adhuc Phariſaica vocatur. In qua quædam quidem auferunt, quædã verò addunt, quemadmodum volunt interpretantur, quibus vtuntur ſingulariter magiſtri eorum, quas traditiones volentes iudicare legi dei inſtituēti eos aduentū Chriſti nō ſubiecti eſſe voluerunt, ſed dominum arguebant in ſabbatis curantem, quod quidem ſicut prædiximus lex non prohibebat. Etenim ipſi ſecundum aliquid curabant, circumcidentes hominem in ſabbato: ſe autem ipſos non redarguebant, per traditionem prædictam & phariſaicã legem tranſgredientes pręceptum dei, & præceptum legis non habētes, id eſt, dilectionem quæ eſt circa deum. Quoniam autem hoc primum & maximum præceptum eſt, ſequens autem circa proximum, dominus docuit, totam legem & prophetas pendere dicēs ex ipſis præceptis. Et ipſe autem aliud maius hoc præcepto nō detulit, ſed hoc ipſum renouauit ſuis diſcipulis, iubens eis, Deum diligere ex toto corde, & cęteros quemadmodum ſe. Si autem ab alio deſcendiſſet patre, nunquam ex lege primo & ſummo vſus eſſet præcepto, ſed vtique omnimodo eniteretur in alium hoc à perfecto patre deferre, & non eo vti quod à deo legis fuiſſet datum. Et Paulus autē, Adimpletio, inquit, legis dilectio, & omnibus cæteris euacuatis manere fidem, ſpem, dilectionem, maiorem autem eſſe omnium dilectionem, neque agnitionem ſine dilectione, quæ eſt erga Deū præſtare aliquid, neque myſteriorum comprehenſionem, neque fidem, neque prophetiam, ſed omnia vacua & fruſtrata eſſe ſine dilectione: dilectionem verò perficere perfectum hominem, & eum qui diligit deum eſſe perfectū, & in hoc æuo, & in futuro. nunquam enim deſinimus diligentes deum, ſed quanto plus eum intuiti fuerimus, tanto plus eum diligimus.

¶De

¶De phariſaica lege, quę ſunt particularia præcepta & quæ catholica. Cap. XXVI.

IN lege igitur, & in Euangelio cum ſit primũ & maximum præceptum diligere dominum Deũ ex toto corde, dehinc ſimile illi, Diligere proximũ ſicut teipſum, vnus & idẽ oſtẽditur legis & Euãgelij cõditor. Cõſummatæ enim vitæ præcepta in vtróq; teſtamẽto cũ ſint eadẽ, eundẽ oſtẽderunt Deũ, qui particularia quidẽ præcepta apta vtriſq; præceptis, ſed eminentiora, & ſumma, ſine quibus ſaluari nõ poteſt, in vtròq; eadẽ ſuaſit. Quẽ autem non confundat dominus oſtendens non ab altero deo eſſe legem, ſic dicens eis, qui à ſe docebãtur turbæ, & diſcipulis, Super cathedram Moyſi ſederunt ſcribæ & phariſæi. omnia itaque quæ dixerint vobis, cuſtodite & facite, ſecũdum autẽ opera eorum nolite facere. dicunt enim & non faciunt. alligant enim ſarcinas graues, & imponunt ſuper humeros hominum: ipſi autẽ nec digito quidem volunt eas mouere. Non ergo eã legem quæ per Moyſen data incuſabat, quã adhuc Saulus Hieroſolymis ſuadebat fieri: ſed illos redarguebat, quod verba quidem legis enuntiarent, eſſent autẽ ſine dilectione, & propter hoc iniuſti in deum & in proximos extiterunt. Quemadmodum ait Eſaias, Populus hic labiis me honorat, cor autẽ eorum lõge eſt à me, fruſtra autẽ colunt me docẽtes doctrinas, & præcepta hominum. Nõ per Moyſen datam legem dicẽs præcepta hominum, ſed traditiones presbyterorum ipſorũ quas finxerant, quas vindicantes fruſtrabantur legem Dei, & propter hoc nec verbo eius ſubiecti ſunt. Hoc enim eſt quod à Paulo dicitur de iſtis, Ignorantes enim iuſtitiam Dei, & ſuam volentes ſtatuere, iuſtitiæ Dei non ſunt ſubiecti. finis enim legis Chriſtus ad iuſtitiam omni credenti. Et quomodo finis legis Chriſtus, ſi non initium eius eſſet? Qui enim finem intulit, hic & initiũ operatus eſt. Ipſe eſt qui dicit Moyſi, Videns vidi vexationẽ populi mei qui eſt in AEgypto & deſcendi vt eruã eos, ab initio aſſuetus verbum dei aſcendere & deſcendere

dere propter ſalutem eorum,qui male haberent. Quoniam autẽ lex prædocuit hominem ſequi oportere Christum, ipſe facit manifeſtum, ei qui interrogauit eum, quid faciens vitam æternam hæreditaret,ſic reſpõdens, Si vis vitam introire cuſtodi præcepta. Illo autẽ interrogante, quæ?rurſus dominus, Non mœchaberis,non occides,non furaberis,non falſum teſtimonium reddes honora patrem & matrem, & diliges proximum tanquã teipſum,velut gradus proponens præcepta legis, introitus ſequi eum vnicum dicens omnibus dicebat.Ille autem cum dixiſſet,omnia feci, & forte non fecerat, nam vtique non diceretur ei cuſtodi præcepta,arguẽs dominus cupiditatem eius dixit ei.Si vis perfectus eſſe,vade & vende omnia quæ habes & diuide pauperibus,& veni & ſequere me.Apoſtolorum partem promittens eis,qui ſic fecerint, & non alterum deum patrem annuntiabat eis,qui ſequebantur eum,præter eum qui ab initio à lege annuntiatus eſt,nec alium filium,nec matrem Enthymeſin AEonis qui fuit in paſsione,& in defectione, nec triginta AEonum plenitudinem, quæ vacua & inconſtans oſtenſa eſt,nec eam fabulam, quæ à reliquis hæreticis ficta eſt, ſed docebat vt facerent præcepta, quæ ab initio præcepit deus, & vt veterem cupiditatem per opera bona ſoluerent, & ſequerentur Chriſtum. Quoniam autem ea quæ poſsidentur pauperibus diuiſa, ſolutionẽ faciunt præteritæ cupiditatis,Zachæus facit manifeſtũ, Ecce,dicens, dimidium bonorum meorum do pauperibus,& ſi cuius quid defraudaui,reddo quadruplum.

¶ Quemadmodum dominus quæ de lege comprehendebantur ſuper extendit diſcipulis & nõ diſſoluit, & ſecundum quid plus abundauit iuſtitia noſtra,quàm ſcribarum & phariſæorum. Caput XXVII.

ET quia dominus naturalia legis per quæ homo iuſtificatur,quam etiam à legisdatione cuſtodiebant, qui fide iuſtificabantur & placebant

bant Deo, non diſſoluit, ſed extendit, ſed & impleuit, ex ſermonibus eius oſtéditur. Dictum eſt enim, inquit, antiquis, Non mœchaberis. Ego autem dico vobis, quoniã omnis qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eã in corde ſuo. Et iterũ dictum eſt, Nõ occides. Ego auté dicos vobis, Omnis qui iraſcitur fratri ſuo ſine cauſa, reus erit iudicio. & dictum eſt, Nõ periurabis. Ego autem dico vobis, non iurate in totum. Sit autem vobis ſermo, etiam etiam, & non non. Et quæcunque ſunt talia. Omnia enim hæc non contrarietatem & diſſolutionem præteritorum continent ſicut qui à Marcione ſunt vociferantur, ſed plenitudinem & extenſionem, ſicut ipſe ait, Niſi abundauerit iuſtitia veſtra pluſquàm ſcribarum & phariſæorum, non intrabitis in regnũ cælorum. Qui autem erat plus? Primo quidem nõ tantum in patrem, ſed & in filium eius iam manifeſtatum credere: hic eſt enim qui in communionem & vnitatem deo hominem domino ducit. Poſt deinde non ſolum dicere, ſed & facere. Illi enim dicebant, ſed non faciebant: & non tantum abſtinere à malis operibus, ſed etiam à concupiſcentiis eorum. Hęc autem nõ quaſi contraria legi docebat, ſed adimplens legem, & infigens iuſtificationes legis in nobis. Illud autem fuiſſet legi contrarium, ſi quodcúque lex vetaſſet fieri, idipſum diſcipulis ſuis iuſsiſſet facere. Et hoc auté quod præcepit, non ſolum vetitis à lege, ſed etiam à concupiſcintiis eorum abſtinere, non contrarium eſt, quemadmodum prędiximus, neque ſoluentis legem, ſed adimplentis, & extendẽtis, & dilatantis. Etenim lex, quippe ſeruis poſita, per ea quæ foris erant corporalia animam erudiebat, velut per vinculum attrahens eam ad obedientiam præceptorum, vti diſceret homo ad ſeuiendum deo. Verbum autem liberãs animam, & per ipſam corpus voluntarie emundari docuit: quo facto neceſſe fuit auferre quidem vincula ſeruitutis, quibus iam aſſueti erant, & ſine vinculis eſſe quidem, ſuper extendi verò decreta libertatis, & augeri ſubiectioné, quę eſt ad regem, vt non retrorſus quis renitens indignus appa-

verbum, & ſuper omnia diligere eum, & proximum ſicut ſeipſum, domo autem hominis proximos, & abſtinere ab omni mala operatione, & quæcunque talia communia vtriſque ſunt, vnum & eundem oſtendunt deū. Eſt autem dominus noſter verbum Dei qui primo quidem ſeruos attraxit Deo, poſtea autem liberauit eos, qui ſubiecti ſunt ei, quemadmodum ipſe ait diſcipulis, Iam non dico vos ſeruos, quia ſeruus neſcit, quid eius dominus faciat. Vos autem dixi amicos, quia omnia quæ audiui à patre meo, nota feci vobis. In eo enim quod dicit, Iam nō dico vos ſeruos, manifeſtiſsime ſignificauit ſe eſſe, qui primo quidem eam ſeruitutem quæ eſt erga deum, hominibus per legem conſtituerit, poſt deinde libertatem eis donauerit. Et in eo quod dicit, Quoniam ſeruus neſcit quid faciat dominus eius, ignorantiam ſeruilis populi manifeſtat per ſuum aduentum. In eo autem quod amicos dei dicit ſuos diſcipulos, manifeſte oſtendit, ſe eſſe verbum Dei, quem & Abraham voluntarie & ſine vinculis propter generoſitatem fidei ſequens, amicus factus eſt Dei. Sed neque Abrahæ amicitiam propter indigentiam aſſumpſit, Dei verbum exiſtens ab initio perfectus, Antequam enim Abraham eſſet, ego ſum, inquit, Sed vt ipſe Abrahæ donaret æternam vitam exiſtens bonus, quoniam amicitia Dei immortalitatis eſt condonatrix, hiis qui aggrediuntur eā.

¶ Quare fecit Deus hominem, & patres elegit, & nos vocauit, & quid præſtat ea quæ eſt ad Deum, ſeruitus, & quare talis lex populo data eſt. Cap. XXVIII.

IGitur initio non quaſi indigens Deus hominem plaſmauit Adam, ſed vt haberet in quem collocaret ſua beneficia. Nō ſolum ante Adā, ſed & ante omnem conditionem glorificabat verbum patrem ſuum manens in eo, & ipſe à patre glorificabatur, Quemadmodum ipſe ait, Pater clarifica me claritate, quā habui apud te priuſquā mundus fieret, Nec noſtro

miniſterio indigens iuſsit vt eum ſequeremur, ſed nobis ipſis attribueret ſalutem. Sequi enim Saluatorem, participare eſt ſalutẽ, & ſequi lumen, participare eſt lumẽ: qui autẽ in lumine ſunt, nõ ipſi lumẽ illuminãt ſed illuminãur & illuſtrantur ab eo. Ipſi quidẽ ei nihil præſtant, beneficium autem percipientes illuminantur a lumine. Sic & ſeruitus erga deum, deo quidem nihil præſtat, nec opus eſt deo humano obſequio, ipſe autẽ ſequẽtibus & ſeruientibus ei vitam & incorruptelam, & gloriam æternam attribuit, beneficium præſtans ſeruientibus ſibi, ob id quod ſeruiunt, & ſequentibus ob id quod ſequuntur, ſed non beneficium ipſo ab eis percipiente. Eſt enim diues, perfectus, & ſine indigẽtia. Propter hoc autem exquirit ab hominibus ſeruitutem, vt quoniam eſt bonus & miſericors, benefaciat eis qui perſeuerant in ſeruitute eius. Quantum enim deus nullius indiget, in tantum homo indiget dei communione. Hæc eſt enim gloria hominis, perſeuerare ac manere in dei ſeruitute, & propter hoc dicebat diſcipulis dominus, Non vos me elegiſtis, ſed ego eligi vos, ſignificans quoniam nõ ipſi glorificabant eum ſequentes eum, ſed in eo quod ſequentur filium dei, glorificabantur ab eo. Et iterum, Volo vt vbi ego ſum, ibi & hij ſint, vt videant claritatẽ meam, non vane glorians ſuper hoc, ſed gloriam ſuam participare volens diſcipulis ſuis, de quibus Eſaias ait, Ab oriente attraham ſemen tuum, & ab occaſu colligam te, & dicam Aquiloni adhuc, & Auſtro, noli prohibere, attrahe filios meos de longinquo, & filias meas à ſummitatibus terræ. Omnes enim quotquot vocati eſtis in nomine meo, in gloria enim mea præparaui, & formaui, & feci eum. hæc ideo, Quoniam vbicunque eſt cadauer, illic congregabuntur & aquilæ, participantes gloriæ domini, qui & formauit, & adhoc præparauit nos, vt dum ſumus cum eo, participemus gloriæ eius. Sic & deus ab initio hominem quidem plaſmauit propter ſuã munificẽtiam, Patriarchas verò elegit propter illorum ſalutem, populum verò formabat, docens indocibilẽ ſequi deũ, Prophetas verò præſtruebat in terra, aſſueſcẽs

hominem portare eius ſpiritum, & communionem habere cum deo, ipſe quidem nullius indigens, hiis verò qui indigentes ſunt eius, ſuam præbēs communionem, & hiis qui ei complacebant fabricationem ſalutis vt architectus delinians, & non videntibus in AEgypto à ſemetipſo dans ducationem, Et hiis qui inquieti erant, in eremo dans aptiſsimam legem, & hiis qui in bonam terram introierunt dignum præbens hæreditatem, & hiis qui conuertuntur ad patrem, ſaginatum occidens vitulum, & primam ſtolam donans, multis modis componens humanum genus ad conſonantiam ſalutis. & propter hoc Ioannes in Apocalypſi ait, Et vox eius quaſi vox aquarum multarum. vere aquæ multæ ſpiritus dei. Quoniam diues & quoniam magnus eſt pater, & per omnes illos trāſiens verbum ſine inuidia vtilitatem præſtabat eis, qui ſubiecti ſibi erant, omni conditioni congruentem & aptam legem conſcribens. Si autem & populo tabernaculi factionem, & ædificationem templi, & Leuitarum electionem, ſacrificia quoque & oblationes, & monitiones, & reliquā omnem legis ſtatuebat deſeruitionem. Ipſe quidem nullius horum eſt indigens, eſt enim ſemper plenus omnibus bonis, omnémque odoré ſuauitatis, & omnes ſuaueolentium vaporationes habēs in ſe, etiam antequā Moyſes eſſet: facilem autem ad idola reuerti populum erudiebat per multas aduocationes, præſtruens eos perſeuerare, & ſeruire deo, per ea quæ erant ſecunda ad prima aduocans, hoc eſt, per typica ad vera, & per temporalia ad æterna, & per carnalia ad ſpiritalia, & per terrena ad cæleſtia. Quemadmodum dictum eſt Moyſi, Quoniam facies omnia iuxta typum eorum, quæ vidiſti in monte: xl. enim diebus diſcebat tenere ſermones Dei, & characteres cæleſtes, & imagines ſpiritales, & præfigurationes futurorū, quēadmodū & Paulus ait, Bibebant enim de ſpiritali *petra, petra autē erat Chriſtus. Rurſum prædictis hiis quæ in lege ſunt, intulit. Omnia autem hæc in figura veniebant illis. Scripta ſunt autem ad correctionem noſtram, in quos finis ſeculorum deuenit. Per typos ergo diſcebant

* Aliàs, de ſequenti petra

timere deũ,& perſeuerare in obſequiis eius. Itaque lex, & diſciplina erat illis, à prophetia futurorũ. Nam Deus primo quidem per naturalia pręcepta, quę ab initio infixa dedit hominibus, admonens eos, id eſt, per Decalogũm, quæ ſi quis non fecerit, non habeat ſalutem, nihil plus ab eis exquiſiuit. Quemadmodum Moyſes in Deuteronomio ait, Hij ſermones omnes, quos loquutus eſt dominus ad omnem ſynagogam filiorum Iſraël in monte, & adiecit, & ſcripſit ea in duabus tabulis lapideis, & dedit mihi propter hoc vt cuſtodirent præcepta, hij qui velint ſequi eum.

¶ Quemadmodum in populo priore, & in eccleſia quædam præcepta propter duritiam & inobedientiam hominum data ſunt. Cap. XXIX.

AT vbi conuerſi ſunt in vituli factionem, & reuerſi ſunt animis ſuis in AEgyptum ſerui pro liberis cupientes eſſe, aptam concupiſcentiæ ſuæ acceperunt reliquam ſeruitutem, à Deo quidem nõ abſcidentem, in ſeruitutis autem iugo dominãtem eis. Quemadmodum & Ezechiel propheta cauſas talis legis datæ reddens, ait, Et poſt concupiſcentiam cordis ſui erant oculi eorum, & ego dedi eis præcepta non bona, & iuſtificationes, in quibus non viuent in eis. Et Lucas autem Stephanum, qui primus in diaconium ab apoſtolis electus eſt, & primus occiſus eſt propter Chriſti martyrium, ſic dixiſſe de Moyſe ſcripſit. Ille quidem accepit præcepta Dei viui dare vobis, cui noluerunt obedire patres veſtri, & abiecerũt & cõuerſi ſunt corde ſuo in AEgyptum dicentes ad Aaron, Fac nobis deos qui nos antecedant. Moyſes enim qui eduxit nos de terra Aegypti, quid ei contigerit ignoramus: & vitulũ fecerunt in diebus illis, & tulerunt ſacrificia idolo, & letabantur in factis manuum ſuarum. Conuertit autem deus, & tradidit eos ſeruire exercitibus cæli, quẽadmodum ſcriptum eſt in libro prophetarum, Nunquid ſacrificia & oblationes obtuliſtis mihi annis xl. in eremo domus Iſraël, & accepiſtis tabernaculum Moloch, & ſtellam dei Rempham

figuras

figuras quas feciſtis adorare eas:manifeſte ſignificans, quoniam non ab altero deo talis illi data lex eſt, ſed ab eodem ipſo apta illorũ ſeruituti. Quapropter & in Exodo ad Moyſen dicit, Emittam ante te angelum meum, non enim aſcendam tecum, quoniam populus duræ cer uicis eſt. Et non ſolum autem hoc, ſed & præcepta quædam à Moyſe poſita eis propter duritiã illorum, & quod nollent eſſe ſubiecti, manifeſtauit dominus, cum dixiſſet eis: Quare ergo Moyſes præcepit dare libellum repudij, & remittere vxorem? dicens eis, Hæc vobis propter duritiam cordis veſtri permiſit, ab initio autem nõ ita factum eſt: Moyſen quidem excuſans, quaſi fidelem ſeruum, vnum autem, qui ab initio maſculum & fœminam fecit, deum confitens, illos autem arguens tanquã duros, & non ſubiectos: & propter hoc aptum duritiæ eorum repudij præceptum à Moyſe acceperunt. Et quid dicimus de veteri teſtamento hæc? quandoquidem & in nouo Apoſtoli hoc idem facientes inueniuntur propter prædictam cauſam, ſtatim dicente Paulo, Hoc autem ego dico, non dominus. & iterum, Hoc autem dico ſecundum indulgentiam, non ſecundum præceptum. & iterum, De virginibus autem præceptum domini non habeo, conſilium autem do, tanquã miſericordiã cõſequutus à domino, vt fidelis eſſem. Sed & alio loco ait: Ne tẽptet vos ſatanas propter incontinentiã veſtrã. Si igitur & in nouo teſtamẽto quædã præcepta ſecundũ igno ſcentiã apoſtoli cõcedẽtes inueniuntur propter quorũdam incontinentiam, vt nõ obdurati tales, in totũ deſperãtes ſalutẽ ſuã, apoſtatæ fiant à Deo: nõ oportet mirari, ſi & in veteri teſtamento idẽ deus tale aliquid voluit fieri pro vtilitate populi, illiciens eos per prædictas obſeruationes, vt per eas ſalutem decalogi obſeruantes, munera dẽt ei, & ab eo nõ reuerterẽtur ad idololatriã, nec apoſtatæ fierent à deo, ſed toto corde diſcerent diligere eum. Si autem quidam propter inobedientes Iſraelitas & perditos infirmum dicunt legis doctorẽ, inuenient in ea vocatione quæ eſt ſecũdum nos, multos quidẽ vocatos, paucos verò electos, & intrinſecus lupos, foris verò

indutos pelles ouium, & id quod erat ſemper liberũ, & ſuæ poteſtatis in homine ſemper ſeruaſſe deum, & ſuã exhortationem, vt iuſte qui non obediunt, & qui obediẽ runt & credunt ei, honorentur incorruptibilitate.

Quare circunciſio data eſt, & obſeruatio ſabbatorum, & quam habent recapitulationem. Cap. XXX.

QVoniam autem & circunciſionem non quaſi conſummatricẽ iuſtitiæ, ſed in ſigno eam dedit deus, vt cognoſcibile perſeueret genus Abrahæ, ex ipſa ſcriptura diſcimus. Dixit enim, inquit, deus ad Abrahã, Circuncidetur omne maſculinum veſtrum, & circũcidetis carnẽ præputij veſtri, & erit in ſignum teſtamenti inter me & vos. Hoc idem de ſabbatis Ezechiel propheta ait, Et ſabbata mea dedi eis, vt ſint in ſigno inter me & ipſos, vt ſciant quoniã ego ſum dominus, qui ſanctifico vos. Et in Exodo de⁹ ait ad Moyſen, Et ſabbata mea obſeruabitis, erit enim in ſignum apud me vobis in generationes veſtras. In ſigno ergo data ſunt hæc, non autem ſine ſymbolo erant ſigna, id eſt, ſine argumento, neque ocioſa, tanquã quæ à ſapiente artifice darentur, ſed ſecundum carnem circunciſio, præfigurabat ſpiritalem. Etenim nos, ait Apoſtolus, circunciſi ſumus circunſione non manu facta. Et propheta ait, Circuncidite duritiam cordis veſtri. Sabbata autẽ, perſeuerantiam totius diei erga deum deſeruitionis edocebant. AEſtimati enim ſumus, ait Apoſtolus Paulus, tota die vt oues occiſionis, ſcilicet & conſecrati, & miniſtrãtes omni tempore fidei noſtræ, & perſeuerãtes ei, & abſtinentes ab omni auaritia, non acquirentes nec poſsidẽtes theſauros in terra. Manifeſtabatur autẽ & tanquã de ea quæ facta ſunt requietio dei, hoc eſt, regnũ in quo requieſcens homo ille qui perſeuerauerit deo aſsiſtere, participabit de menſa dei. Et quia non per hæc iuſtificabatur homo, ſed in ſigno data ſunt populo, oſtendit quod ipſe Abraham ſine circunciſione, & ſine obſer-

uatione ſabbatorum credidit Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam, & amicus Dei vocatus eſt. Sed & Loth ſine circuncisione eductus eſt de Sodomis, percipiens ſalutem à Deo. Item Deo placens Noë cum eſſet incircunciſus, accepit menſuras mundi ſecundùm generationes: ſed & Enoch ſine circũciſione placens Deo cum eſſet homo, Dei legatione ad angelos fungebatur, & translatus eſt, & conſeruatur vſque tunc teſtis iuſti iudicij Dei, quoniam angeli tranſgreſsi deciderunt in iudicium, homo autem placens, translatus eſt in ſalutem. Sed & reliqua autem omnis multitudo eorum, qui ante Abraham fuerunt, iuſti, & eorum patriarcharum, qui ante Moyſen fuerunt, ſine hiis quæ prædicta ſunt, & ſine lege Moyſi iuſtificabantur. Quemadmodum & ipſe Moyſes in Deuteronomio ait ad populum, Dominus deus tuus teſtamentum diſpoſuit in Oreb, & non patribus veſtris diſpoſuit dominus teſtamentum hoc, ſed ad vos. Quare igitur patribus non diſpoſuit teſtamẽtum? Quia lex non eſt poſita iuſtis, iuſti autem patres, virtutem decalogi conſcriptam habentes in cordibus & animabus ſuis, diligentes ſcilicet deũ, qui fecit eos, & abſtinentes erga proximum ab iniuſtitia, propter quod non fuit neceſſe admonere eos correptoriis literis, quia habebant in ſemetipſis iuſtitiam legis. Cum autem hæc iuſtitia & dilectio quę erat erga deum, ceſsiſſet in obliuionem, & extincta eſſet in AEgypto, neceſſario deus propter multam ſuam erga homines beneuolẽtiam ſemetipſum oſtendebat per vocem, & eduxit de AEgypto populum in virtute, vti rurſus fieret homo diſcipulus & ſectator Dei, & ſubaffligebat indicto audientes, vt non contemnerent eum, qui ſe fecit, & manna cibauit eos, vti rationalem acciperent eſcam. Quemadmodum & Moyſes in Deuteronomio ait, Et cibaui te mãna, quod non ſciebant patres tui: vti cognoſcas, quoniam non in pane ſolo viuet homo, ſed & in omni verbo Dei, quod procedit de ore eius, viuit homo.

In

¶In quo differt decalogus à reliquis præceptis. Caput. XXXI.

ERga deũ dilectionem præſciebat,& eam quæ ad proximũ eſt iuſtitiã inſinuabatur, vt nec iniuſtus,nec indignus ſit Deo prꝑſtruẽte hominem per decalogum in ſuam amicitiam,& eam quæ circa proximum eſt concordiam. Quæ quidẽ ipſi proderãt homini,nihil tamen indigẽtiæ Deo ab homine, & propter hoc ſcriptura ait, Hos ſermones locutus eſt dominus ad omnẽ ſynagogã filiorum Iſraël in monte, & nihil adiecit. Nihil enim,quẽadmodum prædiximus indigebat ab eis.& iterum Moyſes ait, Et nunc Iſraël, quid dominus deus tuus poſtulat à te, niſi timere dominum deum tuum,ambulare in omnibus viis eius, & diligere eũ,& ſeruire domino Deo tuo,ex tota anima tua. Hæc quidẽ glorioſum faciebãt hominẽ,id quod deerat ei imp lentia,id eſt,amicitiã dei. Deo autem præſtabat nihil, nec enim indigebat deus dilectione hominis. Deerat autẽ homini gloria Dei,quã nullo modo poterat percipere,niſi per eam obſequentiã,quæ eſt erga deũ. Et propter hoc iterũ Moyſes ait, Elige vitam,vt viuas tu & ſemen tuum, Diligere dominũ deum tuum,& audire vocem eius,& apprehendere eum. Quoniam hæc eſt vita tua,& longitudo dierum tuorũ. In quam vitã præſtruẽs hominẽ,decalogi quidẽ verba,ipſe per ſemetipſum omnibus ſimiliter dominus locutus eſt. Et ideo ſimiliter permanent apud nos,extenſionem & augmentũ,ſed nõ diſſolutionem accipientia per carnalem eius aduẽtum. Seruitutis autẽ præcepta,ſeparatim per Moyſen præcepit populo, apta illorum eruditioni ſiue caſtigationi. Quẽadmodum ipſe Moyſes ait, Et mihi præcepit dominus in tempore illo dicere vobis iuſtificationes & iudicia. Hæc ergo quæ in ſeruitutem & in ſignũ data ſunt illis,circũcinxit nouo libertatis teſtamento. Quæ autem naturalia & liberalia & cõmunia omnium auxit & dilatauit,ſine inuidia largitur,donãs hominibꝰ per adoptionem patrẽ ſcire deũ,& diligere eum ex toto corde,& ſino

ne auerſione ſequi eius verbũ,nõ tantum abſtinentes ã malis operationibus,ſed etiã à concupiſcentiis earum. Auxit autẽ etiã & timorẽ:filios enim plus timere oportet,quàm ſeruos, & maiorem dilectionẽ habere in patrẽ.Et propter hoc ait dominus,Omnem ſermonẽ ocioſum quem locuti fuerint homines,reddẽt pro eo rationem in die iudicij,Et qui viderit mulierem ad concupiſcendum eã,iam mœchatus eſt eam in corde ſuo:& qui iraſcitur fratri ſuo ſine cauſa,reus erit iudicio.Vt ſciamus,quoniã nõ ſolũ factorũ reddimus rationẽ Deo vt ſerui,ſed etiã ſermonũ & cogitationũ,tãquam qui & libertatis poteſtatẽ acceperimus,in qua magis probatur homo,ſi reuereatur vt timeat,& diligat deũ.Et propter hoc Petrus ait,Non velamentũ malitiæ habere nos libertatẽ,ſed ad propitiationẽ & manifeſtationem fidei.

¶Oſtenſio quoniam non propter ſe, nec indigens deus ſeruitio eorum, Leuiticam præcepit legem: qui etiam requirit ab homine deus,nullius indigens. Cap. XXXII.

QVoniam autem non indigens deus ſeruitute eorum,ſed propter ipſos quaſdam obſeruantias in legẽ præcepit,pleniſsime prophetę indicant.Et rurſus,quoniam non indiget deus oblatione hominum,ſed propter ipſum qui offerat hominem,manifeſte dominus docuit,quemadmodũ oſtendimus. Si quando enim negligentes eos iuſtitiã, & abſtinentes à dilectione Dei videbat, per ſacrificia autẽ, & reliquas typicas obſeruantias putãtes propitiari dominũ, dicebat eis Samuel quidẽ ſic, Non vult deus holocauſta & ſacrifica,ſed vult exaudiri vocem ſuã.Ecce auditus bonus ſuper ſacrificiũ,& auditus ſuper adipem arietum. Dauid autẽ ait,Sacrificiũ & oblationem noluiſti, aures autem perfeciſti mihi:holocauſta autẽ pro delicto non poſtulaſti.Docens eos quoniã obauditionem vult deus, quæ ſeruat eos, quàm ſacrificia & holocauſtomata, quæ nihil eis proſunt ad iuſtitiam, & nouum ſimul

prophetans

prophetans teſtamentum. Manifeſtius autem adhuc in quinquageſimo pſalmo de hiis ait. Quoniã ſi voluiſſes ſacrificium dediſſem, vtique holocauſtis non delectabe ris. Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum deus non deſpicies. Quoniam ergo nihil indiget deus in eo qui eſt ante hunc pſalmo ait, Non accipiã de domo tua vitulos, nec de gregibus tuis hircos. Quoniam meæ ſunt omnes veſtræ terræ, iumen ta in montibus, & boues, cognoui omnia volatilia cæli, & ſpecies agri mecum eſt. Si eſuriero non dicam tibi, meus eſt orbis terræ, & plenitudo eius. Nunquid manducabo carnes taurorum, aut ſanguinem hircorum po tabo? Deinde ne quis putet, propterea quod iraſceretur eum recuſare hęc, infert cõſilium ei dans. Immola Deo ſacrificium laudis, & redde altiſsimo vota tua, & inuoca me in die tribulationis tuæ, & eripiam te, & glorificabis me. Illa quidem per quę putabant peccantes propitiari deum abnuens, & oſtendens quod ipſe nullius rei indiget: his autem per quæ iuſtificatur homo, & appropinquat Deo, hortatur & admonet. Hoc idem autem & Eſaias ait, Quo mihi multitudinem ſacrificiorum ve ſtrorum? dicit dominus, Plenus ſum. Et cum abnuiſſet holocauſtomata, & ſacrificium, & oblationes, & adhuc etiam & Neomenias, & ſabbata, & ferias, & reliquam vniuerſam conſequentem hijs obſeruationem, intulit, ſuadens eis quæ ſalutaria ſunt. Lauamini, mundi eſtote, auferte nequitias à cordib⁹ veſtris corã oculis meis, deſinite à malitiis veſtris, diſcite bonum facere, exquirite iudicium, eruite eum qui iniuriam patitur, iudicate pupillo, & iuſtificate viduam, & venite diſputemus, dicit dominus. Non enim ſicut mutus homo, vt multi audent dicere, diuertit eorum ſacrificium. Sed miſerãs eorum cæcitati, & verum ſacrificium inſinuans, quod offerentes propitiabuntur deum, vt ab eo vitam percipiant. Quemadmodum alibi ait, Sacrificium Deo cor contribulatum, odor ſuauitatis Deo cor clarificãs eum qui plaſmauit. Si enim iraſcens abnueret hęc cæcorum ſacrificia, tanquam qui indigni eſſent conſequi miſeri-

cordiæ

cordiam eius, non vtiq; eiſdem ipſis ſuaderet, per quæ ſaluari poſſent. Sed quoniam deus miſericors eſt, non abſcidit eos à bono conſilio. Nam per Hieremiam cum dixiſſet, Quò mihi thus de Saba affertis, & cinanomũ de terra longinqua? holocauſtomata, & ſacrificia veſtra non delectauerunt me, intulit, Audite ſermonem domini omni Iuda, hæc dicit dominus deus Iſraël, Dirigite vias veſtras, & ſtudia veſtra, & conſtituam vos in loco iſto, nec confiſi fueritis vobiſmet in ſermonibus mendacibus. Quoniam in totum non proderunt vobis, dicentes, Templum domini, templum domini, templum domini eſt. Et iterum ſignificãs, quoniam non propter hoc eduxit eos de AEgypto, vt ſacrificia ei offerrent, ſed vt obliti idololatriæ AEgyptiorum, audire vocem domini poſſent, quæ erat ei ſalus & gloria, ſic per eundem Hieremiam ait, Hæc dicit dominus, holocauſtomata veſtra colligite cum ſacrificijs veſtris, & manducate carnes. Quoniam non ſum locutus ad patres veſtros, nec de holocauſtomatibus & ſacrificijs præcepi eis, qua die eduxi eos de AEgypto, ſed ſermonem hunc pręcepi eis, dicens, Audite vocem meam, & ero deus veſter, & vos eritis populus meus, & ambulate in omnibus vijs meis, quæcunque præcepero vobis, vt bene ſit vobis. & non obaudierunt, nec intenderunt: ſed ambulauerunt in cógitationibus cordis malitiæ ſuę, & facti ſunt retrorſus, & non ad priora. Et iterum per eundem ipſum dicens, Sed in hoc glorietur qui gloriatur, intelligere & ſcire, quoniam ego ſum dominus, qui facio miſericordiam & iuſtitiam, & iudicium in terra, intulit, Quoniam in hiis voluntas mea eſt, dicit dominus. Sed nec in ſacrificiis, nec in holocauſtomatibus, nec in oblationib⁹. Nõ enim principaliter hæc, ſed ſecundum conſequentiam, & propter prædictam cauſam habuit populus, ſicut iterum Eſaias ait, Non obtuliſti mihi oues holocauſtomatis tui, nec in ſacrificiis tuis clarificaſti me, non ſeruiſti mihi in ſacrificiis, nec aliquid laborioſe feciſti in thure, nec mercatus es mihi argẽto incenſum, nec adipem ſacrificiorum tuorum concupiui, ſed in peccatis tuis,

&

& in iniquitatibus tuis ante me ſtetiſti. Super quem igitur, ait, aſpiciam, niſi in humilem & quietum, & tremẽtẽ ſermones meos. Non enim adipes & carnes pingues auferent à te iniuſtitias tuas: hoc eſt enim ieiunium, quod ego elegi, dicit dominus, Solue omnẽ nodum iniuſtitiæ, diſſolue cõnexus violentorũ commerciorum, dimitte quaſſatos in requiẽ, & omnẽ conſcriptionẽ iniuſtam conſcinde. Frange eſuriẽti panem tuum ex animo, & peregrinum ſine tecto induc in domum tuam. Si videris nudum, cooperi eum, & domeſticos ſeminis tui deſpicias: tunc erumpet matutinum lumen tuum, & ſanitates tibi cito orientur, & præcedet ante te iuſtitia, & gloria Dei circundabit te. Et adhuc te loquente dicam, Ecce adſum. Et Zacharias autem in xij. prophetis, ſignificans eis voluntatem Dei, ait, Hæc dicit dominus omnipotens, Iudicium iuſtum iudicate, pietatem & miſericordiam facite, vnuſquiſque ad fratrẽ ſuum, Viduã, & orphanum, & proſolytum, & pauperem nolite opprimere, & vnuſquiſque malitiæ fratris ſui non reminiſcatur in corde ſuo. Et iterum, Hij ſunt, inquit, ſermones quos facietis: Loquimini veritatẽ vnuſquiſque ad proximum ſuum, & iudicium pacificum iudicate in portis veſtris, & vnuſquiſque malitiam fratris ſui non recogitet in corde ſuo, & iurationẽ falſam ne dixeritis. Quoniam hæc omnia odi, dicit dominus omnipotẽs. Et Dauid autem ſimiliter, Quis eſt, inquit, homo, qui vult vitam, & amat videre dies bonos? Cohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum, Declina à malo, & fac bonum: inquire pacem, & ſequere eam. Ex quibus omnibus manifeſtum eſt, quia non ſacrificia & holocauſtomata quærebat ab eis deus, ſed fidem, & obedientiam, & iuſtitiam, propter illorum ſalutem. Sicut in Oſee propheta docens deus ſuam voluntatem, dicebat, Miſericordiam volo, quàm ſacrificium, & agnitiotionem Dei ſuper holocauſtomata. Sed & dominus noſter eadem monebat eos, dicens, Si enim cognouiſſetis, quid eſt, Miſericordiam volo quàm ſacrificium, nunquàm condemnaretis immerentes: teſtimonium quidem

dem reddens prophetis, quoniam veritatem prædicabant, illos autem arguens ſua culpa inſipientes. Sed & ſuis diſcipulis dans conſilium, primitias Deo offerre ex ſuis creaturis, non quaſi indigenti, ſed vt ipſi nec infructuoſi nec ingrati ſint, eũ qui ex creatura panis eſt, accepit & gratias egit dicens, Hoc eſt meum corpus. Et calicem ſimiliter, qui eſt ex ea creatura, quæ eſt ſecundum nos, ſuum ſanguinem confeſſus eſt, & noui teſtamenti nouam docuit oblationem, quam eccleſia ab apoſtolis accipiens in vniuerſo mundo offert Deo, ei qui alimenta nobis præſtat primitias ſuorum munerum in nouo teſtamento, de quo in xij. prophetis Malachias ſic præſignificauit, Nõ eſt mihi volũtas in võbis, dicit dominus omnipotẽs, & ſacrificium non accipiam de manibus veſtris. Quoniam ab ortu ſolis vſque ad occaſum nomen meum glorificatur inter gentes, & in omni loco incenſum offertur nomini meo, & ſacrificium purum. Quoniam magnum eſt nomen meum in gentibus, dicit dominus omnipotens: manifeſtiſsime ſignificans per hęc, quoniam prior quidem populus ceſſauit offerre Deo: omni autem loco ſacrificium offertur ei, & hoc purum, nomen autem eius glorificatur in gentibus. Euchariſtia.

¶ Quemadmodũ nomen domini Ieſu Chriſti, propriũ patris oſtẽditur. Cap. XXXIII.

Quod eſt autem nomen, quod in gentibus glorificatur, quàm quod eſt domini, per quẽ glorificatur pater, & glorificatur homo: & quoniã proprij filij eius eſt, & ab eo factus eſt homo, ſuum illud vocat. Quemadmodũ ſi quis rex ipſe filij ſui pingat imaginem, iuſte ſuam illam dicit imaginem ſecundum vtrunque, quoniã & filij eius eſt, & quoniã ipſe fecit eam: ſic & Ieſu Chriſti nomen, quod per vniuerſum mundũ glorificatur in eccleſia, ſuum eſſe confitetur pater, & quoniam filij eius eſt, & quoniam ipſe ſcribẽs id, ad ſalutem dedit hominum. Quoniam ergo nomen filij proprium patris eſt, & in Deo omnipotente, per Ieſum Chriſtum offert eccleſia, bene ait ſecundum vtrãque, & in omni loco incenſum offertur nomini

meo,

meo,& ſacrificium purum. Incenſa autem Ioannes in Apocalypſi, orationes ait eſſe ſanctorum.

¶ De ſacrificiis & oblationibus, & qui ſunt, qui in veritate offerunt. Cap. XXXIIII.

IGitur eccleſię oblatio, quam dominus docuit offerri in vniuerſo mũdo, purum ſacrificium reputatum eſt apud deum, & acceptum eſt ei, non quod indigeat à nobis ſacrificium, ſed quoniam is qui offert, glorificatur ipſe in eo quod offert, ſi acceptetur munus eius. Per munus enim erga regem & honos, & affectio oſtenditur: quod in omni ſimplicitate & innocẽtia dominus volens nos offerre prædicauit, dicẽs, Quum igitur offers munus tuum ad altare, & recordatus fueris, quoniam frater tuus habet aliquid aduerſum te, dimitte munus tuũ ante altare, & vade primum recõciliari fratri tuo, & tunc reuerſus offer munus tuũ. Offerre igitur oportet Deo primitias eius creaturæ, ſicut & Moyſes ait. Non apparebis vacuus ante conſpectum domini Dei tui: vt in quibus gratus extitit homo, in hiis gratus ei deputatus, eum qui eſt ab eo percipiat honorem. Et genus oblationum reprobatum eſt, oblationes enim & illic, oblationes autem & hic. Sacrificia in populo, ſacrificia & in eccleſia. Sed ſpecies immutata eſt tantum, quippe cum iam non à ſeruis, ſed à liberis offeratur. Vnus enim & idem dominus, propriũ autem character ſeruis oblationis, & propriũ liberorum, vti & per oblationes oſtendatur indicium libertatis. Nihil enim ocioſum, nec ſine ſigno, ſiue argumento apud eum. Et propter hoc illi quidem decimas ſuorũ habebant conſecratas. Qui autẽ perceperunt libertatem, omnia quæ ſunt ipſorum ad dominicos decernũt vſus, hilariter & libere dantes ea, non quæ ſunt minora, vtpote maiorem ſpem habentes vidua illa & paupera hic totum victum ſuum mittente in gazophylacium Dei. Ab initio enim reſpexit deus ad munera Abel, quoniã cũ ſimplicitate & iuſtitia offerebat. Super ſacrificiũ autem Cain non reſpexit, quoniam cum zelo & malitia, quæ

erat

erat aduerſus fratrem, diuiſionem habebat in corde. Quemadmodum occulta eius arguens deus ait, Nónne ſi recte offeras, recte autem non diuidas peccaſti, quieſce, quoniam non ſacrificio placatur deus. Si enim quis ſolummodo ſecundum quod videtur, munde & recte, & legitime offerre temptauerit, ſecundum ſuam animam non recte diuidat eam quæ eſt ad proximum communionem, neque timorem habeat Dei, non per id quod recte foris oblatum eſt ſacrificium, ad ſe ducit deum, intus habens peccatum: nec oblatio talis proderit ei aliquid, ſed ceſſatio mali, quod eſt intus conceptum, ne per aſsimulatam operationem, magis autem peccatum ipſum ſibi homicidam faciat hominem. Propter quod & dicebat dominus, Væ vobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ, quoniam ſimiles eſtis monumentis dealbatis. A foris enim ſepulchrum apparet formoſum, intus autem plenum eſt oſsibus mortuorum, & vniuerſa immunditia: ſic & vos à foris quidem apparetis hominibus quaſi iuſti, intus autem pleni eſtis malitia & hypocriſi. Cum à foris enim recte offerre putentur, ſimilem zelum Cain habebant in ſemetipſis, propter quod occiderunt iuſtum, prætermittentes conſilium verbi, quemadmodum & Cain. Illi enim ait, quieſce, & non aſſenſit. Quieſcere autem quid eſt aliud, quàm deſinere à propoſito impetus? Et hiis ſimilia dicens, Phariſæe, inquit, cæce emunda quod eſt intus calicis, vt fiat & quod foris eſt, mundum. Et non audierunt. Ecce enim, ait Hieremias, non ſunt oculi tui, nec cor tuum bonum, ſed in cupiditate tua, & ſanguinem iuſtum vt effundas eum, & ad iniuſtitiam, & ad homicidium vt facias. Et iterum Eſaias, Feciſtis, inquit, concilium non per me, & teſtamenta, non per ſpiritum meum. Vt igitur interior eorum voluntas & cogitatio ad manifeſtum producta, ſine culpa & malum non operantem oſtendat eſſe deū, eum qui abſconſa manifeſtat, ſed eum qui malum operetur, cum minime acquieſceret Cain, ait ei, Ad te conuerſio eius, & tu dominaberis eius. Pilato quo-

que ſimiliter dicebat, Nullam haberes poteſtatem in me, niſi data tibi fuiſſet deſuper, concedente Deo ſemper iuſtũ, vt hic quidẽ ex hiis quę paſſus eſt & ſuſtinuit, probat⁹ recipiatur, qui autẽ malignatus eſt ex hiis quæ egit adiudicatus, expellatur. Igitur non ſacrificia ſanctificant hominem, non enim indiget ſacrificio deus, ſed conſcientia eius qui offert, ſanctificat ſacrificium pura exiſtens, & præſtat acceptare deum quaſi ab amico. Peccator autem, inquit, qui occidit mihi vitulum, quaſi occidat canem. Quoniam igitur cum ſimplicitate eccleſia offert, iuſte munus eius purum ſacrificium apud deum deputatum eſt. Quemadmodum & Paulus Philippenſibus ait: repletus ſum acceptis ab Epaphrodito, quæ à vobis miſſa ſunt. odorem ſuauitatis, hoſtiam acceptabilem, placentem Deo. Oportet enim nos oblationem Deo facere, & in omnibus gratos inueniri fabricatori Deo, in ſententia pura, & fide ſine hypocriſi, in ſpe firma, in dilectione feruenti, primitias earum quæ ſunt eius creaturarum offerentes: & hanc oblationem eccleſia ſola puram offert fabricatori, offerẽs ei cum gratiarum actione ex creatura eius. Iudæi autem iam non offerunt: manus enim eorum ſanguine plenæ ſunt: nõ enim receperunt verbum, per quod offertur Deo. Sed neque omnes hæreticorum ſynagogæ. Alij enim alterum præter fabricatorem dicentes patrem, ideo quæ ſecundum nos creaturę ſunt offerentes ei, cupidum alieni oſtendunt eum, & aliena concupiſcentem. Qui vero ex defectione & ignorantia & paſſione dicunt facta ea quæ ſunt ſecundum nos, & ignorantiæ & paſsionis & defectionis fructus offerentes, peccant in patrem ſuum, contumeliam facientes magis ei, quàm gratias agentes. Quomodo autem conſtabit eis, eum panem in quo gratiæ actæ ſint, corpus eſſe domini ſui, & calicem ſanguinis eius, ſi non ipſum fabricatoris mundi filium dicant, id eſt, verbum eius, per quod lignum fructificàte defluunt fontes, dat primum quidem fœnum, poſt deinde ſpicã, deinde plenum triticum in ſpica. Quomodo autem rurſus dicũt carnem

In corruptionem deuenire,& nõ percipere vitam, quæ à corpore domini & ſanguine alitur? Ergo aut ſententiã mutent, aut abſtineant offerendo quæ prædicta ſunt. Noſtra autem conſonans eſt ſententia Euchariſtiæ, & Euchariſtia rurſus confirmat ſententiam noſtram. Offerimus enim ei, quæ ſunt eius, congruenter communicationem & vnitatem prædicantes carnis & ſpiritus. Quemadmodum enim qui eſt à terra panis percipiens vocationem Dei, iam non communis panis eſt, ſed Euchariſtia, ex duabus rebus conſtans, terrena & cæleſti: Sic & corpora noſtra percipientia Euchariſtiam, iam non ſunt corruptibilia, ſpem reſurrectionis habentia. Offerimus autẽ ei non quaſi indigenti, ſed gratias agentes donationi eius, & ſanctificantes creaturam. Quemadmodum enim deus non indiget eorum quæ à nobis ſunt, ſic nos indigemus offerre aliquid Deo. Sicut Salomon ait, Qui miſeretur pauperi, fœneratur Deo. Qui enim nullius indigens eſt deus, in ſe aſſumit bonas operationes noſtras, ad hoc vt præſtet nobis retributionem bonorum ſuorum. Sicut dominus noſter ait: Venite benedicti patris mei, percipite præparatum vobis regnũ. Eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare, ſitiui & potaſtis me, hoſpes fui & collegiſtis me, nud⁹ & cooperuiſtis me, infirm⁹ & viſitaſtis me, in carcere & veniſtis ad me. Sicut igitur non hiis indigens, attamen à nobis propter nos fieri vult, ne ſimus infructuoſi: Ita ad ipſum verbum dedit populo præceptum faciendarum oblationum, quamuis non indigeret eis, vt diſceret Deo ſeruire. Sic & ideo nos quoque offerre vult munus ad altare frequenter ſine intermiſſione. Eſt ergo altare in cælis. Illuc enim præces noſtræ, & oblationes noſtræ diriguntur: & ad templum, quemadmodum Ioannes in Apocalypſi ait, & apertum eſt templum Dei, & tabernaculum. Ecce enim, inquit, tabernaculum Dei, in quo habitabit cum hominibus.

Euchariſtia.

¶Quorum

¶ Quorum typum accipiebat populus, quemadmodum & prophetabant prophetæ futura. Cap. XXXV.

M Vnera autem & oblationes, & ſacrificia omnia in typo populus accepit. Quemadmodum oſtenſum eſt Moyſi in monte Sinai ab vno & eodem Deo, cuius & nunc in eccleſia glorificatur nomen in omnibus gentibus. Sed terrena quidé quæ ſunt erga nos diſpoſita, congruit typos eſſe eorum, quæ ſunt cæleſtia, ab eodem tamen Deo facta. Nec enim aliter poterat aſsimilari ſpiritalium imaginum. Quæ autem ſupercæleſtia & ſpiritalia ſunt, & quantum ad nos ſpectat inuiſibilia & inenarrabilia, typos rurſus alterorum cæleſtium dicere, & alterius pleromatis, & deum alterius patris imaginem eſſe, & errantium eſt à veritate, & omnimodo ſtultorum & hebetum. Cogentur enim hij tales, quemadmodum ſæpenumero oſtendimus, ſemper typos typorum, & imagines imaginum adinuenire, & nunquam figere animum ſuum in vno & vero Deo: ſupra enim deum factæ ſunt cogitationes ipſorum, ſupergreſsi cordibus ſuis ipſum magiſtrum, ſuſpitione quidem ſuperelati & ſupergreſsi, veritate autem declinantes à vero Deo.

¶ Quemadmodum inueſtigabilis & incomprehenſibilis oſtenditur is, qui hãc quæ ſecundũ nos eſt condidit creaturam. Caput XXXVI.

A D quos iuſte quis dicat, quemadmodum ipſe ſermo ſuggeretur. Quatenus ſuper deum extollitis cogitationes veſtras, inconſiderate elati? Audiſtis menſos eſſe cælos in palmo, dicite mihi menſuram, & enarrate multitudinem cælorum innumerabilem, exponite mihi plenitudinem, latitudinem, & longitudinem, & altitudinem circummenſurationis, initium & finem, quæ non intelliget cor hominis, & non comprehendet ea. Vere enim magna ſunt theſau-

theſaurophylacia cæleſtia, immenſurabilis eſt in corde deus, & incomprehenſibilis in animo, qui comprehendit terram pugillo, quis perſpiciat menſuram, & dextræ eius digitum qui cognoſcet? aut manum eius quis intelliget, eam quæ menſurat immenſa, eam quæ tendit menſura ſua menſuram cælorum, & conſtringit pugillo terram cum abyſsis, quæ in ſe continet latitudinem, & longitudinem, & profundum deorſum, & altitudinem ſupernam vniuerſæ conditionis, quæ videtur, quæ auditur & intelligitur, & quæ inuiſibilis eſt: & propter hoc ſuper omne initium & poteſtatem, & dominationem, & omne nomen quod nominatur, omnium quæ facta & condita ſunt exiſtens deus, ipſe eſt qui cælos implet, & perſpicit abyſſos, qui eſt etiam cum vnoquoque noſtrum. Deus enim, inquit, appropinquans ego ſum, & non deus de longinquo. Si abſconditur homo in abſconſis, & ego eum non videbo? manus enim eius apprehendit omnia: & ipſa eſt quæ cælos quidem illuminat, etiam quæ ſub cælo ſunt, & ſcrutatur renes, & corda, & in abſconſis ineſt & in ſecretis noſtris, & in manifeſto alit & conſeruat nos. Si autem plenitudinem & magnitudinem manus eius non comprehendit homo, quemadmodum poterit quis intelligere aut cognoſcere in corde tam magnum deũ? Quem quaſi iam menſi ſint, & perſpexerint, & vniuerſum eum decucurrerint, ſuper eũ eſſe aliud pleroma AEonum cõfingunt, & alterum patrem: ad cæleſtia quidem non ſuſpicientes, vere autem in profundum Bythum dementiæ deſcendentes: patrem quidem dicẽtes ſuum finiri, vſque ad ea quæ ſunt extra pleroma: Demiurgum vero rurſum non attingere vſque ad pleroma. Et ſic neutrum eorum ponunt eſſe perfectum, & comprehendentem omnia. Deerit enim illi quidem vniuerſa quæ eſt extra pleroma fabricatio, huic autẽ quæ eſt intra pleroma fabricatio, & neuter eorũ erit omniũ deus. Quoniam autem magnitudinem Dei ex hiis quæ ab eo facta ſunt nemo enarrare poteſt, hoc omnibus manifeſtum eſt: & quoniam magnitudo eius non deficit, ſed

omnia continet, & peruenit vſque ad nos, & nobiſcum eſt, omnis quicunque digne Deo ſapit confitebitur.

¶ Secundum quid not⁹ deus, & quod ipſe pater conditor omnium per ſuas manus formauit hominẽ. Cap. XXXVII.

I Gitur ſecundum magnitudinem non eſt cognoſcere deum, Impoſsibile eſt enim menſurari patrem: Secundum autem dilectionem eius, hæc eſt enim quæ nos per verbum eius ducit ad deum obaudiẽtes ei, ſemper dicimus quoniam eſt tãtus deus, & ipſe eſt qui per ſemetipſum conſtituit, & fecit & adornauit, & continet omnia, in omnibus autem & nos, & hunc mundum qui eſt ſecundum nos. Et nos igitur cum hiis quæ continentur ab eo, facti ſumus. Et hic eſt de quo ſcriptura ait, Et plaſmauit deus hominem, limum terræ accipiens, & inſufflauit in faciem eius flatum vitæ. Non angeli fecerunt nos, nec nos plaſmauerunt, nec angeli potuerũt imaginẽ facere Dei, nec alius quis, præter verbum domini, nec virtus longe abſiſtens à patre vniuerſorum. Nec enim indigebat horum deus ad faciendum, quæ ipſe apud ſe præfinierat fieri, quaſi ipſe ſuas nõ haberet manus. Adeſt enim ei ſemper verbum & ſapientia filius, & ſpiritus, per quos, & in quibus omnia libere & ſponte fecit, ad quos & loquitur, dicens, Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram, ipſe à ſemetipſo ſubſtantiam creaturarum, & exemplum factorum, & figuram in mundo ornamentorum accipiens. Bene ergo ſcriptura dicit: Primo omnium crede, quoniam vnus eſt deus, qui omnia conſtituit & conſummauit, & fecit ex eo quod nõ erat, vt eſſent omnia, omnium capax, & qui à nemine capiatur. Bene autẽ & in prophetis Malachias ait: Nõne vn⁹ deus qui conſtituit nos? Nonne pater vnus eſt omnium noſtrorũ? Conſequẽter autẽ & Apoſtolus ait: Vn⁹ deus, inquit, pater qui ſuper omnes, & in omnibus nobis. Similiter autem & dominus, omnia mihi, inquit, tradita ſunt à patre meo, Manifeſte ab eo qui omnia fecit. Non

enim

enim aliena, ſed ſua tradidit ei, In omnibus autem nihil ſubtractum eſt, & propter hoc idē eſt Iudex viuentium & mortuorum, habens clauem Dauid, aperit, & nemo claudit, claudit, & nemo aperit. Nemo enim ali⁹ poterat nec in cælo, nec in terra, nec ſub terra aperire paternum librum, nec videre eum, niſi agnus qui occiſus eſt, & ſanguine ſuo redemit nos: ab eodem, qui omnia verbo fecit, & ſapientia adornauit accipiens omnium poteſtatem, quando verbum caro factum eſt, vt quemadmodum in cælis principatum habuit verbum Dei, ſic & in terra haberet principatum: quoniam homo iuſtus, qui peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius: principatum autem habeat eorum quę ſunt ſub terra, ipſe primogenitus mortuorum factus: & vt viderent omnia, quemadmodum prædiximus, ſuum regē, & vt in carnem domini occurrat paterna lux, & à carne eius rutila veniat in nos, & ſic homo deueniat in incorruptelam, circundatus paterno lumine. Et quoniam verbum, id eſt, filius ſemper cum patre erat, per multa demonſtrauimus. Quoniam & ſapientia quæ eſt ſpiritus, erat apud deum ante omnem conſtitutionem, per Salomonem ait: Deus ſapientia fundauit terram, parauit autem cælum prudentia. Senſu eius abyſſi eruperunt, nubes autem manauerunt ros. Et rurſus, Dominus creauit me principium viarum ſuarum, in opera ſua ante ſeculum fundauit me, in initio antequā terram faceret, & priuſquàm procederent fontes aquarum, antequam montes confirmarentur, Ante omnes autem colles genuit me. Et iterum, Cum pararet cęlum eram cum illo, & cū firmos faceret fontes abyſsi, quando fortia faciebat fundamenta terræ, eram apud eum aptans. Ego eram cui adgaudebat, quotidie autem delectabar ante faciem eius in omni tempore, cum lætaretur orbe perfecto, & iocundaretur in filiis hominum. Vnus igitur deus, qui verbo & ſapientia fecit & aptauit omnia, hic eſt autē Demiurgus, qui & mundū hunc attribuit humano generi, qui ſecundū magnitudinem quidem ignotus eſt omnibus hiis qui ab eo facti ſūt.

Nemo enim inueſtigauit altitudinem eius, nec veterũ, nec eorum qui nunc ſunt. Secundum autẽ dilectionem cognoſcitur ſemper, per eum per quem conſtituit omnia. Eſt autẽ hic verbũ eius dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui in nouiſsimis tẽporibus homo, in hominibus factus eſt, vt finem coniungeret principio, id eſt, hominem Deo. Et propterea prophetæ ab eodem verbo propheticum accipientes chariſma, prædicauerunt eius ſecundum carnem aduentum, per quem commixtio & communio Dei & hominis ſecundum placitum patris facta eſt, ab initio prænunciante verbo Dei, quoniam videbitur deus ab hominibus, & conuerſabitur cum eis ſuper terram, & colloqueretur affuturus eſſet, id eſt ab vniuerſo ſuo plaſmate, ſaluans illud, & parcibilis ab eo, & liberans nos de manibus omnium odientiũ nos, tranſgreſsionis ſpiritu, & faciens nos ſeruire ſibi in ſanctitate & iuſtitia omnes dies noſtros, vti complexus homo ſpiritum Dei, in gloriam cedat patris. Hæc prophetice ſignificabant prophetæ, ſed non quemadmodum quidam dicunt, inuiſibili patre omnium exiſtente alterum eſſe eum, qui à prophetis videretur. Hoc autem dicunt, qui in totum quid ſit prophetia neſciunt. Nam prophetia eſt prædicatio futurorum, id eſt, eorum quæ poſt erunt, præſignificatio. Præſignificabant enim prophetæ, quoniam videbitur deus ab hominibus, quemadmodum & dominus ait, Beati mũdo corde, quoniam ipſi deum videbunt. Sed ſecũdum magnitudinem quidem eius, & mirabilem gloriam nemo videbit deum, & viuet, Incapabilis enim pater: ſecundum autem dilectionẽ & humanitatẽ, & quod omnia poſsit, etiã hoc cõcedit hiis qui ſe diligunt, id eſt videre deum, quod & prophetabãt prophetæ. Quoniã quæ impoſsibilia apud deũ. Homo etenim à ſe non videt deum. Ille autẽ volẽs videtur ab hominibus, à quibus vult, & quẽadmodum vult. Potens eſt enim in omnibus deus, viſus quidẽ tũc per ſpiritũ prophetiæ, viſus eſt autẽ & per filiũ adoptiue, videbitur autẽ & in regno cælorũ paternaliter, ſpiritu quidẽ præparãte hominẽ in filiũ Dei, filio autẽ adducente

ducente ad patrem, patre autem incorruptelam donante in æternam vitam, quæ vnicuique euenit ex eo quod videat deum. Quemadmodum enim videntes lumẽ intra lumen ſunt & claritatem eius recipiũt, Sic & qui vident deum, intra deum ſunt, percipientes eius claritatem. viuificat autem eos claritas, percipiunt ergo vitam qui vidẽt deum: & propter hoc incapibilis, viſibilẽ ſe & comprehenſibilem, & capacem hominibus præſtat, vt viuificet percipientes & videntes ſe. quemadmodũ enim magnitudo eius inueſtigabilis eſt, ſic & benignitas eius enarrabilis, per quam viſus vitam præſtat iis, qui vidẽt eum. Quoniam viuere ſine vita impoſsibile eſt: ſubſiſtẽtia vitæ autem, de participatione euenit: participatio autem Dei, eſt videre deum, & frui benignitate eius. Homines igitur videbunt deum, & viuẽt per viſionem, immortales facti, & pertingentes vſque in deum. Quod ſicut prædixi per prophetas figuraliter manifeſtabatur, quoniam videbitur Deus ab hominibus, qui portant ſpiritum eius, & ſemper aduẽtum Chriſti ſuſtinent. Quẽadmodum & in Deuteronomio Moyſes ait: In die iſta videbimus, quoniam loquetur deus ad hominem, & viuet. Quidam enim eorum videbant ſpiritum propheticum, & operationes eius in omnia genera chariſmatum effuſa: alij verò aduentum domini, & eã quæ eſt ab initio admiſtrationem, per quam perfecti, voluntatem patri quæ eſt in cælis, & quæ eſt in terris: alij verò & glorias paternas temporibus aptas, & ipſis qui videbant, & qui tunc audiebant, & omnibus qui deinceps audituri erant. Sic igitur manifeſtabatur deus, per omnia enim hæc Deus pater oſtenditur, ſpiritu quidem operante, filio verò adminiſtrante, patre verò comprobante, homine verò conſummante ad ſalutem. Quemadmodum & per prophetam Oſee ait, Ego, inquit, viſiones multiplicaui, & in manibus prophetarum aſsimilatus ſum. Apoſtolus autem idipſum expoſuit, dicens, Diuiſiones autẽ chariſmatum ſunt, idem autẽ ſpiritus, & diuiſiones miniſteriorum ſunt, idẽ dominus, & diuiſiones operationum ſunt, idẽ autẽ deus, qui operatur omnia in omni-

bus

bus. Vnicuique autem datur manifeſtatio ſpiritus ad vtilitatem. Sed quoniam qui in omnia in omnibus operatur deus eſt, qualis eſt & quatenus eſt, inuiſibilis & inenarrabilis eſt omnib⁹, quæ ab eo facta ſunt, Incognitus autem nequaquã: omnia enim per verbum eius diſcunt, qui eſt vnus deus pater qui cõtinet omnia, & omnibus eſſe præſtat, quemadmodum in Euãgelio ſcriptũ eſt, Deum nemo vidit vnquã, niſi vnigenitus filius, qui eſt in ſinu patris, ipſe enarrauit. Enarrat ergo filius ab initio patris, quippe qui ab initio eſt cum patre, qui & viſiones propheticas, & diuiſiones chariſmatum, & miniſteria ſua, & patris glorificationem conſequenter & compoſite oſtenderit humano generi apto tempore ad vtilitatem. Vbi eſt enim conſequentia, illic & conſtantia, & vbi eſt conſtantia, illic & pro tempore, & vbi pro tempore, illic & vtilitas, & propterea verbum diſpenſatum paternæ gratiæ factus eſt ad vtilitatem hominum, propter quos fecit tantas diſpoſitiones, hominibus quidem oſtendens deum, deum autem exibens hominem: & inuiſibilitatem quidem patris cuſtodiens, ne quando homo fieret contemptor dei, & vt ſemper haberet, ad quod proficeret: viſibilem autem rurſus hominibus per multas diſpoſitiones oſtendens deum, ne in totum deficiens homo ceſſaret eſſe: Gloria enim dei viuens homo, Vita autem hominis, viſio dei. Si enim quæ eſt per conditionem oſtenſio dei vitam præſtat hominibus in terra viuentibus, multo magis ea quæ eſt per verbum manifeſtatio patris, vitam præſtat hiis, qui vident deum. Quoniam ergo ſpiritus dei, per prophetas futura ſignificauit, præformans nos, & præaptãs ad id, vt ſubditi deo ſimus: futurum autem erat, vt homo per ſancti ſpiritus bene placitũ videret: neceſſario oportebat eos per quos futura prædicabantur videre deum, quem ipſi hominibus videndum intimabant: vti non ſolum dicatur prophetice deus, & dei filius, & filius, & pater, ſed vt videatur omnibus mẽbris ſanctificatis & edoctis ea quæ ſunt dei, vt præformaretur & præmeditaretur homo applicari in eam gloriam, quæ poſt reuelabitur hiis qui diligũt

deum. Non enim ſolum ſermone prophetabāt prophetæ, ſed & viſione, & cōuerſatione, & actibus quos faciebant, ſecundum id quod ſuggerebat ſpiritus: ſecūdum hanc igitur rationem inuiſibilem videbant deum. Quémadmodum & Eſaias ait, Regem dominum ſabaoth vidi oculis meis, ſignificans, quoniam videbit oculis deū homo, & vocem eius audiet. Secundum hanc igitur rationem, & filium dei hominem videbāt conuerſatum cum hominibus, id quod futurum erat prophetantes, eum qui nondum aderat, adeſſe dicentes, & impaſsibilem paſſibilem annuntiantes, & eum qui tunc in cælis, in limum mortis deſcendiſſe, dicentes, Et reliquas autem eius recapitulationis diſpoſitiones, quaſdam quidem per viſiones videbant, quaſdam per verbum annuntiabāt, quaſdam verò per operationem typice ſignificabāt, quæ quidem videnda erant viſibiliter videntes, quæ verò audienda erant, ſermone præconantes, quæ verò agenda erant, operatione perficientes, vniuerſa verò prophetice annunciantes. Propterea & Moyſes traſgreſſori quidem legis populo igneum deum eſſe dicebat, igneum à deo diem ſuperduci minitans. His verò qui erga dominum timorem habebant, dominus deus, dicebat, miſericors, pius, & magnanimus, & magnæ miſerationis, & verax, & iuſtitiam ſeruans, & miſericordiā in milia, auferens iniuſtitias, & nequitias, & peccata. Et verbū quidem loquebatur Moyſi apparens in conſpectu, quemadmodum ſi quis loquatur ad amicum ſuum: Moyſes verò cupiuit manifeſte videre eum, qui ſecum loquebatur, & dictum eſt ei, Sta in loco alto petræ, & manum meam contegam ſuper te. Quando verò trāſierit claritas mea, tunc videbis quæ ſunt poſteriora mea, facies autem mea non videbitur tibi, non enim videt homo faciē meam, & viuet: vtráque ſignificans, quoniā & impoſsibile eſt homini videre deum, & quoniam per ſapientiā dei in nouiſsimis temporibus videbit deum homo, in altitudine petræ, hoc eſt in eo qui eſt ſecundum hominē eius aduentus, & propter hoc facie ad faciem confabulatus eſt cum eo in altitudine montis, aſſiſtente etiam

Helia,

Helia, quemadmodum Euangelium retulit, reſtituens in fine priſtinam repromiſsionem. Non igitur manifeſte ipſi faciem Dei videbant prophetæ, ſed diſpoſitiones & myſteria quæ inciperet homo videre deum. Quemadmodum & Heliæ dicebatur, Exies cras & ſtabis in conſpectu domini,& ecce dominus tranſiet,& ecce ſpiritus magnus, & fortis qui diſſoluet montes, & conteret petras in conſpectu domini, & non in ſpiritu dominus,& poſt ſpiritum terræmotus, & non in terræmotu dominus,& poſt terræmotum ignis,& non in igne dominus, & poſt ignẽ vox auræ tenuis. Per hæc enim & per prophetas valde indignans, propter tranſgreſsionem populi & propter interfectionẽ prophetarum, docebãtur mitius agere, ac ſecundum hominem aduentus domini ſignificabatur futurus, poſt illam legem quæ data eſt per Moyſen,mitis & tranquillus,in quo nec calamum quaſſatum confregit, nec linum fumigans extinxit. Oſtendebatur autem & regni eius mitis & pacifica requietio. Poſt enim ſpiritum qui conterit montes, & poſt terræmotum, & poſt ignem,tranquilla & pacifica regni eius adueniunt tempora,in quibus cum omni tranquillitate ſpiritus Dei viuificat, & auget hominem. Manifeſtius autem adhuc per Ezechielem factum eſt, quoniam ex parte diſpoſitiones Dei,ſed non ipſum videbant prophetę priores deum. Hic enim dei cum vidiſſet viſionem,& Cherubim & rotas eorum,& vniuerſæ progreſsionis eius myſterium cum retuliſſet,& ſimilitudinem quaſi figuram hominis, & illa quidem quæ erant ſuper lumbos eius quaſi figuram electri,quæ autem deorſum quaſi viſionem ignis, & reliquam vniuerſam thronorum viſionem manifeſtans,ne quis putaret forte eum in hiis proprie vidiſſe deum,intulit,hæc viſio ſimilitudinis glorię domini. Igitur ſi neque Moyſes vidit deum, nec Helias, nec Ezechiel,qui multa de cæleſtibus viderunt, quæ autem ab hiis videbantur erant ſimilitudines claritatis domini,& prophetiæ futurorum,manifeſtum eſt quoniam pater quidem inuiſibilis, de quo & dominus dixit: Deũ nemo vidit vnquam. Verbum autem eius quemadmodum

ſtum volebat ipſe, & ad vtilitatem videntium claritatem monſtrabat patris, & diſpoſitiones exponebat. Quemadmodum & dominus dixit, Vnigenitus deus qui eſt in ſinu patris, ipſe enarrauit. Et ipſe autem interpretatur patris verbum, vtpote diues & multus exiſtens, non in vna figura, nec in vno charactere videbatur videntibus eum, ſed ſecundum diſpẽſationum eius cauſas ſiue efficaciam, ſicut in Daniele ſcriptum eſt, Aliquando enim cum hiis qui erant circa Ananiam, Azariam, Mizaelem videbatur, aſsiſtens eis in fornace ignis, & in camino, & liberans eos de igne, Et viſio, inquit, quarti, ſimilis filio dei. Aliquãdo autẽ lapis à mõte abſciſus ſine manibus, & percutiens tẽporalia regna, & ventilans ea, & ipſe replens vniuerſam terram. Rurſum hic idem videbitur quaſi filius hominis in nubibus cæli veniens, & appropinquans ad veterẽ dierum, & ſumens ab eo vniuerſam poteſtatem & gloriam, & regnum, Et poteſtas, inquit, eius poteſtas æterna, & regnum eius non interibit, Sed & Ioannes domini diſcipulus in Apocalypſi ſacerdotalem & glorioſum regni eius videns aduentum, Conuerſus ſum, inquit, videre vocem quæ loquebatur mecum, & conuerſus vidi ſeptem candebra aurea, & inter candelabra ſimilem filio hominis indutum podere, & adcinctum ad mammas zonam aureã. Caput autem eius & capilli quemadmodum lana alba, quomodo nix, & oculi eius vt flamma ignis, & pedes eius ſimiles chalcolibano, quemadmodum in camino ſuccenſus eſt. Vox eius quaſi vox aquarum, & habet ſtellas ſeptem in manu dextera ſua, & de ore eius romphea ex vtráque parte acuta exiebat, & facies eius quemadmodum ſol fulgens in virtute ſua. In hiis enim aliquid à patre clarum eius ſignificat, vt caput, aliquid verò ſacerdotale, vt poderẽ: & propter hoc Moyſes ſecundum typum veſtiuit pontificem: aliquid verò ad finem, quemadmodum chalcolibanum in camino ſuccenſum, quod eſt fortitudo fidei, & perſeuerabile orationum, propter aduenieus in fine temporum ſuccenſionis incendium. Ioanne verò non ſuſtinente viſionẽ, Et cecidi enim, inquit, ad pedes eius

quaſi

quaſi mortuus, vt fieret quod ſcriptum eſt, Nemo videt deũ, & viuet, & viuificãs eũ verbum & admonens, quoniã ipſe eſt in cuius pectore recũbebat ad cœnã, interrogãs quis eſſet qui inciperet eũ tradere, Et dicebat, Ego ſum primus & nouiſsimus, & qui viuo, & fui mortuus, & ecce viuo in ſecula ſeculorum, & habeo claues mortis & inferorum. Et poſt hęc in ſecunda viſione eundem dominũ vidẽs, Vidi enim, inquit, in medio throni & quatuor animalium, & in medio presbyterorum agnum ſtãtem quaſi occiſum, habentem cornua ſeptem, & oculos ſeptẽ, qui ſunt ſeptẽ ſpiritus dei, dimiſsi in vniuerſam terrã. Et rurſus de eodẽ ipſo agno, ait, Et ecce equus albus, & qui ſedebat ſuper eũ vocabatur fidelis, & verus, & per iuſtitiã iudicat, & pugnat, & oculi eius ſicut flãma ignis, & in capite eius diademata multa, habens nomen ſcriptum, quod nemo ſcit niſi ipſe, & circumamictus veſtimentum aſperſum ſanguine, & vocatur nomen eius verbum dei, & exercitus cæli ſequebatur eum in equis albis, veſtiti biſſynum album mundum, & de ore eius procedit rõphea acuta, vt in ea percutiat gentes, & ipſe paſcet eos in virga ferrea, & ipſe calcat lacũ vini furoris iræ dei omnipotentis, & habet ſuper veſtitum, & ſuper femur ſuũ nomẽ ſcriptum, Rex regum, & dominus dominantium. Sic ſemper verbum Dei velut lineamenta rerum futurarum habet, & velut ſpecies diſpoſitionũ patris hominibus oſtendebat, docens nos quæ ſunt Dei. Nõ ſolum autẽ per viſiones quæ videbãtur, & ſermones qui prçconabãtur, ſed & in operationibus viſus eſt prophetis, vt per eos præfiguraret, & prædemõſtraret futura. Propter quod & Oſee propheta accepit vxorẽ fornicationis, per operationẽ prophetãs, quoniã fornicãdo fornicabitur terra à domino, hoc eſt, qui ſuper terram ſunt homines, & de huiuſmodi hominibus beneplacitũ habebit deus aſſumere eccleſiam ſanctificandam communicatione filij eius, ſicut & illa ſanctificata eſt communicatione prophetæ. Et propter hoc Paulus ſanctificatam ait infidelem mulierem in viro fideli. Adhuc etiã filios ſuos nominauit propheta, non miſericordiam cõſequuta,

ta & nõ populus, vt quẽadmodũ Apoſtolus ait, Fiat quĩ nõ populus, populus, & nõ miſericordiã cõſequuta, miſericordiã cõſequuta, & in loco eliberata, in quo vocabitur nõ populus, ibi vocabũtur filij dei viui. Id quod à ꝓpheta typice per operationẽ factũ eſt, oſtẽdit Apoſtolus vere factũ in eccleſia, & Chriſto. Sic autẽ & Moyſes AEthiopiſſam accipiebat vxorẽ, quã ipſe Iſraelitidã fecit, præſignificans quoniam oleaſter inſeritur in oliuam, & participans pinguedinis eius erat. Quoniã enim is qui ſecundum carnem natus eſt Chriſtus, à populo quidem habebat inquiri, vt occideretur, liberari verò in AEgypto, id eſt in gentibus, & ſanctificare eos, qui ibi eſſent infantes, vnde & eccleſiam ſibi perfecit: AEgyptus enim ab initio gentilis, quemadmodum AEthiopiſſa: propter hoc per nuptias Moyſi in nuptiæ verbi oſtendebantur, & per AEthiopiſſam coniugem, ea quæ ex gentibus eſt eccleſia manifeſtabatur, cui qui detrahunt, & incuſant & derident eam, non erunt mundi, Leproſi enim erunt & abiicientur à iuſtorum caſtris. Sic autem & Raab fornicaria ſemetipſam quidem cõdemnans, quoniam eſſet gentilis omnium peccatorum rea, ſuſcepit autem ſpeculatores, qui ſpeculabantur vniuerſam terram, & apud ſe abſcõdit patrem ſcilicet & filium & ſpiritum ſanctum. Et cum vniuerſa ciuitas, in qua habitabat, concidiſſet in ruinam, canẽtibus ſeptem tubicinis in vltimis Raab fornicaria cõſeruata eſt, cum vniuerſa domo ſua fide ſigni coccini ſicut & dominus dicebat hiis qui aduẽtum eius non excipiebant, phariſæi ſcilicet, & coccini ſignũ nullificãt, quod erat paſcha, redemptio & exodus populi ex AEgypto, dicens, Publicani & meretrices præcedẽt vos in regno cælorum.

¶ Quemadmodum in Abraham præfigurabatur fides noſtra, & quę expoſitio eorũ, quæ facta ſunt à patribus.

Caput XXXVIII.

Quoniam autẽ & in Abraham præfigurabatur fides noſtra, & quoniam patriarcha noſtræ fidei velut propheta fuit, pleniſsime Apoſtolus

lus docuit in epiſtola ad Galatas, dicens, Qui ergo tribuit vobis ſpiritum, & operatur virtutes in vobis, ex operibus legis an ex auditu fidei? Sicut Abraham credidit deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiã. Cognoſcite itaq; quoniam qui ſunt ex fide, hij filij ſunt Abrahæ, Præuidens autem ſcriptura, quoniam ex fide iuſtificat gentes deus, prænuntiauit Abrahæ, quoniam benedicentur in eo omnes gentes. Itaque qui ex fide ſunt, benidicentur cum fideli Abraham. Ob quæ non ſolum prophetã eum dixit fidei, ſed & patrem eorum qui ex gentibus credũt in Chriſtum Ieſum, eo quod vna & eadẽ illius & noſtra ſit fides, illo quidem credente futuris quaſi iam factis, propter repromiſsionẽ Dei: nobis quoque ſimiliter per fidem ſpeculãtibus eam quæ eſt in regnõ hæreditatem, propter repromiſsionem dei. Et ea autẽ quæ circa Iſaac non ſine ſignificatione ſunt. In ea enim epiſtola quæ eſt ad Romanos, ait Apoſtolus, Sed & Rebecca ex vno concubitu habens Iſaac, patris noſtri à verbo reſponſum accepit, vt ſecundum electionẽ propoſitũ Dei permaneat, non ex operibus, ſed ex vocante dictum eſt ei, Duo enim populi in vtero tuo, & duæ gentes in ventre tuo, & populus populum ſuperabit, & maior ſeruiet minori. Ex quibus manifeſtatum eſt, non ſolum prophetationes patriarcharum, ſed & partum Rebeccæ prophetiam fuiſſe duorum populorum, & vnum quidem eſſe maiorem, alterum verò minorem, & alterum quidẽ ſub ſeruitio, alterum autem liberum, Vnius autem & eiuſdem patris vnus & idem deus noſter, & illorum: qui eſt abſconſorũ cognitor, qui ſcit omnia antequã fiant, & propter hoc dicens, Iacob dilexi, Eſau autem odio habui. Si quis autẽ & actus qui ſunt Iacob addiſcat, inueniet eos non inanes, ſed plenos diſpoſitionum: & in primis in natiuitate eius, quemadmodum apprehendit calcamneum fratris, & Iacob vocatus eſt, id eſt ſupplantator, tenens ſed qui non tenetur, ligans pedes, ſed quin non ligatur, luctans & vincens, tenẽs in manu calcaneum aduerſarij, id eſt victoriam. Ad hoc enim naſcebatur dominus, cuius typum generationis monſtrabat, de quo & Ioannes

in Apo-

In Apocalypſi ait, Et exiuit vincens, vt vinceret. Deinde autem primogenita accipiés, quando vituperauit ea frater eius: quemadmodum & iunior populus eum primogenitum Chriſtum accepit, cũ eum repulit populus ætate prouectior, dicens, Non habemus regem niſi Cæſaré In Chriſto auté vniuerſa benedictio, & propter hoc benedictiones prioris populi à patre ſubripuit poſterior populus, Quéadmodũ Iacob abſtulit benedictionẽ huius Eſau. Ob quam cauſam fratris patiebatur inſidias, & perſecutiones frater ſuus, ſicut & eccleſia hoc idem à Iudæis patiebatur. Peregre naſcebantur duodecim tribus genus Iſraël, quoniam & Chriſtus peregre incipiebat decaſtylum firmamentum eccleſiæ generaré. Variç oues quæ fiebant hinc Iacob merces, & Chriſti merces ex variis & differentibus gentibus, in vnam cohortem fidei cõuenientes fiunt homines, quemadmodum pater promiſit ei, Poſtula, dicens, à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſsionem tuam terminos terræ. Et quoniam multitudines filiorum domini prophetæ fiebant Iacob, neceſsitas omnis fuit ex duabus ſororibus eum filios facere: Quemadmodum Chriſtus ex duabus legibus vnius & eiuſdem patris. Similiter autem & ex ancillis, ſignificans quoniam ſecundum carnem ex liberis & ex ſeruis Chriſtus ſtatuet filios dei, ſimiliter omnibus dans munus ſpiritus viuificãtis nos. Omnia autem ille faciebat propter illam iuniorem, bonos oculos habentem Rachel: quæ præ figurabat eccleſiam, propter quam ſuſtinuit Chriſtus: qui tunc quidem patriarchas ſuos & prophetas præfigurans & prænũtians futura, præexercens ſuam partem diſpoſitionibus Dei, & aſſuſcens hæreditatem ſuam obedire Deo, & peregrinari in ſeculo, & ſequi verbum eius, & præfigurare futura, Nihil enim vacuum, neque ſine ſigno apud eum.

¶ Quare lauit pedes diſcipulorum ſuorum, & quare diſcumbētibus, & quod ipſe ſimiliter ante omnes deus oſtenditur.

Cap. XXXIX.

IN nouiſsimis autem temporibus, cum venit plenitudo temporis libertatis, ipſum verbum per ſeipſum ſordes abluit filiorum Siō, manibus ſuis lauās pedes diſcipulorum. Hic eſt enim finis humani generis, reædificātis deum, & vti quemadmodum in initio per primos omnes in ſeruitutē redacti ſumus debito mortis, ſic in vltimo per nouiſsima omnes, qui ab initio diſcipuli, emundati & abluti quæ ſunt mortis, in vitā veniāt Dei. Qui enim pedes lauit diſcipulorum, totum ſanctificauit corpus, & emundationem adduxit. Quapropter & recumbētibus eis miniſtrabat eſcam, ſignificās eos qui in terra recūbebant, quibus venit miniſtrare vitam. Sicut Hieremias ait, Recōmemoratus eſt dominus ſanctus Iſrael mortuorū ſuorum, qui prædormierunt in terra defoſsionis, & deſcēdit ad eos, vti Euāgelizaret eis ſalutare ſuum ad ſaluandum eos. Propter hoc autem & diſcipulorum oculi erāt grauati veniente Chriſto ad paſsionē, & inueniens eos dormiētes, primo quidem dimiſit, ſignificās patientiā dei in dormitione hominū. Secundo verò veniens excitauit eos, & erexit, ſignificās quoniā paſsio eius expergefactio eſt dormientium diſcipulorum, propter quos & deſcendit in inferiora terræ, id quod erat inoperatū conditionis viſurus oculis, de quibus & dicebat dicipulis, Multi prophetę & iuſti cupierūt videre & audire, quæ vos videtis & auditis. Non enim propter eos ſolos, qui tēporibus Tyberij Cæſariis crediderunt ei venit Chriſtus, nec propter eos ſolos, qui ſunt nunc homines, prouidētiam fecit pater, Sed propter omnes omnino homines, qui ab initio ſecūdum virtutem ſuam in ſua generatione, & timuerunt, & dilexerunt deum, & iuſte & pie conuerſati ſunt erga proximos, & concupierunt videre Chriſtum, & audire vocē eius. Quapropter omnes huiuſmodi in ſecundo aduentu, primo de ſomno excitabit, & eriget tam eos,

quàm

quàm reliquos, qui iudicabuntur, & conſtituet in regnū ſuum. Quoniã quidem vnus deus, qui patriarchas quidem direxit in diſpoſitiones ſuas, Iuſtificat autem circuncisionem ex fide, & præputium per fidem. Quemadmodum enim in primis nos præfigurabamur & præ-nuntiabamur, ſic rurſus in nobis illi deformantur, hoc eſt, in eccleſia, & recipiunt mercedem pro hiis quæ laborauerunt.

¶ Quod ait, Non vos laboraſtis, alij laborauerunt, & vos in labores eorum introiſtis.
Caput XL.

PRopter hoc dicebat dominus diſcipulis, Ecce dico vobis, Attollite oculos veſtros, videte regiones, quoniã albæ ſunt ad meſſem. Nã meſſor mercedem accipit, & congregat fructum in vitam ęternã, vti & qui ſeminat, & qui metit ſimul gaudeat. In hoc eſt ſermo verus, quoniã alius eſt qui ſeminat, & alius qui metit. Et ego enim præmiſi vos metere, quod vos nõ laboraſtis, alij laborauerunt & vos in laborẽ eorũ introiſtis. Qui ergo ſunt qui laborauerũt, qui diſpoſitionibus deſeruiunt. Manifeſtum eſt quia patriarchæ & prophetæ, qui etiam præfigurauerunt noſtram fidem, & diſſeminauerunt in terram aduentum filij dei, quis & qualis erit, vti qui poſteriores erant futuri homines, habentes timorẽ dei, facile ſuſceperent aduẽtum Chriſti, inſtructi à prophetis. Et propter hoc Ioſeph cũ cognouiſſet quod prægnãs eſſet Maria, & cogitabat abſcõſe dimittere eã, angelus in ſomnis dixit ad eum, Ne timeas aſſumere Mariã cõiugem tuã, quod enim habet in vẽtre, ex ſpiritu ſancto eſt. Pariet autem filium, & vocabis nomẽ eius Ieſum, ipſe enim ſaluabit populum ſuũ à peccatis eorum. Et adiecit ſuadens ei, Hoc autem totum factum eſt, vt adimpleretur quod dictum à domino per prophetam dicentem, Ecce virgo in vtero accipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel, per ſermones prophetæ ſuadẽs ei & excuſans Mariã, hãc eãdẽ eſſe oſtẽdens, quæ ab Eſaia eſſet prænuntiata virgo, quę generat

Emanuel. Quapropter ſine dubitatione ſuaſus Ioſeph, & Mariam accepit, & in reliqua vniuerſa educatione Chriſti gaudens, obſequium præſtitit, vſque in AEgyptum ſuſcipiens profectionem, & inde regreſſum & in Nazareth tranſmigrationem. Denique qui ignorabant ſcripturas,& repromiſsionem dei,& diſpoſitioné Chriſti, patrem eum putabant pueri. Propter hoc autem & ipſe dominus in Capharnaũ Eſaiæ prophetias legebat, Spiritus domini ſuper me,quapropter vnxit me,Euangelizare pauperibus miſit me,curare contribulatos corde,præconare captiuis remiſsionem, & cæcis viſionem. Semetipſum quoque oſtendés prænuntiatũ per prophetas,dicebat eis, Hodie impleta eſt ſcriptura hæc in auribus veſtris. Propter hoc Philippus,cũ inueniſſet eunuchum reginæ AEthiopum legẽtem ea quæ ſcripta ſunt, Quemadmodum ouis ad victimam ductus eſt, quemadmodum agnus in conſpectu tondentis ſine voce, ſic nõ aperuit os ſuum, In humilitate iudicium eius ablatum eſt: & reliqua quæcunque de paſsione eius,& de carnali aduentu,& quemadmodum inhonoratus eſt à nõ credentibus ei, pertranſiuit propheta, facile ſuaſit ei credere eum eſſe Chriſtum Ieſum, qui ſub Pontio Pilato crucifixus eſt,& paſſus eſt, quæcunque prædixit propheta, eúmque eſſe filium dei, qui æternam vitam hominibus dat. Et ſtatim vt baptizauit eum,abſceſsit ab eo. Nihil enim aliud deerat ei qui à prophetis fuerat præcatechizatus,non deum patrem, nõ conuerſationis diſpoſitionem,ſed ſolum aduentum ignorabat filij Dei, quem cũ breuiter cognouiſſet, agebat iter gaudens, præco futurus in AEthiopia Chriſti aduentus. Quapropter non multum laborauit circa eum Philippus,quia erat in timore Dei præaptatus à prophetis. Propter hoc autem & apoſtoli oues colligẽtes quæ perierant domus Iſrael, de ſcripturis alloquentes eos, oſtendebant Ieſum crucifixum, hunc eſſe Chriſtum filium dei viui, & magnam multitudinem ſuadebant, quæ tamen habebat timorem ad Deum, & vna die baptizati ſunt hominum tria milia,& quatuor,& quinque.

pertrãſiuit dixit,pro breuiter expoſuit.

¶Quare

¶ Quare Paulus dicit plus ſe quàm omnes laboraſſe. Cap. XLI.

PRopter hoc & Paulus gentium apoſtolus cum eſſet, Plus eis, inquit, omnibus laboraui. Illis enim facilis catechizatio fuit, videlicet cum ex ſcripturis haberét oſtenſiones, & qui Moyſen & prophetas audiebant, & facile recipiebant primogenitum mortuorum, & principem vitæ dei, eum qui per extenſionem manuum diſſoluebat Amalech, & viuificabat hominem de ſerpentis plaga per fidem, quæ erat in eum. Gentes quidem primo catechizabat Apoſtolus, quemadmodum in eo libro, qui ante hunc eſt, oſtendimus, diſcedere ab idolorum ſuperſtitione, & vnum deum colere factorem cæli & terræ, & vniuerſæ conditionis fabricatoré. Eſſe autem huius filium verbum eius, per qué conſtituit omnia, & hunc in nouiſsimis temporibus hominem & in hominibus factum reformaſſe quidem humanum genus, deſtruxiſſe quidem & viciſſe inimicum hominis, & donaſſe ſuo plaſmati aduerſus reluctantem victoriam. Adhuc autem & ſi non faciebant, qui erant ex circunciſione, ſermones dei, quod eſſent contemptores, ſed erant præinſtructi, Non mœchari, non furari, non fraudare, & quæcunque in exterminium proximorum fiunt mala eſſe, & odiri à deo. Quapropter & facile aſſentiebant ab hiis abſtinere, quoniam hæc didicerunt, Gentiles vero & hoc ipſum diſcere oportebat, quoniam huiuſmodi operationes malæ & exterminatoriæ, & inutiles ſunt & damnoſæ, hiis qui operantur eas. Quapropter plus laborabat, qui in gentes Apoſtolatum acceperat, quàm qui in circúciſione præconabant filium Dei. Illos enim adiuuabant ſcripturæ quas confirmauit dominus, & adimpleuit, talis veniés, qualis & prædicabatur. Hic verò peregrina quædam eruditio, & noua doctrina, deos gentium non ſolum non eſſe deos, ſed idola eſſe dæmoniorum. Eſſe autem vnum deum, qui eſt ſuper omnes, & omne nomen quod nominatur, & huius verbum naturaliter quidem inuiſibile, viſibilem, palpa

bilem in hominibus factum, & vſque ad mortem deſcē-diſſe, mortem autem crucis. Et eos qui eum credunt incorruptibiles & impaſsibiles futuros, & percipere regnum cælorum, & hæc prædicabantur gentibus ſine ſcripturis. Quapropter & plus laborabāt, qui in gentes prędicabant. Generoſior autem rurſus fides gentium oſtenditur, ſermonem Dei aſſequentium, ſine inſtructione ſcripturarum.

¶ Quemadmodum in circunciſione, & in præputio, & in fide vnus pater oſtenditur.

Caput XLII.

SIC enim oportuerat filios Abrahæ quos illi de lapidibus excitauit Deus, & fecit aſsiſtere ei principi & prænūtiatori facto noſtræ fidei: qui & accepit teſtamentum circunciſionis, poſt eam iuſtificationē, quæ fuerat in pręputio fidei, vt præfigurarē tur in eo vtraque teſtamenta: vt fieret pater omnium, qui ſequūtur verbum dei, & peregrinationem in hoc ſeculo ſuſtinent, id eſt eorum qui ex circunciſione, & eorum qui ex præputio fideles ſunt: ſicut & Chriſtus lapis ſummus angularis omnia ſuſtinens, & in vnā fidem Abrahæ colligens eos, qui ex vtroque teſtamēto apti ſunt in ædificationem dei. Sed hæc quidem quæ eſt in præputio fides, vtpote finem cōiungens principio, & prima nouiſsima facta eſt. Et enim ante circunciſionem erat Abraham, & in reliquis iuſtis qui placuerunt Deo: ſicut & demonſtrauimus, & rurſus in nouiſsimis temporibus orta eſt in humano genere per domini aduentum. Circuncifio verò & lex operationem media obtinerūt tēpora. Hæc & per alia quidē multa, iā verò & per Thamar Iudæ nurum typice oſtenditur. Cum enim concepiſſet geminos, alter eorum prior protulit manum ſuā: & cū obſtetrix putaret eum primogenitum eſſe, coccinum alligauit ſignum in manu eius. Cum hoc autem factum eſſet, & abſtraxiſſet manum ſuam, prior exiuit frater eius Phares, ſic deinde ſecundus ille, in quo erat coccinum, Zara: clare manifeſtante ſcriptura, eum quidem populum qui habebat coccinum ſignum, id eſt eam fidem

demquæ eſt in præputio, præoſtenſam quidem primum in patriarchis, poſt deinde ſubtractam, vti naſceretur frater eius: deinde ſic eum qui prior eſſet ſecundo loco natum, qui eſt cognitus per ſignum coccinum quod erat in eo, quod eſt paſsio iuſti, ab initio præfigurata in Abel, & deſcripta à prophetis, perfecta verò in nouiſsimis temporibus in filio Dei. Oportebat enim quædam quidem prænuntiari paternaliter à patribus, Quædam autem præfigurari legaliter à prophetis, Quædam verò deformari, ſecundum deformationem Chriſti, ab hiis qui adoptionem perceperunt. Omnia verò in vno Deo oſtenduntur. Cum enim vnus eſſet Abraham in ſemetipſo præfigurabat duo teſtamenta, in quibus alij quidẽ ſeminauerũt, alij verò meſsi ſunt. In hoc enim, inquit, ſermo eſt verus, quoniam alter quidem eſt qui ſeminat populus, alter qui metet. Vnus autem Deus præſtans vtriſque quæ ſunt apta, ſemen quidem ſeminãti, panẽ verò ad edendum metenti. Quemadmodum alter quidem eſt qui plantat, & alter qui adaquat, vnus autẽ qui dat incrementum deus. Diſſeminauerunt enim ſermonem de Chriſto patriarchæ & prophetæ, demeſſa eſt autem eccleſia, hoc eſt fructum percepit. Propter hoc & ipſi orant habere tabernaculum in ea, Hieremia dicente, Quis dabit mihi in deſerto habitationem nouiſsimam, vti & qui ſeminat & qui metit ſimul gaudeant in Chriſti regno, qui omnibus adeſt, de quibus ab initio bene ſenſit deus, attribuens adeſſe eis verbum ſuum. εὐδόκησε
Si quis igitur intentus legat ſcripturas, inueniet in eiſdem de Chriſto ſermonẽ, & nouæ vocationis præfigurationem.

Quid eſt theſaurus abſconſus in agro, & quod ſola eccleſia recte legat ſcripturas. Cap. XLIII.

HIC eſt enim theſaurus abſconſus in agro, id eſt, in iſto mundo. Ager enim mundus, Abſcõſus verò in ſcripturis, quoniã per typos & parabolas ſignificabatur. Vnde poterat hoc quod ſecundũ hominẽ eſt intelligi, priuſquã conſummatio eorũ, quæ

conſummata ſunt veniret, quæ eſt aduentus Chriſti. Et propter hoc in Daniele dicebatur, Muni ſermones & ſigna librum vſque ad tempus conſummationis, quoaduſque diſcant multi, & adimpleatur agnitio. In eo enim cum perficietur diſperſio, cognoſcēt omnia hæc. Sed & Hieremias ait, In nouiſsimis diebus intelligent ea. Omnis enim prophetia priuſquam habeat efficaciam, ænigmata & ambiguitas ſunt hominibus. Cum autem venerit tempus, & euenit quod prophetatū eſt, tunc prophetiæ habent liquidā & certam expoſitionē. Et propter hoc quidem Iudæis, cum legitur, lex in hoc nunc tēpore fabulæ ſimilis eſt. Nō enim habēt expoſitionē omniū rerū pertinentem ad aduentum filij Dei, qui eſt ſecundū hominem: Chriſtianis verò cum legitur, Theſaurus eſt abſconſus in agro, cruce verò Chriſti reuelatus eſt, & explanatus, & ditans ſenſum hominum, & oſtendens ſapiētiam Dei, & eas quæ ſunt erga hominem diſpoſitiones eius manifeſtans, & Chriſti regnum præformans, & hæreditatem ſanctæ Hieruſalem præeuangelizans & prænuntiās, quoniam in tantum homo diligens deum proficiet, vt etiam videat deum, & audiat ſermonem eius, & ex auditu loquelæ eius in tantum glorificari, vt reliqui nō poſsint intendere in faciem gloriæ eius, quemadmodum dictum eſt à Daniele, Quoniam intelligentes fulgebunt quemadmodum claritas firmamēti, & à multis iuſtis ſicut ſtellæ in ſecula. Et adhuc quemadmodum igitur oſtēdimus ſi quis legat ſcripturas. Etenim dominus ſic diſſeruit diſcipulis poſt reſurrectionem ſuam à mortuis, & ex ipſis ſcripturis oſtendens eis, quoniam oportebat pati Chriſtum & intrare gloriam ſuā, & in nomine eius remiſsionē peccatorū prædicari in toto mundo. Et erit cōſummatus diſcipulus, & ſimilis patrisfamiliās qui de theſauro ſuo profert noua & vetera. Quapropter eis qui in eccleſia ſunt presbyteris obaudire oportet, hiis qui ſucceſsionē habēt ab apoſtolis, ſicut oſtēdimus, qui cum epiſcopatus ſucceſsione chariſma veritatis certum, ſecundum placitum patris acceperunt. Reliquos verò qui abſiſtunt à principali ſucceſsione, & quocunq;

loco

loco colliguntur, ſuſpectos habere, vel quaſi hæreticos, & malæ ſententiæ, vel quaſi ſcindentes & elatos, & ſibi placentes, aut rurſus vt hypocritas, quęſtus gratia & vanæ gloriæ hoc operantes. Omnes autem hij decidunt à veritate. Et hæretici quidem alienum ignem afferentes ad altare Dei, id eſt, alienas doctrinas, à cæleſti igne cóburentur, quemadmodú Nadab & Abiu. Qui vero exurgunt contra veritatem, & alteros adhortantur aduerſus eccleſiam Dei, remanent apud inferos, voragine terræ abſorpti, quemadmodum qui circa Chore, Datan, & Abiron. Qui auté ſcindunt & ſeparát vnitaté eccleſiæ, eandem quam Hieroboam pœnam percipiunt à Deo.

¶ De presbyteris iniuſtis. Cap. XLIIII.

Qui verò crediti ſunt quidé à multis eſſe preſbyteri, ſeruiunt autem ſuis voluptatibus, & non præponunt timoré Dei in cordibus ſuis, ſed contumeliis agunt reliquos, & principalis cóceſsionis tumore elati ſunt, & in abſconſis agunt mala, & dicunt, Nemo nos videt, redarguentur à verbo, qui non ſecundum gloriam iudicat, neque faciem attendit, ſed in cor, Et audient quæ ſunt à Daniele propheta voces, Semen Chanaan & non Iuda, ſpecies ſeduxit te, & concupiſcentia euertit cor tuum, Inueterate dierum malorum, nunc aduenerunt peccata tua, quæ faciebas antea, iudicans iudicia iniuſta: & innocentes quidé damnabas, dimittebas vero nocentes, dicente domino, Innocentem & iuſtum nó occides. De quibus dixit dominus, Si autem dixerit malus ſeruus in corde ſuo, Tardat dominus meus, & incipiat cædere ſeruos & ancillas, & mãducare, & bibere, & inebriari, veniet dominus ſerui illiꝰ in die qua neſcit, & hora qua nó ſperat, & diuidet éú, & parté eiꝰ cú infidelibꝰ ponet. Ab omnibꝰ igitur talibus abſiſtere oportet, adhærere vero hiis qui & Apoſtolorum, ſicut prædiximus, doſtriná cuſtodiunt, & cum presbyterij ordine ſermonem ſanum, & conuerſationé ſine offenſa præſtant ad infirmationé & correctionem reliquorú. Quéadmodú Moyſes, cui tantus ducatus eſt

creditus,

creditus, bona conſcientia fretus, purgabat ſe apud dominum dicens, Non concupiſcens alicuius illorũ quid accepi, neque male feci alicui eorum. Quemadmodum Samuel tot annis iudicans populum, & ſine vlla elatione ducatum gerens ſuper Iſraël, in fine purgabat ſe dicens, Ego conuerſatus ſum in conſpectu veſtro à prima ætate mea vſque nunc, reſpondete mihi in conſpectu Dei & in conſpectu Chriſti eius, cuius veſtrũ vitulum accepi, aut aſinũ, aut ſuper quẽ potẽtatus ſum, aut quẽ oppreſſi, aut ſi de alicuius manu accepi propitiationem, vel calciamẽtum, dicite aduerſus me, & reddã vobis. Cum dixiſſent autẽ ad eum. Neque potentatus es, neque preſſiſti nos, neque accepiſti de manu cuiuſquã aliquid: teſtificatus eſt dominum dicens. Teſtis eſt dominus, & teſtis Chriſtus eius, in die hac quoniã non inueniſtis in manu mea nihil. Et dixerunt ei, teſtis. Quẽadmodum Paulus Apoſtolus cum eſſet bonæ conſcientiæ, dicebat ad Corinthios. Non enim ſumus ſicut plurimi, adulterantes verbum Dei, ſed ex ſynceritate ſicut ex Deo, coram Deo in Chriſto loquimur, neminem nocuimus, neminem corrupimus, neminem circumuenimus. Tales presbyteros nutrit eccleſia, de quib⁹ & propheta ait. Et dabo principes tuos in pace, & epiſcopos tuos in iuſtitia. De quibus & dominus dicebat, Quis igitur erit fidelis actor bonus & ſapiens, quem præponit dominus ſuper familiam ſuam, ad danda eis cibaria in tempore? beatus ille ſeruus, quem veniens dominus inuenerit ſic facientem.

Duas negationes vnius vice poſuit more Græcorum. βλάπτω ει

¶ Quibus doctoribus vtendum eſt, de hiis peccatis, quæ olim facta ſunt. Cap. XLV.

VBi igitur tales inueniat aliquis, Paulus docẽs ait. Poſuit deus primo in eccleſia apoſtolos, ſecundo prophetas, tertio doctores. Vbi igitur chariſmata domini poſita ſunt, ibi diſcere oportet veritatem, apud quos eſt ea quæ eſt ab poſtolis, eccleſiæ ſucceſſio, & id quod eſt ſanũ, & irreprobabile ſermonis cõſtat, Hij enim & eam quæ eſt in vnũ deum, qui omnia

fecit,

fecit, fidem noſtrã cuſtodiunt, & eam quæ eſt in filium Dei dilectioné adaugent, qui tantas diſpoſitiones propter nos fecit, & ſcripturas ſine periculo nobis exponunt, neque deũ blaſphemantes, neque patriarchas exhonorãtes, neque prophetas contẽnentes. Quẽadmodũ audiui à quodam presbytero, qui audierat ab hiis, qui apoſtolos viderant, & ab hiis qui didicerant, ſufficere veteribus de hiis quæ ſine cõſilio ſpiritus egerunt, eam quæ ex ſcripturis eſſet correptionẽ. Cum enim non ſit perſonarum acceptor deus, quæ ſunt non ſecundũ eius placitum facta, hiis inferebat congruam correptionem. Quẽadmodum ſub Dauid quando perſecutionem quidem patiebatur à Saul, fugiebat, & inimicum non vlciſcebatur, & Chriſti aduẽtum pſallebat, & ſapientiã inſtruebat, & omnia ſecũdum cõſilium faciebat ſpiritus, placebat Deo. Quando autẽ propter cõcupiſcentiã ipſe ſibi accepit Betſabee Vriæ, dixit ſcriptura de eo, Nequã autem viſus eſt ſermo, quem fecit Dauid in oculis domini: & mittit ad eum Nathã prophetã, oſtendens ei peccatũ eius, vt ipſe dans ſententiã de ſemetipſo, & ſemetipſum adiudicãs, miſericordiã cõſequeretur & remiſsioné à Chriſto. Miſit enim dominus Nathã ad Dauid, & dixit ei, Duo viri fuerunt in ciuitate vna, vnus diues & vnus pauper: diuiti erant greges ouiũ & boum multi valde, & pauperi nihil aliud niſi ouicula vna, quã habebat, & nutriebat, & fuerat cũ eo, & cum filiis eius pariter, & de pane ſuo manducabat, & calicẽ bibebat, & erat ei quaſi filia, Et venit hoſpes homini diuiti, & pepercit accipere de grege ouicularũ ſuarum, & de gregibus boum ſuorum, & facere hoſpiti conuiuium, & accepit ouiculã viri pauperis, & appoſuit viro qui venerat ad eum. Iratus eſt autẽ Dauid ſuper hominẽ illum valde, & dixit ad Nathã. Viuit dominus, quoniã filius mortis eſt homo ille, qui fecit hoc: & ouiculam reddet quadruplum pro eo quod fecit factum hoc, & pro eo quod nõ pepercit pauperi. & ait ad eum Nathã, Tu es vir, qui feciſti hoc. & deinceps reliqua exequitur, exprobrãs eũ & enumerans in eũ Dei beneficia, & quoniã exacerbauit

bauit dominũ cum feciſſet hoc, Non enim placere Deo huiuſmodi operationes, ſed iram magnã imminere domui eius. Compunctus eſt autem Dauid ad hæc, & ait, Peccaui domino, & pſalmum exomologeſeos pſallebat, aduentum domini ſuſtinens, qui abluit & emundauit eum hominem, qui peccato fuerat obſtrictus. Similiter autem & de Salomone cum perſeueraret, cũ iudicaret recte, & ſapientiam enarraret, & typum veritatis templum ædificabat, & glorias exponebat Dei, & aduenturam pacem gẽtibus annunciabat, & Chriſti regnũ præfigurabat, & loquebatur tria milia parabolarũ in aduentum domini, & quinque milia canticorum, hymnum dicens domini. Et eam quæ eſt in conditione ſapientiam Dei exponebat phyſiologice de omni herba, & de volatilibus omnibus, & de quadrupedibus, & de piſcibus: & dicebat, Si vere deus quem cæli non capiunt ſuper terram habitabit cum hominibus, & placebat Deo. Et omnes eum admirabantur, & omnes reges terræ quærebãt faciem eius, vt audirent ſapientiam eius, quam dederat illi deus. Et regina Auſtri à finibus terræ veniebat ad eum, ſapientiam quæ in eo erat ſcitura. quam & dominus ait in iudicio reſurrecturam cum eorum natione, qui audiunt ſermones eius, & non credunt in eum, & adiudicaturam eos: quoniam illa quidem ſubiecta eſt annuntiatæ ſapientiæ per ſeruum Dei: hij vero eam quæ à filio Dei dabatur, contempſerunt ſapientiam. Salomon enim ſeruus erat, Chriſtus vero filius Dei, & dominus Salomonis. Cum ergo ſine offenſa ſeruiret Deo, & miniſtraret diſpoſitionibus eius, tunc glorificabatur. Cum autem vxores accipiebat ab vniuerſis gẽtibus, & permittebat eis erigere idola in Iſraël, dixit ſcriptura de eo. Et rex Salomon erat amator mulierum, & accepit ſibi mulieres alienigenas: & factum eſt in tempore ſenectutis Salomonis, nõ erat cor eius perfectum cum domino deo ſuo. Et diuerterũt mulieres alienigenæ cor eius poſt deos alienos. Et fecit Salomon malignum in conſpectu domini, non enim abiit poſt dominum, quẽadmodũ Dauid pater eius. Et iratus eſt dominus in Salomoné,

lomonem, Non enim erat cor eius perfectum in domino, ſecundum cor Dauid patris eius. Sufficienter increpauit eum ſcriptura, ſicut dixit presbyter, vt nõ glorietur vniuerſa caro in conſpectu domini. Et propter dominum in ea quæ ſunt ſub terra deſcendiſſe, euangelizantem & illis aduentum ſuum, remiſſe peccatorũ exiſtentem hiis, qui credunt in eum. Crediderunt autem in eum omnes qui ſperabant in eum, id eſt, qui aduentum eius prænunciauerunt, & diſpoſitionibus eius ſeruierunt, iuſti, & prophetæ, & patriarchæ: quibus ſimiliter vt nobis remiſit peccata, quæ non oportet nos imputare hiis, ſi quo minus contemnimus gratiã Dei. Quẽadmodum enim illi non imputant nobis incontinẽtias noſtras, quas operati ſumus priuſquam Chriſtus in nobis manifeſtaretur, Sic & nos non eſt iuſtum imputare ante aduentum Chriſti hiis, qui peccauerunt. Omnes enim homines egent gloria Dei, iuſtificantur autẽ non à ſemetipſis, ſed à domini aduentu, qui intendunt lumen eius. In noſtram autem correptionem conſcriptos eſſe actus eorum, vt ſciremus primum quidẽ quoniam vnus eſt deus noſter & illorum, cui non placeant peccata, etiamſi à claris fiant deinde vt abſtineamus à malis. Si enim hij qui præceſſerunt nos in chariſmatibus veteres, propter quos nondum filius Dei paſſus erat, delinquentes in aliquo, & concupiſcentiæ carnis ſeruientes, tali affecti ſunt ignominia, quid paſſuri ſunt qui nunc ſunt, qui contempſerunt aduentum domini, & deſeruierunt voluptatibus ſuis? Et illis quidem curatio & remiſsio peccatorum mors domini fuit. Propter eos vero qui nunc peccant, Chriſtus non iã morietur, iam enim mors nõ dominabitur eius: Sed veniet filius in gloria patris exquirens ab actoribus & diſpenſatoribus ſuis pecuniam quam eis credidit, & plurimum ab eis exiget. Non debemus ergo, inquit ille ſenior, ſuperbi eſſe, neque reprehendere veteres, Sed ipſi timere, ne forte poſt agnitionem Chriſti agentes aliquid quod non placeat Deo, remiſsionem vltra non habeamus delictorum, ſed excludamur à regno eius. Et ideo Paulum dixiſſe: Si

enim

enim naturalibus ramis non pepercit, ne forte nec tibi parcat, qui cũ eſſes oleaſter, inſertus es in pinguedinem oliuæ, & ſocius factus es pinguedinis eius. Similiter & plebis præuaricationes vidés deſcriptas eſſe, non propter illos qui tunc tranſgrediebantur, ſed in correptioné noſtrã, & vt ſciremus, vnum & eundé deum in quem illi delinquebant, & in qué nunc delinqunt quidam ex hiis, qui crediđiſſe dicuntur. Et hoc auté Apoſtolum in epiſtola, quæ eſt ad Corinthios manifeſtiſsime oſtédiſſe, dicenté. Non enim volo vos ignorare fratres, quoniam patres noſtri omnes ſub nube fuerunt, & omnes in Moyſe baptizati ſunt in nube & in mari, & omnes eandem eſcam ſpiritualem manducauerunt, & omnes eundé potum ſpiritualem biberunt: bibebant enim de ſpirituali conſequente petra, Petra auté erat Chriſtus. Sed non in pluribus eorum bene ſenſit deus: proſtrati ſunt enim in deſerto. Hæc in figuram noſtri fuerunt, vt non ſimus concupiſcentes malorum, quéadmodum & illi concupierunt, neque idololatræ ſitis, quéadmodum quidam eorum. Sic enim ſcriptum eſt. Sedit populus manducare & bibere, & ſurrexerunt ludere. Neque fornicemur, ſicut quidam ex illis fornicati ſunt, & corruerunt vna die viginti tria milia. Nec tentemus Chriſtũ, quemadmodum quidam eorũ tentauerunt, & à ſerpenpentibus perierunt: neque murmuraueritis, ſicuti quidã eorum murmurauerunt, & perierunt ab exterminatore. Hæc auté omnia in figura fiebãt illis, ſcripta ſunt autem ad correptioné noſtram, in quos finis ſeculorum deuenit. Quapropter qui putat ſe ſtare, videat ne cadat.

¶De tranſgreſsione populi. Cap. XLVI.

Sine dubitatione igitur, & ſine cõtradictione oſtédente Apoſtolo vnũ & eundé eſſe deũ, qui & illa iudicauit, & ea quæ nũc ſunt exquirit, & cauſam deſcriptionis eorum demõſtrante, indocti & audaces, adhuc auté & imprudentes inueniuntur omnes, qui propter tranſgreſsioné eorũ qui olim fuerunt, & propter plurimorũ indicto audientiã alterũ quidem

aiunt

dunt illorum fuiſſe deũ,& hunc eſſe mundi fabricatorem,& eſſe in diminutione: alterum vero à Chriſto traditum patrẽ,& hunc eſſe quid ſit ab vno quoque eorum mẽte cõceptus, Non intelligẽtes, quoniã quẽadmodum ibi in plurimis eorum qui peccauerunt, nõ bene ſenſit deus, ſic & hic ſunt vocati multi, pauci vero electi, Et quẽadmodum ibi iniuſti,& idololatræ, & fornicatores vitã perdiderunt, ſic & hic, Et domino quidẽ prædicante in ignem æternum mitti tales, & Apoſtolo dicente, an ignoratis quoniã iniuſti regnũ Dei nõ hæreditabũt? Nolite ſeduci, quia neque fornicatores, neque idololatræ, neque adulteri, neque molles, neq; maſculorũ concubitores, neq; fures, neq; auari, neq; ebrioſi, neq; maledici, neq; raptores regnũ Dei hæreditabũt. Et quoniã nõ ad eos, qui extra ſunt dicit, ſed ad nos, ne proiiciamur extra regnũ Dei, tale aliquid operãtes, intulit, Et hæc quidẽ fuiſtis, ſed abluti eſtis, ſed ſanctificaſti eſtis, in nomine domini Ieſu Chriſti, & in ſpũ Dei noſtri. Et quẽadmodũ illic cõdẽnabãtur & proiiciebãtur hij, qui male operabãtur,& reliquos exterminabãt: ſimiliter & hic, oculus quoq; effoditur ſcandalizãs,& pes & manus, ne reliquũ corpus pariter pereat. Et habemus pręceptũ. Si quis frater nominatur fornicator, aut auar⁹, aut idololatra, aut maledicus, aut ebrioſus, aut rapax, cum huiuſmodi nec cibũ ſumere. Et iterũ ait Apoſtolus. Nemo vos ſeducat inanibus verbis, propter hoc enim venit ita Dei in filios diffidentiæ. Nolite ergo fieri participes eorum. Et quẽadmodum ibi peccãtium dãnatio participabat & reliquos, quoniam placebant eis, & vna cum eis conuerſabantur: ſic & hic modicum fermentum totam maſſam corrumpit. Et quẽadmodum ibi aduerſus iniuſtos ira deſcendebat Dei, & ſic ſimiliter Apoſtolus ait: Reuelabitur enim ira Dei de cælo, ſuper omnẽ impietatẽ & iniuſtitiã eorũ hominũ, qui veritatẽ in iniuſtitia detinẽt. Et quẽadmodum ibi in AEgyptios qui iniuſte puniebãt Iſraël vindicta à Deo fiebat, ſic & hic quidẽ, domino dicente: Deus autẽ nõ faciet vindictã electorũ ſuorũ, quicũq; clamãt ad eũ die & nocte? Etiã dico vobis

faciet

faciet vindictam eorum cito. Et Apoſtolo in ea quæ eſt ad Theſſalonicenſes iſta prædicante, Si quidem iuſtum eſt apud deum retribuere retributionem hiis, qui tribulant vos, & vobis qui tribulamini refrigerium nobiſcum, in reuelatione domini noſtri Ieſu Chriſti de cęlo cum angelis virtutis eius, & in flãma ignis dare vindictam in eos, qui non nouerunt deũ, & in eos qui non audiunt Euangelium domini noſtri Ieſu Chriſti. Qui etiam pœnas pendent interitus æternas à facie domini, & à gloria virtutis eius, cum venerit magnificari in ſanctis ſuis, & admirabilis eſſe omnibus, qui crediderunt in eum. Cum ergo hic & illic eadem ſit in vindicando Deo iuſtitia Dei, & illic quidem typice & tẽporaliter & mediocrius, hic vero vere & ſemper & auſteriꝰ, Ignis enim æternus, & quæ à cælo reuelabitur ira Dei à facie domini, quemadmodum & Dauid ait, Vultus autem domini ſuper facientes mala, vt perdat de terra memoriam ipſorum.

¶ Oſtenſio quod vnũ & idipſum ſit verbũ Dei diſpoſitor veterũ & nouorũ. Cap. XLVII.

Valde inſenſatos oſtendebat presbyter eos, qui ex hiis quę acciderunt hiis qui olim Deo non obtemperant, tentant alterum patrem introducere, è contrario opponentes quãta deus ad ſaluandos eos qui receperunt eum veniens feciſſet miſerans eorum: tacentes autem de iudicio eius, & quæcunque prouenient hiis, qui audierunt ſermones eius, & nõ fecerunt. Et quoniam expediebat eis ſi non eſſent nati. Et quoniam tolerabilius Sodomis & Gomorrhæ erit in iudicio, quàm ciuitati illi, quæ non recepit ſermonem diſcipulorum eius. Quemadmodum enim in Nouo teſtamento ea quę eſt ad deum fides hominum aucta eſt, additamẽtum accipiens filium Dei, vt & homo fieret particeps Dei, Ita & diligentia conuerſationis adaucta eſt, cum nõ ſolum à malis operibus abſtinere iubemur, ſed etiam ab ipſis malis cogitationibus, & ocioſis dictionibus, & ſermonibus vacuis, & verbis ſcurrilibus. Sic & pœna

pœna eorum, qui non credunt verbo Dei, & contẽnunt eius aduentum, & conuertuntur retrorſum, adampliata eſt, non ſolum temporalis ſed æterna facta. Quibuſcunque enim dixerit dominus, diſcedite à me maledicti in ignem perpetuum, iſti erunt ſemper damnati. Et quibuſcũque dixerit, Venite benedicti patris mei, percipite hæreditatem regni, quod præparatum eſt vobis in ſempiternum, hij percipiunt regnum, & in eo proficiunt ſemper, Cum ſit vnus & idem deus pater & verbũ eius ſemper aſsiſtens humano generi variis quidem diſpoſitionibus, & multa operans, & ſaluans ab initio eos qui ſaluantur (Sunt enim qui diligunt deum, & ſecundum ſuum genus ſequuntur verbum Dei) & adiudicãt eos qui adiudicantur, id eſt, eos qui obliuiſcuntur deũ, & ſunt blaſphemi & tranſgreſſores eius verbi. Etenim hij ipſi qui à nobis prædicti ſunt heretici exciderunt ſibi, accuſantes dominum, in quem dicunt ſe credere. Quæ enim denotant in Deo, qui nũc temporaliter adiudicauerit incredulos, & percuſſerit AEgyptios, ſaluabit autem obaudientes: eadem nihilominus recurrent in deum, in ſempiternum quidem adiudicantem quos adiudicat, & in ſempiternum dimittentem eos, quos dimittit: & inuenietur ſecundum illorum verba maximẽ peccati cauſa factus hiis, qui in eum miſerunt manus, & pupugerunt eum. Si enim non ita veniſſet, vtique iſti domini ſui interfectores facti non fuiſſent: & ſi non miſiſſet prophetas ad eos, non vtique occidiſſent eos, & apoſtolos quoque ſimiliter. His igitur qui imputant nobis, & dicunt ſi non AEgyptij plagati fuiſſent, & perſequentes Iſraël præfocati eſſent in mari, non poterat deus ſaluare populum ſuum, Occurret illud, Niſi igitur Iudæi interfectores domini facti fuiſſent, quòd quidem abſtulit ab eis æternam vitam, & apoſtolos interficientes, & perſequentes eccleſiam in iracundiæ inciàiſſent profundum, nos ſaluari non poteramus. Quemadmodum enim illi per AEgyptiorum, ſic & nos per Iudæorum cæcitatem accepimus ſalutem. Si quidem mors domini eorum quidem qui cruci eũ fixerunt, non

crediderunt eius aduentum,damnatio eſt, ſaluatio vero eorum qui credunt in eum. Nam & apoſtolus ait ſecunda ad Corinthios, Quoniam Chriſti ſuauis odor ſumus Deo in hiis qui ſaluántur, & in hiis qui pereunt, quibuſdam quidem odor mortis in mortem, quibuſdam vero odor vitæ in vitam. Quibus ergo eſt odor mortis in mortem,niſi hiis qui non credunt, neq; ſubiecti ſunt verbo Dei? Qui ſunt autem qui & tūc ſemetipſos morti tradiderunt? hij ſcilicet qui non credunt, neq; ſubiecti ſunt Deo. Rurſum autē qui ſaluati ſunt, & acceperunt hæreditatem? hij ſcilicet qui credūt Deo, & eam quæ eſt erga illum dilectionem cuſtodierunt. Quemadmodum Chaleb Ieſſone,& Ieſus Naue,& pueri innocentes, qui neque malitiæ ſenſum habuerunt. Qui ſunt autem qui hic ſaluantur, & accipiunt vitam? Nónne hij qui diligunt deum? & qui pollicitationibus eius credunt,& malitia paruuli effecti ſunt?

¶ Secundum quid indurauit deus cor Pharaonis,& famulorum eius. Cap. XLVIII.

SEd & indurauit,inquiūt illi,deus cor Pharaonis,& famulorū eius. Qui ergo hæc imputāt, non intelligunt in Euāgelio vbi diſcipulis dicentibus domino, Quare in parabolis loqueris eis? Reſpōdit dominus, Quoniam vobis eſt datum cognoſcere myſterium regni cælorum. Illis autē in parabolis loquor, vt videntes non videāt,& intelligentes nō intelligant, vt adimpleretur apud eos prophetia Eſaiæ dicēs, Incraſſa cor populi huius,& aures eorū obtura, & oculos eorum obcæca. Veſtri autem beati oculi, qui vident quæ vos videtis,& aures veſtræ quæ audiūt,quæ auditis. Vnus enim & idem deus,his quidē qui nō credunt, ſed nullificāt eum, infert cæcitatem, Quemadmodum ſol, qui eſt creatura eius, hiis qui propter aliquam infirmitatem oculorum nō poſſunt contēplari lumen eius: hiis autem qui credunt,& ſequuntur eum, pleniorem & maiorem illuminationem mentis præſtat. Secūdum hunc igitur ſermonem & Apoſtolus ait in ſecunda ad

Corinthios: in quibus deus ſeculi huius, excæcauit mẽtes infidelium vti non fulgeat illuminatio Euangelij gloriæ Chriſti. Et iterum in ea quæ eſt ad Romanos, Et quemadmodum non probauerunt deum habere in notitia, tradidit illos deus in reprobum ſenſum, facere quæ non conueniunt. In ſecunda autem ad Theſſalonicenſes, manifeſte ait de Antichriſto dicens. Et ideo mittit deus operationes erroris vt credant mendacio & iudicentur omnes, qui non crediderunt veritati, ſed conſenſerunt iniquitati. Si igitur & nunc, quotquot ſcit non credituros deus, cum ſit omnium præcognitor, tradidit eos infidelitati eorum, & auertit faciem ab huiuſmodi, relinquens eós in tenebris, quas ipſi ſibi elegerũt: quid mirum ſi & tunc nunquam crediturum Pharaonem, cum hiis qui cum eo erant tradidit eos ſuæ infidelitati? Quemadmodum verbum ait de rubo ad Moyſen. Ego autem ſcio quoniam non dimittit vos Pharao rex AEgypti abire, niſi cum manu valida. Et qua ratione dominus in parabolis loquebatur, & cęcitatẽ faciebat Iſraël, vt vidẽtes nõ viderẽt, ſciẽs incredulitatẽ eorum: eadem ratione & cor Pharaonis indurabat, vt videns quoniam digitus Dei eſt qui educit populum, non crederet, ſed in infidelitate præcipitaretur pelago, per magicam operationẽ opinatus fieri exitum eorum, & rubrum mare non ex virtute Dei tranſitum præſtitiſſe populo, ſed naturaliter ſic ſe habere.

¶ Quare ſecundũ iuſſum Dei vaſa ab AEgyptiis ſumpſit populus in Exodo, & ex ipſis tabernaculum in eremo fabricauit. Cap. XLIX.

QVi verò exprobrant & imputant quod profecturus populus iuſſu Dei, vaſcula omnis generis, & veſtimenta acceperit ab AEgyptiis, & ſic abierit, ex quibus tabernaculũ factum eſt in eremo, ignorãtes iuſtificationes Dei & diſpoſitiones eius, ſemetipſos arguũt, ſicut & presbyter dicebat. Sic enim nos in typica profectione, id eſt, in fide in qua ſumus conſtituti, per quã de numero gentilium exẽpti ſumus,

nemo poterit ſaluari. Omnes enim nos aut modica aut grãdis ſequitur poſſeſsio, quã ex mãmona iniquitatis acquiſiuimus. Vnde enim domus in quib⁹ habitamus, & veſtimenta quibus induimur, & vaſa quibus vtimur, & reliqua omnis ad diurnam vitam noſtrã miſeratio, niſi ex hiis, quæ cum Ethnici eſſemus de auaritia acquiſiuimus, vel ab Ethnicis parẽtibus, aut cognatis, aut amicis, de iniuſtitia acquirentibus percepimus, vt non dicamus, quia & nunc in fide exiſtentes acquirimus? Quis enim vendit, & non lucrari vult ab eo quod vendit? Quis autem negocians, non propterea negociatur, vt inde alatur? Quid autẽ & hij qui in regali aula ſunt fideles, nónne ex eis quæ Cæſaris ſunt habent vtenſilia, & hiis qui non habent, vnuſquiſque eorum ſecundum ſuam virtutem præſtat? AEgyptij enim populi erant debitores non ſolum rerum, ſed & vitæ ſuæ propter patriarchæ Ioſeph præcedentem benignitatem. Nobis autem ſecundum quid debitores ſunt Ethnici, à quibus & lucra, & vtilitates percipimus, quæcunque illi cum labore comparant, hiis nos in fide cum ſimus ſine labore vtimur. Adhuc populus peſsimam ſeruitutem ſeruiebat AEgyptiis. Quemadmodum ſcriptura ait, & cum vi poteſtatem exercebant AEgyptiis in filios Iſraël, & in odium eis adducebant vitam in operibus duris luto & latere, & omnibus operibus quæ fiebant in campis, per omnia opera quibus eos deprimebant cum vi. Et ædificauerũt eis ciuitates munitas multum laborantes, & augentes eorum ſubſtantias annis multis, & per omnem modum ſeruitutis, cum illi non ſolum ingrati eſſent aduerſus eos, verum & vniuerſos eos perdere vellent. Quid igitur iniuſte geſtum eſt, ſi ex multis pauca ſumpſerunt, & qui potuerunt multas ſubſtantias ſuas habere, ſi non ſeruiſſent eis, & diuites abire, paucisſimam mercedem pro magna ſeruitute accipientes inopes abierunt? Quemadmodum ſi quis liber abductus ab aliquo per vim, & ſeruiens ei annis multis, & augens ſubſtantiam eius, poſt inde aliquod adminiculum cõſecutus, putetur quidem modica quæ-

dam

ſiam eius habere, reuera auté ex multis laboribus ſuis & ex acquiſitione magna, pauca percipiens diſcedat, & ex hoc ab aliquo imputetur ei, quaſi non recte fecerit, ipſe magis iniuſtus iudex apparebit ei, qui per vim in ſeruitium fuerit deduct⁹. Sic ergo ſunt huiuſmodi qui imputant populo pauca de multis laboribus accipienti ſibi, & ipſis non imputant, qui nullam gratiam ex merito parentum debitam reddiderunt, imò & in grauiſſimam ſeruituté redigentes, maximam ab eis conſecuti ſunt vtilitatem: & illos quidem nō ſignatum aurum & argentum in paucis vaſculis, de ſuis laboribus quemadmodum prædiximus accipientes, iniuſte feciſſe dicunt, ſemetipſos auté, dicetur enim quod verum eſt, licet ridiculum quibuſdam eſſe videatur, ex alienis laboribus inſigne aurum, & argétum, & æramentum cum inſcriptione & imagine Cæſaris in zonis ſuis ferétes, iuſte ſe facere dicunt. Si auté cōparatio fiat noſtra & illorū, qui iuſtius apparebunt accepiſſe, vtrúmne populus ab AEgyptiis, qui erāt per omnia debitores, annos à romanis & reliquis gentibus, & à quibus nihil tale nobis debeatur? Sed & mūdus pacé habet, ſine timore in viis ambulamus & nauigamus quocūque voluerimus. Aduerſus igitur huiuſmodi aptus erit ſermo domini, Hypocrita dicés, exime prius trabé de oculo tuo, & tūc perſpicies auferre feſtucā de oculo fratris tui. Etenim ſi is, qui tibi hæc imputat, & gloriatur in ſua ſciētia, ſeparatus eſt à gentiliū cœtu, & nihil eſt alienorum apud eum, ſed & ſimpliciter nudus, & nudis pedibus, & ſine domo in mōtibus conuerſatur, quemadmodum aliquod ex his animalibus, quæ herbis veſcuntur, veniam merebitur, ideo quod ignoret neceſsitatis noſtræ conuerſationem. Si autem ab hominibus quæ dicuntur aliena eſſe participatur, & arguit typū eorum, ſemetipſum iniuſtiſsimū oſtendit, retorquens in ſe eiuſmodi accuſationem. Inuenietur enim aliena circunferens, & ea quæ eius non ſunt concupiſcens. Et propter hoc dixiſſe dominum: Nolite iudicare, ne iudicemini, in quo enim iudicio iudicabitis, iudicabitur de vobis. Non vtiq; vt peccantes

non corripiamus,nec vt hiis quæ malefiunt conſentiamus : Sed vt Dei diſpoſitiones non iudicemus iniuſte, cum ille omnia iuſte profutura prouiderit. Quoniam enim ſciebat nos de noſtra ſubſtantia quam ab alio accipientes haberemus,bene acturos, Qui enim habet,inquit,duas tunicas,det ei qui non habet:& qui habet eſcam ſimiliter faciat. Et, eſuriui enim,& dediſtis mihi manducare,& nudus fui,& veſtiſtis me. Et, cum facis eleemoſynam,non ſciat ſiniſtra tua, quid faciat dextra tua. Et reliqua quæcunque benefacientes iuſtificamur velut de alienis noſtra redimentes.De alienis autem ita dico, non quaſi mundus alienus ſit à Deo, ſed quoniam huiuſmodi dationes ab aliis accipientes habemus,ſimiliter velut illi ab AEgyptiis, qui non ſciebant deũ,& per hæc ipſa erigimus in nobiſmetipſis tabernaculum Dei. Cum bene enim facientibus habitat deus,quemadmodum dominus ait:facite vobis amicos de mãmona iniquitatis, vt hij quando fugati fueritis, recipiãt vos in æterna tabernacula.Quæcunq; enim cũ eſſemus Ethnici,de iniuſtitia acquiſiuimus, hæc cũ crediderimus in dominicas vtilitates cõuertentes,iuſtificamur. Neceſſarie igitur hæc in typo præmeditabãtur, & tabernaculum Dei ex hiis fabricatur,illis quidẽ iuſte accipiẽtibus,quẽadmodũ oſtendimus,nobis autẽ præſtẽſis in ipſis qui inceperimus per aliena Deo ſeruire.

¶ Quẽadmodũ vna & eadẽ populi profectio ex AEgypto & eccleſiæ ex gẽtib' oſtẽditur. Ca. L.

Vniuerſa enim quæ ex AEgypto profectio fiebat populi,à Deo typus & imago fiebat profectionis eccleſiæ,quæ erat futura ex gentibus. Propter hoc & in finem educens eum hinc in ſuam hæreditatem,quam non Moyſes quidem famulus Dei,ſed Ieſus filius Dei in hæreditatem dabit. Si quis autem diligentius intendat hiis,quæ à prophetis dicuntur de fine,& quæcunque Ioannes diſcipulus domini vidit in Apocalypſi,inueniet eaſdem plagas vniuerſaliter accipere gentes,quas tunc particulatim accepit AEgyptus.

Talia quædam enarrans de antiquis presbyter, reficiebat nos, & dicebat, de hiis quidam delictis de quibus ipſæ ſcripturæ increpant patriarchas & prophetas, nos non oportere exprobrare eis, neque fieri ſimiles Cham qui irriſit turpitudinem patris ſui, & in maledictionem decidit. Sed gratias agere pro illis Deo, quoniam in aduentu domini noſtri remiſſa ſunt eis peccata: etenim illos dicebat gratias agere, & gloriari in noſtra ſalute. De quibus autẽ ſcripturæ nõ increpãt, ſed ſimpliciter ſunt poſitæ, nos nõ debere fieri accuſatores: nõ enim ſumus diligentiores Deo, neque ſuper magiſtrum poſſumus eſſe: ſed typum quærere. Nil enim ocioſum eſt eorum quæcunq; inaccuſabilia poſita ſunt in ſcripturis.

¶ Oſtenſio generationis Loth ex filiabus ſuis. Caput LI.

QVemadmodũ & Loth qui eduxit de Sodomis filias ſuas, quæ conceperunt de patre ſuo, qui reliquit in confinio vxorem ſuam ſtatuam ſalis vſque in hodiernum diẽ. Etenim Loth non ex ſua voluntate, neque ex ſua concupiſcentia carnali, neque ſenſum neque cogitationem huiuſmodi operationis accipiens, ſed conſumauit typum, Quemadmodum ſcriptura dicit, & intrauit maior nata & dormiuit cum patre ſuo nocte illa, & non ſciuit Loth cum dormiret nocte illa, & cum ſurgeret. Et in minore autem hoc idẽ, & non ſciuit, inquit, cum dormiſſet ſecum, nec cum ſurrexiſſet. Neſciẽte igitur homine, neque libidini ſeruiẽte, diſpenſatio perficiebatur per quam duę filiæ, id eſt, duę ſynagogæ ab vno & eodẽ patre in ſobolẽ adoptate ſignificabantur ſine carnis libidine. Nec enim alter erat aliquis qui ſemẽ vitale, & filiorũ fructum poſſet dare eis, quemadmodum ſcriptum eſt, Dixit autẽ maior ad minorẽ: pater noſter ſenior eſt, & nemo eſt ſuper terrã, qui intret ad nos, vt oportet omni terræ: veni potionemus patrem noſtrũ vino, & dormiamus cũ eo, & ſuſcitemus de patre noſtro ſemen. Illæ quidem filiæ ſecundum ſimplicitatem & innocentiam putãtes vniuerſos homines

periiſſe, quemadmodum & Sodomitas, & vniuerſam terrã iracundiã dei ſuperueniſſe, dicebant hęc. Quapropter & ipſæ excuſabiles ſunt, arbitrantes ſe ſolas relictas cum patre ſuo ad conſeruationem generis humani, & propter hoc circumueniebant patrem. Per verba autem earum ſignificabatur neminem eſſe alterum, qui poſsit filiorum generationem maiori & minori ſynagogæ præſtare, quàm patrem noſtrum. Pater autem generis humani verbum Dei eſt. Quemadmodum Moyſes oſtendit dicens, Nónne hic ipſe pater tuus poſsedit te, & refecit te, & creauit te? Quando igitur hic vitale ſemen, id eſt, ſpiritum remiſsionis peccatorum per quem viuificamur effudit in humanum genus, nónne tunc conuerſabatur cum hominibus, & bibebat vinum in terra? Venit, inquit, filius hominis manducans & bibens, & cum recubuiſſet obdormiuit & ſomnum cœpit. Quemadmodum ipſe in Dauid dicebat. Ego obdormiui & ſomnum cœpi. Et quoniam in noſtra communicatione & vita hoc agebatur, iterum ait: Et ſomnus meus ſuauis mihi factus eſt. Totum autem ſignificatur per Loth, quoniam ſemẽ patris omnium, id eſt, ſpiritus Dei, per quem facta ſunt omnia, commixtus & vnitus eſt plaſmati ſuo, per quam cõmixtionem duæ ſynagogæ, id eſt, duæ filiæ congregationes fructificantes ex patre filios viuos viuo Deo. Et cum hæc fierent, vxor remanſerat in Sodomis, iam nõ caro corruptibilis, ſed ſtatua ſalis ſemper manẽs, & per naturalia ea quę ſunt conſuetudinis hominis oſtendens, quoniam & eccleſia quæ eſt ſal terræ, ſubrelicta eſt in confinio terræ, patiẽs quę ſunt humana: & dũ ſępe auferũtur ab ea mẽbra integra, perſeuerat ſtatua ſalis, quod eſt firmamentum fidei, firmans & præmittens filios ad patrem ipſorum.

¶ Oſtenſio vnum & eundem eſſe deum patrem noſtrum & illorum. Cap. LII.

Huiuſmodi quoque de duobus teſtamentis, ſenior apoſtolorum diſcipulus diſputabat, ab vno quidem & eodem deo vtraque oſtẽdens.

Nec

Nec enim eſſe alterum deum præter eũ,qui fecit & plaſmauit nos, nec firmitatem habere ſermoné eorum qui dicunt, aut per angelos aut per aliam quamlibet virtutem, aut ab alio deo factum eſſe hunc mundum,qui eſt ſecundum nos. Si enim ſemel quis trãſmoueatur à factore omnium,& eum cõcedat ab aliquo altero, aut per alium factam conditionem,quæ ſit ſecundum nos, multam incõgruentiam, & plurimas contradictiones neceſſe eſt incidat huiuſmodi, ad quas nullas dabit rationes, neque ſecundum veriſimile, neque ſecundum veritaté. Et propter hoc hij,qui alias doctrinas inferunt,abſcondunt à nobis quam habent ipſi de deo ſententiam,ſcientes caſum & ruinam doctrinæ ſuæ, & timentes ne victi ſaluari periclitẽtur. Si autem credat quis vnum deum, & qui verbo omnia fecit, quemadmodum ipſe Moyſes ait,dixit deus:fiat lux, & facta eſt lux, Et in Euangelio legimus: Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factũ eſt nihil,Et apoſtolus Paulus ſimiliter, Vnus dominus, vna fides,vnum baptiſma,vnus deus,& pater qui eſt ſuper omnes,& per omnia,& in omnibus nobis: Hic primo erit tenens caput, ex quo totum corpus compactum & connexum per omnem iuncturam ſubminiſtrationis in menſura vniuſcuiuſque partis incrementum corporis facit, in ædificationem ſui in claritate. Poſt deinde & omnis ſermo ei conſtabit, ſi & ſcripturam diligenter legerit apud èos, qui in eccleſia ſunt presbyteri, apud quos eſt Apoſtolica doctrina, quemadmodum demonſtrauimus.Apoſtoli enim omnes duo quidem teſtamenta in duobus populis fuiſſe docuerunt, Vnum autem & eundem eſſe deum, qui diſpoſuerit vtraque ad vtilitaté hominum,ſecundum poſt teſtamenta dabantur,qui incipiebant credere deo, ex ipſa demonſtrauimus apoſtolorum doctrina,in tertio libro.Et quoniam non ocioſe, nec fruſtra vt obuenit,datum eſt prius teſtamentum:ſed illos quidem quibus dabatur in ſeruitutem dei concurrens ad vtilitatem eorum:non enim indiget deus ab hominibus ſeruitutem:typum autem cæleſtium oſtendés, quoniam nondum poterat homo per propriũ viſum vi-

dere,

dere, quæ ſunt dei: & imagines eorum quæ ſunt in eccleſia præfigurans, vt ſima ea quæ ſecundum nos eſt, fiat fides: & prophetiam futurorum continens, vt diſceret homo præſcium eſſe omnium deum.

¶ Quis eſt ſpiritalis diſcipulus, qui iudicat quidem omnes, ipſe autem à nemine iudicatur, & qui ſunt qui iudicantur.
Caput LIII.

T Alis diſcipulus vere ſpiritalis recipiens ſpiritum Dei, qui ab initio in vniuerſis diſpoſitionibus Dei affuit hominibus, & futura annuntiauit, & præſentia oſtēdit, & præterita enarrat, Iudicat quidem omnes, ipſe autem à nemine iudicatur.

¶ Quemadmodum iudicantur gentes.
Caput LIIII.

N A M iudicat gētes creaturæ magis quàm creatori ſeruiētes, & reprobabili mēte vniuerſam ſuam operationem inuanum conſumentes.

¶ Quemadmodum iudicabuntur Iudæi.
Caput LV.

I Vdicat autem etiam Iudæos, non percipientes verbum libertatis: & neque volentes abire liberos: cum habeant præſentem liberatorem, ſed intempeſtiue extra legem ſeruire ſimulantes, nihil indigente deo: & Chriſti aduentum, quem propter ſalutem hominum fecit, non cognoſcentes.

¶ Oſtenſio quoniam duos aduentus prophetæ annuntiauerunt. Cap. LVI.

N Eque intelligere volentes, quoniam duos aduentus eius omnes annuntiauerunt prophetæ: vnum quidē, in quo homo in plaga factus eſt, ſciens ferre imbecillitatem, in pullo aſini ſedens, & reprobatus lapis ædificantibus, & ſicut ouis ad victimā adductus, & per extēſionem manuum diſſoluens quidē Amalech, congregans autem diſperſos filios à terminis terræ, in ouile patris, & recōmemoratus mortuorū ſuorum

rum, qui ante dormierãt, & deſcendens ad eos, vti erueret eos & ſaluaret eos. Secundum auté, in quo ſuper nubes veniet, ſuperducés diem quæ eſt ſicut clibanus ardens, & percutiens terrã verbo oris ſui, & ſpiritu per labia ſua interficiés impios, & ventilabrũ in manu habés, & emundãs aream ſuam, & triticum quidem in horreũ colligés, cõburens autem paleas in igni inextinguibili.

Quemadmodum iudicabuntur qui à Marcione ſunt. Cap. LVII.

EXaminabit autem & doctrinam Marcionis, quomodo accipiat duos deos eſſe infinita diſtantia ſeparatos ab inuicem. Vel quemadmodũ bonus erit, qui alienos homines abſtrahit ab eo qui fecit, & ad ſuum aduocat regnum, & quare bonitas eius defecit, non omnes ſaluans, & quare circa homines quidem bonus videtur, in ipſum autem qui fecit homines iniuſtiſsimus, auferens ab eo quæ ſunt eius. Quomodo autem iuſte dominus, ſi alterius patris exiſtit, huius conditionis, quæ eſt ſecundum nos, accipiens panem, ſuum corpus confitebatur, & temperamentum calicis ſui ſanguinem confirmauit. Et quale ſe filium hominis confitebatur, ſi non eam quæ ex homine eſt, generationem ſuſtinuiſſet. Quemadmodum autem & peccata nobis dimittere poterat, quæ nos noſtro debeamus factori & deo. Quomodo autem & cum caro non eſſet, ſed cum pareret quaſi homo, crucifixus eſt, & latere eius puncto, ſanguis exiit & aqua. Quod autem corpus ſepelierunt ſepultores, & quid illud erat quod ſurrexit à mortuis.

Quemadmodum iudicabuntur hij, qui ſunt à Valentino, & cæteri gnoſtici. Caput LVIII.

IVdicabit autem & eos qui ſunt à Valentino omnes, quia lingua quidé cõfitétur vnũ deũ patré, & ex hoc omnia, ipſum auté qui fecerit omnia defectionis ſiue labis fructum eſſe dicunt, & vnum

dominum Ieſum Chriſtum filium Dei ſimiliter lingua confitentes, propriam quidem emiſsioné ſententia ſua vnigenito donantes, propriam verò & alteram Chriſto, alteram verò ſaluatori: ita vt ſecundum eos dicantur quidem omnia eſſe quaſi vnum, vnumquenque autem ipſorum ſeparatim intelligi, & propriam habere émiſſionem, ſecundum ſuam cõiugationem. Linguas itaque eorum videlicet ſolas in vnitatem ceſsiſſe, ſententiam verò eorum & ſenſum, quæ profunda ſunt ſcrutari, decidentem ab vnitate, incidere in multiforme dei iudicium, cum de hiis quæ ſibimetipſi adinuenerunt interrogabuntur à Chriſto: quem & poſtea natum quàm pleroma AEonum dicunt, & emiſsionem eius poſt diminutionem ſiue defectionem, & propter eam paſsionem, quæ facta eſt in Sophia, ſemetipſos obſtetricatos eſſe affirmant. Accuſabit autem eos Homerus proprius ipſorum poëta, à quo eruditi talia inuenerunt, ipſo dicente hæc. Inimicus eſt enim illi mihi, ſimiliter atque fores inferorum, qui aliud quidem abſcondit in corde ſuo, aliud autem enarrat.

¶ Quemadmodum iudicabuntur Ebionitæ. Caput LIX.

Iudicabit autem & vaniloquia prauorũ gnoſticorum, Simonis eos magis diſcipulos oſtendens. Iudicabit autem & Ebionitas, quomodo poſſunt ſaluari, niſi deus eſt, qui ſalutem illorum ſuper terram operatus eſt. Et quemadmodum homo tranſiet in deum, ſi non deus in hominem? Quemadmodum autem relinquet mortis generationem, ſi non in nouam generationem mire & inopinate à deo in ſignum autem ſalutis datam, quę eſt ex virgine per fidem regenerationem, vel quemadmodum adoptionem accipient à deo, permanentes in hac Geneſi, quæ eſt ſecundum hominé in hoc mundo. Quomodo autem pluſquam Salomon, aut pluſquã Iona habebat, & dominus erat Dauid, qui eiuſdem cum ipſis fuit ſubſtantiæ. Quomodo auté eum qui aduerſus homines fortis erat, qui non ſolum vicit

hominem, ſed & detinebat eum ſub ſua poteſtate, deuicit, & eum quidé qui vicerat vicit, eum verò qui victus fuerat hominé dimiſit, niſi ſuperior fuiſſet eo homine, qui fuerat victus. Melior autem eo homine, qui ſecundum ſimilitudinem dei factus eſt, & præcellentior, quiſnam ſit alius niſi filius Dei, ad cuius ſimilitudinem, dei factus eſt homo: & propter hoc in finem ipſe oſtendit ſimilitudinem, filius dei factus eſt homo, antiquam plaſmationem in ſemetipſum ſuſcipiés, quemadmodum diximus in eo libro, qui eſt ſuperior.

ℭ Quemadmodum iudicabuntur, qui putatiue dicunt dominum apparuiſſe. Cap. LX.

I Vdicabit autem & eos qui putatiuum inducunt. Quéadmodum enim ipſi vere ſe putant diſputare, quãdo magiſter eorum putatiuus fuit: aut quemadmodum firmum quid poſſunt habere ab eo, ſi putatiuus, & non veritas erat? Quomodo autẽ ipſi ſalutem vere participare poſſunt, ſi ille, in quem credere ſe dicunt, ſemetipſum putatiuum oſtendebat? Putatiuum eſt igitur, & non veritas, omnia apud eos: & nunc iam quæretur, ne forte cum & ipſi homines non ſint, ſed muta animalia, hominum vmbras apud plurimos proferant.

ℭ Quemadmodum iudicabuntur pſeudoprophetæ. Caput LXI.

I Vdicabit auté & ſpeudoprophetas, qui non accepta à deo prophetica gratia, nec deum timentes, ſed aut propter vanam gloriam, aut ad quæſtum aliquem, aut & aliter ſecundum operationé mali ſpiritus fingunt ſe prophetare, mentientes aduerſus Deum.

ℭ Quemadmodum iudicabuntur qui ſchiſmata operantur, & omnes qui ſe ſegregãt ab eccleſia. Cap. LXII.

I Vdicabit autem & eos qui ſchiſmata operantur, qui ſunt immanes non habentes dei dilectionem: ſuámque vtilitatem potius conſyderantes,

rãtes,quàm vnitatem eccleſiæ, propter modicas & quaſlibet cauſas magnũ & glorioſum corpus Chriſti conſcindunt & diuidunt,& quãtum in ipſis eſt interficiunt,pacem loquentes,& bellum operantes, vere liquantes culicem,& camelum tranſglutientes. Nulla enim ab eis tãta poteſt fieri correptio, quãta eſt ſchiſmatis pernicies. Iudicabit autem & omnes eos, qui ſunt extra veritatẽ, id eſt, extra eccleſiam : ipſa autem à nemine iudicatur. Omnia enim ei conſtant,& in vnum deum omnipotentem,ex quo omnia,fides integra, & in filium dei Chriſtum Ieſum dominum noſtrum,per quem omnia,& diſpoſitionis eius,per quã factus eſt homo filius dei,ſententia firma quæ in ſpiritu dei, qui præſtat agnitionem veritatis,qui diſpoſitiones patris,& filij expoſuit,ſecundũ quas aderat generi humano,quẽadmodum vult pater.

¶Quemadmodum omnia conſiſtunt ei qui eſt Eccleſiaſticus. Cap. LXIII.

AGnitio vera eſt apoſtolorum doctrina,& antiquus eccleſiæ ſtatus,in vniuerſo mũdo, & charactere corporis Chriſti,ſecundum ſucceſsiones epiſcoporum,quibus illi eam quæ in vnoquoque loco eſt eccleſiam tradiderunt,quæ peruenit vſque ad nos cuſtodita ſine fictione ſcripturarum tractatione pleniſſima,neque ablationem recipiens lectio ſine falſatione, & ſecundum ſcripturas expoſitio legitima, & diligens, & ſine periculo, & ſine blaſphemia, & præcipuum dilectionis munus, quod eſt precioſius quàm agnitio, glorioſius autem quàm prophetia,omnibus autem reliquis chariſmatibus ſupereminens.

¶Oſtenſio quod eccleſia non tantum perfectam habeat dilectionem,ſed quoniam & ſpiritus Dei ſuper eam requieſcit, & quod ab vno & eodem Deo prophetia & ſpiritus. Caput LXIIII.

QVapropter eccleſia omni in loco ob eam quã habet erga deum dilectionem, multitudinem martyrum in omni tempore præmittit ad patrem,

trem, reliquis autem omnibus non tantum non habentibus hanc rem oſtẽdere apud ſe, ſed neque quidem neceſſarium eſt dicentibus tale martyriũ eſſe eorum, martyrium verum ſecundum ſentẽtiam eorum: niſi ſi vnus aut duo aliquando per omne tempus ex quo dominus apparuit in terris, cum martyribus noſtris, quaſi & ipſe miſericordiam conſequutus, opprobrium ſimul baiulauit nominis, & cum eis ductus eſt velut adiectio quædã donata eis. Opprobrium enim eorum, qui perſequutionem patiuntur propter iuſtitiam, & omnes pœnas ſuſtinent & mortificantur propter eã quæ eſt erga deum dilectionem, & confeſsionem filij eius, ſola eccleſia pure ſuſtinet, ſępe debilitata, & ſtatim augens membra, & integra fiens. Quemadmodum & typus eius quæ fuit illius Loth ſalis figmentum: ſimiliter vt veteres prophetæ ſuſtinentes perſecutionem, quemadmodum dominus ait, Sic enim perſecuti ſunt prophetas, qui ante vos fuerunt, quoniam noue quidem, ſed idem ſpiritus requieſcens ſuper eam, ab hiis qui non recipiunt verbum Dei perſecutionem patitur.

¶ Quomodo prophetæ omnia prædixerũt, quæcunque Chriſtus operatus eſt.

Caput LXV.

QVod quidem prophetæ cum reliquis quę prophetabãt, & hoc prophetauerunt, quoniam ſuper quoſcunq; requieuerit ſpiritus Dei, & obedierint verbo patris, & ſecundum virtutẽ ſeruierint ei, perſecutionem patiẽtur, & lapidabuntur, & occidentur. In ſemetipſis enim hæc omnia præfigurabãt prophetæ, propter dilectionem Dei, & propter verbum eius.

¶ Quoniã prophetæ mẽbra Chriſti ſunt, & quẽadmodum vnuſquiſq; eorũ ſecundum quod erat mẽbrũ. ſecũdũ hoc & prophetauit, quoniã omnia quæ prophetæ prædixerunt Chriſtus impleuit. Ca. LXVI.

CVm enim & ipſi membra eſſent Chriſti, vnuſquiſq; eorum ſecũdum quod erat membrum, ſecũdum hoc & prophetationẽ manifeſtabat,

omnes

omnes & multi vnum præformantes, & ea quæ ſunt vnius annuntiantes. Quomodo enim per noſtra membra operatio quidem vniuerſi corporis oſtēditur, figura autem totius hominis per vnum membrum non oſtenditur, ſed per omnia: ſic & prophetæ omnes quidem vnum præfigurabāt, vnuſquiſque autem eorū ſecundum quod erat membrum, ſecundum hoc & diſpoſitionem adimplebat, & eam quę ſecundum illud membrum erat operationem Chriſti prophetabat. Quidam enim in gloria videntes eum, glorioſam eius apud patrem à dextris cōuerſationem videbant. Alij ſuper nubes quemadmodū filium hominis venientem, & dicentes de eo, Videbunt in quem compunxerunt, aduentum eius ſignificabant, de quo ipſe ait, Putas cum filius hominis venerit, inueniet fidem ſuper terram: de quo & Paulus ait, Si tamen iuſtum eſt apud deum, retribuere eis qui tribulant nos tribulationem, & vobis qui tribulamini requiem nobiſcum in reuelatione domini Ieſu de cælo, cum angelis virtutis dei, & in flamma ignis. Alij verò iudicem dicentes eum, & diem domini tanquam clibanum ardentem, quii collgit triticum in horręa, paleas autem comburet igni inextinguibili: comminabantur eis qui increduli erant, de quibus & ipſe dominus ait, Abite maledicti in ignem æternum, quem pręparauit pater meus diabolo, & angelis eius. Et Apoſtolus ſimiliter ait: Qui pœnas dabunt interitus æternas, à facie domini, & à gloria virtutis eius, cum venerit glorificari in ſanctis ſuis, & ammirabilis fieri hiis qui credunt in eum. Et qui dicunt, ſpecioſus forma præ filiis hominum, & vnxit te deus, de⁹ tuus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis, & accingere gladium tuum potentiſsime circa femur tuum, & ſpecie tua & pulchritudine tua, intēde proſpere, procede, & regna, propter veritatem, & manſuetudinem, & iuſtitiam: & quæcūque alia talia ſunt de eo, eam quæ eſt in regno ſpeciem eius & decorem, & exultationem ſupercoruſcantem & ſupereminentem omnibus qui regenerantur ſub ipſo, ſignificabant, vt qui audiunt concupiſcerent ibi inueniri, placentia facientes deo. Qui iterum

tum dicẽtes homo eſt,& quis cognoſcet eum, & veni ad prophetã, & peperit filium, & vocatur nomen eius admirabilis,conſiliarius,Deus fortis: & qui eum ex virgine Emanuel prædicabant: adunitionem verbi Dei ad plaſma eius manifeſtabant, quoniam caro erit, & filius dei filius hominis,purus puram aperiẽs vuluam eã quæ regenerat homines in deum, quam ipſe puram fecit, & hoc factus quod nos, Deus fortis, & inenarrabile habet genus. Et qui dicunt, Dominus in Sion loquutus eſt,& de Hieruſalem dedit vocem ſuam, & notus in Iudæa de⁹, qui in Iudæa aduentum eius ſignificabant. Qui autem rurſus dicunt ab Africo venire deum, & de monte vmbroſo & condenſo,aduentum eius qui eſt ex Bethlehem dicebant, quemadmodum oſtendimus in eo libro, qui eſt ante hunc: Vnde is qui præeſt,& paſcit populum patris ſui,venit. Qui autem dicunt aduẽtum eius, quẽadmodũ ceruus claudus ſaliet, & plana erit lingua mutorum,& aperientur oculi cæcorum, & aures ſurdorum audient,& manus reſolutæ, & genua debilia firmabuntur, & reſurgent qui in monumentis mortui ſunt, &, Ipſe infirmitates noſtras accipiet, & lãguores portabit: eas quæ ab eo curationes fiebant annuntiauerunt. Quidam autem hominem infirmum & inglorioſum,& ſcientem ferre infirmitatem, & ſedentem ſuper pullum aſini, venturum Hieroſolymam, & dorſum ſuum ponentem ad flagella,& maxillas ſuas ad palmas, & quemadmodum ouem adduci ad victimam, & aceto & felle potari,& ab amicis qui proximi ſunt derelinqui,& extendentem manus per totam diem, & ab eis qui eum intuebantur, ſubſannari & maledici, & partiri veſtimenta eius,& ſuper veſtimentum eius mitti ſortem,& in limen mortis deductum,& omnia talia:eum qui ſecundum hominem eſt aduentum eius, ſicut intrauit Hieroſolymã, in qua & paſſus & crucifixus ſuſtinuit omnia quæcunque ſunt prædicta,prophetabant. Alij autem dicentes, Rememoratus dominus ſanctus mortuorum ſuorum, qui prædormierunt in terra limi,& deſcendit ad eos vti erigeret, ad ſaluandum illos: cauſam reddiderunt, pro-

pter quam paſſus eſt hæc omnia. Qui autem dixerunt, In illa die dicit dominus, Occidit ſol meridie,& erunt tenebræ ſuper terram in die lucis, & conuertam dies feſtos veſtros in luctum, & vniuerſa cantica veſtra in lamentationem: eum occaſum ſolis, qui crucifixo eo fuit ab hora ſexta.manifeſte annũtiauerunt. Et quia poſteaquam hoc factum eſt, hij qui ſecũdum legem erant dies feſti eorũ & cãtica,in luctum & lamentationem eorum conuerterentur,cum inciperent tradi gentibus. Adhuc etiã manifeſtius hoc idem & Hieremias oſtendit, ſic dicens de Hieruſalem,Exinanita eſt quæ parit,teduit anima eius,occidit ſol ei,cum adhuc medius dies eſſet,confuſa eſt,& improperium paſſa eſt, reliquos eorum in gladium dabo in conſpectu inimicorum eorum. Qui autẽ dixerunt eum dormiſſe,& ſomnum cepiſſe,& reſurrexiſſe,quoniam dominus ſuſcepit eum,præcipientes principibus cælorum aperire æternas portas, vt introeat rex gloriæ,reſurrectionem eius quæ ex mortuis per patrem & receptionem in cælos præconauerunt. In eo autem quod dixerunt, A ſummo cælo egreſsio eius, & occurſus eius vſque ad ſummum cæli,& non eſt qui ſe abſcõdat à calore eius, quoniam illuc aſſumptus eſt, vnde & deſcendit,& nõ eſt qui iuſtũ iudicium eius effugiat, Idipſum annuntiabant qui dicebant, Dominus regnauit, iraſcantur populi, qui ſedes ſuper Cherubin, commoueatur terra. Partim quidem eã quæ poſt aſſumptionẽ eius facta eſt ſuper eos, qui in eum crediderunt iram ab omnibus populis, & motum vniuerſæ terræ aduerſus eccleſiam prophetabant: partim autem veniente eo de cælis cum angelis virtutis eius, commoueri vniuerſam terram, quemadmodum ipſe ait, Erit terræmotus magnus, qualis non eſt factus ab initio. Et rurſus in eo cum dicit, Quiſquis iudicatur ex aduerſo adſtet, & quiſquis iuſtificatur appropinquet puero dei, Et væ vobis, quoniam omnes veteraſcetis ſicut veſtimentum, & tinea comedet vos,& humiliabitur omnis caro,& exaltabitur dominus ſolus in altiſsimis:ſignificatur quoniam poſt paſsionem, & aſſumptionẽ,omnes qui contra eum

fuerunt,

fuerunt, ſub pedibus eius ſubiiciet deus, & ipſe ſuper omnes exaltabitur, & nemo qui iuſtificetur, aut comparetur ad eum. Et qui dicunt diſpoſiturum deum teſtamentum nouum hominibus, non quemadmodum diſpoſuit patribus in monte Choreb, & cor nouum, & ſpiritum nouum dare hominibus: & rurſus, Antiqua nolite reputare, ecce facio noua quæ nunc orientur, & ſcietis; & faciam in deſerto viam, & in terra inaquoſa, flumina ad potādum genus electum populum meum quē acquiſiui, vt virtutes meas enarret: quæ eſt noui teſtamenti libertas, hanc manifeſte annuntiabāt, & nouum vinum quod in nouos vtres mittitur per fidem quæ eſt in Chriſto, quam annuntiauit ortam in eremo viam iuſtitiæ, & in terra inaquoſa flumina ſpiritus ſancti, adaquare genus electū dei; quod acquiſiuit, vt virtutes eius enarrētur, ſed non vt blaſphemarent eum qui hæc fecit deus. Et reliqua omnia, quæcunq; per tātā ſeriem ſcripturæ demonſtrauimus prophetas dixiſſe, ſpiritalis vere qui eſt interpretabitur vnūquodq; eorū quæ dicta ſunt, in quē dictū ſit characterem diſpoſitionis domini, & integrū corpus operis filij dei oſtendēs, ſemper eundē deū ſciēs, & ſemper eundē verbū dei cognoſcēs, etiā ſi nunc nobis manifeſtatus eſt. & ſemper eundem ſpiritū dei cognoſcēs, etiā ſi in nouiſsimis tēporibus noue effuſus eſt in nos, & à cōditione mundi vſq; ad finem in ipſum humanum gen⁹, ex quo qui credunt deo, & ſequuntur verbum eius, percipiunt eā quæ ab eo eſt ſalutem. Qui verò abſcedunt ab eo, & cōtēnunt præcepta eius, & per opera ſua inhonorāt eum qui ſe fecit, & ſentētia ſua blaſphemant eum qui ſe alit, iuſtiſsimum aduerſus ſe coaceruant iudicium. Hic igitur examinat omnes, ipſe verò à nemine examinatur, neq; patrē ſuum blaſphemās, neq; diſpoſitiones eius fruſtrās, neq; patres accuſans, neque prophetas exhonorās, aut ab alio deo dicēs eos, aut iterum ex alia & alia ſubſtātia fuiſſe prophetias. Dicemus autē aduerſus ōnes hęreticos, & primo quidē aduerſus eos qui ſunt à Marcione, & aduerſus eos qui ſunt ſimiles illis, ab altero deo dicētes eſſe prophetas. Legite

diligentius id quod ab apoſtolis eſt Euangelium nobis datum,& legite diligétius prophetas, & inuenietis vniuerſam actionem,& omnem doctrinam,& omnem paſſionem domini noſtri prædicatam in ipſis.

¶ Aduerſus eos qui dicunt: quid noui veniens attulit Chriſtus. Cap. LXVII.

SI autem ſubit vos huiuſmodi ſenſus vt dicatis, Quid igitur noui dominus attulit veniens? cognoſcite quoniam omné nouitatem attulit, ſemetipſum afferens, qui fuerat annuntiatus. Hoc enim ipſum prædicabatur, quoniã nouitas veniet innouatura & viuificatura hominé. Regis enim aduentus ab hiis quidem qui mittuntur ſeruis prænuntiatur propter apparatum,& expeditionem eorũ, qui incipient ſuſcipere ſuum dominum. Cum auté venit rex,& illi prænuntiato gaudio adimpleti ſunt, qui ſunt ſubiecti, & perceperunt eã, quæ eſt ab eo libertatem, & participant viſioné eius,& audierunt ſermones eius,& fruituri ſunt muneribus ab eo, non iam requiretur quid noui attulit rex ſuper eos, qui annuntiauerunt aduétum eius, apud eos videlicet qui ſenſum habent: ſemetipſũ enim attulit,& ea quę prædicta ſunt bona, in quę cócupiſcebãt angeli intédere,& douauit hominibus. Tunc auté fuiſſent ſerui mendaces, & nõ à domino miſſi, ſi non Chriſtus aduenięns talis, qualis & prædicabatur, adimpleſſet eorũ ſermones. Quapropter dicebat, Ne putetis quoniam veni ſoluere legem aut prophetas. Non veni ſoluere, ſed adimplere. Amen enim dico vobis, donec pertranſiet cælum & terra, iota vnum, aut vnus apex non tranſiet à lege & prophetis, quoaduſque omnia fiant. Omnia enim ipſe adimpleuit veniens, & adhuc implet in eccleſia vſque cõſummationé, à lege prædictũ nouum teſtamétũ. Quemadmodum & Paulus apoſtolus eius ait, in ea quæ eſt ad Romanos. Nunc auté ſine lege iuſtitia Dei manifeſtata eſt, teſtificata à lege & prophetis. Iuſtus enim ex fide viuet. Hoc auté quoniã iuſtus ex fide viuet, per prophetas prædictum fuerat. Vnde autem poterãt prædicere pro-

re prophetæ regis aduētum,& eā libertatē quæ ab eo da batur prçeuāgelizare,& omnia quæ à Chriſto facta ſunt & ſermone & operatione,& paſsionē eius prænūtiare,& nouū teſtamētum prędicare, ſi ab altero deo propheticā inſpirationē acceperūt, ignorātes inenarrabilē patrem ſecūdum vos,& regnum eius,& diſpoſitiones eius, quas filius dei* in nouiſsimo dierum. Caſu quodā hæc euenisſe nō poteſtis dicere, tanquā à prophetis quidem de altero quodam dicta, ſimiliter autem euenerint domino. Omnes enim prophetæ hæc eadē prophetauerunt. Sed neq; alicui ex veterib⁹ euenerunt: ſi enim eueniſſent alicui ex veterib⁹ iſta, nō vtiq; qui poſtea fuerunt ꝓphetaſſent in nouiſsimis temporibus affutura hæc. Adhuc etiā nemo eſt neq; patrum, neque prophetarum, neq; antiquorum regum, circa quem proprie ac ſpecialiter factum ſit aliquid horum. Nā omnes quidem Chriſti paſſiones prophetauerunt, ipſi autē ad patiēdum ſimiliter, vt ipſa prædicta ſunt dominicæ paſsionis, in nullo altero facta ſunt. Neque enim ſol medio die occidit aliquo de veteribus mortuo, neque ſciſſum eſt velum templi, neque terra mota eſt, neque petræ diſruptæ ſunt, neque mortui ſurrexerunt, Neque in tertia die quis illorū ſurrexit, neq; receptus eſt in cælum, neq; cū aſſumeretur aperti ſunt cæli, neq; in nomen alicuius alterius crediderunt gentes, neq; quis ex eis mortuus & reſurgens aperuit nouum libertatis teſtamētum. Nō igitur de altero, ſed de domino, in quē cōcurrerunt omnia prædicta ſigna, dicebāt prophetæ. Si autem aliquis Iudæis aduocationē præſtās, erectionē templi, quæ poſteaquā in Babylonem trāſmigrauerunt facta eſt ſub Zorobabel, & diſceſsionē populi, quæ facta eſt poſt ſeptuaginta annos, dicat hoc eſſe nouum teſtamentum, cognoſcat quoniam lapideum quidem templum reſtitutum eſt, tunc adhuc enim illa quæ in lapideis tabulis facta fuerat lex ſeruabatur. Nouum autem teſtamentum datum eſt nullum, ſed ea lege quæ per Moyſen data eſt, vtebantur vſque ad aduentum domini: A domini autem aduētu nouum teſtamentum ad pacem reconcilians, & viuificatrix lex in

Deeſt faciet aut præſtabi

vniuerſam exiuit terrã, quemadmodum dixerunt prophetę, Ex Sion enim procedet lex,& verbum domini de Hieruſalem,& arguet populum multũ:& cõcident gladios ſuos in aratra,& lãceas ſuas in falces,& iam nõ diſcét pugnare. Si igitur alia lex,& verbum exiens ab Hieruſalem tantã pacem fecit apud eas gentes quæ eum receperunt,& per eas arguit imprudentiæ multum populum, videtur cõſequens de altero dixiſſe prophetas. Si autem libertatis lex,id eſt,verbum dei, ab apoſtolis qui ab Hieruſalẽ exierunt annuntiatum, vniuerſam terrã in tantã trãſmutationem fecit, quòd gladios & lanceas bellatorias in aratra fabricauerunt ipſi, & in falces quæ donauit ad metẽdum frumẽtum in organa pacifica demutauerunt,& iã neſciunt pugnare, ſed percuſsi & alterã præbent maxillã, nõ de alio prophetæ dixerunt hæc, ſed de eo qui fecit ea. Hic autem eſt dominus noſter,& in hoc eſt ſermo verus, quoniam ipſe eſt qui aratrum fecit,& falcem intulit,hoc eſt, hominis primã ſeminationem,quæ fuit ſecundum Adam plaſmatio, & in nouiſſimis temporibus per verbum collectam fructificationem: & propter hoc quod initium fini coniungebat, vtrorúmque dominus exiſtens, in fine quidem aratrum oſtendit lignum copulatum ferro,& ſic eius expurgauit terrã,quoniam firmum verbum adunitum carni & habitu tali confixus emundauit ſyluestrem terram. Initio autem falcem figurabat per Abel,ſignificabat iuſti generis humanam collectionẽ. Vide enim,inquit, quemadmodum iuſtus perit,& nemo intuetur, & viri iuſti tollũtur,& nemo excipiet corde. Hæc autem in Abel quidem præmeditabantur,in prophetis verò præconabantur,in domino autem perficiebantur,& in nobis autem id ipſum eſt,conſequente corpore ſuum caput.

¶ Aduerſus eos qui dicunt quædã à ſummitate dixiſſe prophetas, quædam verò à mundi fabricatore. Cap. LXVIII.

ET aduerſus eos quidem qui ab alio deo pphetas dicunt, ab altero autem dominum patrem noſtrum, talia ſunt apta ſi quo modo tandem quieſcant

quieſcant à tanta irrationabilitate. Propter hoc enim & laboramus eas quæ ſunt ex ſcripturis adhibere oſtenſiones, vt ipſis ſermonibus cõfutantes eos, quãtum in nobis eſt, cohibeamus eos à grandi blaſphemia, & à multorum deorum dementi fabricatione.

¶ Quemadmodum de eiſdẽ ipſis dictis diſcrepant à ſemetipſis qui ſunt à Valentino.

Caput LXIX.

A Duerſus eos rurſus qui ſunt à Valẽtino, & reliquos falſi nominis gnoſticos, qui aliquando quidem à ſummitate quædã eorum quæ ſunt in ſcripturis poſita dicta dicunt, propter ſemen quod eſt inde, aliquando verò à medietate propter matrem prunicam audacem, multa etiam à mundi fabricatore, à quo & miſsi ſunt prophetæ, dicimus valde irrationabile eſſe in tantum inopiæ deducere patrem vniuerſorũ, quaſi non habuerit ſua inſtrumenta, per quæ pure ea quæ ſunt in pleromate annuntiarentur. Quem enim timebat, vt non libere & ſine commixtione eius ſpiritus qui eſt in diminutione & ignorantia factus, proprie ac ſeparatim ſignificaret voluntatem ſuam? An timebat ne plurimi ſaluarentur, quum plures pure audiſſent ea quæ ſunt veritatis? An rurſus impotens erat ipſe ſibi præparare eos, qui aduentum ſaluatoris prænuntiarent? Si autem cum huc veniſſet ſaluator ſuos apoſtolos miſit in mundum, pure aduentum eius annuntiantes, & voluntatem patris docentes, in nullo communicantes neque gentium, neque Iudæorum doctrinæ: multo magis in pleromate mittens prædicatores proprios deſtinaſſet, annuntiãtes in hunc mundum futurum aduentum eius, in nullo communicantes hiis prophetis qui ſunt à Demiurgo. Si autem cũ eſſet intra pleroma, vſus eſt hiis prophetis qui erant ſecundum legem, & per eos oſtẽdit quæ ſunt ſua, multo magis cum huc veniſſet his ipſis vſus fuiſſet magiſtris, & per eos annuntiaſſet nobis Euangelium. Iam igitur non Petrum & Paulum, & reliquos apoſtolos dicãt annuntiaſſe veritatem, ſed ſcribas & phariſæos, & reliquos per quos lex annuntiabatur.

Si autem ſuos in ſuo aduentu proprios apoſtolos emiſit ſpiritu veritatis,& nō ſpiritu erroris:hoc itē ſpiritu verbum Dei.& ſiquidē de principalitate ſpiritus fuit ſecūdum regulā ipſorum,ſpiritus lucis, & ſpiritus veritatis, & ſpirit⁹ perfectionis, & ſpirit⁹ agnitionis : is verò qui à Demiurgo fuit ſpirit⁹ ignorātiæ,& diminutionis,&erroris,& vmbræ progenies:quēadmodum in vno & eodē potuit eſſe perfectio,& diminutio,& ignorātia,error & veritas,lux & tenebræ. Si autem in prophetis impoſsibile erat hoc ita eſſe, ſed ab vno deo verbum domini præconabāt,& aduentum filij eius annuntiabāt:multo magis dominus ipſe nunquam modo quidem de principali, modo verò de ſubiecta deminoratione feciſſet ſermones, & agnitionis, & ignorantiæ ſimul factus magiſter. Nec vnquam modo quidem mundi fabricatorem, modo autem eum qui ſuper hunc, glorificaret patrem, quēadmodum ipſe ait, Nemo immittit cōmiſſuram veſtimenti noui in veſtimentum vetus, nec mittunt vinū nouū in vtres veteres. Igitur aut omni modo & ipſi abſtineant ſe à prophetis,tanquā à veteribus,& nō dicant eos ab ea nouitate, quæ ſecundum principalitatem eſt quædam dixiſſe,præmiſſos à Demiurgo:aut rurſus arguentur à domino dicente,nouum vinum non mitti in vtres veteres. Vnde autem ſemē matris ipſorum poterat cognoſcere ea quæ erāt intra pleroma ſacramenta, & de hiis eloqui,ſiquidē extra pleroma exiſtens mater, peperit hoc ipſum ſemen, quod extra pleroma & extra agnitionem eſſe dicunt,quod eſt ignorantia. Quomodo igitur id quod erat ignorātia ſemen conceptum agnitionē annuntiare poterat? aut quemadmodum ipſa mater,ea quæ erant pleromatibus cognoſcebat ſacramenta,informis & infigurata, quaſi abortiuum proiecta foras,& ibi aptata & formata, & ab horo prohibita interius ingredi, & vſque ad conſummationem extra pleroma perſeuerans,id eſt,extra agnitionem. Rurſus autem paſsionē domini typum eſſe dicētes extenſionis Chriſti ſuperioris,quam extenſus hora formauit eorum matrem,in reliquis arguuntur, iam nō habentes ſimilitudinē typum

oſtendere.

oſtendere. Vbi enim rurſum Chriſtus aceto & felle potatus eſt? aut vbi diuiſa ſunt veſtiméta eius, aut vbi pũ-ctus eſt, & exiuit ſanguis & aqua? aut vbi guttas ſanguinis ſudauit? & reliqua quæcunque domino acciderunt, de quibus dixerunt prophetæ. Vnde ergo de hiis quæ tunc quidem nondum euenerant, incipiebant auté euenire, aut mater aut ſemen eius diuinauit? Adhuc etiam ſuper hæc dicunt quidem à principalitate quædam dicta, cõfutati ab hiis quæ in ſcripturis de Chriſti aduétu referuntur. Quæ autem ſint hæc non iam vnũ ſentiũt, ſed alij alia de hiis ipſis reſpondent. Si quis enim experimẽtum eorum volens accipere, ſeparatim interroget quo ſermone eos qui excellẽtes ſint apud eos, inueniet alium quidem dicentem de Propatore, id eſt, de Bytho eſſe id quod interrogetur. Alium verò de initio omniũ, id eſt, de vnigenito. Alterum verò de patre omniũ, hoc eſt, verò. Alter rurſus dicet, de vno æone eorũ qui ſunt in pleromate æones dici. Alij autem de Chriſto, & alius de ſaluatore. Qui autem illorum peritior eſt, poſteaquàm multum tacens protexerit, de horo ait dictũ eſſe. Alius verò eam quæ eſt intra plenitudinem Sophiam ſignificari. Alius vero illam quæ extra plenitudinem eſt matrem annnntiari. Et alius mũdi fabricatorem deum dicet. Tantæ ſunt de vno inter eos diuerſitates, de iiſdẽ ſcripturis varias habentes ſententias: & vno eodémque ſermone lecto, vniuerſi obductis ſuperciliis agitantes capita, valde quidem altiſsime ſe habere ſermonem dicũt, non autem omnes capere magnitudinem eius intellectus qui ibidem continetur, & propter hoc ſilentiũ maximã rem eſſe apud ſapientes. Oportet enim eã quæ ſit ſurſum Sigen per id quod eſt apud eos ſilentium deformari. Sic autem abeunt omnes, quotquot ſunt tantas de vno geſtantes ſententias, in abſcondito ferentes ſecum ſua acumina. Cum igitur inter eos conuenerit de hiis quæ in ſcripturis ſunt prædicta, tunc & à nobis confutabuntur. Non enim bene ſentientes, interim tamen ſemetipſos arguunt, de hiſdem verbis non conſentientes. Nos autẽ vnum & ſolum verum deum docto-

rem

rem ſequentes, & regulam veritatis habentes eius ſermones, de iiſdem ſemper eadem dicimus, omnes vnum deũ ſciẽtes, factorem huius vniuerſitatis, qui prophetas miſit, qui eduxit populum de terra AEgypti, qui in nouiſsimis tẽporibus filium ſuum manifeſtauit, vti cõfunderet incredulos, & exquireret iuſtitiæ fructum.

¶ Oſtenſio de domini ſermonibus confitentis ſe à Deo patre miſſum, à quo & prophetæ venerunt, & patres electi ſunt. Cap. LXX.

Quem enim non cõfitetur dominus, neque ab altero Deo dicere prophetas, niſi à patre ei', neque ab aliqua alia ſubſtantia, ſed ab vno & eodẽ patre, neque alium aliquẽ ea quæ ſunt in hoc mũdo feciſſe, niſi ſuum patrem docens ſic. Homo erat quidam paterfamilias, & plantauit vineam, & ſepem circundedit ei, & fodit in ea torcular, & ędificauit turrim, & locauit eam colonis, & peregre profectus eſt. Cũ autem appropinquaſſet tẽpus fructuum, miſit ſeruos ſuos ad colonos, vt acciperẽt de fructibus ſuis. Et coloni apprehenſis ſeruis, vnum quidem ceciderunt, alium autẽ lapidauerunt, alium verò occiderunt. Iterũ miſit alios ſeruos plures prioribus, & fecerunt eis ſimiliter. Nouiſsime autẽ miſit eis filium ſuũ vnicum, dicens, Forte verebuntur filium meum. Coloni verò cum vidiſſent filium, dixerũt intra ſe, Hic eſt hæres, venite occidamus eũ, & habebimus hæreditatẽ eius: & apprehenſum eum eiecerunt extra vineã, & occiderunt. Cum ergo venerit dominus vineæ, quid faciet colonis illis? Et dixerunt illi, Malos male perdet, & vineam ſuam locabit aliis colonis, qui reddent ei fructus temporibus ſuis. Iterum dicit dominus: Nunquam legiſtis, Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli. A domino factum eſt iſtud, & eſt mirabile in oculis noſtris. Propter quod dico vobis, quoniam auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti faciẽti fructũ eius. Per quæ oſtendit manifeſte diſcipulis ſuis, vnum quidem & eundẽ patremfamilias, hoc eſt, vnum deum patrẽ,

trem, qui per ſeipſum omnia fecit. Varios verò agricolas, quoſdam quidem contumelioſos, & ſuperbos, & infructuoſos, & domini interfectores: quoſdam verò cum omni obedientia reddentes fructus temporibus ſuis: & eundem hunc patremfamilias aliquando quidē mittentem ſeruos, aliquando quidem filium ſuum. A quo igitur patre miſſus eſt filius ad eos colonos qui interfecerunt eum, ab hoc & ſerui. Sed filius quidem quaſi à patre veniens principali autoritate dicebat, Ego autem dico vobis. Serui autem quaſi à domino ſeruiliter, & propter hoc dicebāt, Hæc dicit dominus. Quem igitur illi dominum præconabant incredulis, hunc Chriſtus tradidit hiis qui obediunt ſibi. & qui priores, ſiue primum per ſeruilem legiſdationem vocauerat deus: hic poſteriores ſiue poſtea per adoptionē aſſumpſit. Plantauit enim deus vineam humani generis, primo quidem per plaſmationem Adæ, & electionem patrum: tradidit autem colonis per eam legiſdationem, quæ eſt per Moyſen. Sepem autem circundedit, id eſt circunterminauit eorū culturam, & turrim ædificauit, Hieruſalem elegit, & torcular fodit, receptaculum prophetici ſpiritus præparauit, & ſic prophetas miſit antequam eſſet in Babylonem tranſmigratio. Et poſt tranſmigrationem alios iterum plures quàm priores expetentes fructus, dicentes illis, Hęc dicit dominus omnipotens, Emūdate vias veſtras, & mores veſtros, iudicium iuſtum iudicate, & miſericordiam & miſerationem facite vnuſquiſque ad fratrem ſuum: in viduam, & orphanum, & proſelytum, & pauperem ne exercueritis potentatum, & vnuſquiſque malitiæ fratris ſui ne recordemini in cordibus veſtris: & iuſiurandum falſum nolite diligere. lauamini, mundi eſtote, auferte nequitias à cordibus veſtris, diſcite benefacere, exquirite iudiciū, defendite vim patientem, iudicate pupillo, & iuſtificate viduam, & venite diſputemus dicit dominus. Et rurſum, Cohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum. Diuerte à malo, & fac bonum, inquire pacem & perſequere eā. Hæc præconantes prophetæ fructum petebāt iuſtitiæ.

Non credentibus autem illis nouiſsime filiũ ſuum miſit dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, quem cum occidiſſent mali coloni, proiecerunt extra vineam. Quapropter & tradidit eam dominus de⁹ non iam circumuallatam, ſed expanſam in vniuerſum mũdum aliis colonis, reddentibus fructus temporibus ſuis, turre electionis exaltata vbíque & ſpecioſa, vbíque enim præclara eſt eccleſia, & vbíque circunfoſſum torcular, vbíque enim ſunt qui ſuſcipiunt ſpiritum. Quoniam enim filium Dei reprobauerunt, & eiecerunt eum, cum eum occidiſſent extra vineam, iuſte reprobauit eos deus, & extra vineam exiſtentibus gentibus dedit fructificationem culturæ. Quemadmodum & Hieremias propheta ait, Reprobauit dominus, & abiecit gentem facientem hæc, quoniam fecerunt filij Iuda malignum in conſpectu meo, dicit dominus. Similiter autem & Hieremias, Conſtitui ſuper vos exploratores, dicentes, Audite vocem tubæ: & dixerunt, non audiemus, propter hoc audierunt gentes, & qui paſcunt pecora in eis. Vnus ergo & idẽ deus pater qui plãtauit vineã, qui populũ eduxit, qui ꝓphetas miſit, qui filiũ ſuũ miſit, qui vineã dedit aliis colonis, hiis qui reddũt fructũ in tẽporibus ſuis. Et propter hoc dicebat domin⁹ diſcipulis ſuis, bonos operarios nos pręparãs. Attendite vobis & vigilate ſemper in omni tempore, ne quando grauentur corda veſtra in crapula & ebrietate, & cogitationibus ſecularibus, & repẽte adſiſtat ſuper vos dies illa. Superueniet enim quaſi laqueus ſuper omnes ſedentes ſuper faciẽ terræ. Sint igitur lumbi veſtri præcincti, & lucerne ardẽtes in manibus veſtris, & vos ſimiles hominibus expectantibus dominum ſuum, quando reuertatur à nuptiis. Quomodo enim factum eſt in diebus Noë, manducabant, & bibebant, emebant, & vendebant, nubebant & nubebantur, & non ſcierunt, quoadu ſque intrauit Noé in Arcã, & venit diluuium, & perdidit omnes: Quemadmodum factum eſt in diebus Loth, manducabant & bibebant, emebant, & vendebant, plantabant, & ædificabant, qua die exiuit Loth à Sodomis, pluit ignem de cælo, & perdidit

didit omnes: ſic erit & in aduentu filij hominis. Vigilate igitur, quoniam neſcitis, qua die dominus veſter veniet. Vnum & eundem annuncians dominum, qui in temporibus Noë propter inobedientiam hominum ſuperduxit diluuium, & temporibus Loth propter multitudinem peccatorum Sodomitarum pluit ignem à cælo: & in nouiſsimo tempore propter hanc eandẽ inobedientiam, & ſimilia peccata, ſuperduxit diem iudicij: in quo ait tolerabilius Sodomis & Gomorrhis futurum quàm illi ciuitati & domui, quæ non receperit verbum apoſtolorum eius. Et tu autẽ Capharnaum, dicebat, nũquid vſque ad cælum exaltaberis, vſque ad inferos deſcendes. Quoniam ſi in Sodomis factæ fuiſſent virtutes, quæ factæ ſunt in te, manſiſſent vſque in hodiernũ diem. Veruntamen dico vobis, tolerabilius erit Sodomis in die iudicij quàm vobis: Vnus & idem cum ſemper ſit verbum Dei, credentibus quidem ei fontẽ aquæ in vitam æternam dãs, infructuoſam verò fici arborem arefaciens, & ſtatim: Et tẽporibus Noë iuſte diluuium inducens, vti extingueret peſsimum genus eorum qui tunc erant hominum, qui iam fructificare Deo non poterant, cum angeli tranſgreſſores cõmixti fuiſſent eis, & vt pecccata eorum cõpeſceret, ſeruare verò Arcæ typum Adæ plaſmationem, & temporibus Loth, qui plueret ſuper Sodomam & Gomorrham ignẽ & ſulphur de cælo, exemplum iuſti iudicij Dei, vt cognoſcerent omnes, quoniam omnis arbor quæ non facit fructum exciditur & in ignem mittetur, & in vniuerſali iudicio tolerabilius Sodomis vtens, quàm hiis, qui viderũt eius virtutes quas faciebat, & non crediderunt in eum, neque receperunt eius doctrinam. Quemadmodum enim maiorem dedit gratiam per ſuum aduentum hiis, qui crediderunt ei, & faciunt eius voluntatem, ſic & maiorem in iudicio habere pœnam eos qui non crediderunt ei ſignificauit, iuſtus exiſtẽs ſuper omnes æqualiter, & quibus plus dedit, plus ab eis exacturus: plus autem non quod alterius patris agnitionem oſtendit, ſicut per tot & tanta oſtendimus, ſed quia maiorem damnationem

paternæ

paternæ gratiæ per ſuum aduentũ effudit in humanum genus. Si cui autem non ſufficiunt quæ prædiximus, ad credendum ab vno & eodẽ patre prophetas miſſos eſſe, à quo dominus noſter miſſus eſt, aperiens aures cordis ſui, & Chriſtum Ieſum dominum magiſtrum aduocans audiat dicentem eum, Simile eſt regnum cælorum regi nuptias facienti filio ſuo, & mittenti ſeruos ſuos, ad congregandum eos qui vocati fuerunt ad nuptias: & illis nolentibus obedire, iterum ait, & alios ſeruos miſit, dicens, Dicite hiis qui ſunt vocati, Venite. prandium meum paraui, tauri & omnia ſaginata occiſa, & omnia parata ſunt, venite ad nuptias. Illi autẽ abierunt negligentes eum, alij quidem in agrum ſuum, alij autem ad negociationem ſuam. Reliqui verò arripuerunt ſeruos eius, & alios quidẽ contumelioſe tractauerunt, alios verò occiderunt. Rex autẽ cum audiſſet iratus eſt, & mittens exercitus ſuos perdidit interfectores illos, & ciuitatẽ eorũ ſuccẽdit, & dixit ſeruis ſuis, Nuptiæ quidem paratæ ſunt, vocati verò non fuerũt digni. Ite igitur ad exitus viarũ, & quotquot inueneritis congregate ad nuptias. Et exeuntes ſerui eius cõgregauerũt omnes quotquot inuenerũt bonos & malos, & impletæ ſunt nuptię diſcumbentibus. Introiens autem rex videre recumbẽtes, vidit ibi hominem nõ veſtitum veſte nuptiali, & dicit ei, Amice quomodo veniſti huc nõ habens indumentũ nuptiarũ? Illo autẽ obmuteſcẽte, dixit rex miniſtris, Tollite eum à pedibus & manibus, & mittite eum in tenebras quæ ſunt exteriores, ibi erit fletus & ſtridor dentiũ. Multi enim ſunt vocati, pauci veró electi. Manifeſte enim per hæc verba ſua oſtendit dominus omnia, & quoniã vnus rex & dominus omnium pater, de quo & antea dixit, Neque in Hieroſolyma iures quoniã ciuitas eſt magni regis: Et quoniam ab initio nuptias præparauit, & propter immenſam benignitatem per ſeruos ſuos vocabat priores ad cõuiuium nuptiarum, & vbi illi noluerunt obedire, rurſus alios ſeruos miſit cõuocãs eos, neque ſic obedierunt ei, Sed & eos qui vocationem annunciabãt lapidauerũt & occiderũt. Illos quidẽ per-

didit

didit mittens exercitus ſuos & ciuitates illorũ ſuccendit:ex omnibus autẽ vnus, id eſt,ex vniuerſis gentibus ad conuiuiũ nuptiarũ filij ſui cõuocauit, quẽadmodum &per Hieremiã ait,Et miſi ad vos ſeruos meos prophetas dicere , Auertimini vnuſquiſq; à via nequiſsima & meliora facite opera veſtra.Et rurſus per eundẽ, Et miſi , inquit , ad eos omnes ſeruos meos prophetas inter diem & ante lucem,& non obedierunt mihi, neque intenderunt aures ipſorum:& dicas eis hunc ſermonem, Hoc genus quod non obediuit vocẽ domini neque recepit diſciplinam , defecit fides ex ore ipſorũ. Qui igitur nos per apoſtolos vndiq; vocauit dominus,hic per prophetas vocabat eos qui olim fuerunt , quemadmodum ex ſermonibus domini oſtenditur: & nõ ab alio autem apoſtoli,etiãſi variis gentibus præconabant,ſed ab vno & eodem,alij quidem dominum annunciabant, alij autem patrem euangelizabant: & alij quidem aduentum prænunciabant filij Dei , alij verò præſentem eum iam hiis qui longe erant pręconabant. Adhuc etiam manifeſtauit oportere eum vocatione & iuſtitiæ operibus adornari,vti requieſcat ſuper vos ſpiritus Dei. Hoc eſt enim indumẽtum nuptiarum, de quo & Apoſtolus ait, Nolumꝰ expoliari ſed ſuperindui vti abſorbeatur mortale ab immortalitate.Qui autem vocati quidem ſunt ad cænam Dei,& propter malam ſuam cõuerſationem non perceperunt ſpiritũ ſanctum,proiicientur,inquit, in tenebras exteriores.Manifeſte autẽ oſtendens,quod idẽ ipſe rex qui cõuocauerit vndiq; fideles ad nuptias filij ſui,& incorruptibile conuiuium donauerit, iubeat mitti in tenebras exteriores eum,qui non habeat indumentum nuptiarum,hoc eſt contemptorem.Quemadmodum enim in priore teſtamento non in multis illorum bene ſenſit,ſic & hic multi vocati, pauci verò electi.Non alius igitur qui iudicat deus, & alius qui conuocat ad ſalutẽ pater.Nec alius quidẽ qui æternum lumẽ donat,alius verò qui iubet in exteriores mitti tenebras eos,qui nõ habẽt indumẽtũ nuptiarũ. Sed vnus & idẽ deꝰ pater domini noſtri,à quo & ꝓphetę miſsi ſunt,

indignos,

indignos quidem conuocans propter immenſam benignitatem, eos verò qui conuocati ſunt inſpiciens, ſi cõueniens habeant indumentum, & congruens nuptiis filij ſui. Quoniam nihil inconueniens neque malum placet ei. Quemadmodum dominus dixit ei qui curatus fuerat, Ecce ſanus factus es, iam noli peccare, ne quid deterius tibi fiat. Qui enim eſt bonus, & iuſtus, & mundus, & immaculatus, neque malum aliquid, neque iniuſtum, neque abominandum in ſuo ſponſali thalamo ſuſtinebit. Eſt autem hic pater domini noſtri, cuius prouidentia conſtant omnia, & iuſſu adminiſtrantur omnia: & gratuito quidem donat in quos oportet, ſecundũ autem meritum digniſsime attribuit in ingratos, & non ſentiẽtes benignitatẽ ei᷒, iuſtiſsimus retributor: & propterea ait, Mittens exercitus ſuos perdidit interfectores illos & ciuitatem illorum incẽdit. Exercitus autem eius, inquit, quia omnes homines Dei, Domini enim eſt terra, & plenitudo eius, orbis terræ & omnes qui habitant in ea. Et propter hoc Paulus apoſtolus in epiſtola quæ eſt ad Romanos ait, Non enim eſt poteſtas niſi à Deo. Quæ autem ſunt à Deo ordinata ſunt. Itaq; qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit. Qui autem reſiſtunt, damnationem ſibi acquirent. Principes enim non ſunt timori boni operis ſed mali. Vis autem non timere poteſtatem, bonum fac, & habebis laudẽ ex ea: Dei enim miniſter eſt, tibi ad bonum. Si autem male feceris, time. Non enim ſine cauſa gladium portat. Dei enim miniſter eſt, vindex in iram ei, qui malum agit. Ideóque ſubiecti eſtote non tantum propter iram, ſed & propter conſcientiam. Propter hoc enim & tributa penditis, miniſtri enim Dei ſunt in hoc ipſum ſeruientes. Sed & dominus igitur & Apoſtoli vnum deum patrem annunciabant eum qui legisdationem fecit, qui miſit prophetas, qui omnia fecit, & propter hoc ait, Mittens exercitus ſuos. Quoniam omnis homo ſecundum quod eſt homo, plaſma ipſius eſt, licet ignoret deum ſuũ. Omnibus enim ipſe vt ſint præſtat, qui ſolẽ ſuum oriri facit ſuper malos & bonos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos.

iniuſtos. Et non ſolum per ea quæ prædicta ſunt, ſed & per parabolam duorum filiorum, quorum iunior luxurioſe conſumpſit ſubſtantiam, viuens cum fornicariis, vnum & eũdem docuit patrem maiori quidem filio ne hedum quidem indulgentem, propter eum autem qui perierat minorem filium ſuum iubentem occidi vitulum ſaginatũ, & primam ei ſtolam donantẽ. Et per parabolam autẽ eorum operariorum, qui variis temporibus in vineam mittebantur, vnus & idẽ dominus oſtenditur: vocat alios quidem ſtantes in initio mundi fabricationis, alios verò poſt hoc, & alios circa medietatem temporum, & alios progreſsis iam temporibus, itẽ alios in fine, vt ſint quidem multi operarij ſecundum ſua ipſorum tempora, vnus autem qui conuocat eos paterfamilias: Etenim vinea vna, quoniam & vna iuſtitia: & vnus diſpenſator, vnus enim ſpiritus Dei qui diſponit omnia: ſimiliter autem & merces vna, omnes enim acceperunt ſingulos denarios, imaginem & diſcretionem regis, agnitionem filij Dei quæ incorruptela. Et propter hoc à nouiſsimis cepit dare mercedẽ, quoniam in nouiſsimis temporibus manifeſtatus, dominus omnibus ſemetipſum repræſentauit. Et publicanus autem qui in oratione phariſæum ſuperauit, non quoniã alterum patrem adorabat, teſtimonium accepit à domino, quod ſit magis iuſtificatus, ſed quoniã cum magna humilitate ſine extollentia & ſine iactantia exomologeſim eidem Deo faciebat. Et duorum autem filiorum parabola, eorum, qui in vineam mittuntur: quorum alter quidem contradixit patri, & poſtea pœnitetur, quando nihil profuit ei pœnitentia, alter autem pollicitus eſt abire ſtatim, promittens patri, non abiit autẽ quoniam omnis homo mendax, & velle quidem in promptu adiacet, non inuenit autem perficere: vnum & eundem oſtendit patrem. Sed & arboris fici parabola, de qua dominus ait, Ecce iam triennium venio, quærẽs fructum in hac arbore fici, & nõ inuenio, Per prophetas aduentum ſuum ſignificans, per quos venit aliquotiẽs exquirens iuſtitiæ fructũ ab eis, quẽ nõ inuenit, aperte mani-

ſeſtauit,& quoniã excidetur arbor fici, propter prædi-
ctam cauſam:& ſine parabola auté dicebat ad Hieruſa-
lem dominus. Hieruſalé Hieruſalé quæ interficis pro-
phetas,& lapidas eos qui mittútur ad te, quotiés volui
colligere filios tuos ſicut gallina pullos ſuos ſub alas,&
noluiſti, ecce relinquetur vobis domus veſtra deſerta.
Quod enim per parabolam dictum fuerat, Ecce trien-
nium venio quærens fructum,& manifeſte iterũ, quo-
ties volui colligere filios tuos,ſi non huius aduentũ qui
per prophetas eſt intelligamus,erit mendacium. Siqui-
dem ſemel,& tunc primum venit ad eos, Sed quoniam
& patriarchas qui elegit & nos idem eſt verbum Dei,&
illos ſemper viſitans per propheticum ſpiritum, & nos
qui vndique conuocati ſumus per ſuum aduentum,ſu-
per ea quæ dicta ſunt vere hæc dicebat: Multi ab orien
te & occaſu venient,& recumbent cum Abrahã, Iſaac,
& Iacob in regno cælorũ, filij autem regni ibunt in te-
nebras exteriores,ibi erit fletus & ſtridor dentium. Si
igitur hij qui per præconiũ apoſtolorũ eius,ab oriéte &
occidéte credétes in eũ,cum Abrahã,Iſaac, & Iacob in
regno cælorum recumbent participantes cum eis epu-
lationé,vnus & idé deus oſtéditur,qui elegit quidé pa-
triarchas,viſitauit verò populũ,gétes verò aduocauit.

¶ Oſtéſio quod homo liber ſit,& ſuæ poteſtatis, ad
hoc vt poſsit eligere bona vel cõtraria. Ca. L X XI.

A Liud autem quod ait. Quotiens volui congre
gare filios tuos,& noluiſti, veterem legem li-
bertatis hominis manifeſtauit, quia liberum
eum deus fecit ab initio,habentem ſuam poteſtatem,ſi
cut & ſuam animam,ad vtendum ſententia Dei volun
tarie,& nõ coactum à Deo. Vis enim à Deo non fit, ſed
bona ſentétia adeſt illi ſemper. Et propter hoc conſiliũ
quidé bonum dat omnibus. Poſuit auté in homine po-
teſtatem electionis,quemadmodũ & in angelis. Etenim
angeli rationabiles, vti hij quidé qui obediſſent, iuſte
bonum ſint poſsidentes,datum quidem à Deo,ſeruatũ
verò ab ipſis. Qui autem non obedierunt,iuſtè nõ inue
nientur

nientur cum bonis, & meritam pœnam percipiēt. Quoniam deus quidem dedit benigne bonū, ipſi verò non cuſtodierunt diligenter illud, neque precioſum arbitrati ſunt, ſed ſupereminentiam bonitatis cōtempſerunt. Abiicientes igitur bonum & quaſi reſpuentes, meritò omnes iuſtum iudicium incident dei, quēadmodum & apoſtolus Paulus in epiſtola quæ eſt ad Romanos, teſtificatus eſt dicens ita, An diuitias bonitatis eius, & patiētiæ, & longanimitatis cōtemnis, ignorans quoniam bonitas Dei in pœnitentiam te adducit, Secundū autē duritiā tuā, & cor impœnitēs theſaurizas tibimetipſi irā in diēiræ & reuelationis iudicij Dei. Gloria autē & honor, inquit, omni operanti bonum. Dedit ergo deus bonum, quēadmodum & Apoſtolus teſtificatur in eadē epiſtola, & qui operantur quidem illud, gloriam & honorem percipient, quoniam operati ſunt bonum, cum poſsint non operari illud. Hij autem qui illud nō operantur, iudicium iuſtum recipient Dei, quoniam non ſunt operati bonum, cum poſsint operari illud.

¶ Oſtēſio quod non natura quidam boni ſint, quidam verò mali, & quod in hominis electione ſit bonum. Caput LXXII.

SI autem naturaliter quidam boni, quidā verò mali facti fuiſſent, neque laudabiles eſſent quia boni ſunt, tales enim facti fuerant. Sed neque illi vituperabiles, & ipſi enim tales fuerant inſtituti. Sed quoniam omnes eiuſdem ſunt naturæ, & potentes retinere & operari bonum, & potentes rurſum amittere id & non facere, iuſte etiā apud homines ſenſatos, quanto magis apud deum alij quidem laudātur, & dignum percipiunt teſtimonium electionis bonæ & & perſeuerantiæ: Alij verò accuſantur, & dignum percipiunt damnum, eō quod iuſtum & bonum reprobauerint. Et ideo prophetæ hortabantur homines iuſtitiam agere, bonum quoque operari, ſicut per multa oſtendimus: quia in nobis ſit hoc, & propter multam negligentiam in obliuionem inciderimus; & conſilio egea-

mus bono, propter quod bonus deus præſtabit bonum conſilium perfectis. Propter hoc autem & dominus luceat lumen veſtrum, dicebat, coram hominibus, vt videant bona facta veſtra & glorificent patrem veſtrum qui in cælis eſt. Et attendite vobis ne forte grauentur corda veſtra in crapula & ebrietate, & ſollicitudinibus ſecularibus. Et ſint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes, & vos ſimiles hominibus expectantibus dominum ſuum, quando reuertatur à nuptiis, vt cum venerit & pulſauerit, aperiatis ei. Beatus ſeruus ille quē cum venerit dominus eius, inuenerit ita facientem. Et iterum, Seruus qui ſcit voluntatem domini ſui, & non facit, vapulabit multis: &, Quid mihi dicitis domine domine, & non facitis quæ dico: & iterum, Si autem dicat ſeruus in corde ſuo, tardat dominus meus, & incipiat cædere conſeruos, & manducare, & bibere, & inebriari, veniet dominus eius in die qua non ſperat, & diuidet eum, & partē eius cū hypocritis ponet: & omnia talia quæ liberum, & ſuæ poteſtatis oſtendunt hominē, & quia conſilium inſtuat deus, adhortans nos ad ſubiectionem ſibi, auertens ab incredulitate, non tamen de violentia cogens. Etenim ipſum Euangelium ſi noluerit quis ſequi, licet quidem, non tamen expedit. Inobedientia enim Dei & amiſsio boni eſt quidem in hominis poteſtate, Leſionem autem & damnū non quamlibet infert, & propter hoc Paulus ait, Omnia licent, ſed non omnia expediunt: & libertatem referens hominis, quapropter & omnia licent, non cogente eum Deo: & id nō expedit, oſtendens vt non ad velamen malitiæ abutamur libertatem, non enim hoc expedit. Et iterum ait, Loquimini veritatem vnuſquiſque cū proximo ſuo, & omnis ſermo malus de ore veſtro non exeat, aut turpitudo, aut vaniloquium, aut ſcurrilitas, quę ad rem non pertinent, ſed magis gratiarū actio: & Eratis enim aliquando tenebræ, nunc autē lumen in domino, quaſi filij lucis honeſte ambulate, nō in comeſſationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & in libidinibus, non in ira & zelo: & hæc quidem feciſtis, ſed abluti eſtis

ti eſtis, ſed ſanctificati eſtis, in nomine domini noſtri. Si igitur non in nobis eſſet facere hæc, aut non facere, quam cauſam habebat apoſtolus, & multo prius ipſe dominus conſilium dare, quædam quidem facere, à quibuſdam verò abſtinere? Sed quoniam liberæ ſententiæ ab initio eſt homo, & liberę ſententiæ eſt deus, cuius ad ſimilitudinem factus eſt, ſemper conſilium datur ei, continere bonum, quod perficitur ex ea quæ eſt ad deum obedientia. & non tantum in operibus, ſed etiam in fide liberum, & ſuæ poteſtatis arbitrium homini ſeruauit dominus dicens, Secundum fidem tuam fiat tibi, propriam fidem hominis oſtendens, quoniam ſuam habet ſententiam. Et iterum, Omnia poſsibilia credenti, &, Vade, ſicut credidiſti fiat tibi. Et omnia talia ſuæ poteſtatis ſecundum fidem oſtendũt hominem. Et propter hoc is qui credit ei, habet vitam æternam. Qui autem non credit filio, non habet vitam æternam, ſed ira Dei manebit ſuper ipſum. Secundum hanc igitur rationem, & ſuum proprium oſtendens dominus, & ſui arbitrij ac ſuæ poteſtatis hominem ſignificans, dicebat ad Hieruſalem. Quotiés volui congregare filios tuos quemadmodum gallina pullos ſuos ſub alas, & noluiſti, quapropter relinquetur vobis domus veſtra deſerta. Qui autem hiis contraria dicunt, ipſi impotentem introducunt dominum, ſcilicet quaſi non potuerit perficere hoc quod voluerit, Aut rurſum ignorantem naturam Choicos, vt ipſi dicunt, & eos qui non poſſunt accipere eius incorruptelam. Sed oportebat, inquit, eum neque angelos tales feciſſe, vt poſſent tranſgredi, neque homines, qui ſtatim ingrati exiſterent in eum, quoniam rationabiles, & examinatores & iudiciales facti ſunt, & non quemadmodum irrationabilia, ſiue inanimalia, quæ ſua voluntate nihil poſſunt agere, Sed cum neceſsitate, & vi ad bonum trahuntur, in quibus vnus ſenſus & vnus mos inexflexibilis, & ſine iudicio, qui nihil aliud eſſe poſſunt, præter quàm quod facti ſunt. Sic autem nec ſuaue eſſet eis quod eſt bonum, neque precioſa communicatio Dei, neque magnopere ap

petendum bonum quod ſine ſuo proprio motu, & cura & ſtudio prouenïſſet, ſed vltro & otioſe inſitum, Ita vt eſſent nullius momenti boni, eo quod natura magis, quàm voluntate tales extiterint, & vltroneum haberent bonum, ſed non ſecundum electionem: Et propter hoc nec hoc ipſum intelligentes, quoniã pulchrum ſit quod bonum, neque fruẽtes eo. Quæ enim fruitio boni apud eos qui ignorant? Quæ autem gloria hiis, qui non ſtuduerint illud? Quæ autem corona hiis, qui non eam vt victores in certamine cõſecuti ſunt? Et propter hoc dominus violentium dixit regnum cælorum, & qui vim faciunt, inquit, diripiunt illud. Propter hoc autem & Paulus ait ad Corinthios, Non ſcitis quoniam hij qui in ſtadio currunt, omnes quidem currunt, ſed vnus accipit brauium: ſic currite vt comprehendatis. Omnis autem qui agonizat in omnibus continens eſt. Ille quidem vt corruptibilem accipiat coronam, nos autem incorruptam. Ego autem ſic curro, non in incertum, ſic pugno, non quaſi aërem cædens, ſed liuidum facio corpus meum, in ſeruitutem redigo, ne forte aliis prædicans, ipſe reprobus efficiar. Bonus igitur agoniſta, ad incorruptelæ agonem adhortatur nos, vti coronemur & precioſam arbitremur coronam, videlicet quæ per agonem nobis acquiritur, ſed non vltro coalitam. Et quanto per agonem nobis aduenit, tanto eſt precioſior, Quanto autem precioſior, tãto eam ſemper diligamus. Sed neque ſimiliter diliguntur ea, quæ vltro aduenıũt, quam illa quæ cum multa ſollicitudine adinueniũtur. Quoniam igitur pro nobis erat plus diligere deũ, cum agone hoc nobis adinuenire, & domin⁹ docuit, & Apoſtolus tradidit. Et aliàs autem eſſet videlicet noſtrum inſenſatum bonum, quod eſſet inexercitatum. Sed & videre non tantum nobis eſſet deſyderabile, niſi cognouiſſemus quantum eſſet malum non videre. Et bene valere autem male valentis experientia honorabilius efficit, & lucem tenebrarum comparatio, & vitam mortis. Sic & cæleſte regnum honorabilius eſt hiis qui cognouerunt terrenum. Quanto autem honorabilius, tanto

magis

magis diligimus illud. Et ſi plus illud dilexerimus, clariores erimus apud deum. Pro nobis igitur omnia hæc ſuſtinuit dominus, vti per omnia eruditi in omnibus futurum ſimus cauti, & perſeueremus in omni eius dilectione rationabiliter edocti diligere deum: Deo quidem magnanimitatem præſtante in apoſtaſia hominis, homine autem erudito per eam, quemadmodum & propheta ait, Emendabit te abſceſsio tua: præfiniente Deo omnia ad hominis perfectionem, & ad ædificationem, & manifeſtationem diſpoſitionū, vti & bonitas oſtendatur, & iuſtitia perficiatur, & eccleſia ad figuram imaginis filij eius coaptetur, & tandem aliquando maturus fiat homo, in tantis matureſcens ad videndum & capiendum deum.

¶Quæ cauſa fuerit, quod non ab initio perfectus factus eſt homo. Caput. LXXIII.

SI hoc dicat aliquis. Quid enim? Non poterat ab initio deus perfectū feciſſe hominē? Sciat quoniam deus quidem, cum ſemper ſit idem, & innatus, quantum ad ipſum eſt, omnia poſsibilia ei. Quæ autem facta ſunt ab eo, ſecundum quod poſtea facturæ initium habuerunt, ſecundum hoc & minora eſſe oportuit eo qui ſe fecerit. Nec enim poterant infecta eſſe quæ nuper facta ſunt: propter quod autem nō ſunt infecta, propter hoc & ideo deficiunt à perfecto.

¶Et ſecundū quid omnia quæ facta ſunt indigēt perfecto, & vnde eſt indigētia. Ca. LXXIIII.

SEcundum enim quod ſunt poſteriora, ſecundum hoc & infantilia, & ſecundum quod infantilia, ſecundum hoc & inſueta, & inexercitata ad perfectam diſciplinam. Quēadmodū enim mater poteſt præſtare perfectam eſcam infanti, ille autem adhuc nō poteſt robuſtiorē ſe percipere eſcā: ſic & deus ipſe quidem potens fuit homini præſtare perfectionem ab initio, homo autē impotens percipere illam, infans enim fuit. Et propter hoc domin⁹ noſter, in nouiſsimis

temporibus recapitulans in ſeipſo omnia, venit ad nos, non quomodo ipſe poterat, ſed quomodo illum nos videre poteram⁹. Ipſe enim in ſua inenarrabili gloria ad nos venire poterat, ſed nos magnitudinem gloriæ ſuæ portare nõ poteramus, Et propter hoc quaſi infantibus ille qui erat panis perfectus patris, lac nobis ſemetipſum præſtitit, quod erat ſecundum hominem eius aduentus, vt quaſi à mamilla carnis eius enutriti, & per talem lactationem aſſueti mãducare & bibere verbum Dei, & eũ qui eſt immortalitatis panis, qui eſt ſpiritus patris, in nobis ipſis eum continere poſsimus.

¶ Quid eſt quod à Paulo dictum eſt, lac vobis potum dedi, non eſcam. Cap. LXXV.

ET propter hoc Paulus ad Corinthios ait, Lac vobis, potum dedi, non eſcam, nondum enim poteratis eſcam percipere: Id eſt, eum quidẽ aduentum domini, quem ſecundum hominem didiciſtis, nondum autem patris ſpiritus requieſcit ſuper vos propter veſtram infirmitatẽ. Vbi enim ſunt zelus & diſcordia, ait, in vobis & diſſenſiones, nõne carnales eſtis? & ſecundum hominem ambulatis? Hoc eſt, quoniã nõdum ſpiritus patris erat cum ipſis, propter imperfectionem eorum, & infirmitatem conuerſationis. Quemadmodum igitur apoſtolus quidem poterat dare eſcam, quibuſcunque enim imponebant apoſtoli manum, accipiebant ſpiritum ſanctum, qui eſt eſca vitæ: illi autem non poterãt percipere illud, quoniã infirmum adhuc & inexercitabilem ſenſum erga deum conuerſationis habebant: Sic & initio deus quidem potens fuit dare perfectionem homini, ille autem nunc nuper factus, non poterat illud accipere, vel accipiens capere, vel capiens continere. Et propter hoc coinfantiatũ eſt homini verbũ Dei, cũ eſſet perfectus, nõ propter ſe, ſed propter hominis infantiã, ſic capax effectus, quẽadmodũ homo illũ capere potuit. Nõ igitur circa deũ impoſsibile & indigens, ſed circa eum, qui nunc nuper factus eſt homo, quoniã nõ perfectus erat, Circa deũ autẽ virt⁹ ſimul, & ſapientia,

ſapientia, & bonitas oſtenditur. Virtus quidem & bonitas in eo, quod ea quæ nōdum erãt, voluntarie cōſtituerit & fecerit, Sapientia verò in eo, quod apta & cōſonãtia quæ ſunt fecerit. Quædã autem propter immenſam eius benignitatem augmentum accipientia, & in multũ temporis perſeuerãtia infecti gloriã referunt deo, ſine inuidia donãti quod bonum eſt, Secundũ enim id, quod facta ſunt nō ſunt infecta, ſecundum id verò, quod perſeuerãt lōgis AEonibus virtutem infecti aſſumẽt, Deo gratuito donãte eis ſempiternã perſeuerationem. Et ſic principalitatem quidem habebit in omnibꝰ deus, Quoniã & ſolus infectus, & prior omniũ, & omnibus vt ſint, ipſe eſt cauſa: Reliqũa verò omnia in ſubiectione manent Dei, Subiectio autem dei, incorruptelæ perſeuerãtia eſt, Incorrruptela autem gloria infecti. Per hãc igitur ordinationem, & huiuſmodi cōuenientiam, & talis factus, & plaſmatus homo ſecundum imaginem, & ſimilitudinem conſtituitur infecti dei, patre quidem bene ſentiente, filio verò miniſtrante & formante, ſpiritu verò nutriente & augente, homine verò paulatim proficiẽte, & perueniente ad perfectum, id eſt proximum infecto fieri, Perfectus enim eſt infectus, hic autem eſt deꝰ. Oportuerat autem hominem primo fieri, & factum augeri, & auctum corroborari, & corroboratum multiplicari, & multiplicatum conualeſcere, cōualeſcentum verò glorificari, & glorificatum videre ſuum dominum. Deus enim eſt, qui habet videri. Viſio autem dei efficax eſt incorruptelæ, Incorruptela verò proximum faciet eſſe deo. Irrationabiles igitur omni modo, qui non expectant tempus augmenti, & ſuæ naturæ infirmitatem aſcribũt deo. Neq; enim deum, neq; ſemetipſos ſcientes, inſatiabiles & ingrati, nolentes primo eſſe hoc quod & facti ſunt, homines paſsionum capaces, ſed ſupergradiẽtes legem humani generis, & antequã fiãt homines, iam volunt ſimiles eſſe factori deo, & nullã eſſe differentiam infecti dei, & nunc facti hominis, qui plus irrationales ſunt, quàm muta animalia. Hæc enim non imputant deo, quoniam nō homines fecit ea, ſed vnumquodq; eo

quod factum eſt, quoniã eſt, gratias agit. Nos enim imputamus ei quoniã nõ ab initio dij facti ſumus, ſed primo quidem homines, tunc demum dij, quãuis deus ſecundũ ſimplicitatem bonitatis ſuæ hoc fecerit, ne quis eum putet inuidioſum aut impræſtãtem. Ego, inquit, dixi dij eſtis, & filij excelſi omnes, Nobis autem poteſtatem diuinitatis baiulare non ſuſtinẽtibus: Vos autem, inquit, ſicut homines moriemini: Vtraq; referens, & illud quod eſt benignum ſuæ donationis, & infirmitatem noſtram, & quod eſſemus noſtræ poteſtatis. Secundum enim benignitatem ſuam bene dedit bonum, & ſimiles ſibi ſuæ poteſtatis homines fecit: ſecundum autem prouidentiam ſciuit hominum infirmitatem, & quæ uentura eſſent ex ea, ſecundum autem dilectionem & virtutem vinci factę naturæ ſubſtantiam. Oportuerat autem primo naturam apparere, poſt deinde vinci & abſorbi mortale ab immortalitate, & corruptibile ab incorruptibilitate, & fieri hominem ſecundum imaginem & ſimilitudinem dei, agnitione accepta boni & mali.

¶ Quæ eſt agnitio boni & mali, & quẽadmodũ homo cũ indictoaudiẽs fuiſſet inualuit deus per dictiaudientiam meliorem fieri hominem. Cap. LXXVI.

A Gnitionem autẽ accepit homo boni & mali. Bonum eſt autem obedire deo, & credere ei, & cuſtodire eius præceptum, & hoc eſt vita hominis: quẽadmodum nõ obedire deo malum, & hoc eſt mors eius. Magnanimitatem igitur præſtãte deo cognouit homo & bonum obediẽtiæ, & malum inobedientiæ, vti oculum mentis vtrorũmque accipiens experimentum, electionem meliorum cum iudicio faciat, & nunquã ſegnis, neq; negligens præcepti fiat dei, & id quod aufert ab eo vitam, id eſt, nõ obedire deo, ſciens quoniã bonum eſt, vt cum omni intẽtione diligenter cuſtodiat. Propter hoc etiã duplices habuit ſenſus, vtrorũmque agnitionem habentes, vt electionẽ meliorũ cũ diſciplina faciat. Diſciplinã autem boni quẽadmodum habere potuiſſet, ignorans quod eſt contrarium; firmior eſt enim

indu-

indubitata ſubiacentium apprehenſio, quàm ea quæ ex ſuſpicione cōiectura. Quemadmodum enim lingua per guſtum accipit experimētum dulcis & amari, & oculus per viſionem diſcernit quod eſt nigrum ab albo, & auris per auditum differentias ſonorum ſcit: Sic & mens per vtrorúmque experimentum diſciplinam boni accipiens, firmior ad conſeruationem eius efficitur, obediēs deo, Inobedientiam quidem primum reſpuens per pœnitentiam, quoniā amarum & malum eſt, deinde ex cōprehenſione diſcens, quale ſit quod contrarium eſt bono & dulcedini, ne tenet quidem vnquam inobedientiā guſtare dei. Si autem vtrorúmque eorum cognitionem, & duplices ſenſus cognitionis quis defugiat, latenter ſemetipſum occidit hominem. Quemadmodum igitur erit deus, qui nondum factus eſt homo, quomodo autē perfectus nuper effectus? Quomodo autē immortalis, qui in natura mortali non obediuit factori? Oportet enim te quidem primo ordinem hominis cuſtodire, tunc deinde participare gloriæ dei. Nō enim tu deum facis, ſed deus te facit. Si ergo opera dei es, manum artificis tui expecta, opportune omnia facientem, opportune autem quantum ad te adtinet qui efficeris, preſta ei autē cor tuum molle & tractabile, & cuſtodi figuram qua te figurauit artifex, habens in ſemetipſo humorem, ne induratus amittas veſtigia digitorum eius. Cuſtodiens autem compaginationem aſcendes ad perfectum, ab artificio enim dei abſcondetur quod eſt in te lutum, fabricabit ſubſtantiam in te, manus eius liniet te ab intus & à foris auro puro, & argento, & in tantum ornabit te, vt & ipſe rex concupiſcat ſpeciem tuam. Si verò ſtatim obduratus reſpuas artem eius, & ingratus exiſtas in eum, quoniam homo factus es, ingratus deo factus ſimul & artem eius & vitam amiſiſti, Facere enim proprium eſt benignitatis dei, fieri autem proprium eſt hominis naturæ. Si igitur tradideris ei quod eſt tuum, id eſt, fidem in eum & ſubiectionem, percipies eius artem, & eris perfectum opus dei. Si autem non credideris ei, & fugeris man⁹ eius, erit cauſa imperfectionis in

te, qui

te,qui nõ obediſti,ſed nõ in illo qui vocauit. Ille enim miſit qui vocarent ad nuptias, qui autem nõ obedierũt ei,ſemetipſos priuauerũt regia cœna. Sed ille qui nõ cõſequitur eam,ſibimet ſuæ imperfectionis eſt cauſa. Nec enim lumen deficit propter eos, qui ſemetipſos excæcauerũt. Sed illo perſeuerãte quale & eſt,excæcati per ſuã culpã in caligine cõſtituuntur:neq; lumen cum magna neceſsitate ſubiiciet ſibi quenquã,neq; deus cogit eum qui nolit cõtinere eius artem. Qui igitur abſtiterunt à paterno lumine,& trãſgreſsi ſunt legem libertatis, per ſuã abſtiterunt culpã,liberi arbitrij & ſuæ poteſtatis facti. Deus autem omnia præſciens, vtriſque aptas præparauit habitationes, eis quidem qui inquirũt lumen incorruptibilitatis,& ad id recurrũt,benigne donans hoc quod cõcupiſcũt lumẽ, aliis verò id cõtẽnentib⁹& auertẽtib⁹ſe ab eo,& id fugiẽtib⁹,& quaſi ſemetipſos excęcãtibus,cõgruẽtes lumini aduerſantib⁹ præparauit tenebras,& his qui fugiũt ei eſſe ſubiecti,cõueniẽtem ſubdidit pœnã. Subiectio autem dei requietio eſt æterna, vt hij qui fugiũt lumẽ, dignũ fugæ ſuæ habeãt locũ, & qui fugiunt æternam requiem, cõgruentẽ fugæ ſuæ habeãt habitationem. Cum autem apud deum omnia ſint bona,qui ex ſua ſententia fugiunt deum, ſemetipſos ab omnibus fraudant bonis. Fraudati autem omnibus erga deum bonis, cõſequenter in dei iuſtum iudicium incident. Qui enim fugiunt requiem,iuſte in pœna cõuerſabuntur:& qui fugerunt lumen, iuſte inhabitabunt tenebras. Quemadmodũ autẽ in hoc tẽporali lumine qui fugiũt illud ipſos ſe tenebris mãcipãt,ita vt ipſi ſibi cauſa ſiãt,quod deſtituũtur à lumine,& inhabitãt tenebras, & nõ lumẽ cauſa eſt huiuſmodi cõuerſationis, quemadmodum prædiximus: Sic æternum dei qui fugiunt lumen, quod cõtinet in ſe omnia bona ipſi ſibi cauſa ſunt vt ęternas inhabitẽt tenebras,deſtituti omnibus bonis, ſibimetipſi cauſa huiuſmodi habitationis facti. Vnus igitur & idem deus pater, qui quidem cõcupiſcentibus eius cõmunicationem,& perſeuerantibus in ſubiectione eius,quæ ſunt apud ſe præparata bona:principi autẽ

abſceſ

abſceſsionis diabolo, & qui cum eo abſceſſerunt angelis, æternum ignem præparans, in quem mittuntur, inquit dominus, illi, qui in ſiniſtra ſeparati ſunt.

¶ Quid eſt quod à propheta dictum eſt, Ego deus zelans, faciens pacem & condens mala. Caput LXXVII.

Et hoc quod à ꝓpheta dictũ eſt, Ego de⁹ zelãs, faciẽs pacẽ, & cõdẽs mala, in eos quidẽ qui pœnitentiã agent, & cõuertuntur ad eum faciens pacem, & amicitiã, & vnitatẽ componens. Super eos verò qui pœnitentiã nõ agunt, ſed fugiunt eius lumẽ, ignem æternũ, & exteriores tenebras præparãs, quæ quidẽ ſunt mala hiis qui incidunt in ea, ſed bona ex iuſtitia Dei.

¶ Oſtenſio quoniã non alius eſt, qui requiem dat pater, alius qui ignem præparat deus, ſed vnus & idem. Cap. LXXVIII.

Si autem alius quidem eſſet qui requiem donat pater, & alius qui ignem præparauit deus, fuiſſent æque differentes & filij, Alius quidẽ in patris regnum mittens, alius verò in æternum ignem. Sed quoniã vnus & idem dominus, ſeparari demõſtrauit in iudicio omne genus humanum, quemadmodum paſtor ſegregat oues ab hædis, & aliis quidem dicit, Venite benedicti patris mei, percipite regnum, quod paratum eſt vobis: aliis verò, Diſcedite à me maledicti in ignẽ æternum, quem pręparauit pater meus diabolo & angelis eius: vnus & idem pater manifeſtiſsime oſtẽditur, faciẽs pacem & cõdens mala, præparãs vtriſq; quæ ſunt apta, quemadmodum & vnus iudex vtróſq; in aptum mittẽs locum, quemadmodum & in zizaniorum & tritici parabola manifeſtauit dominus, dicens, Quẽadmodum colliguntur zizania & in ignem mittuntur, ſic erit in conſummatione ſeculi, mittet filius hominis angelos ſuos, & colligẽt de regno ei⁹ omnia ſcãdala, & eos qui faciũt iniquitatẽ, & mittẽt eos in clibanũ ignis: illic erit fletus & ſtridor dentiũ. Tũc iuſti fulgebunt ſicut ſol in regno patris ipſorũ. Qui ergo regnũ præparauit iuſtis pater, in quod aſſumpſit filius eius indignos, mittent hij qui à filio

lio hominis miſsi ſunt angeli,ſecũdum iuſſum dei. Hic enim in agro ſuo bonum ſemẽ ſeminauit. Ager autẽ,inquit, ſeculũ eſt. Cũ autẽ dormirent homines venit inimic⁹,& ſuperſeminauit zizania inter frumẽtũ & abiit. Ex tũc enim apoſtata eſt ãgelus hic & inimicus, ex quo zelauit plaſma dei, & inimicum illũ deo facere aggreſſus eſt. Quaprópter & deus eũ quidẽ qui à ſemetipſo zizaniã abſcõſe ſeminauit,id eſt tranſgreſsionẽ, quã ipſe intulit, ſeparauit à ſua cõuerſatione, Eum autẽ qui negligenter quidem ſed male accepit inobedientiam, hominem miſeratus eſt,& retorſit inimicitiam per quã inimicum deo facere voluit, in ipſum inimicitiarum autorem,auferens quidem ſuam quæ erat aduerſus hominẽ inimicitiam, retorquens autem illam, & mittens illam in ſerpentem, Quemadmodum & ſcriptura ait dixiſſe ſerpenti dominum, & inimicitiã ponam inter te & mulierem, & inter ſemen tuum & inter ſemen mulieris, Ipſe tuum calcábit caput, & obſeruabis calcaneũ eius: Et inimicitiã hanc dominus in ſemetipſum recapitulauit,de muliere factus homo,& calcãs eius caput,quemadmodũ in eo qui ante hũc eſt libro oſtendimus. Quoniam angelos quoſdam dixit diabolos, quibus æternus ignis præparatus eſt, Et rurſus in zizaniis ait, Zizania ſunt filij maligni,neceſſarium eſt dicere,quoniã omnes qui ſunt abſceſsionis aſcripſit illi, qui princeps eſt hui⁹ tranſgreſsionis:ſed nõ ille quidem natura aut angelos, aut homines fecit. Nihil enim in totum diabolus inuenitur feciſſe,videlicet cum & ipſe creatura ſit dei, quẽadmodum reliqui angeli. Omnia enim fecit deus, quẽadmodum & Dauid ait, de omnibus huiuſmodi, Quoniã ipſe dixit, & facta ſunt ipſe præcepit & creata ſunt.

¶ Quare angeli,diaboli & filij nequitiæ dicti ſunt. Cap. LXXIX.

CVm igitur à deo omnia facta ſint, & diabolus ſibimetipſi, & reliquis factus eſt abſceſsionis cauſa, iuſte ſcriptura eos qui in abſceſsione perſeuerant ſemper filios diaboli,& angelos dixit maligni. Filius enim, quẽadmodum & quidã ante nos dixit, dupliciter

dupliciter intelligitur, Alius quidẽ ſecũdum naturã, eo quod natus ſit fili⁹. Alius autẽ ſecũdum id quod factum eſt reputatur filius, licet ſit differẽtia inter natũ & factũ. Quoniam ille quidẽ ex eo natus eſt, ille autẽ ab ipſo factus eſt, ſiue ſecundũ cõditionẽ, ſiue ſecundũ doctrinæ magiſterium. Qui enim ab aliquo edoctus eſt verbo, filius docẽtis dicitur, & ille eius pater. Secũdũ igitur naturã, quæ eſt ſecundũ conditionẽ, vt ita dicã, omnes filij dei ſumus, ꝑpter quod à deo omnes facti ſumus. Secundum autẽ dictoaudiẽtiã, & doctrinã, nõ omnes filij dei ſunt, ſed qui credunt & faciunt eius voluntatẽ. Qui autem nõ credunt, & nõ faciunt eius voluntatẽ, filij & angeli ſunt diaboli, ſecundũ id quod opera diaboli faciũt. Quoniã autem ita ſe habet hoc, in Eſaia dixit, Filios genui & exaltaui, ipſi autẽ me ſpreuerũt. Et iterum quæ dicit, filios alienos eos, ita, Filij alieni mentiti ſunt mihi: ſecundum naturam filij ſunt, propter hoc quod ab eo facti ſunt, ſecundũ autẽ opera nõ ſunt filij.

¶ Quid illi, & ob quã cauſam, Progenies viperarum, qui non obediunt Euangelio.

Caput LXXX.

Q Vẽadmodum enim in hominibus indictoaudiẽtes patribus filij abdicati, natura quidẽ filij eorũ ſunt, lege verò alienati ſunt, nõ enim hæredes fiũt naturaliũ parẽtum: eodẽ modo apud deum qui nõ obediunt ei, abdicati ab eo deſierunt filij eius eſſe, vnde nec hæreditatẽ eius percipere poſſunt, quẽadmodum Dauid ait, Alienati ſunt peccatores ab vtero, ira eis ſecundum ſimilitudinem ſerpẽtis. Et propter hoc quos ſciebat hominum eſſe progeniẽ, dixit ſic, progeniẽ viperarum, ſecundum ſimilitudinem horum animalium, in varietate ambulantes, & lædentes reliquos. Attendite enim, inquit, à fermento phariſæorum, & ſadducæorum. Sed & de Herode dicens, Dicite, inquit, vulpi huic, nequam aſtutiã eius & dolum ſignificans. Quapropter Dauid propheta ait, Homo in honore poſitus, aſſimilatus eſt iumentis. Et iterum Hieremias ait. Equi furentes circa fœminas facti ſunt, vnuſquiſque ad vxorem

Indicto audientes vna dictio eſt, ꝑ inobediẽtes.

D. IRENAEI EPISCOPI LVGDVNENSIS

LIBER QVINTVS.

TRADVCTIS diligentiſsimè omnibus hæreticis in quatuor libris, qui ſunt tibi ante hunc à nobis æditi, & doctrinis ipſorum manifeſtatis, euerſis quoque hiis, qui irreligioſas adinuenerunt ſententias, aliquid quidẽ ex propria vniuſcuiuſque illorum doctrina, quam in ſuis conſcriptis reliquerunt, aliquid autem & ratione, vniuerſis oſtenſionibus procedente, & veritate oſtenſa & manifeſtato præconio eccleſiæ, quod prophetæ quidem pręconizauerunt, quemadmodum demõſtrauimus, perfecit autẽ Chriſtus, apoſtoli verò tradiderunt, à quibus eccleſia accipiẽs, per vniuerſum mũdum ſola bene cuſtodiens, tradidit filiis ſuis: Quęſtionibúſq; omnibus ſolutis, quæ ab hæreticis nobis proponebantur, & apoſtolorum doctrina explanata, & manifeſtatis pluribus, quę à domino per parabolas & dicta ſunt & facta, In hoc libro quinto, qui eſt de traductione operis vniuerſi, & euerſione falſò cognominatæ agnitionis, & reliquis doctrinis domini noſtri, & ex apoſtolicis epiſtolis conabimur oſtẽſiones facere quẽadmodũ poſtulaſti à nobis obediẽtib⁹ tuo præcepto: quoniã & in adminiſtratione ſermonis poſiti ſumus, & omni modo elaboramus ſecundũ noſtrã virtutẽ plurima tibi quidẽ in ſubſidium præſtare aduerſus cõtradictiones hæreticorum, errãtes autẽ retrahere, & cõuertere ad eccleſiã dei, Neophytorum quoq; ſenſum confirmare, vt ſtabilẽ cuſtodiãt fidẽ, quã bene cuſtoditã ab eccleſia acceperunt, vt nullo modo trãſuertantur ab hiis, qui male docere eos, & abducere à veritate conãtur. oportebit autẽ te omnẽſq; lecturos hãc ſcripturã, impẽſi⁹ legere ea quæ à nobis prædicta

ſunt, vt & argumenta ipſa ſcias, aduerſus quæ contradictiones facim⁹. Si enim & legitime eis cõtradices, & de præparato accipis aduerſus eos cõtradictiones, illorum quidẽ ſententias per cæleſtẽ fidem velut ſtercora abiiciens, ſolum autẽ verum & firmum magiſtrum ſequens verbum dei Ieſum Chriſtum dominũ noſtrum: qui ꝓpter immenſam ſuã dilectionem factus eſt quod ſumus nos: vti nos perficeret eſſe, quod eſt ipſe. Non enim aliter nos diſcere poteramus quę ſunt dei, niſi magiſter noſter verbum exiſtens, homo factus fuiſſet. Neq; enim alius poterat enarrare nobis quæ ſunt patris, niſi ꝓpriũ ipſius verbum. Quis enim alius cognouit ſenſum domini? Aut quis alius eius cõſiliari⁹ factus eſt? Neq; rurſus nos aliter diſcere poteramus, niſi magiſtrum videntes, & per auditum noſtrum vocẽ eius percipientes, vt imitatores quidem operum, factores autẽ ſermonum eius facti, cõmunionem habeamus cum ipſo, à perfecto & eo qui eſt ante omnem cõditionem augmentũ accipiẽtes: qui nunc nuper facti ſum⁹, à ſolo optimo & bono, & ab eo qui habet donationem incorruptibilitatis, in eã quæ eſt ad eum ſimilitudinem facti. Prædeſtinati quidem vt eſſemus qui nõdum eramus, ſecundum præſcientiã patris, facti autẽ initiũ facturæ accepim⁹ in præcognitis tẽporibus, ſecundũ miniſtrationẽ verbi, qui eſt perfectus in omnib⁹, quoniã verbũ potens, & homo verus, ſanguine ſuo rationabiliter redimẽs nos, redemptionẽ ſemetipſum dedit pro hiis, qui in captiuitatem ducti ſunt. Et quoniam iniuſte dominabatur nobis Apoſtaſia, & cum natura eſſemus dei omnipotentes, alienauit nos contra naturã, ſuos proprios faciens, potens in omnib⁹ dei verbum, & non deficiens in ſua iuſtitia, iuſte etiã aduerſus ipſam conuerſus eſt Apoſtaſiã, ea quæ ſunt ſua redimẽs ad ea: non cum vi, quemadmodum illa initio dominabatur noſtri, ea quæ non erant ſua inſatiabiliter rapiens, ſed ſecundum ſuadelam: quemadmodum decebat deum ſuadentem, & nõ vim inferentem accipere quæ vellet, vt neq; quod eſt iuſtum confringeretur, neque antiqua plaſmatio dei deperiret. Suo igitur ſanguine redimente

nos domino, & dante animam ſuam pro noſtro anima, & carnem ſuam pro noſtris carnibus,& effundente ſpiritum patris in adunitionem & cōmunionem dei & hominum,ad homines quidem deponente deum per ſpiritū, ad deum autem rurſus imponente hominem per ſuam incarnationem, & firme,& vere in aduentu ſuo donante nobis incorruptelam, per communionem quæ eſt ad deum,perierūt omnes hæreticorū doctrinæ. Vani enim ſunt qui putatiue dicūt eū apparuiſſe:nō enim putatiue hæc,ſed in ſubſtantia veritatis fiebant. Si autem cum homo nō eſſet,apparebat homo, neq; quod erat vere, perſeuerauit ſpiritus dei, Quoniam inuiſibilis eſt ſpiritus. Neq; veritas quædam erat in eo. Non enim illud erat, quod videbatur. Prędiximus autem quoniam Abraham & reliqui prophetæ,prophetice videbāt eum,id quod futurum erat per viſionē prophetātes. Si igitur nunc & talis apparuit,nō exiſtens quod videbatur,quædā prophetica viſio facta eſt hominibus, & oportet aliū expectare aduentum eius, in quo talis erit, qualis tunc viſus eſt prophetice. Oſtendimus autem quoniam idem eſt,putatiue dicere eum viſum, & nihil ex Maria accepiſſe. Neque enim eſſet vere ſanguinem & carnem habens, per quam nos redemit, niſi antiquā plaſmationem Adæ in ſemetipſum recapitulaſſet. Vani igitur qui & à Valentino ſunt hoc dogmatizantes,vti excludant ſalutem carnis,& reprobēt plaſmationem dei. Vani autem & Ebionei, vnitionem dei & hominis per fidem non recipientes in ſuam animam, ſed in veteri generationis perſeuerantes fermento,neque intelligere volentes, quoniam ſpiritus ſanctus aduenit in Mariam, & virtus altiſsimi obumbrauit eam,quapropter & quod generatū eſt, ſanctum eſt,& filius altiſsimi dei patris omnium: qui operatus eſt incarnationem eius, & nouam oſtendit generationem. vti quemadmodum per priorem generationem mortem hæreditauimus, ſic per generationem hāc hæreditaremus vitam. Reprobant itaque hij cōmixtionem vini cæleſtis,& ſola aqua ſecularis volunt eſſe,non recipientes deum ad commixtionem ſuam:perſeuerant

autem in eo qui victus eſt Adam, & proiectus eſt de paradiſo: non contemplantes, quoniam quemadmodum ab initio plaſmationis noſtræ in Adam, ea quæ fuit à deo inſpiratio vitæ, vnita plaſmati animauit hominẽ, & animal rationabile oſtẽdit: ſic in fine verbum patris, & ſpiritus Dei, adunitus antiquæ ſubſtantiæ plaſmationis Adæ, viuentem & perfectum efficit hominem, capiẽtem perfectum patrem, vt quemadmodum in animali omnes mortui ſumus, ſic in ſpirituali omnes viuificemur. Nõ enim effugit aliquãdo Adã man⁹ Dei, ad quas pater loquens, dicit, Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. Et propter hoc in fine non ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, ſed ex placito patris manus eius viuum perfecerunt hominem, vti fiat Adam ſecundum imaginem & ſimilitudinem Dei. Vani autem & qui in aliena dicũt Deum veniſſe, velut aliena cõcupiſcentem, vti eum hominem qui ab altero factus eſſet exhiberet ei deo, qui neque feciſſet, neque condidiſſet, ſed & qui deſolatus eſſet ab initio à propria hominum fabricatione. Non ergo iuſtus aduentus eius, qui ſecundum eos aduenit in alia, neque vere redemit nos ſanguine ſuo, ſi non vere homo factus eſt, reſtaurãs ſuo plaſmati, quod dictum eſt, In principio factum eſſe hominem ſecundum imaginem & ſimilitudinem Dei, non aliena in dolo diripiens, ſed ſua propria iuſte & benigne aſſumens. Quantum attinet quidam ad Apoſtaſiam, iuſte ſuo ſanguine redimens nos ab ea, quantum autem ad nos, qui redempti ſum⁹, benigne. Nihil enim illi ante dedim⁹, neque deſyderat aliquid à nobis, quaſi indigens. Nos autem indigemus eius quæ eſt ad eum cõmunionis. Et propterea benigne effudit ſemetipſum, vt nos colligeret in ſinu patris. Vani autẽ omnimodo, qui vniuerſam diſpoſitionem dei contemnunt, & carnis ſalutem negant, & regenerationem eius ſpernunt, dicentes non eam capacem eſſe incorruptibilitatis. Sic autem ſecundum hæc videlicet, nec dominus ſanguine ſuo redemit nos, neque calix Euchariſtiæ communicatio ſanguinis eius, neq; panis quẽ frãgimus cõmunicatio corporis

Euchariſtia

poris eius eſt. Sanguis enim nõ eſt, niſi à venis & carnibus, & à reliqua quæ eſt ſecundum hominem ſubſtantia, qua vere factum verbum dei, ſanguine ſuo redemit nos. Quemadmodú & Apoſtolus eius ait, In quo habemus redemptionem, per ſanguinem eius, & remiſsioné peccatorum. Et quoniã membra eius ſumus, & per creaturam nutrimur. Creaturam autem ipſe nobis præſtat, ſolem ſuum oriri faciés, & pluens quemadmodum vult. cum calicem qui eſt creatura, ſuum corpus cõfirmauit, ex quo noſtra auget corpora. Quando ergo & mixtus calix, & factus panis percipit verbũ dei, fit Euchariſtia ſanguinis & corporis Chriſti, ex quibus augetur & conſiſtit carnis noſtræ ſubſtantia. Quomodo carnem negãt capacé eſſe donationis dei, qui eſt vita æterna, quæ ſanguine & corpore Chriſti nutritur, & membrum eius, quemadmodum & apoſtolus ait, in ea quæ eſt ad Ephe ſios epiſtola, Quoniam membra ſum⁹ corporis eius, de carne eius, & de oſsibus eius: non de ſpiritali aliquo, & inuiſibili homine dicens hæc, Spiritus enim neque oſſa, neque carnes habet: ſed de ea diſpoſitione quæ eſt ſecũdum hominem, quæ ex carnibus, & neruis, & oſsibus conſiſtit, quæ de calice, qui eſt ſanguis eius nutritur, & de pane qui eſt corpus eius augetur. Et quemadmodum lignum vitis depoſitum in terra, ſuo fructificat tempore, & granum tritici decidens in terram, & diſſolu tum multiplex ſurgit, per ſpiritũ dei, qui cõtinet omnia, quę deinde per ſapientiã in vſum hominibus veniunt, & ſan guis Chriſti: ſic & noſtra corpora ex ea nutrita & repoſi ta in terrã, & reſoluta in ea reſurgent in ſuo tẽpore, ver bo dei reſurrectionem eis donante, in gloriã dei patris. Qui huic mortali immortalitatem circũdat, & corrupti bili incorruptelam gratuito donat: quoniam virtus dei in infirmitate perficitur: vt non quaſi ex nobiſipſis habẽ tes vitã, inflemur aliquãdo & extollamur aduerſus deũ, ingratã mentem accipientes, experimento autem diſcẽtes, quoniam ex illius magnitudine, & nõ ex noſtra natura habemus in æternum perſeuerantiam: neque ab ea quæ eſt circa deum gloria, ſicuti eſt fruſtremur aliquã-

do, neq; noſtram naturam ignoremus: ſed vt ſciamus, & quid deus poteſt, & quid homo beneficij accipit, & nõ erremus aliquando à vera comprehenſione eorum quæ ſunt, & quemadmodum ſunt, id eſt dei & hominis. Et nũquid forte quemadmodum prædiximus, propter hoc paſſus eſt deus fieri in nobis reſolutionem, vt per omnia eruditi, in omnibus ſimus diligentes, neque deum, neque noſmetipſos ignorantes. Manifeſtiſsime autem Apoſtolus oſtendit, quoniam traditus eſt ſuæ infirmitati homo, ne elatus aliquando excideret à veritate, in ſecunda quæ eſt ad Corinthios dicens, Et vt ſublimitate reuelationum non ſuperextollar, datus eſt mihi ſtimulus carnis, angelus ſatanæ, vti me colaphizet, Et ſuper hoc ter dominum rogaui, vt abſiſtat à me, & dixit mihi, Sufficit tibi gratia mea, Nam virtus in infirmitate perficitur. Libenter enim gloriabor in infirmitatib⁹ meis, vt inhabitet in me virt⁹ Chriſti. Quid ergo? dicet enim aliquis, Voluit ergo dominus Apoſtolũ ſuum ſic colaphizari? & talem ſuſtinere infirmitaté? Etiam dicit verbum, Virtus enim in infirmitate perficitur, meliorem efficiens hunc, qui per ſuam infirmitatem cognoſcit virtutem dei. Quéadmodũ enim didiciſſet homo, quoniam ipſe quidem infirm⁹, & natura mortalis, Deus auté immortalis & potens, niſi id quod eſt in vtroque didiciſſet experimento? Suam enim infirmitatem diſcere per ſuſtinentiam, nihil eſt malum: magis autem & bonum eſt non oberrare in natura ſua. Extolli autem aduerſus Deum, & præſumptionem ſuæ gloriæ aſſumere, ingratum reddens hominem, multum mali inferebat ei, vt veritatem ſimul & dilectionem auferret ab eo eam, quæ eſt ad Deum qui fecit eum. Vtrorumque autem experientia veram quæ eſt de Deo & homine agnitioné indidit ei, & auxit eius erga Deum dilectionem. Vbi autem augmentum eſt dilectionis, ibi maior gloria Dei virtute perficitur, hiis qui diligunt eum. Refutant igitur potentiam Dei, & non contemplantur quod eſt verũ, qui infirmitatem intuentur carnis, virtutem autem eius qui ſuſcitat eã à mortuis, non cõtéplantur. Si enim

mor-

mortale nõ viuificat, & corruptibile non reuocat ad incorruptelã, iã nõ potẽs eſt deus. Sed quoniã potẽs eſt in his omnib⁹, de initio noſtro cõtẽplari debemus. Quoniã ſumpſit deus limũ de terra, & formauit hominẽ. & quidẽ multo difficili⁹, & incredibili⁹ eſt, ex nõ exiſtẽtibus oſsib⁹, & neruis, & venis, & reliqua diſpoſitiõe quę eſt ſecũdũ hominẽ facere ad hoc vt ſit, & quidẽ animalẽ & rationabilẽ facere hominẽ: quã quod factũ eſt, & deinde ſolutũ eſt in terrã, propter cauſas quas p̃diximus, rurſus reintegrare: licet in illa ceſſerit, vnde & initio eũ qui nõ erat fecit vt eſſet, quãdo voluit: multo magis eos qui iã fuerũt, rurſus reſtituet volẽs, in eã quæ ab eo datur vitã. Inuenietur autẽ perceptrix & capax caro virtutis Dei, quæ ab initio percepit artẽ Dei, & aliud quidẽ factũ eſt oculus vidẽs, aliud auris audiẽs, aliud manus palpãs & operãs, aliud nerui vndiq; cõdẽſi, & cõtinẽtes mẽbra, aliud arteriæ & venæ, ſanguinis & ſpũs trãſitoria. Aliud verò in viſcera diuerſa. Aliud ſanguis, copulatio animæ & corporis. Quid enim? Nõ eſt numerũ dicere vniuerſæ fabricationis, quę eſt ſecundũ mẽbra hominis, quæ nõ ex alia facta eſt, ſed ex magna ſapientia Dei. Quæ autẽ ſapiẽtia participãt deũ, participãt & virtutẽ ei⁹. Nõ igitur exors caro ſapiẽtiæ & virtutis. Nam virtus eius quæ vitã præſtat in infirmitate perficitur, id eſt in carne. Dicãt autẽ nobis qui dicũt nõ eſſe capacẽ carnẽ, illius vitæ quæ datur à Deo, vtrũ viuẽtes nũc, & participãtes vitã dicãt hæc, an in totũ vitæ quidẽ habentes nihil, mortuos autẽ ſemetipſos in præſenti cõfitebũtur. Et ſi quidẽ mortui, quomodo & mouẽtur, & loquũtur, & reliqua faciũt, quæ nõ mortuorũ ſed viuorũ ſunt opera? Si aũt viuũt nũc, & totũ illorũ corp⁹ participat vitæ, quo modo audẽt dicere nõ eſſe carnẽ participatricẽ vitæ, cõfitẽtes habere ſe vitã in pręſenti? Simile eſt quẽadmodũ ſi quis ſpongiã aquæ plenã tenẽs vel faculam ignis, nõ poſſe participare aquæ dicat ſpõgiã, neq; faculã igni. Eo modo & hi viuere ſe dicẽtes, & in ſuis membris exultãtes, poſtea ſibimetipſis cõtrarij exiſtẽtes, dicũt nõ eſſe mẽbra ipſorũ percapabilia vitæ. Si autẽ hæc

quæ

quæ eſt temporalis vita, cum ſit multo infirmior, quàm illa æterna vita, tamen tantũ potens eſt, vt viuificet noſtra membra mortalia, cur illa quæ eſt æterna vita, non viuificabit eam carnem quæ iam meditata, & aſſueſcit portare vitã? Quoniã autem participatrix vitæ ſit caro, ad hoc quod viuet oſtenditur: viuit enim in quãtũ deus vult viuere. quoniam autem & deus potens eſt præſtare vitam nobis qui viuimus, & dominus itaq; cum ſit potẽs viuificare plaſma ſuũ, & caro cum poſsit viuificari, quid ſupereſt quod prohibeat eam percipere incorruptelã, quæ eſt longa & ſine fine à Deo attributa vita? Latent autem ſemetipſos, qui alterum affingunt patrẽ, & bonũ eum vocant, infirmum & inutilem & negligentem inferentes eum, vt nõ dicamus quoniam liuidum & inuidum in eo quod dicant nõ viuificari ab eo noſtra corpora. Cum enim dicant ea quæ omnibus ſunt manifeſta, quoniam perſeuerant immortalia, vtputa ſpiritus & anima, & quæ ſunt alia, quoniã viuificantur à patre, illud autem quod nõ aliàs viuificatur, niſi illi deus præſtet vitã, de reliquo aut impotentem & infirmũ oſtendit patrem ipſorũ, aut inuidum & liuidũ. Demiurgo enim & hic viuificãte mortalia corpora noſtra, & reſurrectionem eis per prophetas promittẽte, quemadmodũ oſtendim⁹, quis potentior & fortior & vere bonus oſtẽditur? Vtrum Demiurgus, qui totũ viuificat hominẽ, an falſo cognominatus ipſorũ pater? Qui equidẽ quæ ſunt natura immortalia, quib⁹ autẽ op⁹ eſt ab eo adiutorio vt viuant, nõ viuificans benigne, relinquens illa negligẽter in mortẽ. Vtrũ ergo & hiis vitã pater ipſorũ cũ nõ poſſit, nõ præſtat, an cum poſsit? Si quidẽ cum nõ poſsit, nõ iam potens eſt neq; perfectus ſuper Demiurgũ. Demiurgus enim præſtat, quemadmodum adeſt videre, quod ille nõ poteſt præſtare. Si autem cum poſsit præſtare, nõ præſtat, iã nõ bonus oſtenditur, ſed inuidus & malignus pater. Si autem & cauſam aliquã dixerint, per quã nõ viuificat corpora pater ipſorum, ipſam cauſam maiorẽ neceſſe eſt apparere quàm patrem, obtinentem benignitatẽ ei⁹: & infirmabitur benignitas ei⁹, propter

cauſam eã,quæ ab ipſis dicitur.Quoniã autem poſſunt corpora percipere vitã,õnibus videre eſt. Viuunt enim inquãtum ea deus vult viuere, & iã nõ poſſunt dicere, quod minime valeãt vitã capere. Si igitur propter neceſsitatem cauſam aliã quãdã nõ viuificãtur, quæ poſſunt participare vitã, erit neceſsitati & cauſæ ſeruiens pater ipſorum,& nõ iã liber & ſuæ poteſtatis in ſententia. Quoniã autem multo tempore perſeuerabãt corpora in quãtũ placuit deo bene habere, legãt ſcripturas,& inuenient eos qui ante nos fuerũt, ſeptingẽtos & octingentos,& noningẽtos annos ſupergreſſos:& cõſequebãtur corpora ipſorum,lõginquitatẽ dierũ, & participabãt vitã,in quãtum ea de⁹ viuere volebat. Quid autem de illis dicem⁹? Quoniã quidem Enoch placens deo in quo placuit corpore trãſlatus eſt,translationem iuſtorum præmõſtrãs. Et Helias ſicut erat in plaſmatis ſubſtãtia aſſumptus eſt,aſſumptionem patrũ prophetãs: & nihil impedit eos corpus in trãſlatione,& aſſumptione eorũ. Per illas enim manus,per quas in initio plaſmati ſunt,per ipſas & aſſumptionem & trãſlationem acceperunt. Aſſuetæ enim erãt in Adã manus Dei coaptare, & tenere,& baiulare ſuũ plaſma,& ferre & ponere,vbi ipſæ vellent. Vbi ergo primus poſitus eſt homo ſcilicet in paradiſo,quemadmodum ſcriptura dicit, Et plantauit de⁹ paradiſum in Edẽ cõtra orientẽ,& poſuit ibi hominem quẽ plaſmauit,& inde proiectus eſt in hũc mundũ nõ obediens. Quapropter dicũt presbyteri, qui ſunt apoſtolorum diſcipuli,eos qui trãſlati ſunt, illuc trãſlatos eſſe,Iuſtis enim hominibus & ſpiritũ habentib⁹ præparatus eſt paradiſus,in quem & Paulus apoſtolus aſportatus audiuit ſermones inenarrabiles, quantum ad nos in præſenti:& ibi manere eos qui trãſlati ſunt vſq; ad cõſummationem cõſpicãtes incorruptelã. Si autem quis impoſsibile extimet tantis temporibus permanere homines,& Heliam non in carne aſſumptum, conſumptam autem carnem eius in igneo curru, intendat quoniam Ionas quidem in profundum proiectus eſt,& in vẽtrẽ Ceti abſorptus, ſaluus iterũ exputus eſt terræ,

iuſſu

iuſſu dei. Ananias etiã,& Azarias,& Mizaël miſsi in caminũ ignis ſeptuplũ exardẽtẽ,neq; nociti ſunt aliquid, neq; odor ignis inuẽtus eſt in eis, Quæ igitur affuit illis man⁹ Dei,& inopinata,& impoſsibilia naturę hominũ in eis perficiẽs, Quid mirũ ſi in hiis qui trãſlati ſunt effecit aliquid inopinatũ,deſeruiẽs volũtati patris? Hęc autẽ eſt fili⁹ Dei,quẽadmodũ ſcriptura ait dixiſſe Nabuchodonoſor regẽ, Nõne tres viros miſim⁹ in caminũ,& ecce ego video quatuor deãbulantes in medio ignis, & quart⁹ ſimilis filio Dei. Neq; igitur natura alicui⁹ eorũ quæ facta ſunt,neq; infirmitas carnis fortior erit ſuper volũtatẽ Dei. Nõ enim deus hiis quæ facta ſunt & ſubiecta ſunt Deo,& omnia ſeruiũt volũtati ei⁹. Quapropter & domin⁹ ait, Quæ impoſsibilia ſunt apud homines,poſsibilia ſunt apud deũ. Quẽadmodum igitur hiis qui nũc ſunt hominib⁹ ignorãtib⁹ diſpoſitionẽ Dei incredibile & impoſsibile videretur tãtos ãnos aliquẽ hominẽ poſſe viuere,& vixerũt hij qui ante nos fuerũt,& viuũt qui trãſlati ſunt ad exemplũ lõgitudinis dierũ,& de vẽtre Ceti,& de camino ignis ſaluos exiſſe, & tamẽ exierũt educti velut manu Dei, ad oſtẽſionem virtutis ei⁹: Sic & nũc quãuis quidã ignorãtes virtutẽ & ꝓmiſſionẽ dei cõtradicãt ſuæ ſaluti,impoſsibile exiſtimãtes poſſe deũ ſuſcitãtem corpora in ſempiternũ perſeuerationẽ eis donare,nõ tamẽ incredulitas taliũ euacuauit fidẽ dei. Glorificabitur autẽ deus in ſuo plaſmate,cõforme illud & cõſequẽs ſuo puero adaptãs. Per man⁹ enim patris,id eſt,per filiũ & ſpiritũ fit homo ſecũdũ ſimilitudinẽ Dei,ſed nõ pars hominis. Anima autẽ & ſpũs pars hominis eſſe poſſunt,homo autẽ nequaquã: perfect⁹ autẽ homo,cõmixtio & adunitio eſt animæ aſſumẽtis ſpiritũ patris,& admixtæ in carne quæ eſt plaſmata ſecundũ imaginẽ Dei. Propter quod & Apoſtol⁹ ait, Sapiẽtiã loquimur inter perfectos, Perfectos dicẽs eos, qui perceperũt ſpiritũ Dei,& omnib⁹ linguis loquũtur per ſpiritũ Dei,quẽadmodũ & ipſe loq̃batur. Quemadmodũ & multos audiuim⁹ fratres in eccleſia prophetica habẽtes chariſmata, & per ſpiritũ vniuerſis linguis loquẽtes,&

abſq;

abſcõſa hominũ in manifeſtũ producẽtes ad vtilitatẽ, & myſteria Dei enarrãtes, quos & ſpũales Apoſtol⁹ vocat, ſecũdũ participationẽ ſpũs exiſtẽtes ſpũales, ſed nõ ſecũ dũ defraudationẽ & interceptionẽ carnis, & nude hoc ipſum ſolũ. Si enim ſubſtãtiã tollat aliquis carnis, id eſt plaſmatis, & nude idipſum ſolũ ſpiritũ intelligat, iã nõ ſpũalis homo eſt quod eſt tale, ſed ſpũs hominis aut ſpiritus dei. Cũ aũt ſpũs hic cõmixt⁹ animæ vnitur plaſmati, propter effuſionẽ ſpũs ſpiritalis & perfect⁹ homo factus eſt, & hic eſt qui ſecũdũ imaginẽ & ſimilitudinẽ factus eſt Dei. Si autẽ defuerit animæ ſpũs, animalis eſt vere, qui eſt talis, & carnalis derelict⁹ imperfect⁹ erit, imaginẽ quidẽ habẽs in plaſmate, ſimilitudinẽ verò nõ aſſumẽs per ſpiritũ. Sicut autẽ hic imperfect⁹ eſt, ſic iterũ ſi quis tollat imaginẽ, & ſpernat plaſma, iã nõ hominẽ intelligere poteſt, ſed & partẽ aliquã hominis, quẽad modũ prædixim⁹, vel aliud aliquid præter hominẽ. Neque enim plaſmatio carnis ipſa ſecũdũ ſe homo perfectus eſt, ſed corp⁹ hominis & pars hominis. Neq; enim & anima ipſa ſecundum ſe homo, ſed anima hominis & pars hominis. Neq; ſpũs homo, ſpũs enim & nõ homo vocatur. Cõmixtio autẽ & vnitio horũ omniũ, perfectũ hominẽ efficit. Et propter hoc Apoſtol⁹ ſeipſum exponẽs, explanauit perfectã & ſpiritalẽ ſalutẽ hominis, in prima ad Theſſalo. dicẽs, De⁹ autẽ pacis ſanctificet vos perfectos, vt integer veſter ſpũs, & anima, & corp⁹ ſine q̃rela in aduentũ domini Ieſu Chriſti ſeruetur. Et quã vtiq; cauſam habebat hiis trib⁹, id eſt animæ & corporis, & ſpũi integrã & perfectã perſeuerationẽ precari in aduẽtu domini, niſi reintegrationẽ & adunitionẽ triũ, vnã & eãdem ipſorũ ſciebat ſalutẽ? Propter quod & perfectos ait eos, qui tria ſine q̃rela exhibent domino. Perfecti igitur, qui & ſpiritũ in ſe perſeuerãtem habẽt dei, & animas, & corpora ſine q̃rela ſeruauerint, id eſt illam quæ ad deũ eſt fidẽ ſeruãtes, & eã quæ ad proximum eſt cuſtodientes. Vnde & templũ Dei plaſma eſſet ait, Neſcitis, dicens, quoniã tẽplũ Dei eſtis, & ſpũs Dei habitat in vobis? Si quis templũ Dei violauerit, diſperdet illũ deus.

deus. Templũ enim Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos: manifeſte templum corp⁹ dicens in quo habitat ſpiritus. Quemadmodũ & dominus de eo ait, Soluite hoc téplũ, & in tribus dieb⁹ excitabo illud. Hoc autem, inquit, dicebat de corpore ſuo. Et nõ tãtum templum, ſed & templum Chriſti ſcit corpora noſtra, ad Corinthios dicés, Neſcitis quoniã corpora veſtra membra Chriſti ſunt? Tollens ergo membra Chriſti, faciã membra meretricis? Non de alio quodam homine ſpiritali dicens hæc, nõ enim ille cõplectitur meretricem, ſed corp⁹ noſtrũ, id eſt, caro quæ cum ſanctimonia perſeuerat & munditia, membra dixit eſſe Chriſti. Quãdo autem cõplectitur meretricem, mẽbra fieri meretricis, & propter hoc dixit, Si quis templum Dei violauerit, diſperdet illum deus. Templum igitur Dei in quo ſpiritus inhabitat patris, & membra Chriſti non participare ſalutem, ſed in perditionem redigi dicere, quomodo non maxime eſt blaſphemiæ? Quomodo autem corpora noſtra, non ex ſua ſubſtãtia, ſed ex Dei virtute ſuſcitantur, Corinthiis dicit. Corpus autem nõ fornicationi, ſed domino, & dominus corpori, Deus autem qui & dominum ſuſcitauit, & nos ſuſcitabit per virtutem ſuã. Quomodo igitur Chriſtus in carnis ſubſtãtia ſurrexit, & oſtendit diſcipulis figurã clauorum, & apertionem lateris, hæc autem ſunt indicia carnis eius quæ ſurrexit à mortuis, ſic & nos, inquit, ſuſcitabit per virtutem ſuã. Et iterum ad Romanos ait, Si autem ſpiritus eius qui ſuſcitauit Ieſum Chriſtum à mortuis, viuificabit & mortalia corpora noſtra, Quæ ſunt ergo mortalia corpora? nunquid nã animæ? Sed incorruptibiles animæ quãtum ad cõparationem mortalium corporum. Inſufflauit enim in faciem hominis deus flatum vitæ, & factus eſt in animã viuentem, flatus autem vitæ incorporalis eſt. Sed ne mortalem quidem poſſunt dicere hominem ipſum flatu vita ei⁹ exiſtéte. Sed neq; ſpiritũ poſſunt dicere mortale corp⁹. Quid igitur ſupereſt dicere mortale corp⁹, niſi plaſma, id eſt caro de qua & ſermo eſt ei, quomodo viuificabit eã deus. Hæc enim eſt quæ moritur & ſoluitur,

tur, ſed nõ anima, neq; ſpiritus. Mori enim eſt vitalem amittere habilitatem, & ſine ſpiramine in poſterũ, & in animalẽ & immobilem fieri, & deperire in illa, ex quibus & initiũ ſubſtãtiæ habuit. Hoc autem neq; animæ euenit, flatus eſt enim vitæ: neq; ſpiritui, incompoſitus eſt enim & ſimplex ſpiritus, qui reſolui nõ poteſt, & ipſe vita eſt eorũ qui percipiũt illũ. Supereſt igitur vt circa carnẽ mors oſtẽdatur, quæ poſteaquàm exierit anima, ſine ſpiratione & inanimale efficitur, & paulatim reſoluitur in terrã, ex qua ſumpta eſt. Hæc igitur mortalis, hęc autẽ eſt, de qua etiã dicit, Viuificabit & mortalia corpora noſtra. Et propter hoc ait de ea in prima ad Corinth. Sic & reſurrectio mortuorũ ſeminatur in corruptione, ſurget in incorruptionẽ. Etenim tu, ait, quod ſeminas nõ viuificatur, niſi pri⁹ moriatur, Quid eſt autem quod vt granũ tritici ſeminatur & putrit in terra, niſi corpora, quæ in terra ponũtur, in qua & ſemina iactãtur: & propter hoc dixit, Seminatur in ignobilitate, ſurgit in gloria. Quid enim ignobili⁹ carne mortua, vel quid iterũ glorioſius ſurgente ea, & percipiẽte incorruptelã? Seminatur in infirmitate, ſurgit in virtute: in infirmitate ſua, quoniã cũ ſit terra, in terrã vadit: virtute autẽ Dei, qui eam ſuſcitat à mortuis. ſeminatur corpus animale, & ſurgit corpus ſpirituale: Indubitate docuit, quoniam neq; de anima, neque de ſpiritu ſermo eſt ei, ſed de mortificatis corporibus. Hæc ſunt enim corpora animalia, id eſt, participãtia animæ, quã cũ amiſerint, mortificãtur. Deinde per ſpiritum ſurgentia fiunt corpora ſpiritualia, vti per ſpiritum ſemper permanentem habeãt vitã. Nunc enim, inquit, ex parte prophetamus, tunc autẽ facie ad faciem. Hoc eſt, quod & à Petro dictum eſt, Quẽ cum non videritis diligite, in quẽ nunc quoque non videntes, credentes autem, exultabitis gaudio inenarrabili. Facies enim noſtra videbit faciem dei viui, & gaudebit gaudio inenarrabili, videlicet, cum ſuum videat gaudium. Nunc autem partem aliquã ſpiritus eius ſumimus, ad perfectionem & pręparationem incorruptelæ, paulatim aſſueſcentes capere, & portare deum:

deũ:quod & pignus dixit apoſtolus,hoc eſt, partem ei* honoris qui à Deo nobis promiſſus eſt,in epiſtola quæ ad Epheſios eſt,dicens,In quo & vos audito verbo veritatis Euangelio ſalutis veſtræ,in quo credentes ſignati eſtis ſpũ promiſsionis ſancto, qui eſt pign⁹ hæreditatis veſtræ.Si ergo pign⁹ hoc habitâs in nobis,iã ſpũales effecit, & abſorbetur mortale ab immortalitate : Vos enim,ait,nõ eſtis in carne,ſed in ſpũ, ſiquidem ſpũs Dei habitat in vobis.Hoc aũt nõ ſecũdũ iacturã carnis, ſed ſecundũ cõmunionẽ ſpũs fit. Nõ enim erãt ſine carne, quib⁹ ſcribebat,ſed qui aſſumpſerãt ſpiritũ Dei,in quo clamam⁹ abba pater.Si igitur nũc pignus habentes clamam⁹ abba pater,quid fiet quãdo reſurgentes facie ad faciem videbim⁹ eũ?quãdo omnia mẽbra affluenter exultationis hymnũ protulerint,glorificãtia eũ qui ſuſcitauerit ea ex mortuis,& æternã vitã donauerit.Si enim pign⁹ cõplectens hominẽ in ſemetipſum, iã facit dicere, Abba pater,quid faciet vniuerſa ſpũs gratia, quæ hominib⁹ dabitur à Deo?Similes nos ei,efficiet enim hominẽ ſecũdũ imaginẽ & ſimilitudinẽ Dei.Qui ergo pignus ſpũs habent,& nõ cõcupiſcentiis carnis ſeruiũt, ſed ſubiiciũt ſemetipſos ſpũi,&rationabiliter cõuerſantur in õnibus,iuſte Apoſtol⁹ ſpũales vocat quoniã ſpũs Dei habitat in ipſis.Incorporales autẽ ſpũs nõ erũt homines ſpũales,ſed ſubſtãtia noſtra,id eſt,animæ & carnis adunitio adſumens ſpiritũ Dei, ſpũalem hominem perficit.Eos aũt qui abiiciũt quidem ſpũs cõſiliũ,carnis autem voluptatib⁹ ſeruiunt, & inrationabiliter viuũt, & ineffrenati deiiciũtur in ſua deſyderia,quippe nullã habentes aſpirationem diuini ſpũs,ſed porcorũ & canũ more viuunt,hos iuſte Apoſtol⁹ carnales vocat,quia nihil aliud quàm carnalia ſentiũt.Et prophetæ autẽ propter hãc eãdẽ cauſam irrationabilib⁹ animalib⁹ aſsimilãt eos, propter irrationabilẽ cõuerſationẽ ipſorũ, dicentes,Equi furentes ad fœminas facti ſunt,vnuſquiſque ipſorũ hinniens ad vxorem proximi ſui. Et rurſus, Homo cũ in honore eſſet,aſsimilatus eſt iumentis,hoc quia ſecundũ ſuã cauſam aſsimilatus eſt iumentis,irra-

tionabilem

tionabilem æmulās vitā. Sed & nos in cōſuetudine huiuſmodi homines iuméta & pecora inrationabilia diximus. Prædixit autēfiguraliter omnia hæc lex de animalib⁹, deliniās hominē. Quæcūq; duplicem vngulā habēt & ruminant, mundum nuntians. Quæcunq; autem aut vtrunq; vel alterum horum nō habent, velut immunda ſegregās. Qui ſunt ergo mundi? qui in patrē & filiū per fidem firmiter faciunt, hæc eſt enim firmitas eorū quæ duplici ſunt vngula: & eloquia dei meditātur die ac nocte, vti operibus bonis adornentur, hæc eſt enim ruminātium virt⁹. Immunda autē quæ neq; duplicē vngulā habent, neq; rumināt, hoc eſt, qui neq; in deū fidem habent, neq; eloquia eius meditātur. Hæc autem ethnicorū eſt abominatio. Quæ autem rumināt quidem, nō habent autem vngulā duplicem, & ipſa immunda. Hęc Iudæorum eſt imaginalis deſcriptio, qui quidem eloquia dei in ore habētes, ſtabilitatem autē radicis ſuæ nō infigunt in patre & in filio. Propter hoc autē & lubricum eſt genus ipſorū. Etenim quę ſunt vni⁹ vngulę animalia facile labuntur, firmiora autē ſunt, quæ duplicē vngulā habent, ſuccedentibus inuicem vngulis fiſsis ſecūdum iter, & altera vngula ſubbaiulat aliā. Immunda autem ſimiliter quæ duplicē vngulā habent, nō autē rumināt, Hęc eſt autē omniū videlicet hęreticorū oſtenſio, & eorū qui nō meditātur eloquia Dei, neq; operib⁹ iuſtitię adornātur, quibus & domin⁹ ait, Quid mihi dicitis domine domine, & non facitis quę dico vobis. Qui enim ſunt tales in patrē quidē & filiū dicunt ſe credere, nunquam autē meditātur eloquia Dei, quēadmodum oportet, neq; iuſtitiæ operib⁹ ſunt adornati. ſed quēadmodū prædiximus, porcorū & canum aſſumpſerunt vitā, immūditiæ & gulæ & reliquiæ incuriæ ſemetipſos tradentes. Iuſte igitur tales ōnes, qui propter ſuā incredulitatem & luxuriā nō adipiſcuntur diuinum ſpiritū, & variis characterib⁹ eiiciunt ſe viuificans verbū, & in ſuis cōcupiſcētiis inrationabiliter ambulant, Apoſtol⁹ quidem carnales & animales vocauit, prophetæ autē iumēta & feras dixerūt, cōſuetudo autem pecora & inratio-

nabiles interpretata eſt, lex auté immundos enũtiauit. Hoc auté eſt quod & in aliis ab Apoſtolo dicitur, Quoniã caro & ſanguis regnũ Dei hæreditare non poſſunt. Id eſt, quod ab hominibus hæreticis profertur, in amétiam ſuã, & quæ oſtédere conantur nõ ſaluari plaſmationem Dei: non cõſpicientes, quia ſunt tria, ex quibus (quemadmodum oſtendimus) perfectus homo conſtat, carne, anima, & ſpiritu, & altero quidé ſaluante & figurante, qui eſt ſpiritus, altero quod vnitur & formatur, quod eſt caro. Id verò quod inter hæc eſt duo, eſt anima, quæ aliquãdo quidé ſubſequens eleuatur ab eo, aliquando auté conſentiens carni decidit in terrenas concupiſcentias. Quotquot ergo id quod ſaluat, & format in vitam, nõ habent, hij conſequéter erunt, & vocabũtur, caro & ſanguis, quippe qui non habét ſpiritum Dei in ſe. Propter hoc autem & mortui tales dicti ſunt à domino, Sinite enim, inquit, mortuos, ſepelire mortuos ſuos: quoniã nõ habét ſpiritũ viuificãté hominé. Quotquot auté timent deũ, & credunt in aduentũ filij eius, & per fidé conſtituunt in cordibus ſuis ſpiritũ Dei, hij tales iuſte homines dicentur, & mũdi & ſpũales, & viuentes Deo, quia habét ſpiritũ patris qui emũdat hominem, & ſubleuat in vitã Dei. Sicut enim caro infirma, ſic & ſpiritus promptus à domino teſtimoniũ accepit. Hic eſt potés perficere, quæcũque in promptu habet. Si igitur hoc quod eſt prõptum ſpũs, admiſceat aliquis velut ſtimulũ infirmitati carnis, neceſſe eſt omnimodo, vt id quod eſt forte ſuperet infirmũ, ita vt abſorbeatur infirmitas carnis à fortitudine ſpũs: & eſſe eum qui ſit talis, nõ iam carnalem ſed ſpũalem, propter ſpũs communionem. Sic igitur martyres teſtantur, & contemnunt morté, nõ ſecundũ infirmitaté carnis, ſed ſecũdũ quod promptus eſt ſpũs. Infirmitas enim carnis abſorpta, potentem oſtendit ſpiritum. Spiritus autem rurſus abſorbens infirmitaté, hæreditate poſſedit carnem in ſe, & ex vtriſq; factus eſt viuens homo. Viuens quidem propter participationem ſpũs, homo autem propter ſubſtãtiam carnis. Igitur caro ſine ſpũ Dei mortua eſt, non habens

vitam, regnum Dei poſsidere non poteſt, ſanguis inrationalis velut aqua effuſa in terrã. Et propter hoc ait, qualis terren⁹, tales & terreni. Vbi autẽ ſpũs patris, ibi homo viuẽs, ſanguis rationalis ad vltionẽ à deo cuſtoditus, caro à ſpũ poſſeſſa, oblita quidẽ ſui, qualitatẽ autẽ ſpũs aſſumẽs, cõformis facta eſt verbo dei. Et propterea ait. Sicut portauimus imaginem eius qui de terra eſt, portemus & imaginẽ eius qui de cælo eſt. Quid eſt ergo terrenum? Plaſma. Quid autem cæleſte? Spũs. Sicut igitur, ait, ſine ſpũ cæleſti conuerſati ſumus aliquando in vetuſtate carnis, non obediens Deo: ſic nũc accipientes ſpiritum, in nouitate vitæ ambulemus, obedientes Deo. Quoniã igitur ſine ſpũ Dei ſaluari nõ poſſumus, adhortatur Apoſtolus nos per fidem & caſtam conuerſationem conuerſari ſpiritum Dei, vt non ſine participatione ſancti ſpũs facti, amittamus regnum cælorũ. Et clamauit, non poſſe carnem ſolam & ſanguinẽ regnum Dei poſsidere. Si enim oportet verum dicere, nõ poſsidet, ſed poſsidetur caro: ſicut & dominus ait, Beati mites, quoniã ipſi hæreditate poſsidebunt terram. Quaſi hæreditate poſsideatur terra in regno. Vnde & ſubſtantia carnis noſtræ eſt: & ideo mundũ tẽplum eſſe vult, vt delectetur ſpũs Dei in eo, quẽadmodũ ſponſus ad ſponſam. Sicut igitur ſponſa aſſumere ſponſum non poteſt, aſſumi autem à ſponſo poteſt, cum venerit & acceperit eam ſponſus: Sic & caro hæc, ſecundum ſeipſam, id eſt, ſola, regnum Dei hæreditate poſsidere nõ poteſt. Hæreditate autẽ poſsideri in regno à ſpũ poteſt. hæreditate enim poſsidet, qui viuificat ea quę ſunt mortua. & aliud quidẽ eſt hæreditatę poſsidere, aliud autem hæreditatę poſsideri. Ille enim dominatur & præeſt, & diſponit ea quæ hæreditate poſsidet, quẽadmodũ ipſe velit. Illa verò ſubiecta ſunt & obediunt, & dominãtur ab eo, & ſub dominio ſunt ei⁹ qui poſsidet. Quid igitur eſt quod viuit? Scilicet ſpũs Dei. Quæ ſunt autẽ quæ ſunt mortua? ſcilicet mẽbra hominis, quæ & corrumpuntur in terra. Hæc autẽ poſsidẽtur à ſpũ translata in regnũ cęlorum. Propter hoc autẽ & Chriſtus mortuus eſt, vti teſtamẽti

Euangelij apertum,& vniuerſo mundo lectũ, primum quidẽ liberos faceret ſeruos ſuos, poſt deinde hæredes eos cõſtitueret eorum quæ eſſent eius,hæreditate poſsidente ſpiritu,quẽadmodum demõſtrauimus.Hæreditate enim poſsidet ille,qui viuit,hęreditate autẽ acquiritur caro: vt nõ amittentes eum qui nos poſsidet ſpiritum,amittamus vitã,adhortãs nos Apoſtolus ad ſpirit⁹ cõmunicationem ſecũdum rationẽ quæ prædicta ſunt, dixit,Quoniã caro & ſanguis regnum Dei poſsidere nõ poſſunt:velut ſi dicat, Nolite errare,quoniã niſi verbũ

ἐς ἵτυχ ιν Dei inhabitauerit,& ſpiritus patris fuerit in vobis, vane autem,& pro vt euenit,cõuerſati fueritis, quaſi hoc tantum caro & ſanguis exiſtentes,regnum dei poſsidere nõ poteritis.Hoc ideo vti nõ gratificantes carni reſpuamus inſertionem ſpiritus. Tu autem oleaſter ait, cum eſſes,inſertus es in bonam oliuã,& ſocius pinguedinis oliuæ factus es.Quẽadmodum igitur oleaſter inſerta,ſi permanſerit in eo quod ante fuerit oleaſter,exciditur:ſi autẽ tenuerit inſertionẽ,& trãſmutetur in bonam oliuã,fit fructifera quaſi in Paradiſo regis plantata:Sic & homines ſi quidem per fidẽ profecerint in melius,& aſſumpſerint ſpiritũ dei,& illius fructificationẽ germinauerint,erunt ſpirituales,tanquam in paradiſo Dei plantati.Si autem reſpuerint ſpiritum, & perſeuerauerint in eo quod fuerãt ante,magis carnis eſſe volẽtes,quàm ſpiritus,iuſtiſsime in eiuſmodi dicitur, quoniã caro & ſanguis regnũ Dei nõ poſsident.Tanquam ſi quis dicat, quoniã oleaſter nõ aſſumitur in paradiſum Dei.Mirabiliter igitur apoſtolus naturam oſtendit noſtram,& vniuerſam diſpoſitionẽ dei in eo ſermone,qui eſt de carne & ſanguine,& oleaſtro. Quẽadmodũ enim oliua neglecta tempore quodam in deſertum relicta,& ſylueſtria fructificãs ſecundũ ſe oleaſter fit: vel rurſus oleaſter diligentiã percipiens,& inſerta in priſtinã naturæ recurrit fructificationẽ: Sic & homines in negligentia cõſtituti,& cõcupiſcentias carnis tanquam ſylueſtria fructificãtes,ſecundũ ſuã cauſam infructuoſi iuſtitia cõſtituuntur.In eo autẽ quod dormiãt homines,

inſe

inſeminat inimicus materiam zizaniæ, & propter hoc domin⁹ diſcipulis ſuis vigilare præcepit. Et rurſus qui infructuoſi ſunt iuſtitia, & velut ſentibus obuoluti homines, ſi diligentiã percipiant, & velut inſertionẽ accipientes verbũ Dei, in priſtinã veniunt hominis naturã eam, qua ſecũdũ imaginẽ & ſimilitudinẽ factus eſt dei. Sed quemadmodũ oleaſter inſerta, ſubſtantiã quidẽ ligni nõ amittit, qualitatẽ autẽ fructus immutat, & aliud percipit vocabulũ, iam nõ oleaſter, ſed fructifica oliua exiſtẽs & dicitur: Sic & homo per fidẽ inſertus, & aſſumens ſpiritũ Dei, ſubſtantiã quidẽ carnis non amittit, qualitatẽ autẽ fructus operũ immutat, & aliud accipit vocabulũ, ſignificans illam quæ in melius eſt transmutationem, iam non caro & ſanguis, ſed homo ſpiritalis exiſtens & dicitur. Quemadmodũ autẽ rurſus oleaſter ſi non participat inſertionẽ, perſeuerat inutilis ſuo domino, per ſuam ſylueſtrem qualitatem, & quaſi infructuoſum lignum exciditur, & in ignem mittitur: Sic & & homo nõ aſſumens per fidẽ ſpiritus inſertionẽ, perſeuerat hoc eſſe quod erat ante, caro & ſanguis regnũ Dei non poſsidens. Bene igitur apoſtolus ait, Caro & ſanguis regnum Dei poſsidere nõ poſſunt, & qui in carne ſunt, Deo placere nõ poſſunt, nõ ſubſtantiam reiiciens carnis, ſed infuſionẽ ſpiritus attrahens. Et propter hoc ait, Oportet mortale illud induere incorruptelam: & iterum ait, Vos autem nõ eſtis in carne, ſed in ſpiritu. Siquidem ſpiritus Dei habitat in vobis. Manifeſtius autem illud adhuc oſtẽdit dicẽs, Corpus quidẽ mortuum propter peccatũ, ſpiritus autẽ vita propter iuſtitiam. Si autem ſpiritus eius, qui ſuſcitauit Ieſum à mortuis, habitat in vobis, qui ſuſcitauit Chriſtũ à mortuis, viuificabit & mortalia corpora veſtra propter inhabitãtem ſpiritum eius in vobis. Et rurſus in epiſtola quæ eſt ad Romanos ait, Si enim ſecũdũ carnẽ viuitis, incipietis mori: nõ cõuerſationẽ quæ eſt in carne repellẽs ab eis, etenim ipſe in carne cũ eſſet ſcribebat eis: ſed cõcupiſcẽtias abſcidẽs carnis eas quę mortificãt hominẽ. & ꝑpter hoc intulit, Si autẽ ſpũ opera carnis mortificaueritis,

 viuetis.

viuetis. Quicũq; enim ducũtur ſpũ dei, hij ſunt filij dei. Et ipſas aũt operas manifeſtauit quas dicit carnales, quę ſint, prævidẽs calumniã infidelium, & ipſe ſemetipſum exponẽs, ne relinqueretur quæſtio hiis, qui infideliter tractãt de eo, in epiſtola quæ eſt ad Galatas, dicẽs, Manifeſta autẽ ſunt opera carnis, quæ ſunt, Adulteria, fornicationes, immũditia, luxuria, idololatria, veneficia, inimicitiæ, cõtentiones, zeli, ira, æmulationes, animoſitates, irritatiões, diſſenſiões, hæreſes, inuidiæ, ebrietatates, comeſſationes, & hiis ſimilia, quæ prædico vobis, quẽadmodũ & prædixi, quoniã qui talia agũt, regnũ dei nõ poſsidebũt. Manifeſtius prædicans hiis qui audiũt, quid eſt, caro & ſanguis regnum Dei poſsidere nõ poſſunt. Qui enim illa agunt, vere ſecundũ carnẽ ambulãtes, viuere Deo nõ poſſunt. Et iterum ſpũales actus intulit viuificantes hominem, id eſt, inſertionem ſpũs dicens, Fructus autem ſpũs eſt, charitas, gaudium, pax, patientia, bonitas, benignitas, fides, lenitas, continentia, caſtitas, aduerſus hæc nõ eſt lex. Sicut igitur qui in melius profecerit, & fructum operatus fuerit ſpũs, omni modo ſaluatur, propter ſpũs cõmunionem: Sic is qui remãſerit in prædictis carnis operationibus, carnalis vere deputatus, quod non aſſumat ſpiritum Dei, regnum non poterit poſsidere cælorum. Quemadmodũ rurſus ipſe apoſtolus teſtificatur, An neſcitis, dicens Corinthiis, quoniã iniuſti regnum Dei nõ hæreditabũt? Noli te errare, ait, neq; fornicarij, neq; idololatræ, neq; adulteri, neq; molles, neq; maſculorũ cõcubitores, neq; fures, neq; auari, neq; ebrioſi, neq; maledici, neq; rapaces regnũ Dei poſsidebunt. Et hæc ait, quidã fuiſtis, ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis in nomine domini Ieſu Chriſti, & in ſpũ Dei noſtri. Manifeſtiſsime oſtẽdit, per quæ perit homo, ſi perſeuerauerit ſecundum carnẽ viuere, & per quæ rurſus ſaluatur. Ea autem quæ ſaluãt, ait eſſe nomen domini noſtri Ieſu Chriſti, & ſpiritũ dei noſtri. Quoniam igitur iſtic numerauit eas, quæ ſunt ſine ſpũ, carnis operationes, quæ ſunt mortiferæ conſequenter hiis quæ prædicta ſunt ab eo, in fine epiſtolæ

ad

ad ſummã exclamauit, Sicut portauimus imaginẽ eius qui de limo eſt, ita portemus & imaginẽ eius qui de cæ lis eſt. Hoc enim dico fratres, quoniã caro & ſanguis re gnũ Dei poſsidere nõ poſſunt. Hoc autẽ quod ait, Sicut portauimus imaginem eius qui de limo eſt, ſimile illi dicto eſt: Et hæc quidã fuiſtis, ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti, & in ſpũ dei noſtri. Quãdo igitur portauim⁹ imaginẽ ei⁹ qui eſt de limo? Scilicet quãdo hæ quę prędictę ſunt carnis operationes, perficiebãtur in nobis. Quando autẽ iterũ imaginẽ cæleſtis? ſcilicet quando ait, Abluti eſti credẽtes in nomine domini, & accipientes eius ſpiritũ. Abluti autẽ ſumus nõ ſubſtantiã corporis, neque imaginem plaſmatis, ſed priſtinã vanitatis cõuerſationẽ. In quibus igitur periebamus membris, operantes ea quæ ſunt corruptelæ, in iiſdẽ ipſis viuificamur, operantes ea quæ ſunt ſpũs. Quẽadmodũ enim corruptelę eſt capax caro, ſic & incorruptelæ, & quẽadmodum mortis, ſic & vitę. Hæc autẽ inuicẽ credũt, & vtraq; nõ permanẽt in idipſum: ſed expellitur alterũ ab altero, & præſente altero, interit alterũ. Si igitur mors poſsidens hominem, expulit ab eo vitã, & mortuũ oſtendit, multo magis vita poſſidens hominẽ expellit mortẽ, & viuentẽ hominem reſtituet deo. Si enim mors mortificauit, quare vita adueniens nõ viuificat hominem? Quemadmodũ Eſaias ait, Deuorauit mors potens. Et rurſus, De⁹ abſtulit omnẽ lachrymã ab omni facie. Expulſa eſt aũt priſtina vita, quoniam nõ per ſpiritũ, ſed per afflatũ fuerat data. Aliud enim eſt afflatus vitæ, qui & animalẽ efficit hominẽ: & aliud ſpũs viuificãs, qui & ſpiritalem efficit eũ. Et ideo Eſaias ait, Sic dicit domin⁹ qui fecit cælum & finxit illud, qui firmauit terrã, & quę in ea ſunt, & dedit afflatũ populo qui ſuper eam eſt, & ſpiritũ hiis qui calcant illam: Afflatũ quidem cõmuniter omni qui ſuper terram eſt populo dicens datum, ſpiritum autem proprie hiis, qui conculcant terrenas cõcupiſcentias. Propter quod rurſus ipſe Eſaias diſtinguens ea quæ prædicta ſunt, ait, Spiritus enim à me exiet, & flatum omnẽ ego feci,

Spiritũ quidem proprie in Deo deputãs, quẽ in nouiſsi mis temporibus effudit per adoptionẽ filiorũ in genus humanu. Afflatũ autem cõmuniter in cõditione & factura oſtendens illũ. Aliud autẽ eſt quod factum eſt ab eo qui fecit. Afflatus igitur temporalis, ſpũs autem ſempiternus. Et afflatus quidem auctus ad modicũ, & tempore aliquo manens, deinde abiit, ſine ſpiramento relinquens illud in quo fuit ante. Spũs autem circundãs intus & foris hominẽ, quippe ſemper perſeuerans, nunquàm relinquens eũ. Sed nõ primo quidẽ ſpiritale eſt, ait Apoſtolus, hæc tanquã ad nos homines dicens, ſed primo quidẽ animale eſt, deinde quod ſpiritale eſt, ſecundũ rationem. Oportuerat autem primo plaſmari hominem, & plaſmatũ accipere animam, deinde ſic cõmunionem ſpũs recipere. Quapropter & primus Adam factus eſt à domino in animam viuentem. Secundus autem in ſpiritũ viuificantẽ. Sicut igitur qui in animã viuentem factus eſt deuertens in peius perdidit vitã: ſic rurſus idem ipſe in melius recurrens, aſſumens viuificantem ſpiritũ, inueniet vitã. Non enim aliud eſt quod moritur, & aliud quod viuificatur. Quemadmodũ neq; aliud quod perit, & aliud quod inuenitur, ſed illã quæ perierat ouem inuenit dominus exquirens. Quid ergo erat quod moriebatur? vtiq; carnis ſubſtãtia, quę amiſerat afflatũ vitæ & ſine ſpiramẽto mortua facta eſt. Hanc itaque dominus venit viuificaturus, vti quẽadmodũ in Adam omnes morimur, quoniã animales, in ſpũ viuamus, quoniã ſpirituales, deponentes nõ plaſma dei, ſed concupiſcentias carnis, & aſſumentes ſpiritũ ſanctum, ſicut Apoſtolus in epiſtola ad Coloſſenſes ait, Mortificate itaque membra veſtra quæ ſunt ſuper terrã. Quæ ſunt autem hæc, ipſe expoſuit, Fornicationẽ, immunditiã, paſsionem, cõcupiſcentiã malã, & auaritiam quę eſt idololatria. Horum depoſitionem Apoſtolus præconatur, & eos qui talia perpetrant velut carnem & ſanguinem tantum exiſtentes, non poſſe ait regnum cælorum poſsidere. Anima enim ipſorũ declinans in peius, & in terrenas concupiſcentias deſcendens, eiuſdem cuius & illa

illa ſunt participauit appellationis: quæ deponere nos iubens ait rurſus in eadē epiſtola. Expoliātes vos veterem hominem cū operib⁹ ei⁹. Hoc autem dicebat nō veterem amouens plaſmationē: Alioquin oportebat noſmetipſos interficiētes ſeparari ab quæ eſt iſtic cōuerſatione. Sed & ipſe Apoſtolus ille exiſtens, qui in vulua plaſmatus erat, & de vtero exierat, ſcribebat nobis, & viuere in carne fructus operis cōfeſſus eſt, in epiſtola quæ eſt ad Philippenſes dicens, Fructus aūt operis ſpiritus, eſt carnis ſalus. Quis enim alius apparens fructus eius eſt qui non apparet ſpūs, quā maturā efficere carnem, & capacē incorruptelæ. Si igitur viuere in carne hic mihi fructus operis eſt, nō vtiq; ſubſtātiā cōtemnebat carnis in eo quod diceret, ſpoliantes vos veterem hominem cū operibus eius, ſed ſpoliationem priſtinæ noſtræ cōuerſationis manifeſtauit, eam quæ vetereſcit, & corrūpitur, & ꝓpter hoc intulit. Et induentes nouum hominem eū qui renouatur in agnitionem, ſecūdum imaginem ei⁹, qui creauit eum, In eo ergo quod ait, qui renouatur in agnitionē, demōſtrabat, quoniā ipſe ille qui ignorans erat ante homo, id eſt, ignorās deum, per eā quæ in eum eſt agnitionē renouatur. Agnitio enim dei renouat hominem. Et in eo quod dicat ſecundū imaginem cōditoris, recapitulationem manifeſtauit eius hominis, qui in initio ſecundu imaginem factus eſt dei. Quoniā autem idem ipſe erat Apoſtolus, qui ex vtero generatus fuerat, hoc eſt, antiqua carnis ſubſtātia, ipſe in epiſtola ad Galatas dixit, Quum autem placuit deo, qui me ex vtero matris meæ ſegregauit, & vocauit per gratiā ſuā, reuelare filiū ſuū in me, vt euāgelizarem eū in gentib⁹. Nō alius erat qui natus fuerat ex vtero, ſicut prædixim⁹, & alius qui euāgelizabat filiū dei: ſed idem ille qui ante ignorabat, & perſequebatur eccleſiā, reuelatione ei de cælo facta, colloquente cum eo domino, quemadmodum in tertio libro oſtendimus, euangelizabat filiū dei Chriſtum Ieſum, qui ſub Pōtio Pilato crucifix⁹ eſt, præterita ignorātia exterminata à poſteriore agnitione. Quemadmodum cæci, quos curauit dominus, cæcitatem quidem amiſerunt

miſerunt, perfectã autẽ ſuſceperunt ſubſtantiã oculorũ, & iiſdem ipſis quib⁹ ante nõ videbant oculis, recipiebãt viſionẽ, caligine à viſione tantũ exterminata, ſeruata autem ſubſtãtia oculorum, vt per quos nõ viderãt oculos, per eos rurſus vidẽtes gratias agerent ei, qui rurſus viſum eis redintegrauit. Et qui aridam curauit manum, & omnes omnino quos curauit, non ea quæ ab initio ex vtero ædita fuerant mẽbra mutauerũt, ſed eadẽ ipſa ſalua recipiebant. Fabricator enim vniuerſorũ dei verbũ, qui & ab initio plaſmauit hominem, à malitia inueniẽs labefactatũ ſuum plaſma omnimodo curauit, hoc quidẽ & ſecundum vnumquodq; membrũ, ſicut & in ſuo plaſmate eſt: hoc autem & ſemel totum ſanum & integrum reintegrauit hominem, perfectum eum ſibi præparans ad reſurrectionem. Quam enim cauſam habebat carnis membra curare, & reſtituere in priſtinum characterem, ſi nõ habebant ſaluari, quæ ab illo curata fuerant? Si enim temporalis erat ab eo vtilitas, nihil grãde præſtitit hiis, qui ab eo curati ſunt. Aut quomodo nõ eſſe capacẽ carnẽ vitę, quæ eſt ab eo, quæ percipit curationẽ ab eo? Vita enim per curationẽ, incorruptela autẽ per vitã efficitur. Qui igitur curationẽ cõfert, hic & vitã, & qui vitã, hic & incorruptelã circundat plaſmati ſuo. Dicant enim nobis hij qui contraria dicunt, id eſt, qui contradicunt ſuæ ſaluti, ſummi ſacerdotis mortua filia, & viduę fili⁹ qui circa portã mortuus efferebatur, & Lazarus qui in monumẽto quartã habebat diẽ, in quibus reſurrexerint corporibus. In iiſdem ipſis ſcilicet in quib⁹ & mortui fuerãt. Si enim nõ in iiſdem ipſis, videlicet nec iidẽ ipſi qui mortui erant reſurrexerunt. Sed enim apprehẽdit, ait, dominus manũ mortui & dixit ei, Iuuenis tibi dico, ſurge: & ſedit mortuus, & iuſsit ei dare manducare, & dedit eum matri ſuæ. Et Lazarũ vocauit voce magna dicẽs, Lazare veni foras, & exiuit, inquit, mortuus, colligatus pedes & manus inſtitis: hoc ſymbolum eius hominis qui inligatus fuerat in peccatis. Et ꝓpter hoc ait dominus, ſoluite illũ, & dimittite eũ abire. Sicut igitur qui curati ſunt, in hiis quæ ante paſſa fuerũt membra

bra, curati ſunt, & mortui iiſdẽ ſurrexerunt corporib⁹, membris & corporibus ipſorũ percipiẽtibus curationẽ, & eam vitam quæ dabatur à domino, per tẽporalia præformante ęterna, & oſtendente, quoniam ipſe eſt, qui curationẽ plaſmati ſuo & vitã præſtare poteſt, vti ei de reſurrectione quoq; credatur ſermo: ſic & in fine in nouiſſima tuba clamante domino reſurrecturi ſunt mortui, quemadmodũ ipſe ait, Veniet hora in qua omnes mortui qui in monumentis ſunt audient vocem filij hominis, & exient qui bona fecerunt in reſurrectionẽ vitæ, & qui mala in reſurrectionẽ iudicij. Vani igitur & vere infelices qui ſic manifeſta & clara nolunt intelligere, ſed fugiunt lumẽ veritatis, ſecundũ tragicos ſemetipſos excæcantes. Et quemadmodum in palæſtra inſueti cõcertantes aliis vnam quãlibet partem corporis totis cõplectentes manib⁹, per illud quod detinent cadũt, & cadentes putant ſe vincere, eo quod cõtentioſe teneant illud, quod primum apprehenderunt membrum, ſuper hoc autem quod ceciderunt, & deriſui habẽtur: Sic autem & hæretici, caro & ſanguis regnum dei poſsidere nõ poſſunt, duas dictiones tollẽtes à Paulo, neq; ſenſum Apoſtoli perſpexerunt, neq; virtutem dictionum ſcrutati ſunt. Nude autem ipſas dictiones tenentes, circa eas moriuntur, vniuerſam diſpoſitionem dei, quantum in ipſis eſt euertentes. Si enim ꝓprie de carne hoc dictũ dicẽt, & nõ de carnalibus operationibus, quemadmodum demõſtrabimus, ipſum ſibi cõtrarium Apoſtolum dicentem oſtendẽt, ſtatim in eadem epiſtola demõſtratiue de carne ſic dicentem. Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptelam, & mortale hoc induere immortalitatem. Cum autem mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet ſermo qui ſcriptus eſt, Abſorpta eſt mors in victoria, vbi eſt mors aculeus tuus? Vbi eſt mors victoria tua? Hæc autem iuſte dicẽtur tunc, quando mortalis hæc, & corruptibilis caro, circa quã & mors eſt, quę & quodã dominio mortis preſſa eſt, in vitã cõſcendẽs induerit incorruptelam & immortalitatem. Tũc enim vere erit victa mors, quãdo ea quæ cõtinetur

ab

ab ea caro, exierit de dominio eius. Et rurſus ad Philippenſes ait, Noſtra autē cōuerſatio in cælis eſt. Vnde & ſaluatorem expectamus dominum Ieſum, qui trāſfigurauit corpus humilitatis noſtræ cōforme corpori gloriæ ſuæ, ita vt poſsit ſecundū operationē virtutis ſuæ. Quid igitur eſt humilitatis corpus, quod trāsfigurauit dominus conformatum corpori gloriæ ſuæ? Manifeſtum eſt, quoniā corpus quod eſt caro, quod & humiliatur cadēs in terra transfiguratio autem eius, quoniā cum ſit mortalis & corruptibilis, immortalis fit & incorruptibilis, nō ſecundum propriā ſubſtantiā, ſed ſecūdū domini operationem, qui poteſt mortali immortalitatē, & corruptibili circūdare incorruptibilitatē. Et ꝓpter hoc ait in ſecunda ad Corinthios, vt abſorbeatur mortale à vita, qui autē perficit nos in hoc ipſum deus, qui dedit nobis pignus ſpiritus: manifeſtiſsime hoc de carne dicēs. Nec enim anima immortalis, neq; ſpiritus abſorbetur à mortali vita, quando & caro nō mortua, ſed viua & incorrupta perſeuerauerit, hymnū dicēs deo, qui in hoc ipſum perficit nos. Vt ergo in hoc perficiamur, bene Corinthiis ait, Glorificate deū in corpore veſtro. Deus incorruptibilitatis eſt effector. Quoniā autē nō de alio quodā corpore, ſed de corpore carnis dicit hoc, manifeſte & indubitate, & ſine vlla ambiguitate Corinthiis ait, Sem per mortificationē Ieſu in corpore noſtro manifeſtem⁹. Sēper enim qui viuim⁹ in mortē tradimur per Ieſum, vt & vita Ieſu manifeſtetur in carne mortali noſtra. Et quoniā ſpiritus cōplectitur carnē, in eadē epiſtola ait, Quoniā eſtis epiſtola Chriſti miniſtrata à nobis, inſcripta nō atramēto, ſed ſpiritu dei viui, nō in tabulis lapideis, ſed in tabulis cordis carnalibus. Si ergo nūc corda carnalia capacia ſpiritus fiunt, qui mirum ſi in reſurrectione eā quæ à ſpiritu datur capiunt vitā: de qua reſurrectione Apoſtolus ad Philipp. ait, Cōformis morti eius ſi quo modo occurrā ad reſurrectionē quæ eſt à mortuis. In qua igitur alia mortali carne intelligi poteſt vita manifeſtari, niſi in hac ſubſtātia quæ & mortificatur, propter eam quæ eſt ad deū cōfeſsionē. Quēadmodum

ipſe

ipſe dixit, Si ſecūdum hominem cum beſtiis Epheſi pugnaui, quid mihi prodeſt, ſi mortui non reſurgunt? Si enim mortui nō reſurgunt, neq; Chriſtus reſurrexit. Si autem Chriſtus nō reſurrexit, inanis eſt prædicatio noſtra, inanis eſt & fides veſtra, inuenimur autem & falſi teſtes dei, quoniam teſtificamur quod ſuſcitauit Chriſtum, quem nō ſuſcitauit, Si enim mortui non reſurgūt, neq; Chriſtus reſurrexit. Si autem Chriſtus non reſurrexit, inanis eſt fides veſtra, quoniam adhuc eſtis in peccatis veſtris, Ergo & qui dormierunt in Chriſto, perierunt. Si in vita hac in Chriſto ſperātes ſumus tantū, miſerabiliores omnibus ſumus hominib⁹. Nūc autē Chriſtus reſurrexit à mortuis, primitiæ dormiētiū: quoniam enim per hominē mors, & per hominē reſurrectio mortuorum. In hiis igitur omnibus, quēadmodum prędiximus, aut cōtraria ſentientem ſibimetipſi Apoſtolum dicent, quātum ad illud, caro & ſanguis regnum dei poſſidere nō poſſunt: aut iterum malignas & extortas cogentur omnium dictorū facere expoſitiones, ad trāſuertendam & immutādā ſententiā dictorū. Quid enim dicere re habebunt ſanū, ſi conabuntur aliter interpretari hoc quod ſcribit: Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptelā, & mortale hoc induere immortalitatē: &, vt vita Ieſu manifeſtetur in carne mortali noſtra, & reliqua omnia, in quib⁹ Apoſtolus manifeſte & clare reſurrectionē & incorruptelā carnis prædicat. Cogētur itaq; hæc tāta male interpretari, qui vnū nolunt bene intelligere. Quoniā autē nō aduerſus ipſam ſubſtātiam carnis & ſanguinis dixit apoſtolus, nō poſsidere eā regnū dei, vbiq; idē Apoſtolus in domino Ieſu Chriſto vſus eſt carnis & ſanguinis nomine, aliquid quidē, vti hominem eius ſtatueret: etenim ſemetipſum filiū dicebat hominis. Aliquid autem vti ſalutem carnis noſtræ cōfirmaret. Si enim nō haberet caro ſaluari, nequaquā verbū dei caro factū eſſet. Et ſi non haberet ſanguis iuſtorū inquiri, nequaquā ſanguinē habuiſſet dominus. Sed quoniā ab initio vocalis eſt ſanguis, Deus ad Cain dixit, cū occidiſſet fratrē ſuum, Vox ſanguinis fratris tui clamat ad me. Et

quoniam

quoniã haberet exquiri ſanguis ipſorũ, dixit ad eos qui circa Noë erãt, Etenim ſanguinẽ animarum veſtrarũ, exquiram illum de manu omnium beſtiarum. Iterum, Qui effundet ſanguinem hominis, ſanguis pro ſanguine eius effundetur. Similiter autem & dominus hiis qui habebant eius ſanguinem effundere dicebat. Exquiretur omnis ſanguis iuſtus, qui effunditur ſuper terram, à ſanguine Abel iuſti, vſq; ad ſanguinem Zachariæ filij Barachiæ, quem occidiſtis inter templum & altare: etiã dico vobis, venient omnia iſta ſuper generationem iſtã. Recapitulationem effuſionis ſanguinis ab initio omniũ iuſtorum & ꝓphetarum in ſemetipſum futurã indicãs, & exquiſitionem ſanguinis ipſorum per ſemetipſum. Non autẽ exquireretur hoc, niſi & ſaluari haberet: nec in ſemetipſo recapitulatus eſſet hæc dominus, niſi & ipſe caro & ſanguis, ſecundũ principalẽ plaſmationem factus fuiſſet, ſaluans in ſemetipſo in fine, illud quod perierat in principio in Adam. Si autem ob alteram quãdam diſpoſitionem dominus incarnatus eſt, & ex altera ſubſtãtia carnem attulit, nõ ergo in ſemetipſo recapitulatus eſt hominem, adhuc etiam nec caro quidẽ dicici poteſt. Caro enim vere primæ plaſmationis è limo factæ ſuccesſio. Si autem ex alia ſubſtãtia habere eũ oportuit materiam, ab initio ex altera ſubſtãtiæ parte operatus fuiſſet fieri conſperſionem eius. Nunc autem quod fuit qui perierat homo, hoc ſalutare factũ eſt verbũ, per ſemetipſum eam quæ eſſet ad eum cõmunionem, & exquiſitionẽ ſalutis eius efficiens. Quod autem perierat, ſanguinem & carnem habebat, Limũ enim de terra accipiens dominus plaſmauit hominẽ, & ꝓpter hunc omnis diſpoſitio aduentus domini. Habuit ergo & ipſe carnem & ſanguinem, nõ alterã quandam, ſed illam principalẽ patris plaſmationẽ in ſe recapitulans, exquirẽs quod perierat. Et ꝓpter hoc Apoſtolus in epiſtola ad Coloſſ. ait. Et vos cũ eſſetis aliquãdo alienati, & inimici cogitationis eius in operibus malis, nunc autẽ recõciliati in corpore carnis eius, per mortem eius, exhibere vos ſanctos & caſtos & ſine crimine in cõſpectu ei⁹. In corpore ait, recon-

-ῇ διανοίᾳ Græce ſermo eſt ambiguus

recõciliati carnis ei⁹, id eſt,quia iuſta caro recõciliauit eam carnem quæ in peccato detinebatur, & in amicitiã adduxit deo. Si quis igitur ſecundum hoc alteram dicit domini carnem à noſtra carne,quoniam illa quidé non peccauit,neq; inuentus eſt dolus in anima eius,nos autem peccatores,recte dicit. Si autem alteram ſubſtantiã carnis domino affingit,iam nõ conſtabit illi recõciliationis ſermo. Recõciliatur enim illud quod fuit aliquãdo inimicitia. Si autem ex altera ſubſtantia carnem attulit dominus,iam nõ illud recõciliatum eſt deo, quod per tranſgreſsionem factum fuerat inimicum. Nunc autem per eam quæ eſt ad ſe cõmunicationem, recõciliauit dominus hominẽ deo patri, recõcilians nos ſibi per corpus carnis ſuę,& ſanguine ſuo redimens nos, quemadmodum Apoſtolus Epheſiis ait, In quo habuimus redemptionem per ſanguinem ei⁹,remiſsionem peccatorum. Et rurſus eiſdem, Vos,inquit, qui aliquãdo eratis longe, facti eſtis iuxta,in ſanguine Chriſti. Et iterum, Inimicitias in carne ſua, legem præceptorum decretis euacuans:& in omni autem epiſtola manifeſte teſtatur Apoſtolus,quoniam per carnã domini noſtri,& ſanguinem eius nos ſaluati ſumus. Si igitur caro & ſanguis ſunt,quæ faciunt nobis vitam,non proprie de carne dictũ eſt & ſanguine, non poſſe ea poſsidere regnum dei. Sed de prædictis carnalibus actibus, qui ad peccatum tranſuertẽtes hominem,priuãtes eum vita. Et propterea in epiſtola ad Romanos ait, Non ergo regnet peccatum in corpore mortali veſtro ad obediendũ ei: neque exhibeatis membra veſtra arma iniuſtitiæ peccato, ſed exhibete voſmetipſos deo, velut à mortuis viuentes, & membra veſtra arma iuſtitiæ deo. Quibus igitur membris ſeruiebamus peccato,& fructificabamus morti,iiſdem ipſis membris ſeruire nos vult iuſtitiæ, vt fructificemus vitæ. Memor igitur dilectiſsime, quoniam carne domini redemptus es,& ſanguine eius,& tenens caput, ex quo vniuerſum corpus eccleſiæ compaginatum augeſcit,hoc eſt,carnalem aduentũ filij dei,& deũ cõfitens & hominem eum firmiter excipiens, vtens etiam hiis oſten-

oſtéſionibus quæ ſunt ex ſcripturis, facile euertis, quẽadmodum demõſtrauim⁹, omnes eas quæ poſtea afflictæ ſunt hæreticorũ ſentẽtias. Quoniã autem is qui ab initio condidit hominẽ, poſt reſolutionẽ eius in terram, ꝓmiſit eis ſecundam generationẽ, Eſaias quidẽ ſic ait, Reſurgent mortui, & ſurgent qui in monumentis ſunt, & lætabuntur qui ſunt in terra. Ros enim quod à te eſt, ſanitas eſt eius. Et iterum: Ego vos aduocabo, & in Hieruſalem aduocabimini, & videbitis, & gratulabitur cor veſtrum, & oſſa veſtra quaſi herba oriuntur, & cognoſcetur manus domini hiis qui colunt eum. Et Ezechiel autem ait ſic, Et facta eſt ſuper me manus domini, & duxit me in ſpiritu dominus, & poſuit me in medio campi, & hic erat plenus oſsibus, & circũduxit me ſuper ea in gyrum, & ecce multa ſuper faciẽ cãpi arida valde, & dixit ad me, Fili hominis, ſi viuunt oſſa hæc? & dixi, Domine, tu ſcis qui feciſti hæc. & dixit ad me, ꝓphetare ſuper oſſa hæc, & dices eis, Oſſa arida audite ſermonẽ domini. Hæc dicit dominus oſsibus hiis, Ecce ego ſuperduco ſuper vos ſpiritũ vitæ, & dabo ſuper vos cutẽ, & dabo ſpiritum meũ in vos, & viuetis, & cognoſcetis quia ego ſum dominus. Et prophetaui ſicut præcepit mihi dominus. Et factum eſt cum ꝓphetarem, & ecce terræmotus, & adducebãtur oſſa vnumquodq; ad cõpagimem ſuam, & vidi, & ecce ſuper ea nerui, & carnes naſcebãtur, & aſcẽdebant ſuper ea cutes deſuper, & ſpiritus nõ erat in eis, & dixit ad me, Ad ſpiritum propheta fili hominis, & dic ſpiritui, Hæc dicit dominus, A quatuor ſpiritibus veniet iuſufflatio in mortuos iſtos, & viuant. Et ꝓphetaui quemadmodum præcepit mihi dominus. & intrauit in ea ſpiritus, & vixerunt, & ſteterunt ſupra pedes ſuos collectio multa valde. Et rurſus ait, Hæc dicit domin⁹, Ecce ego aperiam monumẽta veſtra, & educam vos de monumentis veſtris, & inducã vos in terram Iſraël. & cognoſcetis quia ego ſum dominus, cum aperiã ego ſepulchra veſtra, & reducam de ſepulchris populum meũ, & dabo ſpiritum meum in vos, viuetis, & ponam vos in terram veſtrã, & cognoſcetis quia ego dominus locutus

ſum,

ſum, & faciã, dixit dominus. Demiurgo itaq; & hic viuificãte corpora veſtra mortua, quemadmodum videre adeſt, & reſurrectioné eis repromittente, & de ſepulchris & monumentis ſuſcitationem & incorruptelam donante: ſecundum enim lignum vitæ, ait, dies ipſorũ erunt. Hic ſolus deus oſtéditur qui hæc facit, & ipſe bonus pater benigne vitam donans, hiis qui ex ſe non habebant vitam. Et propter hoc manifeſtiſsime dominus oſtendit ſe, & patrẽ quidem ſuis diſcipulis, ne ſcilicet quærerent alterũ deum, præter eũ qui plaſmauerit hominem, & afflatũ vitæ donauerit ei, neq; in tãtã inſaniã ꝓcederent, vti ſuper Demiurgum alterum affingerent patrem. Et ideo reliquos quidem omnes quibuſcunq; ꝓpter tranſgreſsionem eorum eueniebant languores, curabat ſermone, quibus & dicebat, Ecce ſanus factus es, iam noli peccare, ne quid tibi deterius fiat, manifeſtans quoniã propter in obedientiæ peccatũ ſubſequuti ſunt languores hominibꝰ. Ei autem qui Cæcus fuerat à natiuitate, iam non per ſermonem, ſed per operationem præſtitit viſum, non vane, neque prout euenit hoc faciens, ſed vt oſtenderet manum dei, eam quæ ab initio plaſmauit hominem. Et propterea interrogantibus eũ diſcipulis, qua ex cauſa Cæcus natus eſſet, vtrum ne ſua an parẽtũ culpa, ait, Neque hic peccauit, neque parentes eius, ſed vt manifeſtarentur opera dei in ipſo. Opera autem dei plaſmatio eſt hominis. Hanc enim operationem fecit, quẽadmodum ſcriptura ait, Et ſumpſit dominus limum de terra, & plaſmauit hominim. quapropter dominus exupuit in terram, & fecit lutũ, & ſuperliniuit illud oculis, oſtendens antiquam plaſmationem, quemadmodum facta eſt, & manum dei oſtendens hiis qui intelligere poſſunt, per quã è limo plaſmatus eſt homo. Quod enim in veteri plaſmate prætermiſit artifex, verbum hoc manifeſte adimpleuit: vti manifeſtarentur opera dei in ipſo, nec iam alteram requireremus manum, per quã plaſmatus eſt homo, neq; alterum patrem: ſcientes quoniã quę plaſmauit nos initio, & plaſmat in ventre manus dei, hæc in nouiſsimis temporibus perditos exquiſiuit nos, ſuam lucrifaciens & ſuper humeros aſſumens ouẽ per-

ditã, & cũ gratulatione in cohortẽ reſtituens vitæ. Qui autem in ventre plaſmat nos verbum dei, ait Hieremię, Priuſquam plaſmarem te in vtero, noui te, & priuſquã ꝓgredereris de vulua ſanctificaui te, & ꝓphetã in gentibus dedi te. Sed & Paulus ſimiliter ait, Quando autem cõplacuit ei, qui me ſegregauit ex vtero matris meæ, vti euãgelizarem eum in gentibus. Cũ ergo in ventre à verbo plaſmemur, idipſum verbũ ei qui à natiuitate Cæc⁹ fuerat formauit viſionem, eum qui in abſcõdito plaſmator noſter eſt, manifeſte oſtẽdens, quoniã ipſum verbum manifeſtũ hominib⁹ factum fuerat, & antiquã plaſmationẽ Adæ differẽs, & quomodo factus eſt, per quã plaſmatus eſt manum, ex parte totum oſtendẽs. Qui enim viſionem formauit dominus, hic eſt qui vniuerſum hominem plaſmauit, voluntati patris deſeruiens. Et quoniam in illa plaſmatione, quæ ſecundum hominẽ eſt, in trãſgreſsione factus eſt homo, indigebat lauacro regenerationis, poſtquã liniuit lutum, ſuper oculos ei⁹ dixit ei. Valde in Siloam & lauare, ſimul & plaſmationem, & eã quæ eſt ſuper lauacrum regenerationem reſtituens ei. Et propter hoc lotus venit videns, vt & ſuum cognoſceret plaſmatorẽ, & diſceret homo eum qui donauit ei vitã. Excidunt itaq; & hij qui à Valentino ſunt, dicentes nõ ex hac terra plaſmatum eſſe hominẽ, ſed à fluida materia, & effuſa. Ex qua enim terra deus ei formauit oculos, ex hac manifeſtum eſt quoniã & ab initio plaſmatus eſt homo. Nõ enim cõſequens erat aliunde quidem oculos, aliunde autẽ reliquum corpus plaſmatũ eſſe. Quẽadmodum nec cõſequens eſt alterum quidem corpus, alterum verò plaſmaſſe oculos. Sed idem ipſe qui ab initio plaſmauit Adam, cum quo & loquebatur pater, Faciam⁹ hominem ſecũdum imaginem & ſimilitudinem noſtrã, in nouiſsimis temporibus ſemetipſum manifeſtans hominibus, ei qui ab Adã Cæcus fuerat formauit viſionẽ. Et propter hoc ſcriptura ſignificans quod futurum erat, ait, abſcõdito Adam propter inobedientiam, Dominum veniſſe veſpere ad eũ, & dixiſſe, Vbi es? hoc eſt, quoniã in nouiſsimis temporibus idipſum venit verbũ dei adnocare hominem, recõmemorãs in eo opera ſua, in quibus

bus degens abſconditus fuerat domino. Quemadmodũ veſpere locutus eſt exquirens illum deus, ſic & in nouiſſimis temporibus per eandem vocem viſitauit exquirẽs genus eius. Et quoniam ex hac quæ ſecundum nos eſt terra, plaſmatio fuit Adæ, ſcriptura dicit dixiſſe deum, Et in ſudore vultus tui manducabis panem tuum, quoadusque conuertaris in terram, ex qua ſumptus es. Si igitur in aliquam alteram terram reuertuntur poſt mortem corpora noſtra, conſequens eſt ea inde & ſubſtãtiam habere. Si vero in hanc ipſam, manifeſtum eſt, quoniam ex hac plaſmatio ei facta eſt, quomodo & dominus fecit manifeſtum ex eadem oculos formans. Et manu itaque reliqua oſtenſa dei, per quam plaſmatus eſt quidem Adam, plaſmati autem ſumus & nos, & cum ſit vnus & idem pater, cuius vox ab initio vſque ad finem adeſt plaſmati ſuo, & ſubſtantiam plaſmatis noſtri per Euangelium oſtendens manifeſte, iam non oportet quærere alium patrem præter hunc, neque aliam ſubſtantiam plaſmationis noſtræ præter prædictam, & oſtenſam à domino. Neque alteram manum dei præter hanc quæ ab initio vſque ad finem conformat nos, & coaptat vitam, & adeſt plaſmati ſuo, & perficit illud ſecundum imaginem & ſimilitudinem ſuam dei. Tunc autem hoc verbum oſtenſum eſt, quando homo verbum dei factum eſt, ſemetipſum homini & hominem ſibimetipſi aſsimilans, vt per eam quæ eſt ad filium ſimilitudinem, precioſus homo fiat patri. In præteritis enim temporibus dicebatur quidem ſecundum imaginem dei factum eſſe hominem, nõ autẽ oſtendebatur. Adhuc enim inuiſibile erat verbum, cuius ſecundum imaginem homo fuerat, propter hoc autẽ & ſimilitudinẽ facile amiſit. Quando autẽ caro verbum dei factũ eſt, vtraq; confirmauit: & imaginem enim oſtendit veram, ipſe hoc fiens quod erat imago & eius, & ſimilitudinem firmans reſtituit, conſimilem faciens hominem inuiſibili patri, per viſibili verbum. Et non ſolum autem per ea quæ prædicta ſunt & patrem & ſemetipſum manifeſtauit dominus, ſed etiam per ipſam paſsionem. Diſſoluens enim eam quæ ab initio in ligno facta fuerat, hominis inobedientiam,

obediens factus eſt vſq; ad mortem, morté auté crucis, eã quç in ligno fuerat inobediẽtiã ſanans. Nõ auté per eandé veniſſet exoluere eam quæ fuerat erga plaſmatorem noſtrum inobedientiam, ſi alterum annuntiabat patrem: quoniam auté per hæc per quæ non obediuimus deo, & non credidimus eius verbo, per hæc eadem obedientiam introduxit, & eam quæ eſſet erga verbum eiꝰ oſtenſionem, per quæ manifeſte ipſum oſtendit deum: quem in primo quidem Adam offendimus, nõ facientes eius præceptum, in ſecundo autem Adam reconciliati ſumus, obedientes vſque ad mortem facti. Neque enim alteri cuidam eramus debitores, ſed illi cuius præceptũ tranſgreſsi fueramus à principio. Eſt autem hic Demiurgus, qui ſecundum dilectionem quidem pater eſt, ſecundum autem virtutem dominus, ſecundum autem ſapientiam factor & plaſmator noſter, cuius & præceptum trãſgredientes, inimici facti ſumꝰ eius. Et propter hoc in nouiſsimis temporibus in amicitiam conſtituit nos dominus per ſuam incarnationem mediator dei & hominum factus, propitians quidé pro nobis patrem, in quem peccaueramus, & noſtram inobedientiam conſolatus: nobis auté donans eã quæ eſt ad factorem noſtrũ cõuerſationé & ſubiectionem. Quapropter in oratione dicere nos docuit, Et remitte nobis debita noſtra, vtiq; quoniã hic eſt pater noſter, cuius eramus debitores, trãſgreſsi eius præceptum. Quis auté eſt hic? Vtrum ne incognitus aliquis, & nulli nunquam præceptum dãs pater? An verò qui à ſcripturis prædicatur deus, cui & debitores eramus, tranſgreſsi eius præceptum? Datum eſt autem præceptum homini per verbum. Audiuit enim Adam, ait, vocem domini dei. Bene igitur verbum eius ad hominem dicit, remittũtur tibi peccata, idem ille in quem peccaueramus in initio, remisſionem peccatorũ in fine donãs. Aut ſi alterius quidem tranſgreſsi ſumus præceptum, alius autem erat, qui dicit, remittuntur tibi peccata tua, neq; bonus, neq; verax, neq; iuſtus eſt huiuſmodi. Quomodo enim bonus qui nõ ex ſuis donat? aut quomodo iuſtus, qui aliena rapit? Quomõ auté recte remiſſa ſunt peccata, niſi ille ipſe in qué peccauimꝰ donauit

uit remiſsionem, per viſcera miſericordiæ dei, in quib⁹ viſitauit nos per filium ſuum? Quapropter & curato paralytico, videntes, inquit, populi, clarificauerunt deum, qui dedit poteſtatē talem hominibus. Quem igitur deū clarificauerunt circunſtātes populi, nunquid nā ab hæreticis inuētum incognitum patrem? Et quomodo eum qui in totum nō cognoſcebatur ab eis, glorificabāt? Manifeſtum eſt ergo, quoniā eū qui in lege à pphetis prędicatus eſt deus, glorificabant Iſraëlitæ, qui & eſt pater domini noſtri, & ppter hoc docebat homines in ſenſu per ea ſigna quæ faciebat dare gloriam deo. Si autem ab altero quidem patre ipſe veniſſet, alterum autem patrē glorificabant homines, videntes eius virtutes, ingratos eos in eum patrem qui miſerat curationem, efficiebat. Sed quoniam ab eo, à quo deus vnigenitus filius venerat ad ſalutē hominū, & incredulos per eas quas facieba virtutes puocabat dare gloriam patri, & nō recipiētibus aduentum filij eius, & propter hoc nō credentibus quæ ab eo fiat remiſsionem phariſæis, dicebat, vt ſciatis quoniā poteſtatē habet filius hominis remittere peccata. Et hoc cum dixiſſet iuſsit paralyticum hominem tollere grabbatum ſuper quem iacebat & ire in domum ſuam: ppter hoc quidem efficit, cōfundens incredulos, & ſignificās quoniam ipſe eſt vox dei per quam accepit homo præcepta, quæ ſupergreſſus eſt, & factus eſt peccator: ex peccatis enim paralyſis ſubſequuta eſt. Peccata igitur remittens, hominem quidem curauit, ſemetipſum autem manifeſte oſtendit quis eſſet. Si enim nemo poteſt remittere peccata niſi ſolus deus, remittebat autem hæc dominus, & curabat homines, manifeſtum eſt, quoniā ipſe erat verbum dei, fili⁹ hominis factus, à patre poteſtatem accipiens, quomodo homo, & quomodo deus: & quomodo homo cōpaſſus eſt nobis, tanquam deus miſereatur noſtri, & remittat nobis debita noſtra, quæ factori noſtro debem⁹ deo. Et propter hoc Dauid prædixit, Beati quorū remiſſæ ſunt iniquitates, & quorū tecta ſunt peccata. Beatus homo cui nō imputauit dominus peccatū: eam per aduentum eius eſt remiſsionem præmōſtrans, per quā deleuit chirographum, debita noſtra, & affixit

illud cruci: vti quẽadmodũ per lignum facti ſumus debitore deo, per lignũ accipiam⁹ noſtri debiti remiſsionẽ. Hoc & per alios quidẽ multos, iã autẽ & per Heliſęũ ꝓphetã ſignificãter oſtẽſum eſt. Cũ enim qui cũ illo erãt cõciderent ligna ad fabricationẽ tabernaculi, & ferrum excuſſum de ſecuri cecidiſſet in Iordanem, & nõ inueniretur ab ipſis: veniens Heliſęus ad ipſum locum, cũ didiciſſet quid eſſet factũ, lignũ in aquã miſit. hoc autẽ cum feciſſet ſupernatauit ferrũ ſecuris, & de ſuperficie aquæ ſumpſerunt illud, qui aute amiſerant: per operationem oſtendente ꝓpheta, quod firmum verbum dei, quod per lignum negligenter amiſeram⁹, nec inueniebamus, recepturi eſſem⁹ iterum per ligni diſpoſitionẽ. Quoniã autẽ ſecuris ſimilis eſt verbo dei, Ioannes Baptiſta ait de eo, Iam autẽ ſecuris ad radicem arborũ poſita eſt. Et Hieremias ſimiliter ait, Verbũ domini quẽadmodum bipennis cædens petram. Hoc ergo verbum abſcõditum à nobis per lignum, manifeſtauit quemadmodum prædixim⁹ ligni diſpoſitio. Quoniã per lignum iterum manifeſtum omnibus factum eſt, oſtẽdens altitudinem & longitudinẽ & latitudinem in ſe: & quẽadmodũ dixit quidam de ſenioribus per extenſionem manuum duos populos ad vnum deum cõgregrans. Duæ quidem manus, quia & duo populi diſperſi in fines terræ: vnum autem medium caput, quoniam & vnus deus ſuper omnes & in omnibus nobis. Et talem vel tãtam diſpoſitionem nõ per alienas, ſed per ſuas efficiebat cõditiones, neq; per ea quæ ex ignorantia & labe facta ſunt, ſed per ea quæ ex ſapientia & virtute patris eius ſubſtantiam habuerunt. Neque enim iniquus vt aliena concupiſcat, neq; indigens, vt non per ſua propria ſuis propriis efficiat vitam, ſua vtens conditione ab hominis ſalutem. Neque enim portaſſet illum conditio, ſi ignorantiæ & labis eſſet emiſsio. Quoniam enim ipſum verbum dei incarnatum ſuſpenſum eſt ſuper lignum per multa oſtendimus. Et ipſi autem hæretici crucifixum cõfitẽtur. Quomodo igitur ignorãtiæ & labis emiſsio, eũ qui contineat vniuerſorũ agnitionem, & ſit verus & perfectus, portare potuit? Aut quomodo ea quæ abſconſa eſt à pa-

tre, & multum ſeparata cõditio, portauit eius verbum? Si autẽ & ab angelis hæc facta eſt, ſiue ignorãtibus eum qui ſuper omnia eſt deus, ſiue ſciẽtibus, cum dixerit dominus, Quoniam ego in patre, & pater in me eſt, quomodo patrem & filiũ ſimul fabricatio angelorum portare ſuſtinuit? Quomodo autem ea quæ extra pleroma eſt conditio, cepit eum qui continet vniuerſum pleroma? Cum igitur hæc omnia impoſsibilia ſint, & comprobationẽ non habeant, illud ſolum verum eſt eccleſiæ præconium, quoniam propria conditio, quæ ex virtute & arte & ſapientia dei ſubſtitit, portauit eum. quę quidem ſecundum inuiſibilitatem à patre portatur, ſecundum viſibile autem è cõtrario portat eius verbum: & hoc eſt verum. Pater enim conditionem ſimul & verbum ſuum portãs, & verbum portatum à patre preſtat ſpiritũ õnibus, quẽadmodum vult pater, Quibuſdam quidem ſecundum conditionem, quod eſt conditionis, quod eſt factum: quibuſdam autem ſecundum adoptionem quod eſt ex deo, quod eſt generatio. & ſic vnus Deus pater oſtẽditur, qui eſt ſuper omnia, & per omnia, & in omnibus. Super omnia quidẽ pater & ipſe eſt caput Chriſti: per omnia autẽ verbum, & ipſe eſt caput eccleſiæ: in omnibus autem nobis ſpiritus, & ipſe eſt aqua viua, quam præſtat dominus in ſe recte credentibus, & diligentibus ſe, & ſcientibus, quia vnus pater qui eſt ſuper omnia, & in omnibus nobis. Teſtimonium perhibet hiis & Ioãnes domini diſcipulus in Euãgelio, dicẽs, In principio erat verbum, & verbum erat apud deũ, & deus erat verbũ: hoc erat in principio apud deum. Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factũ eſt nihil. Deinde de ipſo verbo dixit, In hoc mũdo erat, & mundus per ipſum factus eſt, & mundus eum non cognouit, in ſua propria venit, & ſui eum non receperunt. Quotquot autẽ receperũt eum dedit illis poteſtatem filios dei fieri, hiis qui credunt in nomine eius. Et iterum ſignificans eius ſecũdum hominem diſpenſationem dixit, Et verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Et iterum intulit, Et vidimus gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti à patre, plenum gratia & veritate. Manifeſtę oſtendens audire vo-

lentibus, id eſt aures habentibus, quoniam vnus deus pater ſuper omnes,& vnum verbum dei per quod õnes, per quem omnia facta ſunt:& quoniam hic mundus ꝓprius ipſius, & per ipſum factus eſt, voluntate patris,& non per angelos,neq; per apoſtaſiam, & defectionem,& ignorãtia, neq; per virtutem aliquam prunici,quam & matrem appellant quidã, neq; per alium quendã mũdi factorem ignorantem patrem. Mundi enim factor vere verbum dei eſt. Hic autem eſt dominus noſter, qui in nouiſsimis temporibus homo factus eſt, in hoc mundo exiſtens, & ſecundum inuiſibilitaté continet quæ facta ſunt omnia & vniuerſa conditione infixus, quoniam verbum dei gubernans, & diſponens omnia, & propter hoc in ſua inuiſibiliter ponit.Et caro factum eſt verbũ, & pependit ſuper lignum,vti vniuerſa in ſemetipſum recapitularetur. Et ſui ꝓprij illum nõ receperunt homines, quemadmodum vti vniuerſa manifeſtauit in populo,Et erit vita tua pendens ante oculos tuos, & non credes vitæ tuæ.Qui igitur nõ receperunt illum, nõ acceperũt vitã.Quotquot autem receperunt illum, dedit illis poteſtaté filios dei fieri,Ipſe eſt enim qui vniuerſam poteſtatem habet à patre,quoniã verbũ dei & homo verus,inuiſibilibus quidem principans, rationabiliter & ſenſibiliter legem ſtatuens,vniuerſa quæq; in ſuo perſeuerare ordine,Super viſibilia autem,& humana regnãs manifeſte,& omnibus dignum ſuperducens iuſtum iudiciũ.Quemadmodum & Dauid manifeſte ſignificans, ait,Deus noſter manifeſte veniet, & nõ tacebit Deinde & quod ab eo ſuperinducitur iudicium,manifeſtauit dicens, Ignis in conſpectu ſuo ardebit,& in circuitu eius tempeſtas valida,Aduocauit cælum de ſurſum, & terrã diſcernere populum ſuum. Manifeſte itaq; in ſua propria veniente domino,& ſua propria eum baiulante cõditione quæ baiulatur ab ipſo, & recapitulationem eiꝰ quæ in ligno fuit inobedientiæ, per eã quæ in ligno eſt obedientiam faciente,& ſeductione illa ſoluta, qua ſeducta eſt male,illa quę iã viro deſtinata erat virgo Eua, per veritatem euangelizata eſt bene ab angelo iam ſub viro virgo Maria. Quéadmodũ enim illa per angelicũ

ſermonem

ſermonē ſeducta eſt, vt effugeret deū præuaricata verbū eius, Ita & hæc per angelicum ſermonem euangelizata eſt, vt portaret deum, obediens eius verbo. Et ſicut illa ſeducta eſt vt effugeret deum, Sic hæc ſuaſa eſt obedire Deo, vti virginis Euæ virgo Maria fieret aduocata. Et quēadmodū aſtrictū eſt morti gen⁹humanū per virginē ſoluatur per virginē, æqua lāce diſpoſita virginalis inobediētiæ, per virginalē obediētiā. Adhuc enim ꝓtoplaſti peccatū per correptionem primogeniti emendationem accipiens, & ſerpentis prudentia deuicta in colūbæ ſimplicitate, vinculis autem illis reſolutis, per quæ alligati eramus morti, Indocti omnes hæretici & ignorantes diſpoſitiones Dei, & inſcij eius quæ eſt ſecundū hominem diſpenſationis, quippe cæcutientes circa veritatem ipſi ſuæ contradicunt ſaluti. Alij quidem alterum introducentes præter Demiurgū patrem. Alij autem ab angelis quibuſdam dicentes factum eſſe mundum, & ſubſtantiam eius. Alij quidem porrò & lōge ſeparatum ab eo qui eſt ſecundum ipſos patre à ſemetipſo fuiſſe, & eſſe ex ſe natum. Alij autem in hijs quæ continentur à patre de labe & ignorantia ſubſtantiam habuiſſe. Alij autem manifeſtum aduentum domini contemnunt, & incarnationem eius non recipientes. Alij autem rurſus ignorātes virginis diſpenſationem, ex Ioſeph dicunt eum generatum. Et quidā quidem neque animā ſuā, neque corpus recipere poſſe dicunt ęternam vitā, ſed tantū hominem interiorē. Eſſe autem hūc eum qui in eis ſit ſenſus volunt, quem & ſolum aſcēdere ad perfectum decernunt. Alij autem anima ſaluata nō participari corpus ipſorum eam quæ eſt à Deo ſalutem, quemadmodum in primo diximus libro, in quo & argumenta eorum omnium enarrauimus, & inualidū ipſorum, & inconſtabile in ſecundo oſtendimus. ἀνοιᾶς

OMnes enim hij valde poſteriores ſunt quàm epiſcopi, quibus apoſtoli tradiderunt eccleſias, & hoc in tertio libro cum omni diligentia manifeſtauimus. Neceſsitatem ergo habent prædicti hæretici, quoniā ſint cæci ad veritatem, alteram & alteram ambulare exorbitātes viam: & propter hoc incōſo-

cõſonanter & incõſequenter diſperſa ſunt veſtigia doctrinæ ipſorum. Eorum autẽ qui ab eccleſia ſunt ſemita circũiens mundum vniuerſum, quippe firmã habens ab apoſtolis traditionem, & videre nobis donãs omniũ vnam & eandem eſſe fidem, omnibus vnum & eundem deum patrem recipientibus, & eandem donationẽ ſpũs ſcientibus, & eadem meditantibus præcepta, & eãdem figurã quæ eſt erga eccleſiam ordinationis cuſtodientibus, & eundem expectantibus aduentũ domini, & eandem ſalutem totius hominis, id eſt animæ & corporis ſubſtinentibus, & eccleſiæ quidẽ prædicatio vera & firma, apud quam vna & eadẽ ſalutis via in vniuerſo mũdo oſtenditur. Huic enim creditum eſt lumen Dei, & propter hoc ſapientia Dei, per quam ſaluat homines in exitu canitur, In plateis autẽ fiducialiter agit, in ſummis muris prædicatur, In portis autẽ ciuitatis cõſtanter loquitur. Vbique enim eccleſia prædicat veritatẽ, & hæc eſt ἑπτάμυχος lucerna Chriſti baiulans lumen. Qui ergo relinquunt præconiũ eccleſiæ, imperitiã ſanctorum presbyterorũ arguunt, nõ cõtemplantes quanto pluris ſit idiota religioſus, à blaſphemo & impudẽte ſophiſta. Tales ſunt autẽ omnes hæretici, & qui ſe plus aliquid præter veritatẽ inuenire putant, ſequentes ea, quæ pdicta ſunt varie, & multiformiter, & imbecille facientes iter, de iiſdem nõ ſemper eaſdem ſententias habentes, velut cæci à cæcis circunducuntur, iuſte cadent in ſublatentẽ ignorãtiæ foueã, ſemper quærẽtes, & nunquàm verũ inueniẽtes. Fugere igitur oportet ſentẽtias ipſorũ, & intẽtius obſeruare ne cõiurgemur ab ipſis, cõfugere autẽ ad eccleſiã, & eius ſinu educari, & dominicis ſcripturis enutriri. Plantata eſt enim eccleſiæ paradiſus in hoc mundo. Ab omni ergo ligno paradiſi eſcas manducabis, ait ſpũs Dei, id eſt, ab omni ſcriptura dominica manducate. Super elato autẽ ſenſu, ne manducaueritis, neq; tetigeritis vniuerſam hęreticã diſſenſionem. Ipſi enim cõfitentur ſemetipſos agnitionẽ habere boni, & mali, & ſuper deum qui fecit eos, iaculãtur ſenſus ſuos impios. Supra igitur ſentiũt quàm & menſura ſenſationis. Quapropter & apoſtolus ait, Nõ plus ſapere

d eſt, ſeptem caliculos habens.

te quàm oporteat, ſed ſapere ad prudentiã: vt nõ illorũ mãducãtes agnitioné, eã quæ plus quàm oportet ſapit, priciamur de paradiſo vitæ. In qué domin⁹ inducit eos qui obediũt prçconio eius, recapitulans in ſe omnia quç in cælis & quç in terra ſunt, & quç in cælis ſpũalia ſunt, quæ auté in terris ſecundũ hominé eſt diſpoſitio. Hæc igitur in ſemetipſo recapitulatus eſt, adunans hominem ſpiritui, & ſpiritũ collocãs in homine, ipſe caput ſpiritus factus eſt, & ſpiritum dans eſſe hominis caput: per illum enim videmus, & audimus, & loquimur.

c. 3. OMnia ergo recapitulãs recapitulat⁹ eſt, & aduerſum inimicũ noſtrũ bellum prouocãs, & elidés eũ qui initio in Adam captiuos duxerat nos, & calcans eius caput, quéadmodũ habet in Geneſi dixiſſe ſerpéti deũ, Et inimicitiã ponã inter te & inter mulierem, & inter ſemen tuũ, & ſemen eius: ipſe tuũ obſeruabit caput, & tu obſeruabis eius calcaneum. Ex eo enim qui ex muliere virgine habebat naſci ſecũdũ multitudiné Adã præconabatur obſeruãs caput ſerpẽtis, id eſt ſemen, de quo ait Apoſtolus in epiſtola ad Galatas, Legé factorũ poſitã, donec veniret ſemen, cui promiſſum eſt. Manifeſtius auté adhuc in eadé oſtendit epiſtola, dicés, Cũ auté venit plenitudo temporis, miſit deus filiũ ſuũ, factum de muliere. Neq; enim iuſte victus fuiſſet inimicus, niſi ex muliere homo eſſet, qui vicit eũ. Per mulieré enim homini dominatus eſt ab initio, ſemetipſum cõtrarium ſtatués homini. Propter hoc & dominus ſemetipſum filium hominis cõfitetur, principalé hominé illũ, ex quo ea quæ ſecũdũ mulieré eſt plaſmatio facta, in ſemetipſo recapitulãs: vti quéadmodũ per hominé victũ deſcẽdit in morté gen⁹ noſtrũ, ſic iterũ per hominé victoré aſcédamus in vitam. Et quéadmodũ accepit palmã mors per hominé aduerſus nos, ſic iterũ nos aduerſus mortem per hominem accipiamus palmã. Non autem dominus antiquam illam & primam aduerſus ſerpentem inimicitiam in ſemetipſo recapitulat⁹ fuiſſet, adimplens promiſsionem Demiurgi, & perficiens præceptum eius, ſi ab alio veniſſet patre: ſed quoniã vnus & idé eſt, qui ab initio plaſmauit nos, & in fine filiũ ſuũ

miſit,

miſit, præceptum eius perfecit dominus, factus ex muliere, & deſtruens aduerſariū noſtrum, & perficiens hominem ſecundū imaginem & ſimilitudinem ſuam. Et propter hoc nō aliunde eū deſtruxit, niſi ex dictionib' legis, & patris præcepto adiutore eius, ad deſtructionē & traductionem apoſtatæ angeli. Primo quidē diebus xl. ieiunās, ſimiliter vt Moyſes & Helias, poſtea eſuriit, vt hominē eū verū & firmū intelligamus. propriū enim eſt hominis ieiunātis eſurire. Deinde autem vt haberet aduerſarius vbi cōgrederetur, Quoniā enim in principio per eſcā nō eſurientem hominē ſeduxit tranſgredi præceptum Dei, in fine eſurientem nō potuit diſſuadere eam quæ à Deo eſſet ſuſtinere eſcā. Tentāte enim eo & dicente, Si filius Dei es, dic vt lapides iſti panes fiāt: Dominus autem per præceptū legis repulit eū, dicens. Scriptū eſt, Non in pane tantum viuet homo. Ad illud quidē quod ait, Si filius Dei es, tacuit. Excęcauit autem eū hominis cōfeſsione, & per paternā ditionē primum impetū euacuauit. Quæ ergo fuit in paradiſo repletio hominis per duplicē geſtationē, diſſoluta eſt per eā quæ fuit in hoc mundo indigentiā. Ille autē legaliter explo ſus, tentabat & ipſe per mendaciū rurſus legitime facere cōgreſsionē. in altiſsimū enim tēpli pinnaculum du cens eū, dixit, Si filius dei es, mitte te deorſum. Scriptū eſt enim, Quoniā angelis ſuis deus mādauit de te, & in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidē pedem tuum: mendaciū abſcōdens per ſcripturā, quod faciunt omnes hæretici. Illud enim quòd angelis ſuis mādauit de eo, ſcriptum erat: mitte te deorſum, de eo nulla dicebat ſcriptura, ſed à ſemetipſo hāc ſuaſionē diabol' afferebat. Dominus itaque legitime cōfutauit eū, dicēs, Itē ſcriptū eſt, Nō tentabis dominū deū tuū. Per eā vocem quæ eſt in lege oſtendens, id quidem quod eſt ſecūdum hominem, quoniā nō debet homo tentare deū. Quātum autem ad illū, quoniā in eo homine qui videbatur non tentare dominū deū ſuū. Elatio itaq; ſenſus quæ fuit in ſerpente, diſoluta eſt per eā quæ fuit in homine humilitas: & bis iā victus erat de ſcriptura diabolus, cum eſt traductus cōtraria præcepto Dei ſuadens, & ſecundum

ſenten

ſententiā ſuā Dei hoſtis oſtēſus. Qui magne cōfutatus, & quaſi ſemetipſum colligens, vniuerſam quā habebat virtutem in mendacium ordinās, tertio oſtendit ei ſeculi regna omnia, & gloriā ipſorum, dicens, quemadmodum meminit Lucas, Hæc omnia tibi dabo, quoniā mihi tradita ſunt, & cui volo do ea, ſi procidens adoraueris me. Dominus itaq; traducēs eum qui eſſet, Vade, inquit, ſatanas: ſcriptum eſt enim, Dominū deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies. Denudās eum per hoc nomen, & ſe oſtendens qui erat. Satana enim verbum Hebraice apoſtatā ſignificat. Et tertio itaq; vincens eū, in reliquum repulit à ſemetipſo, quaſi legitime victum, & ſoluta eſt ea quæ fuerat in Adā præcepti Dei præuaricatio, per præceptū legis, quod ſeruauit fili⁹ hominis, nō trāſgrediens præceptū Dei. Quis ergo domin⁹ de⁹, cui teſtimonium perhibet, quem nemo tentauit, & quē omnes adorare oportet, & ipſi ſoli ſeruire? Omnimodo ille eſt ſine dubio qui & legem dedit de⁹. Hæc enim in lege prædicta fuerāt, & per legis ſententiā oſtendit domin⁹, quoniā lex quidem à patre verbum deum annunciat: Apoſtata autē Dei angelus, per illā deſtruitur vocē traductus qui ſit, & victus à filio hominis ſeruāte Dei præceptū. Quoniā enim initio homini ſuaſit trāſgredi præceptum factoris, & ideo eum habuit in ſua poteſtate, poteſtas autem eius eſt trāſgreſsio & apoſtaſia, & hiis colligauit hominem, per hominem ipſum iterum oportebat victum eum cōtrario colligari iiſdem vinculis quibus alligauit hominem, vt homo ſolutus reuertatur ad ſuum dominum, illa vincula relinquens, per quæ ipſe fuerat alligat⁹, id eſt trāſgreſsionem. Illi⁹ enim colligatio, ſolutio facta eſt hominis, quoniā non poteſt aliquis intrare in domum fortis, & vaſa ei⁹ diripere, niſi primū ipſum fortē alligauerit. Cōtrario ergo in ſermone eius qui omnia fecit Dei, traducens eum dominus, & ſubiiciens per præceptum. præceptum autem Dei lex, fugitiuum eum, & legis trāſgreſſorē & apoſtatā Dei oſtendens, poſtea iam per verbum conſtāter eum colligauit, quaſi ſuum fugitiuum, & diripuit eius vaſa, id eſt eos qui ab eo detinebātur homines, quibus ipſe iniuſte vtebatur,

batur. Et captiuus quidem ductus eſt iuſte is, qui hominem iniuſte captiuũ duxerat: qui autẽ ante captiuus ductus fuerat homo, extractus eſt à poſſeſſoris poteſtate, ſecundum miſericordiam Dei patris: qui miſeratus eſt plaſmati ſuo, & dedit ſalutẽ ei per verbũ, id eſt per Chriſtum reintegrans: vt experimento diſcat homo, quoniã nõ à ſemetipſo, ſed donatione Dei accepit incorruptelam. Sic igitur manifeſte oſtendente domino, quoniam dominus verus, & vnus deus, qui à lege declaratus fuerat, quem enim lex præconauerat deum, hunc ſpũs oſtẽdit patrẽ, cui & ſeruire ſoli oportet diſcipulos Chriſti: & per eas quæ ſunt in lege ſententias aduerſariũ noſtrũ euacuãte, lex autẽ Demiurgum laudare deũ, & ipſi ſoli ſeruire iubet nobis: iam nõ oportet quærere alium patrem præter hunc aut ſuper hunc, quoniã vnus de⁹ qui iuſtificat circuncíſionẽ ex fide & præputium per fidem. Si enim alius quis erat ſuper hunc perfectus pater, nequaquã per huius ſermones & præcepta deſtruxiſſet ſatanam. Nec enim ignorãtia per alteram poteſt diſſolui ignorantiã, quẽadmodũ neq; per labẽ labes euacuari. Si igitur lex ex ignorãtia & labe eſt, quomodo ſentẽtiæ quæ in ea ſunt, diabolicã ignorantiã abſoluere poterãt & fortem vincere? Neq; enim à minori, neq; ab æquali fortis vinci poteſt, ſed ab eo qui plus poteſt. Plus autem poteſt ſuper omnia verbum Dei, qui in lege quidem vociferatur, Audi Iſraël, dominus deus tuus, de⁹ vnus eſt, &, diliges dominũ deum tuũ ex tota anima tua, & hunc adorabis, & huic ſeruies. In euãgelio autẽ per has eaſdẽ ſententias deſtruens apoſtaſiã, & patris voce deuicit fortem, & legis præceptũ ſuas ſententias cõfitetur, dicens, Nõ tentabis dominũ deum tuum. Nec enim per alienã ſed per propriã patris ſui ſententiã deſtruxit aduerſarium, & fortem vicit. Nos autẽ ſolutos per ipſum præceptum docuit, eſurientes quidẽ ſuſtinere eã quæ à deo datur eſcã, in ſublimitate autẽ poſitos vniuerſi chriſmatis, vel operibus iuſtitiæ cõfidentes, vel miniſtrationis ſupereminẽtia adornatos, nequaquã extolli, neq; tẽtare deũ, ſed humilia ſentire, & præ manu habere, Nõ tentabis dominũ deum tuum, quẽadmodũ & Apoſtolus do

cult, Non alta, ait, ſentientes, ſed humilibus cõſentientes. Nec diuitiis, nec gloria mũdi, neque præſenti phantaſia capi, Scire autem quoniã dominũ deũ tuũ adorare oportet, ipſi ſoli ſeruire, & nõ credere ei, qui falſo promiſit ea quæ nõ ſunt ſua, dicens, Hæc omnia tibi dabo, ſi procidens adoraueris me. Ipſe enim cõfitetur, quoniã adorare eum, & voluntatem eius facere, cadere eſt à gloria dei. Et quid aut ſuaue, aut bonum participare poteſt qui cecidit? Aut quid aliud ſperare & expectare poteſt, qui talis eſt, niſi mortem? Ei enim qui cecidit, proxima mors eſt. Deinde nec illa itaq; quæ promiſit præſtabit: quomodo enim pręſtabit ei qui cecidit? Deinde quoniã dominatur hominibus, & ei ipſi deus, & nolente patre noſtro qui eſt in cælis, neq; paſſer cadet in terrã. Illud igitur quod ait, hęc mihi tradita ſunt, & cui volo do ea, vt in ſuperbiã elatus ait. Neque enim cõditio ſub eius poteſtate eſt, quandoquidem & ipſe vnus de creaturis eſt. Neque ipſe hominum regnum attribuet hominib', ſed ſecundum ordinationẽ Dei patris, & cætera queq;, & quæ ſunt erga homines diſponũtur. Domin' aũt ait, Quoniã diabolus mẽdax eſt ab initio, & in veritate nõ ſtetit. Si itaque mendax eſt, & non ſtans in veritate, videlicet nõ verum dicebat, quoniã hæc omnia mihi tradita ſunt, & cui volo, do ea, ſed mẽdaciũ loquens. Aſſuetus enim erat iam ad ſeductionẽ hominum mentiri aduerſus deum. Ab initio enim homini eſcam multã cum deus dediſſet, ex vna autem tantũ arbore præcepiſſet ne manducare, queẽadmodum ſcriptura dicit dixiſſe deum ad Adã, Ab omni ligno quod eſt in paradiſo eſcã manducabis, à ligno autẽ cognoſcendi bonum & malũ non manducabitis, qua autem die manducaueritis, morte moriemini, Ille autẽ mentiẽs aduerſus deũ tẽtauit hominẽ, quemadmodũ ſcriptura dicit dixiſſe ſerpentẽ mulieri, Quid itaque dixit deus? Ne mãducaueritis ab omni ligno paradiſi. Et cũ illa traduxiſſet mendaciũ, & ſimpliciter retuliſſet præceptũ, in eo quod diceret, ab omni ligno paradiſi mãducabitis, à fructu autẽ ligni quod eſt in medio paradiſo, dixit deus, ex eo nõ manducabitis, neq; tetigeritis, ne moriamini: cũ didiciſſet à muliere

præceptum Dei, aſtutia vſus decepit eã denuo per falſiloquium, dicens, Nõ morte moriemini. Sciebat enim deus, quoniã qua die mãducaueritis ex eo, aperientur oculi veſtri, & eritis ſicut dij, ſciẽtes bonũ & malũ. Primo quidem in Dei paradiſo diſputat de Deo, quaſi abſente eo, magnitudinẽ enim ignorabat Dei: poſt deinde ab ipſa diſcens dixiſſe dominũ, morituros eos ſi guſtaſſent de prædicto ligno, tertio mendaciũ loquens dixit, Nõ morte moriemini. Sed quoniã deus verax eſt, mendax autem ſerpens, de effectu oſtenſum eſt, morte ſubſecuta eos qui mãducauerunt: ſimul enim cũ eſca & mortem adſcierunt, quoniã inobediẽtes mãducabãt. Inobedientia autem Dei morte infert, propter hoc ex eo traditi ſunt ei, debitores mortis effecti. In ipſa itaque die mortui ſunt, in qua manducauerunt, & debitores facti ſunt mortis, quoniã cõditiõis dies vn⁹, Fact⁹ eſt enim, inquit, veſpere & mane dies vn⁹. In ipſa autem hac die mãducauerũt, in ipſa autẽ & mortui ſunt. Secundũ autẽ circulum & curſum dierũ, ſecundũ quẽ alia quidem prima, alia autem ſecunda, & alia tertia vocatur, ſi quis velit diligenter diſcere qua die ex ſeptem mortu⁹ eſt Adã, inueniet ex domini diſpoſitione. Recapitulãs enim vniuerſum hominem in ſe ab initio vſq; ad finem, recapitulatus eſt & mortem ei⁹. manifeſtũ eſt itaq; quoniã in illa die mortem ſuſtinuit domin⁹, obediens patri, in qua mortuus eſt Adã, inobediens Deo, In qua aũt mortuus eſt, in ipſa & mãducauit. Dixit enim de⁹, In qua die mãducabitis ex eo, morte moriemini. Hunc itaq; diem recapitulãs in ſemetipſum domin⁹, venit ad paſsionẽ pridie ante ſabbatum, quæ eſt ſexta cõditionis dies, in qua homo plaſmatus eſt, ſecundã plaſmationem eã quæ eſt à morte, per ſuã paſsionem donans. Quidã autem rurſus in milleſimum annum reuocãt mortem Adæ. Quoniã enim dies domini ſicut mille anni, nõ ſuperpoſuit autem mille annos, ſed intra eos mortuus eſt, trãſgreſſionis adimplens ſententiã. Siue ergo ſecundum inobedientiam quę eſt mors, ſiue quod exinde traditi ſint, & facti ſunt debitores mortis, ſiue ſecundum vnũ & eundem diem, in quo manducauerunt & mortui ſunt, quoniam

ſexto ab orbe condito die peccauit Adã

niam

vna cōditionis dies,ſiue ſecundū hunc circulum dierū, quia in ipſa mortui in qua & manducauerunt, hoc eſt paraſceue,quę dicitur cœna pura,id eſt,ſexta feria,quā & dominus oſtēdit paſſus in ea,ſiue ſecundum quod nō ſit ſupergreſſus mille annos,ſed in ipſis mortuos ſit: ſecundum omnia ergo quę ſignificātur,deus quidem verax,mortui enim ſunt qui guſtauerunt de ligno,ſerpēs autem mendax oſtenſus eſt,& homicida,ſicut dominus ait de eo.Quoniā ab initio homicida eſt, & in veritate nō ſtetit.Sicut ergo in principio mentitus eſt,ita & in fine mentiebatur,dicens,Nō enim ipſe determinauit huius ſeculi regna,ſed de⁹. Regis enim cor in manu Dei. Et per Salomonē autē ait verbū,Per me reges regnant, & poteſtates tenēt iuſtitiam.Per me principes exaltantur,& tyranni terræ. Et Paul⁹ apoſtolus hoc ipſum ait, Omnibus poteſtatibus ſublimiorib⁹ ſubiecti eſtote, nō eſt enim poteſtas niſi à Deo.Quæ autē ſunt,à deo diſpoſite ſunt.Et iterū de ipſis ait,Non enim ſine cauſa gladium portat,Dei enim miniſter eſt,vindex in irā ei qui male operatur.Quoniā hæc autē nō de angelicis poteſtatibus,nec de inuiſibilibus principibus dixit,quomodo quidam audēt exponere,ſed de hiis,quæ ſunt ſecundum homines poteſtates,ait,Propter hæc enim & tributa præſtatis,miniſtri enim dei ſunt in hoc ipſum ſeruientes.Hoc autē & dominus cōfirmauit nō faciēs quidē quod à diabolo ſuadebatur,tributorū autē exactoribus iubens pro ſe,& pro Petro dare tributū.Quoniā miniſtri Dei ſunt,in hoc ipſum deſeruientes. Quoniā enim abſiſtens à Deo homo,in tantū efferauit,vt etiam cōſanguineū,hoſtem ſibi putaret,& in omni inquietudine,& homicidio,& auaritia ſine timore verſaretur,impoſuit illi de⁹ humanū timorē,nō enim cognoſcebāt timorem domini,vt poteſtati hominū ſubiecti,& lege eorū aſtricti aliquid aſſequātur iuſtitiæ, & moderētur ad inuicē in manifeſto propoſitū gladiū timentes, ſicut apoſtolus ait:Nō enim ſine cauſa gladiū portat, Dei enim miniſter eſt,vindex in irā ei,qui male operatur. Et propter hoc & ipſi magiſtrat⁹ indumētū iuſtitiæ leges habētes, quæcūq; iuſte & legitime fecerint,de hiis nō interroga-

buntur, neq; pœnas dabunt. Quæcunq; autem ad euerſionem iuſti inique & impie cōtra legē & more Tyrānico exercuerunt, in hiis & peribunt iuſto iudicio Dei, ad oés æqualiter perueniente, & in nullo deficiéte. Ad vtilitaté ergo gentiliū terrenū regnū poſitū eſt à Deo, ſed nō à diabolo, qui nunquàm omnino quiet⁹ eſt, imò qui nec ipſas quidē gentes vult in trāquillo agere, vt timentes regnum humanū, nō ſe alterutrum homines vice piſcium cōſumāt, ſed per legū poſitiones repercutiāt multiplicem gentilium iniuſtitiā. Et ſecūdum hoc miniſtri Dei ſunt, qui tributa exigunt à nobis, in hoc ipſum ſeruientes quæ ſunt poteſtates, à Deo ordinatæ ſunt. Manifeſtum eſt, quoniā mentitur diabol⁹ dicens, Mihi tradita ſunt, & cui volo, do ea, Cui⁹ enim iuſſu homines naſcuntur, hui⁹ iuſſu & reges cōſtituūtur, apti hiis qui in illo tépore ab ipſis regnātur. Quidā enim illorū ad correctionem & vtilitaté ſubiectorū dātur, & cōſeruationé iuſtitiæ. Quidā aūt ad timorem, & pœnā, & increpationem. Quidā aūt ad illuſionem & cōtumeliā, & ſuperbiā quemadmodū & digni ſunt Dei iuſto iudicio, ſicut prædixim⁹, in ōnibus æqualiter ſuperueniente. Diabol⁹ autem quippe Apoſtata exiſtens angel⁹, hoc tātum poteſt, quod egit in principio, ſeducere & abſtrahere mentem hominis ad trāſgredienda pręcepta Dei, & paulatim obſeruare corda eorum cōatur ſeruire ei, ad obliuiſcendū quidem verum deum, ipſum autem quaſi deum adorare. Quemadmodum autem ſi quis apoſtata regioné aliquā hoſtiliter capiens, perturbet eos, qui in ea ſunt, vt regis gloriā ſibi vindicet apud ignorātes, quod apoſtata & latro ſit, Sic etiā diabolus cum ſit vnus ex angelis hiis, qui ſuper ſpiritū aëris præpoſiti ſunt, quemadmodum Paulus apoſtol⁹ in ea quæ eſt ad Epheſios manifeſtauit, inuidens homini, apoſtata à diuina factus eſt lege. Inuidia enim aliena eſt à Deo. Et quoniā per hominem traducta eſt apoſtaſia ei⁹, & examinatio ſententiæ ei⁹ homo factus eſt, adhuc magis magiſq; ſemetipſum cōtrarium cōſtituit homini, inuidens vitæ ei⁹, & in ſua poteſtate apoſtatica volens cōcludere eum. Omniū autem artifex verbū Dei per hominem vincens eū, & apo-

ſtatam

ſtatã oſtendens,è cõtrario ſubiecit eũ homini. Ecce,dicens,do vobis poteſtatẽ calcãdi ſuper ſerpentes & ſcorpiones,& ſuper omnem virtutem inimici, vt quemadmodum dominatꝰ eſt homini per apoſtaſiã,ſic iterũ per hominem recurrentem ad deum euacuetur apoſtaſia eius. Et nõ tãtum per ea quæ dicta ſunt, ſed per ea quæ erunt ſub Antichriſto oſtenditur,quoniã exiſtens apoſtata & latro,quaſi deus vult adorari,& cũ ſit ſeruus, regem ſe vult prçconari. Ille enim omnẽ ſuſcipiens diaboli virtutem,veniet non quaſi rex iuſtus, nec quaſi in ſubiectione Dei legitimꝰ:ſed impiꝰ & iniuſtꝰ, & ſine lege quaſi apoſtata,& iniquus & homicida quaſi latro,diabolicã apoſtaſiã in ſe recapitulãs,& idola quidem ſeponẽs ad ſuadendũ quod ipſe ſit deus,ſe aũt extollens vnũ idolũ,habens in ſemetipſum reliquorũ idolorũ varium errorem,vt hij qui per multas dominatiões adorãt diabolum,hij per hoc vnũ idolum ſeruiãt ipſi:de quo apoſtolus in epiſtola quæ eſt ad Theſſalonicenſes ſecunda ait ſic, Quoniã niſi venerit abſceſsio primum, & reuelatus fuerit homo peccati,filius perditionis,qui aduerſatur & extollit ſe ſuper omne quod dicitur deꝰ,aut colitur:ita vt in templo Dei ſedeat, oſtendens ſemetipſum tanquã ſit deꝰ. Manifeſte igitur apoſtolꝰ oſtendit aduentum eius,&quoniã extollitur ſuper omne quod dicitur deus,vel quod colitur ſuper omne idolũ. Hij enim ſunt qui dicuntur quidem ab hominibus, non ſunt autem, dij. Et quoniã ipſe ſe tyrãnico more conabitur oſtendere deũ,ſuper hęc aũt manifeſtauit & illud quod à nobis per multa oſtenſum eſt,quoniã Hieroſolymis templum per diſpoſitionem veri dei factum eſt. Ipſe enim apoſtolus ex ſua perſona diffinitiue templum illud dixit Dei. Oſtendimꝰautem &in tertio libro,nullum ab apoſtolis ex ſua perſona deũ appellari,niſi eum qui vere ſit deꝰ, patrem domini noſtri,cuiꝰiuſſu hoc quod eſt in Hieroſolymis factum eſt templum,ob eas cauſas quæ à nobis dictæ ſunt:in quo aduerſarius ſedebit, tentãs ſemetipſum Chriſtum oſtendere,ſicut & dominus ait, Cum autem videritis abominationem deſolationis, quæ dicta per Danielem prophetã,ſtãtem in loco ſancto,qui legit

intelligat. Tunc qui in Iudæa ſunt fugiãt in montes, & qui in tecto eſt, nõ deſcendat tollere quicquã de domo. Erit enim tunc preſſura magna, qualis nõ eſt facta ab initio ſeculi vſq; nunc, ſed neq; fiet. Daniel autem nouiſsimi regni finem reſpiciẽs, id eſt nouiſsimos decem reges, in quos diuideretur regnum illorum, ſuper quos filius perditionis veniet, cornua dicit decem naſci beſtiæ, & alterum cornu puſillum naſci in medio ipſorũ, & tria cornua de prioribus eradicare à facie eius. Et ecce, inquit, oculi quaſi oculi hominis in cornu hoc, & os loquens magna, & aſpectus eius maior reliquis videbatur, & cornu illud faciebat bellum aduerſus ſanctos, & valebat aduerſus eos, quoadusq; venit vetuſtus dierũ, & iudicium dedit ſanctus altiſsimi Dei & tempus præuenit, & regnũ obtinuerunt ſancti. Poſtea in exolutiõe viſionũ dictum eſt ei, Beſtia quarta, regnũ quartũ erit in terra, quod eminebit ſuper reliqua regna & maducabit omnẽ terram, & cõculcabit eam, & concidet, de decem cornibus eius, decem reges exurgent: & poſt eos ſurget alius, qui ſuperabit alios õnes, qui ante eũ fuerunt, & reges tres deminorabit, & verba aduerſus altiſsimũ deũ loquetur, & ſanctos altiſsimi Dei conteret, & cogitabit demutare tẽpora & legem: & dabitur in manu ei⁹ vſq; ad tẽpus temporum & dimidium tempus, hoc eſt triennium & ſex menſes, in quibus veniens regnabit ſuper terram. De quo iterũ & apoſtolus Paulus in ſecunda ad Theſſalonicenſes ſimul & cauſam aduẽtus ei⁹ annũciãs ſic ait, Et tũc reuelabitur iniquus, quẽ dominus Ieſus interficiet ſpũ oris ſui, & deſtruet præſentia aduentus ſui, cuius eſt aduẽtus ſecundũ operationẽ Satanæ, in omni virtute, & ſignis, & portẽtis mendaciorũ, & omni ſeductione malitiæ pereũtibus, pro eo quod dilectionẽ veritatis nõ receperunt, vt ſalui fierent. Et ideo mittit eis deus operationẽ erroris, vt credant mendacio, vt iudicentur omnes, qui nõ crediderunt veritati, ſed cõſenſerunt iniquitati. Et dominus autẽ hoc idẽ nõ credentibus ſibi dicebat, Ego veni in nomine patris mei, & nõ recepiſtis me. Cũ alius autẽ venerit in nomine ſuo illũ recipietis, aliũ dicens Antichriſtũ, quoniã alienus eſt à

domino:& ipſe eſt iniquus iudex,qui à domino dictus eſt,quoniam deũ nõ timebat,neq; hominẽ reuerebatur ad quẽ fugit vidua oblita Dei,id eſt,terrena Hieruſalẽ, ad vlciſcendũ de inimico,quod & faciet in tẽpore regni ſui:trãſferet regnũ in eam,& in tẽplo Dei ſedebit,ſeducens eos qui adorant eũ quaſi ipſe ſit Chriſtus.Quapropter ait Daniel iterũ,& ſanctum deſolabitur.Et datum eſt in ſacrificiũ peccatũ,& proiecta eſt in terra iuſtitia, & fecit,& proſpere ceſsit.Gabriel angelus exoluẽs eius viſionẽ de hoc ipſo dicebat.Et in nouiſsimo regni ipſorũ exurget rex improbus facie valde,& intelligẽs quæſtiones,& valida virtus eius,& ammirabilis, & corrumpit,& dirigit,& faciet,& exterminabit fortes , & populum ſanctum,& iugũ torquis ei⁹.dirigetur dolus in manu eius,in corde ſuo exaltabitur,& dolo diſperdet multos,& ad perditionẽ multorum ſtabit, & quomodo vna manu cõteret.Deinde & tempus tyrannidis eius ſignificat,in quo tempore fugabũtur ſancti,qui purum ſacrificiũ offerũt Deo. Et in dimidio hebdomadis,ait,tolletur ſacrificiũ & leuatio,&in tẽplo abominatio deſolationis & vſq; ad cõſummationẽ tẽporis cõſummatio dabitur ſuper deſolationẽ.Dimidiũ autẽ hebdomadis, tres ſunt anni,& mẽſes ſex:ex quibus õnibus nõ tantũ quę ſunt Apoſtaſiæ manifeſtantur,& quæ ſunt eius qui in ſe recapitulatur omnẽ diabolicũ errorẽ,ſed & quoniã vnus & idem pater deus qui à prophetis annunciatus eſt,ã Chriſto autem manifeſtat⁹.Si enim quæ à Daniele propheta ſunt dicta de fine domin⁹ cõprobauit,Cũ videritis dicens,abominationẽ deſolationis,quæ dicta eſt per Danielem prophetã:Danieli autẽ angelus Gabriel exolutionem viſionũ fecit, Hic autẽ eſt archangelus Demiurgi,& hic idem Mariæ euangelizauit manifeſtum aduentũ,& incarnationẽ Chriſti:Vn⁹ & idem de⁹ manifeſtiſsime oſtenditur,qui prophetas miſit,& filiũ præmiſit,& nos vocauit in agnitionẽ ſuã . Manifeſtius adhuc etiã de nouiſsimo tempore,& de hiis qui ſunt in eo decem regib⁹,in quos diuidetur quod nunc regnat imperium,ſignificauit Ioannes domini diſcipulus in Apocalypſi,ediſſerẽs quæ fuerint decẽ cornua quæ à Daniele

viſa ſunt, dicens, ſic dictū eſſe ſibi, Decem cornua quæ vidiſti decem reges ſunt, qui regnū nō acceperunt, ſed poteſtatem quaſi reges vna hora accipient. Cū beſtia hij vnā ſententiā habent, & virtutē & poteſtatem ſuā beſtię dāt. Hij cū agno pugnabunt, & agn⁹ vincet eos, quoniā dominus dominorū eſt, & rex regū. Manifeſtū eſt itaq; quoniā ex hiis tres interficiet ille qui venturus eſt, & reliqui ſubiiciūtur ei, & ipſe octauus in eis, & vaſtabūt Babylonem, & cōburent eā igni, & dabūt regnum ſuū beſtiæ, & effugabunt eccleſiā. Poſt deinde ab aduentu domini noſtri deſtruentur. Quoniā enim oportet diuidi regnū, & ſic deperire ſicut dominus ait, Omne regnum diuiſum in ſe deſolabitur, & omnis ciuitas vel dom⁹ diuiſa in ſe nō ſtabit: Diuidi igitur & regnū & ciuitatē & domū oportet in decem, & ꝓpterea iā partitionem, & diuiſionē præfigurauit & diligenter Daniel finem quarti regni digitos ait pedum eſſe imaginis, quæ à Nabuchodonoſor viſa eſt, in quos venit lapis ſine manibus præciſus, & quēadmodū ipſe ait, Pedis pars quidem aliqua ferrea, & pars aliqua fictilis, quoadſuq; abſciſus eſt lapis ſine manibus, & percuſſit imaginē in pedes ferreos, & fictiles, & cōminuet eos vſq; ad finem. Poſt deinde in exolutione ait, Et quoniā vidiſti pedes, & digitos partē quidē fictilem, partē aūt ferreā, regnū diuiſum erit, & radix ferrea erit in eo, quēadmodū vidiſti ferrū cōmixtū teſtę, & digiti pedū pars quidē aliqua ferrea, pars aūt aliqua fictilis. Ergo decē digiti pedū, hij ſunt decem reges in quibus diuiditur regnū, ex quibus quidā quidem fortes & agiles, ſiue efficaces, alij autē pigri & inutiles erunt, & nō cōſentient quēadmodum Daniel ait, Pars regni erit fortis, & ab ipſa parte erit minuta, quoniā vidiſti ferrū cōmixtum teſtæ, cōmixtiones erunt in ſemine hominū, & nō erunt adiuncti inuicē, quēadmodum ferrum nō cōmiſcetur cum teſta. Et quoniā finis fiet, inquit. Et in dieb⁹ regū illorū excitabit de⁹ cæli regnum, quod in æternū nō corrūpetur, & regnū ei⁹ alteri populo nō relinq̄tur. Cōminuet & ventilabit omnia regna, & ipſum exaltabitur in æternū. Quemadmodū vidiſti, quoniā de mōte præciſus eſt lapis ſine manibus, & com-

minuit

minuit teſtã, ferrum & æramentum & argentum & aurum. De⁹ magnus ſignificauit regi quæ futura ſunt poſt hæc, & verum eſt ſomniũ, & fidelis interpretatio ei⁹. Si ergo deus magnus ſignificauit per Danielem futura, & per filium cõfirmauit, & Chriſt⁹ eſt lapis qui præciſ⁹ eſt ſine manib⁹, qui deſtruet tẽporalia regna, & æternũ inducit, quæ eſt iuſtorum reſurrectio, Reſuſcitabit, ait, deus cæli regnum, quod in æternum nunquã corrumpetur: Cõfutati reſipiſcant qui Demiurgum reſpuunt, & non cõſentiunt ab eo patre præmiſſos prophetas, à quo & dominus venit, ſed aſſeuerãt ex differentibus virtutibus factas eſſe prophetias. Quæ enim à Demiurgo prædicta ſunt ſimiliter per omnes prophetas, hęc Chriſt⁹ in fine perfecit, miniſtrãs patris ſui voluntati, & adimplẽs ſecũdũ humanũ gen⁹ diſpoſitiones. Qui ergo blaſphemãt Demiurgũ, vel ipſis verbis & manifeſte quemadmodum qui à Marcione ſunt, vel ſecundũ euerſionẽ ſentẽtiæ qui à Valentino ſunt, & omnes qui falſo dicuntur eſſe gnoſtici, organa ſatanæ ab omnib⁹ deum colẽtibus cognoſcantur eſſe, per quos ſatanas nunc & non ante auſus eſt maledicere Deo, qui ignem æternum præparauit omni apoſtaſiæ. Nam ipſe per ſemetipſum nude nõ audebat blaſphemare ſuum dominum, quemadmodum & initio per ſerpentem ſeduxit hominem, quáſi latens deum. Bene Iuſtinus dixit, quoniã ante domini aduentum, nunquàm auſus eſt ſatanas blaſphemare deũ, quippe nondum ſciens ſuã dãnationem. Quoniã & in parabolis, & allegoriis, & ꝓphetis de eo ſic dictum eſt. Poſt autem aduentum domini ex ſermonibus Chriſti & apoſtolorum eius diſcens manifeſte, quoniã ignis æternus ei præparatus eſt ex ſua voluntate abſcedenti à Deo, & omnibus qui ſine pœnitentia perſeuerant in apoſtaſia, per huiuſmodi homines blaſphemãt eum deum, qui iudicium importet: qua ſententia condemnatus & peccatum ſuæ apoſtaſiæ cõditori ſuo imputat, & non ſuæ voluntati & ſententiæ: quemadmodum & qui ſupergrediuntur leges & poſtea pœnas dãt, queruntur de legiſlatoribus, ſed non de ſemetipſis. Sic autem & diabolico ſpiritu pleni innumeras accuſationes inferunt factori

noſtro, cum & ſpiritu vitæ nobis donauerit, & legem omnibus aptam poſuerit, & nolunt iuſtum eſſe iudicium Dei. Quapropter & alterum quendam excogitant patrem, neque curantem neque prouidentem eorum quæ ſunt erga nos aut etiam conſentientem omnibus peccatis. Si enim non iudicat pater, aut nõ pertinet ad eum, aut conſentit hiis, quæ fiunt omnibus, & non iudicat, omnes in æquo erunt: Si in eodem dinumerabũtur ſtatu, ſuperuacuus ergo erit aduentus Chriſti, & contrarius in eo quod non iudicet.

c.4. Venit enim diuidere hominem aduerſus patrem ſuum, & filiam aduerſus matrem, & nurum aduerſus ſocrum, & cum deo ſint in eodem lecto, vnum aſſumere, & alterum relinquere, ad finem iubere meſſoribus colligere primum zizania, & faſciculos alligare, & cõburere igni inextinguibili, triticum auté colligere in horreũ: & agnos quidé vocare in præparatũ regnũ, hædos autem in æternum igné mittere, qui præparatus eſt à patre eius, diabolo & angelis eius. Et quid enim verbũ venit in ruinam & in reſurrectionem multorũ, In ruinam quidem nõ credentiũ ei, quibus & maioré dãnationem quàm Sodomorũ & Gomorrhæ in iudicio cõminatus, In reſurreceione autem credentium, & facientium voluntatem patris eius qui eſt in cælis. Si ergo aduentus filij ſuper omnes quidem ſimiliter aduenit, iudicialis autem & diſcretor credentium, & non credentium, quoniam ex ſua ſententia credentes faciũt eius voluntatem, & ex ſua ſententia in dicto audientes non accedunt ad eius doctrinam: manifeſtum quoniam & pater eius omnes quidem ſimiliter fecit propriam ſententiam vnumquemque habentem & ſenſum ſimiliter: reſpicit autem omnia, & prouidet omnibus, ſolem ſuum oriri faciens ſuper bonos & malos, & pluens ſuper iuſtos & iniuſtos. Et quicunque erga eum cuſtodiunt dilectionem ſuã, hiis præſtat communionem. Cõmunio autem Dei vita, & lumen, & fruitio eorum quæ ſunt apud eum bonorum. Quicunq; autem abſiſtunt ſecundum ſententiam ſuam ab eo, hiis eã quæ electa eſt ab ipſis ſeparationé inducit. Separatio autem

dei

dei mors, & ſeparatio lucis tenebræ, & ſeparatio dei amiſsio omnium quæ ſunt apud deum bonorum. Qui ergo per apoſtoſiam amiſerunt quæ prædicta ſunt, quippe deſolati ab hominib⁹ bonis, in omni pœna cõuerſantur, deo quidẽ principaliter nõ à ſemetipſo eos puniẽte, ꝯſequente autem eos pœna, quoniã ſunt deſolati ab omni bono. Aeterna autem & ſine fine ſunt à deo bona, & ꝓpter hoc & amiſsio eorũ æterna & ſine fine eſt. Quemadmodum in immẽſo lumine qui excæcauerunt ſemetipſos, vel ab aliis excæcati ſunt, ſemper priuati ſunt iucunditate luminis, non quod lumen pœnam ei inferat cæcitatis, ſed quod ipſa cęcitas ſuperinducat eis calamitatem. Et propter hoc dominus dicebat: Qui credit in me, nõ iudicatur, id eſt, nõ ſeparatur à deo, adunitus eſt enim per fidem deo, Qui autem nõ credit, ait, iam iudicatus eſt, quoniam non crediderit in nomine vnigeniti filij dei, id eſt, ſeparauit ſemetipſo à deo voluntaria ſentẽtia. Hoc eſt enim iudicium, quoniã lumẽ venit in hũc mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem. Omnis enim qui male agit, odit lucem, & nõ veniet ad lumen, ne traducantur opera. Qui autẽ facit veritatem veni ad lumẽ, vt manifeſtentur opera eius, quoniam in deo eſt operatus. Quoniam igitur in hoc mũdo quidã quidem accurrunt lumini, & per fidem vniunt ſe deo, alij autẽ abſiſtũt à lumine, & ſeparãt ſeipſos à deo:

c. 5. Venit verbum dei omnibus aptã habitationem inferens, his quidẽ qui in lumine ſunt vt fruãtur eo, & hiis quæ in eo ſunt bonis: hiis autem qui in tenebris ſunt, vt participetur eis calamitas quæ in eis eſt. & propter hoc ait, hos quidem qui ſunt ad dexteram vocari in regnum patris: illos autem qui ſunt à ſiniſtra in ęternum ignẽ miſſurũ. Semetipſos enim omnibus priuauerunt bonis, & ideo apoſtolus ait, Pro eo quod dilectionem dei nõ receperunt vt ſalui fierent, & ideo mittet eis deus operationẽ erroris, vt credant mẽdacio, vt iudicẽtur omnes qui nõ crediderunt veritati, ſed cõſenſerunt iniquitati. Illo enim veniẽte & ſua ſententia apoſtaſiã recapitulante in ſemetipſum: & ſua voluntate & arbitrio operante quæcunq; operabitur: & in

templo

tẽplo dei ſedente vt ſicut Chriſtũ adorent illũ qui ſeducuntur ab illo, quapropter & iuſte in ſtagnum proiicientur ignis. Deo autem ſecundũ ſuam prouidentiam præſciente omnia, & apto tempore eum qui talis futurus erat immittente vt credant falſo, & iudicentur omnes qui non crediderunt veritati, ſed conſenſerunt iniquitati. Cuius aduentum Ioannes in Apocalypſi ſignificauit ita, Et beſtia quam videram ſimilis erat pardo, & pedes eius quaſi vrſi, os eius quaſi os Leonis, & dedit ei Draco virtutem ſuã, & thronum ſuum, & poteſtatẽ magnã, & vnum ex capitibus eius quaſi occiſum in mortẽ, & plaga mortis eius curata eſt, & admirata eſt vniuerſa terra poſt beſtiã, & adorauerunt Draconem, quoniã dedit poteſtatem beſtiæ, & adorauerunt beſtiam, dicẽtes, quis ſimilis beſtiæ illi. & quis poteſt regnare cum ipſa, & datum eſt ei os loquens magna & blaſphemiã, & data eſt ei poteſtas menſibus xl. & duo & aperuit os ſuũ blaſphemum aduerſus deum blaſphemare nomẽ eius & tabernaculum eius, & eos qui in cælo habitãt, & data eſt ei poteſtas ſuper omnem tribum, & populum, & linguã, & gentem, & adorauerunt eam omnes qui habitant ſuper terrã, cuius nõ eſt ſcriptum nomẽ in libro vitæ agni occiſi à cõſtitutione mundi. Si quis habet aures, audiat. Si quis in captiuitatem duxerit, & in captiuitatem ibit. Si quis gladio occiderit, oportet eum in gladio occidi. Hic eſt ſuſtinentia & fides ſanctorum. Poſt deinde & de armigero eius, quem & pſeudoprophetã vocat, loquebatur, inquit, quaſi Draco, & poteſtatem primæ beſtię omnẽ faciebat in conſpectu eius: & facit terrram & qui habitant in ea, vt adorent beſtiam primam cuius & curata eſt plaga mortis eius, & faciat ſigna magna, & vt ignem faciat de cælo deſcendere in terram in conſpectu hominum, & ſeducit inhabitantes ſuper terrã. Hoc nequis eũ diuina virtute putet ſigna facere, ſed magica operatione. Et non eſt mirandum ſi dæmoniis & apoſtaticis ſpiritibus miniſtrantibus ei, per eos faciat ſigna in quibus ſeducat habitantes ſuper terram. Et imaginem, ait, iubebit fieri beſtiæ, & ſpũm dabit imagini, vti & loquatur imago, & eos qui nõ adorauerint eã faciet occidi. Et

characterem

characterem autem ait in frõte & in manu dextra faciet dari, ne poſsit aliquis emere vel vendere, niſi qui habet characterem nominis beſtiæ vel numerum nominis eius, & eſſe numerum ſexcentos ſexaginta ſex, quod eſt, ſexies centeni, & deni ſexies, & ſingulares ſex. In recapitulationem vniuerſæ apoſtaſiæ eius quæ facta eſt in ſex millibus annorum. Quotquot enim diebus hic factus eſt mundus, tot & millenis annis conſummatur. Et propter hoc ait ſcriptura Geneſeos. Et conſummata ſunt cęlum & terra, & omnis ornatus eorum. Et conſummauit deus in die ſexto omnia opera ſua quæ fecit, & requieuit in die ſeptimo ab omnibus operibus ſuis quæ fecit. Hoc autem eſt & antefactorum narratio, quemadmodũ facta ſunt, & futurorum prophetia. Eſt enim dies domini quaſi mille anni. In ſex autem diebus conſummata ſunt quæ facta ſunt, Manifeſtum eſt, quoniam conſummatio ipſorum ſextus milleſim⁹ annus eſt. Et ꝓpter hoc in omni tempore plaſmatus in initio homo per manus dei, id eſt, filij & ſpiritus, ſcit ſecundum imaginem & ſimilitudinem dei, paleis quidem abiectis, quæ ſunt apoſtaſia, frumento autem in aureum aſſumpto, quod eſt, hij qui ad deum fide fructificant: & propterea tribulatio neceſſaria eſt hiis qui ſaluantur quodammodo cõtriti, attenuati & cõſparſi per patiẽtiam verbo dei, & igniti apti ſint ad conuiuium regis. Quemadmodum quidã de noſtris dixit, ꝓpter martyrium in deum adiudicatus ad beſtias. Quoniam frumentum ſum Chriſti, & per dẽtes beſtiarum molor, vt mũdus panis dei inueniar. Cauſam autem reddidimus in hiis qui ſunt ante hũc libris, propter quos paſſus deus hæc ita fieri, oſtendimus quoniã omnia quę ſunt talia, pro eo qui ſaluatur homine facta ſunt, illud quod eſt ſui arbitrij, & ſuæ poteſtatis maturans ad immortalitatem, & aptabiliorem eum ad æternam ſubiectionem deo præparans. Et propter hoc cõditio inſumitur homini: nõ enim homo ꝓpter illã, ſed cõditio facta eſt ꝓpter hominem. Gentes autẽ & ipſæ non alleuarũt oculos ad cælum, neq; gratias egerunt factori ſuo, neq; lumen veritatis videre voluerũt, ſed ſicut mures cæci abſcõditi in ꝓfundo, Inſipientia eius te ſermo

Ignatius

vt ſtillicidiũ de cado,& ſicut momẽtũ ſtateræ,& ſicut ni hil deputauit,in tãtum vtiles & aptibiles iuſtis, quantũ vtilitatis præſtat ſtipula ad tritici augmẽtum, & paleas eius in vſtionẽ ad operationẽ auri. Et ꝓpterea cum in fi ne repente hinc eccleſia aſſumitur, Erit, inquit, tribulatio qualis nõ eſt facta neq; fiet, Nouiſsimus enim agon iuſtorum in quo vincentes coronãtur incorruptelã. Et ꝓpter hoc in beſtia veniente recapitulatio fit vniuerſæ iniquitatis,& omnis doli, vt in ea cõfluẽs & cõcluſa om nis virtuts apoſtatica in caminum mittatur ignis. Congruenter autẽ & nomẽ eius habebit numerũ, Sexcentos ſexaginta ſex, recapitulans in ſemetipſo omnẽ quæ fuit ante diluuium malitiæ cõmixtionẽ, quæ facta eſt angelica apoſtaſia: Noë enim fui annorũ ſexcẽtorum, & diluuium aduenit terræ delẽs in reſurrectionẽ terræ ꝓpter nequiſsimã generationẽ quæ fuit temporibus Noë. Recapitulãs autem & omnẽ qui fuit à diluuio errorẽ commentatorẽ Idolorũ,& ꝓphetarũ interfectionẽ,& ſuccẽſionem iuſtorum. Illa enim quæ fuit à Nabuchodonoſor inſtituta imago, altitudinem quidẽ habuit cubitorũ ſexaginta, latitudinẽ autẽ ſex ꝓpter quæ & Ananias, & Azarias & Miſael nõ adorãtes eã in caminũ miſſi ſũt ignis per id q̃d eis euenit ꝓphetãtes eã, quæ in finẽ futura eſt iuſtorũ ſuccenſio. Vniuerſa enim imago illa præfiguratio fuit huius aduentus, ab omnib' omnino hominibus ipſum ſolum decernẽs adorari. Sexcenti itaq; anni Noë, ſub quo fuit diluuium, ꝓpter apoſtaſiã, & numerus cubitorũ imaginis, ꝓpter quã iuſti in caminum ignis miſsi ſunt, numerũ nominis ſignificat illi' in quẽ recapitulatur ſex millium annorum omnis apoſtoſia, & iniuſtitia,& nequitia,& pſeudoprophetia, & dolus, propter quæ & diluuiũ ſuperueniet ignis. Hiis autem ſic ſe habentib',& in omnib' antiquis & ꝓbatiſsimis & veterib' ſcripturis numero hoc poſito,& teſtimoniũ perhibẽtibus hiis qui facie ad faciẽ Ioannẽ viderũt, & ratione docentib', quoniã numerus nominis beſtiæ ſecundum Græcorũ cõputationẽ per literas quæ in eo ſunt, ſexcentos habebit,& ſexaginta,& ſex, hoc eſt, decadas æquales hecatontaſin,& hecatontadas æquales monaſin: Numerus

tus enim qui digitos ſex ſimiliter cuſtoditus recapitulationes oſtendit vniuerſæ apoſtaſiæ eius quæ initio, & quæ mediis temporibus, & quæ in fine erit: Ignoro quomodo errauerunt quidã ſequẽtes idiotiſmum, & medium fruſtrantes numerũ nominis, quinquaginta numeros deducentes, pro ſex decadis vnã decadẽ volentes eſſe, Hoc autem arbitror ſcriptorum peccatum fuiſſe, vt ſolet fieri, quoniã & per literas numeri ponuntur, facile literã Græcã, quæ ſexaginta nuntiat numerum, in Iota Græcorum literã expãſam. Poſt deinde quidã ſine exquiſitione hoc acceperunt. Alij quidem ſimpliciter & idiotice vſurpauerunt denarium numerum, Quidã autem & per ignorantiã auſi ſunt & nomina exquirere, habentia falſum erroris numerum. Sed hiis quidem qui ſimpliciter, & ſine malitia hoc fecerunt, arbitramur veniã dari à deo, Quotquot autem ſecũdũ inanem gloriã ſtatuũt nomina, cõtinentia falſum numerũ, & quod à ſe fuerit adinuentũ nomen definierint eſſe illius qui venturus eſt, nõ ſine damno tales exient, quippe qui & ſemetipſos, & credentes ſibi ſeduxerũt. Et primum quidem damnum eſt excidere à veritate, & quod nõ ſit arbitrari: poſt deinde apponenti vel auferenti de ſcriptura pœnã nõ modicã fore, in quã incidere neceſſe eſt eũ qui ſit talis. Subſequetur autem & aliud nõ quodlibet periculum eis, qui falſo præſumunt ſcire nomen ei⁹. Si enim aliud quidem hij putãt, aliud autem ille habens adueniet, facile ſeducentur ab eo, quaſi nec dum adſit ille quem caueri cõuenit. Oportet itaq; tales diſcere, & ad verũ recurrere nominis numerum, vt nõ in pſeudoprophetarum loco deputentur, Sed ſcientes firmum numerũ qui à ſcriptura annuntiatus eſt, id eſt, ſexcẽtorũ ſexaginta ſex, ſuſtineãt primum quidem diuiſionem regni in decem: poſt deinde illis regnãtib⁹, & incipiẽtib⁹ corrigere ſua negotia, & augere ſuum regnũ, qui de improuiſo aduenerit regnũ ſibi vindicãs, & terrebit prædictos, habens nomen cõtinens prædictum numerũ, hunc vere cognoſcere eſſe abominationem deſolationis. Hoc & apoſtolus ait, Cũ dixerint pax & munitio, tũc ſubitaneus illis ſuperueniet interitus. Hieremias autem nõ ſolum ſubitaneum eius aduentum,

I decem ſexaginta.

aduentum,ſed & tribum ex qua veniet manifeſtauit dicens: Ex Dan audiuimus vocé velocitatis equorum ei⁹, à voce hinnitus decurſionis equorum ei⁹ cômouebitur tota terra,& veniet & manducabit terrã & plenitudiné eius,& ciuitatem & qui ınhabitãt in ea:& ꝑpter hoc nó annumeratur tribus hæc in Apocalypſi cũ hiis quæ ſaluantur. Certius ergo & ſine periculo eſt ſuſtinere adimpletionem ꝓphetiæ, quàm ſuſpicari, & diuinari nomina quælibet,quando multa nomina inueniri poſſunt habentia prædictum numerum . Et nihilominus quidem erit hæc eadem quæſtio . Si enim multa ſunt quæ inueniuntur nomina habentia numerum hunc, quod ex ipſis portabit qui veniet quæritur. Quoniã autem nó propter inopiã nominum habentium numerũ nominis ei⁹ dicimus hæc,ſed propter timorem erga deum, & zelum veritatis: euan enim nomen habet numerũ de quo quęritur,ſed nihil de eo affirmamus, Sed & Latinos nomen ſexcentos ſexaginta ſex numerum , & valde veriſimile eſt,quoniam veriſsimũ regnum hoc habet vocabulú. Latini enim ſunt qui nunc regnant,ſed nó in hoc nos glo-
Teitan riabimur. Sed & Teitan prima ſyllaba per duas Græcas vocales ε & ι ſcripta omnium nominum quæ apud nos inueniuntur magis fide dignum eſt. Etenim prædictum numerum habet in ſe, & literarum etiã ſex ſingulis ſyllabis ex ternis literis cóſtantibus , & vetus & ſemotum: neque eorum regum qui ſecundum nos ſunt,aliquis vocatus eſt Titan. Nanque eorum quæ publice adorantur idolorum apud Græcos , & barbaros habet vocabulú,& diuinum putatur apud multos eſſe hoc nomé,vt etiã ſol Titã vocetur,ab hiis qui nũc tenét:& oſtentationé quãdam cótinet vltionis,&vindictã inferentis,quod ılle ſimulat ſe male tractatos vindicare. Tale aũt & antiquũ, & fide dignũ,& regale, magis autem & tyrannicum nomen. Cum igitur tantum ſuaſionum habeat hoc nomen Titan,tamen habet veriſimilitudinem vt ex multis colligamus ne forte Titan vocetur qui veniet: nos tamen nó peclitabimur in eo, nec aſſeuerãtes pronuntiabim⁹, hoc eum nomen habiturũ , ſcientes quoniã ſi oporteret manifeſte præſenti tempore præconari nomen ei⁹ , per

ipſum

ipſum vtiq; editum fuiſſet, qui & Apocalypſim viderat. Neq; enim ante multum temporis viſum eſt, ſed penè ſub noſtro ſeculo, ad finem Domitiani imperij. Hunc autem numerum nominis oſtẽdit, vt caueamus illũ veniẽtem, ſcientes quis eſt. Nomẽ autem ei⁹ tacuit, quoniam dignum nõ eſt præconari à ſpiritu ſancto. Si enim præconatum ab eo fuiſſet, fortaſsis & in multum permaneret, Nunc autem quoniã fuit, & nõ eſt, & aſcendit abyſſo, & in perditionẽ vadit, quaſi qui nõ ſit, ſic nec nomẽ ei⁹ præconatum eſt: ei⁹ enim quod nõ eſt nomẽ nõ prçconatur. Cum autem vaſtauerit Antichriſtus hic omnia in hoc mundo, regnãs annis trib⁹ & menſibus ſex, & ſederit in templo Hieroſolymis, tunc veniet dominus de cælis in nubibus in gloria patris, illum quidem & obedientes ei in ſtagnum ignis mittens, adducens autẽ iuſtis regni tempora, hoc eſt requietionem ſeptimã diem ſanctificatã & reſtituens Abrahæ promiſsionem hæreditatis: in quo regno ait dominus multos ab oriente & occidente venientes recumbere cum Abrahã Iſaac & Iacob, Quoniã autem quidã ex hiis qui putãtur recte credidiſſe, ſupergrediuntur ordinem promotionis iuſtorũ, & modos meditationis ad incorruptelam ignorant, hæreticos ſenſus in ſe habentes. Hæretici enim deſpicientes plaſmationem dei, & nõ ſuſcipientes ſalutem carnis ſuæ. Contemnentes autem & repromiſsionẽ dei, & totũ ſupergredientes deum ſenſu, ſimul atque mortui fuerint, dicunt ſe ſupergredi cælum, & demiurgũ, & ire ad matrẽ, vel ad eum qui ab ipſis affingitur patrẽ. Qui ergo vniuerſam reprobãt reſurrectionẽ, & quãtum in ipſis eſt auferunt eam de medio, quid mirum eſt, ſi nec ordinem reſurrectionis ſciunt, nolentes intelligere, quoniã ſi hæc ita eſſent quemadmodũ dicunt, ipſe vtiq; dominus in quẽ ſe dicunt credere, non in tertia die feciſſet reſurrectionem, ſed ſuper crucem expirans confeſtim vtiq; abiſſet ſurſum relinquẽs corpus terræ. Nunc autẽ tribus dieb⁹ cõuerſatus eſt vbi erãt mortui, quẽadmodum prophetia ait de eo: Commemoratus eſt dominus ſanctorum mortuorum ſuorum, eorum qui ante dormierũnt in terram ſtipulationis, & deſcẽdit ad eos,

extrahere

extrahere eos, & ſaluare eos. Et ipſe autem dominus: Quemadmodum, ait, Ionas in ventre ceti tres dies, & tres noctes manſit ſic erit filius hominis in corde terræ. Sed & apoſtolus ait: Aſcendit autem quid eſt, niſi quia & deſcendit in inferiora terræ? Hoc & Dauid in eum ꝓphetãs dixit, Et eripuiſti animã meã ex inferno inferiori. Reſurgens autem tertia dei, & Mariæ quæ ſe primæ vidit, & adorauit, dicebat: Noli me tangere, nondum enim aſcendi ad patrem meum, ſed vade ad diſcipulos, & dices eis, Aſcẽdo ad patrem meum, & patrem veſtrũ. Si ergo dominus legem mortuorum ſeruauit, vt fieret primogenitus à mortuis, & commoratus vſque in tertiã diem in inferioribus terræ, poſt deinde ſurgens in carne, vt etiam figuras clauorum oſtenderet diſcipulis, ſic aſcendit ad patrem: quomodo nõ confundentur, qui dicunt inferos quidẽ eſſe hunc mundum qui ſit ſecundũ nos, interiorem autem hominem ipſorum derelinquentem hic corpus, in ſupercæleſtem aſcendere locum. Cũ enim dominus in medio vmbræ mortis abierit, vbi animæ mortuorum erant, poſt deinde corporaliter reſurrexit, & poſt reſurrectionẽ aſſumptus eſt: manifeſtum eſt, quia & diſcipulorum eiꝰ, propter quos, & hæc operatus eſt dominus, animæ abibunt in inuiſibilem locum definitum eis à deo, Et ibi vſque ad reſurrectionem commorabuntur, ſuſtinentes reſurrectionem: poſt recipientes corpora & perfecte reſurgentes, hoc eſt corporaliter, quemadmodum & dominus reſurrexit, ſic veniẽt ad cõſpectum dei. Nemo eſt enim diſcipulus ſuper magiſtrũ: perfectus autem omnis erit, ſicut magiſter eiꝰ. Quomodo ergo magiſter noſter non ſtatim euolans abiit, ſed ſubſtinẽs definitum à patre reſurrectionis ſuæ tempus, quod & per Ionam manifeſtum eſt, poſt triduum reſurgens aſſumptus eſt, Sic & nos ſuſtinere debemus definitum à deo reſurrectionis noſtræ tempus, prænuntiatum à prophetis, & ſic reſurgentes aſſumi, quotquot dominus hoc dignos habuerit. Huius D. Irenæi operis Finis.

EXCVDEBAT ANTHONIVS
IVRIANVS.

497